I. G.

R. K. N.

WIMBP
Opole
II
922 st 376/II

K-916/70

NOWY
DYKCYONARZ
HISTORYCZNY,
ALBO
HISTORYA SKROCONA

Wszystkich Ludzi, ktorzy się wsławili Cnotą, Mądrością, Rozumem, Przemysłem, Męztwem, Wynalazkiem, Błędami, &c. od początku świata aż do naszych czasow.

z Tablicami Chronologicznemi, dla zrobienia całkowitey historyi, z artykułow rospro szonych w tym Dziele.

PO FRANCUZKU OD TOWARZYSTWA UCZONYCH LUDZI

UŁOŻONY,

A z Francuzkiego na Polski język, podług naynowszey edycyi w Kaen, Rotomagu i Paryżu R. 1779.

PRZEZ

JOZEFA IGNACEGO BOELCKE,

Sekretarza Gabinet. J. K. Mci

PRZEŁOŻONY.

przydatkami zaszłych odmian i wielu artykułow nowych

POWIĘKSZONY.

TOM II. CZĘŚĆ PIERWSZA

W WARSZAWIE.

U Piotra DUFOUR Drukarza J. K. Mci i Rzpltey.

M. DCC. LXXXIII.

Za Przywileiem J. K. Mci.

Mihi Galba, Otho, Vitellius, nec beneficio, nec injuria cogniti.

Tacit. Hist: lib. I. §. 1.

NOWY DYKCYONARZ HISTORYCZNY.

B.

BAAL, czyli Bel, po Hebrayſku *Pan*, rozumieią iż to był ten ſam co *Belus*, inni zaś ſądzą że to był *Jowiſz*, czyli *Słońce*. Zabiiano temu okrutnemu bożyſzczowi ofiary ludzkie. Jego ofiarnicy narzynali ſobie ciało aż do krwi. Mniemaią że bałwan *Baala*, był naypierwſzym dziełem bałwochwalſtwa. Hebrayczykowie często mu cześć oddawali, ſtawiaiąc mu ołtarze. Czynili nawet czaſem z dzieci ſwoich ofiary cało palenia temu bałwanowi.

BAAN, (Jan de) malarz z Harlem w XVII. wieku, wſławił ſię ſwoiemi portretami. Umarł w Hadze R. 1702. maiąc lat 69.

BAART, (Piotr) wierſzopis Łaciński i Flamandſki, napiſał dzieło ſzacowane: *ſpoſoby rolników z Fryzyi*; ſą to ſielanki Flamandſkie. Rodacy iego rownaią go *Wirgiliuſzowi*, ale cudzoziemcy nie uymuiąc *Baurtowi*, kładą go niżey *Wirgiliuſza*. Zoſtawił ieſzcze kſiążkę pod tyt: *Triton Fryſki*. Był przy tym wſzyſtkim lekarzem. Czas śmierci iego nieznaiomy.

BAASA, ſyn *Achiaſa*, przywłaſzczył ſobie koronę Izraelſką zabiwſzy ſwego krola *Nadaba*, ſyna *Jeroboama*, i wygubiwſzy całe pokolenie tego xiążęcia. *Baaſa* wypowiedział potym woynę *Azie*, krolowi Judy, i puścił ſię na wſzyſtkie nieprawości. Zabił proroka *Jehu*, poſłanego od Boga, aby go napomniał. *Ela* ſyn iego po nim naſtąpił R. 930. przed C.

BAATH, (Katarzyną) baroneſſa rodem z Szwecyi, biegła w hiſtoryi, geografii, i w ſztuce malarſkiey doſkonała. Napiſała *wykłady genealogiczne*, i ſwoią ręką do nich ſtoſſowne obrazy pięknie i wybornie wymalowała; dzieło to dla niektorych błędow i niedokładności nie wyſzło na iaw, ale w rękopiśmie zoſtało. Dama ta dla nauki ſwoiey wielce zachwalona.

BABELOT, zakonnik boſſy i ialmużnik xięcia *de Montpenſier*,

żył za czasow *Karola IX.* krola Francuzkiego, wstawił się niewczesną i nie chrześciańską gorliwością przeciwko Hugonotom, nasadzaiąc xięcia *de Montpensier* aby wszystkich tych, ktorzy w iego ręce wpadli bez miłosierdzia zamordować kazał. Gdy się zdarzyło że ten fanatyk znaydował się w fortecy Champigni, a woysko Hugonotow pod xciem *de Condé* dowiedziało się o iego tam bytności, niechciało odstąpić od miasta tego, pokiby go nie dobyło, dla dostania w ręce swoie tego sprzysięgłego nieprzyiaciela. Dobywszy miasta, powiesili *Babelota* na wysokiey szubienicy, mszcząc się za braci swoich, ktorzy za iego sprawą okrutnie poginęli.

BABIN, (Franciszek) rodem z Angers R. 1657. syn rzecznika, był kanonikiem, officyałem i dziekanem akademii tego miasta. Umarł 19. Grudnia R. 1734. w 83. R. życia swego. Wydał księgę *les conférences d'Angers* w 18. Tom. ktore kontynuowane przez innych.

BABINGTHON, (Antoni) szlachcic Angielski z Derbyshirze, chcąc *Maryą* krolową Szkocką uwolnić z więzienia, zrobił spisek na życie *Elżbiety* krolowy Angielskiey. Do tego, iak piszą, miał go zachęcić X. *Jan Ballard* S. J. z seminaryum Reimskiego, czyniąc mu nadzieię, że *Marya* przez wdzięczność odda mu rękę i berło. Spisek ten, w ktory się i poseł Hiszpański *Mendoza* wdawał, miał bydź do skutku przywiedziony 24. Sierpnia R. 1586. ale nieostrożność sprzysiężonych całą rzecz odkryła. *Babingthon* razem z innemi spolnikami dnia 14. Lutego 1587. powieszony, a potym ćwiertowany. Ta okoliczność miała przyspieszyć okropną śmierć krolowey *Maryi*.

BABOLENUS, (S.) czyli BABOLEIN, pierwszy Opat w St-Maur-les-fossés, blizko Paryża. Umarł około R. 660.

BABYLAS, (S.) biskup Antyochyiski, wtrącony do więzienia pod *Decyuszem* za wiarę S. Umarł w więzieniu i chciał bydź pochowany z kaydanami. Był to prałat pełen gorliwości. Piszą, że zakazał wniyścia do kościoła cesarzowi *Filippowi*, za to że wstąpił na tron przez zaboystwo *Gordiona*, swego dobroczyńcy. Umarł r. 251.

BACCALAR-Y SANNA, (Don Wincenty) Margrabia *de St. Philippe*, rodem w Sardynii, z starey familii pochodzącey z Hiszpanii, zrobił sobie sławę w literaturze, przez swoie nauki, a na świecie przez urzędy znaczne, ktoremi *Karol II.* i *Filip V.* go zaszczycił w Sardynii. Po śmierci *Karola II.* Don *Wincenty* służył z korzyścią xiążęciu *d'Anjou*, iego następcy. Gdy się Sardynia przeciwko swemu panu zbuntowała, on sobie postąpił iak wierny poddany i człowiek rozumny. *Filip V.* nadgrodził mu takowe przysługi, czyniąc go Margrabią *de St. Philippe*. Umarł w Madrycie R. 1726. kochany, szacowany od pana i ludu. Jego celnieysze dzieła są: I. Uczona *historya monarchii Hebrayskiey*, tłomaczona na Francuzkie w 2. tomach in 4to. a w 4. in 12mo. II. *Pamiętniki służące do historyi Filippa V. od R. 1699. aż do R. 1725.* 4. tomy in 12mo. Te pamiętniki chociaż pisane przez Hiszpanię, służą bardziey dla woyskowych niż politykow. Długie opisywanie woienne nudzą cokolwiek; iednakże znayduią się tam niektore szczegulności ciekawe, ktore margrabia *de St. Philippe* opowiada prawdziwie i rzetelnie. Znayduie się tego dzieła *tłomaczenie* Francuzkie dosyć dobre.

BACCARELLES, (Idzi) z Antwerpium, sławny malarz okolic, iako i *Wilhelm* brat iego. Z tey familii wiele dobrych wyszło malarzy.

BACCHIAKIUS, filozof chrześciański V. wieku. Został po nim uczony *list* pisany do biskupa *Januariusza*, względem grzechu pewnego mnicha, ktory zwiodł zakonnicę.

BACCHINI, (Benedykt) narodził się w Xięstwie Parmy R. 1651. wstąpił do zgromadzenia Mont-Cassin, wsławił się nayprzod kazaniami swoiemi, ale gdy zdrowie iego nie mogło znieść prace kaznodzieyskie, cały się poświęcił naukom. Był to człowiek we wszystkich naukach biegły. Umarł w Bononii 1. Sept: R. 1721. Napisał I. *Giornale di litterati*, w 9. T. in 4to. od R. 1686. aż do R. 1697. II. *De sistrorum figuris & differentia*, w Bononii 1691. in 4to. w Utrechcie 1696. in 4to. z uwagami *Tolliusa*. Margrabia *Scipio Maffei* szczycił się bydź iego uczniem; ale przewyższył swego mistrza.

BACCHUS, syn *Jowisza* i *Semeli*. Baią o nim, że *Juno* urażona na nałożnicę *Jowisza*, dała radę brzemienney *Semeli*, aby żądała od swego amanta, ażeby iey się pokazał w całey swoiey boskiey chwale. Promienie ktoremi otoczony był *Jowisz*, zapaliły gmach, w ktorym *Semela* zgorzała. *Wulkan* na rozkaz *Jowisza*, uniosł z żywota iey *Bacchusa*, oddał ią *Macrisie* corce *Aristeuszа* (za ktorą uczynność zazdrośna *Juno* mocno ią ukarała) a ta go oddała *Jowiszowi*, ktory go włożył w nogę swoią i do 9. miesięcy go nosił. Gdy czas narodzenia iego nadszedł i oddany taiemnie *Inonie* ciotce swoiey, ktora miała o nim staranie, przy pomocy Hyadow, Godzin i Nymfow. Gdy *Bacchus* doroś, zawoiował Indyą; udał się do Egyptu, gdzie nauczał rolnictwa, zaszczepił winnicę i został czczony iak Bog wina. Ukarał surowo *Panteusza*, ktory się chciał sprzeciwić iego uroczystościom; pokonał wszystkich swoich nieprzyiacioł, przebył niebespieczeństwa na ktore go ustawiczne prześladowania *Junony* narażały. *Bacchus* przeistoczył się w lwa, dla pożarcia olbrzymow, ktorzy się dobywali do nieba, i był uważany po *Jowiszu* za naypotężnieyszego Boga. Wyobrażaią go z wszelkiemi przyiemnościami urody i młodości, za nim *Silen*, pochylego na ośle i tłum satyrow, i Bacchantek. Okrywaią czołem czoło iego rogami, że na swoich podrożach używał skory kozła, ktory mu był poświęcony. Malowano go to siedzącego na beczce; to na wozie ciągnionym od tygrysow, lampartow i ostrowidzow; w iedney ręce trzymaiącego czarę, a w drugiey Tyrs, ktorego używał do wyprowadzenia źrzodła winnego. Tyrs był oszczep mały, czyli kij opasany liściami winogrona i bluszczu, maiąc na końcu wyobrażenie szyszki. Nazwano *Bacchanalia* uroczystości obchodzone na cześć *Bacchusa*. Odprawowały się przez rożne gatunki zbytkow i rozpusty. *Bacchantki* wyobrażały niewiasty idące z *Bacchusem*, na zawoiowanie Indyi, a wszędzie przez okrzyki głoszące iego zwycięztwa. Podczas obrządkow Bacchanaliow i Orgiow, biegały iak szalone okryte skorami tygrysow, z rozczochranemi włosami, trzymaiąc w rękach tyrsy, pochodnie i wydaiąc okropne głosy.

BACCHYLIDES, poeta liryczny z wyspy Cee, kwitnął około R. 452. przed Chrystusem. Bardzo mało nas doszło z iego rymopismow, ktore miały bydź napełnione moralem. Jedna z ie-

go maxym była, *że czystość iest naywiększą ozdobą pięknego życia.* Znayduią się iego wierszе z fragmentami *Alceusza.*

I. BACCIO, znany pod imieniem brata *Barthelemi de St. Marco*, czyli *Savigniano*, Dominikan, był uczniem *Leonarda de Vinci* i *Rafaela.* Wsławił się malarstwem, nadewszystko przez piękność swego kolorytu. Jego S. *Sebastyan* iest szacowany od znaiących się. Umarł R. 1517. maiąc lat 48.

II. BACCIO, czyli Baccius, rodem z S. Elpidio z Ankonitańskiego, professor medycyny w Rzymie, i pierwszy lekarz papieża *Syxtusa V.* Wsławił się przez talenta w swoiey sztuce. Zostawił wiele dzieł uczonych: I. *De thermis libri septem*, in fol: w Wenecyi 1571. 1588. i w Paduy 1711. in fol. II. *De naturali vinorum historia*, w Rzymie 1596. in fol. dzieło bardzo rzadkie. III. *De venenis & antidotis*, w Rzymie 1586. in 4to. IV. *De gemmis ac lapidibus pretiosis in S. scriptura relatis*, w Rzymie 1587. in 8vo. V. *Tabula simplicium medicamentorum*, w Rzymie 1577. in 4to. Żył ieszcze R. 1596. a nie 1686. iak pisze JPan *Osmond.*

III. BACCIO, *patrz* Baldini.

BACHAUMONT, (Franciszek *le Coigneux de*) rodem z Paryża R. 1624. prezydent w Parlamencie, używany do intryg przez kardynała *de Retz*; porzuciwszy zachody spraw publicznych, puścił się na życie roskoszne, przepędzaiąc ie z ludźmi naymilszemi i nayzabawnieyszemi owego wieku. Pisał *piosneczki i wiersze*, ktore do nas niedoszły. Umarł po chrześciańsku w R. 1702. wieku swego 78. Odpowiedział przyiaciołom, ktorzy się dziwowali, iż przepędziwszy młodość rospustnie, w starości tak pobożnie żył: *iż poczciwy człowiek powinien żyć przed drzwiami kościelnemi a umierać w zakrystyi.*

BACHELIER, (Mikołay) z Tuluzu, a początkowniez Luki, uczył się pod *Michałem-Antolem*, snycerstwa i architektury. Powrociwszy do oyczyzny swoiey wprowadził tam gust dobry, wypędził manierę godzką dotychczas używaną. Dzieła iego snycerskie po rożnych kościołach tego miasta, do dziś dnia dziwią patrzących, chociaż pozłotą, ktorą ie potym pokryto, straciły tę delikatność i przyiemność ktorą miały. Pracował ieszcze około R. 1553.

BACHERIUS, czyli Bakere, (Piotr) Dominikan z Gand, professor teologii w Luwanium, umarł R. 1601. iest autorem dzieła osobliwego pod tym: *Jurgium conjugale contra reformatorum gentem*, 1585. in 4to.

BACHET, *patrz* Mezeriac.

BACHOVIUS, (Reinier) narodził się w Kolonii 1544. połączył handel z naukami. Cwiczył się w ięzykach, w prawie i w teologii. Napisał niektore dzieła w tym rodzaiu nauk. Wyiechał z Lipska, ponieważ wiara kalwińska, ktorą przenioss nad luterską, nie była tam w modzie. Ten maią los sekty co i suknie. *Bachovius* gdy potym został katolikiem, po przywroceniu akademii Heidelberskiey, oddano mu katedrę professora, ktorą miał dawniey nim ią był skassował *Maximilian* z Bawaryi. Umarł w tym mieście czczony i kochany roku 1614. Syn iego professor Prawa, wydał rożne pisma o tey wiadomości, ktorey nauczał i umarł katolikiem.

BACHUISEN, *patrz* Bakuisen.

BACICI, (Jan Chrzciciel *Gauli* przezwany) malarz rodem z Genuy R. 1624. w 14. wieku swego przybył do Rzymu. *Bernin*

ktorego poznał u kupca obrazow, gdzie się bawił, dał mu radę co do sztuki, i skuteczną pomoc co do sposobu do życia. *Bacici* wkrotce na wielkiego wyszedł mistrza. Do wielkich zażywany dzieł, iako to do *Kopuły Jezusa* w Rzymie, wielki gmach ktoremu niemożna się zadosyć dziwić. *Bacici* gorował w portretach, malował człowieka przed 20. lat zmarłego; zrobiwszy pierwsze wyobrażenie podług swoiey myśli, tak długo ie poprawiał podług doniesienia tych co umarłego znali, aż naypodobnieyszy zrobił wizerunek. Dzieła iego są wielce szacowane. *Bacici* był dowcipnym i wesołym w posiedzeniu, ale charakter iego popędliwy uczynił go nieszczęśliwym. Syn wielce ukochany, ktoremu dał policzek w przytomności iego rowiennikow, z żalu i z wstydu utopił się w Tybrze. Ta strata mocno zmartwiła oyca, że przez czas nieiaki, opuścił roboty swoie. Desseinie iego są żywe, gładkie, i dowcipne. *Bacici* umarł R. 1709.

BACIS, sławny wieszczek starożytności, imie iego wzięte potym od wszystkich tych, ktorzy po nim przyszłe przepowiadali rzeczy.

BACKER, (Jakub) malarz Holenderski; osobliwie był doskonałym w malowaniu portretow. Umarł R. 1641. wielu było innych malarzy tegoż imienia. *Patrz* Baker Bacherius.

I. BACON, *patrz* Bakon No. I.

II. BACON, *patrz* Bakon No. II.

III. BACON, *patrz* Bakon No. III.

IV. BACON, *patrz* Bakon No. IV.

BACOUE, (Leon) iedyny kalwin nawrocony ktory był biskupem za panowania *Ludwika XIV.* narodził się w Castelgelonx w Gaskonii. Porzuciwszy swoy błąd wstąpił do Franciszkanow, został biskupem Glandewskim, a potym Pamierskim, gdzie umarł R. 1694. maiąc lat 94. *Wiersz* łaciński *o wychowaniu xiążęcia* roku 1671. in 4to. pozyskał mu biskupstwo za wdaniem się xiążęcia *de Montausier.*

BACQUERRE, (Benedykt) o tym lekarzu nie masz inney wiadomości, oprocz dzieła iego wielce szacowanego, pod tytułem: *Medicus Senum* drukowane w Kolonii R. 1673.

BACQUET, (Jan) rzecznik krolewski w izbie skarbowey w Paryżu, biegły w prawach Rzymskim i Francuzkim. Jest autorem rożnych *Traktatow*, ktore kommentował *Ferriere*, tych ostatnia edycya wyszła w Lugdunie R. 1744. 2. T. in fol. Umarł R. 1597. z żalu że zięć iego *Charpentier* lektor i lekarz w akademii Paryzkiey, sławny związkowy (Ligueur) został w koło pleciony na placu zwanym *Greve.*

I. BADIUS, (Josse) przezwany *Ascensius*, że był z miasta Assche w powiecie Bruxelskim, odbył nauki swoie w Flandryi i we Włoszech, a potym nauczał Greckiego ięzyka w Lugdunie. *Jan Treschel*, drukarz w tym mieście uczynił go korrektorem swoiey drukarni, i dał mu corkę w małżeństwo. *Robert Gaguin* ktorego *Historyą Francuzką* drukował w Lugdunie przyzwał go do Paryża. On to iest ktorego drukarnia słynęła pod imieniem *Prælum Ascensianum*; wydał wiele *Autorow Classycznych*, ktorych sam kommentował. Umarł w Paryżu R. 1536. napisawszy niektore dzieła. Kazał także drukować *uroczystość głupich* po łacinie R. 1502. in 4to.

II. BADIUS, (Konrad) syn poprzedzaiącego, oddalił się do Genewy, gdzie się wsławił, iak au-

tor i drukarz *Robert Etienne* ſwiekier iego, rownież iak i on kalwin po 3. latach przybył do niego. Wydali wſpolnie rożne edycye, mocno poſzukiwane. Umarł około roku 1566. *Badius* przełożył na Francuzkie I. T. dzieła *L'Alcoran des Cordeliers*, przydał drugi, z przypiſkami 1560. in 4to. *patrz* ALBERT No. XI.

BAGLIVI, (Jerzy) doktor medicyny w Paduy, profeſſor Chirurgii i Anatomii w Rzymie, towarzyſz towarzyſtwa krolewſkiego w Londynie, uczynił ſobie wielką ſławę na świecie uczonym, gdy w R. 1707. niemaiącego nad lat 38. śmierć go porwała. Napiſał rożne *Dzieła Lekarſkie* ſzacowane, ktorych naylepſza edycya w Paryżu R. 1711. in 4to. w Lugdunie 1765. in 4to. *Baglivi* obiachał całe Włochy. Ugęſzczał do ſzpitalow i akademiow. Uwagi teoryi, zaſadza na doświadczeniach praktyki.

BAGNI, (Jan Franciſzek) z znaczney familii w Florencyi narodził ſię R. 1565. Papieże *Klemens VIII. Grzegorz XV. i Urban VIII.* używali go nieraz do ſpraw wielkiey wagi. Został kardynałem i umarł R. 1641. żałowany od ludzi uczonych, ktorych był protektorem. *Naudé* był iego bibliotekarzem.

BAGNOLI, (Julius-Ceſar) rodem z Bagna-Caballo w powiecie Ferrary, ſłynął między poetami Włoſkiemi. *Michał Peretti* xiążę *de Venafre*, ſieſtrzeniec *Syxtuſa V.* wielkiemi dobrodzieyſtwy go obdarzył. Umarł około R. 1600. Tragedya iego *Aragończyk i Sąd Paryſa* znayduią ieſzcze czytelnika, w dziełach iego, pracowitość czuć ſię daie.

I. BAGOAS, rzezaniec Egypſki wodz i wiernik *Artaxerxeſa Ochuſa* krola Perſkiego, otruł pana ſwego, mſzcząc ſię śmierci wołu *Apiſa*, ktorego ten krol kazał zarznąć na kuchnią. Ten poſtępek obruſzył *Bagoaſa*, otruwſzy krola, ciało iego kazał wyrzucić na pożarcie kotom, a z kości porobić rękoiście do noży i pałaſzow. Oſadził na tronie *Arſeſa* naymłodſzego ſyna zabitego krola, ktory że ſię niedał rządzić przez niego, rownie iako i oyciec zgładzony. Nakoniec włożył koronę na głowę *Dariuſa Codomana*, i tego chciał zgubić; ale uprzedzony zoſtał, będąc zabitym około R. 336. przed C.

II. BAGOAS, rzezaniec Perſki, dla ktorego *Alexander* wielki ktory ſię mienił bydź ſynem *Jowiſza*, rowno miał przyiaźń, co ten mniemany oyciec dla *Ganimedeſa*. *Orſines* pan Perſki potomek *Cyruſa* śmiał nazwać *Bagoaſa* tym czym był; rozgniewany rzezaniec fałſzywych nań naſadziwſzy świadkow, o śmierć go przyprawił.

BAGOT, (Jan) Jezuita Breton umarł R. 1664. ieſt autorem dzieła pod tytułem: *Apologeticus fidei* 2. T. in fol. w Paryżu 1645. dzieło uczone ale rozwlekłe.

BAHIER, (Jan) kapłan oratorii rodem z Chatillon, umarł ſekretarzem ſwego zgromadzenia w R. 1707. Piſał wierſzem rymopiſmo *Fuquetius in Vinculis* piſane na ten czas gdy ſuperintendent *Foucquet*, wzięty do areſztu, było w ſwym czaſie czytane. Nigdy iednak ten autor niemoże ſię liczyć między dobrych poetow łacińſkich.

BAJARD, *patrz* BAYARD.

I. BAJAZET, ceſarz Turecki ſyn i naſtępca *Amurata I.* R. 1389. nazwany *Błyſkawicą*, z przyczyny nagłych i prędkich wypraw. Przewidząc iż dla uſkutecznienia wielkich zamyſłow, będzie ſię muſiał oddalić od ſtolicy, a niechcąc ażeby poddani iego korzyſtaiąc z nieobecności, komu innemu nie

oddali państwa, kazał udusić brata ſwego *Jakuba*. Poſtępek takowy podług *Chalcondyla* był dawno w używaniu między panami iego narodu. Wydarł zaraz chrześcianom w R. 1391--92. i --93. Bulgarią, Macedonią, i Teſſalią; zawoiował prawie wſzyſtkie prowincye xiążąt Azyatyckich. *Zygmunt* krol Węgierſki, ktorego ceſarz *Manuel Paleolog* proſił o poſiłki, przełożył potrzebę krucyaty przeciwko *Bajazetowi*. Francya przyłączyła ſię do niego, i wyſłała *Jana* hrabiego *de Nevers* bliſkiego krolewſkiego z 2000 ſzlachty. Lecz to małe woyſko po niektorych powodzeniach prawie zupełnie zniesione R. 1396. przy Nicopolis w Bulgaryi. Większa część w niewolą wziętych, zabitych, lub potopionych. Hrabia *de Nevers* zaprowadzony w kaydanach do Pruzyi. Ceſarz Turecki tym ſzczęściem nadęty obległ Carogrod, i przymuſił *Manuela* do dzielenia ſię purpury z *Janem* ſynowcem ſwoim, ażeby miał ceſarza hołdownikiem. Opuścił Carogrod dla zatamowania powodzeń ſławnego *Tamerlana*. Ten woiownik wyprawił do niego poſeſtwo, ktore Turek z hardością przyiął. *Tamerlan* ztoczył z nim bitwę i porazł go blizko Ancyry R. 1402. *Muſtafa* ſtarſzy ſyn *Bajazeta* w potyczce zginął, a *Bajazet* ſam doſtał ſię w niewolą. Zwycięzca go ſię zapytał, iakby był ſobie z nim poſtąpił gdyby go był pokonał? *Byłbym cię zamknął*, odpowiedział Turek: *w klatce żelazney ... Mam więc prawo*, rzekł Tatar: *to ſamo z tobą uczynić*; i natychmiaſt kazał go do klatki wſadzić. *Bajazet* rownie hardy w klatce, iak na czele woyſka ſwego, miał nadzieię że go ſynowie iego uwolnią; ale gdy go ta omyliła, rozbił ſobie głowę o pręty tey klatki R. 1403. *Petit de la Croix* zaſadzaiąc ſię na autorach Arabſkich i Perſkich, ſądzi że umarł na apoplexią R. 1397. w obozie *Tamerlana*, ale że to mniemanie ieſt proſte, a tamto oſobliwſze, niemiało tyle wzięcia, a powieść o klatce zawſze ieſt przytaczana. Piſzą że *Bajazet* był iednooki a iego przeciwnik kulawy, ktory mu ſię przypatruiąc za kratą będącemu mowił. *Bog mało waży krolewſtwa i państwa, ponieważ ie date takim ludziom, iak my ieſteśmy; i to co odbiera iednookiemu, daie kulawemu.*

II. BAJAZET II, ſyn *Mahometa II.* wſtąpił na tron po oycu R. 1481. *Zizym* brat iego młodſzy, ktoremu ſprzyiali po większey części panowie, ubiegał ſię z nim o koronę, ale on go wypędził z Azyi, iż muſiał uciekać na zachod, gdzie iak powiedaią otruty umarł R. 1495. *Bajazet* wydarł niektore włości Wenetom, ale w Egypcie był mniey ſzczęśliwym. Janczarowie nięci od *Sélima* ſyna iego, przymuſili go do złożenia dla niego berła. Ten ſyn odrodny, aby ſobie lepiey zabeſpieczył krolewſtwo, kazał otruć oyca ſwego R. 1512. przez ſwego lekarza żyda. Miał na ten czas lat 60. naprawienie murow Carogrodzkich, wyſtawienie przepyſznych gmachow ſą dowodami iego wſpaniałości. Czytanie kſiąg *Averroeſa* odwrociło go od ſpraw publicznych, nieczynić umyſł iego łagodnieyſzym i bardziey ludzkim.

I. BAIER, (Jan Jakub) ſławny lekarz rodem z Jeny R. 1677. Leczył po rożnych miaſtach Niemieckich, iako to w Nurembergu, w Ratisbonie i w Altorfie. Był profeſſorem w tym oſtatnim mieście, towarzyſzem akademii *ciekawych badaczow przyrodzenia* 1720. R. 1730. został iey prezeſem, umarł w Altorfie 14. Lipca

1735. Wydał: I. *Thesaurus Gemmarum affabré sculptarum, collectus à J. M. ab Ebermayer*, w Nurembergu 1720. in fol. II. *Horti Medici Acad. Altorf. Historya* Altorf 1727. in 4to. III. Liczbę *Dissertacyi* czyli *Tezow* o roślinach szczegulnych in 4to. od R. 1710. aż do R. 1721.

II. BAIER, *patrz* BAHIER.

I. BAIF, (Łazarz) opat w Charroux i Grenetiere, konsyliarz w parlamencie Paryzkim i referendarz, rodził się w włości Pins blizko Fleche, z familii szlachetney i umarł R. 1545. *Franciszek I.* wyprawił go wielkim posłem do Wenecyi R. 1530. i użył go w rożnych innych okolicznościach. Pisał *de re vestiaria* i *de re Navali* drukowane w Bazylei R. 1541. in 4to. Pisma uczone, ale bez porządku i wyboru.

II. BAIF, (Jan-Antoni) syn naturalny opata, narodził się w Wenecyi podczas poselstwa oyca swego R. 1532. Razem z *Ronsardem* swoie odbył nauki, i zupełnie się przywiązali do poezyi Francuzkiey, ktorą zeszpecili mieszaniną słow Greckich i Łacińskich. *Baif* chciał wprowadzić miarę i spadek wierszy Greckich i Łacińskich, do wiersza Francuzkiego; ale wszystkie iego usiłowania w tey mierze były prożne. Kardynał *Perron* mowił o nim: *Ten rymopis iest dobry człowiek ale bardzo zły Poeta.* Wiersz iego iest twardy, niegładki i poziomy. On naypierwszy wprowadził do Paryża akademią muzyczną, dawał u siebie koncerta dosyć dobre na ow czas. *Karoł IX.* i *Henryk III.* często na nich bywali, *Baif* umarł R. 1592. z wszystkiego po części znayduie się w iego dziełach, ktore wyszły w Paryżu 1572. 2. T. in 8vo. Rzeczy poważne, śmieszne, duchowne, świeckie, ale nikt zapewne po śmierci autora nieodważył się ich wszystkich przeczytać.

BAIL, (Ludwik) doktor w Sorbonie i pod-penitencyarz Paryzki narodzony w Abeville, iest autorem rożnych dzieł mało szacowanych. I. *Examen Confessorum* dzieło niedokładne. II. Biblioteka kaznodzieyska pod tym szumnym tytułem: *Sapientia foris prædicans.* III. *Summa Conciliorum*, nie lepsze nad tamte.

BAILE, (Ludwik) kaznodzieia krola *Jakuba Stuarta* znany od predykantow Angielskich przez książkę pod tytułem: *Praktyka pobożności*; dzieło ochłe, mało co czytano.

II. BAILE, *patrz* BAYLE.

BAILLET, (Adryan) narodził się R. 1649. w Neuville wsi powiatu Bellowaceńskiego, z familii podley, opuścił plebanią swoią aby się zupełnie poświęcił naukom. *Lamoignon*, ktoremu go *Hermanet* zalecił, uczynił go swoim bibliotekarzem. Umarł przy tym urzędniku R. 1706. maiąc lat 57. Całe życie strawił na czytaniu lub pisaniu. Rożne wydał pisma; naycelnieysze są: *Zdanie uczonych ludzi o dziełach naypierwszych autorow* w 9. T. in 12mo. R. 1685. i 1686. Trudno czytać do końca to dzieło bez znudzenia się. Ułożenie iego iest dosyć dobre, ale wykonanie onego niezgadza się z nim w wielu mieyscach. *Baillet* był tylko kompilatorem, styl iego niebył miły i przenikły. Wydał potym 5. Tom. o poetach. *Menage* ktorego żywo krytykował, napisał przeciwko niemu *Anti-Baillet* w 2. T. in 12mo w Hadze. *Baillet* mu odpowiedział przez *Anti ou les Satyres personelles.* Wydał potym *les Auteurs déguisés*, i *les Enfans devenus célèbres.* *La Monnoye* zgromadził te wszystkie kawałki w edycyą *les Jugemens* czyli *Zdanie*

R. 1722. 7. T. in 4to. wydawca przeyźrzał, poprawił i pomnożył to dzieło, niedokładne w wielu mieyscach, chociaż napełnione głęboką wiadomością rzeczy. Krytyki ktore *Baillet* wytrzymał, przeszkodziły mu zakończyć to dzieło, z ktorego tylko mamy. I. Część i I. artykuł drugiey. Obiecał sześć, ktore zostawił w manuskrypcie. II. *O nabożeństwie do Nayś: Panny, i cześci iey się należącey*, in 12mo. Ta książka sprawiła szemranie w początkach: nagania w niey obrządki ktore kościoł upoważnia. III. *Zycie Kartezyusza* in 4to. napełnione drobiazgami. Wydał potym *skrocenie* in 12mo. w ktorym niema tych fraszek uczonych, ktore się znayduią w wielkim dziele. IV. *Zywoty świętych* w 4. T. in fol. w 10. in 4to. w 17. in 8vo. Jeden Tom na każdy miesiąc, 2. na święta ruchome, 1. z chronologią świętych, 1. z topografią, i 1. dla świętych starego testamentu. To dzieło narobiło rozruchu między zabobonnemi i nabożnisiami czyli świętoszkami przywykłemi do czytania pobożnych kłamstw. Ale podobało się dobrym krytykom i chrześcianom oświeconym. V. *Zycie Rickera*; *Godefrida Hermant*, *St. Etienne de Grammont*, każde in 12mo. VI. *Historya zatargow Bonifacego VIII. z Filippem pięknym, krolem Francuzkim* in 12mo. uczone i ciekawe dzieło. VII. *Katalog* w 32. T. in fol. biblioteki powierzoney dozorowi iego: niebył nigdy drukowany. VIII. *Relacya ciekawa i nowa o Moskwie*, in 12mo. w Paryżu 1608. IX. *Historya Hollenderska* pod imieniem: *de la Neuville* w 4 T. in 12mo 1693.

BAILLEUL, (Mikołay) margrabia *de Chateau-Gontier*, prezydent parlamentu Paryzkiego, dozorca dochodow, na ktorych się mniey znał niż na prawie, od R. 1643. do 1648. Miał pod sobą kontrollera-generalnego *Emeri*, sławnego przez swoie zdzierstwa. *Bailleul* umarł R. 1652.

I. BAILLI, (Roch) znany pod imieniem *de la Riviere*, pierwszy lekarz *Henryka IV.* rodem z Falaise, umarł w Paryżu Roku 1605. Wydał traktat pod tytułem: *Demonsterion, sive* 300. *Aphorismi continentes summam Doctrinæ Paracelsicæ*, i *Traktat o Powietrzu* R. 1580. Te dzieła są mało znane nawet od lekarzy. *Demonsterion* przełożony na Francuzkie i druk. w Rennes 1578. in 4to. To tłomaczenie rzadkie.

II. BAILLI, czyli BALLI, (Philibert Albert) prowincyał Barnabitow, i assystent generała, mianowany potym na biskupstwo Aostskie, nim porzucił świat był sekretarzem stanu *Wiktora Amadeusza* xięcia *Sabaudyi*. Wsławił się kazaniami i kontrowersią. Napisał *dzieła* w tych dwoch rodzaiach; i zbior wierszy nabożnych, poważnych i żartobliwych pod tytułem: *le Poete mêlé* ale ludziom dobrego gustu podobno się ta nie podoba mieszanina. Umarł roku 1691.

BAILLOU, (Wilhelm de) lekarz Paryzki, rodem z Perche około R. 1538. Umarł R. 1616. *Henryk IV.* zaszczycił go tytułem pierwszego lekarza Delfina swego syna. Tak mocno argumentował że go nazwano *Flêau des Bacheliers.* Sztuka lekarska wiele mu winna. On naypierwszy okazał co ta może mieć w sobie pożytecznego. Mamy z iego pism: *Consiliorum medicinalium libri duo*, w Paryżu, 1635. in 4to. Ten zbior zawiera w sobie traktat *de Calculo*, ktorego się dziś ieszcze radzą. *Dzieła* iego przedrukowane w Genewie 1762. 4. T. in 4to. *Baillon* był prawdziwym filozofem, przenosił łagodność życia prywatnego,

nad niebeſpieczne honory dworſkie.

BAJUS, czyli de Bay, (Michał) narodził ſię w Melun w Powiecie Ath R. 1513. Cesarz *Karol V.* wybrał go do nauczania pisma S. w akademii Luwańskiey. Gdzie został potym kanclerzem, dozorcem iey przywileiow, i inkwizytorem generalnym. Akademia zgodnie z krolem Hiſzpańskim, wyſłała go do zboru Trydentſkiego, na ktorym ſię znacznie wſławił. Część dzieł iego iuż wyſzła była z druku. Sorbona ktorey doniesiono 18. propozycyow doktora, cenſurowała ie R. 1560. *Pius V.* potępił inne w liczbie 76. bullą ſwoią 1. Października 1567. takowe potępienie było w ogolności i *reſpective*, to ieſt niedeterminowano myśli, w ktorey każda propozycya podpadała potępieniu. X. *Peretty* generał franciſzkanſki, a potym papież pod imieniem *Sixtuſa V.* na prożbę wſpoł braci ſwoich Franciſzkanow, ktorych *Baius* rozgniewał pogardzaiąc ſcholaſtykami, żywo ſię wdawał przeciwko temu doktorowi. Bulla ſprawiła wielki rozruch w akademii Luwańskiey. Kardynał *Granvelle*, na ktorego ręce przyſłana była, wymogł iey przyięcie. *Baius*, nawet ſam po niektorych trudnościach poddał iey ſię; ale oświadczył, podług zwyczaiu wſzyſtkich doktorow potępionych, że te propozycye nie były iego właſne albo były zdradliwie ułożone. *Grzegorz XIII.* utrzymał dzieło *Ptaſa V.* Jezuita *Tolet*, ktore był oddawcą Bulli, wymogł na nim piſmo, ktorym przyznawał, że utrzymywał niektore z 76. propozycyi; i że te były potępione w tym ſenſie, ktory on im dawał. Naycelnieyſze iego błędy były. *Że ſtan człowieka niewinnego, ieſt ſtanem tego naturalnym, taki mu ſię należał, i że Bog nie mogł go ſtworzyć w innym ſtanie: że zaſługi tego w takowym ſtanie, nie mogą bydź nazwane darami łaſki; że mogł na ten czas zużytkować ſobie na żywot wieczny, przez ſamą ſiłę przyrodzenia: że po upadku Adama uczynki ludzi zdzielane bez łaſki ſą grzechem, &c. &c.* Chcąc dać obrot inny ſwoim zdaniom, a nie mogąc dokazać, o ſamey śmierci zaczął myślić. Mamy *zbior dzieł iego* R. 1696. in 4to w Kolonii. Styl iego proſty zwięzły, lepſzy ieſt nad styl ſcholaſtykow owych czaſow. Znać, że *Baius* dobrze rozważał OO. SS. powiadaią, że 9. razy czytał *S. Auguſtyna*. Ale gdyby był lepiey tłomaczył niektore mieyſca tego S. O. albo ſię trzymał tłomaczow Teologow przyznanych od kościoła, byłby miał iſtotny pożytek, niewpadaiąc w błędy. Okazuie ſię że lubił oſobliwſze mniemania, w traktacie ſwoim *o grzechu pierworodnym* uſiłuie dowodzić, że ieżeli między ludźmi, znayduią ſię iedni maiący namiętności bardziey natężone niż drudzy, to ſię ſtaie dla tego, iż rodząc ſię więcey uczeſnictwa mieli do grzechu pierworodnego. Doktor *Baius* umarł R. 1596. Teſtamentem ſwoim fundował kollegium; i to ieſt nayleplſze iego dzieło. Synowiec iego, *Jakob Baius*, także doktor w Luwanium, zeſzły R. 1614. zoſtawił *traktat o Eucharyſtyi* w tym mieście drukowany in 8vo. 1605. i *Catechiſm* in 8l. w Kolonii 1620.

BAIZE, (Noel Filip) kapłan nanki chrześciańskiey, urodził ſię w Paryżu R. 1672. umarł 1747. w domu *S. Karola* gdzie był bibliotekarzem. Uczeni oſobliwie X. *Bignon*, bardzo chwalili porządek i dokładność *katalogu* biblioteki dozorowi iego powierzoney. Wydał ieſzcze niektore drobne piſma.

BAKER, *patrz* Backer.

I. BAKER, (Tomaſz) Angielczyk autor *klucza geometrycznego*

prowadził życie pracowite i ſamotne. Umarł R. 1690. Oprocz tego dzieła, inne wydał piſma ktore mu ziednały poważanie u fizykow, i geometrow oświeconych.

II. BAKER, (Richard) urodził ſię w hrabſtwie Oxfordſkim, zoſtał pod krolem *Jakubem I.* naywyżſzym *Szerifem*. Mąż ten gruntownie uczony, przytym ſkromny, przyiacielſki, i od wſzyſtkich kochany, wart był lepſzego loſu; w 76. roku życia ſwego, wtrącony do więzienia *Fleet*, umarł R. 1644. Zoſtawił rożne piſma nayznacznieyſze. *A chronicle of the kings of England, from the thim of the Roman Gouvernement, to the death of king James I.* Kronika ta Angielſka, napiſana od czaſow rządu Rzymſkiego aż do śmierci *Jakuba I.* może ſię prędzey nazwać regeſtrem dzieiow, aniżeli dobrze ułożoną hiſtoryą. *Edwards Philips* aż do roku 1661. ią doprowadził, a *Tomaſz Blount* razem z przypiſkami R. 1671. wydał. *O nieśmiertelności duſzy; o upadku Lucyfera.* Teatr tryumfuiący, *o igrzyſkach konticznych &c.* i innych wiele.

BAKERE, *patrz* Bacherius.

BAKHUISEN, (Ludolf) urodził ſię R. 1631. w Embden w cyrkule Weſtfalſkim, umarł R. 1709. ſławny malarz i ſtycharz. Celował w malowaniu ſztuk *morſkich* oſobliwie *nawalnic*. Koloryt iego miły iednoſtayny, *deſſein* poprawny, a *kompozycye* pełne żywości. Krol Pruſki, wielki xiąże Toskańſki, i czar *Piotr I.* nawiedzali go, biorąc od niego ſztuki dla ozdoby pałacow ſwoich.

BAKKER, (Jan van) inaczey *Piſtorius* nazwany, naypierwſzy predykant kalwińſki w Hollandyi, gdzie rozſiewaiąc błędy wyznania ſwego, kilkakrotnie do więzienia wtrącony, nakoniec w Hadze pod regencyą *Małgorzaty* z Subaudyi ſpalony Roku 1525. 15. Września. Wſpoł wyznawcy iego maią go za naypierwſzego w tym kraiu wiary ſwoiey męczennika, co do dziś dnia znayduiący ſię napis pod obrazem iego w Woerden gdzie nauczał, dowodzi. *Joannes Piſtorius Wurdeni natus, teſtis veritatis Hagæ martiriſatus a. 1525. die 15. Sept.*

I. BAKON, (Rogerus) Franciſzkan, narodził ſię R. 1214. w Ilcheſter w prowincyi Somerſet w kroleſtwie Angielſkim. Nazwany *Doctor Admirabilis*, z przyczyny obſzernych wiadomości, ktore poſiadał, i przedziwnych wynalazkow ktore poczynił. Nagle poſtępki iego w aſtronomii, w Chymii, i w matematyce zadziwiały wſzyſtkich. Ludzie dobrzy owych czaſow oſkarżyli go o czarnoxięſtwo. General, ktory miał rozum ſwego wieku podbudzony od lektorow ſwego zakonu, zakazał mu piſać, i po nieiakim czaſie kazał go zamkuąć w więzieniu. *Bakon* chcąc wyniść z ciemnicy muſiał poprzyſiądz iż niemiał żadney ſpolki z diabłem. W R. 1267. podał papieżowi *Klemenſowi IV.* układ poprawy kalendarza; ale *Bakon* nie żył w tych czaſach, w ktorychby chciano poprawiać dawne błędy. Daleko zaſzedł w mechanice. Zrobił palące zwierciadła. Napiſał myśli ſwoie, ktore naprowadziły na drogę do wynalazku okularow, teleſkopow, i drobnowidłow; ktorych nieznano w owym czaſie. Niektorzy autorowie przypiſuią mu wynalazek prochu, pewna ieſt iż wkrotkim czaſie ten fatalny wynalazek naſtąpił, ale niemożna *Bakonowi* przypiſać tę nową plagę narodu ludzkiego. Znał on ſiłę ſaletry, ale nie ſama ſaletra ſkłada proch. Bądź co chce *Bakon* zaſłużył ſobie na imie *Przedziwnego* w owym czaſie, gdyby był żył w naſzym, położonoby pewnie imie iego obok

Newtona i *Leibnitza*. Jednakże przy tak wielkim rozumie niemogł się uwolnić od zdań dziecinnych swego wieku. Chwycił się wszystkich baiek kamienia filozoficznego, i marzenia śmieśnieyszego astrologii prorockiey. Można się domyślić że rozga wieczbiarska, i inne wielkie sekreta tego rodzaiu niebyły zapomniane. Niektorzy autorowie godni żyć w owym wieku *Bakona*, powtarzaią nam iż ten zakonnik miał bardzo piękną głowę spizową, zapewne na wzor głowy *Alberta Wielkiego* zrobioną, ktora dowcipnie nayzawilsze zapytania rozwięzywała. Z pism, zostawił I. *Specula Mathematica & perspectiva*. Stara się rozwięzywać rozmaite zagadnienia względem punktow palenia (*focus*) szkieł i zwierciadł sferycznych. Znayduią się tam uwagi względem łamania się (refractio) światła gwiazd, i wielkości celow pod zmysł podpadaiących. &c. te uwagi nieprzyczyniły się do doskonałości optyki, wczasie niesprzyiaiącym wydoskonaleniu nauk były napisane. II. *Speculum Alchemiæ*. III. *De mirabili potestate Artis & naturæ*. IV. *Epistolæ cum notis*. V. *Opus majus* in fol. w Londynie 1723. Dzieło to zawiera zamysły *Bakona* względem nauk, i znayduią się tam szczęśliwe myśli. Wcześnie, poznał że dla nabycia iakich wiadomości w nauce przyrodzenia, naylepszy był sposob, łączyć do rozumowania doświadczenie i iedno przez drugie obiaśniać. Umarł w Oxfordzie R. 1294. Niektorzy autorowie piszą że umarł w więzieniu R. 1284. gdzie go na rozkaz generała *Hieronima de Esculo* wtrącono. *Naude* wziął na się niepotrzebną pracę, oczyszczać go z zadanego Czarnoxięstwa, przez iego współ-braci, ktorzy wcale niebyli Czarnoxiężnikami.

II. BAKON, czyli Bacho albo Bacondorp, (Jan) rodem ze wsi *Bakondorp* w prowincyi Nord-Folck krolestwa Angielskiego, karmelita i doktor Sorbońśki, tak bardzo się wsławił nauką swoią w Paryżu, że mu dano nazwisko: *Doctor resolutus*. Powrociwszy do Anglii został prowincyałem. Wezwany do Rzymu dla dania zdania swego w okoliczności małżeństwa, gdy wiele przypisywał mocy dyspensacyom papiezkim, znalazł tak wiele przeciwieństwa że musiał zdanie swoie odwołać. Umarł około R. 1346. Nayznacznieysze pisma iego, ktorych do 120. T. bydź miało, są: *Commentaria seu quæstiones supra 4. Libros Sententiarum*. w Medyolanie 1611. in fol. *Compendium Legis Christianæ; Compendium Jurium & historiæ eorumdem, Sermones notabiles, Quodlibeta &c.* Dzieła te wszystkie iego, w owym czasie bydź może wzięte, mało co są czytane, i doktor ten z tyt: swoim *Resoluti* nie więcey od potomności iest znany iak *Doctor irrefragabilis, Doctor illuminatus*, i inni, ktorzy przy małych zasługach mieli sobie nadane, wielkie nazwiska.

III. BAKON, (Mikołay) rodem w Nord-Folk z znakomitey familii Angielskiey; biegły w rożnych wiadomościach osobliwie w prawie kraiu swego. Poważany od narodu i panow swoich. *Henryk VIII. Edward VI.* i *Marya* zaszczycili go znacznemi urzędami. *Wilhelm Cecil* krewny iego zalecił go krolowey *Elżbiecie*, ktora poznawszy zasługi i przymioty tego męża, uczyniła go sekretarzem stanu a potym powierzyła mu pieczęć korony Angielskiey. Sprawował z powszechnym zaspokoieniem urząd swoy; niebiegał się za bogactwem, unikał owey okazałości i blasku, ktore po części ci szukaią co prawdziwego nie

maią z przymiotow i cnot swoich szacunku. Krolowa odwiedzaiąc go dnia pewnego w wiosce iego Hertword, obaczywszy nieokazałydom iego, rzekła z uśmiechem. *Oto mi dom bardzo mały, na takiego człowieka iak W Pan. W. K. Mci to wina*, odpowiedział: *żeś mię nadto wielkim na dom moy uczyniła ... Bakon* umarł R. 1578. maiąc lat 69.

IV. BAKON, (Franciszek) baron de Verulam, *Vicomte de S. Alban*, syn poprzedzaiącego narodził się w Londynie 1560. Wcześnie okazał czym miał bydź, w 16 roku pokończył nauki swoie. Filozofia owych czasow prawie cała Peripatetycka, zdawała mu się bydź tą, czym w samey rzeczy była, to iest napełniona słowami i subtelnościami, a co do rzeczy czczą. *Bakon* obdarzony od przyrodzenia, wszelkiemi przymiotami ktorych potrzeba było do reformowania iey. Maiąc rozum bystry, obszerny, przenikły, z osobliwszą pilnością przykładał się do nauk, i ugęszczał do posiedzeń ludzi uczonych swego wieku. Wysłał go oyciec, po odbytych szkołach za granicą. Znaydował się w Paryżu R. 1577. gdzie sobie na powszechną zasłużył miłość i podziwienie. *Pawlet W.* poseł Angielski przy dworze Francuzkim, tak wielkie powziął rozumienie o zdatności tego młodzieńca, że mu poruczył doniesienie spraw wielkiey wagi krolowey *Elżbiecie*. *Bakon* niemaiąc na ten czas iak lat 18 wykonał zlecenie swoie, iak mąż 60. letni, biegły w interessach publicznych. Krolowa poznawszy iego zasługi i zdolność, uczyniła go swoim rzecznikiem extraordynaryinym. *Bakon* chcąc się przymilić krolowey, usprawiedliwił potępienie hrabiego *d' Essex*, ktoremu podchlebiał za życia, i od ktorego odebrał wiele dobrodzieystw. Powszechność obruszona tą niewdzięcznością tyle się brzydziła charakterem *Bakona*, ile ludzie uczeni szacowali iego talenta. Życie iego po kilkakroć było w niebespieczeństwie, dybano na nie. Gdy *Jakub I.* osiadł na tronie Angielskim, filozof *Bakon* był ieden z naypierwszych iego podchlebcow, w nadgrodę podchlebstw swoich wyniesiony z stopnia prokuratora generalnego, na kanclerstwo Angielskie. Nie było tey podłości ktoreyby się niedopuścił dla osiągnienia dostoieństwa tego. Nadskakował xiążęciu *de Buckingham*, sypał kadzidło innym ministrom a czernił iak mogł swoich współubiegaiących się. Przez takowe niegodziwe przebiegi połączył w osobie swoiey urząd kanclerza i pieczętarza w R. 1617. Pozyskał Baronią *de Verulam* i hrabstwo *de S. Alban*, w kilka lat potym *Bakon* niewolnik krola i ministrow; pieczętował edykta nakazuiące niewypowiedziane zdzierstwa. Lud obciążony na głos wołał przeciwko niesłusznym i częstym podarkom. Izba niższa żaliła się w parlamencie na korrupcyą kancellaryi. Oskarżono go że domownicy iego brali pieniądze od osob, ktorych sprawy wisiały w sądzie kanclerza. *Bakon* obżałowany w tym czasie w ktorym ministerium było nienawistne narodowi, potępiony na winę 40000. funtow sterlingow, odsądzony od wszystkich urzędow i skazany na więzienie do wieży Londyńskiey. Powiadaią, iż w przeciągu tey sprawy, mowił do sług swoich, ktorzy powstali widząc go przychodzącego: *Usiądźcie sobie panowie moi; wasze wyniesienie sprawi moy upadek*. Wyszedł po nieiakim czasie z więzienia. Krol *Jakub*, ktory go kochał powrocił mu zapłaconą winę, i dał mu *Literas abolitionis* wszystkiego, co przeciwko niemu wyrzeczono. *Bakon* oddalił się od

burzy dworu i miniſtroſtwa, ſtarał ſię nadgradzać ſobie, nieſzczęścia ſwoie czytaniem i piſaniem kſiąg. Na ten czas wyſłały na świat nayſławnieyſzę dzieła iego. Niemogli mu cudzoziemcy odmowić twoie podziwienie, a właśni rodacy, ktorzy mogli zapomnieć błędy człowieka na urzędzie będącego, oddawali ſprawiedliwe pochwały autorowi. Gdy margrabia *d'Effiat* odprowadzał do Anglii corkę *Henryka IV.* zaślubioną *Karolowi I.* odwiedził *Bakona*, ktory będąc na łożu chorym, przyiął go maiąc zapuſzczone firanki. *Podobieś ieſteś do Amatore*, rzekł do niego margrabia, *ſłyſzemy wiele o nich, a niemamy pociechy widzenia ich.* Filozof ten umarł R. 1626. w Londynie, maiąc lat 66. Wyraził w teſtamencie ſwoim, „ iż zoſtawuie imie i „ pamiątkę ſwoią obcym narodom,, *gdyż moi Rodacy*, przydaie, *aż po nieiakim czaſie mię poznaią.* Anglia pośpieſzyła ſię oddać mu winną ſprawiedliwość. W tym krolestwie iuż dziś ieſt w tak wielkim poſzanowaniu, że iuż wſpomnieć nie można o iego ſłabościach, wydano koſztowną edycyą dzieł iego, tak Lacińſkich iak Angielſkich w Londynie 1740. 4. Tomy in fol. Naycelnieyſze ſą: I. *O zacności i wzroście wiadomości ludzkich.* Dzieło wyborne, ktore okazuie rozum iego wyżſzy nad wſzyſtkie rozumy owego wieku. Nowe i głębokie uwagi, ozdobione przyiemnościami imaginacyi, czynią zaſzczyt dzieła tego. II. Dzieło *Novum Organum ſcientiarum*, może bydź uważane za ciąg pierwſzego dzieła. Ta kſiążka pozyſkała mu od wſzyſtkich nazwiſko: *Oyca fizyki experimentalney.* Jeſt to zbior myśli nowych, pewnych i wielkich, nadewſzyſtko względem tego co może wydoſkonalić fizykę. Ta to była pochodnia, ktorą nowi filozofowie obiaśnili ciemności dawney filozofii. III. Dzieło *o moralności i polityce*, przełożone na Francuzkie R. 1734. in 12mo. wyſtawia wſzędzie maxymy godne wielkiego filozofa, i właściwe wſzyſtkim ſtanom, zacząwſzy od krola aż do poddanego, IV. *Życie Henryka VIII. krola Angielſkiego*; hiſtorya ta zkądinąd wielce ſzacowana, ieſt tylko po części ſzczerą pochwałą. *Bakon* niezawſze ma proſtotę ſtylu hiſtorycznego, ani nieieſt zupełnie wolen od przyſad ktore zarzucaią dowcipnym głowom owego wieku, to ieſt nadętości i zawiłości. V. Mały traktat *de Juſtitia univerſali* w Paryżu 1752. u *Vincent* in 16to. Znayduią ſię w nim myśli, ktoreby *Plato* pochwalił. VI. *De ſapientia veterum*, *De Bello Sacro*: *De naturali & univerſali hiſtoria*: *hiſtoriam ventorum*: *hiſtoriam vitæ & mortis* &c. i inne dzieła. Nayſepſza edycya wſzyſtkich tych piſm w Londynie in fol. 4 T. 1727. JmP. *Deleyre* wydał w Francuzkim ięzyku *L'analyſe de la Philoſophie de Bacon* w 2. T. in 12mo. Rozbior ten krotki dobrze przyięty, może nam dać wyobrażenie pewne, przyſad i doſkonałości znayduiących ſię w piſmach *Bakona*. Wyrazy iego ſą zawſze dowcipne, wyobrażenia wielkie i ſzlachetne, porownania ſzczęśliwe, uwagi głębokie; zgoła nikt niezaprzeczy, że Europa uczona, wiele winna *Bakonowi.* Jednakże Jmć P. *Hume* rownaiąc *Bakona* z *Galileuſzem*, oſtatniemu przyſądza pierwſzeńſtwo " Jeżeli „ będziemy ſzczegulnie uważać, „ mowi on „ *Bakona* iak filozofa „ i autora, chociaż wielce ſzacowny w tey mierze, nie możemy twierdzić że wyrownał „ *Galileuſza* ſwego wſpolczeſnego, ani nawet, bydź może, *Keplera*. *Bakon* pokazał z daleka

„ drogę do prawdziwey filozofij; „ *Galileuſz* nie tylko ią pokazał, „ ale ſam po niey daleko poſtąpił. „ Anglik nie miał żadney wiado„ mości o geometryi, Florenczyk „ żaś, ktory wſkrzeſił tę wiado„ mość, i w niey celował, nay„ pierwſzy przyſtoſował ią z do„ świadczeniami i filozofią natu„ ralną. Pierwſzy odrzucał z po„ gardą ſyſtemma *Kopernika*, dru„ gie utwierdził dowodami no„ wemi, ktorych zaſiągnął od ro„ zumu i zmyſłow. Styl *Bakona* „ ieſt twardy i tęgi; dowcip iego „ gdzieś niegdzieś święcący ſię, „ nie ieſt naturalny, ale z daleka „ naciągany; *Galileuſz* zaś w pi„ ſmach ſwoich ieſt żywy przyiem„ ny, chociaż cożkolwiek rozwle„ kły. Ale Włochy nie będąc „ połączone pod iednym rządem, „ i ſyte może owey chwały litera„ ckiey, ktorą poſiadały w da„ wnych i poźnieyſzych czaſach, „ nadto mało dbały o tę ſławę, „ ktorą im czyniło narodzenie ta„ kiego męża, gdy przeciwnie „ duch nacyonalny ktory rządzi „ Anglikami ſprawuie, że hoy„ nie udzielaią ſwym znakomi„ tym piſarzom, między ktoremi „ *Bakona* liczą pochwały i okrzy„ ki, ktore ſię mogą często zda„ wać, zbytecznemi lub ſtronne„ mi „ (*Hiſtoire de la maiſon de Stuart* T. I. K. 371. edit. in 12mo.)

BAKOCZ, (Tomaſz) kardynał i arcy-byſkup Grańſki, pierwſzy Węgierſki miniſter, zrobił ſobie cnotą i rozumem wielką powagę pod panowaniem *Matiaſza Korwina* i *Władyſława V.* Pochodził z, znakomitey familii, przez wzgląd na przymioty iego, i gorliwość mianował go *Matiaſz* na biſkupſtwo Rabſkie, a potym go uczynił ſwoią radą, i kanclerzem krolestwa. Niezadługo poſtąpił na biſkupſtwo Erſkie, nakoniec na arcy-biſkupſtwo Grańſkie. *Władyſław V.* wſtąpiwſzy na tron R. 1490. Pralat ten umiał mu ſię tak dobrze zaſłużyć, iż mu zupełnie powierzył wſzyſtkie ſprawy państwa. Ziednał ſobie na tym ſtopniu i pana i narodu pochwałę, krol chcąc mu okazać ſzacunek i wdzięczność, pozyſkał dla niego od *Alexandra VI.* kapelluſz kardynalſki R. 1500. 25. Września. R. 1512. poſiachał do Rzymu, gdzie ſię znaydował R. 1513. przy śmierci *Juliuſza II.* i elekcyi *Leona X.* Nowo obrany papież wyniół go na patryarchat Carogrodzki, mianowawſzy go legatem ſtolicy apoſtolſkiey w Węgrzech i w Czechach. Powrociwſzy do kraiu ſwego, ogłoſił krucyatę, i mężnie ſię oparł tym ktorzy za panowania *Ludwika* młodſzego ſprawowali zamieſzanie w krolestwie. Umarł 12. Czerwca R. 1521. maiąc zaletę dobrego Paſterza, biegłego miniſtra i wiernego ſługi.

BALAAM, prorok z miaſta Peter nad Eufratem, towarzyſzył poſłom *Balaka* krola Moabitow, ktory go umyślnie kazał ſzukać, ażeby złorzeczył ludowi Izraelſkiemu. Anioł mu zaſtąpił wśrzod drogi z mieczem gołym. Oślica niechciała daley poſtąpić, i cudownym ſpoſobem zaczeła narzekać na raży ktore iey pan zadawał. Poſeł niebieſki rozkazał *Balaamowi*, aby to tylko mowił, co mu Bog będzie kładł w uſta iego. Prorok przybywſzy na mieyſce, zamiaſt przekleństw, ktorych *Balak* od niego żądał, błogoſławieństwa dawał Izraelitom. Przepowiedział że wyidzie gwiazda z *Jakuba &c.* Krol omyłony w ſwoich oczekiwaniach odeſłał proroka bez upominkow, gdy mu ten człowiek chciwy poradził aby poſłał do obozu Izraelſkiego naypięknieyſze dziewice z Madyanu. *Balak* wykonał tę radę, Izraeli-

ci puścili się na sromotę i bałwochwalstwo, i opuścili Boga, i Bog ich opuścił. Po niejakim czasie *Balaam* zabity od woyska Hebray-skiego, ktore poraziło Madianitow. Wykładacze wielkie wiedli sprzeczki, względem oyczyzny, i oślicy tego prawdziwego, lub fałszywego proroka.

BALAC, ten sam o ktorym mowiliśmy w *Art:* poprzedzaiącym, zabyty od Izraelitow roku przed Chrystusem 1461.

BALADAN, czyli BALAD, krol czyli rządca Babilonu, iest ten sam podług niektorych, co *Belessis* czyli *Nabonasser*, o ktorym pismo wspomina. Ale to mniemanie, i wszystkie inne o tym xiążęciu na samych się zasadzaią domysłach *patrz* BELESSIS i NABONASSAR.

BALAGNI, *patrz* MONTLUC N. III.

BALAMI, (Ferdynand) Sycylczyk, lekarz papieża *Leona X.* ktory mu dał znaczne dowody szacunku swego. Niemniey był doskonały w literaturze, iak w sztuce lekarskiey. Kwitnął w Rzymie około R. 1555. przełożył z Greckiego na Łacińskie rożne *dzieła Gallena*, ktore wyszły osobno, a potym złączone zostały w edycyi dzieł tego starego lekarza w Wenecyi in fol. 1586.

BALBI, (Jan) Dominikan Genueńczyk nazwany *de Janua* czyli *Januensis*, pisał w XIII. wieku *Kommentarze* i inne dzieła. Jego *Catholicon seu summa Grammaticalis*, drukowana w Moguncyi 1460. in fol. przez *Fusta i Scheffera*. Ten rodzay encyklopedyi klassyczney, zawieraiącey w sobie grammatykę, retorykę i dykcyonarz, ztąd i z owąd zebraney; był z naypierwszych ksiąg na ktorych doświadczono sztuki drukarskiey. To dzieło iest rzadkie i bardzo kosztowne. Trzeba czynić rożnicę między *Janem Balbi* a *Hieronimem Balbo* biskupem Gorytzkim, zeszłym w Wenecyi R. 1533. autorem dzieł następuiących: *de rebus Turcicis*, w Rzymie 1526. *de civili & bellica fortitudine* 1526. in 4to *de futuris Caroli V. successibus*, w Bononii 1529. in 4to *Carmina in deliciis poetarum Italorum*.

BALBINUS, (*Decimus Calius*) był z familii znakomitey. Bywszy dwa razy, konsulem, i rządziwszy rożnemi prowincyami, od senatu obrany cesarzem R. 237. żołnierze bez ktorych wiedzy takowy stał się wybor, w rok potym rokosz podniosłszy zabili go.

BALBOA, (Vasco Nunnes de) Kastylianczyk wcześnie się wstawił na swoich morskich wyprawach, szczęśliwy w pierwszych woynach z Indyanami, od ktorego pokoiu złotem musieli się dokupować. Tak wiele zebrał tego kosztownego kruszczu, iż w piątey części posłał krolowi Hiszpańskiemu 300. grzywien. Nowe odkrycia, nowe zabory, uczyniły go rownym *Ferdynandowi Cortez* i *Amerikowi Wespucyuszowi*. Wsiadł na okręt R. 1513 w nadziei odkrycia morza południowego, w miesiąc po odbiciu swoim szczęśliwie ie znalazł. Nazwał imieniem *S. Michała* mieysce gdzie zawinął. Zanurzył się w wodę po pas trzymaiąc w ręku pałasz i puklerz, i rzekł do Kastylianow i Indyiczykow będących na brzegu: „wzywam was za świadkow, że „biorę w possessyą morze to dla ko„rony Kastylyiskiey, a ten miecz za„pewni iey tę własność.„ W rok potym powrocił do *S. Marie*, obciążony złotem i perłami. Pewny rządca Hiszpański przybywszy do tey wyspy, mocno się zadziwił zobaczywszy *Balboę* w kamzelce bawełnianey na koszuli, w łyczanych trzewikach, mieszkaiącego w chacie nikczemney okrytey liściami. Ten rządca zazdrosząc mu

mu kredytu, ktory miał w tey kolonii wskrzesił przeciwko niemu sprawę od dawna zakończoną, oskarzył *Vascona* o felonią, a chociaż mu nie mogł dowieść tego występku, kazał go ściąć R. 1517. maiącego lat 42. Tym sposobem zginął nayslawnieyszy wodz Hiszpański godzien lepszego losu.

BALBUENA, (Bernard de) narodził się w dyecezyi Toletańskiey, doktor w Salamance, i biskup w Porto-Rico w Ameryce umarł 1627. Hollenderczykowie zrabowali iego miasto biskupie R. 1620. i zabrali mu iego bibliotekę, dwoiakie umartwienie i dla pasterza, i dla człowieka uczonego. Zostawił rożne *Poezye* drukowane w Madrycie, 1604. i następuiących maiące w sobie wiele imaginacyi, żywości, dowcipu i przyiemności.

I. BALBUS, (Lucius Lucilius) j. C. Rzymski, uczeń *Muciusza Scævoli*, wstawił się w 100. lat przed Chrystusem biegłością swoią w prawie. Historya Rzymska innych nam podaie tegoż imienia, ktorzy nie zasługuią osobnego artykułu.

II. BALBUS, (Octavius) potępiony na śmierć przez Triumvirow, uszedł tylnemi drzwiami rąk łaukaiących go zaboycow. Lecz ledwie co wyszedł wyszał gwar między sąsiadami, iakoby syna iego zabiiano na mieysce iego. Miłość oycowska natychmiast zwrociła kroki iego, pobiegł bronić syna, ktorego kochał, ale wieść ta była fałszywa; zaboycy spostrzegłszy go, wydarli mu życie.

BALDERIC, biskup Noyoński autor kroniki biskupow Arretańskich i Kambraceńskich umarł R. 1112. Inny *Balderic* biskup Doli, w tym samym wieku pisał *historią Krucyatow*, ktora się znayduie w dziele: *Gesta Dei per Francos Bongarsa*, 1611. in fol. Pisał także życie *Roberta d'Arbrissel*, 1641. in 8vo. tłomaczone na Francuzkie, 1647. in 8vo.

BALDI, *patrz* BALDUS N. II.

I. BALDINI, (Jan Antoni) uczony hrabia Włoski, narodził się w Piacenzą 8. Lipca 1654. Odbył swoie nauki w Bononii i w Rzymie, z wielkim pożytkiem. Ofiarowaną sobie godność nuncyusza do Polski i do Bruxelli niechciał przyiąć, ażeby mogł tym pilniey i swobodniey ćwiczyć się w rożnych wiadomościach. Iednakże po niejakim czasie towarzyszył kardynałowi *d'Estrées* do Francyi, a gdy po śmierci *Jana III.* krola Polskiego, elekcya nowego krola nastąpić miała, przybył do Polski, dla widzenia tego uroczystego i wielkiego zjazdu. Odbył rożne poselstwa do rożnych dworow zawsze pomyślnie. Umarł w oyczyznie swoiey R. 1725. 23. Stycznia. Chociaż żadnych ksiąg nie wydał, zrobił sobie sławę w uczonym świecie, daiąc porękę naukom, a przez założenie gabinetu rzeczy przyrodzonych, ktoremu tak do kosztowności, iako też do wielkości, mało co rownych znaydzie w Włoszech, okazał i gust swoy i obszerność wiadomości ktore posiadał. Towarzystwo krolewskie ludzi uczonych w Anglii, przybrało go sobie za towarzysza.

II. BALDINI, (Bacius) uczony filozof i lekarz *Kosmusa* wielkiego xiążęcia Florencyi, bibliotekarz *Bibliotecæ Laurentianæ*. Zostawił rożne dzieła iako to: *Życie Kosmusa*; *de Elementis*; *de Essentia fati*. *in Hypocratem*; *de aquis aëre & locis*; *de cucumeribus &c.*

III. BALDINI, (Bernardinus) sławny filozof, matematyk, i lekarz, nauczał w Pawii i Medyolanie. Umarł w tym ostatnim

WBP Opole

mieście R. 1605. 12. Stycznia wieku swego w 85. Zostawił pisma: *de multitudine rerum: de materia & diversitate disciplinarum; de præstantia & dignitate juris civilis & artis medicæ; de bello a christianis & Ottomanis gesto: de pestilentia: de dis fabulosis antiquarum gentium &c.* niektore księgi *Arystotelesa*, wierszem przełożył.

BALDINUCCI, (Filip) rodem z Florencyi. Nabył wiele wiadomości w malarstwie i suycerstwie, a ucząc się sztuk nayleplszych mistrzow, wiele poczynił wynalazkow, i stał się podobnym do zadosyć uczynienia woli kardynała *Leopolda* z Toskanii, ktory żądał mieć historyą dokładną wszystkich malarzy. *Baldinucci* zaczął ią od *Cimabué* ktory był wskrzesił malarstwo, chciał ią doprowadzić aż do malarzy żyiących w ostatnim wieku. Po części tylko wykonał swoy proiekt. Trzy tomy tylko za życia wydał; a ostatek dopiero po śmierci iego R. 1702. i 1728 w Florencyi został wydany. Napisał także *traktat o sztychowaniu na miedzi, z życiem nayselnieyszych malarzow i sztycharzow*, po Włosku w Florencyi R. 1686. in 4to. dzieło szacowane. Pisma iego są dokładne i w stylu czystym pisane. Był towarzyszem w akademii de *Cruſca* ktora go utraciła R. 1696. życia iego. 72.

I. BALDUIN, czyli Baudoin, (Fryderyk) rodem z Drezna, luter, profesor teologii w Wittembergu. Kommentował listy *S. Pawła*, i inne księgi pisma S. Umarł R. 1627.

II. BALDUIN, czyli Baldini, Rithovius, (Marcin) rodem z Campen w Brabancyi, pierwszy biskup Ypru, znaydował się na zborze Trideńskim R. 1562. Prezydował na zborze w Mecheln R. 1570. Zgromadził synod w Ypres, ktorego wydał ustawy: zostawił kommentarz na księgę *proverbiorum* i *manuale pastorum*.

I. BALDUS de Ubaldis, (Piotr) z Peruży uczeń i rywal *Bartola*, nauczał prawa w Perużie, w Paduy i w Pawii. Przybywszy do tego ostatniego miasta, zadziwił wszystkich, widzących człowieka tak sławnego, maiącego postać nie wiele obiecuiącą. Zawołano, gdy się pierwszy raz pokazał: *minuit præsentia famam*; ale *Balbo* dowcipnie odpowiedział: *augebit cætera virtus*; zapomniano o iego postawie, ażeby się samym dziwować talentom. Umarł pokąsany od kota wściekłego około R. 1400. zaleciwszy aby go pochowano w sukience franciszkańskiey. Dosyć *dziet* po nim zostało 6. T. w 3. księ: ale nie wiele pożytku z ich czytania. Wiele osobliwości, gadaniny i pieniactwa, &c.

II. BALDUS, czyli raczey Baldi, urodził się w Urbinie R. 1553. Został opatem Guastalli R. 1586. Nayprzod pracował nad mechaniką *Arystotelesa*, nad historyą: pisał wiersze. Ale dostąpiwszy opactwa, o ktore nie prosił, zupełnie się poświęcił naukom prawa kanonicznego, oycow SS. zborow, i ięzykow orientalnych, umarł R. 1617. Był to mąż pracowity. Szesnaście umiał ięzykow, a nadewszystko orientalne. Zostawił wielką liczbę *traktatow o mechanice*, z ktorych się niektore znayduią w *Witruwiuszu* Amsterdamskim, 1649. in fol. *Versi e Prose* w Wenecyi 1590 in 4to. *Crescimbeni* przełożył *bayki* iego na wiersz Włoski w Rzymie 1702. in 12mo. Zaczął *opisanie historyczne i geograficzne świata*, w wszystkich iego częściach, lecz nie miał czasu dokończyć to obszerne dzieło.

III. BALDUS, (Jakub) urodził się R. 1603. w wyższey Alzacyi nauczał, i kazał u Jezuitow. Dwor Bawarski z ukontentowaniem słuchał kazania iego; a całe Niemcy czytały iego *poezye*. Nazwany *Horacyuszem* swego kraiu. Umarł w Neuburgu R. 1668. Senatorowie ubiegali się o dziedzictwo iego piora, ten ktory ie pozyskał chował ie w kosztownym zamknięciu. Dzieła iego drukowane w Kolonii in 4to. i in 12mo. 1645. Rożne materye w tym się znayduią zbiorze: sztuki *teatralne*, *traktaty moralne*, *Ody*, *Panegyryki*, *rymopisma hero-komiczne... Baldus* miał właśnie żywość i dowcip dobrych poetow, ale nie starał się ukształcić swoy styl i gust. Plamy częstokroć ćmia piękność iego pism. *Urania zwycięzaiąca czyli walka duszy przeciwko pięciu zmysłom*, uzyskała mu medal od *Alexandra VII. Batrachomyomachia Homera ogłoszona trąbą Rzymską* wiersz heroi komiczny w 6. pieśniach, i *świątnica honoru wystawiona przez Rzymiany, otwarta przez cnotę i męztwo Ferdynanda III.* chociaż dosyć dobrze przyięte, okazuią że to był człowiek szkolny. Dzieło tego Jezuity *sen żywota ludzkiego* przełożone od pewnego tegoż towarzystwa w Warszawie 1697.

BALDWIN, przezwany *Dewonius* mnich Cysters, arcy-biskup Kantuaryiski, towarzyszył krolowi *Richardowi I.* na wyprawie iego do ziemi S. tam umarł około R. 1191. pisał: *De corpore & sanguine Domini... De Sacramento Altaris &c.* dzieła, znayduiące się w bibliotece oycow SS.

BALECHOU, (Mikołay) rodem z Arles, syn kupca guzikarza, urodził się R. 1719. umarł nagle w Avignonie R. 1765. w Sierpniu wsławił się sztychem koperszty-chow, ktore mu ziednały mieysce w akademii malarskiey w Paryżu.

BALES, *patrz* IV. Alexander.

I. BALEUS, (Jan) kapłan Angielski, uczeń *Wiclefa*, rozgłaszał błędy swego mistrza, do ktorych nowe przydał. Wzbudzał rokosz przytaczaiąc ewangelią. Przyrownał urzędy i szlachtę do kąkolu, ktory trzeba wykorzenic, ażeby dobre nie zadusiło ziarno. Radził ludowi, aby rozpoczął to dobre dzieło od nayznacznieyszego. Lud wiernie idąc za naukami zamordował kanclerza, podskarbiego, i przymusił krola że mu ofiarował amnestyą. *Baleus* ich apostoł na koniec schwytany, i stracony R. 1381.

II. BALEUS, (Jan) Angielczyk rodem z Cowii, porzucił habit karmelitow dla sekty kalwińskiey i mszą dla kobiety. *Edward IV.* mianował go na biskupstwo Osseri, czyli Kilkenni w Irlandii, ale pod panowaniem *Maryi*, musiał uciekać. Powrocił za panowania *Elżbiety*, i otrzymał prebendę w katedrze kantuaryiskiey. Umarł R. 1563. Był to duch niespokoyny i letkomyślny. Zostawił 13. *Centuryi* ludzi sławnych w Anglii, w Bazylei 1557. in fol. przepisane z księgi *Jana Belanda*, w teyże samey materyi; *traktat o życiu papieżow*, w Leydzie 1613. in 8vo. Drugi pod tyt: *Acta Romanorum Pontificum*; i kilka komedyi, w ktorych się naygrawa z zakonnikow katolikow i świętych. Wszystkie te dzieła pisane z zawziętością czerni papieżow, biskupow i xięży sposobem tak niegodziwym, iż się nawet iego wyznania uczonym ludziom nie podobało.

BALLERINI a nie *Ballarani*, (Piotr i Hieronim) bracia, rodem z Werony. Pierwszy R. 1698. drugi 1702. obydway kapłani i uczeni, naybardziey w historyi kościelney. Złączeni przez skłonność do iednych nauk, iako też przez związki krwi, nayczęściey się razem uczyli, i dzielili się pracą podług swych szczegulnych talentow. *Piotr* zatrudniał się materyami teologicznemi i kanoni-

cznemi, z *Hieronym* historyą i krytyką. Poumierali około R. 1764. a nie 1746. oprocz innych dobrych dzieł, winniśmy ich staraniom edycye szacowane. I. *Summa teologiczna S. Antonina, i S. Raymonda de Pegnafort*; II. *Dzieła S. Leona W.*; III. *Gilberta* biskupa Werony. IV. Edycya zupełna dzieł *kardinała Noris z notami* i *dyssertacyami &c.* drukowane w Weronie 1732. 4. T. in fol V. Mały traktacik pod tytułem: *sposob uczenia się, wyięty z dzieł S. Augustyna*, tłomaczony z Włoskiego przez X. *Nicole de la Croix*, w Paryżu 1760. in 12mo.

BALLI, (Jozef) rodem z Palermy, umarł w Paduy R. 1640. kanonik w Barri w królestwie Neapolitańskim, ma mieysce między teologami szkolnemi. Napisał *de fœcunditate Dei, de morte corporum naturalium*

BALLI, *patrz* II. BAILLY.

BALLIN, (Klaudiusz) rodem z Paryża, syn złotnika, i sam złotnik. Słynął sztuką swoią za czasow kardynała de *Richelieu*, ktory kupił od niego 4. wielkie naczynia srebrne, na ktorych *Ballin* ledwie maiący lat 19. przedziwnie wyraził wieki świata. *Ballin* doprowadził do naywyższego stopnia doskonałość sztuki swoiey. Dla *Ludwika XIV.* robił stoły srebrne, gwerydony, kanapy, lichtarze naczynia &c. w ktorych robota wszystkich dziwiła. Krol ten obrocił te wszystkie dzieła na wydatki długiey woyny ktora się zakończyła traktatem Ryswickim. Jeszcze się znayduie robota tego wielkiego rzemieślnika w Paryżu w S. Denis, w Pontoise, osobliwszey piękności, i misterności. Łączył do tego, co mogła mieć w tym rodzaiu starożytność naypięknieyszego, smak i przyiemność nieyszego wieku. Umarł R. 1678. maiąc lat 63.

BALLON, (Ludwika-Blanka-Teressa de) urodziła się R. 1591. w zamku de Vanchi 5 mil od Genewy, z familii należącey do S. *Franciszka Salezyusza*, wstąpiła do klasztoru bernardynek, i pracowała z tym pobożnym biskupem, nad reformowaniem tego zakonu. Papież *Urban VIII.* poddał przez osobliwe *Brewe* R. 1628. to nowe zgromadzenie pod zwierzchność *Ordynaryusza*. Te święte panny wzięły na się imie *Zakonnic Bernardynek reformowanych, zgromadzenia boskiey opatrzności*. Matka de *Ballon* umarła R. 1668. w nadziei świętobliwości.

BALOUFEAU, (Jakub) syn rzecznika z Bordeaux, pokazał się na świecie pod imieniem barona *de S. Angel*. Uchodząc przed dłużnikami tułał się po rożnych kraiach, a w każdym poiął żonę. Zatrzymany po 4. małżeństwie, uszedł z więzienia z Dijon, przybył do Paryża; odebrał 200. talerow za doniesienie Genuenczyka, ktorego na świece nie było, iako herszta spisku przeciwko krolowi; pobiegł do Anglii, dla szukania mniemanego zbrodnia, oszukał z 2000. funtow krola Angielskiego, powrocił do Francyi uznany za oszusta i powieszony, mimo tytuł barona R. 1626.

BALSAMON, (Teodor) dyakon i dozorca przywileiow kościoła Carogrodzkiego, potym patryarcha Antyochyiski dla Grekow, napisał kommentarz na *Nomocanon Photyusza* w Oxford 1672. in fol. Zrobił zbior *Ustaw duchowieństwa*, w Paryżu 1661, i inne dzieła w ktorych Grek się mocno rzuca na kościoł Łaciński. Umarł około R. 1214. Biblioteka prawa kanonicznego przez *Justel* zawiera w sobie część iego pisma.

I. BALTAZAR, ostatni krol Babyloński, używaiąc podczas uczty, z wspoł biesiadu ącemi naczy-

nia złotego i srebnego, z ktorego oyciec iego złupił kościoł Jerozolimski, w gronie kobiet i nałożnic, spostrzegł rękę, ktora kryśliła na ścianie te trzy słowa, *Mané, Thecel, Pharez ... Daniel*, wezwany na wytłomaczenie tey tajemnicy, rzekł do krola, iż te słowa znaczą: że dni iego są spełnione, że uczynki iego włożono na szale, że krolestwo iego będzie podzielone i stanie się łupem Medow i Persow. *Baltazar* tey samey nocy zabity, a *Darius Medus* osiadał na tronie R. 538. przed C:

II. BALTAZAR, (Krzysztof) rzecznik krola Francuzkiego, został kalwinem w Charenton, XVII. wieku. Mamy z iego dzieł: *Panegyrik S.P. de Foucquet* po Łacinie, i inne dzieła, styl iego wyborny i czysty. Napisał kilka *Dyssertacyow* przeciwko *Baroniuszowi*, ale nie wiedzieć w co się obrociły.

III. BALTAZAR, Corderius, *patrz* CORDER.

BALTAZARINI, przezwany *Beaujoyeux*, sławny muzykant Włoski, żył za panowania *Henryka III.* krola Francuzkiego. Marszałek *Brissac* rządca w Piemoncie posłał tego muzykanta krolowi z całą kapelą, ktorey on był mistrzem. Krolowa mu dała urząd kamerdynera, i *Henryk* za iey przykładem, tym samym go zaszczycił urzędem. *Baltazarini* był pierszczotą dworu, tak przez swoie przedziwne granie na skrzypcach, iako też przez wynalazki balletow muzyki, uroczystości, i innych reprezentacyi. On to zkomponował R 1581. ballet na wesele xcia de *Joyeuse* z xiężną de *Vaudemont* siostrą krolowey. Ballet ten z nadzwyczayną okazałością był reprezentowany. Wydrukowano go pod tytułem: *Ballet comique de la reine; fait aux noces de M. le duc Joyeuse & de Mlle de Vaudemont.*

BALTUS, (Jan Franciszek) narodził się w Metz R. 1667. wstąpił do Jezuitow, używany od tego zgromadzenia do ważnych spraw. Umarł bibliotekarzem w Reims R. 1743. Pisał rozmaite dzieła. I. *La réponse à l'histoire des Oracles de Fontenelle* w Strasburgu 1707. i 1708. in 8vo. Odpowiedz ta słowo w słowo przepisana w refutacyi *Vandala* przez *Mœbiusa*. Niesłusznie mowią że ten znakomity akademik udał się do milczenia, sądząc dzieło swoie bydź owocem młodości, o ktorym zapomnieć należy, ktore oyciec *Baltus* rozgromił. *Fontenelle* nigdy nie był w tey myśli, że mu niepodobno było od powiedzieć autorowi Jezuicie, ale historya prawd wynalezionych przez akademią, mało mu zostawiła czasu, aby mogł go obrocić na badanie fałszywych wyroczni pogaństwa, a do tego nie cierpiał żadnych sprzeczek, że podług wyrazu iego " wolałby raczey aby „ diabel za proroka uchodził, „ niżeli wchodzić w roztrząsanie, „ ktoreby go do niczego niezaprowadziło. „ Ci ktorzy powiadaią, że *Fontenelle* widząc dzieło *Baltusa* rzekł: *że diabel wygrał sprawę*: nie uważali, iż ten uczony czasem przez ironią mawiał; niechby powiedział to, zapewne chciał przez to dać do zrozumienia, że sprawa była wygrana przed sędziami mało co oświeconemi, wszyscy rostropni teologowie przyznaią że ta rzecz wcale się nie tyczy chrześciańskiey wiary, i że nie należało *Baltusowi*, z niey zrobić sprawę religii, i targnąć się niewzględnie na P. *Fontenelle*, rownie grzecznego iak uczonego męża. II. *Defense de SS. PP. accusés de Platonisme* in 4to. 1711. dzieło uczone. III. *La Religion chrétienne prouvée par l'accomplissement de Prophéties* in 4to 1728: dzieło ktore zagasił X. *Pompignan* arcy-biskup Vienneński piszący w

tey ſamey materyi. IV. *Defenſe de Prophéties de la Religion Chrétienne* in 12. 3. T. 1737.

BALUE, (Jan) z familii podłey. Oyciec iego miał bydź krawcem czyli ſzewcem. Podług poſpolitego mniemania miał bydź rodem z Poitou. Był to człowiek ktory do rozumu byſtrego i chytrego, łączył śmiałość i bezczelność, ktorey potrzeba do intrygi. Przywiązał ſię nayprzod do *Jana Juvenala des Urſins* biſkupa w Poitiers, a potym został officiałem biſkupa Angerſkiego. *Jan de Melun* wiernek *Ludwika XI.* krola Francuzkiego przedſtawił go temu panu, ktory go uczynił ſwoim iałmużnikiem, i dozorcą ſkarbu, na koniec biſkupem w Evreux R. 1465. w dwa lata potym przeniesiony na ſtolicę Arraſenſką, ſprawiwſzy iż z niey złożono *Jana de Beauvau* dobroczyńcę ſwego. W tym ſamym roku, zaſzczycił tego złego człowieka papież *Pawel II.* kardynalſką purpurą, nadgradzaiąc mu prace i zachody względem zniesienia *pragmatyczney ſankcyi*, ktorą parlamenta i akademie utrzymać zawzięły ſię. Nieograniczoną miał władzę nad umyſłem *Ludwika XI. Balue* wſzędzie ſię mieſzał, wdawał ſię do ſpraw kościelnych, państwa, woiennych, zgoła do wſzyſtkiego, wyiąwſzy dyecezyą ſwoią o ktorey ledwie wiedział. Widywano go na czele woyſka czyniącego popis regimentow, w rokiecie i w czamarże. Z tey to okoliczności hrabia *Damartin* proſił *Ludwika XI. aby mu pozwolił udać ſię do Evreux dla examinowania ſwięcenia xięży, ponieważ biſkup, muſztruiąc żołnierzy, zdaie ſię upoważniać go do czynienia obrządkow biſkupich.* Ten wyraz dowcipny wyſtawił na szydność biſkupa, nie zmnieyſzył iednak kredytu iego, ktory miał u krola. *Balue* tak wielkiemi obſypany łaſkami nie ſtał ſię przeto wdzięczniejſzym. Człowiek ten w bardłogu zrodzony, tyſiąc ſnuł intrygi z xiążętami de *Boargogne* i de *Berry*, przeciwko krolowi, ktory go wynioſł, przeięto liſty dowodzące ten ſpiſek, a zdrayca oſadzono w więzieniu. *Ludwik XI.* wyſłał dwoch prawnikow do Rzymu, ażeby ſię domowili o wyznaczenie kommiſſarzy, ktorzyby go oſądzili w Francyi, ale papież odmowił im twierdząc, *że kardynał nie może bydź ſądzony, iak od całego konſyſtorza* in pleno, iak żeby monarcha potrzebował tey formalności, chcąc ukarać zdraycę i zbrodnia. *Balue* po 11. letnim więzieniu, karze nieodpowiadaiącey zbrodni, pozyſkał wolność R. 1480 za wdaniem ſię kardynała de *Rovere* legata papiezkiego. Udał ſię do Rzymu, tam robił nowe intrygi, gdzie nabył honorow i dobr, na ktore ſobie nie zaſłużył. *Syxtus IV.* wyſłał go legatem *a latere* do Francyi R. 1484., a *Balue* rownie bezwſtydny, iak przeniewierca, nie wſtydził ſię pokazać w tym krolеſtwie. Smiał nawet rozpoczynać ſprawy urzędu ſwego, bez oddania liſtow ſwoich parlamentowi. *Karol VIII.* nierychley na to chciał pozwolić ażby wprzod dopełnił tey formalności. Legat ten powrociwſzy do Rzymu, został biſkupem Albańſkim, a potym Preneſty. Umarł w Ankonie R. 1491.

BALUZE, (Szczepan) narodzony w Tulles R. 1630. wydał w R. 22. krytykę dzieła *Gallia purpurata* przez *Fryzona*. X. de *Marca* arcybiſkup Tuluzki wezwał go R. 1655. do Paryża. Po śmierci tego ſławnego pralata, *Colbert* uczynił go ſwoim bibliotekarzem. Jego ſtaraniem biblioteka tego miniſtra w rzadkie i koſztowne dzieła zbogacona została w R. 1670. krol umyślnie fundował dla niego katedrę prawa kanonicznego, w kollegium krolewſkim, gdzie potym został inſpektorem, z penſyą. *Przez hiſtoryą genealogiczną domu d'Auvergne*, piſaną na żądanie kardynała de *Bouillon* ſtracił ſwoie urzędy i penſye. Zkazany naſtępnie na oddalenie ſię do Rotomagu, do Tours, do Orleans, niemogł pozyſkać odwołania ſwego, aż po zawartym traktacie Utrechtſkim umarł w Paryżu R. 1718. w 88. wieku życia ſwego. Ludzie uczeni żałowali w nim męża głębokiey nauki, a przyiaciele, człowieka łagodnego i dobroczynnego. Nie naśladował owych zazdroſnych światła ſwego literatow, udzielał chętnie ſwego, i pomagał udaiącym ſię do niego, i radą i piorem. Obdarzony od przyrodzenia łatwością rozumu i pamięcią, iakiey trzeba było do pracy. Mało uczonych poſiadało obſzernieyſze wiadomości, xiąg i rękopiſm. Wydał wiele edycyi, między ktoremi dzieło dobroczyńcy ſwego de *Marca: de concordia ſacerdotii & imperii* 1704. in fol. z życiem autora, z ſuplementem, i przypiſkami, w ktorych ſię znayduie cała eruducya tego uczonego prałata, i bardzo wiele innych kſiąg rożnych autorow, ktore uwagami i przypiſkami ozdobił. Łacina *przypiſkow* i *przedmow* iego, znayduiących ſię przy tych dziełach, ieſt dośyć czyſta; poznać można męża, poſiadaiącego hiſtoryą kościelną i świecką, prawo kanoniczne dawne i nowe, i OO. SS. wſzyſtkich czaſow.

BALZAC, (Jan Ludwik Guez pan de) urodził ſię w Angoulemie R. 1593. Oyciec iego był ſzlachcicem Langwedockim przywiązał ſię nayprzod do xiążęcia d'*Evernon* a potym do kardynała *de la Valette*, ktory go uczynił ſwoim agentem w Rzymie, gdzie ſię bliſko 2. lat bawił, powrociwſzy do Francyi, protektor iego, wprowadził go do dworu. Umiał przypaść do ſmaku biſkupowi de Lucon a potym kardynałowi *de Richelieu*, ktory gdy został miniſtrem, naznaczył mu 2000. liwr. penſyi i dał mu patent konſyliarza ſtanu, i hiſtoryografa krolewſkiego, co *Balzac* maiący upodobanie w Antitezach, nazywał *przepyſznemi frafzkami*. R. 1624 wyſzedł pierwſzy raz *zbior liſtow* iego. Powſzechność, ktora na ten czas mało dobrych xiążek miała, wynoſiła to dzieło pod niebioſa. *Balzac* co do wymowy, nad wſzyſtkich ſtarych i nowych piſarzow wywyżſzony, wſzyſtkich zadziwiał; a ieżeli krytycy ſię odezwali, to dopiero, gdy pierwſzy minął zapał. Młody zakonnik *Fullientium* nazwany *Dom André de St. Denys*, przyrownał w pewnym piśmie przeciwko *Balzakowi* wymowę iego, do wymowy autorow przeſzłych i niniejſzych czaſow, i niżey wſzyſtkich *Balzaka* położył. *L'Abbé Ogier* ſtanął przy *Balzaku* przeciwko temu zakonnikowi. Generał *Fulientium* nazwany *Goulu* wmieſzał ſię w ten ſpor, ktory należało przytłumić, i bronił ſwego zakonnika przeciwko *Ogierowi* i *Balzakowi*, w dwoch grubych tomach *liſtow* piſanych pod imieniem *Philarque*. Dośyć dobrze dowodził, że te kawałki dobre ktore ſię w piſmach *Balzaka* znaydowały, należały do dawnych Autorow, a złe były właſne *Balzaka*. Nie dośyć było na tym, od krytyki ſtylu, przyſzło do krytyki obyczaiow, a *Balzak* za *liſty*, ktore inney nie miały przyſady oprocz nadętości i nienżytku, był ze wſzech ſtron prześladowany, iak gdyby kſiąſzka iego była ſzkołą rozpuſty. Generał *Goulu* krytykuiąc dzieło, nie ochraniał wcale oſoby. *Balzak* ſprzykrzywſzy ſobie bydź cenſurowanym w Paryżu, oddalił ſię do prowincyi do włoſci ſwoiey

Balzac, nad brzegiem Charenty w okolicy Angoulemu, gdzie umarł R. 1654. Pochowany w szpitalu Angulemskim, ktoremu zostawił 12000 liwr. Postanowił testamentem *præmium* dla akademii Francuzkiey, ktorey był towarzyszem. Jest to medal złoty co rok rozdawany; na iedney stronie iest wyobrażenie *S. Ludwika*, na drugiey wieniec Laurowy z napisem: *a l'immortalité*, iest to dewiza akademii. Wydano w R. 1665. *Zbior wszystkich dzieł Balzaka* w 2. T. in fol. do ktorego napisał uczoną przedmowę *l'abbé de Cassagne* przyiaciel iego. Znayduią się w tym zbiorze. I. Jego *Listy*. *Balzac* wiele sobie zadawał trudu, aby nic niepisać (*patrz* Voiture) układał listy swoie, iak mowy, na ktore się dobrze nagotować należy. Możnaby ie powtarzaiąc wyraz autora nazwać *szumnemi frazkami*. II. *Le Prince*, to dzieło niebyło tak wzięte iak sobie *Balzac* obiecywał. III. *Le Socrate Chretien*, w ktorym się i dobre i złeznaydowało. IV. *Aristippe* dzieło moralne i polityczne, dosyć czysto napisane. V. Trzy księgi *wierszy Łacińskich* lepsze niż iego dzieła Francuzkie. *Christ victorieux* i *Aminte* są iefzcze czytane od tych ktorzy się kochaią w dobrey poezyi. W ogolności styl *Balzaca* iest pełen, okrągły i brzmiący, znayduią się w nim nawet i myśli szczęśliwe, ale więcey hyperbolow, dowcipnych ucinkow, i wszystko to co się nazywa pianą dowcipu. Możnaby go udać za wielkiego autora, aleby nietrzeba wszystkie dzieła iego dać do czytania. *Le Conservateur*, wydał niektore wypiski z dzieł iego, ktore czytano z ukontentowaniem, mimo okrzyknione *Balzaka* pisma, *patrz* Goulu.

BALZAC, d'Entragues, *patrz* Verneuil.

BALZAMON, *patrz* Balsamon.

BAMBA, czyli raczey Wamba, krol Wyssygotow z Hiszpanii R. 672. Miał bydź naypierwszym, iak mowią, ktory był namaszczony na to krolestwo. Łączył do osobliwszey skromności, wielkie męztwo ktorych dawał dowody w nieiedney okoliczności. Osłabiony wolną truciznią ktorą mu zadano, złożył koronę, naznaczył *Erviga* za następcę i umarł w klasztorze R. 680.

BAMBOCHE, *patrz* Laer.

BANAYAS, wodz straży *Dawida*, a potym całego woyska *Salomona*, zabił *Adoniasa* i uciął głowę *Jocbowi* na rozkaz tego pana R. 1014. przed C.

BANCHI, (Serafin) dominikan z Florencyi i doktor teologii, przybył nayprzod dla nauk do Francyi, a potym powrocił dla informowania *Ferdynanda I.* wielkiego xiążęcia Toskańskiego, o nieszczęśliwych rozruchach, ktore mieszały Francyą. *Banchi* będąc w Lugdunie R. 1593. Piotr *Barriere* młodzian 27. lat maiący zwierzył mu się zamysłu zamordowania *Henryka IV.* ale ten dominikan rozumnieyszy od dwoch xięży i kapucyna, ktorym *Bariere* udzielił także swoy szkaradny zamysł, donioł zaraz iednemu z panow dworskich, ktory natychmiast pobiegł do krola do Melun, gdzie natrafił *Barriera* właśnie maiącego wykonać zaboystwo swoie. Nadgrodził krol iego gorliwą wierność, mianuiąc go na biskupstwo Angulemskie, ale *Banchi* złożył infułę R. 1608. aby żył iak prosty zakonnik w klasztorze S. *Jakuba* w Paryżu, gdzie w kilka lat potym umarł. Napisał niektore dzieła, w ktorych się usprawiedliwia z wydania spowiedzi Piotra *Barriere*, ktorego nigdy spowiedzi niesłuchał. I. *Histoire prodigieuse du parricide de Barriére* 1594. in 8vo. 40. kart. II. *Apologie contre les jugemens téméraires de ceux qui ont pensé conserver la Religion Catholique en faisant assassiner les Très-Chrétiens Rois de France.* W Paryżu 1596. in 8vo. III. *le Rosaire spirituel de la sacrée Vierge Marie*, w Paryżu 1610. in 12mo.

BANCK, (Wawrzyniec) protestant Szwed, professor prawa w Norkoping oyczyźnie swoiey, umarł R. 1662. Zostawił rożne dzieła jurisprudencyi. Nayznacznieysze iest *Taxa Cancellariæ Romanæ* Franeker 1652. in 8vo. Napisał także *Traktat o Tyrannii papiezow* 1669. dzieło dyktowane przez ducha napoionego przesądami.

BANDARRA, (Gonzales) ubogi szewc Portugalski, w kraiu swoim tę samą udawał rolę, co *Nostradamus* i *Maitre-Adam* w Francyi. Prorokował, i wiersze pisał. *Swięty Urząd* niesprzyiaiąc temu dwoiakiemu szaleństwu, kazał go wyprowadzić na *Auto-da-fé* przybranego w *San-benito* R. 1541. Ale przecie niebył spalony bo dopiero w R. 1556. umarł. Pamiątka iego była zagrzebana do R. 1640, gdy xiążę *de Bragance* wstąpił na tron, ale politycy imaginuiąc sobie, że ta rewolucya była przepowiedziana w iego *prorokowach* znowu ią wskrzesili.

I. BANDELLO, czyli Bandelli, (Wincenty) generał zakonu S. *Dominika* R. 1501. umarł R. 1506. Zostawił między innemi. I. *De Conceptione Jesu Christi* w Bononii 1481. in 4to. rzadka przedr. in 12m II. *De veritate Conceptionis Beatæ Virginis Mariæ* w Medyolanie 1475. in 4to. w tych dwoch dziełach *Bandello* narusza niepokalane poczęcie N. P.

II. BANDELLO, (Mateusz) synowiec poprzedz: dominikan i autor bardzo znany *zbioru Nowości* w tym guście co *Bokacego* narodził się w Castelnuovo w Medyolańskim w końcu XV. wieku R. 1525. po potyczce pod Pawią gdy Hiszpani opanowali Medyolan, dobra familii iego przyiazney Francyi były konfiskowane a dom oyca iego spalony. Tułać się musiał, nakoniec z *Cesarem Fregoze* przybył do Francyi, gdzie został biskupem Ageńskim. Bardziey pilnował nauk, niż rządu swoiey dyecezyi, niewiadomy czas śmierci iego. Naylepsza edycya księgi *les Nouvelles de Bandello* w Luce R. 1554. w 3. T. in 4to, do ktorych należy przyłączyć 4. T. wydany w Lugdunie R. 1573. in 8vo. Ta edycya iest rzadka i kosztowna. Inne w Medyolanie 1560. 3. T. in 8vo. w Wenecyi 1566. 3. T. in 4to są niedostateczne i mało szacowane, ale edycya Londyńska 1740. 4. T. in 4to. zgadza się z pierwszą. *Boaistuau* i *Belleforest* przetłomaczyli iednę część na Francuzkie w Lugdunie 1616. i następnie 7. T. in 16to. Niesłusznie niektorzy sądzili że te *Nouvelles* niebyły iego, ale cudzego *Jana Bandello*, rodem z Luki, wszakże autor w nich się bydź mieni Lombardem, i nawet powiada że się rodził w Castelnuovo. A do tego *Jozef Scaliger* przyiaciel iego i współcześnik, ktory go nazywa *Bandellus Insuber*, wyraźnie twierdzi że pisał swoie nowości w Agen. Mocno się myli *Fontanini* czyniąc go autorem *tłomaczenia* Łacińskiego *Historyi Egesippa*, ktorą zamienia za *nowość Bokacego* pod tytułem: *Sito e Grisippo*, ktorą *Bandello* w samey rzeczy przetłomaczył. Zostawił także zbior wierszy pod tytułem: *Cantici composti dal Bandello delle lodi della Signora Lucrezia Gonzaga* &c. drukowane w Agen R. 1545. bardzo rzadkie i szukane od ciekawych.

BANDINELLI, (Baccio) narodził się w Florencyi R. 1487. umarł 1559. Sławny malarz i ry-

cerz; ale dłuto iego lepsze niż pędzel. Kopia sławnego *Lucasna* znayduiąca się w ogrodzie de Medicis w Florencyi wszystkich zadziwia.

BANDINUS, z naydawnieyszych teologow scholastykow. Dzieła iego druk: w Wiennie in fol: 1519. w Luwanium 1555. 1557. in 8vo. Podobieństwo *Bandina z Piotrem Lombardem*, było okazyą sprzeczek: czy *Lombard* skradł pisma *Bandinusa*, czyli też ten tamtego przepisał? Manuskrypt XIII. wieku zachowany w Opactwie Ober-Altaich, rozwiązał to błahe pytanie. Ma tytuł: *Abbreviatio magistri Bandini de libro sacramentorum magistri Petri Parisiensis Episcopi fideliter alla.*

BANDURI, (D. Anzelm) Benedyktyn zgromadzenia de Meleda, narodził się w Raguzie w Dalmacyi. Przybył do Francyi R. 1702. dla nabycia gustu dobrey krytyki. Wielki xiążę Toskański, ktory go chciał uczynić rządcą akademii Pizańskiey, nakładał na wszystkie potrzeby iego. Akademia inskrypcyow przyięła go w swoy poczet R. 1715. a xiążę *d'Orleans* w R. 1724. uczynił go swoim bibliotekarzem. Umarł R. 1743. maiąc lat 72. Dzieła iego są: I. *Imperium Orientale, sive antiquitates Constantinopolitanæ*, 1711. in fol: 2. T. Dzieło uczone i bezskutecznie szarpane przez apostatę *Oudina*. II. *Numismata Imperatorum Romanorum, a Trajano Decio, ad Paleologos Augustos.* To zebranie druk. R. 1718. in fol. w 2. T. ozdobione biblioteką numizmatow, wyszło powtornie w Hamburgu 1719. in 4to. za staraniem *Jana-Alberta Fabriciusza*, z zbiorem *dyssertacyi* rożnych uczonych o medallach. *patrz* BARRE Nr III.

BANIER, *patrz* BANNIER.

BANIER, (Antoni) rodem w Kiermont w Auvergnii, przybył wcześnie do Paryża, gdzie dawał edukacyą młodzieży. *l'Abbé Banier* umarł w Paryżu R. 1741. maiąc lat 69. Staraczny w pracy i wierny obowiązkom przyiaźni, zarobił sobie na szacunek uczonych i ludzi zacnych. Zostawił rożne dzieła: I. *Tłomaczenie historyczne baiek*, 3. T. in 12mo. ktore mu zjednały mieysce w akademii inskrypcyow. Przerobił to dzieło i wydał pod tyt: *mythologia i bayki tłomaczone przez historyą*, 3. T. in 4to. 1740. i 8. T. in 12mo. Mało iest książek w tey materyi, ktoreby miały w sobie tyle erudycyi, badań, myśli nowych i dowcipnych. Jeżeli kto mogł obiaśnić te ciemności, to zapewne *Banier*. II. *Tłomaczenie przeobrażeń Owidiusza*, 3. T. in 12mo. z uwagami i explikacyą historyczną. *Pihart* wydał przepyszną tego dzieła edycyą po Łacinie i Fran: 1732. in fol: z figurami, ale Paryzka R. 1767. w 4. T. in 4to. z figur: ieszcze od tey pięknieysza. III. Rożne *dyssertacye* w pamiętnikach akademii inskrypcyi. IV. Nową edycyą: *Mélanges d'histoire & de littérature de Vigneul-Marville*, trzecią częścią pomnożona. V Należał także do nowey edycyi: *Histoire générale des cérémonies des Peuples du monde*, 1741 w 7. T. in fol: &c. *patrz* PICART.

BANNES, (Dominik) Hiszpański Dominikan, professor teologii w Alkali, Valladolid i w Salamance. Umarł w Medinie del Campo R. 1604. maiąc lat 77. Był spowiednikiem *S. Teressy*. Napisał obszerny *Kommentaryusz* w 6. wielkich T, in fol: na *summę S. Tomasza*, ktorego naukę gorliwie bronił.

BANNIER, (Jan) wodz Szwedzki, miał kommendę nad piechotą pod *Gustawem*. Dwa razy porażony przez generała *Papenheima*, ale zostawszy naywyższym wodzem woysk Szwedzkich, po śmierci swego pana zwyciężył dwa razy Sassow, zbił Cesarskich i umarł R. 1641. 10. Maia maiąc lat 40. *Bannier* był naysławnieyszym uczniem *Gustawa-Adolfa*, i właśnie ten, ktory po nim naylepiey utrzymywał sławę oręża Szwedzkiego w Niemczech. *Beauregard* minister spraw Francuzkich, przy tym wielkim wolowniku, zebrał niektore iego maxymy, ktore mogą bydź pożyteczne. *Bannier* często mawiał, ale z skromnością, o swoich dziełach woyskowych. Często lubił powtarzać: *że nigdy nic nie puszczał na los, ani nawet układał iakie przedsięwzięcie nie będąc obowiązany do tego przez przyczyny oczywiste.* Wolontaryuszow znacznych nie lubił mieć w woysku; "żądaią wiele względow „ i ochrony. Uwolnienie od obo„ wiązkow karności, ktore sobie „ przywłaszczaią, i ktorych im nie „ można nie pozwolić, są szkodli„ wym przykładem i psuią in„ nych. „ Zrzucił z siebie wszelką podległość dworu swego co, do obrotow woiennych, wolałby był raczey porzucić kommendę, niż oczekiwać na rozkazy. *Dla czegoż rozumiecie*, mawiał do swoich powałych, *Galas i Picolomini nie mogli mi nigdy nic uczynić? dla tego że nie śmieli nic przedsiębrać, bez zezwolenia ministrow Cesarskich*... Jego była maxima, aby oficerowie subalterni, następowali po tych ktorzy ich uprzedzali, chybaby się uczynili niegodnemi tego awansu. *Oprocz tego*, mawiał, *że to iest naylepszą pobudką do dobrze działania, zażyłość ktorą maią officerowie w swoich korpusach, czyni ich sposobnemi pożyteczniey służyć, aniżeli nowi officerowie nayumieiętnieysi.* Nie cierpiał tego, ażeby się żołnierze iego zbogacali. *Zaraz by się rozwięźli*, mowił, *i nie miałbym iak tylko łotrow; pozwolić im rabunku miast, iest iedno co ich zgubić.* I dla tey przyczyny niechciał dobyć stolicy Czeskiey. To zdanie iego zgadzało się z myślą wszystkich officerow, ktorzy mieli się za dostatecznie nadgrodzonemi przez swoie stopnie i dystynkcye. Mało co było wodzow, ktorzyby bardziey iak on oszczędzali krwi woyska swego. Głośno ganił tych, ktorzy nią szafowali dla sławy swoiey. I dla tego nie upierał się mocno przy oblężeniach, odstępował od nich bez uporu, gdy przewidział wielkie trudności. Szacował Niemcow ćwiczonych pod iego karnością, sądził ich bydź naylepszemi w świecie żołnierzami. *Bannier* nieodstępował od układow swoich, aż do śmierci swoiey żony. Ta mu na wszystkich towarzyszyła wyprawach, łagodziła passye iego z natury gwałtowne. Straciwszy ią rozpacz iego była w ostatnim stopniu. Jednakże prowadząc zwłoki tey lubey osoby do *Erforta*, powziął gwałtowną i nieporządną passyą do młodey xiężniczki *de Baden*, ktorą przypadkiem zobaczył. Od tey chwili, woyna, sława, oyczyzna, i wszystko to co było celem iego chęci, stało mu się rzeczą obojętną. O swoiey tylko myślał kochance. Narażał zuchwale osobę swoią, przebierając się do Arolt, gdzie się znayduwała. Powrociwszy do obozu, przy stole czas trawił piiąc za zdrowie osoby w ktorey się tak mocno rozmiłował. Tego dnia gdy odebrał zezwolenie od margrabiego *de Baden*, przyszłego teścia swego, dał wspaniałą ucztę, i 200. razy kazał z armat uderzyć, ktorych huk doszedł aż do Cassel. Rozumiano że woyska się z sobą starły, lud i kapłany udali się na modły do kościołow. Po ślubie, *Bannier* zatrudniony miłością swoią, zdał namieśnikom swoim stara-

nie obrotow woiennych. W kilka miesięcy umarł po tych związkach, zbyt żywych na iego wiek i sprawy.

BAPTISTIN, (Jan-Chrzciciel Struck, *rzeczony*) muzykant, rodem z Florencyi, umarł około R. 1740. Napisał trzy opery, to iest: *Meleagra*, *Manto la Fée*, *Polydora*. Sława iego naybardziey się gruntuie na *Cantatach*. *Cantata Democrita* i *Heraclita*, iest przedziwna dla swoiey muzyki osobliwszey. On naypierwszy wprowadził do Francyi instrument *violoncelli*, na ktorym cudownie grał.

BAQUERRE, *patrz* BACQUERRE.

BAQUET, *patrz* BACQUET.

BARABAS, łotr i człowiek rokoszny, ktorego *Pilat* uwolnił na prożbę żydow, zamiast *Jezusa Chrystusa*.

BARACH, 4. sędzia Hebrayski, rządził tym ludem za pomocą *Debory*, i zwyciężył *Sisara* około R. 1285. przed Chryst.

BARACHIAS, oyciec proroka *Zacharyasza*. Jest to nazwisko pospolite rożnym żydom.

BARAHONA, *patrz* VALDIVIESO.

BARANZANO, (Redemtus) zakonnik Barnabita, narodził się w okolicy Verceil w Piemoncie R. 1590. Był professorem filozofii i matematyki w Annecy, przybył potym do Paryża, gdzie nabył sławy, iako filozof i kaznodzieia. On to naypierwszy ktory się odważył porzucić *Arystotelesa*, bożyszcza na ten czas wszystkich szkoł. Umarł w Montargis R. 1622. Zostało się z dzieł iego: I. *Camœus philosophicus*, in 8vo. Pole filozoficzne. II. *Uranoscopia, seu Universa Doctrina de cœlo*, 1617. in fol. O powszechney nauce o niebie. III. *De novis opinionibus physicis*, in 8vo. Dzieła te dla tey osobliwości, iż sam się myśleć odważył, oddalaiąc się od zdań *Arystotelesa*, ktorego wszystkie na ten czas szkoły, za niewątpliwego miały, są od uczonych ludzi wzięte i czytane.

BARATIER, (Jan Filip) narodził się 15. Stycznia 1727. w Margrabstwie Brandeburskim. W czwartym roku, iak piszą, mowił dobrze po Łacinie, po Francuzku i po Niemiecku. W szostym roku nauczył się doskonale Greckiego języka, a w 10. tak był doskonałym w Hebrayskim, że tłomaczył biblią Hebrayską bez punktow na Łacińskie lub Francuzkie za otworzeniem kiążki. Wydał R. 1730. dokładne uwiadomienie wielkiey *Biblii rabinow* w 4. T. in fol. w trzy lata potym wydał *Itinerarium* rabina *Beniamina*, 2. T. in 8vo. 1734. do ktorego przyłączył *dyssertacye* mogące posłużyć naybiegleyszego uczonego. Rzucił się potym do nauki oycow SS. zborow, filozofii, matematyki, a nadewszystko astronomii. Dziecię to proponowało akademii Berlińskiey sposob znalezienia długości na morzu. Samo potym przybyło do tego miasta. Przeieżdżaiąc przez Hallą z oycem swoim roku 1735. Kanclerz *Ludewig* ofiarował przyiąć go, bez opłaty mistrzem nauk wyzwolonych. *Baratier*, ktoremu to oświadczenie podchlebiało, napisał natychmiast w przytomności wielu professorow akademii XIV. konkluzyi, ktore kazał tey nocy wydrukować, a nazaiutrz przez trzy godziny publiczną odbył dysputę, z powszechnym zadziwieniem. Akademia go uroczyście przyięła w poczet swoy. Przedstawiony był krolowi Pruskiemu, iako cudo erudycyi. Krol ten, ktory nie bardzo lubił uczonych, zapytał go się chcąc go zmartwić, czy umiał prawo publiczne? Dzieciuch gdy

mu prawdę wyznał że nie: *biegay uczyć się iego prawa*, rzekł do niego, *a nie rychley chciey uchodzić za uczonego*. *Baratier* porzucił zaraz wszystkie inne nauki, tak pilnie się uczył prawa, że w końcu 15. miesięcy, publiczną z prawa odbył dysputę. Ale wkrotkim czasie potym umarł w Halli od niezwyczayney pracy, R. 1740. maiąc lat 19. 8. miesięcy i 7. dni. Nauki zbyteczne ztargały zdrowie iego, z natury słabe i delikatne. Powiadaią o nim, iż do lat 10 w łożku 12. przeleżał, a od tego czasu 10. godzin aż do śmierci. Gdyby *Baillet* był żył na ten czas byłby go położył na czele swoich *dzieci sławnych*. *Baratier* przewyższał, *Pica de la Mirandole*, w tym, że ten xiążę tylko miał lekkie wyobrażenia tych nauk, ktore *Baratier* zgłębił. Oprocz wyżey wyrażonych dzieł, ieszcze inne wydał, z ktorych nayznaczniey sze: I. *Anti-Artemonius, seu initium S. Iohannis de antiquitate ecclesiastica adversus Artemonium vindicatum atque illustratum*, w Nurembergu 1735. in 8vo. II. *Disquisitio chronologica de successione antiquissima episcoporum Romanorum, a Petro usque ad Victorem &c.* Utrecht 1740. III. Rozmaite *listy i dyssertacye* wciągnione w rożne księgi biblioteki Niemieckiey &c. Oyciec tego sławnego dziecięcia był pastorem w kościele Francuzkim w Schwobach, a potym w Halli. Opuścił Francyą, aby miał wolność wyznawania religii kalwińskiey.

BARBA, (Alwares-Alonzo) pleban S. Bernarda w Potosi na początku XVIII. wieku, iest autorem księgi bardzo rzadkiey pod tyt: *Arte de los metalles*, w Madrycie 1620. in 4to. To dzieło przedrukowane 1729. in 4to. przyłączono do tey edycyi *Traktat Alonzo-Carillo-Lasso, o dawnych minach Hiszpańskich*, druk: przedtym w Kordubie R. 1624. in 4to. Jest po Fran: *Abrégé de Barba*, 1. T. in 12mo. 1730. do ktorego przydano *recueil d'ouvrages*, w teyże samey materyi także in 12mo.

BARBADILLO, (Alfons Hieronim de Salas) narodził się w Madrycie, umarł około R. 1630. napisał wiele komedyi applaudowanych w Hiszpanii. Styl iego czysty i wyborny przyczynił się znacznie do wydoskonalenia języka Hiszpańskiego. *Sztuki teatralne* iego pisania maią w sobie wiele moralu i żywości. Wydał także, *avanturas de D. Diego de Noche*, 1624. in 8vo.

BARBARA, (S.) dziewica z Nikodemii, była corką *Dyoscora*, nayżarliwszego poganina. Ten dziki oyciec nie mogąc corki swoiey odwieść ani prożbą ani groźbą od wiary chrześciańskiey, ktorą wyznawała; wpadłszy w zaiadłość sam iey głowę uciął około R. 240. Niektorzy uczeni poważaią się kłaść tę historyą między apokryfy.

I. BARBARO, (Franciszek) szlachcić Wenecki, rodem z Wenecyi około R. 1398. Miłośnik nauk i biegły w polityce i sprawowaniu interessow publicznych, w ktorych kilkakrotnie użyty, znaczne uczynił przysługi oyczyźnie swoiey. Będąc gubernatorem w Bressy R. 1438. gdy to miasto oblężone było od xięcia Medyolańskiego, tak mężnie się bronił, iż nieprzyiaciele musieli odstąpić od oblężenia. R. 1452. został prokuratorem S. Marka, a R. 1454. umarł. Umiał dobrze języki Łacińskí i Grecki. Sławny ow *Guarino Veronese*, był iego nauczycielem co do języka Greckiego, a nie *Chryzoloras*, iak twierdzi *Fabrycyusz*. Napisał wiele dzieł w Łacińskim języku, nayznaiomsze iest: traktat *de re uxoria*, w Amsterdamie R. 1639. in 16to. tłom: po Franc: pod tyt: *de l'état du mariage*. Między

dzeła iego kładą *historyą oblężenia* o ktorym wspomnieliśmy, chociaż pod inszym imieniem napisana, uchodzi iednak za dzieło iego roboty. Pierwszy raz drukowana w Bresiy 1728. in 4to. pod tym tyt: *Evangelistæ Manetmi Vicentini Commentariolum de obsidione Brixiæ anni 1438.*

II. BARBARO, (Hermolaus) wnuk poprzedzaiącego, narodził się w Wenecyi w dzień śmierci dziada swego. Był autorem w tym wieku, w ktorym drudzy się uczą, to iest w 18. R. Wenecyanie powierzyli mu zlecenia wielkiey wagi przy *Fryderyku* cesarzu i *Maxymiliane* synie iego. Był potym wielkim posłem do Rzymu. *Innocenty VIII.* nominował go na patryarchat Akwilei, ale senat rozgniewany że *Hermolaus* przyiął tę dostoyność mimo wyraźny rozkaz dany wszystkim ministrom Rzeplitey, nie przyimowania żadnych beneficyow, zakazał mu korzystać z tey nominacyi, pod karą utracenia wszystkich dobr. *Hermolaus* niechcąc porzucić godności patryarchy, umarł w Rzymie w R. 1493. Pisał *Paraphrases in Aristotelem; tłomaczenie Dyoscoridesa;* wydał edycye *Pomponiusza Mela*, w ktorym z 500. omyłek poprawił, i *Pliniusza* naturalisty, gdzie blizko 5000. mieysc poodmieniał. To ostatnie dzieło naywięcey mu ziednało sławy; iest w 2. częściach, w Rzymie 1492. i 1493. in fol.

III. BARBARO, (Daniel) synowiec *Hermolausa* i koadiutor iego na patryarchat Akwilei, narodził się R. 1513. Wsławił się mądrością swoią i zdolnością sprawowania interessow publicznych. Senat Wenecki wysłał go wielkim posłem do Anglii w R. 1548. gdzie zostawał aż do R. 1551. Umarł R. 1570. zostawiwszy wiele dzieł szacowanych. Naycelnieysze są: I. *Traktat o wymowię*, w rozmowach, w Wenecyi 1557. in 4to. II. *Pratica della perspettiva*, tamże 1568. in fol. III. *Tłomaczenie Włoskie Witruwiusza*, z kommentarzem, tamże 1584. in 4to. z figurami. *Bayle* i inni po nim lexikografowie, mocno się pomylili względem daty narodzenia i śmierci tego sławnego męża, iako też względem dzieł iego.

BARBAZAN, (Arnauld Willhelm de) szambelan krola *Karola VII.* i wodz woysk iego, uczczony od swego monarchy tym pięknym nazwiskiem, *Chevalier sans reproche*, zwyciężył kawalera *de l'Escule* na poiedynku osobliwym, ktory się odprawił roku 1404. na czele woysk Francuzkich i Angielskich. *Karol VII.* darował mu po tym zwycięztwie szablę z tym napisem: *ut lapsu graviore ruant.* Ten rycerz mało co znany, bronił Melunu przeciwko Anglikom. Umarł R. 1432. z ran odebranych na potyczce pod Belleville blizko Nancy.

BARBERI, (Filip) Dominikan z Syrakuzy. Był inkwizytorem w Sycylii w wyspie Malcie i Gozo. Napisał *Zbior uwag na niektore mieysca pisma S.* ktore S. Augustyn *i* Hieronim *rozmaicie tłomaczyli*, i inne dzieła z ktorych nayciekawsze: *de animarum immortalitate.* Żył około końca XV. wieku.

I. BARBERINO, (Franciszek) urodził się w Barberino w Toskanii R. 1264. Od niego pochodzi prześwietny dom *Barberinow* w Włoszech. *Franciszek* osiadł w Florencyi, gdzie sobie wiele nabył sławy, wiadomością ktorą miał w prawie i talentami do poezyi. Umarł w tym mieście R. 1348. Zostawił nam rymopismo Włoskie pod tyt: *documenti d'amore*, druk. w Rzymie z pięknemi figurami R. 1640. in 4to. Jest to dzieło moralne, podobne co do tytułu do *Sztuki kochania Owidyusza*, ale co do morału rozumnego tam zawartego, godne iest *Salomona.*

II. BARBERINO. Historya czyni wzmiankę o wielu mężach sławnych w tey familii. I. *Franciszek Barberino*, kardynał i synowiec *Urbana VIII.* legat w Francyi i w Hiszpanii, oyciec ubogich i protektor uczonych ludzi, umarł R. 1679. II. *Antoni*, brat iego, kardynał i kamerlingo kościoła Rzymskiego, i *generalissimus* woyska papiezkiego, przeciwko xiążętom sprzymierzonym, wielki nieprzyiaciel Francyi, gdzie się był schronił po elekcyi *Innocentego X.* nieprzyiaciela *Barberinow*, umarł arcybiskupem Reimskim R. 1617.

I. BARBERUSSA, (Aruch) pochodził z Mytyleny czyli Sycylii. Opanował Alger, ktory spustoszył wprzody, i krolem się ogłosił. Wypowiedział potym woynę krolowi Tunetańskiemu, ktorego w rozmaitych potyczkach zwyciężył, ale nakoniec sam zabity w zasadzce przez margrabiego *Gomaroz* rządcy Oranu. Gdy był ścigany od Hiszpanow, użył tego samego sposobu ktorego doświadczył *Mitridates* krol Pontu. Kazał rozrzucić po drodze złoto, srebro i naczynia drogie, dla zabawienia chrześcianow, aby tym czasem mogł umknąć z swoim woyskiem; ale Hiszpanie gardząc temi zdradliwemi skarbami, natarli na niego, że musiał im się stawić; po szaloney i zapamiętałey obronie rozsiekany z całym swym woyskiem R. 1518. *Barberussa* i lądem i morzem wielkie poczynił łupieztwa, i wszędzie się groźnym uczynił.

II. BARBERUSSA II, (Cheredin) brat i następca poprzedzaiącego na krolestwo Algeru, wodz woyska morskiego *Solimana II.* Opanował Tunis, spustoszył Sycylią. Wsławił się męztwem swoim i umarł w wieku 80. ze zbytku R. 1547.

BARBEY (Marek Le) lekarz w Bayeux, zachował umieiętnością i zabiegami swoiemi oyczyznę swoią od morowego powietrza. Gdy ta plaga ciemiężyła woyska ligi, *Barbey* niechciał zaradzać temu złemu szerzącemu się między ludem buntowniczym. Sprzedano iego sprzęty, złupiono dom, ale nic go nie nakłoniło do ratowania nieprzyiaciół swego krola. Opuścił raczey miasto; to oddalenie się iego było przyczyną większey straty ludzi, aniżeliby ich na potyczce zginęło. *Henryk IV.* dał mu tytuł swego lekarza i nobilitował go w R. 1594. z dwiema synami, ktorzy w woysku służyli. Jeden z nich utracił nogę przy oblężeniu Bayeux w R. 1589. *Barbey* w kilka lat potym umarł.

I. BARBEYRAC, (Karol) narodził się w Cereste w Prowancyi, umarł w Montpellier R. 1699. gdzie od młodości swoiey mieszkał. Został doktorem medycyny roku 1649. wsławił się i w krolestwie swoim i w kraiach obcych. Kardynał *de Bouillon* dał mu patent swego ordynaryinego lekarza, z pensyą 1000. funtow Francuzkich, bez obowiązku zostawania przy nim. Mało zażywał lekarstw, a tym więcey leczył chorych. Filozof *Locke* przyiaciel *Sydenhama* i *Barbeyraca*, ktorego poznał w mieście Montpellier mowił, iż w życiu swoim nie widział dwoch ludzi, ktorych nauka i mantery bardzieyby były do siebie podobne.

II. BARBEYRAC, (Jan) synowiec poprzedzaiącego, rodem z Bezyers R. 1674. nauczał w Lauzanie prawa i historyi R. 1710. a potym prawa publicznego i prywatnego w Grolindze R. 1717. tłomaczył i wykładał wyborny traktat *o prawie natury i narodow*,

tudzież o *powinnościach człowieka i obywatela*, przez *Puffendorfa*; iako też dzieło *Grocyusza* o *prawach woyny i pokoiu*. Przypiski ktoremi zbogacił te traktaty, są tyle szacowane, ile tłomaczenie samo. Tłomaczenie iego *Traktatu* Łacińskiego *Cumberlanda* o *prawach naturalnych* z przypiskami, R. 1744. in 4to. To dzieło iest wyborne, ale potrzebuie wielkiego rozważania. Tłomaczył także wiele *kazań Tillotsona*, i wydał rozmaite dzieła swoiey roboty. Nayznacznieysze są: I. *Historya dawnych Traktatow*, ktore się znayduią po autorach Greckich i Łacińskich aż do *Karola wielkiego*, in fol. 2. Cz. R. 1739. II. Traktat o *Grze* w 3. Tom. in 8vo. III. Traktat o *Morale Oycow SS.* in 4to 1728. przeciwko dom *Cellier* ktory krytykował to, co *Barbeyrac* o nich powiedział w przedmowie swoiey na *Puffendorfa*. Powstawa w niey bez naymnieyszego względu przeciwko allegoryom, ktore S. *Augustyn* i inni oycowie znaleźli w piśmie S. Niebardzo ostrożny w obronie ktorą przedsiębierze, okazuie tak wiele pogardy dla oycow kościoła, tak bardzo i dyalektykę i ich wymowę poniża, iż go miano w podeyrzeniu iakoby niebył chrześcianinem tylko z imienia, umarł około R. 1747. z sławą pracowitego mędrca i poczciwego człowieka. Styl iego niezewszystkim czysty i miły.

I. BARBIER, (Ludwik) bardziey znany pod imieniem: *Abbé de La Rivière* urodził się w Montfort-l'Amaury blizko Paryża, i tam umarł R. 1670. Z professora został iałmużnikiem *Gastona* xiążęcia Aureliańskiego, a potym biskupem Langreskim. To biskupstwo dostał od kardynała *Mazaryniego* w nadgrodę za to że mu odkrywał taiemnicę pana swego. *Barbier* otrzymał był nominacyą na kardynalstwo; ale ią odwołano. Powiadaią że to był naypierwszy z duchownych ktory się odważył używać peruki. Naznaczył testamentem swoim sto talerow temu ktory mu nadgrobek napisze. *La Monnoye* napisał takowy.

Ci gît un très grand personnage,
Qui fut d'un illustre lignage,
Qui posséda mille vertus,
Qui ne trompa jamais, qui fut toujours fort sage.....
Je n'en dirai pas davantage,
C'est trop mentir pour cent écus.

to iest:

Tu wielki mąż spoczywa,
Z prześwietnego pochodzący domu
Tysiączne zdobiły go cnoty,
Nikogo niezdradził, mądry, dobry sprawiedliwy....
Nie powiem nic więcey na iego pochwałę.
Byłoby nadto kłamać, za sto talerow.

Barbier pozyskał łaskę *Gastona* xiążęcia Aureliańskiego przez niewolnicze podłości i przez powtarzanie śmiesznych kawałkow *Rabelego*, ktorego częściey czytał niż brewiarz.

II. BARBIER d'Aucour, (Jan) rzecznik w parlamencie Paryzkim urodził się w Langres z ubogich rodzicow sławił się talentami swoiemi. *Colbert*, powierzył mu wychowanie iednego z swych synow w R. 1683. był przyięty do akademii Paryzkiey umarł R. 1694. maiąc lat 53. miany za iednego z naylepszych krytykow. Wcale niesprzyiał Jezuitom, i większa część pism iego iest przeciwko temu zgromadzeniu lub iego pisarzom. Pismo ktore mu naywięcey czyni sławy iest pod tytułem: *Sentimens de Cléanthe sur les Entretiens d'Ariste & d'Eugène* przez X. *Bouhours* S. J.

S. J. in 12mo.. Tę kśiążkę często przytaczano iako wzor krytyki sprawiedliwey i dowcipney. Inne dzieła iego są tylko zbiorem grubych żartow i szyderstw, iako to: *les Gaudmettes, l'Onguent pour la brûlure* przeciwko Jezuitom. *Apollon vendeur de Mithridate*, na *Racina*; dwie *Satyry* złym wierszem.

III. BARBIER, *patrz* Metz du...

IV. BARBIER, (Marya Anna) rodem z Aurelianu, ćwiczyła się w poezyi i w literaturze, osiadła w Paryżu gdzie wydała niektore *Tragedye* i *Opery* w 1. To. in 12mo. Powiadaią że tylko imie swoie pozwalała *Pellegrinowi*, ale się omylono. Jmc Panna *Barbier* miała rozum i talenta, a *Pellegrin* był tylko iey radą i censorem. Umarła R. 1745. Jey poezye są mdłe.

BARBIERI, *patrz* Guerchin.

I. BARBOSA, (Arius) rodem z Aveiro w Portugalii przybył do Włoch, gdzie *Angelus Politianus* uczył go Greckiego ięzyka. Był potym professorem przez lat 20. w Salamance. Krol Portugalski, mianował go professorem krolewiczow *Alfonsa* i *Henryka*. Zostawił poezye Łacińskie kommentarz na *Aratora* i inne dzieła. Umarł w podeszłym wieku R. 1540.

II. BARBOSA, (Piotr) narodził się w dyecezyi Bragańskiey w Portugalii, pierwszy professor prawa w akademii Coimbryceńskiey, opuścił uczniow dla wstąpienia na kanclerstwo krolewstwa. Umarł około R. 1596. wydawszy obszerne *Kommentaryusze* na rożne rozdziały Dygestow i inne traktaty prawne w 3. T. in fol.

III. BARBOSA, (Augustyn) syn iego, wyrownał oycu w wiadomości prawa ciwilnego i kanonicznego. *Filip IV.* dał mu biskupstwo Ugentskie, w powiecie Otranty R. 1648. Umarł w rok potym. Mamy z iego dzieł. I. *De Officio Episcopi*. Sądzą że *Barbosa* tylko poprawił tę kśiążkę, dodaiąc że służący iego przyniosł mu rybę w papierze zapisanym, że *Barbosa* natychmiast pobiegł na targ, dla zakupienia tych papierow z ktorych była owa karta, i że te papiery pisane zawierały w sobie dzieło I. *De officio Episcopi*. II. *Repertorium Juris Civilis & Canonici*. III. *Remissiones Doctorum super variis locis Concilii Tridentini*. &c. i wielką liczbę innych dzieł wydanych w Lugdunie R. 1716. i następ; 16. Tom. in fol.

BARBOU, (Hugo) syn *Jana Barbou* oddalił się z Lugdunu gdzie oyciec iego był drukarzem i osiadł w Limoges, gdzie roku 1580. wydrukował pięknemi literami Włoskiemi listy *Cycerona* do *Atticusa* z poprawami i przypiskami *Symeona du Bos*. Ta edycya iest szacowana przez *Oliveta*. Następcy tego domu do tych czas się utrzymuią w Limoges i w Paryżu, i zdobią edycyami swoiey prassy biblioteki.

BARCEE, *patrz* Magon.

BARCEPHA, *patrz* V. Movzesz.

I. BARCLAY, (Wilhelm) czyli Barklayusz rodem z Aberdeen w Szkocyi, niemogąc się dosłużyć na dworze Angielskim przybył do Francyi, i udał się do Burges, gdzie się uczył prawa pod sławnym *Cujas*. X. *Edmond Hay* S.J. wyrobił mu katedrę professora prawa w akademii Pont-à-Mousson, xiążę Lotaryngii zaszczycił go urzędem konsyliarza stanu i referendarza, ale gdy mu Jezuici, iak pisze *Bayle*, narusyli łaskę u tego pana, powrocił się do Anglii. Krol *Jakub I.* znaczne mu ofiarował łaski, ieżeli się przyzna do religii Anglikańskiey, ale *Barclay* wolał raczey znowu udać się do Francyi w R. 1604. Nauczał pra-

wa w akademii Angerſkiey, i tam umarł w rok potym. Dwa dzieła uczyniły imie iego ſławnym. I. *De Poteſtate Papæ* w Rzymie 1610. in 8vo. tłomaczone na Francuzkie 1688. in 12mo. II. *De Regno & regali poteſtate* w Paryżu 1600. in 4to. przypiſane *Henrykowi IV.*

II. BARCLAY, (Jan) ſyn Wilhelma i panny *de Malleville*, naredził ſię w Pont-à-Mouſſon R. 1582. Jezuici u ktorych odbywał ſwoię naukę chcieli go przyciągnąć do ſwego zakonu, ale on większą miał ochotę towarzyſzyć oycu ſwoiemu do Anglii. Rymopiſmo, ktere wydał na koronacyą krola *Jakuba I.* pozyſkało mu łaſkę tego monarchy. Oyciec lękaiąc ſię aby dłużſze przemieſzkiwanie w Anglii, nierozchwiało ſyna w prawowierney religii, odwiozł go z ſobą do Francyi. Młody *Barclay* utraciwſzy oyca po nieiakim czaſie powrocił do Anglii, gdzie mu krol *Jakub I.* znaczne nadał dobroieńſtwa. Wydał tam dalſzy ciąg ſwego *Euphormiona*, Satyry Łacińſkiey w 2. kſięgach gdzie autor wytacza wiele moralu i erudycyi. Naylepſze edycye tey kſięgi ſą *Elzewira* 1627. in 12mo. i Lugduńſka R. 1674. in 8vo. *cum notis variorum*. Wydał około tego ſamego czaſu traktat oyca ſwego, *De Poteſtate Papæ*. Ponieważ to dzieło raziło wſzyſtkich autorow Włoſkich, *Bellarmin* na nie odpowiedział, ale *Barclay* w odpowiedzi wydał piſmo pod tytułem: *pietas* in 4to. na ktore *Jan Eudemon* Jezuita ſam ſzczegulnie ieden wydał odpis, ale ten żadnego nieuczynił wyrazu, ponieważ w ſobie zawierał więcey obalgi niżeli dowodow. Podług zwyczaiu złych teologow ktorzy nieumieią lepiey przekonywać przeciwnikow ſwoich, oſkarżył go o herezyą, lecz ten uczony mąż łatwo mu dowiodł że był zawſze dobrym katolikiem na dworze nawet krola Angielſkiego. *Paweł V.* przyzwał go potym do Rzymu, chociaż on w ſwoich piſmach bronił ſprawy krolow przeciwko papieżom, umarł w Rzymie R. 1621. ktorego iego przeciwnik *Bellarmin*. *Barclay* był umyſłu melankolicznego, ktory go uczynił człowiekiem ſzczegulnym, cały poranek nie widząc ſię z nikim przepędził w gabinecie ſwoim a w wieczor w ogrodzie ktory ſam uprawiał. Oprocz tych dzieł o ktorycheśmy wſpomnieli zoſtawił: I. *Paræneſis ad Sectarios*. II. *Argenis* w Lugdunie 1630. in 12mo. i *cum notis variorum* 1664. i 1669. w dwoch tomach in 8vo. Romans częścią wierſzem częścią prozą piſany, tłomaczony na Polſkie przez *Potockiego* w Warſzawie in fol. 1697. 2ga edycya w Lipſku in 8vo. 1728. a na Francuzkie przez X. *Joſſe* kanonika Karnuteńſkiego 1732. trzy Tomy in 12mo; a daleko lepiey przez Jmc P. *Salin* w Paryżu 1776. 2. To. in 8vo. To dzieło wyſtawia ſzlachetność i rozmaitość w charakterach, żywość w obrazach i bardziey godne czytania niżeli iego *Euphormio*. Styl iego zbliża ſię do *Lukana Petroniuſza* i *Appuliuſza*. Jeſt obraz wyſtępkow i rewolucyi dworſkich, wſpaniałość otwarta męzka i ſzczera, zaſtawiona obrotnemu oſzuſtwu chytrości i wybiegom. Szkoda że autor tam nadto wiele erudycyi wytacza, ktora nienaylepiey ſię mieści w dziełach zabawce poświęconych. III. Trzy kſięgi *Poezyow* in 4to. podleyſzych od prozy. *Barclay* ſtarał ſię naśladować *Petroniuſza*, ale mu ſię nieudało. IV. *Icon Animorum* w Londynie 1612. in 8vo. Dzieło powſzechnie wzięte, chociaż niedoſyć zgruntowane, zawiera w ſobie, niedobrze rozważone, a bez żadnego fundamentu będące zdania o polakach.

Łukaſz Opaliński marſzałek wielki koronny, w piśmie ſwoim pod tytułem: *Polonia defenſa contra Joannem Barclaium*, w Amſterdamie in 4to. 1648. okazuie wymownie i gruntownie błędy *Barclaiuſza* względem narodu Polſkiego popełnione; *patrz* w ſuplemencie Opalinski (Łukaſz).

III. BARCLAY, (Robert) narodził ſię R. 1648. w Edymburgu z familii zacney, był wychowany w Paryżu pod okiem ſtryia ſwego prezeſa kollegium Szkockiego w tym mieście. Powrocił z oycem ſwoim do Szkocyi, ktorego utracił R. 1664. Kwakrowie porozſiewali ſwe błędy w tym krolestwie. *Barclay* dał ſię uwieść tym fanatykom, i wydał wiele dzieł na ich obronę. Niezaſpakaiąc ſię na tym że im czynił przyſługi piſmami ſwemi, udał ſię do Hollandyi i Niemczech, dla pociągnienia innych do tey ſekty. Po doznanych różnych trudach powrocił R. 1690 do Szkocyi gdzie tegoż roku umarł maiąc lat 42. Hiſtoryccy ſekty iego opiſuią nam go, iako człowieka cnotliwego, znoſzącego trudy i prace z ukontentowaniem, humoru weſołego, charakteru iednoſtaynego. Co ieſt pewna że obyczaie iego bardzo były porządne; poſiadał wiele erudycyi, miał rozum gruntowny, zamyſły mądre, i tyle umiarkowania, ile go mieć może antuzyaſta. Zoſtawił wiele piſm, w ktorych ſektę ſwoią układa w ſyſtemma. Naycelnieyſze ſą: I. *Katechizm albo wyznanie wiary ułożone i potwierdzone na zgromadzeniu powſzechnym patryarchow i apoſtołow, pod powagą ſamego Jezuſa Chryſtuſa*. Wieleby zabierało czaſu i mieyſca rozbierać wſzyſtkie nauki w tey kſiędze przełożone, doſyć będzie tu wſpomnieć o niektorych punktach ich moralu. Niegodzi ſię podług ich zdania chrześcianinowi 1. Dawać ludziom ſzanowne tytuły iako to: *Swiętości*, *Maieſtatu*, *Eminencyi* &c: ani używać podchlebnych wyrazow, nazwanych *Komplementami*. 2. Klękać, padać na twarz, lub ſię niſko ſkłonić przed człowiekiem, ani nawet głowę odkrywać. 3. Używać zbytku w odzieży, iako to: ſliffow u kapeluſza, guzikow u rękawow &c. 4. Używać grów, rozrywek, krotofili, komedyi pod tytułem: *zabawek potrzebnych*. 5. Przyſięgać nie tylko w dyſkurſie, ale nawet i ſądownie przed urzędem. 6. Dawać odpor złemu, woynę toczyć, lub bić ſię w iakimkolwiek bądź razie... II. *Apologia Kwakrow* wydana 1676. in 4to. tłomaczona na Francuzkie w Londynie 1702. in 8vo. Jeſt to bez ſprzeczki naylepſza kſiążka, ktorą kiedy wydano na obronę tey ſekty. Dedykacya do *Karola II.* zawiera w ſobie nie pochwały przedayne, albo podle podchlebſtwa, ale śmiałe prawdy, i rady ſprawiedliwe. " Doznałeś (mowi do „ krola przy końcu tey dedykacyi) ſłodyczy i piołunu, ſzczęścia i naywiększych przeciwności. Wypędzony z kraiu w ktorym panuieſz, uczułeś ciężar uciemiężenia, i powinieneś wiedzieć, iak bardzo uciemiężyciel obmierzły ieſt Bogu i ludziom. „ Jeżeli po tylu doświadczeniach „ i błogoſławieńſtwach, ſerce twoie ſię zatwardzi i zapomni o „ Bogu, ktory weyźrzał na ciebie w przeciwnościach twoich, „ zbrodnia twoia będzie tym większa, potępienie tym ſtraſznieyſze. Zamiaſt cobyś miał ſłuchać podchlebcow dworu twego, „ ſłuchay głoſu twego ſumnienia, „ ktory ci niebędzie nigdy podchlebiał. Jeſtem twoim wiernym przyiacielem i poddanym. „ ... „ III. *Epiſtola ad Legatos Noviomagi congreſſos* R. 1678. in 4to.

BARCOCHEBAS, czyli Barcochab (to iest *syn gwiazdy*) łotr fanatyczny, ktory się bydź mienił gwiazdą przepowiedzianą przez *Balaama*. Zydzi zawsze skłonni do kabały, uwierzyli że iest światłem niebieskim, prawdziwym Messyaszem, i podnieśli rokosz w nadziei, że ten zbrodzień będzie ich wybawcą. Ten nowy prorok podniosł z rozwalin Jerozolimę, dobył, wiele twierdzow, i powycinał znaczną liczbę Rzymian osobliwie chrześcian. Cesarz *Adryan* wyprawił przeciwko temu szalonemu *Juliusa Severa* rządcę Anglii. Wodz ten ściśnąwszy rokosznikow w mieście Bitter po 3. letnim oblężeniu dobył tego miasta. Zakończyła się ta woyna śmiercią *Barochebasa* i iego naśladowcow i zamordowaniem 580000. nieliczących tych, ktorzy z głodu i z chorob pomarli R. narodzenia pańskiego 134.

BARCOS, (Marcin de) rodem z Bayony, był siestrzeńcem sławnego opata de *St. Cyran*, ktory mu dał *Jansseniusa* biskupa Ypreskiego za nauczyciela na ten czas professora teologii w Luwanie. Przyzwał go potym z tey akademii, i powierzył dozorowi iego syna *Arnolda d'Andilly*. Po śmierci sekretarza opata de *St. Cyran*, siestrzenic przy wuiu swoim to obiął mieysce. Gdy ten umarł krolowa matka konferowała mu to opactwo w R. 1644. ktore on reformował. Po nieiakim czasie X. *Annat* wyrobił rozkaz, skazuiący go na wygnanie do Boulognii, ale *Barcos* wolał się ukrywać, aniżeli się udać na mieysce wygnania swego. Powrocił potym do swego opactwa i tam umarł R. 1678. maiąc lat 78. obcowanie iego z opatem de *St. Cyran* i *Antonim Arnoldem* wciągnęło go w sprzeczki Jansenismu. Wydał rożne dzieła, ktore razem z temi sprzeczkami zagrzebano, dla ktorych wyszły na świat, nayznacznieysze są: I. *La grandeur de l'Egliſe Romaine, établie ſur l'autorité de St. Pierre & S. Paul*, in 4to. II. *Traité de l'autorité de St. Pierre & St. Paul, qui reſide dans le Pape ſucceſſeur de ces deux Apotres 1645.* in 4to. III. *Eclairciſſemens de quelques objections que l'on a formé contre la grandeur de l'Egliſe Romaine*; 1646. in 4to. Te trzy wielkie księgi napisane przez X. *de Barcos* na obronę tey propozycyi, włożoney przez niego w przedmowę dzieła *la frequente Communion*, censurowaney przez Sorbonnę: że *SS. Piotr* i *Paweł są dwie głowy kościoła nie czyniące tylko iednę*. *Barcos* miał dosyć cnoty do poddania się przepisom nayszurowszey pokuty ale nie miał dosyć powolności w odwołaniu błędow swoich IV. *Cenſure* dzieła *prædeſtinatus X. Sirmond*. Pracował także nad dziełem wuia swego, pod tyt: *Petrus Aurelius* i ztąd z nim dzielił sławę. V. *O wierze, nadziei i miłości* 2. T. in 12mo. VI. *Wykład wiary kościoła Rzymskiego względem łaski i przeznaczenia*, in 8vo. czyli in 12mo.

BARDANES, przezwany *Turek* wodz woysk cesarzowey *Ireny*, chciał wstąpić na tron, i kazał się ogłosić cesarzem przez woysko ktoremu rozkazywał. *Nicephorus* dozorca dochodow ogłosiwszy się w tym samym czasie cesarzem, gdy miasto Carogrod niechciało sprzyiać buntowi *Bardanesa*, pisał do swego wspoł-zapasnika, iż chce broń złożyć i zostać mnichem. Otrzymał odpuszczenie, ale po nieiakim czasie kazał mu *Nicephorus* oczy wylupić R. 803.

BARDAS, brat cesarzowey *Teodory*, wskrzesił nauki w państwie, ktore były wcale zagasły od owego czasu, iak dziki *Leon Isauricus* kazał spalić bibliotekę Carogrodzką. *Bardas* mianowany *Cesarzem*, chcąc nabyć więcey powagi, rozsiekał R. 856. *Theoctiſtesa* wodza woysk *Michała III.* i na iego wszedł mieysce. Zamknął potym w klasztorze cesarzową siostrę swoią, porzucił żonę, aby mogł żyć tym wolniey z pasierbicą swoią; wypędził z stolicy patryarchalney *S. Ignacego*, na ktorey osadził rzezańca *Photyusza* synowca swego R. 858. Porożnił się potym z *Bazylem* Macedończyńkiem, ktory był potym cesarzem. Udał iakby się poiednał z swoim nieprzyiacielem, i podpisał zgodę krwią J. C. Ale *Bazyli* taki zdrayca iak i on, niechąc dotrzymać swego przyrzeczenia, kazał go zamordować R. 866.

BARDESANES, karcerz II. wieku naśladowca *Walentina*, porzucił nakoniec niektorze błędy swego nauczyciela, a niektore zachował. Uczniowie iego są nazwani *Bardesianiſtowie*.

BARDET, (Piotr) rodem z Montaguet w Burbonii R. 1591. Umarł w Mulins R. 1685. z sławą dobrego rzecznika. Wydał *Recueil des Arrêts* w 2. T. in fol. w Paryżu R. 1690. i Awignon 1773.

BARDIN, (Piotr) rodem z Rotomagu, towarzysz akademii Francuzkiey utonął roku 1637. chcąc ratować Jmc P. *d'Humiéres* ktorego był guwernerem. *Chapelain* w nadgrobku iego na rozkaz akademii napisanym wyraził, *że cnoty z nim utonęły*. Zostawił niektore dzieła w stylu słabym, i niepoprawnym. Jako to: I. *Le grand Chambellan de France* 1623. in fol. II. *Penſées morales ſur l'Eccleſiaſte* 1629. in 8vo. III. *Le Lycée*, ou *de l'honnête homme* 2. T. in 8vo.

BARLAAM, mnich Grecki S. Bazylego, rodem z Semminary w Kalabryi, wsławił się XIV. wieku biegłością swoią w teologii, w filozofii, w matematyce i astronomii. Przybywszy na wschod dla nauczenia się tam ięzyka Greckiego pozyskał łaskę *Andronika* młodszego, cesarza Carogrodzkiego, ktory go uczynił opatem *Salwatora*. Ten pan wysłał go na zachod, dla przełożenia poiednania kościoła Greckiego z Łacińskim, a naybardziey dla pozyskania pomocy xiążąt chrześciańskich przeciwko Mahometanom R. 1339. *listy* iego w tey okoliczności pisane wyszły z pod prassy w Ingolstadzie R. 1604. in 4to. *Barlaam* powrociwszy miał żwawe sprzeczki z *Palamazem* sławnym mnichem gory-Athos. Był to herszt pewney sekty kwietistow, ktorzy opieraiąc swoią brodę na piersiach a wlepiwszy wzrok ku żywotowi, mniemali że widzą światłość iaśnieiącą, ktora się pokazała apostołom na gorze Tabor. Ci wizyonaryusze utrzymowali, że takowa światłość była przedwieczna. *Barlaam* powstał przeciwko nim mową i pismami, ale będąc potępiony przez osoby ktore utrzymywały stronę tych rozmyślaiących, opuścił wschod i udał się na zachod. Gdy mieszkał w Carogrodzie pisał przeciwko Łacinnikom, zostawszy biskupem Geraceńskim pisał przeciwko Grekom, co dało okazyą niektorym do utrzymywania, iakoby było dwoch *Barlaamow*. Znayduią się w *Canisiuszu traktaty Barlaama* w ktorych dowodzi pochodzenie ducha S. i pierwszeństwo kościoła Rzymskiego. Pozyskał biskupstwo w Geraci przez kredyt *Petrarchy*, ktorego pod czas swego poselstwa w Awignonie, uczył ięzyka Greckiego. *Barlaam* umarł na tym biskupstwie R. 1348.

I. BARLÆUS, (Kasper) z Antwerpium, predykant w Hollandyi, bronił *Arminiusza*, i wyzuty z urzędu przez *Gomariſtow*. Nauczał potym filozofii w Amsterdamie, gdzie umarł R. 1648. w ostatniey chorobie rozumiał się bydź to ze

szkła, to z massa, to z słomy, i lękał się bydź stłuczonym, stopionym, i spalonym. Pisał *mowy, rymopisma* i *listy; historyą Brezylii*, w Amsterdamie R. 1647. in fol.

II. BARLÆUS, brat poprzedzaiącego, professor Greckiego ięzyka w Leydzie, ktory tak doskonale mowił iak oyczysty, dla czego stany sprzymierzone zleciły mu razem z *Jakubem Revivsem* przetłomaczenie na Greckie, wyznanie kościołow reformowanych. Umarł R. 1655. Zostawił *Timona Luciana* z przypiskami pożytecznemi, i dobry *Kommentaryusz* na *Theogonią Hesioda*.

BARLAND, (Adryan) rodem z Barland wsi w Zelandii, professor wymowy z Luwanii, umarł R. 1542. wydawszy rożne dzieła, z tych naycelnieysze. I. *Noty* na *Terenciusza*, *Wirgiliusza*, *Pliniusza* młodszego i *Menandra*. II. *Skrocenie Historyi powszechney od* J. C. aż do R. 1532. in 8vo. 1603. III. *Dzieie xiąząt Brabańskich*, tłomaczone na Francuzki z figurami 1603. in fol. IV. *De literatis urbis Romæ principibus* in 4to. i inne dzieła.

BARLETIUS, (Marinus) rodem z Dalmacyi, był nayprzod kapłanem w Scutari, mieście Albańskim, ale gdy się to miasto w ręce Tureckie dostało, uchylił się do Brescii, gdzie był professorem. Zył XV. wieku. Jovius Elog. doct. 137. nieprzyzwoicie go nazywa *Marinus Becichemeus*, o ktorym osobny artykuł. Zostawił *życie Jerzego Castryoty* xiążęcia Epiru, ktory się wsławił pod imieniem *Skanderbega*, w XIII. księgach, także o dobywaniu miasta Skutari III. księgi po Łacinie, ktore się znayduią *in Chronicis Turcicis Lonicerii*. Te dwa dzieła przełożone na Polski ięzyk przez *Cypriana Bazylika* in fol.

BARLETTA, (Gabriel) Dominikan, Neapolitańczyk wsławił się w XV. wieku swoiemi *kazaniami*, ktore w stylu podłym, i wyrazami śmieszneml były pisane. Zaczynał wprzod w swoim ięzyku, ciągnął go w Łacińskim, a kończył w Greckim. Jednakże był wzięty w swoim czasie, że o nim urosło przysłowie: *Nescit prædicare qui nescit barletare*, więcey niż 20. edycyi iest iego kazań. Naylepsza Wenecka roku 1577. 2. T. in 8vo.

BARLOW, (Tomasz) professor teologii w Oxfordzie, biskup Linkolnski pod *Karolem II.* umarł R. 1690. Jest autorem dzieła, ktore iest tłomaczone na Francuzkie in 12mo. *o wyklęciu* i *złożeniu krolow*. Dowodzi co niepotrzebuie dowodu, że papieże nie maią władzy strącania krolow z tronu, i oddawania ich państw komu im się podoba. Wiele pisał przeciwko katolikom.

BARNABA, (S.) z pokolenia *Levi* narodził się na wyspie Cypryiskiey. A poznawszy naukę J. C. przedał maiątek, i pieniądze rozdał między apostoły. Posłany do Antyochii, dla utwierdzenia w wierze nowych uczniow; udał się potym do Tarsu do Cylicyi, dla przyprowadzenia *S. Pawła* do Antyochii, gdzie byli ogłoszonemi *Apostołami narodow*. Opowiadali *Ewangelią* razem po rożnych mieyscach, poszedł potym do Cypru z *S. Markiem*, gdzie go żydzi z Salaminy ukamienowali, podług naypowszechnieyszego mniemania. Mamy *list* pod imieniem tego apostoła, wydany R. 1645. in 4to. Ten list się ieszcze znayduie po Grecku i po Łacinie w *zbiorze oycow apostolskich* przez *Cotteliera*, przedrukowany w Amsterdamie R. 1724. za staraniem *le Clerc*.

I. BARNES, (Jan) rodem z Anglii przełożony Benedyktynow w Duaku, schronił się do Paryża około roku 1624. unikaiąc prześladowania inkwizycyi; ale gdy nadto śmiało pisał w materyach delikatnych, zaprowadzony do Rzymu R. 1625. i wtrącony do więzienia teyże inkwizycyi, gdzie po 30. latach umarł. Zostawił traktat *contra æquivoca* drukowany 1625. in 8vo. tłomaczony tego samego R. na Francuzki, i drugi pod tytułem: *Catholico Romanus pacificus*, ktory sprawił iego nieszczęście: znayduie się w dziele *fasciculus rerum expetendarum* przez *Grotiusza*.

II. BARNES, (Josue) professor Greckiego ięzyka w Cambrigde, umarł około R. 1714. wydał R. 1710. *Homera*. Napisał I. *Historyą Estery* wierszem Greckim, z tłomaczeniem Łacińskim, w Londynie 1679. in 8vo. II. *Anacreon Christianus* 1705. in 12mo. *stworzenie świata i pieśni Salomonowe* wierszem Angielskim, in 8vo.

BARNEVELDT, (Jan d'Olden) rzecznik generalny stanow Hollenderskich, pozyskał szacunek rzeczypospolitey, i zagranicznych, w swoich poselstwach i negocyacyach. Można go mieścić między fundatorow oyczyzny swoiey. *Henryk IV.* krol Francuzki, i *Elżbieta* krolowa Angielska, znaiący się na prawdziwych zasługach szacowali wiele tego męża. *Barneveldt* chcąc ograniczyć powagę *Mauritiego d'Orange*, zastawił *Arminianow, Gomaristom* sprzyiaiącym temu xiążęciu. *Mauricy* pałaiąc zemstą zgromadził synod w Dortrechcie złożony z deputowanych wszystkich zborow kalwińskich w Europie, wyiąwszy Francuzkich R. 1618. i 1619. To zgromadzenie potępiło Arminianow, iakoby nie byli iednego wyznania. *Barneveldt* sądzony przez 26 kommissarzow, został ścięty R. 1619. pod pozorem iakoby chciał oyczyznę swoię zaprzedać monarchii Hiszpańskiey, on, ktory z gorliwością pracował, aby wybawić kray swoy z pod panowania tego mocarstwa. Posłano mu predykanta *Wallacusa* aby go przygotował na śmierć: *Barneveldt* pisał na ten czas do swoiey żony. Spostrzegłszy go rzekł do niego, że będąc iuż starym, miał czas dostatecznie się przygotować na śmierć, a zatym uwalnia go od tego trudu. Niemogąc go się zbyć, mowił, *usiądź sobie W Pan, aż moy list skończę*. Po napisanym liście zapytał się *Wallacusa* ktoby on był, roztrząsał z nim niektore punkta religii i zawsze oświadczał przed nim niewinność swoią. Po niektorych przełożeniach predykanta w tey mierze, rzekł do niego: *Gdy w ręku moich była władza, rządziłem podług maxym owego czasu, dziś iestem skazany na śmierć podług maxym ninieyszego czasu*. Synowie iego *Renat* i *Wilhelm* powziąwszy zamysł zemszczenia się śmierci oyca swego, weszli w spisek, ktory odkryto. *Wihelm* uszedł, a *Renat* schwytany, skazany na śmierć. Zacna matka iego, prosiła odpuszczenie xcia *Maurycego*, ktory rzekł do niey: *zadziwia mię mocno, że to czynisz dla syna, czegoś niechciała czynić dla oyca!* Pani ta, godna małżonka *Barneveldta* odpowiedziała mu z obruszeniem: *Nieprosiłam za mężem, ponieważ on był niewinny; proszę za synem ponieważ on iest winowayeą*.

BARO, (Baltazar) z akademii Francuzkiey, rodem z Walencyi, umarł 1649. On dokonał *Astrey* P. *d'Urfé*, napisał kilka sztuk teatralnych, dosyć chwalonych. *Partenia* naylepiey przyięta.

BAROCHE, (Fryderyk) malarz rodem z Urbinii R. 1528 umarł w tym samym mieście roku

1612. w familii swoiey znalazł sposobność wydoskonalenia sztuki swoiey. Oyciec iego rzezbiarz nauczał go robienia modelow; od stryia ktory był architektem, nauczył się archytektury, geometryi, i perspektywy. Siostra iego dała mu wzor do głow N. Panny; a synowiec do wyobrażenia J. C. Kardynał *de la Rovere* wziął pod swoią opiekę tego sławnego malarza, niemaiącego na ten czas nad lat 20. i zatrudnił go w swoim pałacu. Zazdrośnik pewny zadał mu przy uczcie truciznę; przecież w czasie wzięte lekarstwa, wybawiły go od śmierci, ale zdrowia nie mogł odzyskać, chorowite prowadził życie do lat 84. *Baroche* wiele namalował *portretow* i *obrazow historycznych*, a naybardziey celował *w sztukach nabożnych*. Mocno się zbliżył, co do łagodności i wdzięku wyrazu, do maniery *Correggo* i nawet go przeszedł w dokładności rysunku. Farby iego są czerstwe, znał dobrze skutki światła, wyraz głow iego, iest wesoły i wdzięczny.

I. BARON, (Eguinard) rodem w St-Pol-de-Léon, nauczał prawa w Burges, z *Franciszkiem Duaren* swoim riwalem. Umarł R. 1559. maiąc lat 55. i zostawił niektore *dzieła*, w Paryżu 1502. in fol.

II. BARON, (Wincenty) Dominikan z Dyecezyi Rieux, iest autorem *teologii moralney*, po Łacinie w 5. T. in 8vo, w Paryżu 1666. Umarł R. 1674. bywszy prowincyałem, i definitorem generalnym na kapitule R. 1656. *teologia* iego tylko u Dominikanow wzięta.

III. BARON, (Franciszek) rodem w Marsylii R. 1620. był konsulem Francuzkim w Alepie, a potym R. 1671. w Suracie wszędzie ustanowił i rosprzestrzenił handel Francuzki. Umarł R. 1683. brany za wzor szczerości i dobroczynności i czczony od samych pogan, i Mahometanow, ktorzy się na iego grobie modlą. Ow sławny *Nikole* od niego dostał wszystkie dowody usprawiedliwiaiące naukę kościołow Syryiskich o Eucharystyi, ktoremi ozdobił swoie dzieło. *La perpetuité de la foy.*

IV. BARON, (Michał) syn kupca z Issudun, został komedyantem, nayprzod w Trupie *la Raisin* potym *Moliera*. w R. 1691. porzucił teatr, bądź przez niesmak bądź tez z nabożeństwa, zostaiąc przy pensyi 1000. talerow, ktore mu krol wyznaczył. Ale w roku 1720. maiąc lat 68. znowu pokazał się na teatrum, gdzie mimo wiek tak był przyięty, iak w pierwszey młodości swoiey. Powszechnie go nazwano *Roscyuszem* wieku swego. Sam mawiał o sobie w zapale miłości własney; *co sto lat można widzieć Cesara, ale trzeba 2000. lat, dla wydania iednego Barona.* Baron był obdarzony od natury wszystkiemi darami, ktore sztuką wydoskonalił. Postawę miał szlachetną, głos brzmiący, gest naturalny, gust wyborny i pewny. *Rousseau* mawiał o tym aktorze, *że dodawał nowego blasku, pięknościom Racina, a zasłaniał niedoskonałości Pradona.* Umarł R. 1729. maiąc lat 77. Wydano w roku 1769. w 3. T. in 12mo. *Sztuki teatralne* pod imieniem tego aktora, ale nie rozumieią, ażeby wszystkie były iego roboty. *Andrienne* przypisuią X. *de la Rue* S. J. sławnemu kaznodziei. Insze sztuki, ktore warte są uwagi, są: *l'homme à bonnes fortunes*, *la coquette*, *l'Ecole des Peres*, &c.

V. BARON, (Jacek Teodor) starszy professor i dziekan zgromadzenia lekarzow w Paryżu, oyczyznie swoiey, gdzie umarł w R. 1758. maiąc lat blisko 72. należał

wiele do *Pharmacopei* Paryzkiey R. 1723. in 4to. i wydał R. 1739. *Dyssertacyą* akademiczną po Łacinie o szokoladzie: *an senibus chocolatæ potus?* kilka razy przedrukowana.

VI. BARON, (Teodor) syn poprzedzaiącego, doctor-regens facultatis medicæ w Paryżu, wstępował w ślady oyca swego. Narodził się w Paryżu 27 Czerwca R. 1715. umarł 10. Marca 1768. zostawił: I. Edycyą *Cours de chymie de Lémery* pomnożoną. II. *Pharmacopæa Thomæ Fuleri, editio castigatior.* Znał teoryą i praktykę nauki swoiey.

BARONIUS, (Cesar) narodził się R. 1538. w Sora mieście biskupim krolewstwa Neapolitańskiego. Udał się z oycem swoim do Rzymu R. 1557. *S. Filip Nereusz* fundator zakonu *Oratorii* we Włoszech przyiął go do zgromadzenia swego, a gdy złożył urząd generalnego przełożonego, *Baroniuszowi* go powierzył. Ten będąc spowiednikiem *Klemensa VIII.* mianowany został od niego kardynałem i bibliotekarzem watykanu R. 1596. pod czas elekcyi *Leona XI. Baroniusz* miał więcey niż 30. kresek za sobą; zasługi iego powinny były iednostayną pozyskać zgodę, ale go Hiszpani wyłączyli. Umarł R. 1607. iego *Annales Ecclesiastici* od J. C. aż do R. 1198. dowodzą iego zdatność i miłość do pracy. Wyszły na świat w 12. T. in fol. R. 1593. i następuiących. Cel tego dzieła zaczętego w 30. R. był zastawić kompilacyom nie dowarzonym centuriatorow Magdeburskich, ksiąszkę teyże samey natury, w ktoreyby kościoł katolicki oczyścić z zadań, ktoremi go Herytycy oczerniaią. Wykonanie nie zawsze odpowiada gorliwości autora. *Baronius* był kontrowersistą; niedoskonale umiał Grecki ięzyk. Ztąd owe zagadnienia z kontrowersyi, ktore częstokroć przerywaią osnowę dzieła iego, owe grube omyłki w historyi Greckiey i baśnie, ktore przyimuie. Styl iego iest dosyć iasny i porządny, ale nie dosyć iest gładki i wyborny. X. *Pagi* Franciszkan, *Izaak Causabon*, kardynał *Noris*, *Tillemont* &c. wytkneli dosyć błędow w tym dzieiopisarzu. Połączono większą część uwag tych uczonych w edycyi wydaney w Luce R. 1733. i następuiących, wynoszącey 28. T. in fol. Ta edycya mniey szacowana. Czytaiąc to dzieło, nie można nieprzyznać wiele błędow *Baroniuszowi*, ale gdy kto pierwszy nową sobie obszerną robi drogę w mieyscu przykrym, można mu przepuścić, gdy się czasem potknie. Napisał tenże uczony kardynał, *Noty na Martyrologium Rzymskie*; pospolicie przyłączaią do iego *dzieiow*; *kontynuacyą* przez *Reynaldi* w Rzymie 1646. i następnie 10. T. in fol. *Skrocenie* tegoż samego, w Rzymie 1667. in fol. *Kontynuacya* przez *Laderchis*, w Rzymie 1728. 3. in fol. *Krytyka* przez *Pagi* 4. T. in fol. 1765. i *Apparatus* w Luce 1740. in fol. *Kontynuacya* przez *Spondego* 3. T. in fol. nie bardzo szacowana, iako też *Bzowiusza* w 9. T. Przetłomaczono na Francuzkie. *Skrocenie Baroniusza*, wydane przez *Spondego* 2. T. in fol i *Kontynuacyą Spondego* w 3. T. in fol.

BAROZZIO, *patrz* VIGNOLE.

BARRADAS, (Sebastyan) Jezuita z Lizbony narodził się 1542. tak pomyślnie kazał, że go nazwano *Apostołem Portugalskim*. Umarł R. 1615. z sławą świątobliwości. *Dzieła* iego wydrukowane w Kolonii 1628. w 4. T. in fol. między ktoremi uważane *Itinerarium filiorum Izrael ex Egypto in terram repromissionis*, wydane osa-

bliwie w Paryżu 1620. in fol.

I. BARRÉ, (Piotr la) *patrz* BARRIERE No. II.

II. BARRÉ, (Franciszek Poullain de la) narodził się w Paryżu R. 1647. ćwiczył się w filozofii, w literaturze i w teologii. Łączył do tych nauk, wiadomość pisma i tradycyi; porzucił zamysł zostania doktorem Sorbońskim, niecierpiąc szkolnego sposobu nauk. Miał plebanią w dyecezyi Laońskiey, i tę opuścił i udał się do Genewy, gdzie się ow pleban ożenił R. 1690. Nauczał nayprzod języka Francuzkiego młodych cudzoziemcow, aż potym został professorem w Genewie, gdzie uznany za *Obywatela*, umarł 1723. Napisał traktat: *De l'égalité des deux Sexes* in 12mo. 1673. Wydał potym traktat inny: *De l'excellence des Hommes, contre l'égalité des deux sexes* in 12mo. rzecz, ktora tylko płodem dowcipu bydź może. Jeszcze napisał traktat o *edukacyi Dam*, i *le Rapport de la Langue Françoise avec la Latine*. Wszystkie te dzieła są pisane w mdłym stylu.

III. BARRÉ, (Ludwik Franciszek Jozef de la) z akademii napisow, narodził się w Turnay R. 1688. umarł w Paryżu R. 1738 wydawszy wiele dzieł. I. *Imperium Orientale* w 2. T. in fol. wspolnie z dom *Bandury*, ktory go sobie przybrał do pomocy. II. *Zbior Medallow cesarzow od Decyusza aż do ostatniego Paleologa* gdzie także D. *Banduri* wiele pracował. III. Nową edycyą SPICILEGII *D. d'Acheri*. IV. Inną edycyą *Dykcyonarza Moreri* R. 1725. V. Księgę in 4to. *Pamietnikow do historyi Francuzkiey i Burgońskiey* znaney pod imieniem: *Journal de Charles VI.* VI. *Życie Lykurga* w pamiętnikach akademii. VII. Edycyą *Secretaire de la Cour* i *Secretaire du Cabinet* 2. T. in 12mo, ktore dowodzą że *Barré* miał więcey erudycyi niż gustu.

IV. BARRE, (Michał de la) sławny muzykant na flotroverśie, syn kupca Paryzkiego. Wsławił się talentem swoim w Orkiestrze akademii krolewskiey muzyczney. Umarł pensyonarzem tego towarzystwa około R. 1744. Napisał muzykę do dwoch rymopisinow: *Le triomphe des Arts*, i *la Venitienne*.

V. BARRE, (Jozef) kanonik regularny S. *Genowefy* i kanclerz akademii Paryzkiey, umarł w tym mieście dnia 23. Czerwca 1764. maiąc lat 72. młodo wszedł do tego zgromadzenia, znaczny uczynił postępek w pobożności, i w naukach tak duchownych iak świeckich. Dzieła iego pryncypalne są: I. *Vindiciæ Librorum Deutero-Canonicorum veteris testamenti*, 1730. in 12mo. Wiele się w tym dziele znayduie erudycyi. II. *Historya Powszechna Niemcow*, 1748. w 11. T. in 4to. Dziele te okazują wiele badań, ale są czasem niedokładne, a rzadko gładkie. Dowodzi więcey pamięci niż rozsądku. Niemasz w nich tego związku szczęśliwego, tego wyboru materyi, tych uwag delikatnych, ktore zaszczycaią dobrych dzieiopisarzow dawnych i teraźnieyszych. Ztym wszystkim to iest naylepsze dzieło, ktore maią Francuzi o Niemczech. Co iest osobliwszego, że autor przepisał wiele przypadkow i mow, słowo wsłowo z *Historyi Karola XII.* przez *Voltaira*. Między innemi, kładzie w usta *Karola V.* te słowa. *Ma szczęście Papież że xięstwa związku Smalkaldzkiego, nie proponowali mu, abym został lutrem, bo gdyby byli tego żądali odemnie, niewiem cobym był uczynił.* Wiadomo iest że taką odpowiedz dał cesarz *Jozef*, *Klemensowi XI.* ktory się żalił, że nazbyt powolności okazywał Szwe-

dom. III. *Życie marszałka de Fabert* 1752. 2. T. in 12mo. Historya ciekawa, osnowa iey nie ze wszystkim gładka, a materye nie zawsze dobrze wybrane. IV. *Historie des Loix, & des Tribunaux de Justice* 1755 in 4to. dzieło uczone. V. Przyozdobił przypiskami edycyą *Dzieł Bernarda Van-Espen*, wydaną R. 1753. 4. T. in fol.

BARREAUX, (Jakub Valeus Pan des) narodził się w Paryżu 1602. z familii prawney. Przyiaźń ktorą miał z *Teofilem Viaud* uczyniła go niewiarkiem i rozpustnikiem. Znaleziono między papierami tego wierszopisza *Listy Łacińskie* Pana *des Barreaux* w ktorych się bezbożność bez maszki okazuie. Przez wzgląd na młodość iego, uwolniono go od kary przykładney. Uciechy były iedyną iego zabawą. Porzucił urząd konsyliarza parlamentowego, aby tym swobodniey mogł używać rozkoszy, życia lubieżnego. Wszędzie sobie ziednał przyiaźń, przez wesołość humoru swego, przez wiersze i piosnki dowcipne. Przy końcu życia swoiego stał się rostropnieyszym, umarł iak dobry chrześcianin w Chalons-sur-Saone R. 1673. Niektory potwarca rozumieiąc, że nie z pobudki pobożności odmienił sposob życia, napisał mu takowy nadgrobek.

Des Barreaux, ce vieux débauché,
Affecte une réforme austére;
Il ne s'est pourtant retranché
Que ce qu'il ne sçauroit plus faire.

to iest:

Des Barreaux ow stary rospustnik,
Udaie surową reformę
Ale on się tylko od tego wstrzymuie,
Czego się iuż niemoże dopuścić.

Z dzieł tego sławnego Epikurczyka, nieznamy tylko ow piekny *Sonnet*, ktory napisał w czasie choroby: *Grand Dieu* &c, i ktorego się wyparł gdy przyszedł do zdrowia. *Voltaire* ktory sam ieden nazywa ten wiersz pomiernym, rozumiał, że nie *des Barreaux* ale X. *Laveau* go napisał. Gdy był na urzędzie podiął się cały pewny proces przełożyć; gdy strony nalegały u sądu o decyzyą, on spalił papiery a z swoiey kieszeni, summę o ktorą szło zapłacił. *Des Barreaux* o trzy rzeczy pospolicie prosił Boga. *O niepamięć na przeszłość, o cierpliwość na czas teraźnieyszy, o miłosierdzie na przyszłość.*

BARRELIER, (Jakub) dominikan, botanista wzięty. Po odbytych naukach i iuż przyiętym pierwszym stopniu medycyny, wstąpił do zakonu kaznodzieyskiego. Przez wzgląd na iego talenta i rostropność, obrano go R. 1646. assystentem generała, z ktorym przebiegł Francyą, Hiszpanią i Włochy. W pośrzod zatrudnienia swego, niezaniedbuiąc swoich obowiązkow, znalazł srzodek doskonalenia się w botanice, do ktorey miał wrodzoną skłonność. Zebrał wielką liczbę konchow i roślin, odrysował wiele, ktore niebyły wcale znane albo też niedokonale. Przedsięwziął *Historyą powszechną roślin*, ktorey miał dać tytuł *Hortus mundi*, albo *Orbis Botanicus*. Pilnie pracował gdy go kaszel zadusił R. 1673. życia iego 67. Co można było zebrać z iego dzieła, wydane przez *Antoniego de Jussieu* pod tytułem: *Plantæ per Galliam, Hispaniam & Italiam observatæ, & iconibus æneis exhibitæ*, w Paryżu 1714. in fol.

BARREME, (Franciszek) umarł w Paryżu 1703. wydał niektore książki *Arytmetyczne* &c. *Patrz* MESAGE.

BARRERE, (Piotr) lekarz z Perpignanu, umarł R. 1755 biegły w teoryi i w praktyce. Zostawił: I. *Relation & Essai sur l'Histoire naturelle de la France équinoxiale* 1748. in 12mo. II. *Dissertation sur la couleur des Nègres* 1741. in 4to. III. *Observations sur l'origine des Pierres figurées* 1746. in 8vo.

BARRI czyli BARRY, (Paweł de) prowincyał Jezuicki w prowincyi Lugduńskiéy, umarł w Awignonie 1661. dowcipnie oszydzony przez *Paschala* wydał rozmaite dzieła, rzadkie dla niedostateczności, ktore w sobie zawieraią. Większa ich część tłomaczona na Łacińskie, Włoskie, i nawet Niemieckie, ale te kraie, ktore tak usilnie starały się mieć w swym języku te dzieła, dziś sobie nawet ich tytułow nieprzypominaią. Bo ktoż zna, *Swiętą zgodność Philagii z synem Boskim ... Bogate przymierze Philagii z świętemi niebieskiemi ... Pedagogią niebieską ... Naukę dla Philagii, tak ma żyć podług mody świętych ... Sto oświeconych w domu Bożym ... Dwoy prześwietni amanci matki Bożey ... Szczęśliwy zgon stu sług matki Bożey?* ... A ktożby wiedział o *Raiu* otwartym dla *Philagii przez 100. nabożeństw do matki Bożey, łatwych do wykonania w dni iey świąt i oktawy i o myśl o tym dobrze*; gdyby *Paschal* niebył wspomniał o pierwszym, a niektore dewotki niebyły rozniosły drugie?

I. BARRIERE, (Jan de la) rodem w St.-Seré w Querci, mianowany opatem Cystersow w dyecezyi Rieux. Myśl iego pierwsza była, wskrzesić w klasztorze swoim duch zakonu Cystersow, ale nie zaraz mogł znaleść ludzi, ktoryby mu dopomagali w zamysłach iego *Sixtus V.* potwierdził ten nowy instytut R. 1585 a w rok potym *Henryk III.* wezwał go do Paryża. Gorliwość tey nowey reformy coraz bardziey się wzmagała, nayosobliwsze wynaydowano umartwienia. Powiadaią że dla większego umartwienia przy stole zamiast naczyń, używano czaszek ludzkich. *Barriere* doczekał się ciężkiego bolu, widząc większą część zakonnikow swoich, nawet naygorliwszych zarażonych trucizną Ligi, i buntuiących się na niego. Ci nikczemnicy uzyskali od *Sixtusa V.* pozwolenie zwołania generalney kapituły w Rzymie. Papież tam posłał generalnego prokuratora dominikanow. Mąż ten bardziey gorliwy niż rostropny, suspendował *Jana de la Barriere* od administracyi opactwa, za to że czynił zadosyć powinności swoiey, niebuntuiąc się przeciwko własnemu prawnemu panu swemu. Zabroniono mu odprawiać mszą S. i Rzym mu za więzienie naznaczono. *Klemens VIII.* uwiadomiony o tey niesprawiedliwości przez kardynała *Belarmina*, zakazał dominikanowi takowy seruiącemu dekret stawać przed sobą, i kazał uwolnić *Barriera*. Ten mądry papież, chciał go zatrzymać w Rzymie gdzie umarł 1600 na ręku kardynała *Ossata*, swego przyiaciela, w nadziei świątobliwości.

II. BARRIERE, (Piotr) nazwany *la Barre* rodem z Orleans, z maytka zostawszy żołnierzem, powziął szkaradny zamysł zabicia *Henryka IV.* Rektor Jezuitow Paryzkich *Varade* coby go miał odwrocić od tey zbrodni, zachęcał go do zaboystwa, obiecuiąc mu, że go aniołowie zaniosą na łono naywyższego, gdyby miał zginąć wykonywaiąc przedięwzięcie swoie. Oskarżono ieszcze innych Jezuitow, dwoch kapłanow i kapucyna, ktorym się zwierzył tego okropnego zamysłu, że go utwierdzali w przedięwzięciu, przez też

same obietnice chwały wieczney. Jeden tylko Dominikan Włoch *Serafin Banchi*, ktoremu się ten nędznik zwierzył, inaczey myślał iak ci wszyscy. Ten mądry i bogoboyny zakonnik, niemogąc nawrocić tę czarną i ponurą duszę, znaiąc zupełnie niegodziwość i nieszczęśliwe takowego zamysłu skutki, ostrzegł krola przez pewnego pana dworskiego. *Barriere* schwytany, kleszczami szarpany, na kole ducha wyzionął, dnia 26. Sierpnia 1593. Jezuita *Commolet* w kilka miesięcy przedtym kazał w kościele S. *Bartłomieia. Potrzeba nam* Aoda, *niechby on był mnich, żołnierz lub pasterz, potrzeba nam* Aoda. Było to przystosowanie do zaboystwa *Eglona* krola Moabitow. Nietrzeba się zadziwiać, że w tym czasie gdzie tak otwarcie nakazywano zaboystwo, i w ktorym popierano tę piekielną naukę przykładami z pisma S., znalazł się *Jan Chatel*, *Barriere* i *Ravaillac* &c.

BARROIS, (Jakub Maria) księgarz Paryzki, doprowadził wiadomość ksiąg, daley niż inni iego wspol-bracia. Znał nietylko edycyą i cenę, ale nawet ich osnowę; napisał uczony katalog bibliotek swego czasu, przyłączywszy do niego tabellę autorow. Umarł 1769.

BARROS czyli de BARROS, (Jan) rodem z Viseo R. 1496. wychowany na dworze *Emanuela* przy Infantach. Nagły uczynił postępek w naukach Greckich i Łacińskich. Infant *Jan* do ktorego się przywiązał, i ktorego był nauczycielem, gdy wstąpił na tron 1521 *de Barros* miał urząd na dworze tego xiążęcia. Został Roku 1522. rządcą S. *Jerzego de la Mine*, nad brzegami Gwinei w Affryce. W trzy lata potym przyzwany do dworu i mianowany podskarbim Indyi: urząd ten poddał mu myśl pisania historyi tego kraiu; dla zakończenia iey udał się do Pompalu, gdzie umarł R. 1570. z sławą zacnego obywatela i szacownego literata. *De Barros* podzielił swoią *Historyą Azyi i Indow* na 4. dziesiątki. Pierwszy wydał R. 1552. 2. R. 1553. a 3. R. 1563. 4. dopiero wyszła na widok R. 1615. na rozkaz krola *Filippa III.* ktory kazał kupić rękopismo od dziedzicow autora. Ta historya pisana w języku Portugalskim. *Possevin* i prezydent *de Thou* wielkie iey daią pochwały. *La Boulaye-le-Gouz* zaś mowi, że to iest raczey papier pomazany, a nie dzieło warte czytania. Ale nietrzeba tłomaczyć co do litery, ani pochwalę, ani przyganę. *Barros* zebrał wiele okoliczności; ktorychby daremnie gdzie indziey szukano, i gdyby się był bardziey przywięzywał do prawdy, zasłużyłby sobie na mieysce między dobremi dziejopisarzami. Rozmaici autorowie kończyli dzieło to, i doprowadzili ie aż do XIII. dziesiątku. Jest nowa edycya wydana w Lizbonie roku 1736. 3. T. in fol. *Alfons Ulloa* przełożył ią na Hiszpański język.

BARROW, (Izaak) narodził się w Londynie R. 1630. Zwiedził po kilkakroć Francyą, Włochy, i Carogrod. Nauczał Greckiego języka w Cambridge, i w kilka czasow potym geometryą. *Tillotson* wydał edycyą dzieł iego w 4. T. in fol. 1683. i 1687. Znayduią się tam *Kazania Dzieła matematyczne* i *traktaty Teologiczne*. Umarł R. 1677. *Barrow* miał wiele wiadomości w matematyce; był nauczycielem *Newtona*. Wynalazł R. 1666. sposob prowadzenia tangentow, co dało okazyą do wymyślenia kalkułu *integrałow ułamkowych*. Jest rzeczą osobliwszą że *Barrow* opuścił naukę wiadomości dosadnych w ktorych celował, dla teologii w ktorey tylko pomiernie był

biegłym. Obyczaie iego były godne filozofa chrześciańskiego, czyste, bez nagany.

BARSABAS, (Jozef) przezwany *Sprawiedliwy*, pierwszy z uczniow J. C. po Wniebowstąpieniu Pańskim, razem z *Maciejem* stawiony przez *S. Piotra*, aby obiął mieysce *Judasza zdraycy*; ale los padł na *Macieia*. Niektorzy Martyrologistowie piszą, że wiele wycierpiał od żydow, i że poniosł chwalebną śmierć w Indyi, ale nic nie masz pewnego w tey mierze... *Barsabas* iest także przezwiskiem *Judy*, innego ucznia, o ktorym iest wzmianka w dzieiach Apostolskich, ktory był posłany z innemi do Antyochii, z listem przez ktory apostołowie donoszą, co ustanowili na zborze Jerozolimskim.

BARTAS, (Wilhelm de Salluste du) narodził się w Montfort R. 1544. z oyca podskarbiego Francuzkiego, a nie w maiętności Bartas w Armagnaku. *Henryk IV.* ktoremu służył orężem, a w wierszach opiewał dzieła iego, posłał go do Danii, Anglii i Szkocyi. Był kalwinem, umarł R. 1590. Rymopismo ktore naybardziey imie iego wsławiło, iest pod tytułem: *Commentaire sur la Semaine de la Création du Monde*, w VII. księgach. Styl *du Bartasa* iest poziomy, rozwięzły, niepoprawny i niewłaściwy; wszystko maluie pod obrazami nieprzyiemnemi. Nazywa głowę *pomieszkaniem poięcia*; oczy *dwa świecące szkła*; nos *rynną*, albo *dymnikiem*; zęby *dwoistemi palisadami*; ręce *pokoiowemi natury*, *sekretarkami rozumu* i *markietankami ciała*; kości *belkami*, *słupami &c. domu z ciała &c.* Napisał ieszcze inne *dzieła*, ktore zebrane były R. 1611. in fol. w Paryżu, przez *Rigauda*.

BARTH, (Jan) rodem z Dunkierku, syn prostego rybaka, ale bardziey sławny niż inny, co miał oyca krola. Od roku 1675. był wszędzie znaiomy dla swoich dzieł śmiałych i osobliwych. Trudno tu wszystkie wyrazić. Popisawszy się z męztwem swoim w rożnych okazyach, powierzono mu kommendę w Francyi R. 1692. nad 7. fregatami i ieduym palaczem. Trzydzieści i dwa okrętow woiennych Angielskich i Hollenderskich opanowało port Dunkierki. Znalazł on sposob przeyść między niemi, i nazaiutrz zabrał 4. okręty Angielskie z bogatym ładunkiem, ktore płynęły do Moskwy. Spalił potym 86. statkow i innych okrętow kupieckich. Spuścił się potym do Neufcastlu, i tam spaliwszy na 200. domow, zabrał z sobą na 500000. talarow płonu do Dunkierki. Na końcu tego samego R. 1692. krążąc na północy 23. okrętami krolewskiemi, natrafił flottę Hollenderską obciążoną zbożem, pod strażą trzech okrętow woiennych; natarł na nie opanowawszy ieden okręt, inne rozpędziwszy, zabrał 16. okrętow z tey flotty. R. 1693. miał kommendę na okręcie *le glorieux*, o 66 działach, dla czynienia służby w woysku morskim pod kommendą P. *Tourville*, ktory uderzył z nienacka na flottę pod Smyrną. *Barth* odłączywszy się od woyska, nadybał blizko Foro 6. okrętow Hollenderskich z bogatym ładunkiem, ktore zabrał i spalił. Ten morski rycerz czynny, niestrudzony wybiegł w kilka miesięcy potym z 26. okrętami woiennemi, dla zabrania do Francyi z portu Velker flotty ze zbożem. Szczęśliwie ią przyprowadził do Dunkierki, mimo usiłowania wysłanych od Anglikow i Hollendrow fregat, ocal nia iey. Na początku lata R. 1694. wszedł na morze z temi samemi okrętami na odwrot do Velker szukać inney flotty ze zbożem. Ta flotta mocna na 100. żagli iuż była po-

płynęła pod konwoiem trzech okrętow woiennych. Natrafił ią między Texlem i Fly contra-admirał *de Frise Hydde* maiący pod kommendą 8. okrętow woiennych opanował tę flottę. *Barth* mu zabiegł na wyżey przy Texlu, a choć w mnieyszey liczbie ludzi i artyleryi, odbił mu tę zdobycz, samego contra-admirała zabrał i dwa okręty. To wielkie dzieło pozyskało mu dyplomma szlachectwa. W dwa lata potym R. 1696. znaczną szkodę uczynił Hollendrom, opanowawszy ich flottę o 6. mil od Fly. Eskadra iego złożona była z 8. okrętow woiennych i z kilku armatorow, a flotta Hollenderska z 200. okrętow kupieckich i kilku fregat zbroynych. *Barth* żywo na nie uderzył, sam przybił z okrętem swoim do okrętu kommendanta, zabrał 30. okrętow kupieckich, a 4. zbroyne, mało co poniosłszy szkody. Ale natrafiwszy w tey samey chwili na 12. okrętow woiennych Hollenderskich, niemogł korzystać z swey zdobyczy, musiał ią zapalić ażeby się na odwrot nie dostała nieprzyiaciołom, a sam za pomocą dobrego wiatru ledwie uszedł. Sławny ten marynarz umarł R. 1702. maiąc lat 51. zrobiwszy sobie wielką sławę. Bez protektora, bez żadney obcey pomocy, przeszedłszy wszystkie stopnie marinarstwa, został szefem eskadry. Był wzrostu wysokiego, mężnego, piękney postawy, miny cokolwiek grubiańskiey. Nie umiał ni czytać ni pisać, nauczywszy się tylko imie swoie podpisywać. Mało mowił, i nie bardzo dobrze, nie znał się na przystałościach, i we wszystkim się sprawuiąc iak prosty maytek. Gdy go kawaler *de Forbin* przyprowadził do dworu R. 1691. Zartowniśie Wersalscy mowili do siebie: *Chodźmy zobaczyć kawalera* de Forbin, *ktory niedawtedzia wodzi*. Ubrał się iak powiadaią w spodnie z złotogłowia łamą srebrną podbite. Zgoła *Barth* tylko był zdatny na okręcie, zdolny do wykonania dzieła śmiałego, ale nie sposobny do ułożenia proiektu.

BARTHE, *patrz* THERMES.

BARTHELEMI, (Mikołay) Benedyktyn XV. wieku, rodem w Loches. Napisał *poezye Łacińskie*, o ktore teraz trudno: *Epigrammata*, *Momiæ Enneæ*, in 8vo. pierwsze bez daty, trzecia R. 1531. zawieraią w sobie materye nabożne. *De vita activa & contemplativa*, 1523. in 8vo. w prozie. *Chryssus Xylonicus*, tragedya w 4. aktach, 1531. in 8vo.

BARTHIUS, (Kasper) rodem z Kustryna R. 1587. umarł w Lipsku R. 1658. Zasłużył sobie na mieysce między dzieci rychłego rozumu. W 12. roku przetłomaczył *psalmy Dawidowe* na wiersz Łaciński, a w 16. kazał wydrukować *dyssertacyą*, o sposobie czytania autorow Łacińskich od *Enniusza*, aż do krytykow swego czasu. Ta książeczka wcześnie oznaczała dobrego autora i krytyka. Pisał także: I. *Adversaria*, duży T. in fol: podzielony na 60. ksiąg, drukowany w Frankforcie, 1624. i 1648. Zbior to iest przypiskow, na rożnych autorow świeckich i świętych, z wyłuszczeniem obyczaiow i praw. II. *Kommentarz* na *Stacyusza*, 1660. inny na *Klaudyana*, w Frankforcie, 1650. 1. T. in 4to. Erudycya z nienaywiększym rozsądkiem pokładziona. Przełożył na Łacińskie 3. *Dyalogi*, trzeciey części *rozmow Aretina*, pod tyt: *Porno-didascalus*, w Zwickau 1660. in 8vo. dosyć dobrze tłomaczone: *Celestynę* pod tyt: *Pornoboscо-didascalus*, w Frankforcie, 1624. in 8vo. a *Dyannę* przez *Gil Polo*, pod tyt: *Erōto-didascalus*, w Hanau, 1625. in 8vo. *Tłomaczenie* psalmow, o ktory wyżey

mowiliśmy, znayduie się w dziele iego: *Juvenilia*, in 8vo. 1607. Inne iego *poezye* drukowane w Hanowrze R. 1612. in 8vo. i w Frankforcie R. 1623. in 8vo.

I. BARTHOLINUS, (Kasper) lekarz i anatomista rodem z Malmoe, umarł R. 1629. maiąc lat 45. Wydał *anatomią* w Leydzie R. 1673. in 8vo.

II. BARTHOLINUS, (Tomasz) syn poprzedzaiącego, niemniey iak oyciec uczony, umarł R. 1680. maiąc lat 64. Poczynił wynalazki w żyłach mlecznych (*venæ lacteæ*) i w naczyniach wodnych (*vasa lymphatica*) Wydał R. 1666. I. *Dzieło o używaniu śniegu*. II. *De morbis biblicis*, w Frankforcie 1672. in 8vo. III. *Paralytici novi Teſtamenti*, w Kopenhadze, 1653. in 8vo. IV. *Diſſertatio de paſſione Chriſti*, w Amſterdamie, 1670. in 12mo. V. *Epiſtolæ medicinales* i *de inſolitis partûs viis*, w Hadze, 1740. 5. T. in 8vo. VI. *De uſu flagrorum in re venerea*, w Frankforcie 1670. in 12mo.

III. BARTHOLINUS, (Tomasz) syn tegoż, uczył się prawa po rożnych akademiach w Europie. Powrociwszy do Kopenhagi oyczyzny swoiey, był professorem historyi i prawa, assessorem konsystorza, sekretarzem, antikwaryuszem i archiwistą królewskim. Umarł R. 1690. Zostawił I. *De Holgero Dano*, 1677. in 8vo. II. *De Longobardis*, 1676. in 4to. III. *De origine equeſtris ordinis Daneborgici*, in fol. IV. *Antiquitates Danicæ*, 1689. in 4to. Miał brata imieniem *Erazma*, ktory nauczaiąc przez nieiaki czas geometryą i medycynę w Kopenhadze, wyniesiony został na urząd konsyliarza stanu. Umarł tam R. 1699. maiąc lat 73. Zostawił rożne książki w tych dwoch wiadomościach, między innemi: *Experimenta cryſtalli Iſlandici*, w Kopenhadze, 1670. in 4to. *De aëre Hafnienſi*, w Frankforcie, 1679. in 8vo.

BARTHOLOME', *patrz* BREENBERG.

BARTHOLUS, sławny juris-consultus, narodził się R. 1313. w Saſſo-Ferrato, w marg. Ancony, był professorem prawa po rożnych akademiach Włoskich. Umarł w Peruzie R. 1356. i zostawił wiele *dzieł* w Lugdunie 1545. 10. T. in fol. pisanych stylu swoich czasow, ale ktore zawieraią w sobie rzeczy trudne do znalezienia gdzie indziey. Zdrowie tego prawnika było bardzo słabe, wzrost iego mały, ale niedoskonałości ciała sowicie nadgrodzone były przymiotami rozumu i charakteru, ktory w nim był nayotwartszy.

BARTHIOLET, (Flaméel) rodem z Leodium R. 1612. Malował z powszechną pochwałą w Paryżu, gdzie był akademikiem i professorem. Karmelici boſi Paryzcy maią iego malowania *zachwycenie Eliasza*, a Augustyni *adoracyą Magow*. Umarł w Leodium R. 1675. kanonikiem kollegiaty S. Pawła.

I. BARTŁOMIEY, (S.) ieden z 12. apostołow, ogłaszał ewangelią w Indyi, w Etyopii, w Likaonii, podług naypowszechnieyszego mniemania, powiadaią że był żywcem ze skory złupiony w Armenii, ale ta tradycya iest bardziey pobożna niż pewna. Kościoły w Benewencie i w Rzymie zaszczycaią się iego relikwiami. *patrz* NATHANAEL.

II. BARTŁOMIEY z Przy, *patrz* I. ALBIZI, *albo* de ALBIZIS.

III. BARTŁOMIEY *z Martyrow*, Dominikan rodem z Lizbony R. 1514. nauczał teologii *D. Antoniego*, synowca *Jana III.* krola Portugalskiego, ktory był przeznaczony do stanu duchownego. Krolowa *Katarzyna* dała mu arcybi-

cybiskupstwo Bragskie R. 1559. za radą *Ludwika de Grenade* swego spowiednika. Nowy arcybiskup stanął na zborze Tridentińskim, i pierwszy domawiał się o reformacyą duchowieństwa. Gdy się niektorzy prałaci zapytali, czy i kardynali są podlegli reformie? a starzy upewniali, " że illustrissimi „ cardinales niepotrzebuią refor- „ my „ *Bartłomiey* na ten czas zabrał głos i powiedział dowcipnie prawdę, *że illuſtriſſimi cardinales potrzebuią illuſtriſſimam reformationem. S. Karol Borromeusz* uważał w tym prałacie drugiego siebie i zabrał z nim ściślą przyiaźń. Umarł *Bartłomiey* R. 1590. w klasztorze w Vianie, gdzie się udał na mieszkanie złożywszy arcybiskupstwo na 8. lat przed śmiercią. Wiele tam dobrego w każdym rodzaiu poczynił. Mawiał że życie iego nie było iego własnym, ale należało do owieczek iego. *Jam ieſt*, przydał, *pierwszy lekarz 1400. szpitalow, ktore to są parochie dyecezyi moiey*. Zostawił ten święty biskup księgę pod tyt: *Stimulus Paſtorum*, i wiele innych *dzieł nabożeństwa*, zebrane w Rzymie w 2. T. in fol: 1744. przez *D. Malachiasza d' Inguimberti*, a potym biskupa de Carpentras. Znayduią się w nich wyborne przepisy dla pasterzy i owieczek. W iego *itineruriach* i *dziełach historycznych*, okazuie się autor maiący więcey pobożności niż oświecenia. Ale lekkowierność była przywarą iego wieku. PP. de Port-Royal wydali *życie* iego, 1664. in 8vo.

IV. BARTŁOMIEY *di San-Marco*, *patrz* BACCIO.

BARTOLI, (Daniel) uczony i pracowity Jezuita, narodził się w Ferrarze R. 1608. Bywszy professorem krasomowstwa, a potym z powszechną pochwałą sprawuiąc urząd kaznodzieyski, osiadł w Rzymie za rozkazem przełożonych swoich R. 1650. Od tego czasu aż do śmierci wydał wielką liczbę ksiąg historycznych i w rożnych innych materyach, pisanych w Włoskim ięzyku. Nayznaiomsze i znacznieysze dzieło iego iest, *Hiſtorya Towarzystwa Jezusowego*, druk: w Rzymie od R. 1650. aż do 1673. w 6. T. in fol. Tłomaczona na Łacińskie przez *X. Giannini* i druk: w Lugdunie R. 1666. i następ: Wszystkie inne iego dzieła wyiąwszy historyczne, były zebrane i wydane w Wenecyi roku 1717. 3. T. in 4to. Te, i inne są szacowane tak dla osnowy, iako dla czystości, zwięzłości i szlachetności stylu; a ten Jezuita miany od ziomkow swoich za iednego z naypierwszych pisarzow w ięzyku Włoskim. Umarł w Rzymie roku 1685. rownie przymiotami iak i cnotą sławny.

BARTOLOCCI, (Julius) Cysters, narodził się w Celano w kroleſtwie Neapolitańskim R. 1613. Był professorem ięzyka Hebrayskiego w kollegium Neofitow i Zamorskich w Rzymie. Umarł R. 1675. Mamy iego roboty *Bibliotekę Rabinow*, w 4. T. in fol: 1675. *Imbonati*, uczeń iego dodał T. 5. do tego dzieła rownie uczonego iak ciekawego, ktorego tytuł takowy: *D. Julii Bartoloccii de Celano, Congregat. Sancti Bernardi Ref. Ord. Ciſtercienſis, Bibliotheca magna Rabbinica de Scriptoribus & ſcriptis Hebraïcis, ordine alphabetico hebraïce & latine digeſtis*, in fol. 4. T. w Rzymie 1675.

BARTON, (Elżbieta) konwulsionarka pod panowaniem *Henryka VIII.* krola Angielskiego śmiała udawać prorokinią. Krol ten, ktoremu przepowiedziała, że ieżeli sobie zaślubi *Annę Boulenę* utraci koronę, i w miesiąc umrze po takowym małżeństwie, kazał ią stracić iako winowaycę stanu R. 1534. Takowa kara była nadto

surowa, ale ta szalona kobieta, podbudzała lud do rokoszy, twierdząc że *Henryk* zostawszy heretykiem przestał być krolem. Dosyć było ią zamknąć w szpitalu szalonych. Pytano się, czy Bog, czy diabeł przez nią mowi? ludzie rozsądni odpowiedzieli, że to xiądz pleban, kapłan fanatyk, ktory rozumiał, że konwulsye mogą krolow zastanowić.

BARUCH, prorok z familii szlachetney żydowskiey, towarzyszył *Jeremiaszowi* do Egyptu, po śmierci iego udał się do Babylonu, gdzie braciom swoim będącym w niewoli opowiadał swoie proroctwa. Nic nie masz pewnego o innych okolicznościach życia *Barucha*. Zydzi i akatolicy, nieuznaią księgę *Barucha* za kanoniczną. Styl iego szlachetny, wysoki, podobny do stylu *Jeremiaszowego*, ktorego był uczniem i sekretarzem. Prorokował około R. 607. przed C.

BARWICK, *patrz* FITZ-JAMES.

BASCHI, (Maciey) narodził się w xięstwie Urbino we Włoszech, przyiął habit minoritow w klasztorze Monte-falconi. Zdało mu się że słyszał głos ostrzegaiący go, aby zachował ściśle regułę *S. Franciszka*, co do litery; natychmiast obłogł się w suknią osobliwszą, podobną do sukni tego widziadła, ktore mu się pokazało. Tak ubrany stanął w Rzymie przed *Klemensem VIII.* ktory rozumiał że widzi straszydło iakie, zapytany czegoby chciał? odpowiedział: *S. Oycze, iestem brat Minorita, syn S. O. Franciszka, chcę tak zachować regułę mego seraficznego oyca, iak on sam ią zachowywał. Jest rzeczą pewną, iż ten wielki święty nosił suknię grubą, z kapturem kończatym, bez szkaplerza, tak iak ia tu iestem teraz ubrany.* Papież po niektorych trudnościach, potwierdził iego reformę. *Maciey Baschi* narobił sobie towarzyszow i nieprzyiaciol. Bracia *Minores* zamkneli go w więzieniu, z ktorego gdy wyszedł obrany był generałem swego nowego zakonu. W dwa miesiące potym złożył ten urząd, a przywykły do rozkazywania, nie mogąc bydź posłusznym, zrzucił kaptur i po rożnych mieyscach opowiadał słowo Boże. Umarł w Wenecyi R. 1552. Zakon kapucynow, ktorego on iest fundatorem, iest naylicznieyszy i naypracowitszy w kościele Bożym. *Urban VIII.* wydał bullę R. 1627. przez ktorą zapewniony im tytuł prawdziwych synow *S. Franciszka*; tytuł zaprzeczony im przez Franciszkanow, ktorych nie tak osobliwość kaptura, iako bardziey surowość ich reguły zastraszała. Było więc rzeczą sprawiedliwą, ażeby ci, ktorzy tak wiele sławy czynią swemu oycu, były uznani za prawe dzieci. Podobnyż był spor za czasow *Pawła V.* ktory decydował R. 1608. że Kapucyni byli prawdziwie braćmi Mnieyszemi, *chociaż nie byli ustanowieni za czasow S. Franciszka*. Te ostatnie słowa wszczęły nowe zamięszanie. Przeciwnicy Kapucynow wnieśli ztąd sobie, iż nie pochodzili w prostey linii od tego S. fundatora. *Urban VIII.* zakończył te kłotnie wyrokiem swoim: "że trzeba brać „ początek ich ustanowienia, od „ początku reguły seraficzney, „ ktorą bez żadney przerwy za„ chowywali. „

BASILEUS, *patrz* BAZYLI Nr. I. II. III. IV.

BASILIDES, karcerz z Alexandryi, umarł za czasow *Adryana*, około R. 130. był uczniem *Szymona* czarnoksięznika. Mniemaią że on wniosł z Persyi truciznę Manicheizmu do kościoła Chrześciańskiego.

BASILISCUS, brat *Veriny*,

żony *Leona J.* cesarza wschodniego; został wodzem woysk, konsulem i patrycyuszem. Wdarł się na tron pod *Zenonem Izaurikiem* i dobrze był przyięty od ludu Carogrodzkiego. Ale coby miał uskuteczniać oczekiwania wszystkich, panował po tyrańsku, pobłażaiąc Aryanom, sprzyiaiąc Eutychianom, a prześladuiąc prawowiernych. *Zenon*, ktory musiał był uciekać, powrocił z woyskiem do Carogrodu, ztoczył bitwę w Sierpniu R. 477. i poraził *Basiliscа*, ktory nie miał inney ucieczki, iak kościoł katolicki od niego prześladowany. *Zenon* kazał sobie wydać wdziercę z żoną i z dziećmi i kazał ich zamknąć w wieży zamku iednego w Kapadocyi, gdzie następuiącey zimy od głodu i zimna pomarli. W czasie krotkiego swego rządu, *Basiliscus* lud łupił i obciążał podatkami. Mowił: *że krol ktory chce panować samowładnie, powinien pożerać tę nienawiść, ktorą niesprawiedliwości iego wzbudzaią*. Tak dalece był bezwstydny, że dozwolił *Hermatowi*, synowcowi swemu, obcowania niegodziwego, z *Zenonidą* żoną swoią. Za czasow iego część Carogrodu zgorzała, naybardziey żałowano biblioteki publiczney, ktora zawierała w sobie, iak piszą, 120000. ksiąg.

BASILOVICZ (Jan) uwolnił naro swoy z pod iarzma Tatarskiego, i założył fundamenta potęgi Rossyiskiey. On naypierwszy nazwał się *Czarem* i panował od R. 1534. aż do R. 1554. Następcą iego był *Fedor*.

BASIN, *patrz* BEZONS.

BASINA, żona *Basina*, krola Turingii, porzuciła męża swego i przybyła do Francyi zaślubić się *Childerikowi I. Gdybym rozumiała*, mowiła do tego krola, ktory był iey amantem, *znaleść za morzem męża walecznieyszego i przyiemnieyszego nad ciebie, poszłabym szukać go*. Ta nowa *Taleстris* była mile przyięta, i z tego małżeństwa narodził się *Klodoweusz I.* R. 465.

BASKERVILLE, (Jan) sławny drukarz Angielski, umarł R. 1775. w Birmingham, w Prowincyi Warwicku. Żaden przed nim, niedoprowadził tak daleko doskonałość sztuki drukarskiey. Edycye wyszłe z prassy iego są przedziwney piękności, osobliwie *Wirgiliusza* in 4to. i *Arystotelesa*, in 8vo są cudem typografii. Powiadaią że ten drukarz sam sobie sztychował i odlewał swoie charaktery. On także wynalazł nowy sposob fabrykowania papieru, a tego sekretu nikomu się niezwierzył: takowy papier bardzo zachwalono, może i nadto.

BASMAISON, (Jan) rzecznik z Vic-le-Comte, umarł R. 1600. Napisał: *Paraphrase sur la coutume d'Auvergne*, i *Traité sur les Fiefs & Arrière-fiefs*.

I. BASNAGE, (Beniamin) predykant w Carentanie oyczyźnie swoiey, narodził się R. 1580. był konsyderowany i zażywany od swego wyznania osob. Napisał *Traktat o Kościele*, szacowany od dyssydentow. Umarł R. 1652.

II. BASNAGE, (Antoni) syn iego starszy, predykant w Bayeux, a potym w Zutphen w Hollandyi, gdzie się udał po rewokacyi edyktu z Nantes, umarł R. 1691. maiąc lat 81. Syn iego *Samuel Basnage de Flottemanville* był także predykantem w Bayeux i w Zutphen. Napisał *Dzieie Kościelne* w Łacińskim języku R. 1706. w 3. T. in fol. mniey szacowane niżeli *Historya Kościoła*, krewnego iego, o ktorey niżey powiemy; i *Krytykę* na *Dzieie Baroniusza*, in 4to. iako supplement krytyki *Casaubona*. Mąż ten uczony narodził się w Bayeux, umarł R. 1721.

III. BASNAGE DU FRAQUENAY, (Henryk) syn drugi *Beniamina*, narodził się w Ste-Mere-Egliſe, wyżey Carentanu 1615. 16. 8br. Udawszy się do prawa, osiadł w Rotomagu, i nabył sławy naywymowniejszego mowcy swego czasu. Umarł w tym mieście R. 1695. maiąc lat 80. przy zupełnym do ostatniego zgonu rozsądku. Napisał niektore księgi prawne stosuiące się do iego kraiu.

IV. BASNAGE DE BEAUVAL, (Henryk) narodził się w Rotomagu R. 1659. syn poprzedzaiącego. Był rzecznikiem w Parlamencie Normandskim, iako i iego oyciec. Przybywszy do Hollandyi po odwołaniu edyktu w Nantes wydał zaraz: *Traité sur la tolérance*, 1684. in 12mo. Umarł w Hadze R. 1710. *Bayle* gdy przestał pisać swoie *Nouvelles de la République des lettres; Basnage* zaczął na to mieysce: *Historyą Dzieł uczonych ludzi*. Ten dziennik w 24. T. in 12mo. zaczęty w Wrześniu 1687. skończony w Czerwcu 1709. Dobre w nim są rzeczy, ale styl zbytnie wyszukany. Mamy także za iego sprawą edycyą *Furetiére*, w 3. T. in fol. 1701.

V. BASNAGE DE BEAUVAL, (Jakub) syn *Henryka du Fraquenay* i brat poprzedzaiącego, narodził się R. 1653. Sprawował urząd predykanta nayprzod w Rotomagu, a potym w Hollandyi. *Basnage* chociaż się tułaiący w cudzych kraiach zawsze był przywiązany do swoiey oyczyzny. Gdy X. *Dubois*, potym kardynał przybył do Hagi R. 1716. Xiążę *d'Orléans* zalecił mu aby się ze wszystkim sprawował podług rady *P. Basnage*. Przysługi ktore na ten czas uczynił oyczyźnie przywróciły mu dobra znaczne, ktore był zostawił w Francyi. Wydał rozmaite dzieła: I. *Hiſtoire de l'Egliſe*, w 2. T. in fol. w Roterdamie 1699. podobno naylepsza ze wszystkich napisanych dla Akatolikow. *Hiſtoire des Egliſes Réformées*, znayduiąca się w tey księdze wydana osobno R. 1725. w 2. T. in 4to. II. *Hiſtoire des Juifs depuis J. C. juſqu'à préſent*. Druga edycya w Hadze 1716. in 12mo. 15. T. To dzieło napełnione erudycyą, tak mocno było wzięte w początkach, że *l'Abbé Dupin* przywłaszczywszy ie sobie, kazał wydrukować w Paryżu, niektore poczyniwszy poprawy. Uczeni ludzie, ktorzy chcą bydź uwiadomieni o naukach, obrządkach i historyi narodu Zydowskiego, czytaią do dziś dnia to dzieło z ukontentowaniem i pożytkiem. III. *La République des Hébreux*, w Amsterdamie roku 1705. w 3. T. in 8vo. IV. *Les antiquités Judaïques* 1713. 2. T. in 8vo. V. *Diſſertation ſur les Duels & la Chevalerie*, 1720. in 8vo. wydrukowana także w historyi *des ordres de la Chevalerie*, 1716. 4. T. in 8vo. VI. *Les annales des Provinces unies depuis la paix de Munſter*, w 2. T. in fol. w Hadze, 1719. i 1726. VII. *Traité de la conſcience*, w 2. T. VIII. *Kazania*, mniey czytane niż inne dzieła iego. IX. *Theſaurus Monumentorum &c.* (*patrz* II. CANISIUS.) Umarł R. 1723. Był to mąż ludzki, grzeczny, przyiemny, usłużny i miłosierny. Wydał ieszcze *Historyą Starego i Nowego Testamentu*, z fig. druk. w Amsterdamie przez *Romana de Hoogues*, 1705. in fol. Dzieło to może służyć rownie katolikom iak dyssydentom. Styl iego nie bardzo gładki i wyborny. *Basnage* bardziey szacowany iak człowiek uczynny, aniżeli iak wyborny księgo-pisarz.

BASSAN, (Jakub DU PONT, *czyli* le) rodem z Bassano w Państwie Weneckim R. 1510. Malował okolice i źwierzęta z osobliwszym wydaniem prawdy; ale pędzel iego nie ze wszystkim szlachetny. Rożne obrazy iego roboty znayduią się w gabinetach krolow Francuzkich. Umarł R. 1592. zostawiwszy 4. synow, wszystkich malarzy. *Franciszek* i *Leander* wyrownali oyca. Rozum pomieszany, ktory matka miała, udzielił się synom. *Leander* zawsze będąc w tey myśli że go chcą otruć, umarł w Wenecyi R. 1623. A drugi nabiwszy sobie głowę, że na niego czatuią, rozumieiąc że do niego wybiiaią drzwi, chcąc uiść mniemanego nieszczęścia, oknem wyskoczył i zabił się R. 1594.

BASSELIN, (Olivier) folarczyk z Wiry w Normandyi, napisał wiele piosnek bachicznych, ktore potym Francuzi nazwali przez korrupcyą *Vaudevilles*. Ten Normandczyk śpiewał swoie piosneczki przy brzegu nazwanym *les Vaux*, nad rzeką *Vire*, nazwano ie *Vaux-de-Vire*. Te *Piosn.* pisane XV. wieku maią w sobie dzikość stylu owych czasow, i nieobyczayność autora. *Jan le Houx* w sto lat potym poprawił ie i ułożył tak iakiemi są teraz.

BASSI, *patrz* POLITIANUS.

BASSOMPIERRE, (Franciszek de) pułkownik generalny Szwaycarow, i w R. 1622. marszałek Francuzki, narodził się w Lotaryngii roku 1579. z familii znakomitey. Kardynał *de Richelieu*, ktory niebył kontent z niego, i obawiał się tych wszystkich co mogli go przyćmić, kazał go wsadzić do Bastyllі roku 1631. *Baſſompierre* strawił swoy czas w więzieniu na czytaniu i pisaniu. Napisał tam swoie *Pamiętniki*, drukowane w Kolonii roku 1665. w 3. tomach. Znayduią się w nich, iak wszystkich prawie książkach tego rodzaiu, niektore osobliwsze anekdotki, ale przytym wiele drobiazgow. Zaczynaią się od roku 1598. kończą roku 1631. Więzienie iego trwało lat 12. Dopiero po śmierci kardynała *de Richelieu* pozyskał wolność. Wydał także *Relacyą swoich Poselstw*, wielce szacowaną, 1665. i 1668. w 2. T. in 12mo. i *Uwagi nad Historyą Ludwika XIII*, przez *Dupleix* in 12mo. dzieło cokolwiek satyryczne ale ciekawe. *Baſſompierre* żył aż do roku 1646. ktorego go znaleziono w łożku bez duszy. Był to człowiek dowcipny w przegryskach i w odpowiedziach. Kardynał *de Richelieu* bał się iego języka ostrego. Gdy wyszedł z Bastyllii, gdzie się roztył, spytany od krolowey: *kiedy swoy potog odprawi?* Odpowiedział: *tak się dopytam o mądrey babie*; co że się w Francuzkim wyraża przez słowo *ſage femme*, sprawnie dowcipny przekąsek. Był to człowiek miły, piękney postawy, rozumu przytomnego, grzeczności, szlachetney i rzadkiey wspaniałości. Wszystkie języki Europeyskie z taką iak swoy własny mowił łatwością. Gra i kobiety panowały nad nim. Ostrzeżony sekretnie że ma bydź do więzienia wzięty, wstał przededniem i spalił na 6000. listow, ktore odebrał był od dam dworskich i innych.

BASSUEL, (Piotr) rodem z Paryża R. 1706. wcześnie uięzszczał do szkoł Chirurgii, a w szpitalach nabył praktyki i doskonałości swoiey sztuki. Akademia wiadomości i chirurgii z ukontentowaniem słuchały czytanie *pamiętnikow* iego, i niektore są wpisane w pamiętniki tych dwoch towarzystw. Umarł R. 1757. maiąc 51. lat.

BASSUS, (*Cæſius*) poeta Łaciński pod *Neronem*, ktorego fragmenta znayduią się w dziele *Corpus poetarum*. Ten to sam do ktorego *Perſeusz* obraca swoią VI. Satyrę. *Patrz* VENTIDIUS-BASSUS.

BASTA, (Jerzy) pochodzący z Epiru, narodził się w la Rocca blizko Tarentu. Xiążę Parmy któremu on służył był mocno kontent z powodzenia spraw mu powierzonych. WR. 1596. wprowadził żywność do Fery, którą był obległ *Henryk IV.* krol Francuzki. Udał się potym w służbę cesarską, mężnie się pokazał w Węgrzech i Siedmiogrodzkiey ziemi, gdzie pokonał rokoszników. Umarł około R. 1607. i zostawił dwie książki woyskowe. I. *Il Maestro di Campo Generale*, w Wenecyi 1606. II. *O sposobie zawodzenia iazdy lekkiey*, w Bruxelli 1624. in 4to.

BATHILLUS, pantomimus z Alexandryi, który się pokazywał w Rzymie pod *Augustem*, a był wyzwolony od *Mecenasa*. Przybrał do siebie niejakiegoś *Pylada*. Wynaleźli oni nowy sposob tańcow, w ktorych przez gesta i ułożenie postawy, wyrażali rzeczy tragiczne i komiczne. *Pylad* w pierwszym rodzaiu, a *Batil* w drugim celował. Ten rodzay niemey wymowy, którą wydoskonalili, wszedł w dalszym czasie w tak wielką wprawę, że filozof *Demetrius* pod *Kaligulą* widząc udaiących pantomimow, gdy ich akcyą przypisywał muzyce, głosom i dekoracyi, rzekł do niego aktor: *Patrz na mnie samego udaiącego, a potym rzekuiy co chcesz o mowie sztuce.* Fiety ucichły, pantomim sam wyrażał rzecz gestami; *Demetrius* uniesiony zawołał: *Nietylko cię widzę, ale rozumiem ciebie, mow-sz do mnie rękoma.*

BATILDA, (S.) żona *Klodoweusza II.* mądrze rządziła państwem, podczas małoletności *Klotaryusza III.* syna swego. Umarła R. 680. w opactwie Chelles ktore fundowała zakonnicą; wystawiła drugie opactwo w Corbii, naywiększa dla niey pochwała ztąd wynika, że zniosła używanie niewolnikow do iey czasow trwaiące, iako i ciężkie podatki ktore przymuszały rodzicow do sprzedania dzieci *Patrz* iey *życie* tłomaczone przez *Arnolda d'Andilly.*

BATAGLINI, (Marek) biskup Nocery, a potym Cezeny, umarł R. 1717. życia swego w 71. Jest autorem *Historyi uniwersalney zborow* 1686. in fol. i *Annales Sacerdotii & Imperii XVII. sæculi* 1701. do 1711. 4. T. in fol.

BATTORI, (Stefan) z prześwietney familii Siedmiogrodzkiey, był obrany R. 1575. xiążęciem tego państwa. Łagodnie i mądrze rządził państwem swoim. Gdy *Henryk III. Valezyusz*, dla korony Francuzkiey, opuścił tron Polski, *Stefan* nań iednostaynym głosem od Polakow wezwany, *patrz* w suplemencie mężow sławnych w Polsce STEFAN BATTORY. Umarł R. 1586. Familia BATTORYCH, ktora panowała w Siedmiogrodzie, wygasła R. 1613. przez śmierć *Gabriela Battorego*, a dobra ich przeniosły się w dom *Ragotzkich, patrz* BETLEM-GABOR.

I. BATTUS, sławny pasterz, ktory widział iak *Merkuryusz* ukradł trzodę *Appollinowi*. *Merkuryusz* dał naypięknieyszą krowę z tey trzody *Battusowi*, ktory mu przyrzekł, że go niewyda. Tym czasem chcąc go doświadczyć odmienił twarz i głos, i ofiarował mu wolu i krowę aby powiedział gdzie się zgubiona trzoda znayduie; *Battus* dał się przekupić i odkrył wszystko. Rozgniewany *Merkuryusz* przemienił go w kamień probierski.

II. BATTUS, syn *Polymnesta*, wyprowadzał rod swoy z *Eufemusza*, iednego z liczby argonautow, ktory towarzyszył *Jazonowi* do Colchidy. *Battus* tak się nazywał dla tego że się zaiąkał, albo też udawał dla lepszego utaienia swoich zamysłow, prawdziwe ie-

go imie było *Aristoteles*. Opuścił wyspę Tera oyczyznę swoią (dziś nazwaną *Santorini*) na rozkaz *Wyroczni* Delfu, udał się z osadą do Lybii, gdzie założył miasto Cyrenę, na tym mieyscu na ktorym się rodził *Aristeus* syn *Appollina* i *Cyreny*.

BAUCIS, stara niewiasta ubożuchna, żyła z swoim mężem *Philemonem*, także starym, w nikczemnym domeczku. *Jowisz* w postaci ludzkiey z *Merkuryuszem* chcąc zwiedzić Frygią, nieprzyięty od mieszkańcow miasteczka przy ktorym mieszkali *Philemon* i *Baucis*, od nich samych mile w ich dom wezwany. Chcąc nadgrodzić tę ich ludzkość, kazał im iść za sobą na gorę wysoką. Widzieli iak miasteczko wody zalały, a dom ich ocalony, zamieniony w świątnicę. *Jowisz* obiecał tey ludzkiey i pobożney parze uskutecznić ich prożby. Oni więcey sobie nieżyczyli, iak bydź sługami w owey świątnicy, i nieumierać iedno bez drugiego. Ich życzenia spełniły się. Przyszedłszy do naypoźnieyszey starości *Philemon* spostrzegł, że *Baucis* przeistaczała się w drzewo lipowe, a *Baucis* zdziwiła widząc *Philemona* przemieniaiącego się w dęba. Na ten czas uprzeymie się pożegnali.

BAUDELOT de DAIRVAL, (Karol Cezar) narodził się R. 1648 w Paryżu, rzecznik w parlamencie. Podczas pewney podroży do Dijonu, odwiedzał przy wolnym czasie biblioteki i gabineta uczonych ludzi. To mu dało powod napisania traktatu: *De l'Utilité des Voyages* 1727. 2. T. in 12mo. w ktorym okazuie obszerną wiadomość w pamiętnikach starożytności R. 1705. obiął mieysce w akademii nauk. Napisał wiele *Dyssertacyi* znayduiących się w pamiętnikach tego towarzystwa. Umarł R. 1722. Był to człowiek łagodny, skromny i dobroczynny.

BAUDERON, *patrz* SENECE.

BAUDIER, (Michał) z Langwedocyi historiograf Francuzki za *Ludwika XIII.* Zostawił bardzo wiele pism bez porządku i wyboru, ale znayduią się w nich niektore szczegulności, ktoreby w innych dziełach niemożna znaleść I. *Histoire générale de la Religion des Turcs avec la vie de leur Prophete Mahomet, & des 4. premiers Califes; plus, le livre & la Théologie de Mahomet*, in 8vo. R. 1636. Dzieło tłomaczone z Arabskiego, przepisane od tych co po nim pisali, a ktorzy nie raczyli go wspomnieć. II. *Historya kardynała d'Amboise* w Paryżu 1651. in 8vo. *Sirmond* z akademii Francuzkiey, ieden z podchlebcow kardynała *de Richelieu*, przedsięwziął wynieść tego ministra nad innych przeszłych wiekow. Nayprzod nicował kardynała *d'Amboise*, kładąc go niżey kardynała *de Richelieu*. *Baudier* wcale nie dworak iął się za pamiątką kardynała *d'Amboise*, i zaćmił dzieło iego potwarcy. III. *Historya marszałka de Toiras* 1644. in fol. 1666. 2. T. in 12mo. ciekawa i potrzebna dla tego ktory chce z gruntu poznać panowanie *Ludwika XIII.* krola Francuzkiego. IV. *Historya Sugera, Ximenesa* &c. Sprawy ktore *Baudier* w rożnych swoich dziełach opowiada, zanurzone są w uwagach ktore czyni.

BAUDIUS, (Dominik) professor wymowy w Leydzie, umarł w tym mieście R. 1613. Narodził się w Lille R. 1561. został rzecznikiem w Hadze 1587. wdawił się w prawie i w literaturze. Między dziełami Łacińskiemi wierszem i prozą ktore zostawił, nayznacznieysze są iego *Poezye*, a naybardziey *wiersze Jambiczne* 1607. in 8vo. Jest w nich żywość i szlachetność.

Pisał także *mowy* i *listy* w Leydzie 1650. in 12mo., w ktorych się okazuie wiele dowcipu i prożności, i ktore lepsze są niż iego wiersze. Miłość i wino przyćmiły nieco sławy tego autora.

BAUDORI, (Jozef du) rodem z Vannes R. 1710. z familii zacney, wstąpił do Jezuitow 1724. umarł w Paryżu 1749. w 31. roku naznaczony na mieysce X. *Porée*, ktorego godnie zastąpił. Wyszły iego *Oeuvres diverses* w Paryżu R. 1762. in 12mo. Znayduią się w tym zbiorze 4. *mowy Łacińskie*, i 4. *Indukta Francuzkie*. Materya mow iego iest interessuiąca, podziały proste i gładkie. Łacina czasem niewyborna, ale w powszechności dobra. Co do iego *Indukt*, są dowcipne i dobrze wybrane.

BAUDOT de Juilli, (Mikołay) narodził się w Wendome R. 1678. oyciec iego był poborcą, osiadł w Sarlacie, gdzie był subdelegatem intendenta na sprawowaniu urzędu swego, i ćwiczeniu się. W naukach życie swoie przepędził, ktore skończył w 81. wieku R. 1759. Zostawił niektore dzieła historyczne pisane porządnie i umieiętnie. I. *Historyą Katarzyny z Francyi, krolowey Angielskiey*, ktorą wydał na widok R. 1696. Aczkolwiek głowne przypadki są prawdziwe i wszystkie przyzwoitości nayściśley zachowane, sam autor przyznał się, iż nieszukał dla siebie sławy w pisaniu tey historyi, ktora wiele podobieństwa ma do romansu. II. *Germaine de Foy nouvelle historique* 1701. III. *Histoire secrette du Connétable de Bourbon*, drukowane R. 1706. IV. *La Relation historique & galante de l'invasion d'Espagne par les Maures* drukowane R. 1722. 4. T. in 12mo. Te trzy dzieła są ledwie nie tego gatunku co pierwsze; ale pisał on i inne poważnieysze iako to: *Historyą podbicia Anglii przez Wilhelma xiążęcia Normandyi* 1701. in 12mo. *Historyą Filippa Augusta krola Francuzkiego* 1702 2. Tom. in 12mo. i *Karola VII.* 1697. 2. T. in 12mo. Porządek i styl szczegulnie to dzieło zalecaią, bo autor się tylko iuż drukowanych ksiąg radził. Jeszcze oprocz tych pisał: *Historyą ludzi sławnych*, wyiętą z dzieła *Bratome; Historyą życia i panowania Karola VI.* w 9. T. in 12mo. 1753. *Historyą panowania Ludwika XI.* 6. T. in 12mo. 1756. *Historya Rewolucyi Neapolitańskich*, 4. T. in 12mo 1757. Te trzy dzieła wyszły pod imieniem JPanny *de Lussan*, styl zaniedbany i często niemaiący potrzebney zwięzłości *patrz* II. Lussan.

I. BAUDOWIN I, hrabia Flandryi, idący z krucyatami do ziemi świętey był obrany pierwszym cesarzem Łacińskim Carogrodzkim, po dobyciu miasta tego przez Francuzow i Wenetow złączonych R. 1204. Niemożna było uczynić lepszego wyboru. *Baldowin* był pobożny, wstrzemięźliwy, ludzki, rostropny w swoich ułożeniach, mężny w ich wykonaniu i posiadaiący wszystkie przymioty woiownika. Ten nowy cesarz ciągnął z woyskiem dla oblężenia Adryanopolu; lecz stoczywszy bitwę z niewiernemi porażony, dostał się w ich niewolą. *Joannitz* krol tych Barbarzyńcow kazał go okrutnie umorzyć r. 1206. Powiadaią niektorzy że mu ucięto ręce, nogi, głowę, a ciało wyrzucono zwierzętom i ptakom drapieżnym: inni zaś twierdzą iż był oddany na pożarcie psom; a inni piszą że kazał obwieść czaszkę iego obrączką złotą i używał iey zamiast rostruchana.

II. BAUDOWIN II, ostatni cesarz Łaciński w Carogrodzie z domu Courtennai, obrany R. 1228. Oblężony przez cesarza *Paleologa*

opuścił miasto swemu przeciwnikowi i uszedł na zachod. Ustąpił praw swoich *Karolowi* Andagaweńskiemu i krolom Sycylijyskim następcom iego, umarł Roku 1273. Miał rozum, męztwo, i wszystkie przymioty dobrego krola.

III. BAUDOWIN, (Benedykt) teolog w Amiens oyczyźnie swoiey, zrobił sobie między uczonemi imie przez traktat o *obuwiu starodawnych*, wydany w R. 1615. in 8vo. pod tytułem: *Calceus antiquus & Mysticus*. To dzieło podało go niesłusznie w porozumienie iakoby był synem szewca, i sam szewc, i że chciał zaszczyt uczynić swoiemu rzemiosłu.

IV. BAUDOWIN, (Franciszek) rodem z Arras R. 1520. nauczał prawa w Bourges, w Angers, w Paryżu, w Strasburgu i w Heidelbergu. *Antoni de Bourbon*, ktory mu powierzył wychowanie iednego z swoich synow naturalnych, wysłał go posłem do zboru Tridentskiego. *Henryk III.* wyniosł go na konsyliarstwo stanu. Umarł R. 1572. X. *Maldonat* S. J. był przy iego śmierci. *Baudowin* był nayprzod ściśle złączony z *Kalwinem*, ale czytanie *Jerzego Cassandra* obmierziło mu iego naukę. Ten uczony przyłączył do daru namawiania, wiele nauki i pamięci. Zostawił wiele dzieł prawa, historyi, teologii, i kontrowersyi, styl ich iest łatwy i wyborny.

V. BAUDOWIN czyli Baudoin, (Jan) rodem z Pradelle w powiecie Vivarais, był lektorem krolowey *Małgorzaty* i towarzyszem akademii Francuzkiey. Są iego roboty niedobre tłomaczenia, *Tacita*, *Swetona*, *Luciana*, *Sallustyusza*, *Diona*, *Cassiusza*, *Tassa*, *Bacona*, *Dawili*, i innych wielu autorow. Takowe tłomaczenia nie wiele go kosztowały; maiąc pilność roboty, poprawiał tylko dawnieysze ktore iuż były *Tradukcye*, nieradząc się nawet oryginału. Pisał także *Historyą Maltańską* 1659. 2. T in fol. i wydał niektore *Romanse*. Wszystkie te dzieła głod pisał, a zatym niemogą bydź naylepsze. To tylko cokolwiek iest wzięto, ktore wyszło pod tytułem: *Recueil d'Emblemes, avec des discours moraux qui servent d'explication*, w Paryżu R. 1638. in 8vo. 3. T. z figur sztych: *Briota*. Jego *Iconologia* ma także szacunek, w Paryżu R 1636. in fol. i R. 1643. in 4to. Umarł w Paryżu R. 1650. maiący lat 66.

VI. BAUDOWIN, *patrz* Baldoin i Balduskin, Nro. I. II.

BAUDRAND, (Michał-Antoni) przeor w Rouvres i w Neuf-Marché, narodził się w Paryżu R. 1633. umarł tamże R. 1700. Ucząc się pod X. *Briet* professorem retoryki w kollegium Clermontskim, gdy poprawiał korektę *geografii dawney i nowey*, nabył gustu nauczyciela swego. Wydał *dykcyonarz Geograficzny* w 2. T. in fol. drukowany nayprzod po Łacinie 1682. a po śmierci autora po Francuzku 1705. *Wilhelm Sanson* ieden z naypierwszych geografow Francuzkich, w krytyce swoiey pierwszey edycyi wytknął wiele błędow X. *Baudrand*. Te błędy nie są poprawione w drugiey; obie więc niebardzo wzięte. *Dykcyonarz Geograficzny* P. *Maty* R. 1712. in 4to. wyięty iest po części z dzieła X. *Baudrand*, z tym wszystkim iest dokładnieyszy.

BAUDRI, *patrz* Bauldri.

BAUDRICOURT, (Jan de) marszałek Francuzki, gubernator Burgundyi, popisał się na potyczce przy St. Aubin de Cormier roku 1488. a w R. 1495. dopomogł *Karolowi VIII.* w zawoiowaniu krolestwa Neapolitańskiego. Umarł w kilka lat potym. Oyciec iego *Robert de Baudricourt* służył chwalebnie w woysku, i on to iest kto-

ry przysłał *Karolowi VII. dziewicę Aurelianską.*

I. BAUHIN, (Jan) z Amiens, lekarz w Bazylei. Xiążę de *Wirtemberg - Montbelliard* uczynił go swym nadwornym lekarzem roku 1560. Umarł w Montbelliard roku 1613. maiąc lat 73. Zostawił rożne dzieła *Medycyny* i *Botaniki* nayznatomsze: *Historia plantarum universalis* przedr. R. 1650. in fol. w Embrun z rożnemi przydatkami. Oyciec iego *Jan Bauhin* zrobił sobie wielką sławę; schronił się do Bazilei, aby mogł tym wolniey wyznawać wiarę kalwińską.

II BAUHIN, (Kasper) brat poprzedzaiącego narodził się 1560. był pierwszym lekarzem xcia *Wirtenberskiego.* Nauczał medycyny i botaniki w Bazylei, gdzie w 65. wieku umarł R. 1624. Był to mąż uczony, ale przytym próżny, i wiele o sobie trzymaiący. Napisał: I. *Institutiones Anatomicæ* w Bazylei 1604. in 8vo. II. *Theatrum Bottanicum*, tamże 1663. in fol. III. *Tractatus de Hermaphroditis* 1614 in 8vo. dzieło to rzadkie. IV. *Pinax theatri Bottanici* 1671. in 4to. Frankfort i inne dzieła Łacińskie, słusznie szacowane w owym czasie i godne bydź i w teraznieyszym. Nazwano go w nadgrobku *Feniksem swego wieku* co do anatomii i botaniki. Zostawił syna *Jana-Kaspra*, ktory wstępował w ślady oyca swego. Nauczał w Bazylei, część Europy udawała się do niego po radę. Wydał *Traktat Botaniczny* oyca swego.

BAULDRI, (Paweł) professor historyi S. w Utrechcie narodził się w Rotomagu R. 1639. był zięciem sławnego *Henryka Basnage* wydał: I. Edycyą traktatu *Lactancyusza de morte persecutorum* z uczonemi przypiskami w Holiandyi 1692. II. Nową edycyą małego dzieła *Furetyera* pod tytułem: *Histoire des derniers troubles arrivés au Royaume d'Eloquence*, Utrecht 1703. in 12mo. III. *Tables Chronologiques pour l'Histoire.* IV. Rozmaite *Dyssertacye* znayduiące się w rożnych dziennikach. Umarł R. 1706.

BAULOT, czyli Beaulieu, (Jakob) sławny lithotomista narodził się R. 1659. w Franche-Comté z rodzicow wielce ubogich wcześnie się zaciągnął do woyska, gdzie służywszy lat kilka u iazdy zabrał znaiomość z pewnym *Paulini* cerulikiem empirycznym, do ktorego się ubiegali chcący się kamienia pozbyć: Przez pięć lub sześc lat ucząc się przy tym szarlatanie operacyi kamienia udał się do Prowancyi. Tam się pokazał w sukni nakształt mniskiey, niepodobney do żadnego habitu zakonnego i ztąd nie inaczey był zwany iak pod imieniem *Brata Jakoba.* Z Prowancyi poszedł do Langwedoku, a potym zwiedził inne prowincye Francuzkie. Pokazał się także na teatrze Francuzkim, był w Genewie, w Akwizgranie, w Amsterdamie, a wszędzie robił rznięcia dla dobycia kamienia. Anatomii wcale nie znał i sposob operacyi iego nie był iednostayny. Dobywszy kamienia niechciał wiedzieć o chorych mowiąc: *iam dobył kamienia, a Bog niech uleczy ranę.* Ale gdy poznał z doświadczenia że opatrzenie i lekarstwa były potrzebne, operacye iego były ciągłe i szczęśliwsze. Ledwie się *Brat Jakob* oddalił z Hollandyi, aż zaraz sposob iego operacyi doszedł do Anglii i przyięty został przez *Cheseldena*, ktory ią wydoskonalił iak naylepiey: dla tego został nazwany *operacyą Angielską* chociaż bez sprzeczki należy się Francuzom. Magistrat Amsterdamski zawdzięczaiąc mu liczne kuracye poczynione w tym mieście kazał bić medal z portretem iego. Zwiedziwszy Wiedeń i Rzym osiadł na spokoyności blisko Bezansonu, gdzie umarł R. 1720. maiąc lat 69. z sentymentami człowieka zacnego, ktory poświęcił życie swoie na ratowanie ludzi. Im. P. *Wacher* chyrurgus-major woysk Francuzkich napisał *Historyą* tego męża, drukowaną w Besançon R. 1757. in 12mo.

I. BAUME, (Piotr de la) biskup Genewy R. 1523. wypędzony z stolicy swoiey przez *Kalwina* R. 1535. To biskupstwo przeniesione do Annecy przez *Pawła III.* ktory uczynił *Piotra* kardynałem. Umarł na arcy-biskupstwie Bezansońskim R. 1544.

II BAUME, (Klaudyusz de la) synowiec i następca poprzedzaiącego na arcy-biskupstwo Bezansońskie, zachował trzodę swoią od błędow kalwina. *Grzegorz XIII.* wyniosł go na kardynalstwo R. 1578. Umarł w Arbois R. 1584. Ludzie uczeni stracili w nim protektora.

III. BAUME, (Mikołay August de la) margrabia de *Montrevel*, marszałek Francuzki R. 1703. pochodził z familii poprzedzaiących, wysłany był przeciwko Kamisardom, ktorych poraził w rozmaitych potyczkach, niemogąc ich pokonać. Umarł w Paryżu R. 1716. Dom ten ieden z nayznacznieyszych w krolestwie, pochodzi z Bresse: wiele sławnych mężow z niego wyszło.

IV. BAUME, (Jakub Franciszek de la) kanonik kollegiaty S. Agrikoli w Awignonie, narodził się w Karpentras R. 1705. skłonność ktorą miał do nauk przyciągnęła go do Paryża. Gdzie po niejakim czasie wydał; książeczkę pod tytułem: *Pochwała Pokoiu* przypisaną akademii Francuzkiey. To dzieło iakowe nienaylepiey przyięte, nie odraziło go od napisania innego pod tytułem: *Christiade* w 6. T. in 12mo. 1753. To *Rymopismo w prozie*, co do druku, wyborne, co do stilu i treści, nadęte, wykwintne, nudzące do umoru czytelnika. A do tego znayduią się w nim wielkie nieprzystoyności, a pismo S. osobliwszym przestroione sposobem, wystawia J. C. kuszonego przez *Magdalenę.* Parlament potępił na spalenie to dzieło, a autora na karę pieniężną. Umarł w krotkim czasie potym w Paryżu R. 1756. Napisał ieszcze inne dzieła, iako to: *Les Saturnales Françoises* 1736 2. T. in 12mo. Pracował więcey niż 10. lat nad *Courier d'Avignon.* Był to człowiek zagrzany mocną imaginacyą, bez gustu i rozsądku.

V. BAUME, *patrz* Valliere.

VI. BAUME, (Eleazar de la) *patrz* Achards.

BAUMELLE *patrz* Beaumelle.

BAUNE, (Jakob de la) narodził się w Paryżu R. 1649. wstąpił do Jezuitow, gdzie nauczał szkoł pomnieyszych umarł R. 1725. Zostawił *Poezye, mowy*, po Łacinie, *Zbior Dzieł X. Sirmond* i inne pisma.

BAUR, (Jan Wilhelm) malarz i sztycharz z Strasburga, umarł w Wiedniu R. 1640. maiąc lat 30. Celował w malowaniu okolic, i architektury. Naywięcey malował prospekta, processye, targi, rynki. Mamy iego roboty I. Zbior kopersztychow pod tytułem: *Iconographie*, Auszpurg 1682. II. *Battallie*, 1635. III. *Ogrody*, 1636. IV. *Przeobrażenia*, w Wiedniu 1641. in fol. Dzieła iego są żywe, wybitne, i dobrze wyrażaiące, ale osobki są małe.

BAUT *patrz* Both.

BAUTRU, (Wilhelm) hrabia de Serrant, ieden z pierwszych w akademii Francuzkiey

narodził się w Paryżu R. 1588. tamże umarł R. 1665. Był iak mowią pieszczotą ministrow, i wszystkich wielkich panow krolestwa, niebędąc nigdy podchlebcą. Sądząc z niektorych kawałkow, ktore o nim donoszą, musiał to bydź trefniś, bawiący krotofilami swoiemi. Będąc w Hiszpanii, zwiedził sławną bibliotekę w Escurialu, gdzie znalazł bibliotekarza wielkiego nieuka. Zapytany od krola Hiszpańskiego, roby osobliwszego widział w tey bibliotece. *Biblioteka* odpowiedział, *W. K. Mci iest wielce piękna; ale dobrzebyś W. K. Mć uczynił, gdybyś bibliotekarzowi powierzył dozor skarbu swego... A to dla czego? Dla tego*, odpowie *Bautru*, *że nie rusza powierzonego mu składu*. Mawiał o pewnym panu dworskim, ktory bawił podłemi powieściami, że był *Plutarchem Lokajow*.

BAUVES, (Jakub de) rzecznik Paryzki XVII. wieku, układał z sławnym *Antonim Despeisses traktat o sukcessyach*. Ci dway przyiaciele przedsięwzieli pisać w każdey materyi prawa; ale *Bauves* wcześnie umarł i zostawił kolledze swemu wykonanie tego pożytecznego proiektu. *Dzieła* J. P. *Despeisses* wyszły z druku po kilkakroć R. 1777. wyszła w Tuluzie edycya w 3. T. in 4to. podług R. 1750. przez J. P. *Guy* du *Rousseau* de la *Combe*, stosowana do niniejszey Juris prudencyi. *Patrz* Despeisses.

BAWARSCY, (Xiążęta) *patrz* Ludwika, N. V... Marya, N. XVIII. i Ulryka.

I. BAXTER, (Richard) teolog Angielski, nie-Conformista, kapelan *Karola II.* podziękował za biskupstwo Herefordskie, ktore mu ten krol dawał. Umarł R. 1691. Zostawił *Kazania*, *Paraphrases* na nowy testament i inne dzieła tego rodzaiu. Uczony *Burnet* wielce go szacował.

II. BAXTER, (Wilhelm) synowiec poprzedzaiącego, iest autorem dzieła *Glossarium antiquitatum Brittanicarum* w Londynie 1733. in 8vo, i drugiego: *Antiquitates Romanæ* 1726. in 8vo. Umarł R. 1723.

BAY, (Michał de) *patrz* Baius.

BAYARD, (Piotr du Terrail de) rodem z Delfinatu z familii szlachetney, był nayprzod paziem rządcy tey prowincyi w R. 1494. służył *Karolowi VIII.* krolowi Francuzkiemu na wyprawie w krolestwie Neapolu. Wtenczas dawał dowody męztwa swego, osobliwie na potyczce przy Tornue. Potym służył rownie *Ludwikowi XII.* Przyłożył się znacznie do zawoiowania Medyolanu, w R. 1501. Pod czas pewney potyczki w krolestwie Neapolitańskim sam iak drugi *Cocles* stanąwszy na moście ciasnym wstrzymał 200. iezdzcow, ktorzy nań nacierali. Przy dobywaniu miasta Bressy, gdzie niebespiecznie został ranny, uczynił akt prawdziwie heroiczny. Gospodarz iego zawdzięczaiąc mu, że dom iego obronił od rabunku ofiarował mu 2000. pistolow, *Bayard* tę summę natychmiast darował corkom iego. W R. 1514. został generalnym namiestnikiem w Delfinacie. Na potyczce pod Maryguan przeciwko Szwaycarom, walczył przy boku *Franciszka* krola Francuzkiego. Z tey to okoliczności krol chciał bydź passowanym na rycerza, podług zwyczaiow dawnego rycerstwa, od *Bayarda*. Ułożono na radzie krolewskiey, aby spalić miasto Mezieres źle utwierdzone, niemogące wytrzymać oblężenia. *Bayard* się temu przeciwił, mowiąc, *że tam niemasz twierdzy słabey, gdzie są ludzie mężni do bronienia tey*, i iakoż bronił mieysca tego przez 6. nie-

dziel przeciwko 40000. piechoty i 6000. konnych R. 1525. wybrał się z admiralem *Bonnivet* do Włoch, a w rok potym na porażce pod Rebec odebrał postrzał z muszkietu, ktory mu pacierze w plecach zgruchotał. Czuiąc się bliskim śmierci, kazał się położyć pod drzewem, z obroconą ku nieprzyiaciołom twarzą: *ponieważ*, mowił, *nigdy nie podawałem tyłu nieprzyiacielowi, niechcę w ostatnim zgonie moim zaczynać*. Konnetable *Karol de Bourbon* ścigaiący Francuzow, napadł na *Bayarda* w tym będącego stanie, a że go wielce szacował zastanowił się, i oświadczył mu swoy żal. *Nie mnie*, odpowiedział *Bayard*, *trzeba żałować, ale ciebie, ktory mimo przysięgę twoią, porywasz się do broni, przeciwko twoiemu krolowi i twoiey oyczyźnie*. Przed skonaniem profil J. P. *Alégre* ażeby oświadczył krolowi, *że ten tylko ma żal opuszczaiąc doczesność, iż dłużey służyć nie może krolowi*. Wkrotce skonał maiąc lat 48. Mamy *życie* tego sławnego męża przez *Symforiana Champier*, w Paryżu 1525. in 4to. i przez iednego z sekretarzow iego, 1619. in 4to. z przypiskami *Tomasza Godefroy*; przez *Lazarza Bocquillot* przeora de Lonval 1702. in 12mo. przez *Guyarda* de *Berville* 1760. in 12mo. Styl dwoch pierwszych iest przystary, w dwoch poźnieyszych niema potrzebney gładkości. Aczkolwiek *Bayard* nigdy nie był kommendantem en chef, woysko iednak tak go żałowało, iakby naylepszego stracilo wodza. Wielu officierow i żołnierzy umyślnie się poddali nieprzyiacielowi, aby mogli mieć ieszcze pociechę z widzenia tego rycerza; ale nieprzyiaciel rownie iak oni wspaniały, niechciał aby byli więźniami iego. Oddano ciało iego namaszczywszy ie wprzody, ktore zaprowadzono do Grenobli oyczyzny iego. Xiążę *Sabaudyi* kazał mu wyrządzić cześć, ktorą czynią krolom, i odprowadzić szlachcie ciało aż na granice. Mąż ten dla swoich chrześciańskich i woiowniczych cnot przezwany był od współ żyiących: *Rycerzem bez bojaźni i nagany*. Miał odwagę prawie większą niż ludzką, ale przytym nie był dzikim, ani srogim, rostropność nią rządziła, ktorey wspaniałość i wielkość duszy zawsze towarzyszyły. O iak miły i rzadki widok w woiowniku czułe serce i litość nad nędzą bliźniego! *Piotra Bayarda* dziad zabity na bitwie pod Montlery. Pradziad na bitwie pod Azancourt 1415. a oyciec pradziada na potyczce pod Poitiers przy krolu *Janie*. Oyciec raniony był niebespiecznie na potyczce pod Guinegast, gdzie i on sam uwięzionym został w sposob osobliwszy; widząc bowiem pierzchaiących ziomkow swoich i niechybną potrzebę poddania się, postrzegł iednego officiera bogato stroynego, że on widząc rozsypkę nieprzyiacioł a niechcąc ich ścigać dla spoczynku pod drzewem usiadł i bron złożył. Obrocił prosto ku niemu, zsiadł z konia i szpady dobywszy, *podday się* (rzeknie) *albo zginiesz*. Anglik rozumieiąc, że Francuzom nadeszły posiłki, poddał się bez odporu, i pytał się o imie zwycięzcy swego, „ iestem, spuściwszy z tonu żwa„ wego, kapitan *Bayard*, ktory „ ci twoią i moią broń oddaię, i „ staie się twoim więźniem.„ W kilka dni *Bayard* chciał odeyść, *a okup gdzie?* spytał się Anglik, *a twoy wzaiemnie?* pytał się *Bayard*, *wszakże pierwey moim więźniem byłeś, niżelim się poddał*. Sprzeczka ta przed sąd *Maximiliana* cesarza i *Henryka VII.* krola Angielskiego się wytoczyła, ktorzy obuch więźniow za wolnych uznali.

BAYER, (Teofil Sigfried) wnuk *Jana Bayer* znacznego matematyka, narodził się R. 1694. chęć wielka którą miał nauczenia się ięzykow dawnych i teraźnieyszych, przywiodła go do uczenia się ięzyka Chińskiego. Zwiedził potym Gdańsk, Berlin, Hallę, Lipsk, i inne miasta Niemieckie, nabywaiąc wszędzie pożytecznych wiadomości. Powrociwszy do krolewca R. 1717. został bibliotekarzem w R. 1726. wezwany był do Petersburga na professoryą starożytności Rzymskich i Greckich. Umarł tam R. 1738. gdy chciał powracać do oyczyzny swoiey. Zostawił wielką liczbę *Dyssertacyi* ciekawych i osobliwych. *Musæum Sinicum* wyszło R. 1730. w 2. T. in 8vo. Dzieło osobliwszey erudycyi, w ktorey *Bayer* okazuie wielką rozsądność. *Jan* BAYER, dziad iego rodem z Auszburga, był biegły w astronomii R. 1603. wydał pod tytułem *Uranometria* opisanie konstellacyi, w ktorey każda gwiazda oznaczona literą Grecką, lub Łacińską... *Patrz* BAIER.

I. BAYLE, (Piotr) narodził się R. 1647. w Carlat małym miasteczku hrabstwa de Foix Oyciec iego był mu nauczycielem do lat 19. i wychował go w kalwińskiey sekcie. Wysłał go potym do Puylaurens gdzie była akademia tego wyznania. Pleban mieysca tego za pomocą niektorych ksiąg polemicznych, ktore nasz młody filozof czytał odprowadził go od tych błędow. W siedmnaście miesięcy potym powrocił do nich, dla ktorych gdy razem z innemi musiał podług edyktu porzucać Francyą, schronił się do Copet małego miasteczka w Szwaycaryi blisko Genewy, gdzie się podiął nauczania młodych. w R. 1675. otrzymał katedrę filozofii w Sedanie, gdzie nauczał z powszechną pochwałą aż do R. 1681. ktorego ta akademia była zniesiona. *Bayle* musiał się udać do Roterdamu, gdzie sława iego, iuż go była uprzedziła. Umyślnie erigowano dla niego katedrę filozofii i historyi; ale i tę postradał przez kabały *Juriengo* predykanta kalwińskiego, ktorego fanatyzm i proroctwa uczyniły znanym. Ten szalony maiąc przyczyny niechęci ku filozofowi, znalazł w dziele iego, *Avis aux refugiés*, materyą do prześladowania go. Przyczyna tey niechęci prawdziwa była, że *Bayle* miał nieroztropność pisać w tey samey materyi, ktorą sobie ten predykant kalwiński zostawił, pod ow czas iego protektor i przyiaciel. *Bayle* wydał *listy* zbiiaiące *Historyą Kalwinizmu* przez *Mainbourga*; *Jurieu* dawniey to samo zbiiał dzieło, ale *Bayle* nie wymieniaiąc nazwiska swego, odbierał zewsząd pochwały. Uważaiąc wszystkie okoliczności i pisma wynikaiące z tey sprzeczki, można słusznie przypisać prawdziwą przyczynę nienawiści *Juriego* przeciwko *Baylemu*, zazdrości, ktorą dobre wzięcie dzieła iego sprawiło, a nie uroionym miłostkow *Baylego* z żoną tego predykanta. Niech będzie co chce dzieła *l'Avis aux refugiés*, było tylko pozorną przyczyną odebrania mu mieysca i pensyi. Jmć P. *Halwein* burmistrz Dotrechtski wszedł w nieiakąś negocyacyą z Jmc P. *Amelot* W. posłem Francuzkim w Szwaycaryi, końcem zawarcia pokoiu z koroną, bez wiedzy stanow. Krol Angielski, ktory woyny żądał kazał go aresztować, na wieczne skazać więzienie i dobra iego na skarb zabrać. *Bayle* był posądzony iakoby wiele osob pismami swoiemi naprowadził na myśl *Halweina*, magistrat Roterdamski odebrał rozkaz złożenia go z urzędu i zatrzymania mu pensyi. Usłuchał w tym krola Angielskiego, ktorego po-

większey części w nim zasiadały kreatury. Gdy dykcyonarz iego wyszedł R. 1697. nieprzyiaciele iego na nowo powstali przeciwko niemu. *Jurieu* doniosł kościołowi Wallońskiemu to wszystko co się znayduie nagannego w tym dziele, *Bayle* przyrzekł poprawić błędy, ktore mu zarzucono. Ze wszech stron dochodziły go wieści, że był oskarzony o bezbożność, co mu wiele niespokoyności uczyniło. Powiadaią że się miał udać do Francyi, gdzie mu naznaczono pensyą 6000. liwrow, gdy umarł w Roterdamie na zapalenie piersi R. 1706. maiąc lat 59. okazał w zgonie stałość filozofa. Tylekroć w ostatnich czasach malowano tego męża, że portret iego zdaie się bydź zbytecznym. Można się dowiedzieć o dziełach i charakterze iego, czytaiąc zdanie o nim pana *Saurin* w 3. T. *kazaniach*, i pana *leClerc* w iego *bibliotece dawney i teraźnieyszey* w T. 8. My tu tylko wyrazimy, iż nie można wątpić o iego niereligii, chociażby sam nie był odpowiedział X. *Polignac*, potym kardynałowi co następuie. *Do ktorey z sekt panuiących w Hollandyi nayhardziey się przywięzuiesz?* spytał go się ten prałat. *Jestem protestant*, odpowiedział *Bayle*, *ale to słowo ma obszerne oznaczenie; iestoś luter, kalwin, Anglikan? Nie*, rzecze *Bayle*, *iestem protestantem, ponieważ się protestuię przeciwko wszystkiemu co się mowi i czyni.* (Pochwała kardynała de *Polignac* przez P. de *Boze*.) Ten iednak niedowiarca miał piękne przymioty; bezzyskowność była iego naycelnieyszą cnotą, z trudnością przyimował podarunki ktore mu dawano. Pewny znakomity pan w Anglii ofiarował mu 150. guineow, ażeby mu przypisał swoy dykcyonarz; przyiaciel iego ktory się podiął nakłonić *Baylego* nie mogł przełamać w tey mierze umysłu iego. *Bayle* rozumiał, że dosyć naganiał, i okazał się przeciwnym podchlebstwu i podłości, ktore w sobie zawieraią dedykacye, aby mogł sam się dopuścić tego błędu. Dzieła pióra tego dowcipnego i zuchwalego są, *pensées diverses sur la Comète qui parut en* 1680. 4. T. in 12mo. Zaczął to dzieło w Sedan, a skończył w Hollandyi. Utrzymuie między innemi nadzwyczaynemi zdaniami, iż mniey iest niebezpieczeństwa, bydź bez żadney religii, iak mieć złą. Osądzono na ten czas że *Bayle* był sofistą wymownym i Pyronczykiem pełnym dowcipu. Podkopawszy fundamenta w wszystkich religii, usiłuie zanieczyć zupełnie chrześciańską. Smie twierdzić, że prawdziwi chrześcianie nie potrafią nigdy składać stan iaki mogący się utrzymać. *Bayle* znał dobrze ducha religii, ale tylko udawał iakby go nie znał. Sam sobie stwarza pocwary, abyż niemi walczył. Otwiera oczy czytelnikowi względem influencyi komet, ale do tey prawdy tysiączne mieszа błędy. Styl iego, ktory się zaraz podoba przez swoią iasność, łatwość, idzie nakoniec w niesmak; mdłość iego, wyrazy niewyborne, zaniedbanie nadto wielkie sprawuią tęschnoty w czytelniku. Sam *Bayle* to przyznawał, w rożnych listach, ktore pisał względem dzieł swoich. II. *Les nouvelles de la Republique des lettres* od Marca R. 1684. aż do tegoż miesiąca R. 1687. Dziennik ten był nadzwyczaynie wzięty. Krytykę zawiera w sobie zdrową a w wielu mieyscach, uwagi słuszne, i erudycyą rozmaytą. Szkoda że się znayduią żarty nie w swoim mieyscu, i nieprzystoyne wyrazy. Filozof ten często nadto rozwięzle mowił, sam tego niepostrzegaiąc. O materyach nayskrytszych anatomii

mawiał w posiedzeniu kobiet, iak o nich cyrulicy w swoiey szkole zwykli mawiać. Spuszczano oczy, odwracano twarze, a on się temu dziwił, i spokoynie się pytał, czy się nie dopuścił iakiey nieprzystoyności. III. *Commentaire Philosophique sur ces paroles d'Ecriture* CONTRAINS-LES D'ENTRER 2. T. in 12mo. Jest to gatunek traktatu o tolerancyi, ktory w owczas mocno interessował, ale dziś iest mniey czytany niż inne dzieła. Znayduie się tam wiele dyalektyki, ale takiey ktora usiłuie mieszać prawdy z fałszem, i zaćmić dobry początek przez źle wyprowadzone konsekwencye. IV. *Réponse aux questions d'un Provincial* 5. T. in 12mo. Jest to zbior literatury, historyi i filozofii. V. *Listy* w 5. T. VI. *Dictionaire historique* i *critique* w 4. T. in fol. Roterdam 1720. *Bayle* podług własnego wyznania, był go zebrał w 1. T, gdyby mu nie szło bardziey o swego księgarza, iak o potomność. Księga ta w guście nowym, z obszernemi przypiskami, w ktorych autor wyraża z większą rozrzutnością niż wyborem, wszystko to, co mogł zebrać dobrego lub złego, i ztąd pokładł tak wiele niedowodnych anekdotow, fałszywych cytacyi, zdań niesprawiedliwych, oczywiste *sofismata* i obruszaiące nieprzystoyności. Można się czasem z tego dzieła nauczyć, iak myślić, ale częściey, iak błądzić. *Bayle* mowi *pro & contra* w rożnych zdaniach, przytacza dowody, ktore ie utrzymuią, i te ktore ie zbiiaią. Ale wspiera bardziey rozumowania utrzymuiące błąd iaki, aniżeli te, ktore utrzymuią prawdę. Pewny sławny pisarz, wielki czciciel P. *Bayle* mowił: *że on był rzecznikiem generalnym (advocat-general) filozofow, ale nigdy nie dawał swoich konkluzyi.* Daie ie czasem, i ten rzecznik generalny, iest często gęsto sędzią i stroną, a gdy konkluduie, to pospolicie za złą sprawą. Jednakże mimo błędow ktore zarzucaią temu mężowi, trzeba przyznać, że *Bayle* obdarzony od natury obszernym dowcipem i rozumem, imaginacyą żywą i szczęśliwą pamięcią. Krytycy ktorzy mu zaprzeczaią głębokę erudycyą, nie mogli mu odmowić nabycia niezmiernych wiadomości przez czytanie ksiąg rzadkich i osobliwszych. Styl iego chociaż wiele słow ogarniaiący ma w sobie coś przyiemnego i originalnego, wyraz wolny, łatwy, otwarty, i prostotę, ktora okazuie rozum. Zdobi kwiatami materye oschłe, a gruntownemi uwagami rzeczy szczegulnie przyiemne upoważnia. Naylepsze edycye *Dykcyonarza Historycznego* w R. 1720. i 1740. *Dzieła* iego *rozmaite* były zebrane w 4. innych tomach in fol, *Des Maiseaux* wydał *życie* iego in 12mo. Dzieło to mogłoby było bydź do połowy skrocone, gdyby autor był same użyteczne rzeczy wyrażał. *Patrz* JURIEU.

II. BAYLE, (Franciszek) narodził się w dyecezyi Auch, professor medycyny w akademii Tuluskiey, gdzie umarł R. 1709. maiąc lat 87. z statecznością filozofa Chrześciańskiego. Zostawił *Fizykę Łacińską*, wydaną R. 1700. 3. T. in 4to. i niektore *traktaty medycyny.*

BAZIN, *patrz* BEZONS.

BAZINE, *patrz* BASINE.

BAZMAN i COBAD, nazwisko dwoch mężow, ktorzy się wsławili osobliwszą potyczką, stanowiącą los Turkow i Persow. *Bazman* był Turkiem, poddany *Afrasiaba* krola Turkestanu, ktory przeszedł rzekę Gihon, z straszym woyskiem, dla zawoiowania Persow. *Cobad* był Pers w woysku *Naudhara*, ostatniego z krolow pierwszey dynastyi Perskiey. Zgodzono się przed potyczką, że ten ktory drugiego pokona zapewni krolowi i narodowi swemu zwycięztwo. Wiara z oboch stron dotrzymana. *Cobad* zabiwszy *Bazmana* odniosł zwycięztwo, krol Turkestanu przebył na odwrot Gihon i zostawił w pokoiu krola Perskiego.

I. BAZYLI, I, Macedończyk, cesarz Wschodni, narodził się w Adryanopolu z rodzicow bardzo ubogich; będąc prostym żołnierzem wzięty w niewolą od Bulgarow. Uszedłszy z tey niewoli, przybył do Carogrodu, o kiiu i torbie. Cesarz *Michał* uczynił go swoim giermkiem, a wkrotce W. podkomorzym, nakoniec go przybrał sobie za towarzysza do panowania. *Bazyli* z żebraka cesarz, chciał odprowadzić od nierządu *Michała*, ale ten przykrząc sobie mieć censora w człowieku ktorego z gnoiu na tron wyniosł, umyślił go zgładzić. *Bazyli* go uprzedził i sam obiął panowanie R. 867. Naypierwsze staranie obrocił aby rany kościoła i państwa zagoił. Przywrocił na stolicę patryarchalną *S. Ignacego*, wypędził *Focyusza*, ktorego w rok potym przyzwał. Uczynił się strasznym Saracenom na Wschodzie, zawoiował Cezareą, pokonał tych wszystkich co mu się ważyli opierać, a innych przymusił do żądania pokoiu. Już był uskromił Manicheyczykow. Umarł R. 886. miany za pana szczerego i dobrego, ale przytym słabego i dumnego. *Focyusz* go zwiodł, wyprowadziwszy genealogią iego z familii prześwietney. Pod panowaniem tego cesarza Moskwa przyięła wiarę Chrześciańską i naukę Grecką. W bibliotece OO. znayduią się *Listy* iego, a w dziele *Imperium Orientale X. Banduri*, dane *Leonowi* synowi *Rady.*

II. BAZYLI II, następca *Zetom II.* *miscessa* na państwo Wschodnie roku 976. Był synem cesarza *Romana młodszego*, narodził się R. 956. Przyznaią mu męztwo, sprawiedliwość i cnotę; ale na to szukał sławy i nie dawał obrony naukom. Poraził Saracenow, odparł R. 1014. położył trupem 5000. Bulgarow 15000. zabrał w niewolą, z ktoremi się z osobliwszą nieludzkością obszedł. Podzieliwszy ich na setki, kazał oczy wyłupić 99. a setnemu iedno zostawić, aby odprowadził innych do krola swego, ktory drugiego dnia po tak okrutnym umarł widoku. *Bazyli* umarł R. 1025. maiąc lat 70. panuiąc 50.

III. BAZYLI, (S.) przezwany *Wielki*, narodził się w końcu R. 329. w Cezarei w Kapadocyi; kończył nauki swoie w Carogrodzie pod nayslawnieyszemi filozofami, i w Atenach, gdzie ściślą zabrał przyiaźń z *S. Grzegorzem Nazianzeńskim.* Powrocił potym do Cezarei, gdzie pomyślnie kilka spraw w sądach bronił. Ale zmierziwszy sobie sądy i świat, pozedł na puszczę w prowincyi Pontskiey, gdzie się iuż były dawniey schroniły matka iego *Emilia* i siostra *Macrina.* To S. towarzystwo na tym zasadzało sławę swoią, aby było nieznaiome światu, roskosz na umartwieniu, bogactwa na pogardzie dobr wszystkich. *S. Grzegorz Nazianzeński* i inni przybywali do tey osobności dla ćwiczenia się w cnotach. *Bazyli* rożnemi czasami rożne im na piśmie przysyłał rady, ktore większa część mnichow, za regułę swoią wzieli, a w ktorych fundatorowie rożnych zakonow czerpali wiele rzeczy dla ustaw swoich. Po śmierci biskupa Cezareyskiego R. 369. *Bazyli* obrany został mimo woli na iego mieysce. Cesarz *Valens* żarliwy obrońca Arianow, chciał go przyciągnąć do tey sekty. Wysłał do niego *Modesta*, prefekta Wschodu, aby

go obietnicami lub groźbą nakłonić; ale nic go nie mogło wzruszyć. Zdumiony i rozgniewany prefekt rzekł do niego: *że powinien się obawiać aby mu nie odebrano dobr, wolności i życia nawet. Takowe groźby mię nie zastraszaią*, rzecze *Bazyli: ten co nic nie ma, nie boi się konfiskacyi. Wszystkie mieysca są dla mnie obietne, żadne więc wygnanie nie może bydź karą dla mnie. A ieżeli mnie do więzienia wtrącisz, wierzay mi, iż więcey tam będę miał uciech, niż dworscy przy Cesarzu. Co do śmierci, ta się stanie dla mnie dobrodzieystwem, ponieważ mię złączy z naywyższą Istotą.* Takowa odpowiedź ieszcze bardziey zdziwiła *Modesta*, ktory zawołał, *iż ieszcze nikt tak śmiało nie ważył się do niego mowić... Bydź może*, rzekł *Bazyli, żeś nigdy nie natrafił na biskupa.* Ta wielkoduszność przytłumiła na nieiaki czas gniew *Walensa*. Arianie nastawali aby był wywołany, ten słaby pan zezwolił i znowu się cofnął. Ten święty biskup tym pracował nad uspokoieniem nieśnasek, ktore rożniły kościoł Wschodni i Zachodni, z przyczyny *Melecyusza* i *Paulina*, dwoch biskupow Antyocheńskich. Umarł R. 379. Był wzrostu wysokiego, mocno suchy, zawsze zamyślony, mowił bardzo wolno. Gorliwością iego kierowała rostropność. Katolicy popędliwi, nazywali ią czasem słabością, ale przykłady ktoreśmy przytoczyli, są dowodem niewątpliwym siłości iego... *D. Garnier* i *D. Prudent*, wydali piękną edycyą *Dzieł* iego, w 3. T. in fol. z tłomaczeniem Łacińskim 1721. i następuiących. Znayduią się tam *Homilie*, *Listy*, tłomaczone na Francuzkie przez *X. Bellegarde*, w Paryżu 1693. in 8vo. *Kommentaryusze*, *Traktaty moralne*. Styl iego iest wspaniały i szlachetny, czysty i gładki, rozumowanie głębokie, a erudycya obszerna. Pisma iego poganie nawet z ukontentowaniem czytali. Przyrownano go do nayśławnieyszych mowcow starożytności, można go przyrownać do oycow kościoła naywymownieyszych. JPan *Hermant* pisał *Życie* iego, 2. T. in 4to. 1674. XXIV. mow o obyczaiach z Grec: na Łac. tłom. Stan. Sławski w Wenecyi, 4. T. in 8vo. 1564

IV. BAZYLI, pobożny i uczony biskup w Seleucyi w Izauryi, złożony był R. 451. na zborze generalnym w Kalcedonii, dla tego że podpisał nieprawy zbor Efeski sprzyiaiący *Eutychesowi*; ale poznawszy błąd swoy, przywrocony został na biskupstwo i przypuszczony do zgromadzenia wiernych. Napisał XV. *Homilii* druk: w dziełach *S. Grzegorza Cudotworcy*, R. 1626. in fol. iw bibl: OO.

BE', (Wilhelm le) sztycharz i odlewacz charakterow drukarskich, rodem z Troyes R. 1525. z oyca *Wilhelma le Bé*, szlachetnego mieszczanina i z *Magdaleny de St. Aubin*, w R. 1545. przybył do Wenecyi i tam sztychował charaktery Hebrayskie dla *Marka Anto: Justiniani*, ktory założył drukarnią Hebrayską. Powrociwszy do Paryża, pracował tam aż do śmierci, ktora nastąpiła w R. 1598. *Caussabon* w przedmowie swoiey na początku *Dzieł Scaligera*, wspomina o nim z wielką pochwałą. *Henryk le Bé* syn iego był drukarzem w Paryżu, gdzie wydał R. 1581. edycyą in 4to. *Institutiones Clenardi in linguam Græcam.* To dzieło iest cudem drukarskiey sztuki. Synowie i wnukowie iego wsławili się w tey samey sztuce. Ostatni umarł R. 1685.

BEATRIX, żona *Fryderyka I.* cesarza, a corka *Renalda* hrabiego Burgońskiego, zaślubiona R. 1156. Miała ciekawość obaczyć miasto Medyolan, lecz ledwie co stanęła w tym mieście, pospolstwo wspomniawszy sobie utratę dawney

wolności, wywarło złość swoią w sposob niegodziwy na osobie tey pani. Porwano cesarzową, a wsadziwszy ią na oślicę z obroconą twarzą ku ogonowi, ktory iey w rękę dali zamiast cugli, oprowadzono ią po całym mieście. Uczynek ten niegodziwy nie został bez kary. Cesarz w R. 1162. obległ to miasto, dobywszy go z gruntu zburzył, zostawiwszy same kościoły, mieysce kazał zaorać pługami i solą zasiać. Piszą niektorzy autorowie, że ci, ktorzy się w ręce woysk iego dostali, nie mogli się inaczey uwolnić od śmierci, tylko wykonywaiąc haniebną kondycyą to iest: wyciągnąć zębami figę, ktorą włożono w tył tey oślicy, na ktorey oprowadzono cesarzową. Wielu takich było, iak piszą, ktorzy woleli śmierć ponieść, niż takową hańbę. Mniemaią, iż ztąd poszła owa obelga, ktora do dziś dnia iest w zwyczaiu u Włochow i nawet u nas, kiedy kładą palec między dwa inne i mowią z urąganiem: *oto masz figę.*

I. BEAU, (Jan-Ludwik le) professor retoryki w kollegium nazwanym *des Grassins*, towarzysz akademii napisow, narodził się w Paryżu 8. Marca 1721. umarł 12. Marca 1766. z wielką sławą wypełniał obowiązki akademika i professora. Jest autorem *Mowy* w ktorey dowodzi, iak szkodliwe iest ubostwo ludziom uczonym, i iakie są niebespieczeństwa, ktore dla nich z bogactw wypływaią, wnioss że stan szczęśliwey mierności, iest właśnie stanem dla nich nayprzyzwoitszym. Wydał edycyą *Homera* po Grec: i po Łac: w 2. T. 1746. i *Mowy Cycerona*, w 3. T. 1750. ktore przyozdobił przypiskami.

II. BEAU, (Karol le) był nayprzod professorem retoryki w kollegium *des Grassins*, a potym w kollegium krolewskim, sekretarzem xcia *d'Orléans*, i sekretarzem

wieczystym akademii napisow. Umarł w Paryżu R. 1778. dnia 13. Marca, maiący lat 7... Akademik ten rownie zacny iak pracowity, wspolnik *Rolina*, w sposobie nauczania, czczony od uczniow swoich tak, iak ten sławny professor, miał podobno więcey niż on erudycyi. Znał doskonale literaturę Grecką i Łacińską. Dzieło iego *Histoire du bas Empire*, w 20. T. in 12mo. iest tym szacownieysze, iż pisząc ie, należało pogadzać ustawicznie autorow sobie przeciwnych, dopełniać brakuiące mieysca, i uformować ciało regularne, z nieforemnych materyałow. Znayduie się w tym dziele krytyką rozsądna, styl poprawny i wyborny. Czasem nadto się mowca pokazuie, iednakże w powszechności czytanie tey historyi iest mile i pożyteczne. W pamiętnikach akademii pięknych wiadomości znayduie się wiele dyssertacyi tego autora, i *Pochwały Historyczne*, gdzie charakter akademikow rzetelnie i prawdziwie wyrażony.

BEAUCAIRE DE PEGUILLON, (Franciszek) narodził się w prowincyi Burbońskiey z familii starożytney, był nauczycielem kardynała *Karola z Lotaryngii*, ktory mu potym ustąpił biskupstwa Metskiego. Znaydował się z nim na zborze Tridentskim, gdzie gorliwie i wymownie mowił przeciwko pretensyom Ultramontanow, i dowodził potrzebę reformacyi. *Peguillon* złożywszy biskupstwo udał się na spokoyność, gdzie napisał dzieło: *Rerum Gallicarum Commentaria, ab Anno 1461. ad Annum 1562.* w Lugdunie, 1625. in fol. Zostawił także: *Traktat o niewiniątkach zmarłych w żywocie swych matek*, 1567. in 8vo. Umarł R. 1591. z sławą uczonego i cnotliwego pralata. *Historya* iego *Francuzka* tak iak sam żądał, dopiero po śmierci iego na

świat wyszła. Dobrze iest napisana i zawiera w sobie głowne przygody. Nadto chwali *Guizyuszow*, ale z tym wszystkim dosyć iest dokładny.

BEAUCHAMP, (Richard) hrabia z *Warwiku*, narodził się R. 1381. umarł w Rotomagu R. 1439. Znaydował się na zborze w Konstancyi, i odniosł wiele zwycięztw nad Francuzami. Po śmierci iego, zawieziono ciało iego do Anglii i pochowano w Warwiku w kościele kollegialnym.

BEAUCHAMPS, (Piotr-Franciszek Godard de) narodził się w Paryżu, umarł w tymże mieście R. 1761. maiąc lat 71. Napisał I. *Les Amours d'Iméne & Isménias*, 1743. in 8vo. Iest to wolne tłomaczenie romansa Greckiego *Eustachiusza*, wybornego grammatyka i autora sławnych *Kommentaryuszow Greckich* na *Homera*. Dzieło to zawieraiące w sobie przygody ciekawe i uymuiące, pisane iest w rodzaiu częścią komicznym, częścią tragicznym. II. *Les amours de Rhodante & Dosicles*, inny Romans Grecki *Teodora Prodroma*, tłomaczone na Francuzkie, 1746. in 12mo. III. *Recherches sur les Théâtres de France*, 1735. in 4to. i in 8vo. 3. T. W tym dziele nie tylko się znayduią tytuły sztuk teatralnych, ale i niektore szczegulności o *życiu* niektorych komedyantow Francuzkich. IV. *Lettres d'Héloise & Abaillard*, wierszem, cokolwiek na prozę wypadaiącym, 1737. in 8vo. V. *Wiele sztuk Teatralnych, patrz* w tey mierze *le Calendrier des Spectacles de Paris*.

BEAUCHATEAU, (Franciszek Maciey Chatelet de) syn komedyanta, narodził się w Paryżu 1645. Umieszczony w 8. roku między poetow. Krolowa matka *Ludwika XIV.*, kardynał *Mazarini*, kanclerz *Seguier* i pierwsze osoby dworu Francuzkiego, robiły sobie zabawę w rozmowie z tym dziecięciem, zatrudniaiąc go rożnemi pytaniami. Nie miał nad lat 12. gdy wydał zbior swoich poezyi in 4to. pod tyt: *La Lyre du jeune Apollon*, czyli *la Muse naissante du petit de Beauchateau*, z portretami osob, ktorych opiewał pochwały. W dwa lata potym wybrał się do Anglii z xiędzem iednym apostatą. *Kromwel* i nayznacznieysze osoby w Anglii dziwili się młodemu temu wierszopisowi. Powiadaią że ow apostata uwiodł go do Persyi, i od tego czasu nie można się było dowiedzieć gdzie się podział.

I. BEAUFORT, (Henryk) brat *Henryka IV.* krola Angielskiego, został biskupem Lincolnskim, potym Wincheſterskim, kanclerzem Angielskim, posłem do Francyi, kardynałem R. 1426. i legatem w Niemczech. R. 1431. kardynał *de Wincheſter* koronował młodego *Henryka VI.* krola Angielskiego, na krolestwo Francuzkie w kościele Panny Maryi w Paryżu. Umarł w Wincheſter R. 1447. gdzie wystawił szpital.

II. BEAUFORT, (hrabia de) *patrz* Bocicaut.

III. BEAUFORT, (xiężna de) *patrz* Estrées, (Gabriela) N. IV.

IV. BEAUFORT, (Franciszek de Vendome, xiąże de) syn *Cesara*, xiążęcia *de Vendome*, narodził się w Paryżu w Styczniu R. 1616. Wcześnie się popisał męztwem swoim, znaydował się na potyczce d'Avein R. 1635 przy oblężeniu Corbii R. 1636. Hesdeinu R. 1639. Arras R. 1640. Chciał on znaczyć na początku regencyi *Anny* z Austryi. Oskarzono go że zamyślał o życiu kardynała *Mazariniego*: osadzony w Wincennes R. 1643. uszedł w 5. lat z tego zatrzymania, a to podczas domowey woyny w Francyi zwaney *la Fronde*. Rokosznicy użyli go do zbuntowania pospolstwa, od ktorego był kochany. Podczas tych woien domowych znaczne xiążętom uczynił przysługi; gdy Malkontenci się pogodzili z on także zrobił dla siebie zgodę, pozyskawszy dożywocie dostoieństwa admirała Francuzkiego, ktore oyciec iego posiadał. Wybrał się potym do Affryki, gdzie mu się zamysły iego na Gigesę nie udały, ale w rok potym blizko Tunis i Algeru poraził flottę Turecką. Gdy w R. 1669. Bizurmani oblegli Kandyą, xiąże *de Beaufort*, *generaliſſimus* woysk wystanych na obronę tego mieysca, długo go bronił, aż sam zginął na wycieczce 25. Czerwca, ciało iego znaleść nie można było, od ktorego Turcy głowę odcieli.

I. BEAUJEU, (Piotr II. de Bourbon, Pan de) za życia brata swego *Jana*, konnetabla Francuzkiego, po ktorym obiął wszystkie dobra linii starszey *Bourbonow*, ktora się na nim skończyła. Był regentem za *Karola VIII.* ale w samey rzeczy władza była przy *Annie* corce *Ludwika XI.* *Piotr* umarł bezpotomnie R. 1503. a żona iego *Anna* R. 1522.

II. BEAUJEU, *patrz* Quiqueran.

BEAUJOYEUX, *patrz* Balthazarini.

I. BEAULIEU, (Ludwik le Blanc pan de) professor teologii w Sedanie, odbył kilka dysput teologicznych w akademii protestańskiey, ktorych konkluzye wydał pod tyt: *Theſes Sedanenſes*, 1683. in fol. Mąż ten był nayspokoyniey-szy do rozwikłania naytrudnieyszey kwestyi. Roztrząsa w swoich konkluzyach punkta w kontrowersyi będące między katolikami i dyssydentami, a zawsze wnosi, że się nie rożnią między sobą, iak tylko co do imienia. Narodził się R. 1611. w Plessis-Marli, umarł r. 1675.

II. BEAULIEU, (Sebastyan *Pontault* de) inżenier i *maréchal de camp* Francuzki, umarł R. 1674. Wielkim kosztem kazał sztychować odrysowane przez siebie oblężenia, potyczki i wszystkie wyprawy woienne za panowania *Ludwika XIV.* z opisem wiele nauczaiącym w 2. T. in fol.

III. BEAULIEU, (Jan Baptista *Allais* de) z nayslawnieyszych piso-mistrzow Paryzkich. Wydał *sztukę pisania*, sztychowaną przez *Senaulia* i drukowaną w Paryżu R. 1681. i 1688. in fol.

IV. BEAULIEU, *patrz* Baulot. (Jakub)

I. BEAUMANOIR, (Filip de) pisał około R. 1283. *Coutumes de Beauvoisis*, ktorą wydał *la Taumassiere* w Bourges R. 1690. in fol.

II. BEAUMANOIR, (Jan de) znany pod imieniem marszałka *de Lavardin*, pochodził z dawney familii w Maine. *Henryk IV.* przy ktorym się chował, nadgradzaiąc męztwo i zasługi iego, dał mu rządztwo w oyczyźnie iego roku 1595. Łańcuch orderow swoich i laskę marszałka Francyi w roku 1602. marszałek rozkazywał woysku w Burgundyi, a R. 1612. Był posłem extraordynaryinym do Anglii. Umarł w Paryżu R. 1614.

BEAUMELLE, (Wawrzyniec Angliviel de la) rodem z Walleraugues w dyecezyi Allais roku 1727. umarł w Paryżu w Listopadzie 1773. Wcześnie sobie zrobił mieysce między sławnemi autorami. Wezwany do Danii na professorstwo literatury Francuzkiey, przy otworzeniu nauk miał *mowę* dobrze przyiętą, druk: R. 1751. Przywykły do łagodnego powietrza południowey Francyi, mieszkanie północne nie służyło zdrowiu iego. Opuścił Danią z tytułem konsyliarza i z pensyą. Zatrzymawszy się w Berlinie, widział się z panem de V... a poważywszy się dotknąć laurow tego poety, pokłocił się z nim na wieczne czasy. Hi-

ſtorya takowych porożnien, ktore tyle za ſobą prowadziły oſobiſtości, obelg i potwarzy znayduie ſię na nieſzczęście dla ſtawy nauk, w bardzo wielu kſięgach, wiadomo ieſt że kſiążeczka P. *de la Beaumelle* pod tytułem: *Mes Penſées* była pierwſzym tych waśni początkiem. Dzieło to dobrze rozmyślone, ale nadto śmiałe, narobiło autorowi wiele nieprzyiacioł, i było przyczyną uwięzienia go w Baſtylli R. 1753. Wyſzedłſzy z Baſtylli, napiſał *Memoire de Maintenon*, za ktore powtornie był oſadzony w tym więzieniu. *La Baumelle* pozyſkawſzy wolność udał ſię na prowincyą gdzie ſię ożenił z corką P. *Lavaiſſe* ſławnego rzecznika w Tuluzie. Dama pewna dworſka wezwała go do Paryża R. 1772. i wyſtarała mu ſię o mieyſce w bibliotece krolewſkiey, na ktorym krotko zoſtawał: fluxya pierſi zabrała go literaturze i familii. Zoſtawił ſyna i corkę. Dzieła ktore napiſał ſą: I. *La Defenſe de l'Eſprit des Loix* przeciwko autorowi *des Nouvelles Eccleſiaſtiques*, ale ta nie ieſt tak dobra, iak ta ktorą ſam prezydent *Montesquieu* wydał. II. *Mes Penſées* albo *le Qu'en dira-t-on?* in 12mo. Dzieło ktore ſię nieutrzymało, chociaż ieſt dośyć rozumne. III *Les Memoires de Made de Maintenon* 6. T. in 12mo. po ktorych naſtąpiły 9. T. *Liſtow*: (*patrz* MAINTENON) mimo błędow ktore ſię znayduią w tym dziele, gdzie ſtyl niema ani przyſtoyności, ani tey godności ktorey wyciąga hiſtorya, niemożna nie przyznać autorowi wiele ognia i wybitności. Ma czaſem zwięzłość *Tacyta*, ktorego tłomaczenie zoſtawił w rękopiśmie. Pilnie ſię uczył tego dzieiopiſa ſiłozofa, ktorego czaſem dobrze naśladuie. IV. *Liſty do JmP. de Voltaire* 1761. in 12mo. dowcipne. Autor był wydał *le Siécle de Louis XV.* 3. T. in 12mo. JmP. de *V...* zbiiał to dzieło, w innym pod tytułem: *Supplément au Siécle de Louis XIV. La Beaumelle* wydał w R. 1754. *Reſpons* na ten *Supplement*, ktory powtornie wyſzedł w R. 1761. pod tytułem: *Liſty. V. Penſées de Sénéque* po Łacinie i po Francuzku, w ſtylu *Penſées de Ciceron* przez JmP. *Olivet*, ktorego naśladował a nie wyrownał. VI. *Commentaires ſur la Henriade* w Paryżu 1775. 2. T. in 8vo. w ktorym dośyć ieſt guſtu, ale nadto drobiazgu. VII. *Tłomaczenie* piſane *Odow Horacyuſza*. VIII. *Melanges* także w rękopiśmie, między ktoremi znayduią ſię rzeczy uſzczypliwe. Autor bowiem z przyrodzenia był ſkłonny do Satyry, charakteru wprawdzie ſzczerego i rzetelnego, ale gorącego i niespokoynego. Mniey pokazywał rozumu w poſiedzeniu, aniżeli w piſmach.

BEAUMONT des ADRETS, *patrz* ADRETS.

BEAUMONT DE PEREFIXE, *patrz* PEREFIXE.

I. BEAUMONT, (Godfryd de) rodem z Bayeux kanonik w oyczyźnie ſwoiey, legat ſtolicy S. w Lombardyi; znaydował ſię przy xiążęciu *Karolu d'Anjou* bracie S. *Ludwika* w krolewſtwie Neapolitańſkim, w urzędzie kanclerza. Za powrotem ſwoim, zoſtawſzy biſkupem Laońſkim, ſprawował obowiązki Pera R. 1272. przy koronacyi *Filippa Smiałego* krola Francuzkiego, i w rok potym umarł. Załowany iako prałat cnotliwy i wielkich zaſług.

II. BEAUMONT, (Franciſzek) narodził ſię R. 1587. w hrabſtwie Leiceſter, umarł w ſamym kwiecie wieku ſwego R 1615. napiſał wiele *Komedyi* i *Tragedyi* dla teatru Angielſkiego, ktore były dobrze przyięte. Pomagał mu w tey robocie przyiaciel iego *Fletſcher*. Ci dway mężowie byli rywalami bez zazdrości. Przyłączono ich dzieła w piękney edycyi wydaney R. 1711. 7. T. in fol.

III. BEAUMONT, (Wilhelm Gean de) pleban S. *Mikołaia* w Rotomagu oyczyźnie ſwoiey. Umarł R. 1761. żałowany od ſwoich owieczek ktore nauczał i zbudował. Wydał niektore kſięgi nabożne.

I. BEAUNE, (Jakub de) baron de Samblançai ſuperintendent ſkarbowy pod *Franciſzkiem I.* Zawiadywał dochodami tego krola z zupełną iego ſatyſfakcyą aż do czaſu, gdy *Lautrec* dopuścił że xięztwo Medyolańſkie odpadło, nieodebrawſzy pieniędzy dla woyſka na tę expedycyą wyznaczonych. Gdy krol Francuzki żywo zgrudził o to JP. *de Beaune*, on ſię tym wymawiał, iż w ten ſam dzień kiedy pieniądze na wyprawę Medyolańſką były przygotowane, krolowa matka ſama przyſzła do kaſſy, żądaiąc aby iey wypłacił zaległe penſye z dochodow Valezu, Tureniu, i Anjou, ktorych to państw była dożywotnią panią, przydaiąc, *że ma dośyć kredytu obronić go ieżeli iey zadośyć uczyni, albo go zgubić ieżeli mu odmowi.* Krolowa matka zapytana od krola przyznała ſię że odebrała pieniądze, ale ſię mocno zapierała, iż niewiedziała że te pieniądze, były przeznaczone w Medyolańſkie. *Samblançai* zoſtał ofiarą tego kłamſtwa zdradliwego. Krolowa matka tak mocno naſtawała na iego życie, że go ſkazano na ſzubienicę. Długo czekał na drabinie, odmiany wyroku, ale prożno. Po nieiakim czaſie uſprawiedliwiono pamiątki iego. *Amelot de la Houſſaye* mowi w pamiętnikach ſwoich, że *Renald Gentil* pierwſzy kaſſyer ſkarbu, oddał krolowey matce kwity, ktore ona była dała P. *de Beaune* odbierając od niego pieniądze. I ta była bez wątpienia przyczyną dla ktorey ten miniſter niemogł ſię zupełnie uſprawiedliwić. *Gentil* powięſzony w 8. czy 9. dni potym, zaſłużył ſobie na takową śmierć że zgubił pana ſwego.

II. BEAUNE, (Renald de) narodził ſię w Tours R. 1527. udał ſię nayprzod do prawa, i był kanclerzem *Franciſzka* xiążęcia *d'Alençon* pana Brabancyi, ale gdy ſię chwycił ſtanu duchownego zoſtał nayprzod biſkupem Mendy, arcy-biſkupem Bourges, wnet Seneńſkim R. 1596. *Klemens VIII.* rozgniewany na tego prałata że rozgrzeſzył *Henryka IV.* krola Francuzkiego, i że zaproponował erekcyą patryarchatu w Francyi, zatrzymał mu bullę, i dopiero w ſześć lat expedyować ie kazał. *Beaune* okazał ſię w każdey okazyi gorliwym Francuzem, na zgromadzeniu duchowieńſtwa, i pod czas ſtanow w Blois gdzie prezydował R. 1588. oſobliwie na konferencyi w Surennes. Umarł R. 1606. wielkim iałmużnikiem Francuzkim i kommandorem orderow krolewſkich maiąc lat 79. Zoſtał po nim *Pſalterz tłomaczony na Francuzkie* w Paryżu r. 1586. in 4to.

III. BEAUNE, (Florimond de) konſyliarz w Blois, z tey ſamey familii co i poprzedzaiący, w ściſłey żył przyiaźni z *Kartezyuſzem*. Wynalazł narzędzia aſtronomiczne, umarł R. 1652. Ten matematyk wſławił ſię przez iedno *Problema*, ktore od niego bierze ſwoie nazwiſko: *Kartezyuſz* rozwiązał to *Problema* i zachęcił autora pochwałami mu danemi, ktoremi wzbudzony de *Beaune* wynalazł ſpoſob determinowania natury krzywych linii, przez właſności ich tangentow.

BEAURAIN, (Jan de) narodził ſię R. 1697. w Aix-en-Iſſard w hrabſtwie Artezyi w 19.

R. przybywszy do Paryża, ćwiczył się w geografii pod sławnym *Piotrem Moulart Sauson* geografem krolewskim. Postępek w tey nauce tak był prędki, iż w 25. R. iego zastąpił mieysce. Kalendarz wieczny iego wynalazku, ktorym się *Ludwik XV.* bawił przez lat 20. uczynił go znanym krolowi, dla ktorego wiele *Kart* i *Planow* narobił. Naywięcey mu sławy ziednało dzieło. *La Description Topographique & militaire des Campagnes de Luxembourg, depuis 1690 jusqu'en 1694.* Paris 1756. 3. T. in fol. Oprocz tych, miał osobliwszy talent do negocyacyi, do ktorych był używany przez kardynała *de Fleury* i *Amelota*. Umarł w Wersalu na straguryą dń. 11. Lutego 1771. wieku swego 75. Syn iego wstępuie w ślady oycowskie. Już wydał: *La Campagne du Grand Condé en 1674. Paris* 1775. in fol. a ma gotowe *Pana de Turenne.*

BEAUREGARD, *patrz* Berigard.

BEAUSOBRE, (Izaak de) rodem z Niort 1659. uciekł do Hollandyi chroniąc się przed dekretem potępiaiącym go za to, iż się odważył oderwać pieczęć od drzwi kościelnych, po wyszłym zakazie sprawiania publicznie obrządkow wiary kalwińskiey R. 1694. udał się do Berlina, gdzie został kapelanem krola Pruskiego, i konsyliarzem konsystorza krolewskiego. Umarł R. 1738. wydawszy wiele dzieł: I. *Défense de la Doctrine des Réformés.* II. *Tłomaczenie starego Testamentu.* III. *Dissertacyą o Adamitach Czeskich*; książka ciekawa. IV. *Historya krytyczna o Manicheuszu i Manicheizmie*, w 2. T. in 4to. 1734. 1739. Ta książka interessuiąca filozofow, iest dowodem niewątpliwym, rozumu, rostropności i erudycyi autora. Nikt lepiey niewyłuszczył te sławne chimery. *Kazania* 4. T. in 8vo. w Genewie. VI. Wiele *Dyssertacyi w bibliotece Niemieckiey*, nad ktorą aż do śmierci pracował. Miał syna, ktory przez talenta i mądrość uczynił się godnym oyca.

BEAUSOLEIL, (Jan de Chatelet, Baron de). Niemiec astrolog i filozof hermeticzny XVII. wieku, zaślubił sobie *Marcinę Berthereau* tym samym zarażoną głupstwem. Ta para dobrana, szczyciła się że ma sposob znalezienia wod, prętkiem czyli rozgą sztuczną. Z Węgier przybyli do Francyi, opowiadaiąc że maią cudowne narzędzia, do poznania tego wszystkiego co było w ziemi: *Wielki Kompas Bussolę o 7. kątach*; *Astrolabium mineralne, siedem rozg metallicznych i hydraulicznych &c.* Oskarżono ich o czarodzieystwo w Bretanii, otworzono ich skrzynie i zabrano im wszystkie rozgi i narzędzia, przygotowane pod przyzwoitemi znakami. *Barona* zamknięto w Bastylli, a żonę iego w Vincennes około R. 1641.

BEAUTRU, *patrz* Bautru.

BEAUVAIS, (Wincenty de) *patrz* Wincenty No. III.

I. BEAUVILLIERS, (Franciszek de) xiążę de St Aignan, z akademii Francuzkiey narodził się R. 1607. Napisał niektore *Rymopisma* umarł R. 1687... Syn iego starszy *Paweł* xiążę de.

II. BEAUVILLIERS, był ochmistrzem xiążęcia Burgundzkiego oyca *Ludwika XV.* umarł R. 1714. Zaszczepił w sercu swego wychowańca miłość dla ludzi, i żądze czynienia ich szczęśliwemi. Był szczerym na dworze, i zawsze obstawał za ludem.

BEAUXAMIS, (Tomasz) karmelita Paryzki, doktor w Sorbonie umarł R. 1589. Niewiem zkąd ta wiadomość *Amelotowi de la Houssaye*, że ten karmelita miał plebanią S. *Pawła*, ktorą za to utracił, że niechciał pozwolić pogrzebu lubownikom *Henryka III.* w swoim kościele. Napisał *Wykłady* na *Harmonią Ewangeliczną* w Paryżu 1650. 3. T. in fol. i inne dzieła.

BEBELE, (Henryk) syn wyrobnika w Justingen w Szwabii, został professorem wymowy w akademii Tubińskiey. Wprowadził dobrą Łacinę w kray swoy. Cesarz *Maxymilian I.* zaszczycił go koroną poety R. 1501. Rymopisma iego są pod tytułem: *Opuscula Bebeliana* w Strazburgu R. 1512. in 4to. Jego wiersze zdaią się bydź owocem kwiecistey imaginacyi. Zostawił także traktat *de Animarum statu, post Solutionem à Corpore*, w zbiorze łacińskim w tey materyi, Frankforcie 1692. 2. T.; i inny *de Magistratibus Romanorum* gdzie nie wszystko opisał.

BEC, *patrz* Bek.

BECAN, (Marcin) Jezuita professor teologii i filozofii, spowiednik *Ferdynanda II.* narodził się w Brabancyi, umarł w Wiedniu R. 1624. Zostawił *Sommę Teologiczną* in fol. Traktaty *Kontrowersyi* i inne pisma, ktore są z liczby pism potępionych, zdartych i spalonych za dekretem parlamentu Paryzkiego R. 1762. Ten Jezuita tak daleko rozciągał władzę papiezką w swoiey księdze o mocy krola i naywyższego biskupa, że sam *Paweł V.* kazał ią potępić przez urząd święty. Ten dekret wydany R. 1613. 3. Stycz: X. *Joz. Tołoczko* S.J. tłom. na Polski kontrowersye z kalwinem 1769. in 8o.

BECCADELLI, (Ludwik) rodem z Bononii 1502. z familii szlachetney odbywszy swoie nauki w Padwie, przywiązał się do kardynała *Polus*, ktoremu towarzyszył podczas iego legacyi do Hiszpanii; sam potym po odprawionym zborze Trydentskim był legatem do Wenecyi i Auszpurga. Odebrał w nadgrodzie za prace swoie arcy-biskupstwo Ragnzańskie. *Kosmus I.* wielki xiążę Toskański powierzył mu wychowanie syna swego *Ferdynanda*. Złożył w ten czas arcy-biskupstwo w nadziei iż go doydzie przyobiecane arcy-biskupstwo Pizańskie, ale gdy się omylił w nadzieiach swoich, musiał się kontentować proboszstwem katedralnym de Prato, gdzie życie swoie skończył R. 1572. Naypryncypalnieysze dzieła iego są: *Życie kardynała Polus* po łacinie, ktore *Maucroix* na Francuzkie przełożył, i *Życie Petrarchy*, po Włosku, daleko dokładnieysze niż wszystkie inne do tych czas wydane. Prałat ten był w przyiaźni, prawie ze wszystkiemi ludźmi uczonemi swoich czasow, z *Sadolet*, *Bembo*, *Manuceſſem*, *Varchi* &c.

BECCAFUMI, (Dominik) nazwany prawdziwie *Mecarino*, z Sienny, pasąc trzodę oyca swego, kreślił sobie na piasku rożne figury, mieszczanin z Sienny nazwany *Becafumi* wziął go od trzody, i dał go uczyć dessenin. Ten malarz przez wdzięczność, przybrał sobie imie swego dobroczyńcy. Umarł R. 1549. w Genuy maiąc lat 65. S. *Sebastyan* iest naypiękniieyszym iego dziełem, w pałacu *Borghesen.*

BECCARI, (Augustyn) narodził się w Ferrarze pierwszy poeta Włoski, ktory pisał *Pasterki*. *Baillet* myli się gdy twierdzi, że *Tasso* iest wynalazcą tego rodzaiu rymopisma. *Aminto Tassa* dopiero napisany R. 1573.; a *pasterka Beccarego Il sacrificio favola Pastorale* iestsze w R. 1555. in 12mo wydana. Ten wierszopis umarł 1590.

BECCO, *patrz* IV. Antoni.

BECHER, (Jan-Joachim) narodził się w Spirze 1645. nayprzod

był professorem medyciny, a potym pierwszym lekarzem elektora Moguntskiego, a potym Bawarskiego. Udał się do Londynu gdzie go sława iego uprzedziła, i tam umarł R. 1685. Wiele napisał dzieł, z ktorych naycelnieysze: I. *Physica subterranea* w Frank. 1669. in 8vo. przedrukowana w Lipsku 1703. i 1759. in 8vo. II. *Experimentum Chymicum novum* Frankf: 1671. in 8vo. III. *Character pro notitia linguarum universali*. Chce w tey księdze podać *język powszechny*, ktoryby wszystkie narody zrozumiały. IV. *Institutiones Chymicæ, seu Manuductio ad Philosophiam Chermeticam* w Moguncyi 1662. in 8vo. V. *Institutiones Chymicæ Prodromæ* w Frankforcie 1664. i w Amsterdamie 1665. in 12mo. VI. *Experimentum novum ac curiosum de Minerâ arenariâ perpetuâ* w Frankf: 1680. in 8vo. VII. *Epistolæ Chymicæ* w Amsterdamie 1673. in 8vo. *Becher* uchodził za doskonałego mechanistę i dobrego chymistę. Był to człowiek charakteru żywego, gorącego i zacietego. Wdał się w bałamuctwa Alchymii. On naypierwszy przystosował chymią do filozofii, i okazał iak iest pomocna do wytłomaczenia struktury, złożenia i związku iedney części z drugą ciała.

BECHET, (Antoni) autor *Historyi Kardynała Martinusyusza*, wydaney w Paryżu in 12mo. R. 1715. i tłomacz *Listow Barona de Busbec*, umarł kanonikiem w Usez R. 1722. w 73. R. Był rodem z Auwergnii w Klermoncie.

BECKER, (Daniel) rodem z Krolewca, pierwszy lekarz elektora Brandeburskiego, umarł w oyczyźnie swoiey R. 1670. maiąc lat 43. Wydał: *Commentarius de Theriaca*: *Medicus microcosmus* Lond: 1660. in 8vo *De cultivore Prussiæ* w Leyden 1638: in 8vo.

BECKER, *patrz* Bekker.

BECKMAN, (Chrystyan) narodził się w Borna w Mysnyi, był predykantem w Steinbac tey samey prowincyi. Napisał *Dzieła Teologiczne* szacowane od Niemcow. Umarł R. 1648.

I. BECQUET, *patrz* Tomasz Kantuaryiski (S.)

II. BECQUET, (Antoni) Celestin, bibliotekarz w klasztorze Paryzkim, umarł R. 1730. 76. R. życia swego. Wydał *Historyą kongregacyi Celestynow w Francyi*, z pochwałami historycznemi ludzi sławnych swego zakonu, po łacinie in 4to. 1721. Był to mąż uczony, przysłużny, ktory umiał wiele ciekawych anekdotkow literatury, i udzielił ie z ukontentowaniem.

BECTOZ, (Klaudia de) corka szlachcica z Delfinatu księni S. *Honoryusza* w Tarascon, znacznie postąpiła w języku Łacińskim i naukach, pod *Dyonizym Faucher* mnichem w Lerins, i ialmużnikiem iey zakonu. *Franciszek I.* tak wielkie znalazł upodobanie w *Listach* tey księni, że przy sobie nosił i pokazywał damom dworskim, iako rzecz osobliwszego szacunku. Z Awignonu puścił się do Tarascon z krolową *Małgorzatą Nawarry*, dla rozmowienia się z tą uczoną panną. Umarła R. 1547. napisawszy niektore *Dzieła* po łacinie, po Francuzku, wierszem i prozą.

BEDA, (Natalis) *Syndicus facultatis Theologicæ* w Paryżu, rodem z Pikardyi. Wydał krytykę nad tą żarliwą na *Paraphrases Erasmi*. Ten sławny mąż odpisał mu na nie, i dowiodł mu, że w swoim nikczemnym dziele 181. kłamstw, 210. potwarzy, i 47. bluźnierstw położył. Doktor niemaiąc co odpowiedzieć, poczynił niewierne wypiski z dzieł *Erazma*, donioss go teologom, iako heretyka, i sprawił to że go cenzurowano. Ten to sam, ktory zabronił Sorbonie dać zdanie, na rzecz rozwodu *Henryka VIII.* krola Angielskiego. Zdanie iego było nayszpetsze; ale zbytnia żwawość i popędliwość z ktorą ie popierał, ściągnęły na niego naganę; parlament Paryzki potępił go w 1536. ażeby odprawił pokutę przed kościołem P. Maryi, *że mowił przeciwko krolowi i prawdzie*. Nakoniec zkazany na wygnanie do opactwa w Mont-Saint-Michel, umarł tam R. 1537. Zostawił *Bedę* I. Traktat *de unica Magdalena* w Paryżu 1519. in 4to. przeciwko pismom *le Fèvre d' Etaples* i *Josse Clithoue*. II. *Dwanaście ksiąg* przeciwko *wykładom pierwszego*. III. Książkę przeciwko *Paraphrases Erazma* 1526. in fol. i inne dzieła wszystkie pod ślepiem grubiaństwa, i wcale nieutaloney zapalczywości. Łacina iego ani szczera, ani poprawna.

BEDA, (Venerabilis) narodził się R. 672. w maiętności pewnego klasztoru na granicach Szkocyi, gdzie od 7. roku chował się. Ćwiczył się w naukach i literaturze. Nauczył się języka Greckiego, poezyi, arytmetyki &c. w 30. R. został kapłanem, i od tego czasu zatrudniał się szczegulnie pisaniem rożnych dzieł na pismo S. Umarł rozciągniony na posadzce w celi swoiey R. 735. maiąc lat 63. Wydrukowano *Dzieła* iego w Bazylei i w Kolonii w 8. T. in fol. ktore się w 4. oprawiaią. Nayznaczniejsze dzieło iego: *Historya kościelna Anglii*, od wtargnienia *Juliusza Cezara* do Anglii aż do R. 731. osobno drukowane w Cambridge 1644. in fol. Bez krytyki i dokładności, niemożna iey się radzić iak tylko w tych rzeczach, ktore się stały za iego czasow. Inne dzieła iego są: *Wykłady na pismo S.* gdzie często gęsto tylko wypisane

mieysca z OO.SS. osobliwie *S. Augustyna*: księga iego o *sześciu wiekach świata*, obruszyła na niego niektorych mniey uczonych. Wyszydzili go, nazwali go heretykiem, wyrzucaiąc mu, iako naywiększy występek, że śmiał twierdzić że J. C. nieprzyszedł na świat VI. wieku. *Beda* bronił się, i usprawiedliwił swoy układ chronologiczny; odważył się dowodzić, przeciwko powszechnemu mniemaniu, ktory trwałość świata do 6000 tylko lat stanowiło, że to zdanie niemiało żadnego gruntu. Styl *Bedy* iest iasny i naturalny, ale bez wyboru i gładkości.

I. BEDFORT czyli Betfort, (Jan xiążę de) trzeci syn *Henryka VI.*, był wodzem woyska Angielskiego R. 1422. przeciwko *Karolowi VII.* Tego samego roku mianowany regentem Francyi, imieniem małoletniego, ktorego kazał ogłosić krolem Francuzkim, w Paryżu i w Londynie, poraził flottę Francuzką blizko Southampton, opanował Crotoi, wszedł z woyskiem do Paryża, zbił xiążęcia *d' Alençon* i całe krolestwo napełnił postrachem. Umarł w Rotomagu R. 1435.

II. BEDFORT, *patrz* Russel.

BEDMAR, *patrz* Cueva.

BEELPHEGOR, bostwo Moabitow, o ktorym iest wzmianka w piśmie S. Mniemaią że to iest ten sam co *Adonis* lub *Priap*, lub też owo bożyszcze znane z poganow pod nazwiskiem *Crepitus*.

BEGAT, (Jan) rzecznik, konsyliarz nakoniec prezydent w parlamencie Dijońskim, umarł w tym mieście R. 1572. Napisał *Pamiętniki na Historyą Burgońską* bardzo niedokładne.

BEGER, (Wawrzyniec) narodził się R. 1652. w Heidelbergu z oyca garbarza, był bibliot: *Fryderyka Wilhelma* Elekt: Brand.

Uczynił ſobie znakomite mieyſce między uczonemi przez piſma ſwoie: I. *Theſaurus ex Theſauro Palatino ſecutus, ſeu Gemmæ* in fol. 1685. II. *Spicilegium Antiquitatis* in fol. 1692. III. *Theſaurus ſive Gemmæ Numiſmata &c.* 3. T. in fol. 1696. i 1701. IV. *Regum & Imperatorum Romanorum Numiſmata, à Rubenio edita* 1700. in fol. V. *De nummis Cretenſium ſerpentiſani* 1702. in fol. VI. *Lucernæ ſepulchrales J. P. Bellori* 1702 in fol. VII. *Numiſmata Pontificum Romanorum* 1703. in fol. VIII. *Excidium Trojanum*, Berlin 1699. in 4to. &c. Umarł w Berlinie R. 1705. gdzie był towarzyſzem akademii. *Beger* napiſał dzieło uſprawiedliwiaiące wiele-żeńſtwo, na prożbę elektora palatina *Karola-Ludwika*, ktory chciał ſobie zaſłubić ſwoią luhownicę za życia ieſzcze pierwſzey żony ſwoiey. *Beger* po śmierci tego xiążęcia zbiiał właſne dzieło. Ale ta refutacya nie wyſzła na świat. Kſiążka ta była Niemiecka pod tytułem: *Uwagi na Małżeńſtwo* przez *Dapneuſa Arcuanuſa*, in 4to.

BEGON, (Michał) rodem z Blois R. 1638. z familii znakomitey. Był intendentem na rozmaitych wyſpach Francuzkich, wſławił ſię miłością do nauk, i dobroczynnością dla ludzi uczonych; miał bibliotekę wyborną, i gabinet Medalłow ſtarożytności, koperſztychow, konchow i innych ciekawości czterech części świata. Na kſięgach iego bywał takowy napis. *Michaelis Begon & amicorum.* Odpowiedział bibliotekarzowi, ktory mu przekładał, że kſiążki giną gdy ſię wſzyſtkim udzielaią; *wolę ſtracić kſięgi moie, aniżeli pokazać, że niewierzę uczciwemu człowiekowi.* Kazał ſztychować portrety wielu ſławnych ludzi XVII. wieku. Zebrał wiele *Pamiętnikow* o ich życiu; z tych to materyałow napiſał *Perault Hiſtorya ſławnych ludzi w Francyi.*

* BEHAIM, (Marcin) narodzony z ſzlachetney familii Norembergkiey pochodzącey z Czech, nabywſzy doſkonałości w koſmografii i w żegludze, powziął naypierwſzy myſl odkrycia Ameryki, podług wielu autorow. Około R. 1460. popłynął na okręcie, ktory mu powierzyła *Izabella* xiężna i regentka Burgońſka, żona *Filippa III.* nazwanego pobożny. Po nieiakim czaſie żeglugi na morzu zachodnim odkrył wyſpę Fayal i blizkie wyſpy Azorſkie. Zaludniwſzy te wyſpy, miał rozkaz w R. 1466. aby tam oſiadł, co uczynił, i większą część życia ſwego tam przemieſzkał. Znayduie ſię ieſzcze w archiwum familii *Behaim* piſmo autentyczne na pargaminie ſtarym Niemieckim piſmem, ktorego początek takowy: *Hern Martin Behaim, Ritter, Herr Martins Behaims Sün, von der Schopparin gebohren, hat unterm Hern Johanes, den andern König in Portugal, in einer Inſel gewont ſo er gefunden hat* Inſula de Fayal *genant, unter, und bey den Inſelen,* Açores *gelegen in dem occidentaliſchen* Océan &c. Około Roku 1486. *Behaim* puścił ſię w dalſzą żeglugę ſzukania iakiey nowey ziemi. Znalazł część Ameryki to ieſt Brezylią cieśninę ktorą potym nazwano Magelańſką &c. R. 1485. 18 Lutego. Krol Portugalſki *Jan II.* paſſował go na rycerza, a R. 1492. odwiedził *Behaim* oyczyznę ſwoią, dla widzenia ſię z familią. Pod ten czas zdziałał ow *Globus* maiący 20. calow dyametru, na ktorym wyobraził ziemię podług *Syſtemma Ptolomeuſza*, przydaiąc i ſwoie nowe odkrycia. Do tych czas familia *Behaimow* zachowuie ten koſztowny zabytek poprzednika ſwego. JmPan *Doppelmayer* mappę tego globuſu kazał ſztychować, i przyłączył ią do dzieła ſwego *o matematykach i artyſtach Norembergkich. Behaim* po odprawionych ieſzcze niektorych podrożach umarł w Lizbonie R. 1506. dnia 29. Lipca. Trzema mieſiącami przed *Kolombem.* Autorowie Francuzcy niedaią wiary temu opiſowi hiſtorycznemu o *Behaimie*, twierdząc że to tylko wynalazkiem ieſt Niemcow, iż *Behaim* naypierwſzy miał myſl o Ameryce, i te po części odkryciem niektorych mieyſc niścił. Tym czaſem *Wagenſeilius* in paneg: Bohem. *Riccioli* in geograph: refor: l. 3. *Freher in Teatro* i inni, chcą dowodzić że *Magelan* w R. 1519. obaczył w gabinecie krola Portugalſkiego mappę ryſſowaną ręką *Behaima*, i tam poſtrzegłſzy wyraźnie cieśninę, powziął zamyſł ſzukania iey, a gdy ią znalazł nadał iey ſwoie imie. Że *Kryſztof Kolumb* na wyſpie Maderze, podług kart morſkich *Behaima* dalſze Ameryki czynił odkrycia. Nadto ieſzcze wiele autorow twierdzi, że *Behaim* naypierwſzy wynalazł używanie igły magneſowey w żegludze. Tyle ſzczegulności, i opiſow zgodnych rozmaitych autorow ledwie pozwalaią wątpić o prawdzie tego, że *Behaim* dał okazyą i otworzył drogę do odkrycia nowego świata. Rzeczą ieſt prawdziwie zabawną, że miaſto Genua przez *Kryſztofa Kolumba*, Florencya przez *Amerykа Weſpucyuſza*, Portugalia przez *Velaſco de Gama* czynią ſobie zaſzczyt, że były gniazdem wielkich mężow ktorzy tak znaczne poczynili odkrycia, gdy naypierwſza myſl poczęta była w głowie Niemieckiey. Jeſt rzeczą oſobliwſzą, że imiona tych, ktore dzieie głoſiły, ſławiły rymopiſma, do naypoźnieyſzey doydą potomności, w ten czas gdy imie *Behaima* ledwie ieſt znane, możnaby ich przyrownać do ludzi śrzedniego wzroſtu, ktorzy wlazłſzy na barki olbrzyma, cożkolwiek daley niż on widzą. To ieſt pewna, że wſzyſtkie daty zgadzaią ſię w tym co ſię powiedziało o panu *Behaim*, i ieżeli odprawił żeglugę ſwoią R. 1460. naturalnie karty iego morſkie, dziennik podroży, i pamiętniki iego odkrycia, były zachowane w Portugalii lub w Hiſzpanii w Archiwum żeglug, a więc ci ktorzy poźniey to iamo co on mieli zamierzenie, mogli nabydź wiele światła z zoſtawionych przez niego wiadomości. Ale niechby nic więcey nieuczynił iak tylko podług *Moreri* ego i innych, podał iakim ſpoſobem można użyć wynalazku *Buſſoli* w żegludze, imie iego żaſługuie na nieśmiertelność, i czyni zaſzczyt narodowi Niemieckiemu. *Behaim* miał ſyna iednego *Marcina z Joanny, de Macedo*, corki admirała Portugalſkiego. Jeden z potomkow iego *Jan Zygmunt* narodził ſię R. 1623. umarł Roku 1656. przełożył wyznanie Auſzpurſkie na Polſki język.

BEHN, (Aphara *czyli* Astra) dama Angielſka rodem z Kantuaryi. Oyciec iey *Johnſon* wybieraiąc ſię z całą familią do Indyi, gdzie był nominowany leitnantem general. umarł w drodze. Corka iego pobawiwſzy przez nieiaki czas w Ameryce powrociła do Londynu, i zaſlubiła ſię JmP. *Behn* bogatemu kupcowi, pochodzącemu z Hollandyi. *Karol II.* krol Angielſki ktory znał rozum i zaſługi JmP. *Behn*, powierzył iey pewną negocyacyą względem woyny, ktorą chciał wydać Hollendrom. Ta dama wykonała zlecenie ſwoie podług myśli krolewſkiey. Widząc że iey kredyt wzbudza zazdrość, ſchroniła ſię na oſobność daleką od zgiełku i niebeſpieczeńſtwa. Umarła R. 1689. Pochowana w Weſtmunſter między

grobami krolow. Dzieła iey zawarte ſą w 4. T. in 8vo. iako to: *Sztuki teatralnę, ciekawości hiſtoryczne, Poezye rożne, i tłomaczenie o wieloſci światow. Oronoko*, romans hiſtoryczny, ktory czytała *Karolowi II.* ieſt iedno z dzieł iey naytkliwſze. Jmſ. *de la Place* przełożył ie na Francuzkie in 12mo. R. 1755. Poeta pewny Angieſki napiſał w tey mierze tragedyą. *Oronoko* był ſynem krola Affrykańſkiego przedany Anglikom w Surinam, niemogąc znieść upodlenia niewoli, chciał ſię z niey wybić uczyniwſzy bunt z towarzyſzami ſwemi, ale nieſzczęściem nieudały mu ſię zamyſły iego, ſam zabity został. JmP. *Behn* będąc świadkiem tych nieſzczęśliwości tego negra, opiſała ie przybywſzy do Anglii. Widzieć można w tym romanſie, cnotę, męztwo, i wſpaniałość, paſſuiącą ſię z przeniewierſtwem, zdradą i okrucieńſtwem. Piſze moy oryginał, że to ieſt ieden z tych romanſow Angielſkich ktory naybardziey rozrzewnił ſerce Francuzow.

BEIRLINCK, (Wawrzyniec) archidyakon w Antwerpii oyczyźnie ſwoiey, i dyrektor ſeminarium, umarł R. 1627. maiąc lat 49. Wydał nową edycyą dzieła: *Magnum teatrum vitæ humanæ* przez *Zwingera*, znacznie ie pomnożywſzy w 7. T. in fol. Zoſtawił ieſzcze: *Biblia ſacra variorum Tranſlatorum* 3. T. in fol. w Antwerpii i inne dzieła.

BEK, (Dawid) z Delſtu, uczeń kawalera *Antoniego Vandyck* malarza krola Angielſkiego, wyrownał miſtrza ſwego. Krolowie chcieli aby ich portreta malował. Tak zaś prędko malował, że *Karol I.* rzekł dnia pewnego: *Jak uważam, tobyś konia w biegu odmalował.* Umarł w Hadze roku 1656.

BEKKER, (Baltazar) narodził ſię Warthuiſen w prowincyi Groningſkiey R. 1634. był preſbyterkantem po rożnych kościołach, i umarł w Amſterdamie R. 1698. Dzieło iego, *Świat urzeczony*, tłomaczone z Flammańſkiego na Francuzkie w 4. T. in 12mo. 1694. pozbawiło go urzędu w tym mieyſcie, ale magiſtrat mu penſyą zachował. Kięga ta ośobliwa ale rozwlekła i nudna chce dowodzić, iż nigdy nie było opętanych i czarownikow, że dziabli nigdy ſię nie wdaią w ſprawy ludzkie, ani żadney mocy niemaią nad ciałem ich. *Benjamin Binet* zbiſał to dzieło w ſwoim traktacie *o Bogach Pogańſkich*, in 12mo. ktory ſię często przyłącza do dzieła *Bekkera*. Napiſał także I. *O kometach in 8vo.* II. *Zdrowa teologia* III. *Wykład proroctwa Daniela &c. &c. Bekker* ktory w diabła nie wierzył, podobny był do niego poſtacią, tak bardzo był ſtraſzny; ale za to miał rozum pewny, charakter ſtały, dowcip żywy, i chęć nieuſtanną nabywania nowych wiadomości.

I. BEL, (Mateuſz) Węgrzyn, predykant luterſki w Presburgu i hiſtoriograf ceſarza *Karola VI.* ktory go zaſzczycił kleynotem ſzlachectwa. *Klemens XII.* przyſłał mu ſwoy portret i wiele medalow złotych, dla okazania mu, iak wiele waży dzieła iego. Był towarzyſzem akademiiow Berlińſkiey, Londyńſkiey i Petersburſkiey. Umarł R. 1749. maiąc lat 66. Napiſał I. *Scriptores rerum Hungaricarum* 1746. 3. T. in fol. II. *De literaturâ Hunno-Scythicâ* w Lipſku 1718. in 8vo. i 4to. III. *Notitia Hungariæ* 1735. 4. T. in fol. dzieło uczone i dokładne.

II. BEL, (Jan Jakob) konſyliarz parlamentu w Bordeaux oyczyźnie ſwoiey, i towarzyſz akademii miaſta tego, umarł w Paryżu R. 1738. maiąc lat 45. z zbyteczney pracy. Miał bardzo piękną bibliotekę, ktorą chciał publiczną uczynić z wyznaczeniem funduſzu na utrzymanie dwoch bibliotekarzy. Napiſał: *Dictionnaire teologique* znacznie powiękſzony przez *l'Abbé de Fontaines*. Ganią ſłuſznie wiele nowych wyrazow, wykwintnych ſłow, znayduiących ſię w tym dziele, ale nie należy ſię potępiaiąc nie zwykle tłomaczenie ſię zarzucać inne, ktore iuż zwyczay upoważniał. Napiſał także *liſty krytyczne* na tragedyą J.P. *de Voltaire*, *Mariamne Apologia P. Houdar de la Motte*, w 4. liſtach, ieſt ſatyrą pod maſką Ironii. Tragedye i inne dzieła ſą tam dowcipnie krytykowane.

III. BEL, (le) kapłan zakonu Troycy S. w klaſztorze w Fontainebleau, wydał *Relacyą zaboyſtwa P. Monaldeſchi*, zamordowanego na rozkaz *Kriſtiny* krolowey Szwedzkiey, pani, ktora ſię bydź mieniła filozofowką. To dzieło drukowane z innemi piſmami ciekawemi, wyſzło w Wenecyi roku 1664. in 12 *le Bel* dyſponował na śmierć tego nieſzczęśliwego męża.

BELAIR. *patrz* LAVAL i SAINT HYACINTH.

BELESIS, Chaldeyczyk, podług niektorych autorow ma bydź ten ſam co *Nabonaſſar* i *Baladan*, był nayglownieyſzą przyczyną do wyniesienia na tron *Arbaceſa* krola Medow, ktory mu dał rządſtwo Babylonu R. 773. przed Chryſtuſem. Ten mąż przebiegły dowiedziawſzy ſię za *Sardanapal* krol Aſſyryiſki, ſpalił ſię ze wſzyſtkiemi bogactwy w pałacu ſwoim, otrzymał pozwolenie zebrania popiołow iego. Tym ſpoſobem ogarnął wſzyſtkie ſkarby owego nieſzczęśliwego krola.

BELLHOMME, (Dom Humbert) Benedyktyn, profeſſor filozofii i teologii, a potym opat w Moyen Moutier, narodził ſię w Bar le Duc 1653. umarł 1727. Kazał za nowo wyſtawić opactwo ſwoie, ozdobił ie biblioteką wyborną, i piſał *Hiſtoryą* iego w 1. T. in 4to. po Łacinie.

BELIDOR, (Bernard Foreſt de) towarzyſz akademii Paryzkiey i Berlińſkiey wcześnie okazał biegłość ſwoią w matematyce. Będąc profeſſorem krolewſkim w ſzkołach artylleryi w Ferze, wyſławił uczniow godnych. Gorliwość iego pozyſkała mu mieyſce kommiſſarza artylleryi w prowincyi, ale nadto zbytnia chęć poſtąpienia pozbawiła go tych dwoch mieyſc. Poczynił niektore doświadczenia względem naboiu armat, i dociekł, lub też rozumiał że dociekł iż zamiaſt 12 funtow prochu na ieden naboy, możnaby tylko użyć 8. ktoreby ten ſam ſkutek uczyniły. *Belidor* zwierzył ſię kardynałowi de *Fleury* ſwego wynalazku, o co rozgniewany xiążę de *Dombes* Generał artilleryi, iż do niego proſto, iako do ſwego ſzefſa i dobrodzieia nie udał ſię z tym ſekretem odebrał mu oba urzędy, i kazał mu ſię oddalić z Fere. P. de *Valliere* generał-leitnant artilleryi, uſprawiedliwił *memoryałem* w drukarni krolewſkiey, drukowanym tę czynność xiążęcia de *Dombes*, naganiaiąc poſtępek i doświadczenia *Belidora*. Tym ſpoſobem zoſtał bez ſpoſobu do życia. Xiążę *de Conti*, ktory znał iego zdolność, wziął go z ſobą do Włoch; krzyż *S. Ludwika*, ktorym był uczczony powrociwſzy, ſprawił mu konſyderacyą u dworu. Gdy marſzałek de *Belle-isle* zoſtał miniſtrem woiennym, poſtanowił go inſpektorem artilleryi, i dał mu mieſzkanie w arſenale Paryzkim, gdzie umarł 1761 maiąc lat 70. Był to mąż wielce pracowity, ktory wiele piſał. Zoſtawił I. *Sommaire d'un cours d'Architecture militaire civil hydraulique*, 1720.

in 12mo. II. *Nouveau cours de mathematiques à l'usage de l'Artillerie* 1757. in 4to. III. *Sciences des Ingénieurs*, 1749. in 4to. IV. *Le Bombardier François* 1734. in 4to. V. *Architecture Hydraulique* 1757. in 4to. 4. T. VI. *Dictionaire portatif de l'Ingénieur* 1768. in 8vo. VII. *Traité des Fortifications* 2. T. in 4to. Dzieła te dopełniają po części zamiaru swego, chociaż autor nie był z liczby naypierwszych matematykow. Styl iest iasny, ale rozwlekły.

BELIZARYUSZ, wodz woysk cesarza *Iustiniana*, zakończył szczęśliwie przez pokoy zawarty woynę przeciwko *Cabadesowi*, krolowi Perskiemu R. 531. w rok potym prowadził flottę przeznaczoną na zawoiowanie Afryki, dobył Kartaginy, wybrał się przeciwko *Gilimerowi*, wdziercy na tron Wandalow, odzierzył krolewstwo iego w Kartaginie, kazał sobie służyć urzędnikom tego krola. Maurowie go uznali, a wkrotce potym, poraził ostatek Wandalow, wziął *Gilimera* w niewolą i zaprowadził go do Carogr: w tryumfie na nim się skończyła monarchia Wandalow Arianow. *Belizaryusz* zburzywszy to krolestwo w Affryce, posłany był przez *Iustiniana*, ażeby zniszczył panowanie Gotow w Włoszech. Przybywszy na brzegi Sycylii z flottą opanował Kataneę, Syrakuzy, Palerme i inne miasta. Obrocił się potym do Neapolu, ktory dobył, ztamtąd szedł do Rzymu, od ktorego klucze cesarzowi posłał. *Theodat* krol Gotow gdy został od swoich zabity, *Vitiges* następca iego przystąpił pod Rzym umysłem dobywania go. *Belizaryusz* go zwyciężył i zapędził go do Rawenny, ktorey dobył, *Witigesa* do Carogr: zaprowadził, nieprzyiąwszy korony, ktorą zwycięzeni ofiarowali zwycięzcy swemu. Lud Carogrodzki wielbił tego wielkiego męża, i śpiewał dzieła iego. Czczono go iak wybawcę państwa Rzymskiego. Wkrotce musiał się oddalić z stolicy, i walczyć z *Chosroesem I.* krolem Perskim, ktorego gdy do ucieczki przymusił, powrocił do Włoch przeciwko *Totili* obranemu krolowi Gotow, zachował Rzym od zupełnego zburzenia, wszedł do tego miasta, i podniosł ie z rozwalin. W starości swoiey dobył oręża przeciwko Hunnom, ktorzy wtargneli byli w państwo Rzymskie R. 558. wypędził ich, i zagnał ich do ich kraiu. Panowie niektorzy zazdrosząc mu tak wielkiey sławy, oskarzyli go przed *Iustinianem* R. 561. iakoby chciał opanować tron cesarski. Cesarz podeyrzliwy, iak to wszyscy starzy bywaią, odebrał mu godność patrycyusza, straże, i źle się z nim obszedł, co go do grobu wpędziło. Mąż ten godzien lepszego losu, bywszy przez tak długi czas na czele rządu i woyska, uczyniwszy tak znaczne oyczyźnie swoiey przysługi, musiał podług dzieiopisow Łacińskich żebrać kawałka chleba po ulicach Carogrodskich. Autor *Historiæ Miscellæ*, powiada że w rok potym przywrocono mu wszystkie godności, a *Cedrenes* twierdzi, że umarł spokoynie w Carogrodzie. *Alcyad* iest tego samego zdania przeciwko *Crinitasowi, Volaterranowi* i *Pontanowi*, i niektorym innym. Bądź co chce, pokazuią do dziś dnia w Stambule więzienie, nazwane *Wieża Belizaryusza*. To więzienie iest nad brzegiem morskim idąc z zamku siedmiu wież w seraiu Stambulskim. Ludzie tamtego kraiu mowią, iż wywieszał woreczek przywiązany na końcu sznura tak, iak zwykli czynić więźniowie, prosząc o kawałek chleba, przechodzących mowiąc. *Daycie pieniążek Belizaryuszowi; ktorego cnota wyniosła, zazdrość*

zdrość oślepiła. Upewniaią że miał umrzeć R. 565. Są do widzenia medalle *Iustiniana przyimuiącego Belizaryusza tryumfuiącego z porażonych Gotow* i na drugiey stronie medallu, iest wyobrażenie *Belizaryusza* z napisem. *Belisarius gloria Romanorum. Belizaryusz* zaszczyt imienia Rzymskiego. Jmć P. *Marmontel* dał tytuł tego wielkiego wodza *Romansowi* moralnemu i filozoficznemu, gdzie moral i polityka wzaiemnie sobie pomagaią ażeby nauczać xiążęta. Szkoda że niektore zdania zbyt śmiałe o tolerancyi, nie pozwalaią doradzać czytanie tego dzieła wszystkim bez rożnicy osobom. Ta kśiążka na Polskie przetłomaczona, ale rozdział XV. ktory zdawał się bydź niebespiecznym opuszczony.

BELLARMIN, (Robert) narodził się w Monte Pulciano R. 1542. wstąpił do zakonu S. J. w 18 życia swego. Nauczał teologii w Luwanie. Powiadaią iż w tym mieście tak szczęśliwie kazał, że akatolicy przybywali z Anglii i z Hollandyi dla słuchania kazań iego. Po siodmioletnim mieszkaniu w Niderlandach powrocił do Włoch. *Gregorz. XIII.* Fundowawszy kollegium, wybrał *Bellarmina* za professora kontrowersyi. *Sixtus V.* wysłał go w urzędzie teologa z legatem do Francyi R. 1590. w 9. lat potym *Klemens VIII.* wyniosł go na kardynalstwo, a R. 1601. dał mu arcybiskupstwo Kapuańskie. *Pawet V.* chcąc go mieć przy sobie, złożył arcybiskupstwo, i zupełnie się poświęcił sprawom Rzymskim aż do R. 1621, umarł tego samego roku w nowiciacie Jezuickim, gdzie się był uchylił na początku choroby swoiey. *Grzegorz XV.* odwiedział konaiącego kardynała, ktory rzekł do niego te słowa: *Panie nie iestem godzien abyś wszedł &c.* Ten antuzyazm w człowieku konaiącym dowodzi, iak wielkie miał poszanowanie dla papieża. Żadnego niemasz autora ktoryby żywiey bronił sprawy kościoła i prorogatyw dworu Rzymskiego. Mniemał że oyciec S. był absolutnym monarchą powszechnego kościoła, a *indirecte* panem, wszystkich kroleństw i krolow, źrzodłem wszystkiey zwierzchności kościelney, sędzią nieomylnym wiary, wyższym nawet nad zbory powszechne. Nie czyni trudności w nazywaniu heretykami tych, ktorzy utrzymuią, że xiążęta w rzeczach doczesnych, samego tylko Boga maią nad sobą. Takowe mniemania przeciwne tym, ktore się nauczaią po akademiach, gdzie się zdania Ultramontanow nie wcisnęły, zbiiał *Barclaius*, a po nim wszyscy pisarze, ktorzy nie poświęcili spokoyności oyczyzny swoiey mniemaniom mogącym ie wzruszyć. Papieże dowiedziawszy o zamieszaniu, ktore takowe zdania sprawiły w niektorych monarchiach, niechcieli kanonizować *Bellermina* mimo usilne prożby i nalegania towarzystwa Jezusowego, pod *Innocentym XII. Klemensem IX.* i *Benedyktem XIV.* Ten uczony kardynał zbogacił kościoł rozmaitemi dziełami. Nayznacznieysze iest *Corpus controversiarum*. Jest to zbroiownia z ktorey teologowie katoliccy brali oręże na heretykow. Żaden tyle nie uczynił z wszystkich kontrowersistow, zatrudnienia akatolikom, co *Bellarmin*. Wielu z nich odpisali mu, ale wszyscy przyznali, że im wykłada trudności, iak naymocniey bydź może, a niektorzy, iż ie zbiia daleko lepiey niż wszyscy inni pisarze katoliccy. Styl iego nie iest ani szczery ani wyborny, iednakże zwięzły, ścisły i iasny, bez owey oschłości dzikiey; ktora oszpeca większą część scholastikow. Naylepsza edycya dzieł

iego *Controverſiarum* ieſt Paryzka, nazwana *des Triadelphes* w 4. T. in fol. nim wyſzła Praſka R. 1721. ktora także ieſt w 4. T. in fol. Inne dzieła iego wydane w Kolonii R. 1619. w 3. T. in fol. Znayduie ſię tam *Wykład na Pſalmy; Mowy;* traktat o *piſarzach kościelnych*, drukowane oſobno roku 1619. in fol. w 3. T. Inny przeciwko *Barclaiuſowi o władzy doczeſney papieża*, ktory był potępiony przez parlament Paryzki R. 1610. i 1761. a ktory wyſzedł w Rzymie R. 1610. in 8vo. kſięgi 3. *Wzdychanie gołębicy*, albo o *Dobru łez zbawiennych*, ktore mamy w Polſkim ięzyku w Krakowie R. 1621. in 8vo. Piſmo o *Obowiązkach Biſkupow*, w ktorym wſzyſtkich potępia podług ſłow *S. Chryzoſtoma* i *Auguſtyna*; *Grammatykę Hebrayſką* w Rzymie 1528. in 8vo. Mamy *życie* iego tłomaczone na Francuzkie z Włoſkiego *Jakuba Fuligata* 1625. in 8vo. z dzieł iego mamy ieſzcze w Polſkim ięzyku o *wiecznym błogoſławieńſtwie i ſzczęściu* 5. K. w Krakowie 1617. in 4to. *Piętnaście ſtopni, przez ktore człowiek przychodzi do znaiomości Boga*, tamże in 4to. 1616. przez X. *Kaſpra Sawickiego* Societatis Jeſu.

I. BELLAY, (Wilhelm du) pan de Langey, z familii znakomitey, był poſłany przez *Franciſzka I.* do Piemontu w doſtoieńſtwie vice-reia. Dał rozmaite dowody męztwa i roſtropności. Umiał dociekać i odkryć, iak naydoſkonaley co ſię działo po dworach zagranicznych. Umarł w S. Saphorin, między Lugdunem i Roanem R. 1545. Piſał *Pamiętniki*, roku 1753. w 7. T. in 12mo. Nadto ieſt parcialny i często trzyma ſtronę *Franciſzka I.* krola Francuzkiego przeciwko *Karolowi V.* Zoſtawił ieſzcze *Epitome de l'Hiſtoire de Gaules*, wydane z dziełami iego R. 1556. in 4to. On naypierwſzy podał w powątpiwanie to, co ma w ſobie cudownego hiſtorya *Joanny d'Arc*. Takowy mu napiſano nadgrobek.

Ci gît Langey, *qui de plume &*
d'épée,
A furmonté Cicéron & Pompée.
„ Tu leży *Langey*, ktory piorem
„ i mieczem przewyżſzył *Cycero-*
„ *na* i *Pompeiuſza*. „ Bracia iego *Jan* i *Marcin* wyſtawili mu wſpaniały nadgrobek w kościele katedralnym S. Juliana w Mans.

II. BELLAY, (Jan du) brat poprzedzaiącego, był naſtępnie biſkupem rożnych kościołow, nakoniec R. 1552. Paryzkim w roku potym, gdy *Henryk VIII.* krol Angielſki, ſtraſzył kościoł odſzczepieńſtwem, dla światowey kobiety, *du Bellay* do niego wyſłany, tyle na nim wymogł, że ſię nie oderwie od Rzymu, ieżeli mu dany będzie czas bronienia ſwey ſprawy przez prokuratora. *Du Bellay* natychmiaſt pobiegł do Rzymu, i otrzymawſzy od *Klemenſa VII.* zezwolenie na zwłokę, wyprawił zaraz kuryera do krola Angielſkiego po prokuracyą, ale gdy ſię kuryer na dzień wyznaczony nie wrocił, *Klemens VII.* wykłał krola i włożył interdykt na całe kroleſtwo. Agenci *Karola V.* przynaglili papieża, do uczynienia tego porywczego kroku, ktory oderwał kroleſtwo kościołowi kotolickiemu, a część dochodow dworowi Rzymſkiemu. Kuryer na ktorego niechciano czekać, w dwa dni przybył z prokuracyami, ale złe iuż było bez naprawy. Jednakże *Bellay* zawſze miał ſławę dobrego polityka. Autor *des Mémoires hiſtoriques & politiques de l'Europe*, inaczey opowiada tę przygodę. Ciekawi mogą ſię dowiedzieć, co o tym wſpomina 3. T. na Kar: 256.... *du Bellay* zoſtał kardynałem za *Pawła III.* naſtępcę *Klemenſa VII.* Po śmierci *Franciſzka I.* krola Francuzkiego, prześladowany od *Guizyuſzow* ſchronił ſię do Rzymu, gdzie umarł biſkupem Oſtyeńſkim R. 1560. Wiele mu winny nauki. On wſpolnie z *Bude* przyiacielem ſwoim nakłonił *Franciſzka I.* do założenia kolegium krolewſkiego. *Rabelais* był iego lekarzem. Napiſał niektore *mowy, Apologią dla Franciſzka I. Elegie, Epigrammata, Ody* zebrane in 8vo. u *Roberta Etienne* R. 1546.

III. BELLAY, (Marcin du) brat *Wilhelma* i *Jana*, rownież iak oni wielki wodz, dobry miniſter, i obrońca nauk. *Franciſzek I.* używał go do ſpraw wielkiey wagi. Piſał *Memoires Hiſtoriques*, od R. 1513. aż do R. 1543 ktore ſię znayduią przy *Pamiętnikach* brata iego *Wilhelma*. Szkoda że nadto rozwlekły w opiſywaniu potyczek i oblężeń przy ktorych ſię znaydował. Umarł w Perche R. 1559. Był xiążęciem d'Yvetot, przez ſwoie małżeńſtwo z *Elżbietą Chenu* dziedziczką tego xięſtwa.

IV. BELLAY, (Joachim du) narodził ſię R. 1524. w Lire o 8. mil od Angers, puścił ſię do Rzymu z kardynałem *du Bellay* krewnym ſwoim, ktory chciał iak mowią uſtąpić mu arcybiſkupſtwa Burdygalſkiego. Powrociwſzy do Paryża *du Bellay* zoſtał kanonikiem katedralnym. Umarł w Styczniu R. 1559. czy 1560. Jego *Poeſies Françoiſes* drukowane w Paryżu R. 1561. in 4to. i R. 1597. in 12mo wſławiły go. Są bowiem dowcipne i naturalne, powinien był iednak autor zachować więcey przyzwoitości i mieć wzgląd na ſtan ſwoy w piſaniu ich, a ſtarych naśladować w tym co mieli w ſobie rozumnego i dobrego, niechwytaiąc ſię ich wyrazow i myśli rozwiozłych i nieprzyſtoynych. *Rymopiſma Łacińſkie* wydane w Paryżu R. 1569. 2. Cz. in 4to. ſą podleyſze od Francuzkiego. *Patrz* II. Bourbon.

BELLE, (Szczepan de la) deſinator i ſztycharz, narodził ſię w Florencyi R. 1610. Koperſztychy *Callot* podług ktorych doſkonalił ſwoy talent, uczyniły go ſławnym. Umarł w Florencyi roku 1664. Wielki xiążę Toſkańſki zaſzczycił go honorami.

BELLE, *patrz* Labelle.

BELLEAU, (Remigiuſz) narodził ſię w Nogent-le-Rotrou R. 1528. Margrabia d'*Elbeuf*, wodz galerow Francuzkich, powierzył mu wychowanie ſyna. Umarł w Paryżu R. 1577. *Paſteri* iego były wielce ſzacowane od wſpołczeſnych. *Ronſard* nazwał go *Malarzem przyrodzenia*. On był z liczby ſiedmiu poetow piſzących dzieło *Plaiade Françoiſe*. Rymopiſmo iego *de la nature & de la diverſité des pierres précieuſes*, ktore na ten czas uchodziło za dobre dzieło, dało okazyą do mowienia o nim, *że ten wierſzopis wyſławił ſobie grob z kamieni koſztownych*. *Tłomaczenie* iego *Anakreona* dalekie od oryginału. *Dzieła iego poetyckie* zebrane ſą w Rotomagu R. 1604. 2. T in 12mo.

BELLEFOND, *patrz* Gigault.

BELLE-FOREST, (Franciſzek de) narodził ſię R. 1530. w prowincyi Guieńſkiey w Francyi, umarł w Paryżu 1583. Napiſał bardzo wiele dzieł nie naylepſzych, ktorych większa część in fol. I. *Hiſtoryą dziewięciu krolow Francuzkich, ktorym imie było Karol*, in fol. II. *Les Hiſtoires Tragiques* 1616. i naſtępuiące w 7. T. in 16. III. *Les Hiſtoires prodigieuſes* w Lugdunie 1598. 7. T. in 16. IV. *Les Annales* albo *l'Hiſtoire generale de France*. W Paryżu R. 1600. 2. T. in fol. Znayduią ſię w nich rzeczy oſobliwſze,

ale trzeba mieć wiele odwagi, aby fzukać dziebło złota, w kupie piafku. *Belleforeft* dociągnął fwoią *Hiftoryą* aż do R. 1574. a *Gabriel Chapuis* doprowadził ią aż do R. 1590. Ta kontynuacya znayduie fię w wfpomnioney edycyi.

I. BELLEGARDE, (Roger de St. Lary, pan de) przeznaczony był nayprzod do ftanu duchownego. Poftany na nauki do Awignonu, gdzie zabił iednego z wfpoł-uczniow fwoich. Marfzałek *de Thermes*, wuy matki iego, przytulił go do fiebie, i użył żdatności iego. Dobrze fię popifał na kilku potyczkach; *Henryk III.* uczynił go marfzałkiem Francuzkim R. 1574. i dał mu margrabftwo de Saluces, i więcey niż 30000. liwrow intraty, tak z dobr kościelnych, iako też w penfyach, wyniofły go do honorow, iako tylko mogą podchlebiać ambycyą dworaka. Za radą tego marfzałka, ktorego fobie xiążę *Sabaudzi* darami niął, oddał temu xiążęciu *Henryk III.* król Francuzki Pignerol, Savillan, i Perouze. *Bellegarde* ftraciwfzy łafkę u dworu, oddalił fię do Piemontu do fwego rządzftwa w. R. 1579. w myśli uczynienia fię tam niepodległym, i iakoż wykonał fwoy zamyfł, niedoznawfzy naymnieyfzey przefzkody z ftrony krola Francuzkiego, ważnieyfzemi zatrudnionego fprawami, a do tego zanurzonego w roskofzach i uciechach. Krol Hifzpański i xiążę Sabaudyi, dodaiąc mu pieniędzy fekretnie go wfpierali; lecz nie długo fię cieszył tym nowym famowładftwem; w końcu tegoż famego roku umarł. Padło podeyrzenie na *Katarzynę de Medicis*, że mu fię trucizną przyfłużyła. *Bellegarde* poiął za żonę wdowę marfzałka *de Thermes* wuia fwego, dla ktorey umierał z miłości za życia iey męża; a gdy żoną iego zoftała bardzo źle fię z nią obfzedł.

II. BELLEGARDE, (Jan chrzciciel Morvan de) narodził fię R. 1648. w diecezyi de Nantes, wftąpił do Jezuitow 16. czy 17. lat był w tym zakonie. Mniemaią niektorzy, że przywiązawfzy fię mocno do zdań *Kartezyufza*, ktore na ten czas ieszcze nie były w modzie, mufiał opuścić to zgromadzenie. Od tego czafu wielkie folianty wydawał. Zyfk z pracy fwoiey z ubogiemi dzielił. Umarł w zgromadzeniu kapłanow S. *Francifzka Salezyufza* roku 1734. Zoftało fię po nim wiele *Tłomaczeń* O. O. SS. *S. Jana Chryzoftoma, S. Bazylego, S. Grzegorza* Naziańfkiego &c. ale po części niewierne. Tłomaczenie autorow Swieckich *Owidyufza* i innych nie wiele lepfze. Napifał też rożne dzieła moralne. I. *Réflexions fur ce qui peut plaire & deplaire dans le monde.* II. *Reflexions fur le ridicule.* III. *Modèles de converfations*, i inne pifma moralne, ktore fkładaią 14. tomikow. Ale znać w nich pofpiech autora w pifaniu ich.

BELLE-ISLE, *patrz* Foucquet.

BELLENGER, (Franciszek) doktor Sorbońfki, narodził fię w diecezyi de Lizieux, umarł w Paryżu R. 1749. wieku fwego 61. poftadał wfzyftkie ięzyki dawne i teraźnieyfze. Napifał *Tłomaczenie* dokładne *Dyonizego z Halicarnaffu*, 1723 2 T. in 4to. II. *Tłomaczenie* kontynuacyi *Życia Plutarcha* przez P. *Rowe*, III. *Eſſay de critique* dzieł *Rollina*, tłomaczow *Herodota* i dykcyonarza *la Martiniere* in 8vo. z kontynuacyą. To dzieło choć niegładkie dofyć ieft fzacowane. Chce dowodzić w pierwfzey części, że *Rollin* nie dobrze zrozumiał ięzyk Grecki, i że fobie często przywłafzczał autorow

Francuzkich nie wymieniaiąc ich. Inne części na tłomaczow *Herodota* i *Martiniera*, fą rownie uczone i rzetelne. Zoftawił w M. SS. *Tłomaczenie* Francuzkie *Herodota* z przypifkami pełnemi erudycyi.

BELLEROFON, fyn *Glaucufa* krola Epiru (to ieft Korintu) zabił przez nieoftrożność brata fwego. *Stenobea*, żona krola Argolidy, u ktorego był znalazł przytułek po owym przypadku, pokochała fię w nim fzalenie. Młody ten xiążę nieczule przyimuiąc miłość iey, obrufzył ią tym mocno, i przywiodł, że go oskarzyła przed mężem, że iey chciał gwałt uczynić. *Proetus* mąż iey wyfłał oskarzonego do *Jobatefa* krola Lycyifkiego oyca *Stenobii*, aby go o śmierć przyprawił. *Belorofon* męztwem i roztropnością fwoią uszedł wfzelkich niebefpieczeńftw na ktore go narażano. Zabił *Chimerę* dofiadłfzy konia *Pegaza*, pozyfkał pięknemi dziełami przyiaźń *Jobatefa* poślubił fobie iego corkę *Philonoę*, i zoftał iego dziedzicem.

BELLIEVRE, familia pochodząca z Lugdunu, wielkich wydała mężow. I. Kanclerza Francuzkiego pod *Henrykiem IV.* ktory 5. krolom fłużył i umarł 1607. II. Pierwfzego prezydenta w parlamencie Paryzkim, pod *Ludwikiem XIV.* ktory umarł nie zoftawiwfzy żadnego potomftwa roku 1657. Temu mężowi winien Paryż poftanowienie fzpitala generalnego w tym mieyście. III. Dwoch prałatow uczonych, ktorzy fię kochali w naukach i w nich fię ćwiczyli. Obydway byli arcybifkupami Lugduńfkiemi.

BELLIN, (Mikołay) *inżenier - geograf* morfki, towarzyfz zgromadzenia krolewfkiego w Londynie, narodził fię w Paryżu roku 1703. umarł 1772. maiąc lat 67. Jak naydokładniey fprawował obowiązki urzędu fwego. Wydał pod tytułem: *Hydrographie Françoife* ciąg kart morfkich, ktorych było 80. Tudzież *Eſſaye géographique fur les Iſles Britanniques*, in 4to. *fur la Guyenne* in 4to. *le petit atlas maritime* 4. T. in 4to. był to pifarz wielce pracowity.

BELLINI, (Wawrzyniec) rodem z Florencyi, umarł w tym mieyście R. 1703. maiąc lat 60. Sprawował pomyślnie lekarfką fztukę. *Dzieła* iego wyfzły w 2. T. in 4to w Wenecyi 1732. Wydał także *Exercitationes Anatomicæ* w Leyden 1726. in 4to. *Opufcula de motu cordis* &c. tamże 1737. in 4to. z figurami *de ſtructura & uſu renum. De organo guſtûs.*

I. BELLINO, (Gentilis) malarz Wenecki narodził fię roku 1421. *Mahomet II.* wezwał go do fiebie, za pozwoleniem rzeczypofpolitey. *Bellino* wiele obrazow dla tego cefarza malował. Nad wfzyftkie zachwalone *ścięcie S. Jana*. Powiadaią pewne zdarzenie z tey okazyi, ktore fię znayduie prawie we wfzyftkich hiftoryach malarzy, ale pewny autor flawny, nie wiedzieć z iakiego dowodu, kładzie to między powieście nieprawdziwe. *Mahomet* mowią, niewypowiedzianie był kontent z dzieła tego, ale zdawało mu fię że mufzkuły i fkora fzyi oddzieloney od głowy, nie były wyrażone podług fkutkow przyrodzenia. Chcąc malarzowi oczywiście okazać prawdę przygany fwoiey, kazał zawołać niewolnika i głowę mu uciąć dla dania lekcyi *Bellinowi*. Inni mowią, że *Bellino* zapobiegł temu okrucieńftwu, i że rzekł do foltana. *Panie uwolnij mię od naśladowania natury, obrażaiąc ludzkość.* Ci ktorzy zaprzeczaią to morderftwo pytaią fię: dla czego dzieiopifarze pomnażaią okropności? Nie możnaby im odpowiedzieć. Dla czegoż monarcho-

wie ie pomnażaią. Czy *Mahomet II.* popełnił lub nie to okrucieństwo, przydaią ieszcze, że *Bellino* prosił o dymissyą, w boiaźni, ażeby kiedykolwiek głowa iego nie służyła za lekcyą, iakiemu doskonalszemu malarzowi. *Mahomet II.* puścił go od siebie, darował mu koronę złotą 3000. czerwonych złot: wartuiącą, i dał mu list polecaiący do rzeczypospolitey Weneckiey, ktora mu wyznaczyła pensyą i uczyniła go kawalerem S. Marka. Umarł w Wenecyi R. 1501. maiąc lat 80.

II. BELLINO, (Jan) brat poprzedzaiącego, łagodniey i poprawniey malował niż Gentil. Razem pracowali nad wspaniałemi obrazami, ktore są w sali rady Weneckiey. *Jan* był ieden z naypierwszych malarzy, ktorzy malowali oleynemi farbami. Wykradłszy ten sekret *Antoniemu z Messyny*, do ktorego wszedł przebrany za szlachcica Weneckiego, rozgłosił go. Umarł 1512. w 90. roku życia swego.

BELLOCQ, (Piotr) rodem z Paryża, kammerdyner *Ludwika XIV.* umiał się wszystkim podobać, przez swoy rozum, żywość dowcipu, i fisionomią. Był przyiacielem *Moliera* i *Racina*. Pisał przeciwko Satyrze P. *Boileau Despréaux o kobietach*, ale się potym z nim pogodził. Dzieła iego *Satyres, Petits maîtres, nouvellistes*, były wzięte cokolwiek, iako też *wiersz na szpital invalidow*. Umarł R. 1704. w 59. roku życia swego.

I. BELLOI, (Piotr) rzecznik generalny (avocat général) w parlamencie Tuluzkim, narodził się w Montauban z familii katolickiey. Przywiązanie iego do *Rotalistow* w czasie *Ligi* narobiło mu wiele nieprzyiacioł. Nazwano go Heretykiem, i człowiekiem wichrzącym. *Henryk III.* ktorego

bronił sprawy w swoiey *apologie catholique contre les libelles publiés par les ligués*, kazał go wtrącić do więzienia, R. 1587. *Henryk IV.* sprawiedliwszy, zaszczycił go znakomitszym urzędem. Zostawił rozmaite dzieła, mało co dziś znane.

II. BELLOI, (Piotr Wawrzyniec Buyrette du) z akademii Francuzkiey umarł R. 1775. wsławił się pisząc w rodzaiu drammatycznym. *Oblężenie Kale*, Tragedya ktorą dał na widok roku 1765. było epoką sławy iego. Sztuka ta, ktora wystawia przygody naybardziey derzące historyi Francuzkiey, wzbudziła żywe uczucie w dobrych obywatelach, a autorowi pozyskała nadgrodę. Krol Francuzki kazał mu dać medal złoty ważący 25. luidorow i znaczną gratifikacyą. Magistrat miasta Calais posłał mu w puzce złotey list obywatela, a portret iego postawiono na ratuszu między wizerunkami dobroczyńcow miasta tego. Należały się te dowody wdzięczności wierszopisowi, ktory okazał przykładem współ-braciom swoim, że można czerpać materyę w dzieiach kraiowych, byłby ieszcze na większą zasłużył wdzięczność, gdyby był lepiey wypracował wiersz w wielu mieyscach niepoprawny i niegładki, i gdy by był częściey wyrażał uczucie. Inne tragedye iego *Titus Zelmire*, * *Gabrielle de Vergy*, * *Gaston & Bayard*, *Piotr okrutny*, nie tak dobrze były przyięte iak * *oblężenie Kale*, ponieważ maiąc te same przysady, nie są ożywiane tym amuziazmem patryotyzmu, ktory tamtę zalecił. Przy onych trzech *Tragedyach* *** znayduią się przypiski i pamiętniki nauczaiące. P. *Gaillard* z akademii Francuzkiey wydał dzieł iego nową edycyą w 6. T. in 8vo.

* BELLONA, bogini woyny,

corka *Forcyna* i *Cetony*, siostra *Marsa*, a podług niektorych żona, wyobrażano ią zbroyną gotuiącą woz woienny i konie *Marsa*, gdy się miał wybierać do boiu, z włosami roztrzepanemi, maiącą w ręku pochodnią ktorą pobudzała woiownikow do boiu. Bogini ta była nayznakomitszym bostwem w Kapadocyi, gdzie kapłani iey pierwsze mieli mieysce. Ci ofiarnicy własną krew rozlewali na ofiarę temu bostwu. *Bellona* miała kościoł w Rzymie w dziewiątym oddziele miasta, blisko bramy Karmentalney, w samym cyrku *Flaminiuszu*. Tam dawali senatorowie audiencye posłom narodow, ktorych niechcieli puścić głębiey w miasto, i tamże przyimowali wodzow powracaiących z woyny. W tey świątnicy była mała kolumna, ktorą nazywano *Bellica*, na ktorą kładziono włocznie lub miecz, gdy chciano wydać woynę ktoremu nieprzyiacielowi. Przypisowano iey rowną władzę co *Marsowi*, kapłani iey nazwani *Bellonacii*, czynili iey ofiary, z własney krwi, ktora z ran sobie zadanych w rożnych mieyscach ciała wypływała. Gdy się tak kaleczyli, wpadali w szaleństwo, i w tym zapamiętaniu przyszłe rzeczy opowiadali.

BELLORI, (Jan Piotr) narodził się w Rzymie, umarł w R. 1696. maiąc lat 80. całą pilność swoią obrocił, na nabycie wiadomości w malarstwie i starożytnościach. Naycelnieysze dzieła iego, ktore wydał są 1. *Tłomaczenie medalow nayrzadszych w gabinecie kardynała Carpegne*, do ktorego *Bellori* był przywiązany. w Rzymie 1607. in 4to. po Włosku. II. *Życie malarzy, architektow i snycerzy teraźnieyszych* w Rzymie 1672 in 4to. po Włosku. Dzieło to ktore autor nie dokończył, iest wzięte, chociaż nie wszędzie dokładne, i stało się rzadkim. III. *Opisanie obrazow malowanych przez Rafała w Watykanie*, w Rzymie 1695. in fol po Włosku: księga ciekawa, szukana od malarzy. IV. *L'Antiche Lucerne Sepolcrali* z figurami 1694. in fol. V. *Gli Antichi Sepolcri* 1699. in fol. w Leyde. *Ducker* przełożył te dwie kfiążki na ięzyk Łaciński w Leidzie 1702. in fol. VI. *Veteres Arcus Augustorum* Leide 1690. in fol. VII. *Admiranda Romæ antiquæ vestigia* w Rzymie 1693. in fol. VIII. Drugą edycyą dzieła *Historya Augusta* przez *Angoloni* w Rzymie 1685. in fol. IX. *Fragmenta vestigii veteris Romæ* 1673. in fol. X. *La Colonna Antoniana* in fol. XI. *Pitture del sepolcro de Nasoni* 1680. in fol. przełożone na Łacińskie w Rzymie 1738. in fol. wszystkie te dzieła są poszukiwane od antykwaryuszow. Krolowa *Krystyna* powierzyła mu w dozor bibliotekę swoią i gabinet.

BELON, (Piotr) doktor medycyny w Paryżu narodził się około R. 1518. Zwiedził Judeą, Grecyą i Arabią, wydał w R. 1555. in 4to. *Relacyą* nayznaczuieysych rzeczy w tych kraiach. Napisał wiele dzieł niepospolitych i ktore na ow czas mocno były wzięte, dla dokładności i erudycyi w nich się znayduiącey. Naycelnieysze są *de Arboribus coniferis* w Paryżu 1553. in 4to. z figurami. II. *Histoire des oyseaux* 1555. in fol. III. *Portraits d'Oiseaux* 1557. in 4to. IV. *Histoires des Poissons* 1551. in 4to. z figurami. V. *De la nature & diversité des poissons* 1555. in 8vo. Ta sama po Łacinie 1552. in 8vo. &c. Co tylko miał wydać inne księgi, gdy ieden z nieprzyiacioł iego zabił go blisko Paryża R. 1564. *Henryk II.* i *Karol IX.* szacowali tego męża, a kardynał de *Tournon* zaszczycał

go przyiaźnią swoią.

BELOT, (Jan) z Blois rzecznik w radzie taiemney *Ludwika XIV.* napisał *Apologią języka Łacińskiego* pod tytułem: *Apologie de la langue Latine, contre la préface de M. de la Chambre en son livre des nouvelles conjectures de la digestion, dediée a Monseigneur Séguier, Chevalier Chancelier de France 1637. in 8vo.* Ta kśiążeczka zawieraiąca w sobie 80. kart, umieściła go nienaychwalebniey, w sławny *Memoryał Dykcyonarzow* (*Requête des Dictionaires.*) w ktorym tak o nim mowi J. P. *Menage.*

* *La pauvre langue Latiale*
Allait être troussée en mâle,
Si le bel avocat Belot
Du Barreau le plus grand falôt
N'en eu pris en main la defense
Et protegé son innocence.
En quoi certe & sa bonté,
Et son zéle & sa charité,
Se firent d'autant plus paroitre,
Qu'il n'à l'honneur de la conoître
Semblables à ces preux chevaliers,
Ces paladins avanturiers,
Qui defendant des inconnues,
Ont porté leurs noms jusqu'aux nues.

to iest:

„ Bidna Łacina, byłaby w kąt
„ zapędzona, gdyby rzecznik śli-
„ czny *Belot*, ow wielki sądowniow
„ kaganiec, nie wziął na się iey o-
„ bronę, i dał iey niewinności
„ protekcyą, w czym tym bardziey
„ się okazuie i dobroć i gorliwość
„ i miłosierdzie iego, że niemiał
„ honoru znać ią. Podobień do
„ owych walecznych rycerzy, kto-
„ rzy broniąc nieznaiome, pod
„ niebiosa ie wynosili. „ *Belot* przedsięwziął dowodzić, iż nietrzeba używać oyczystego ięzyka w uczonych dziełach; między innemi przyczynami tę przytaczał, iż udzielaiąc pospolstwu taiemnicę nauk wiele się złego narobiło. Obiecywał inne dzieło w ktorym miał uszczegulnić te dowody. Dzieło to miało bydź pod tytułem: *la France ou la Monarchie parfaite.*

BELSUNCE, (Henryk Franciszek Xawery de) Jezuita a potym biskup Marsylii w R. 1709. Zasłużył sobie na mieysce nietylko w dykcyonarzu sławnym mężom poświęconym, ale w sercu każdego człowieka. Straszne powietrze pustoszyło Marsylią w R. 1720. i 1721. Biedni mieszkańcy niemaiąc sposobu i siły oddalenia się, wystawieni byli na wszystkie okropności tey klęski. Oyciec porzucał iedynaka, syn odpychał od siebie matkę, oblubieniec wydzierał się z łona kochanki swoiey; natura, powinność, miłość, swoich praw niemiały, głos umieraiących, widok umarłych, nayokropnieyszy wystawiały widok, każdy o zachowanie siebie tylko dbały, zapomniał że iest człowiekiem i że są ludzie, ieden tylko *Belzunce* prawdziwy pasterz z godnym siebie towarzyszem lekarzem Marsylii, po ulicach, po domach chodząc przynosił ratunek doczesny i duchowny owieczkom swoim. Ten nowy *Barromeusz* tym uczynkiem swoim nadludzkim zachował resztę dyecezanow swoich, ktorzyby bez iego pomocy byli zaginęli. Krol Francuzki wynosił go na biskupstwo Laońskie, do ktorego przywiązana godność xiążęcia Para (*duché pairie*) w R. 1723. ale ten czci godny pasterz, niechciał przyiąć tak znakomitey stolicy, ażeby nieopuszczać tę, ktorą mu ofiara życia i maiątku, uczyniła miłą. Papież zaszczycił go *Palliuszem.* Umarł w świątobliwości R. 1755. Założył w Marsylii kollegium pod swoim imieniem. Napisał *Historyą Biskupow Marsylii*, &c.

BELUS, krol Assyryi wypędził Arabow z Babylonii, i tam ustanowił stolicę państwa swego R. 1322. przed J. C. *Ninus* syn i następca iego, kazał oycu swemu oddawać cześć Boską. S. *Cyrill* twierdzi, że *Belus* wystawił sobie świątnicę i oltarze, i kazał sobie oddawać offiary .... *patrz* BAAL.

BEMBO, (Piotr) szlachcić Wenecki, narodził się w Wenecyi R. 1470. Oyciec iego *Bernard Bembo* był rządcą Rawenny. Ten będąc na poselstwie w Florencyi, wezwał do siebie swego syna, ktory tam nabył owego stylu czystego i wybornego, czyniącego zalętę dzieł iego. Udał się potym do Sycylii, uczyć się ięzyka Greckiego pod *Augustynem Lascarisem.* Uczył się filozofii w Ferarze pod *Mikołaiem Leoniceno.* W ten to czas *Rymopisma* iego zaczęły bydź sławnemi. Gładkość i słodycz wiersza ździwiały wszystkich, ale mocno żałowano, że miefzał do czystości ięzyka Toskańskiego stare wyrazy, ktore rozumiał bydź wybitneyszemi. Jeszcze bardziey przyganiano zbytniey rozwięzłości pism iego. Do tego mu było okazyą obcowanie nieprzystoyne z pewną kobietą, ktora była iego kochanką i muzą, a z ktorey miał trzech synow i corkę. Czyli przywiązanie do nauk, czyli też te miłostki, pogrążyły go w samotnym życiu, że niechciał przyiąć urzędow, ktore mu rzeczpospolita ofiarowała. Gdy *Leon X.* wstąpił na stolicę apostolską wezwał go na urząd swego sekretarza, zaszczycony tą doskonością poświęcił się zupełnie sprawom publicznym, ktorych unikał do tych czas troskliwie. Po śmierci tego papieża udał się do Wenecyi gdzie między naukami i ludźmi uczonemi czas swoy dzielił. *Paweł III.* wyniosł go na kardynalstwo w R. 1530. i dał mu biskupstwo Eugubyiskie i Bergamy, na ktorym się zacnym pasterzem okazał. Umarł R. 1547. maiąc lat 76. Zostawił wielką liczbę *Dzieł* Włoskich i Łacińskich prozą i wierszem. I. Sześć ksiąg *listow* pisanych dla *Leona X. Bembo* chcąc koniecznie mowić wyrazami *Cycerona*, kładzie w usta głowie całego chrześciaństwa słowa, ktoreby tylko przystały kapłanowi Rzymu bałwochwalnemu. Mowi za papieża donosząc xiążętom i krolom wynieśienie swoie: *że został papieżem za wyrokiem Bogow nieśmiertelnych.* Nazywa Jezusa CHRYSTUSA *Bohatyrem* a N. Pannę *Boginią* (DEA LAURETANA) Takowa przysada prawie we wszystkich dziełach iego się znayduie. II. *Historya Wenecyi w XII. księgach* w Wenecyi 1561. in fol. dosyć czystą pisana łaciną, ale bez dowcipu. Mowią że iest nierzetelna. *Bembo* ią zaczął, gdzie *Sabellicus* kończy, a dokonał przy śmierci *Juliusa II. Paruta* zaś przeciągnął ią aż do R. 1552. III. *Rymopismo* na śmierć *Karola* brata swego, pełne uczucia łagodności i delikatności. IV. *Mowy* w ktorych iest wyborność stylu, bez szlachetności. Zebrane wszystkie *Dzieła* iego Włoskie i Łacińskie w Wenecyi 1729. w 4. T. in fol.

BEMBUS, (Maciey) *patrz* w Suplemencie Polakow.

BEME czyli BESME, tak nazwany ponieważ miał bydź rodem z Czech, a właściwie się nazywał *Karol Dyanowicz* był wychowańcem i domownikiem w domu xiążąt *Gutzyuszow.* On był naypierwszym wykonywaczem morderstwa admirała *de Coligni* (*patrz* ten artykuł) kardynał *de Lorraine* nadgrodził mu za zaboystwo daiąc mu za żonę bękarcicę swoią. Nędznika tego schwytali kalwini w San-

tonii R. 1575. mieszkańcy i osada miasta Rotzelii, chcieli go kupić aby go kazali ćwiertować na mieyscu publicznym. *Beme* uszedł z więzienia. *Berthauville* rządca miasta w ktorym był trzymany, ścigał i dogonił go. *Beme* spostrzegłszy go zaczął wrzeszczeć: *niezbliżay się wszak wiesz że zemnie zły człowiek*; i w tym wystrzelił do niego z pistoletu. *Berthauville* uchyliwszy się odpowiedział, *iuż więcey złym niebędziesz*, i w tym go przebił szpadą na wylot.

BEMEL, (Wilhelm) sławny malarz, na ; doskonalszy uczeń *Hermana Zachtleven*, narodził się w Utrechcie. Wyćwiczywszy się dobrze w swey sztuce, udał się do Rzymu dla wydoskonalenia się w niey. Powrocił do Niemczech, gdzie się znayduią malowania iego, a naywięcey w Nurembergu.

* BEN, ieden z liczby lewitow, ktorego obowiązkiem było stać przed Arką pod czas ofiar.

I. BEN-ADAD, krol Syryi, nazwany od *Jozefa*, *Adad* był wnukiem *Adada*, synem *Elioda*. Posiłkował *Aze* krola Judy, przeciwko *Baazie* krolowi Izraelu, i przymusił go do cofnienia się w państwo swoie R. 938. przed Chr. zabił *Achaba* na potyczce. Po niektorych wyprawach, gdy mocno zachorował, wiedząc że *Elizeusz* był w Damaszku, wysłał *Hazaela* dla dowiedzenia się od tego proroka, czy przyidzie do zdrowia. *Elizeusz* przepowiedział posłańcowi iż on będzie krolem, i narobi wiele złego w Izraelu. *Hazael* powrociwszy upewnił *Benadada*, że będzie zdrow ale nazaiutrz udusił go, i krolem się sam ogłosił Roku 889. przed Chrystusem.

II. BEN-ADAD II, syn *Hazaela*, wstąpił na tron po oycu R. 836. przed Chrystusem. *Joas* go pokonał na trzech potyczkach, i odzyskał kraie, ktore oyciec iego był zabrał Izraelitom. Syryiczykowie w Damaszku, oddawali cześć Boską temu krolowi i *Hazaelowi* oycu iego, ponieważ ozdobili to miasto przepysznemi kościołami.

BENAVIDIO czyli Benavidius (*Marcus Mantua*) professor prawa w Padwie oyczyźnie swoiey. Trzy razy był passowany na rycerza: R. 1545. przez cesarza *Karola V.* R. 1561. przez *Ferdynanda I.* i R. 1564. przez *Piusa IV.* Umarł 28. Marca R. 1582. życia swego 93. Zostawił I. *Collectanea super jus Cæsareum* w Wenecyi 1584. in fol. II. *Vitæ variorum Illustrium* w Paryżu 1565. in 4to. i inne iako to: *Encomium Sacerdotii. De Illustribus jurisconsultis; De Privilegiis militaribus; de Pupillorum favoribus &c.* Wszystkie te dzieła zaświadczaią wielką erudycyą tego JCta.

BENCE czyli Bencius, (Jan) pierwszy z kapłanow *Congregationis Oratorii* w Francyi, z domu i towarzystwa Sorbonny, narodził się w Rotomagu, umarł w Lugdunie R. 1642. maiąc lat 74. Napisał: I. *Manuale novi testamenti* w Lugdunie 1699. w 4. T. in 12mo. II. Rowneż dzieło na listy *S. Pawła* i *Listy Kanoniczne*. Wzięte były w ostatnim wieku. Autor miał wiele nauki i pobożności.

BENCI czyli Bencio, (Franciszek) Jezuita, rodem z Aquapendente w Włoszech, uczeń i przyiaciel *Mureta*, mowca i wierszopis. Zostawił rozmaite dzieła wierszem i prozą, ktorych dziś nie czytaią. Umarł w Rzymie Roku 1594. maiąc lat 52.

BENEDETTE, (il) czyli *Benedykt* Castiglione malarz narodził się w Genuy R. 1616. Umarł w Mantuy R. 1670. Przeszedł następnie szkoły *Paggi*, *Ferrary*, *Vandyka*, zawołanych malarzy. Uczeń wyrownał mistrzow. Bawił się w Rzymie, w Neapolu, w Parmie, w Florencyi, w Wenecyi. Xiążę Mantuański przywiązał go do siebie daiąc mu znaczną pensyą. *Benedette* rownie doskonale wyrażał portrety, historyą i okolice, ale talent i gust miał osobliwszy w malowaniu pasterek, targow, i zwierząt. Pędzel miał delikatny, dessen wyborny, a koloryt żywy. Mało iest malarzy, ktorzyby lepiey znali się na cieniu i świetle (*chiaro-obscuro*) w Genuy znayduią się iego naycelnieysze obrazy. *Benedette* zostawił niektore sztychy, w ktorych znayduie się wiele gustu, i duszy.

BENEDYKT, (Swięty) narodził się R. 480. w powiecie Nursyi w xięst. Spoletańskim. Pierwsze wychowanie miał w Rzymie, gdzie okazał wiele rozumu i cnoty. W 16 czy w 17. roku porzucił świat, gdzie urodzenie iego znaczne mu obiecywało dostoieństwa. Pierwszym iego mieszkaniem, była okropna iaskinia na puszczy Sublac, o 40. mil od Rzymu: tam się ukrywał przez 3. lata. Gdy się sława surowości życia i cnot iego rozeszła, zewsząd się lud rozmaitego stanu i wieku cisnął do niego. Wystawił 12. klasztorow. Takowe powodzenie, wzniecilo mu zazdrośnikow. Opuścił to ustronie, przybył do Cassin, małego miasta leżącego przy wysokiey gorze. Lud tamtego miasta czcił bałwany: za przybyciem *Benedykta* wszystek się nawrocił do wiary chrześciańskiey. Boźnica poświęcona *Appollinowi* obrocona na kościoł, w krotkim czasie stanął klasztor, ktory był gniazdem zakonu Benedyktynow. Imie iego rozeszło się po całey Europie. *Totila* krol Gotow, przechodząc z woyskiem przez Kampanią, chciał widzieć tego W. męża, a dla doświadczenia czyli miał dar proroctwa, iak mu przyznawali, posłał do niego giermka swego, ubranego w szaty krolewskie. *Benedykt* go poznał. Sam tedy *Totila* przybył; z ktorym rozmawiał, iak człowiek ktorego cnoty czynią wyższym nad wszystkich woiownikow. Wyrzucał mu to złe, ktorego był sprawcą, zagrzewał go, do nadgrodzenia, przepowiedział mu iego zwycięztwa i śmierć. Powiadaią że od tego czasu widzenia się z tym S. mężem, *Totila* mniey okazywał dzikości i okrucieństwa. S. *Benedykt* umarł w rok potym R. 543. podług X. *Mabillon*, a w kilka lat poźniey podług innych autorow. Reguła iego przyięta była od wszystkich zakonnikow zachodu. Ten zakon był w samey rzeczy, nayobszernieyszym, nayslawnieyszym, i naybogatszym. Przez długi czas mowi pewny sławny pisarz, był ucieczką otwartą dla tych, ktorzy chcieli uniknąć uciemiężenia rządu Gotow i Wandalow. Co tylko mogło bydź iakich wiadomości u Barbarzyńcow te się rozkrzewiały po klasztorach.

* Uważać należy że słowo *Ben* znaczy w hebrayskim *Syn* i że w biblii i innych pismach wiele iest takich imion, ktore się zaczynaią od tego słowa. Niektorzy tłomacze zachowali słowo *Ben* z następuiącym czyniąc z nich imie właściwe: a czasem przełożyli przez *Syn tego* n. p. *Bengaber*, *Syn Gabera*, i dla tego się tu nieznayduią wszystkie imiona zaczynaiące się przez *Ben*. To samo było w używaniu w Anglii, w Niderlandyi i innych kraiach, i trwa do tych czas. *Tompson* znaczy *Syn Tomasza*. Inne przełożone na Łacińskie *Janfonius*, pisze się w języku Flamańskim *Jansz* przez abrewiacyą, i znaczy *Syna Jana*. Uwaga ta może obiaśnić czytelnika w etymologii imion wielu familii.

Benedyktyni przepisywali wiele autorow świętych i świeckich, winniśmy im po części naykosztownieysze ostatki starożytności, i wiele nowych wynalazkow .... Wymawiano temu zakonowi iego wielkie bogactwa, ale ci ktorzy to czynią, niezważyli, że te sobie z wielką pracą nabyli, dobywaiąc gruntow po puszczach, uprawiaiąc w pocie czoła nieurodzayne pola. Miasto ktore dziś iest kwitnące, było przedtym szczerą opoką, ziemia niepłodna, stała się żyzną pod ręką pracowitą i świętą. Co niemożna zamilczeć na pochwałę tego zakonu, iż pod czas zamieszania Ligi w Francyi, oni szczegulnie nie porwali się do broni na swego krola, iak wszyscy inni zakonnicy. Takowy zaszczyt w oczach rozumu, i religii daleko więcey znaydzie szacunku, aniżeli ten, ktory ztąd maią Benedyktyni, iż zakon ich wydał 40. papieżow, 200. kardynałow, 50. patryarchow, 1600 arcybiskupow, 4600. biskupow; 4. cesarzow, 12 cesarzowow, 41. krolowow, 3600 świętych kanonizowanych. Uszczegulnienie to wyięte z *Kroniki* zakonu S. *Benedykta*, iest dziełem zbyteczney i źle umiarkowaney gorliwości. Nie umie ten chwalić, ktory się do exaggeracyi udaie. Dom *Busside* Benedyktyn S. *Maura* maiący więcey pobożności, niż oświecenia, rozgniewany że uczony i mądry X. *Mabillon* współ-zakonnik iego, zmnieyszył liczbę świętych, znayduiących się w wielkim zbiorze świętych zakonu S. *Benedykta*, podał na piśmie zaskarżenie kapitule generalney R. 1677. Ci ktorzy składali to zgromadzenie zważyli: rostrzenie, że nierzetelne przydatki świętych, więcey czynią kazdy zakonowi, aniżeli przynoszą sławy, niemieli żadnego względu na zażalenia dom *Bussida*. *patrz* KAIETAN.

II. BENEDYKT, (święty) opat Anianu w dyecezyi Montpellierskiey, był synem *Aigulfa* hrabiego Magellony. Służywszy chwalebnie przy dworze i w woysku *Pepina* i *Karola W.* zamknął się w klasztorze, gdzie został opatem, udał się potym do dobr swoich, gdzie założył opactwo Anianu; gorliwość iego i reforma ktorą poczynił, wsławili go w Francyi. *Ludwik Łaskawy* uczynił go generalnym przełożonym wszystkich klasztorow państwa swego. *Benedykt* umarł R. 821. Był tym samym w Francyi i w Niemczech co poprzedzaiący w Włoszech, daiąc przykłady i nauki, i pracuiąc w roli z bracmi swoiemi. Napisał *Codex regularum* i *Concordiam regularum*, ktora okazuie co reguła *S. Benedykta* ma powszechnego z przepisami innych fundatorow. Życie iego, ktore pisał *Ardon Smaragdus*, znayduie się na czele tey *Konkordyi*, ktorą Dom *Hugues Menard* wydał z przypiskami roku 1638. in 4to.

III. BENEDYKT, (święty) rzeczony *Biscop*, rodem z Anglii R. 628. umarł R. 703. Od woyska udał się do zakonu *S. Benedykta*, i odprawił swoy nowiciat w sławnym klasztorze Lerins w Prowancyi. Powrociwszy do oyczyzny swoiey pracował z gorliwością nad rozkrzewieniem wiary S. wprowadził tam *Cantum Gregorianum*, i wszystkie obrządki Rzymskie.

IV. BENEDYKT I, przezwany *Bonose*, następca *Jana III.* na stolicę apostolską. Za iego czasow głod panował w Rzymie, a Lombardowie naiazdami swoiemi pustoszyli to miasto. W tych okolicznościach okazał się *Benedykt I.* prawdziwym pasterzem i oycem ubogich. Umarł 30. Lipca R. 578. siedząc na stolicy *Piotra* 4. lata dwa Miesiące.

V. BENEDYKT II, kapłan kościoła Rzymskiego, obrany papieżem R. 684. po *Leonie II.* *Konstantyn Pogonat* cesarz, tak mocno poważał cnotę iego, że pozwolił duchownym obierać papieżow, bez wdania się exarchow i cesarzow. Umarł roku 685. 10. Miesięcy i dni kilka piastowawszy klucze kościoła.

VI. BENEDYKT III, Rzymianin, przymuszony do przyięcia tiary R. 855. po *Leonie IV.* cierpliwie poniosł prześladowania antypapy *Anastazego*, ktory się wdarł na stolicę apostolską, ale wkrotce z niey wypędzony. Umarł *Benedykt III.* R. 858. Niektorzy kronikarze dawni kładą między tym papieżem i *Leonem IV.* do ktorych się łączą poźnieysi kalwini, *Papissę Joannę* pod imieniem *Jana VIII.* Podług ich rozumienia, miała to bydź dziewczyna, przybrana za mężczyznę, ktora dostąpiwszy papieztwa, porodziła w processyi w szatach papiezkich. Bayka ta, ktorą iak prawdę opisuie 40. autorow katolickich, między ktoremi znayduią się zakonnicy i święci kanonizowani, dziś u nikogo nie znayduie wiary. Kalwini przez długi czas zarzucali ią katolikom; ale teraz iuż się wstydzą przytaczać takową baśń, żadnego gruntownego nie maiącą fundamentu.

VII. BENEDYKT IV, Rzymianin, osiadł stolicę apostolską po *Janie IX.* w Miesiącu Grudniu R. 900. W czasie nierządu i zepsucia rządził cnotliwie i pobożnie kościołem i był oycem ubostwa. Umarł na początku Października R. 903. rządziwszy kościołem przez 3. lata i dwa Miesiące. Koronował na cesarstwo w Rzymie *Ludwika III.* rzeczonego *Slepy*, z ktorym się w następnym czasie niegodziwie obszedł okrutny *Berenger*.

VIII. BENEDYKT V, papież po śmierci *Jana XII.* w R. 964. podczas schizmy *Leona VIII.* *Otto* cesarz uwiozł go z sobą do Hamburga. Rzymianie ktorzy go obrali i ktorzy mu przyrzekli, iż go bronić będą przeciwko *Leonowi VIII.* i cesarzowi, musieli go opuścić *Ottonowi* i uznać za papieża przeciwnika iego. *Benedykt V.* umarł R. 965. Dla mądrości i cnot wart był rządzić kościołem, gdyby elekcya iego była porządnie uczyniona.

IX. BENEDYKT VI, Rzymianin, obiął rządy kościoła R. 972. po *Janie XIII.* Antypapa *Bonifacy* kazał go udusić R. 974. w więzieniu, w ktorym go osadził *Crescentius*, syn papieża *Jana X.* i sławney nierządnicy *Teodory*.

X. BENEDYKT VII, następca *Donusa II.* R. 975. Umarł 10. Lipca 983. zostawiwszy do naśladowania przykład cnoty.

XI. BENEDYKT VIII, z familii hrabiow Tuskulanu, biskup de Porto, wstąpił na stolicę po *Sergiuszu IV.* R. 1012. Zaprzeczał mu tiarę pewny imieniem *Grzegorz*, obrany od części pospolstwa. *Benedykt* udał się do Niemczech prosić o posiłki cesarza *Henryka II.* Pan ten wprowadził go do Rzymu, gdzie się dał koronować z żoną swoią. *Benedykt VIII.* odmienił formularz tey ceremonii. Zapytał się zaraz cesarza na stopniach kościoła S. Piotra. *Chcesz zachować mnie i następcom moim papieżom, wierność we wszystkim?* Iest to, mowi pewny dziejopis rodzay hołdu, ktory obrot papieża wymogł na prostocie cesarza. Zakonnik *Glaber* donosi, że *Benedykt* w tym samym czasie dał *Henrykowi* iabłko złote, ozdobione dwiema obrączkami na krzyż obsadzonemi drogiemi kamieniami, maiące na wierzchu krzyż złoty. Jabłko wyobrażało świat, krzyż

wiarę, a kamienie cnoty. *Glaber* donoſząc tę okoliczność mowi, *że to uſtanowienie było dobre i rozumne, dla utrzymania pokoiu, ażeby żaden xiąże nie brał tytuł cesarza, tylko ten ktoregoby papież obrał przez wzgląd na zaſługi iego, i ktoremuby dał znak tey doſtoyności.* R. 1016. Saraceni przybywſzy morzem do Włoch, grozili włościom papiezkim. *Benedykt* na czele biſkupow i obrońcow kościoła, uderzył na tych naieźdnikow, iednych rozproſzył a drugich w pień wyciąć kazał. Pogrzebał także Grekow, ktorzy przybyli puſtoſzyć Pullią. W Niemczech poświęcił kościoł S. Szczepana w Bambergu R. 1019. Złożył zbor w Pawii, na ktorym ośm dekretow ogłoſzono. Papież ten polityk i woiownik umarł 28. Lutego w Rzymie R. 1024. rządząc kościołem około lat 12.

XII. BENEDYKT IX, naſtępca *Jana XIX.* nazwany dawniey *Theophylaktes*, wſtąpił na ſtolicę apoſtolſką R. 1033. nie maiąc nad lat 12. Oyciec iego *Alberic*, hrabia Tuſkulańſki, pozyſkał mu ſkarbami ſwoiemi tę godność. Młodość i niewiadomość wprowadziły go w ſzkaradne wyſtępki, lud Rzymſki ſprzykrzywſzy ſobie gorſzące żyćie *Benedykta IX.* wypędził go z Rzymu. Powrocił po nieiakim czaſie, a niemaiąc żadney nadziei utrzymania ſię na ſtolicy, przedał ią, tak iak iey był nabył. Po trzeci raz znowu pokuſił ſię o nie, ale w końcu kilku miesięcy zupełnie z niey uſtąpił. Umarł w klaſztorze iednym R. 1054. gdzie ſię był ſchronił dla opłakiwania ſwey rozpuſty i wyſtępkow.

XIII. BENEDYKT X, antipapa, oſadzony przez kupę fakcyantow na ſtolicy 30. Marca R. 1058. wypędzony z niey po kilku Miesiącach przez Rzymian, ktorzy obrali *Mikołaia II.* Umarł 18. Stycznia R. 1059. Tego wdziercę liczą pod imieniem *Benedykta X.* między papieżami.

XIV. BENEDYKT XI, (Mikołay *Bocarin*), generał zakonu kaznodzieyſkiego, ſyn paſterza, a podług niektorych piſarza z Trewizy, został papieżem R. 1303. po *Bonifacym VIII.* Zniosł *Bullę* poprzednika ſwego, przeciwko *Filippowi pięknemu* i przywrocił *Colonnow.* Umarł R. 1304. ieżeli wierzyć należy pogłoſkom na ten czas ſzerzącym ſię, kardynali nie kontenci z niego zadali mu truciznę. Powiadaią o tym papieżu, że niechciał przyiąć matkę ſwoią w bogate przybraną ſzaty, pokiby na ſię ſuknie pierwſzego ſtanu ſwego nie włożyła. Tłomaczył piſmo święte i został beatyfikowany w R. 1733.

XV. BENEDYKT XII, dawniey nazwany *Jakub Furnerius*, ſyn młynarza *Wilhelma*, narodził ſię w Sawerdun w hrabſtwie de Foix. Był doktorem w Paryżu, kardynałem-kapłanem, pod tyt: *S. Pryſki.* Nazwano go *Kardynałem Białym*, ponieważ będąc Cyſterſem, noſił habit tego zakonu. Obrany był iednoſtaynemi głoſy R. 1334. po *Janie XXII.* A że urodzenie iego było nikczemne, ździwiła kardynałow ta iednoſtayność, i on ſam nie mniey niż drudzy zdawał ſię bydź zadziwionym, mowiąc do kardynałow: *Obraliście oſła.* Chcąc zapewne dać do zrozumienia im, że ſię nie czuł bydź ſpoſobnym do intryg i wybiegow, ktorych inni papieże używali. Z tym wſzyſtkim miał głęboką naukę prawa i teologii. Potwierdził klątew poprzednika ſwego przeciwko *Ludwikowi z Bawaryi* i wyklął ſektarzow zwanych *Fratricelli.* Ogłoſił bullę reformuiącą zakon Cyſterſow; chciał aby opaci ſzare i białe tylko noſili kolory,

i żeby przy ſobie nie mieli młodych dzieciuchow ſ lacheckich, tak iak inni panowie świeccy. Zniosł wſzyſtkie expektatywy, ktoremi *Jan XXII.* obciążył kollatorow beneficiow. A zapobiegaiąc złemu, ktore chciwość poprzednika iego ſprawiła w kościele nie zaniedbał nadgrodzić zgorſzenie, ktore poczynił błąd iego względem widzenia błogoſtawionego, (*Viſio Beatifica*) dał wyrok: *że duſze błogoſtawionych ſą w Raiu przed złączeniem ſię z ciałem i dniem Sądu powſzechnego*, i *że widzą twarz Boſką.* Ten S. papież umarł w Awignonie R. 1342. gdzie założył pałac do tych czas trwaiący. Monarcha pewny domagaiąc ſię od niego nieſłuſzney rzeczy: *Gdybym miał dwie duſze*, rzekł do poſła, *dałbym iednę twemu panu, ale nie maiąc tylko iednę, niechcę iey utracić.* Zdaniem iego było: *że papieże powinni bydź iak Melchizedech, nie znaiąc rodzicow ſwoich.* Zoſtawił niektore piſma.

XVI. BENEDYKT XIII, narodził ſię w Rzymie R. 1649. z ſławney familii *Urſinow.* Wſtąpił do zakonu *S. Dominika* w Wenecyi R. 1667. został kardynałem roku 1672. arcybiſkupem Manfredonii, potym Cezeny, nakoniec Benewentu, a 29. Maia roku 1724. papieżem. Zgromadził w rok potym zbor w Rzymie, dla potwierdzenia bulli *Unigenitus.* Potwierdził naukę Tomiſtow względem łaſki i predeſtynacyi i umarł 21. Lutego 1730. Pamiątka tego papieża uwielbiona w Rzymie, ktory budował przykładem ſwoim i wſpomagał dobrodzieyſtwy. Gdyby był miał gorliwość bardziey oświeconą, charakter ſtalſzy, mogłby bydź wielkim, tak iak był świętym papieżem.

XVII. BENEDYKT XIV, narodził ſię w Bononii znakomitego domu *Lambertinow* R. 1675. Odbywſzy z powſzechną pochwałą nauki, był naſtępnie kanonikiem Bazyliki *S. Piotra*, promotorem wiary, ſekretarzem kongregacyi zborow &c. &c. W R. 1724. arcybiſkupem tytularnym Teodoſyi, nakoniec R. 1728. kardynałem. *Klemens XII.* wyniosł go w R. 1731. na arcybiſkupſtwo Bonońſkie. Po śmierci tego papieża w R. 1740. *Lambertini* miał za ſobą 41. głoſow i został obrany papieżem pod imieniem *Benedykta XIV.* Każdy rok rządu iego był oznaczony iaką bullą maiącą za cel reformę bezprawiow, lub wprowadzenie pożytecznych zwyczaiow. Umiarkowanie, ſłuſzność, duch pokoiu, były duſzą iego rządu. Nim wſtąpił na ſtolicę apoſtolſką, ćwiczył ſię w naukach; gdy na niey oſiadł dawał im porękę. Założył akademie w Rzymie; poſyłał gratyfikacye akademii Bonońſkiey Sorbonna odebrała w upominku iego portret i iego dzieła. Kazał dobydź z ziemi ſławny obeliſzek *Seſoſtriſa* i ozdobił Rzym rożnemi pamiątkami ſtarożytności. Często zaſzczycał liſtami ſwoiemi ludzi uczonych, zachęcał ich i dawał im nadgrody. Umarł roku 1758. Dzieła *Benedykta XIV.* ſą zawarte w 16. T. in fol. Pierwſze 5. opiewaią o kanonizacyi i beatyfikacyi świętych. Co tylko można było w tey materyi piſać, tam ſię znayduie. Wydano ſkrocenie tego dzieła po Francuzku R. 1759. in 12mo. VI. Zawiera akta świętych przez niego kanonizowanych. W dwoch naſtępuiących znayduią ſię ſupplementa i uwagi poprzedzaiących tomow. W IX. ieſt traktat o ofiarze mſzy S. X. zamyka w ſobie uroczyſtości poſtanowione na cześć J. C. i N. Panny Maryi. XI. ma w ſobie inſtrukcye i liſty paſterſkie, wydane nim został papieżem. W XII. znayduie ſię *Traktat o Synodzie*, naylepſze i nay-

wziętsze dzieło tego papieża. Cztery ostatnie zawieraią w sobie zbior listow i bullow papiezkich. W tych wszystkich dziełach wydaie się obszerna erudycya i głęboka wiadomość prawa ciwilnego i kanonicznego, historyi świętey i świeckiey. Napisał ieszcze *Martyrologium* i inne dzieła. Ułożenie iego, ktore miał wstępuiąc na stolicę apostolską, nie przyszło na nieszczęście do skutku. Chciał dać do podpisu zbior nauki, gdzie nie tykaiąc zdań *Baiusa*, *Janseniusa* i *Quesnela*, ta a ta prawda miała bydź potwierdzona, ten a ten błąd potępiony... Syn ministra *Walpole* powrociwszy do Anglii, oddał winny hołd temu papieżowi, w napisie Włoskim, ktory można tak na Polskie przełożyć:

PROSPEROWI LAMBERTINI.
Biskupowi Rzymskiemu,
Przezwanemu Benedykt XIV.
Ktory będąc xiążęciem absolutnym
Panował z słusznością i sprawiedliwością
Jak Doża Wenecki.
Przywrocił świętność Tiary,
Temi środkami,
Przez ktore iey dostąpił;
To iest: przez cnoty.
Kochany od Papistow, *
Szacowany od Protestantow;
Kapłan pokorny i bezzyskowny;
Xiąże bez faworyta;
Papież bez nepotyzmu;
Autor bez próżności:
Jednym słowem człowiek,
Ktorego ani wielki rozum ani wielka władza nie mogły zkazić.
Syn Ministra faworyta,
Ktory nigdy żadnemu nie podchlebiał xiążęciu,
Ani się uniżał przed żadnym duchownym,
Ofiaruie w kraiu Protestantskim wolnym,
To zasłużone kadzidło
Naylepszemu z Rzymskich
Papieżow.

* JmP. *Voltaire* na portrecie tego papieża, znayduiącym się w Berlinie w gmachach *Fryderyka*, poważaiącego mądrość i zasługi *Benedykta XIV.* taki ułożył podpis.

Lambertinus hic est Romæ decus
& caput Orbis.
Qui Mundum scriptis docuit, virtutibus ornat.

to iest:

" Ten iest *Lambertini* zaszczyt
„ Rzymu i głowa świata, ktory
„ pismami nauczał cnotami świat
„ zdobił. „

XVIII. BENEDYKT, Antipapa nazwany przedtym *Piotr de Lune*, znany pod imieniem *Benedykta XIII.* ćwiczył się nayprzod w prawie kanonicznym i ciwilnym. Porzucił ie i udał się do woyska, po nieiakim czasie powrocił do swoich nauk, i był profesorem w akademii Montpellierskiey. *Grzegorz XI.* uczynił go kardynałem, a *Klemens VII.* posłał go legatem do Hiszpanii oyczyzny iego. Po śmierci tego papieża, kardynałowie będący w Awignonie obrali na mieysce iego *Piotra de Lune* R. 1394. Wziął na się imie *Benedykta XIII.* kardynał przyrzekł przed elekcyą, iż złoży tyarę, ieżeli tego wyciągać będą, dla uczynienia pokoiu w kościele Bożym; ale papież zapomniał o przyrzeczeniu. Udawał iakoby chciał zadosyć mu uczynić, i tym sposobem łudził przez nieiaki czas *Karola VI.* krol. Fr. i innych panow Europeyskich, duchowieństw Franc. akademią Paryzką (z ktorey ieden *Piotr d'Ailly* otrzymał od niego w R. 1405. ustanowienie uroczystości Troycy SS.) a nakoniec wyra-

* Dyssydenci tak nazywaią Katolikow.

wyraźnie oświadczył, że nic nieuczyni. Krolowie, z ktorych dworował, wysunąwszy się z pod posłuszeństwa iego, ułożyli przymusić go siłą do złożenia tyary. *Karol VI.* zamknął go w Awignonie. *Benedykt* znalazł sposob wymknięcia się, uszedł do Chateau-Renard. Ten nieprzełamany Hiszpan, ogłoszony odszczepieńcą na zborach Pizańskim i Konstancyeńskim, i zrzucony z papieztwa. Onim to *Gerson* mowił w stylu owych czasow, że tylko zaćmienie tego fatalnego xiężyca (Luna) może dać pokoy kościołowi... *Benedykt* wyklęty przez oycow tych dwoch zborow, wzaiemnie ich wyklinał, schronił się do miasteczka w krolestwie Walencyi nazwanego *Paniscola*, i z tey dziury rzucał pioruny na całą ziemię. Umarł R 1424. maiąc lat 90, a trwaiąc w swey zaciętości przez lat trzydzieści. Zniewolił dwoch kardynałow przy nim będących, do obrania *Idziego Mugnos*, Aragończyka, kanonika Barcellony, ktory rozumiał, że był papieżem pod imieniem *Klemensa VIII.*

XIX. BENEDYKT, (Jan Chrzciciel) sławny matematyk rodem z Florencyi, żył około roku 1490. On to iest podług zdania *de Thou* ktory przywrocił Gnomonikę w Europie.

XX. BENEDYKT, (Willhelm) professor prawa w Cahors, konsyliarz w parlamencie Burdygalskim, a potym Tuluzkim, zostawił *Traktat o Testamentach* 1582 in fol. Umarł R. 1520.

XXI. BENEDYKT, (Jan) narodził się w Werneuil R. 1483. był doktorem teologii w domu Nawarskim, umarł R. 1573. Napisał *Noty* marginalne po Łacinie na biblią w Paryżu 1541. in fol. Nazywaią tę biblią *de Benedictis*; często była przedrukowana. Pokończył *Scholia Jana de Gagny*

na ewangelie i dzieie apostołow, R. 1564. in 8vo.

XXII. BENEDYKT, (Renat) z Angerin dziekan *facultatis Theologicæ* w Paryżu, pleban S. *Eustachiusza* i spowiednik *Maryi* krolowey Szkockiey, potym professor teologii w kollegium Nawarskim, został spowiednikiem *Henryka IV.* do ktorego nawrocenia wiele się przyłożył. Mianowany na Biskt: Troyn. ale *tłomaczenie* iego *Biblii*, wydane w R. 1566. in fol. i 1568. 2. T. in 4to. było okazyą, że niechciał przyiąć bullow. Te *Wersye* zatłumiła Sorbonna R. 1567. a *Grzegorz XIII.* w R. 1575. potępił. Miała wiele podobieństwa z *Wersyą* Genewską, osobliwie w przypiskach. Długo się opierał *Benedykt*, nakoniec sam się podpisał na swoie potępienie w Roku 1598. Umarł w 10. lat potym w Paryżu 1608. Napisał wiele innych *dzieł*, kazania, książki pobożności &c.

XXIII. BENEDYKT, (Eliasz) uczony predykant kalwinow, narodził się w Paryżu R. 1640. schronił się do Hollandyi po odwołaniu edyktu w Nantes. Był pastorem kościoła w Delfcie w Hollandyi, umarł R. 1728. Zostawił pisma szacowane od protestantow: I. *Histoire & Apologie de la retraite des Pasteurs*, z okazyi prześladowania w Francyi; R. 1688. in 12mo. II. *l'Histoire de l'Edit de Nantes* w 5. T. in 4to. w Delft. R. 1693. Znayduie się wiele wiadomości w tym dziele, ale niedobrze ułożone, dnch partyi tam panuie, a zatym prawda często naruszona. III. *Melanges des remarques critiques historiques* &c. na dwie dyssertacye *Tolanda* 1712. in 8vo.

XXIV. BENEDYKT, (Oyciec) uczony Maronita, narodził się w Gusta mieście Feniceyskim R. 1663. z familii szlacheckiey, w 9. roku był wysłany do Rzymu,

gdzie w kollegium Maronitow, przez lat ciągle 13. ćwiczył się w naukach i ięzykach oryentalnych. Powrociwszy do oyczyzny swóiey, posłany był do Rzymu od Maronitow Antyochyi, w dostoieństwie deputata ich kościoła. *Kosmus III.* wielki xiąże Toskański, wezwał go do Florencyi, obdarzył go dobrodzieystwy, i dał mu mieysce professora ięzyka Hebrayskiego w Pizie w 44. roku życia swego, X. *Benedykt* wstąpił do Jezuitow. Gdy odbył nowicyat *Klemens XI.* umieścił go w liczbę tych osob, ktorzy mieli zlecenie poprawiania ksiąg świętych pisanych w Greckim ięzyku. Umarł R. 1742 maiąc przeszło 80. lat, z wielkim żalem uczonych wspoł braci i przyiacioł swoich. Mamy po nim, pierwsze dwa tomy edycyi S. *Efroma*, ktore kontynuował i dokończył uczony *Assemanni*. Kardynał *Quirini*, ktory mu był winien wiadomość ięzykow oryentalnych, i część swoiey erudycyi, nakłonił go do podięcia się tey pracy.

BENEDYKT de Toul, *patrz* Picard. Nro. III.

BENEZET, (Swięty) pasterz w Avilar w powiecie Vivarais, narodził się R. 1165. Powiadaią, że w 12. roku Bog go natchnął aby wystawił most Awignoński. Dzieło to w końcu iedenastu lat skończone. Ten S. architekt, ktory się w części zapewne przykładał do tey budowli, umarł R. 1184. w kilka lat przed skończeniem mostu tego, pochowany w kaplicy, przy trzeciey arkadzie mostu znayduiącey się. Ale gdy się zaczęła ruinować przeniesiono ciało iego do kościoła Celestynow R. 1674. gdzie publiczney czci wystawione. Z 19. arkad tego sławnego mostu, tylko się iuż cztery zostały.

BENGORION, *patrz* Jozef Ben-Gorion, Nro. VII.

BENI, (Paweł) narodził się na wyspie Kandyi około R. 1552. wychowany w Gubbio w xięstwie Urbinu; wezwany od rzeczypospolitey Weneckiey R. 1599. na professora pięknych wiadomości do akademii Padewskiey. Umarł R. 1625. Wystąpił od Jezuitow dla tego, że przełożeni iego niechcieli mu pozwolić podać do druku *Komentarz* rozwięzły cokolwiek na *ucztę Platona*. Zostawił I. *Krytykę* Dykcyonarza akademii *de la Crusca* w Florencyi pod tytułem: *Anti-Crusca* napełniona nieprzyzwoitościami, i gadaniną: 1. T. in 4to. II. *Komentarze* na *Politykę Aristotelesa* i na iego *Retoryką* 1625. in fol. III. *Noty* na sześć pierwszych ksiąg *Eneidy*. IV. Na *Sallustyusza*. V. Dwie księgi *Krytyki* na *Ariosta* i *Tassa*, przeciwko akademii *la Crusca*. Przyrownuie pierwszego do *Homera*, a drugiego do *Wirgiliusza*. VI. *Teologią*, ktorą wybrał z dzieł *Aristotelesa* i *Platona*, w Paryżu R. 1624. in fol. Był to człowiek niespokoyny, złośliwy i dziwaczny.

I. BENIAMIN, 12sty i ostatni syn *Jakuba*, narodził się z *Racheli* niedaleko Betlehemu około R. 1738. przed Chrystusem. Gdy *Jozef* zostawszy ministrem *Faraona*, obaczył braci swoich w Egypcie, kazał sobie przyprowadzić *Beniamina*. Na widok brata tego rozrzewnił się i dał mu 5. razy większą część niż innym braciom iego. *Benjamin* był oycem pokolenia tegoż nazwiska, ktore zupełnie zaniszczone zostało przez inne, mszczące się gwałtu popełnionego na żonie iednego lewity w mieście Gabaa.

II. BENIAMIN de Tudele, narodził się w Tudeli w Nawarze, umarł R. 1173. Zwiedził wszystkie Synagogi dla poznania obyczaiow i obrządkow każdey z osobna. Wydał *Relacyą* podroży

swoich bardzo ciekawą drukowaną w Carogrodzie R. 1543. in 8vo. *Renaudant* mniema, że ta edycya naymniey ma w sobie błędow, i że relacye tego rabina są prawdziwe. Upewnia że przygany im czynione, nieściągaią się do *Beniamina*, ale do tłomaczenia niepoprawnego *Ariasa Monta* w Antwerpii R. 1575, i *Konstantyna Cesarza* w Leodium 1633. in 24to. *Jan Filip Baratier* wydał w roku 1734. *Tłomaczenie* Francuzkie, *Podroży Beniamina* w 2 T. in 8vo.

BENIGNUS, (Swięty) apostoł Burdygalski, był iak powiadaią uczniem S. *Polykarpa*. Przybył do Francyi za panowania *Marka Aureliusza*, i odniosł koronę męczeńską w Dyżonie.

BENIVIENI, (Hieronim) szlachcic i poeta Florentyński, umarł R. 1542. maiąc lat 89. On naypierwszy oddalił się od gustu podłego i poziomego, ktory opanował był poezyą Włoską w XV. wieku, i ktory między innemi charakteryzuie dzieło: *Margante*: *Ludwika Pulci* i *Ciriffo Calvaneo* Łukasza *Pulci* brata iego, ażeby się zbliżyć do stylu i sposobu pisania *Dantesa* i *Petrarchy*. Większa część rymopismow iego iest o miłości Boskiey, wysoko ważą dzieło iego: *Canzone de l'amor celesto é divino*, gdzie się znayduią myśli naygornieysze z filozofii *Platona* o miłości. Dzieło to drukowane w Florencyi R. 1519. in 8vo. z innemi rymopismami tego autora. Już była dawnieysza edycya *Dzieł* iego w Florencyi in fol. 1500. wielce rzadka. Jeszcze napisał książkę pod tytułem: *Commento di Hieronimo Benivieni, Cattadino fiorentino, sopra a piu sue Canzone & Sonetti dello Amore & della Bellozza divina &c.* drukowana w Florencyi R. 1500. in fol. edycya poszukiwana od ciekawych. *Benivieni* maiący zaletę czystych obyczaiow i talentow, w ścisłey żył przyiaźni z sławnym *Janem Pic* z Mirandoli, i chciał bydź pochowany w iednym z nim grobie.

BENIZZI, (*patrz* S. Filip *Benizzi*) Nro. VII.

I. BENNET, (Henryk) hrabia *d'Arlingthon*, sekretarz stanu, kawaler Per (*Pair*) krolewstwa Angielskiego, i wielki podkomorzy krola *Karola II.* łączył do męztwa wiadomość spraw publicznych. Dał tego dowody pod *Karolem I. Karolem II.* i *Jakubem II.* Jego *Listy* do *Wilhelma Temple* są przełożone na Francuzkie w Utrechtcie R. 1701. in 12mo. Umarł R. 1688. maiąc lat 67.

II. BENNET, (Tomasz) narodził się w Salisbury R. 1673. umarł w Londynie R. 1728. uchodzi za dobrego teologa, i uczonego tłomacza pisma świętego w kościele Anglikańskim. Wydał wiele *Pism* i *Kontrowersyi*, przeciwko niekonformistom, kwakrom i katolikom. Nayznacznieysze są: I. *Traktat o odszczepieństwie* 1702. in 8vo. i pisma na obronę tego traktatu. II. *Zbijanie Kwakeryzmu* 1705. in 8vo. III. *Historya skrocona używania publicznego formularza modlitw* 1708. in 8vo. IV. *O modlitwach publicznych albo powszechnych*, drukowane tegoż samego roku. V. *Prawa duchowieństwa kościoła chrześciańskiego* w Londynie 1711. in 8vo. &c.

BENOIT albo Benoist, *patrz* Benedykt, od Nro I. -- XXIV.

BENSERAD, *patrz* Bentzerad.

BENSERADE, (Izaak de) narodził się w Lions miasteczku wyższey Normandyi, z familii znakomitey. Wcześnie okazał żywość dowcipu. W ośmym roku zapytany od biskupa, ktory go miał nazaiutz bierzmować, czyliby so-

bie nie życzył zamienić swoie żydowskie imie *Izaaka*, za imie Chrześciańskie. *Bardzo dobrze*, odpowiedział, *bylebym nie stracił na tey zamianie*. Ucieszony biskup tą odpowiedzią, rzekł: *Zostawmy mu to imie, uczyni on ie sławnym*. Odbywszy nauki swoie, pisma iego dowcipne narobiły mu protektorow i przyiacioł. Urodzenie i dowcip iego czyniły go śmiałym i poufałym z naywiększemi panami dworu, od ktorych był mocno kochany. Kardynał *Richelieu*, ktory miał bydź krewnym iego, naznaczył mu pensyą, po nim *Mazarini*, ktoremu *Benserade* umiał podchlebiać, znaczne mu na beneficyach zapewnił dochody. Rymopisma iego były pieszczotą dworu Francuzkiego, podczas młodości krola Francuzkiego *Ludwika XIV.* nim opery nastały w Francyi, na balletach, na ktorych naypierwsze osoby dworu, nawet sam krol, udawały osoby iakie, używano wierszy. *Benserade*, ktory ten sposob zabaw wprowadził, tak dowcipnie i sztucznie takowe wiersze układał, że mowiąc o osobie, ktorą reprezentowano, nieznacznie ściągała się pochwała do osoby reprezentuiącey. W roku 1651. *Benserade* posyłaiąc pewney damie wykład na księgę *Joba*, przyłączył do niego *Sonnet*, ktory całemu podobał się dworowi. W tym samym czasie *Voiture* ułożył inny *Sonnet* do pewney damy pod imieniem *Uranii*. Dwor na ten czas w prożnowaniu i uciechach zatopiony, na dwie partye podzielony, utrzymywał te dwa *Sonnety*. Nazwano iednę partyą *Jobelinow*, a drugą *Uraninow*. Dla ciekawości Polskiego czytelnika, wypisuię tu te dwa *Sonnety*, w iakim były ułożone ięzyku, ktore na ow czas zatrudniały dwor Francuzki iak sprawa naywiększey wagi.

Job *de mille tourmens atteint*
Vous rendra sa peine connue;
Mais raisonnablement il craint
Que vous n'en soyez point émue.

Vous verrez sa misére nue,
Ici lui méme se dépeint,
Accoutumez vous à la vue
D'un homme qui souffre & se plaint.

Bien qu'il eût d'extrêmes souffrances
On voit aller des patiences
Plus loin que la sienne n'alla.

Car s'il eût des meaux incroyables,
Il s'en plaignit, il en parla,
J'en connois de plus miférables.

Co tak można po Polsku tłomaczyć:

„ *Job* tysiączne cierpiąc męczarnie, opowie ci swoie przykrości; ale słusznie się lęka, ażebyś się nie pokazała nieczułą. „ Obaczysz szczerą nędzę iego; „ on się tu sam maluie. Przyzwyczay się do widoku człowieka, „ ktory cierpi i narzeka. Aczkolwiek iego bole są niezmierne, iest iednak ieszcze cierpliwość większa niż iego. Bo chociaż niewypowiedziane miał dolegliwości, narzekał, opowiadał „ ie, a ia znam daleko nędzniejszego. „

Drugi sonnet JPana *de Voiture*, tak brzmiał:

Il faut finir mes jours en l'amour
d'Uranie,
L'absence ni le tems ne m'en sauroient guérir,
Et je ne voit plus rien qui me put
secourir,
Ni qui sut rappeller ma liberté
bannie.

Des longtems je connois sa rigueur
infinie;

Mais pensant aux beautées pour
qui je doit périr;
Je bénis mon martyre, & content
de mourir,
Je n'ose murmurer contre sa tyrannie:

Quelquefois ma raison par des foibles discours,
M'incite à la revolte & me promet
secours;
Mais lorsqu'à mon besoin je me
veux servir d'elle,

Aprés beaucoup de peine & d'efforts impuissans,
Elle dit qu'Uranie est seul aimable & belle,
Et m'y rengage plus que ne font tous mes sens.

To iest:

„ Trzeba widzę zakończyć życie moie w miłości ku *Uranii*. „ Ani czas, ani odległość, nic mię „ nie potrafi uleczyć. Nie widzę „ ratunku, ani sposobu odzyskania utraconey wolności. Od dawnego czasu znam iey surowość „ nieskończoną; lecz myśląc o „ wdziękach, dla ktorych mam „ ginąć; wielbię moią męczarnią „ i wesoł umierałąc nie śmiem „ szemrać przeciwko iey tyrannii. „ Czasem moy rozum łabe mi „ czyniąc uwagi, pobudza mię do „ rokoszy, obiecuiąc pomoc; lecz „ gdy go szczerze w potrzebie „ chcę użyć, po wielkich trudach „ i mdłych usiłowaniach okazuiąc „ mi, że *Urania* iest iedna pięknа i godna kochania, w większą mię wprawia niewolą niż „ zmysły. „

Xiążę *de Conti* utrzymywał *Benserada* przeciwko JPanu *de Voiture*, ktorego JPani *de Longueville* siostra xiążęcia popierała. Z tey okazyi dowcipnie powiedziano:

Le destin de Job *est étrange,*
D'etre toujours persécuté
Tantot par un démon, tantot par
un ange.

To iest:

„ Biedny iest zawsze los *Joba*, „ bydź prześladowanym to przez „ diabła, to przez anioła. „

Nie mogli się zgodzić, ktoryby z tych dwoch *Sonnetow* był lepszym. Jeżeli JPana *de Voiture* był naypięknieyszym podług niektorych, wszyscy przyznali, że *Benserada Sonnet* był naygrzecznieyszy. Na początku miłostek *Ludwika XIV.* i JPanny *la Valiere*, *Benserade* pisywał od niey do krola, ktory tak wdzięcznie przyiął pochwały tego dowcipnego poety, że mu oprocz inszych łask darował 1000. luidorow, na koperszty-chy do iego *Rondeaux* na *przeobrażenia Owidiusza*. Dzieło wcale nie dobre, nie warte takiey hoyności. Napisano z tey okazyi to *Rondeau* epigrammatyczne.

A la Fontaine où s'enivre Boileau,
Le grand Corneille, *& le sacré*
troupeau
De ces Auteurs que l'on ne trouve
guére,
Un bon Rimeur doit boire à plaine
aiguiére,
S'il veut donner un bon tour au
Rondeau.
Quoique j'en boive aussi peu qu'un
moineau,
Cher Benserade, *il faut te satisfaire,*
T'en écrire un... Hé! c'est porter
de l'eau
A la Fontaine.
De tes refrains un livre tout
nouveau
A bien des gens n'a pas eu l'heur
de plaire;
Mais quant à moi, j'en trouve tout
fort beau,

Papier, d'orure, images, caractère;
Hormis les vers, qu'il falloit laisser faire

A la Fontaine.

To iest:

" Przytym zdroiu, z ktorego
„ czerpa *Boileau*, wielki *Corneille*
„ i święta gromada autorow, o
„ ktoryeh teraz trudno, dobry
„ rymopis powinien pić całą gę-
„ bą, chcąc dać dobry tok wier-
„ szom. Chociaż tylko tyle co
„ wrobel mogę pić, iednakże mu-
„ szę tobie zadosyć uczynić i na-
„ pisać ieden rondeau, ale iest to
„ nosić wodę do zdroiu. Twych
„ rymopism nowa kśiążka, nie
„ wszystkim ma szczęście podo-
„ bać się. Co ia, wszystko że iest
„ piękne upatruię, papier, po-
„ złota, obrazy, druk, oprocz
„ wierszy, ktore należało zosta-
„ wić do napisania
„ Jmć Panu *la Fontaine.*"

Rowność imion, la Fontaine, ktore znaczy i zdroy, i sławnego wierszopisa, stanowi dowcip tych wierszy Francuzkich.

Benserade w końcu życia swego porzucił dwor, i udał się na ustronie, kończąc dni swoie w dziełach pobożności, iedyną zabawą iego było, ozdobić i uprawiać swoy ogrod. Umarł R. 1691. maiąc lat 78. Był towarzyszem akademii Francuzkiey od R. 1674. w odpowiedziach swoich był prędki i dowcipny, miał przyiaciela, ktoremu nieobiecywano potomka, *Benserade* często z niego żartował. Ten natrafiwszy, go dnia iednego, rzekł: *Widzisz W Pan że mimo żartow tego, żona moia przed kilka dniami zległa. O Mospanie*, odpowiedział *Benserade*, *o żonie W Pana też nikt niepowątpiwał.* Dzieła iego zebrane w 2. T. in 12mo. wyszły R. 1697.

I. BENTIVOGLIO, (Herkules) narodził się R. 1566. w Bononii z znakomitey familii i przez długi czas udzielney w tym mieście, siostrzeniec *Alfonsa I.* xiążęcia Ferrary, nie tylko pierwsze miał mieysce między poetami Włoskiemi XVI. wieku, ale był przytym naydoskonalszym kawalerem swego czasu we wszystkim, co młodzieńca dobrze urodzonego zalecić może, celował we wszystkich ćwiczeniach ciała, muzyce &c. Xiążę *Ferrary* użył go w rozmaitych wielkiey wagi negocyacyach, w ktorych okazał talent swoy nie mniey doskonały, iak ten, ktory miał do poezyi. Umarł w Wenecyi R. 1583. maiąc około 66. lat. Rymopisma iego częstokroć przedrukowane, zebrane w Paryżu R. 1719. in 12. Znayduią się tam *Satyry*, *Sonnetty*, *Komedye* &c.

II. BENTIVOGLIO, (Guido) narodził się w Ferrarze roku 1579. z tey samey familii co poprzedzaiący. Był nuncyuszem w Flandryi i w Francyi. *Paweł V.* uczynił go kardynałem R. 1621. Byłby zapewne został papieżem po *Urbanie VIII.* przyiacielu swoim, gdyby nie był umarł pod czas odprawuiącego się *Conclave* R. 1644. Cnoty i mądrość iego torowały mu drogę do tey godności. Zostawił I. *Historyą woien cziwilnych w Flandryi* po Włosku, w Kolonii R. 1633-36 ... 39. in 4to i w Paryżu w drukarni krolewskiey. II. *Pamiętniki* tłomaczone na Francuzkie przez *l'Abbé de Vayrac*, R. 1713. w Paryżu 2. T. in 12mo. III. *Relacya Flandryi*, in 12. IV. *Listy wielce szacowane*, tłomaczone na Francuzkie in 12. mało co teraźnieyszych autorow można przyrownać do starodawnych: *Bentivoglio* miał tę korzyść. Był to mąż maiący wiele rozumu. Styl iego iest gładki,

naturalny i szczery. Uwagi iego okazuią głęboką wiadomość polityki i serca ludzkiego. Wyobrażenia iego są żywe i rzetelne. Zbyteczna gorliwość o władzę Rzymu, zbyteczne przywiązanie do Hiszpanow, daleko czasem pioro iego zapędziły.

III. BENTIVOGLIO, (Franciszka) żona *Galeota Manfredi* xiążęcia de Forli w Włoszech. Rozgniewana oboiętnością i pogardą męża swego, ktory miał wniyść w taiemne związki z pewną panną z Faenzy, przekupiła dwoch lekarzy, aby go zgładzili. Zmyśliła chorobę, wezwała ich do gmachu swego maiących broń ukrytą; ale gdy się *Galeot* mężnie bronił tym zaboycom; ta wściekła kobieta porwała puinał, i w piersiach go iego utopiła.

BENTLEY, (Richard) narodził się w hrabstwie Ebbraceńskim R. 1662. był bibliotekarzem krola *Wilhelma* R. 1693. na mieyscu uczonego *Justela* w R. 1700. dyrektorem kollegium S. Troycy w Kambridge. Umarł 1742. napisawszy rożne dzieła. Nayceleniejsze są. I. *Mowy* przeciwko niedowiarkom, tłomaczone na rożne ięzyki. *Bentley* naypierwszy dostał 50. szterl. ktore *Boyle* naznaczył testamentem temu teologowi, ktoryby w 8. kazaniach w przeciągu roku iednego bronił religią naturalną i obiawioną. II. Wyborną *Refutacyą* pod imieniem *Philelauthere* z Lipska nadto sławney dysseracyi *Collins* o wolności myślenia, przetłomaczono to dobre dzieło pod tytułem: wcale mu nieprzyzwoitym: *Fripponerie Laïque* 1738. in 8vo. III. Rożne nowe *Edycye* autorow Greckich i Łacińskich z przypiskami.

BENTZERADT, (Karol Henryk) narodził się w Luxemburgu został cysterskem w Orwal w R. 21. Był opatem przez lat 39. i czas rządu swego zaszczycił, utrzymywaniem porządku, ktory D. *Bernard de Montgaillard*, nazwany powszechnie *le petit Feuillant* wprowadził. Umarł roku 1707.

BENZELIUS, (Eryk) doktor teologii, arcybiskup Upsalski, i podkanclerzy akademii, umarł w R. 1709. maiąc lat 67. urodzony z familii bardzo podłey. Lecz uszczęśliwienia iego źrzodłem były talenta iego i zasługi; są wielorakie dzieła tegoż o piśmie świętym, o dzieiach kościelnych, i o teologii; a nayznacznieysze iest *Tłomaczenie Szwedzkie Biblii*, w Sztokholmie 1703. R. in fol.

BEOLKO, (Aniol) nazwany *Ruzzante*, urodził się w Padwie, i umarł w R. 1542. Wcześnie przyzwyczaiał się do ułożenia, do gestow, i do wieyskiego sposobu mowienia, iakoż nabył charakteru i szczerego, miłego i zabawnego prostakow. Był on *le Vade* Włochow. Jego *Rozrywki wieyskie*, chociaż stylem niskim i pospolitym pisane, ludziom rozsądnym podobaią się, a to z powodu prawdziwego w nich wieśniakow wyobrażenia, i z powodu dotkliwszych uczynkow, ktoremi są napełnione. Wolał on być pierwszym w tym rodzaiu niżeli drugim w rodzaiu gornieysym. Znacznieysze dzieła iego są: *La Vaccaria*; *l'Anconitana*; *la Moschetta*; *la Fioryna*; *la Piovana*, &c. Te były drukowane z innemi poetycznemi dziełami tegoż rodzaiu, w R. 1584. in 12mo. pod tym tytułem: *Tutte le Opere del famosissimo Razzante*, patrz CALMO.

BERAULD, (Mikołay) *Beraldus*, rodem z Orleans wsławił się w pierwszych latach szesnastego wieku w akademii Paryzkiey; a to przez biegłość swoią w naukach, i w matematyce. Był on nauczycielem admirała *de Co-*

ligni i dwoch braci iego. Nie wiele przeżył R. 1539. Nie mogł więc w R. 1571. bydź rządcą kollegii de Montargis, iak wyraził nowy autor *de Ladvocat* te mieysce na ten czas posiadał *Franciszek Berauld* syn iego, ktory został kalwinem. *Mikołay Berauld* zostawił edycyę *Dzieł Gwilhelma* biskupa Paryzkiego w R. 1516. in fol. inną *Historyi naturalney Pliniusza* i dzieł inszych. Cnota i talenta iego ziednały mu przyiaźń i szacunek sławnego *Erazma*, i wielu innych zacnych osob.

BERAULT, (Josias) patron w parlamencie Rotomagskim przez swoią wiadomość wsławiał się pod panowaniem *Henryka III.* Zostawił *Kommentariusz* bardzo szacowny o zwyczaiach Normandyi. Piąta edycya w R. 1659. i została w R. 1660. in fol. są naylepsze. Xięgarze Rotomagscy w R. 1684. zebrali kommentaryusze *Berault a de Godefroi, i d'Aviron* w 2. T. in fol.

BERCHEM, *patrz* BERGHEM.

BERCHOIRE, czyli BERCHEUR, (Piotr) *Berchorius* czyli *Berthorius* Benedyktyn w S. Pierre du Chemin, w wiosce o trzy mile od Poitiers, był przeorem w S. Eloy w Paryżu, umarł roku 1362. On to na rozkaz *Jana* krola Francuzkiego przełożył na Francuzkie *Tita-Liwiusza*. Manuskrypt osobliwszey piękności tego tłomaczenia znayduie się w bibliotece Sorbonny. Jest także autorem dzieła *Réductoire moral*; i *Repertoire* dykcyonarza biblii, Deventer 1477. in fol. i w Kolonii, R. 1650. Dzieła nie naylepiey ułożone.

I. BEREAGER, król Włoski, *patrz* OTTON I... i LUDWIK *rzeczony ślepy* N. III.

II. BERENGER, archidyakon w Angers, rodem z Tours, potępiony na zborze Rzymskim R. 1050. wznowił błędy *Jana Scota* nazwanego *Erigenes*, ktore w kilka wiekow potym utrzymywali Sakramentarze heretycy. To o nim mowi Jmć P. *Pluquet dictionaire des Heresies*, art: *Berenger*. „ *Berenger* widział, że chleb i wino zachowuią po konsekracyi te same własności i przymioty ktore miały przed konsekracyą, i te same wyprowadzaią skutki, wnosił ztąd, że chleb i wino nie były krwią i ciałem, ktore się narodziło z dziewicy, i było przybito do krzyża. Nauczał więc, że chleb i wino nie przeistaczaią się w ciało i krew *Jezusa Chrystusa*; ale nie naruszał obecności istotney. Znał że pismo S. i tradycye nie każą wątpić, że Eucharystya zawiera w sobie prawdziwie i istotnie ciało i krew Jezusa Chrystusa, i że iest prawdziwym ciałem iego. Ale wierzył, że słowo łączyło się z chlebem i winem i że przez to złączenie stawały się krwią i ciałem Jezusa Chrystusa nieodmieniaiąc swoiey natury, ani istoty fizyczney, i nieprzestawaiąc bydź chlebem i winem. Wierzył, że nie można przeczyć obecności istney, uznawał że Eucharystya była prawdziwym ciałem Jezusa Chrystusa. Mniemał że chleb i wino po konsekracyi były tym, czym były przed konsekracyą: i wnosił ztąd sobie że chleb i wino stały się ciałem i krwią Jezusa Chrystusa nieodmieniaiąc swoiey natury: co nie było rzeczą podobną, trzeba było więc wierzyć, że słowo łączyło się z chlebem i winem. „ Karcerstwo to iuż miało dosyć adherentow, między ktoremi liczono *Brunona* biskupa Angierskiego. *Henryk I.* krol Francuzki iedno sądząc z papieżem, kazał wykląć *Berengera* na

zborze iednym, na ktorym sam się znaydował, z naypierwszemi ofobami duchowieństwa, i szlachtę. Oycowie oświadczyli, ieżeli *Berenger* i iego sektarze, nie odwołaią błędow swoich całe woysko Francuzkie maiąc na czele duchowieństwo rusza się, aby ich przymusić, lub śmiercią ukarać. Krol Francuzki iako opat S. Marcina w Tours, kazał mu zatrzymać dochody, ktore brał iako kanonik tego kościoła. *Berenger* zrzekł się błędow swoich w zborze odprawionym w Tours R. 1054. ale po skończonym zborze te same błędy rozsiewał. *Mikołay II.* zwołał zbor do Rzymu z 113. biskupow; *Berenger* podpisał nowe odprzysiężenie, i wyznanie wiary ułożone przez kardynała *Humbert*, w ktorym uznawał: *że krew i wino po konsekracyi iest prawdziwym ciałem i prawdziwą krwią Jezusa Chrystusa dotykane ręką kapłana, i kruszone i zmiałte zębami wiernych.* Spalił swoie pisma i księgę *Jana Scota*, ale co tylko oddalił się od zboru pisał przeciwko swemu wyznaniu wiary, i złorzeczył kardynałowi, ktory ie ułożył. W roku 1063. na zborze w Rotomagu i w R. 1075. na zborze w Poitiers, gdzie ledwie nie zginął, potępiono go. *Grzegorz VII.* zapozwał go do Rzymu, na zbor na ten czas się odprawuiący: *Berenger* zrzekł się na tym zborze błędow swoich. W dwa lata potym znowu ich się odprzysiągł na zborze w Bordeaux. Umarł roku 1088. trwaiąc w swym błędzie podług niektorych, a podług innych opłakuiąc zaciętość swoią. Zostało po nim wiele pism ściągaiących się do tych sprzeczek. Jako to *list* ieden do *Ascelina*, inny do *Rirharda*, trzy *Wyznania wiary*, i część *Traktatu* iego przeciwko drugiemu wyznaniu wiary, ktore musiał był uczynić. Znayduią się w dziełach: *Thesaurus Anecdotum, Martennego*, i *Oeuvres de Lanfranc. Berenger* pisał i mowił przeciwko prawym małżeństwom, i chrztom dzieci; lekce ważył oycow, i zaprzeczał, że Jezus Chrystus przeniknął przez drzwi wieczernika, w ktorym uczniowie byli zgromadzeni.

III. BERENGER, (Piotr) z Poitevin, uczeń *Abailarda*, wydał *Apologią* ufczypliwą mistrza swego przeciwko S. *Bernardowi*, ktory go był kazał potępić. Znayduie się przy dziełach *Abailarda*.

IV. BERENGER, *patrz* CARPI.

BERENICE, *patrz* CALLIPATIRA.

I. BERENICE, corka *Ptolomeusza Auletes*, kazała zadusić męża swego *Seleuka*, ażeby sobie zaślubiła *Archelausa*, ktory poległ na potyczce. *Ptolomeusz* przywrocony na tron z ktorego go byli ztracili właśni poddani, ukarał ią śmiercią R. 55. przed Chrystusem.

II. BERENICE, corka *Costobare* i *Salomei* siostry *Heroda W.* ślubowała *Aristobulesowi* synowi iego, z ktorym bardzo źle żyła, i przez swoie narzekania i intrygi przyłożyła się do śmierci iego. Powtornie poięła *Theudiona* drugiego syna *Heroda*. Po śmierci iego udała się do Rzymu. *Antonia* żona *Drususa* powzięła do niey przyiaźń. *Berenice* umarła po nieiakim czasie. Syn iey z pierwszego łoża *Agrypa* przybywszy R. 36. po narodzeniu C. do Rzymu, wiele znacznych przysług odebrał od *Antonii*.

III. BERENICE, z Chio, iedna z żon *Mitridatesa Eupatora*. Krol ten porażony od *Lukulla* obawiaiąc się ażeby zwycięzca niedobył zamku, do ktorego się kobiety iego schroniły, i pogwałcił ie, posłał do nich rzeźańca, aby

ie pozabiiał. *Berenice* udzieliła matce swey trucizny, ktorą iey rzezaniec podał, i gdy ta, ktorą wypiła, nie prędki uczyniła skutek, dziki ten człowiek udusił ią R. 71. przed Chrystusem. Ten okropny uczynek *Mitridatesa*, mowi pewny dzieiopis, słynąłby za sprawę heroiczną u narodow wschodnich, ale u nas iest uważany, iako dziki i szkaradny.

IV. BERENICE, corka *Agrippy* starszego, siostra starsza *Agryppy* młodszego, krola żydowskiego, zaślubiona *Herodowi* stryiowi swemu, ktoremu cesarz *Klaudiusz* dał krolestwo *Chalcydy*. Zyła po śmierci tego krola przez niejaki czas w wdowim stanie, aby podeyrzawszy, że ią posądzaią o obcowanie kazirodzkie z bratem swoim, ślubowała *Polemonowi* krolowi Cilicii nakłoniwszy go do przyięcia zakonu żydowskiego. Ale go znowu dla pierwszego amanta porzuciła. Ta to iest ktora radziła żydom, aby się poddali Rzymianom, ale niemogąc nic sprawić nad umysłem ludzi niedaiącego się powodować, udała się do *Tytusa*, w ktorym gwałtowna w nim zbudziła miłość. Powiadaią że cesarz ten, w zapale miłości swoiey, chciał ią poiąć za żonę, i kazać ogłosić cesarzową. Ale boiaźń obruszenia tym ludu Rzymskiego wstrzymała go od tego kroku, i zniewoliła, że ią odesłał w początku panowania swego; gwałt sobie w tym czyniąc. Rozłączenie tych dwoch amantow wystawili na widok teatralny dway sławni poetowie Francuzcy *Corneille* i *Racine*.

BERENICIUS, człowiek nieznaiomy, ktory się pokazał w Hollandyi R. 1670. Mniemano że był Jezuitą, lub innym zakonnikiem apostatą. Zarabiał sobie kawałek chleba wycieraiąc kominy, i ostrząc noże. Opiwszy się wpadł w kloakę, gdzie się zadusił. Talenta iego, ieżeli wierzyć można niektorym dzieiopisarzom, były nadzwyczayne, z taką łatwością wiersze układał, że natychmiast prawił dosyć dobrym wierszem, co mu powiedziano prozą. Widziano go tłomaczącego gazety Hollenderskie na wiersz Grecki lub Łaciński, stoiąc na iedney nodze. Języki dawne i teraźnieysze Grecki, Łaciński, Francuzki, Włoski, z taką łatwością mowił, iak ięzyk oyczysty. Umiał na pamięć *Horacyusza*, *Wirgiliusza*, *Homera*, *Aristophana*, wiele dzieł *Cycerona*, iednego i drugiego *Pliniusza*, mowił z nich na pamięć długie kawałki, oznaczaiąc kiążkę i rozdział. Rozumieią że *Georgarchoniomachia* iest iego dzieło.

BERETIN, (Piotr) narodził się w kortonie w Toskanii roku 1596. W początkach mało okazywał talentu do malarstwa; ale gdy nagle się w nim wydoskonalił, zadziwił tych wszystkich towarzyszow swoich ktorzy z niego szydzili. Bawił się w Rzymie i w Florencyi. *Alexander VII.* uczynił go kawalerem złotey ostrogi. Wielki xiąże *Ferdynand II.* dał mu znaczne dowody szacunku swego. Dnia iednego gdy ten xiąże admirował wyobrażenie *Dziecięcia*, ktorego malarz udał płaczące. *Beretin* pociągnął tylko pędzlem, natychmiast dziecię zdawało się uśmiechać, powtornie dotknąwszy się pędzlem, znowu ie w płaczące zamienił: *Widzisz Panie*, rzekł do xiążęcia, *z iaką łatwością dzieci płaczą i śmieią się*. Umarł R. 1669. Obcowanie iego było mile, obyczaie czyste, umysł łagodny, a serce czule na przyiaźń. Umiał przydać osobliwszy w dziele wyobrażeniom głowy, dać żywość i czerstwość kolorow, szlachetność myślow. Ale *dessein* nie bardzo był poprawny, *draperie*

nieregularne, a figury cożkolwiek niezgrabne. Małe iego obrazy nie tyle są szacowane, co wielkie. *Beretin* znany pod imieniem *Pietra de Cortone* nie mniey był doskonały w architekturze.

BERGAME, *patrz* FORESTI.

BERGERAC, *patrz* CYRANO.

BERGHEM. (Mikołay) malarz wyborny okolic, narodził się w Amsterdamie R. 1624. z dzieciństwa swego okazywał osobliwszą zdatność do malarstwa. Zamek de Benthem, gdzie przez długi czas mieszkał, wystawiał mu, prospekta przyiemne i rozmaite, ktore podług natury odrysował. Obrazy iego są znaczne przez obfitość i wielorakość *dessenicw*, i przez farby wdzięczne i naturalne. Umarł R. 1683.

BERGIER, *patrz* GEOFFROI.

BERGIER, (Mikołay) narodził się w Reims R. 1557. Był professorem akademii miasta tego. Udał się do prawa w ktorym się wsławił. Ziomkowie iego posłali go często do Paryża z deputacyą w sprawach miasta swego. Prezydent de *Belliévre* wyrobił mu pensyą 200. talerow, i patent historiografa. Umarł R. 1623. Zostawił: I. *Antiquités de Reims*, 1635. in 4to. II. *Histoire des grands chemins de l'Empire Romain*, przetłomaczona na rożne ięzyki, i przedrukowana w Bruxelli w dwoch T. in 4to. R. 1729. Połączył w tym dziele wszystko co tylko można było powiedzieć ciekawego w tey materyi. Uczeni słusznie szacuią to dzieło. Znayduią się w nim wyborne materyały, ale ułożenie iego porządnieysze i lepsze, byłoby mu więcey przyniosło zalety. To dzieło w łacińskim ięzyku, znayduie się w X. T. *Starożytności Rzymskich Grawiusa*.

BERGION, *patrz* ALBION.

BERGLER, (Szczepan) uczony XVIII. wieku, prowadził życie błędne w Lipsku, w Amsterdamie, w Hamburgu, i był prawie zawsze pensyonowany od xięgarzow. Tłomaczenie *Traktatu de Officiis* sławnego *Maurocordato* despoty Wołochow i Multan, ziednało mu łaskę tego xiążęcia. Opuścił Lipsk i wybrał się do dworu tego xiążęcia; ale znalazłszy go umarłego, udał się do Turczech, gdzie zbizurmaniwszy się nędznie żył i umarł. Był to człowiek biegły w ięzyku Greckim i Łacińskim; ale umysłu przykrego nie towarzyskiego i niespokoynego. Wiele artykułow iego roboty znayduie się w *Dziennikach Lipskich*, ale naybardziey się obznaymił *Tłumaczeniem autorow*, i *Kommentarzami*, niektore pod iego imieniem, inne zaś bez imienia wyszły. Mamy tylko iego *noty* na *Aristofanesa*, przyłączone do *Aristophanis Comoediæ undecim Græce & Latine* in 4to. w Leydzie 1760. Ta edycya czyni wiele sławy Jmć P. *Burmann*, ktory ią wydał i więceyby iey był miał, gdyby był nie potrzebne poskracał *noty*.

BERIGARD, (Klaudyusz) narodził się w Moulins R. 1578. nauczał z powszechną pochwałą Filozofii, w Pizie i w Padwie, gdzie umarł R. 1663. maiąc lat 85. Zostawił: I. *Circulus Pisanus*, drukowane R. 1641 w Florencyi, in 4to. Ta księga traktuie o starey filozofii i o filozofii *Aristotelesa*. II. *Dubitationes in Dialogum Galilæi pro terræ immobilitate* roku 1632. in 4to. To dzieło podało go w podeyrzenie, że był pyronczykiem i materialistą. Dał do tego pozorne przyczyny. Prawdziwe imie tego filozofa iest *Cl. Guillelmet de Beauregard*.

BERING, (Wit) professor rymotworstwa w Kopenhadze, i historyograf krolewski około srzodka ostatniego wieku. Napisał

wiele *Poezyi* Łacińskich w rożnym rodzaiu. *Lyrika* iego osobliwie szacowane są. Zebrano rożne rymopisma iego w 2. T. *Deliciæ Poetarum Daniæ*.

BERKELEY, (Jerzy) narodził się w Irlandyi, był dziekanem w Derry, a potym biskupem w Cloyne R. 1733. Zaczął bydź sławnym w Francyi przez dzieło pod tytułem: *Alciphron* albo *Le petit Philosophe, en VII. dialogues*, zawieraiące w sobie apologią wiary chrześciańskiey przeciwko tym, ktorych nazywaią *Esprits-forts*. Ta książka wyszła w Paryżu R. 1734. w 2. T. in 12mo. Znaydnią się w niey, iak w wszystkich dziełach autora osobliwsze mniemania. Zarzuty przeciwko fundamentalnym prawdom religii, tak mocno czyni, aż do omamienia, iż trzeba zastanowić się nad odpowiedziami, aby uczuć ich gruntowność. *Theoria de visione*, ktora kończy to dzieło, wielce wzięta. *Dyalogi Hylasa* i *Philenousa*, przełożone przez *l'Abbé de Gua* na Francuzkie w r. 1751. narobiły hałasu. Twierdzi w nich, że niemasz ciał, ale same duchy. Przybrał sobie w tey mierze, względem iestności ciał zdanie X. *Malebranche*, ale ie za daleko rozciągnął. Napisał ieszcze traktat *sur l'eau de Goudron*, ktory czytaią z ukontentowaniem, mimo oschłość materyi, i ktory więcey wart, niż wszystkie iego spekulacye metafizyczne. Styl *Berkeleya* iest metodyczny, wyborny, i czysty. Umarł przed R. 1760.

I. BERNARD, król Włoski, *patrz* Ludwik I.

II. BERNARD de Menton, (Swięty) narodził się w zamku tego nazwiska w powiecie Genewskim w Czerwcu R. 923. z naypierwszey familii Sabaudyi, z dzieciństwa okazał skłonność do cnoty i nauk. Mimo wolą rodzicow poświęcił się stanowi duchownemu. Unikaiąc przeszkod ktoreby mu mogli uczynić, udał się do miasta Aousty w Sabaudyi leżącym przy Alpach, stołecznym doliny nazwaney *Val d'Aouste*, i tam odebrał święcenie kapłańskie. Zostawszy archidyakonem mieysca tego, odprawował missye w pobliższych górach. Mieszkańcy tych dzikich puszcz, przywiązani do dawnych zabobonow, zachowywali pamiątki bałwochwalstwa: *Bernard* wzbudzony świętą gorliwością powywracał ie. Serce iego czułe wzruszone było widząc przykrości ktore ponosili pielgrzymi Francuzcy i Niemieccy, idący do Rzymu dla odwiedzenia grobow SS. apostołow. Założył dla nich dwa szpitale na Alpach. Jeden na gorze rzeczoney *Mons-Jovis* z przyczyny bałwochwalnicy tam się znayduiącey *Jowisza*, ktorą zburzył; drugi na kolumnie *Jowisza*, ktorą wywrocił. Te dwa szpitale nazwane od imienia iego *wielki* i *mały* S. *Bernard*, służyły ku wygodzie podrożnych, ktorym iak naypilniey i iak nayochotniey służyli kanonicy Regularni S. *Augustyna*. *Bernard* był naypierwszym ich probostczem; iest to imie ktore dawali swym przełożonym. Swięty fundator zapewniwszy posiłki pielgrzymom, udał się rozsiewać wiarę świętą między narody Lombardyi. Wielką liczbę ich nawrocił, a gdy ich uwolnił od ciemności bałwochwalstwa, wybrał się do Rzymu, gdzie otrzymał potwierdzenie swego instytutu. Przywileie nadane od papieża, potwierdzili następcy iako to: *Jan XXII. Marcin V. Jan XXIII. Eugeniusz IV.* &c. S. *Bernard* powrociwszy do Lombardyi, utwierdzał w wierze świętey nowonawroconych. Umarł w Nowarze 28. Maja 1008. maiąc lat 85. w rok potym kanonizowany dla cnot wy-

bornych i cudow, ktore się działy przy ciele iego. Kanonicy szpitalni Gor S. *Bernarda* na prożbę *Karola Emanuela III.* xiążęcia Sabaudyi, złączeni do kapituły Aousty; a szpitale oddane pod dyrekcyą xięży świeckich, ktorzy przechodniom i pielgrzymom, okazuią ludzkość i miłość chrześciańską ciągłą i bezzyskowną.

III. BERNARD, (Swięty) narodził się R. 1091. we wsi Fontaine w Burgundyi, z familii szlachetney, w 22. roku swego wstąpił do Cysterсow, i za sobą 30. towarzyszow swoich do tegoż zakonu pociągnął. Namowił ich swoią wymową wybitną i uymuiącą do porzucenia świata. Gdy klasztor w Clairvaux był skończony w r. 1115. *Bernard* ledwie co wyszedł z nowiciatu, naypierwszym obrany był opatem. Dom ten dziś tak bogaty, był na ow czas ubożuchny, że zakonnicy gotowali sobie potaż często z liścia bluszczowego, i do chleba ięczmiennego mieszali proso i wykę. Imie *Bernarda* wnet się wszędzie wsławiło. Miał nowicyuszow do 700. Klasztor iego wydał *Eugeniusza III.* wielu kardynałow, i wielką liczbę biskupow. Udawano się z całey Europy do niego w R. 1128. zlecono mu ułożenie reguły iako człowiekowi nayspособnieyszemu do przepisania iey, w R. 1130. zbor zwołany, przez *Ludwika otylego*, zdał się zupełnie na S. *Bernarda* aby rozsądził czy *Anaklet* czy *Innocenty II.* obydway obrani papieżem, ma bydź prawdziwą głową kościoła?. *Bernard* przyznał stolicę apostolską *Innocentemu II.* na czym wszyscy zebrani na zbor przystali. Po niejakim czasie posłany był do Medyolanu z dwuma kardynałami, aby poiednał ten kościoł, ktory się był przywiązał do Antypapy *Anakleta*. Tak wielki był napływ ludu do niego przez cały czas bawienia się iego w tym mieście, że słabe zdrowie iego niemogąc znieść tego tłoku, musiał się w oknie pokazywać, i udzielać błogosławieństwa ludowi. Chciano mu koniecznie dać arcy-biskupstwo Medyolańskie, ktorego żadnym sposobem przyiąć niechciał, i wolał raczey powrocić do Francyi. Znaydował się na zborze w Sens roku 1140. i sprawił potępienie wielu propozycyi *Abailarda* teologa dowcipnego, ktory sobie podchlebiał bydź iego rywalem. *Eugeniusz III.* uczeń iego, powierzył mu wkrotce sprawę większey wagi. Pisał do swego mistrza aby opowiadał kruciatę. Apostoł ten namowił nayprzod *Ludwika młodego* króla Francuzkiego, i nakłonił go, aby się wybrał do Azyi walczyć dla oczyszczenia się z okrucieństwa, ktore wyrządził w Francyi. *Suger* minister Francuzki daremnie się opierał: rady *Bernarda* były wyrokami, dla xiążęcia i ludu. Wystawiono teatr na otwartym polu, w Wezelai, w Burgundyi na ktorym się krol z *Bernardem* pokazał. Tak wymownie kazał, i poruszył umysły, że każdy chciał wziąć na się krzyż na tę woynę S. aczkolwiek opatrzył się w krzyże, musiał habit swoy pokraiać na krzyże, ażeby w tym momencie zaspokoić gorliwość nowych kruciatow. Zapał ktory wymowa iego wzbudzała był tak gwałtowny, że *Bernard* pisał do *Eugeniusza*. *Rozkazałeś mi, byłem posłusznym, powaga twoia uczyniła posłuszeństwo moie skutecznym. Zamki i miasta słaią się pustemi, i wszędzie zobaczysz wdowy, ktorych mężowie są żyiący.* Chciano zlecić kaznodziei krucyaty, aby był iey głową, ale bądź przez pokorę, bądź przez wstręt zgiełku oręża, niechciał się podiąć tego zawodzstwa, ktorego się *Piotr Pustelnik* nie lę-

kał przyiąć: z Francyi udał się do Niemczerh, namowił *Konrada III.* do przyięcia krzyża, przyrzekaiąc mu imieniem Boskim naywiększe powodzenia. Zewszech stron Europy wybierały się woyska do Azyi, posyłano kądzieli wrzeciono tym xiążętom, ktorzy kochaiąc poddanych swoich, niechcieli ich opuścić S. *Bernard* zostawszy na zachodzie, gdy tyle woiownikow na wiarę proroctw iego udało się szukać śmierci na wschod, zatrudniał się zbliżaniem błędow *Piotra de Bruys*, mnicha w *Raoul*, ktorzy zagrzewali w imie Boskie do zamordowania wszystkich żydow; przekonywał *Gilberta de la Porée*, *Eona de l'Etoile*, i naśledunikow *Arnolda de Breise*. Na nieiaki czas przed śmiercią wydał *Apologią Krucyaty*, ktorą ogłaszał; składał złe powodzenie na rozpustę żołnierzy, i wodzow, nie zastanowił się nadtym, że pierwsza krucyata lepiey się powiodła, chociaż krucyaci rownie byli rozwięźli, iak i na tey. Niespostrzegał tego, mowił *Fleury*, że dowod, ktory niezawsze iest konkluduiącym, nigdy nim nie iest. Wspierał racye swoie przykładem *Moyżesza*, ktory wywiodłszy Izraelitow z Egyptu, nie wprowadził tych niedowiarkow i buntownikow do ziemi, ktorą im obiecał. Mowi nakoniec z wielką skromnością o cudach swoich, ktore potwierdzały iego kazania i obietnice. JmP. *Macquer* mowi podług uczonego *Fleury*, w ogolności korzyści, ktore krucyaty przyniosły, niemogą dorownać nieprzyzwoitości i szkody ztąd wynikłe. Relacye tych wypraw nauczaią, że woyska krucyatow, były nietylko iak inne woyska, ale ieszcze gorsze, i że rożne rodzaie występkow w nich panowały, tak te ktore z swego własnego wywieźły kraiu, iako też te, ktore w obcych narodach nabyły. Wielka liczba xięży i mnichow wybrało się na tę woynę, iedni z powodu prawdziwey gorliwości, inni przez miłość niepodległości, wszyscy mniemali się upoważnionemi nosić oręż przeciwko niewiernym. Te wielkie zamiany, źle ułożono, a gorzey ieszcze wykonywano. Odpust-zupełny, wielkie swobody pozwolone krucyatom, przyciągały niezliczoną moc ludu. Wszyscy byli pod protekcyą kościoła zasłonieni od napaści dłużnikow, ktorzy niemogli aż do powrotu ich, niczego się od nich domagać. Odpuszczone im były lichwy i prowizye summ, ktore byli winni. Klątwę naznaczono na tych, ktorzyby napastowali ich dobra i osoby. Ale iakże można było utrzymać w karności tych wszystkich krucyatow, zgromadzonych z rożnych narodow, i rządzonych od wodzow, sobie na wzaiem niepodległych, z ktorych żaden niemiał kommendy generalney. Prawda że papież posyłał do woyska legata, ale czy mogł duchowny utrzymać w obrotach karności woyskowey, takową gromadę. Tać to niekarność i rozwięzłość woyska, zniechęciła Grekow, i uczyniła ich nayniebespiecznieyszemi nieprzyiacielami krucyatow. A do tego wybrali się bardziey gorliwie niż rostropnie nieuwiadomiwszy się wcale o stanie państw tych ktore chcieli zawoiować, nieznaiąc ani położenia mieysc, ani drog, musieli brać przewodnikow tamteyszych, to iest zupełnie się spuścić na dyskrecyą własnych nieprzyiaciol, ktorzy często ich wprowadzali w puszcze i w gory, i tym sposobem gubili ich bez potyczki, iako się zdarzyło na drugiey krucyacie. (*patrz* Godfrid de Bouillon, i *Discours VI. de l'Abbé Fleury*) .... S. *Bernard* umarł R. 1153. ufundowawszy lub

przyłączywszy do swego zakonu, 72. klasztorow w Francyi, w Hiszpanii, w Niederlandyi, w Anglii, w Irlandyi, w Sabaudyi, w Włoszech, w Niemczech, w Szwecyi, w Węgrach, w Danii &c. a ieżeli chcemy liczyć fundacye poczynione za iego czasow przez opactwa, dependuiące od opactwa w Clairvaux, to można ich liczyć przeszło 160. " Ten człowiek ex-„ traordynaryiny miał dar, pano-„ wania nad umysłami, (mowi pe-„ wny sławny autor),, Widziano go wychodzącego z głębi pustyni swoiey, w pośrzod dworow krolewskich, a zawsze w swoim mieyscu; bez tytułu, urzędu, używaiąc tey konfyderacyi osobistey, ktora iest wyższa nad władzę; prosty zakonnik z Clairvaux możnieyszy niż opat *Suger* (*patrz* ten artykuł) pierwszy minister Francuzki, zachował nad papieżem *Eugeniuszem III.*, ktory był iego uczniem zwierzchność czyniącą obudwom sławę. Duchowny ktory pisał historyą po Krassomowsku, powinien był skończyć na tym portrecie, wybornie okryślonym, niedaiąc mu przezwisk *człowieka wrzącego*, *niespokoynego*, *zasiętego*, *nieprzelamanego*, *ktory się brał do wielkich i osobliwszych rzeczy*, *Antuzyasta i mniemanym prorokiem* &c. gdyby był czytał historyą tego świętego, z taką, iak my pilnością, byłby znalazł w życiu iego wiele gorliwości, ale przytym gorliwości szczerey i prostey. Dopuśćmy że S. *Bernard* daleko się zapędził w tey gorliwości, ale to trzeba raczey przypisać duchowi czasow swych, a nie iego charakterowi. Wielcy ludzie nigdy nie mogą się zupełnie wynieść nad wiek swoy ... Z wszystkich edycyi ktore mamy *Dzieł S. Bernarda*, naywięcey poszukiwana od uczonych, ktorą wydał D. *Mabillon* R. 1690. w 2. T. in fol. przedrukowana R. 1719. Ta powtorna edycya niema tyle szacunku co pierwsza. Obiedwie ozdobione przedmowami i przypiskami. Pierwszy Tom zawiera w sobie dzieła prawdziwie należące do S *Bernarda*. Dzieli się na cztery części: w pierwszey *Listy*, w drugiey *Traktaty*, w trzeciey *Kazania* w rożney materyi; w czwartey *Kazania* na *Pieśni Salamonowe*. Drugi Tom składa się z *Dzieł* przypisanych S. *Bernardowi* i z rożnych pism ciekawych o życiu i cudach iego. Jest i inna edycya w Luwrze, R. 1642. 6. T. in fol. Dom *Antoni de St. Gabriel* zakonnik *Fuliensium* przełożył S. *Bernarda* na język Francuzki w Paryżu 1678. 13. T. in 8vo. Żywość, wybitność, szlachetność, łagodność czynią cechę stylu S. *Bernarda*. Jest mocny, skrupszaiący i przyiemny. Imaginacya iego obfita, z łatwością mu podawała allegorye, *Antytezy*, ktoremi dzieła iego napełnione. Aczkolwiek żył w wieku szkolnym, niechwycił się iednak iego sposobow ani oschłości. Uważany iak ostatni w porządku z *Oycow świętych*. Kazania iego tchną ową wymową uprzeymą i łagodną, ktora wzrusza serce a rozum uymuie. X. *Mabillon* twierdzi, że większą część kazań swoich odprawił po Łacinie iakoż i słył to okazuie; ale przyznaie, że czasem mowił w języku Romanckim czyli zwyczaynym dla braci, i tych osob, ktore nierozumiały języka Łacińskiego. Wydał *życie* iego *le Maitre* w Paryżu 1649. in 8vo. i *Ville-fore* 1704. in 4to. Ostatnie iest lepsze od pierwszego. Mamy w Polskim języku z dzieł tego Świętego opata *Sposob mądrego i dobrego życia na świecie* tłomaczenia X. *Michała Melycyusza* w Krakowie 1630. i 1652. in 4to.

IV. BERNARD, z Turyngii

pobożny waryat ogłaszał w końcu X. wieku, że koniec świata był blizki. Chodził w sukni pustelniczey, i życie ostre prowadził. Wszystkich tym proroctwem zatrwożył. Zdarzyło się właśnie w ten czas zaćmienie, lud zastraszony, krył się po skałach i lochach. Powrot światła nie uspokoił umysłow. Do tego przyszło, że *Gerberga* żona *Ludwika zamorskiego*, musiała wezwać teologow do roztrząsania tey materyi. Niektorzy dosyć byli rozsądni, że upewnili, iż czas przyiścia *Antychrysta* był ieszcze bardzo daleki. Swiat więc ieszcze trwał i marzenia *Bernarda* przestały ludzi straszyć. Niektorzy niewiadomi nie wstydzili się przypisywać takowe baśnie S. *Bernardowi* Cysterswi.

V. BERNARD z Bruxelli, wsławił się sztuką swoią *myśliwską*, w ktorey naturalnie wyobraził cesarza *Karola V.* i naycelnieyszych panow dworu iego. Znayduie się w Antwerpii iego roboty obraz *Sądu ostatecznego*, na ktorym pozłocił tło, ażeby blask złota naturalniey wydawał goreiące niebiosa. Czas urodzenia i śmierci nie iest wiadomy.

VI. BERNARD, (Dom) de Montgaillard, *patrz* Montgaillard.

VII. BERNARD, (Klaudyusz) nazwany powszechnie *ubogi Xiądz*, albo *Oyciec Bernard*, narodził się w Dyżonie z familii szlacheckiey R. 1588. *Piotr de Camus*, biskup Belloioceński, chciał go namowić do stanu duchownego. *Bernard* mu powiedział: *Jestem naymłodszy z familii, nie mam nic; w tey prowincyi nie znayduie się prawie żadne beneficium, ktoreby było nominacyi krolewskiey. Mamli być ubogim, wolę być ubogim szlachcicem niż ubogim xiędzem,* jednakże niezadługo chwycił się rady tego biskupa. Przez nieiaki czas żył iak xiądz światowy; ale gdy go Pan Bog skruszył, porzucił świat, złożył *beneficium* iedno, ktore miał i zupełnie się poświęcił ubostwu i usłudze ubogich. Dla nich wyzuł się z dziedzictwa na 400. tysięcy funtow Francuzkich wynoszącego. Kardynał *de Richelieu* mianował go na opactwo w dyecezyi Soissońskiey. *Jakże można*, pisał do niego *Bernard* dziękuiąc mu, *za to opactwo odbierać chleb ubogim Soissońskim dla dania go ubogim Paryzkim.* Prosił tylko ministra, aby kazał naprawić wozek na ktorym prowadził delinkwentow do szubienicy. Umarł powroćiwszy z iedney exekucyi R. 1641. Fundował Seminarium nazwane *Trente-trois*, w Paryżu. JPan *le Gauffre* wydał *Zycie Wielebnego Klaudyusza Bernarda*, in 12mo.

VIII. BERNARD, (Szczepan) narodził się w Dyżonie R. 1553. Został rzecznikiem R. 1574. Deputowany od prowincyi swoiey do Stanow zgromadzonych w Blois R. 1588. okazał wymowę swoią. Został konsyliarzem w parlamencie Dyżońskim R. 1594. Trzymał stronę *Ligi* i uczynił się pożytecznym xiążęciu *de Mayenne*; ale naprawił tę winę przywiązawszy się do *Henryka IV.* ktory mu zlecił naprowadzenie miasta Marsylii do posłuszeństwa winnego. Krol kontent z negocyacyi iego, uczynił go w R. 1590. namiestnikiem generalnym (*lieutenant-general*) dzierżawy Chalons nad Saoną, gdzie umarł R. 1609.

IX. BERNARD, (Katarzyna) z akademii *Ricovrati*, w Padwie, narodziła się w Rotomagu, umarła w Paryżu 1712. kilka razy była koronowana. Teatr Francuzki reprezentował dwie iey tragedye, *Brutusa*, (R. 1691.) in 12mo. i *Laodamią*. Domyślaią się, że razem pisała te sztuki z Panem *Fontenelle*, ziomkiem i przyiacielem

lem swoim. Są inne iey *pisma wierszem*, gdzie się znayduie gładkość a czasem i delikatność. Między temi pierwsze mieysce trzyma iey *Supplika wierszem* do *Ludwika XIV.* o 200. talerow, ktore iey ten krol wyznaczył rocznym dochodem; znayduie się w *Zbiorze wierszy wybranych X. Bouhours.* Przestała pisać dla teatru, na żądanie kanclerzyny *de Pont-Chatrain*, ktora iey wyznaczyła pensyą. Nawet niektore wierszyki zatarła, ktoreby mogły uczynić nie naylepszą opinią o iey obyczaiach i religii. Wydała także dwa *Romanse*: *le Comte d'Amboise*, in 12mo. i *Ines de Cordoue*, in 12mo. Niektorzy uczeni przypisuią JPannie *Bernard* dzieło *La relation de l'Isle de Borneo*, inni zaś JPanu *Fontenelle*; można wątpić aby to dzieło było iego roboty, mowi *l'Abbé Troublet* i nawet życzyć należy, ażeby nim nie było.

X. BERNARD, (Jakub) narodził się w Nions w Delfinacie R. 1658. Oyciec iego był predykantem Kalwińskim. On także ten sam sprawował urząd następnie w Francyi, w Genewie, w Lauzanie, w Tergow i w Leydzie, gdzie oraz był professorem filozofii. Mowił i kazał wybitnie i żwawo, ale styl iego nie był czysty, używał często wyrazow bardzo podłych. Gdy został pisarzem dziennikow (*Journaux*) R. 1699. Kończył *les nouvelles de la République des Lettres*, zaczęte przez *Bayle* aż do R. 1710. a potym od roku 1716. aż do R. 1718. ktorego umarł. Wydał ieszcze niektore tomy *Bibliotheque universelle de le Clerc* i *supplement au Moreri*, ktory iest szczegulnie źle ułożoną kompilacyą: *O wyborności Religii Chrześciańskiey*, 2. T. in 8vo. 1714. *Traktat o pożney skrusze*, 1712. in 8vo. *Zbior Traktatow pokoiu*, w Hadze R. 1700. 4. T. in fol. Przełożył na Francuzkie *Teatr Sabaudzki*, w Hadze R. 1700. 2. T. in fol. &c. Wszystkie dzieła *Bernarda* są źle napisane; poiąć nie można iakim sposobem takowy pisarz odważył się bydź *kontynuaczem* pism *Baylego.*

XI. BERNARD, (Edward) professor astronomii w Oxfordzie R. 1673. był głęboko uczony w matematyce, w chronologii i w dawney literaturze. Wydał niektore dzieła w materyi, w ktorey nauczał, i o krytyce. I. *De Mensuris & ponderibus*, w Oxfordzie, R. 1688. in 8vo. II. *Litteratura a caractere Samaritano deducta.* III. *Noty* na *Jozefa*, znayduiące się w edycyi Oxfordskiey, R. 1700 in fol. IV. Niektore *książki Astronomiczne*, wielce szacowane. Umarł R. 1697. maiąc lat 59. Był w małżeństwie lat sześć. *Smith* pisał *życie* iego, w końcu ktorego znayduie się katalog dzieł, ktore wydał.

XII. BERNARD, (Samuel) umarł w Paryżu oyczyźnie swoiey, maiąc lat 72. R. 1687. Był professorem akademii krolewskiey malarskiey w Paryżu; naybardziey się wsławił miniaturą i tą *manierą*, ktorą Włosi nazywaią *a guazze*. Wyszła z pod pędzla iego wielka liczba obrazow historycznych i okolic, ktore kopiował z gustem i dokładnością, z oryginałem naylepszych artystow. Wyszytychował *historyą Attilly* malowaną w Watykanie przez *Rafala*, i inne sztuki, ktore mu tyle przyniosły sławy w iego malowaniu. Artysta ten był oycem *Samuela Bernarda*, hrabiego *de Coubert*, ktorego można nazwać dla iego wielkich bogactw *Lukullem wieku swego.* Był dzierżawcą dochodow za *Ludwika XIV.* krola Francuzkiego i umarł w ośmdziesiątym ośmym roku życia swego R. 1739.

BERNARDI, (Jan) sławny

w swoim czasie sztycharz, narodził się w Castel-Bolognese, umarł w Faenza R. 1555. Artysta ten naywięcey robił na kryształach, ktore potym oprawiano w złoto. Robotę iego przyrownano do tego, co starożytność mogła zostawić naylepszego w tey mierze. Rozmaici krolowie i xiążęta, osobliwie kardynał *Farnezyusz* osobliwszą go zaszczycał protekcyą. Był także doskonałym w architekturze.

I. BERNARDYN, (święty) narodził się w R. 1383. w Massa-Carrara, z familii znakomitey. Skończywszy filozofią, wszedł do zgromadzenia szpitala *de la Scala* w Siennie. Dał dowody odwagi swoiey i miłości chrześciańskiey, podczas morowego powietrza R. 1400. W dwa lata potym wstąpił do zakonu *S. Franciszka*, reformował ściśla obserwancyą, i założył do 300 klasztorow. Niechciał przyiąć przez pokorę biskupstwa Ferrary, Sienny i Urbinu. Posłany był na gwardyana do klasztoru Betleemskiego, ale potrzeby Europy wezwały go nazad do oyczyzny iego. Przepędziwszy pracowite i świątobliwe życie umarł w Akwilei R. 1444. *Mikołay XI.* umieścił go w poczet świętych R. 1450. to iest w 6. lat po śmierci. X. *Jan de la Haye* wydał w roku 1636. edycyą *Dzieł* iego w 2. T. in fol. Znayduią się w nich *Kazania*, *Traktaty* o duchowności, *Kommentarze* na *Apokalypsim*, *Życie* iego i pochwały na ktore zasłużył.

II. BERNARDYN, (błogosławiony) rodem z Feltri, zakonnik *S. Franciszka*, nakłonił obywatelow Padewskich, aby ustanowili *Montem pietatis*, dla uwolnienia się od lichwy, ktorą żydom płacili po dwadzieścia od sta. To ustanowienie przyszło do skutku R. 1491. a wydoskonalone i reformowane w R. 1520. Fundator tak chwalebnego i użytecznego ustanowienia, wsławił się nauką i pobożnością. Prostota miła wszystkich serca uymowała. Kazania iego wielki czyniły pożytek.

III. BERNARDYN DE PEQUIGNY, (*Bernardinus a Piconio*) Kapucyn, narodził się w Pequigny w Pikardyi R. 1633. umarł w Paryżu R. 1709. zasłużył sobie na powszechny szacunek, przez swoy rozum i gorliwość. Wydał w Łacińskim ięzyku *Kommentarze* na Ewangelie, i *Triplex expositio in epistolas S. Pauli*, co mu pozyskało pochwałę *Klemensa XI.* w Paryżu, 1703. in fol. Dzieło to iest uczone i dosyć iasne. Tłomaczenie Francuzkie iest tylko skroceniem w 4. T. in 12mo. 1714.

IV. BERNARDYN DE CARPENTRAS, (Oyciec) kapucyn, narodził się w tym mieście, z familie znakomitey znaney pod imieniem *André*. Wsławił się w zakonie swoim pobożnością i nauką, umarł w Orange R. 1714. Zostawił dzieło filozoficzne pod tytułem: *Antiqua priscorum hominum philosophia*, wydrukowane w Lugdunie R. 1694. Autor upewnia w przedmowie, że zrzucił z siebie iarzmo szkolne, ażeby nie przysięgał na słowo żadnego mistrza. Fizyka iego dosyć iest dobra na ow czas, i można mowić, że po części iest iey wynalezcą. Okazuią się tam światełka, ktore miały obiaśnić fizykę.

BERNAZANNO z Medyolanu, wyborny malarz około XVI. wieku, osobliwie celował w malowaniu źwierząt, ktore przedziwnie udawał. Nie mogąc odrysować figury, musiał sobie przybrać do pomocy *dessynatora*. Powiadaią że namalowawszy na murze *al fresco* poziemki, pawie omamione mur dziobały.

BERNIA, czyli BERNI (Franciszek) kanonik w Florencyi, narodził się w Lamperecchio w Toskanii, z familii szlachetney, ale ubogiey, pochodzącey z Florencyi, gdzie umarł R. 1543. Pisał wiersz śmieszny, ktory Włosi od iego imienia nazwali *Bernieschi*. Był to drugim *Scaronem* Włoskim. Miał ieszcze niebespieczny talent satyry. R. 1548. zebrano *Poezye* iego Włoskie, razem z *Mauro*, *Warchi* i *Dolce* &c. w 2. T. in 8vo. przedrukowane w Londynie R. 1721. i 1724. podług edycyi Weneckiey. Zbior ten iest mocno poszukiwany. Kśiążka iego *Orlando inamorato rifatto*, rymopismo mocno szacowane od Włochow, co do czystości i obfitości ięzyka, iest dziełem *Boiarda*, ktore on przerobił i przebrał w wiersz żartobliwy. Naylepsza edycya Wenecka R. 1545. in 4to. Paryzka R. 1768. w 4. tomach iest bardzo piękna in 12mo. Wydano *Zbior* iego poezyi Łacińskich z rymopismami *Segnego* i *Varchi* &c. w Florencyi R. 1562. in 8vo.

I. BERNIER, (Franciszek) narodził się w Angers. Był lekarzem Wielkiego Mogola przez lat dwanaście, powrocił do Francyi R. 1670. udał się do Anglii R. 1685. Umarł w Paryżu R. 1688. Był piękney postawy i wzrostu urodziwego, w obcowaniu przyiemny. Zostawił z dzieł swoich I. Swoie *Podroże*, w 2. T. in 12mo. w Amsterdamie 1699. ktore maią pierwsze mieysce między relacyami podrożnikow, dla wielu szczegulności ciekawych. II. *Abrégé de la philosophie de Gassendi*, ktory był iego nauczycielem, w 7. T. Dzieło to nie było tak przyięte iak się należało, dla filozofii *Kartezyusza*, na ten czas w modzie będącey. III. *Traité du libre & du volontaire*, w Amsterdamie 1685. in 12mo.

II. BERNIER, (Jan) lekarz w Blois, oyczyźnie swoiey, a potym w Paryżu. Napisał I. *Histoire de Blois*, w Paryżu 1682. in 4to. II. *Essais de Medecine*, 1689. in 4to. III. *Anti-Menagiana*, 1693. in 12mo. IV. *Jugement sur les œuvres de Rabelais*, w Paryżu 1697. in 12mo. Erudycya iego była bardzo powierzchowna, i ztąd go *Menage* nazywa: *vir levis armaturæ*. Umarł w podeszłym wieku R. 1668.

III. BERNIER, (Mikołay) kapelmistrz w St-Chapelle, a potym w kaplicy krolewskiey, narodził się w Mantes-sur-Seine w R. 1664. Xiąże d'Orléans regent Francyi, szacował dzieła iego i dawał protekcyą autorowi. *Bernier* umarł w Paryżu R. 1734. Zrobił sobie wielką sławę przez V. *Ksiąg kantatow* o iednym i dwoch głosach, do ktorych text pisał po części *Rousseau* i *Fuselier*. Zostawił ieszcze inne kompozycye do tych czas wzięte.

BERNINI, czyli BERNIN, (Jan Wawrzyniec) nazwany pospolicie *Kawaler Bernin*, malarz, snycerz i architekt, rownie celował we wszystkich tych trzech rodzaiach. Narodził się w Neapolu R. 1598. Pierwsze dzieła iego wyszły na widok za *Pawła V.* ktory mu przepowiedział czym będzie swego czasu. *Grzegorz XV.* zaszczycił go tytułem *Kawalera*. *Urban VIII.*, *Alexander VII.*, *Klemens IX.* dali mu dowody szacunku swego. Krolowa *Krystyna* po kilkakroć go odwiedziła. *Ludwik XIV.* wezwał go z Rzymu do Paryża R. 1665. dla dania abrysow Luwru pałacu krolewskiego. Ten wspaniały monarcha kazał mu dać ekwipaże na drogę, wyznaczył mu pięć luidorow na dzień przez blisko ośm miesięcy bawienia się iego w Paryżu. Dał mu w podarunku 50. tysięcy talerow Francuzkich, 2000. talerow pensyi roczney i 500. synowi iego

zapewnił. Deſſenie iego nie były użyte, dano pierwſzeńſtwo abryſom, *Klaudyuſza Perraulta*, ktore *Deſpreaux* nieſprawiedliwie i daremnie zganił. W dawnieyſzych edycyach tego dzieła, autorowie Francuzcy położyli, że *Bernini* widząc ryſſunki *Perraulta* miał tyle ſkromności że mowił: *iż maiąc w domu takich ludzi, nie należało ich ſzukać u obcych.* Ale dowcipny autor dzieła: *Eſſais hiſtorique ſur Paris*, nie uznaie prawdy tey anekdotki i owſzem mowi, że kawaler *Bernini* maiący więcey prożności niż inny, uſilnie ſię ſtarał aby iego ryſſunki miały pierwſzeńſtwo. Dodaie, iż mu obiecano 3000. luidorow na rok ieżeli zoſtanie w Paryżu; ale on podziękował chcąc umrzeć w oyczyźnie ſwoiey, w wiliią wyiazdu iego przyniesiono mu tę ſummę i zapewnienie na 12000. liwrow penſyi roczney, że on to wſzyſtko doſyć oziemble przyiął. Niech będzie co chce, krol chciał mieć ſwoy portret ręki tego ſławnego artyſty, i darował mu ieden oſadzony brillantami. Umarł w Rzymie R. 1080. Obyczaie iego były ſurowe, charakter przykry. Rzym liczy między dziwy ſztuki dzieła tego wielkiego miſtrza. Naycelnieyſze ſą: *Fontanna* na rynku Nawonny; *Zachwycenie S. Tereſſy*, dzieło przecudne co do wyrazu; *Statua* na koniu *Konſtantyna*; *Ołtarz Wielki*, *Cymborium* i *Ambona* u S. Piotra, *Kollonada*, ktora otacza plac tego kościoła. Werſal zawſze będzie admirował *Pałac Ludwika XIV.* gdzie charakter tego wielkiego monarchy rownie udany rzetelnie, iako i wyraz twarzy, i *Statua* na koniu *Marka Kurcyuſza*, ktora warta być porownana naypięknieyſzym dziełom ſtarożytności &c. Statua ta miała wyrażać *Ludwika XIV.* ale że mu nie bardzo była podobna, dano iey imie *Marka Kurcyuſza*, ktory ſię ſtał dobrowolną ofiarą miłości ſwoiey ku oyczyźnie. Była to pamiątka wdzięczności *Bernina* dla tego monarchy. Pracował nad tym dziełem 15. lat.

BERNOLDE, *patrz* BERTHOLDE.

BERNON, ſzlachcić z Burguignonu, był pierwſzym opatem w Kluniaku i reformatorem wielu innych klaſztorow. *S. Hugo* zakonnik klaſztoru *S. Marcina* w Autun, na ten czas nayregularnieyſzego, dopomagał mu pracy w przywroceniu karności klaſztorney. *Bernon* 12. tylko w początku oſadził zakonnikow w Kluniaku za przykładem *S. Benedykta*, ktory roſtropnie urządził, aby każdy klaſztor takową w ſobie zawierał liczbę; w R. 926. złożył urząd opata i podzielił opactwa ktoremi rządził, między *Vidona* krewnego, i *Odona* ucznia. Oſtatni był prawdziwym fundatorem zakonu Kluniaceńſkiego. Umarł R. 927. uczyniwſzy teſtament ktory nam zoſtaie.

I. BERNOULLI, (Jakub) n. ſię w Bazylei roku 1654. przeznaczony był od oyca do ſtanu duchownego, ale natura zrobiła z niego matematyka. Nadaremnie ſię oyciec ſprzeciwiał ſkłonnościom iego do tey nauki; ukradkiem przed oycem ſię uczył, i tak nagle poſtępował, że wkrotce od geometryi zaſzedł do aſtronomii. Chcąc tę okoliczność uroczyśćić, zrobił medal, na ktorym wyobraził *Faetona*, kieruiącego wozem ſłońca, z tym napiſem: *Invito patre ſidera verſo.* W 18. R. rozwiązał ſyſtemma chronologiczne, ktoreby zatrudniło w wieku podeſztym będących uczonych. W R. 22. będąc w Genewie, nauczył ſpoſobem wcale nowym, piſać dziewczynę ieduą, ktora w dwoch miesiącach po urodzeniu wzrok ſwoy ſtraciła.

Nazywała ſię ona *Elżbieta Wallkirch.* Rozpatrzywſzy ſię w filozofii *Kartezyuſza* i *X. Malebranche*, porzucił zupełnie tę, ktorey w ſzkołach nabył. Wydał w R. 1682. nowe *Syſtemma Kometow* i wybornąą dyſſertacyą *de gravitate Aëris.* W tym ſamym czaſie zbierał w Bazylei akademiczne zgromadzenia, w ktorych okazywał doświadczenia fizyczne, mechaniczne, ktore były zaſadą czyli dowodem rachunkow geometrycznych. Gdy w R. 1684. ow ſławny *Leibnitz* w dziennikach Lipſkich (*Acta eruditorum Lipſienſium*) oznaymił probę rachunku rożnic (*Calculi differentialis*) czyli o nieſkończenie małych (*de infinite parvis*) a ſpoſob takowych rachunkow tail. *Jakub Bernoulli* i *Jan* brat iego dociekli tego ſekretu, i ieſzcze bardziey wydoſkonalili ten ſpoſob, że wynalazca maiący tyle ſkromności, ile rozumu, przyznał im, że zaſzczyt tego wynalazku rownie ſię im, iak onemu należał. Ziomkowie iego chcąc zatrzymać u ſiebie obywatela, ktory ich zaſzczycał, dali mu katedrę matematyki, akademia nauk Paryzka przybrała go ſobie za towarzyſza w R. 1699. a Berlińſka w R. 1701. Umarł R. 1705. dnia 16. Sierpnia maiąc lat 51. Temperamentu był melancholicznego, poſtępowanie iego w naukach było powolne, ale pewne. Nic niewydał na iaw poki wprzod nieprzeyźrzał i nieroztrząſnął po kilka razy. Traktat iego *de Arte conjecturandi*, dzieło pogrzebowe wydane w zbiorze brata iego, i oſobno w R. 1713. in 4to. i inny *de Infinitis* wſławiły imie iego po całey Europie. Idąc za przykładem *Archimedesa*, ktory chcąc mieć grob ſwoy ozdobiony naypięknieyſzym wynalazkiem geometrycznym, kazał aby na nim położono Cylinder okryſlony ſferą; *Bernoulli* chciał, aby na iego grobie wyrażono *Spiralem logarithmicam*, z napiſem: *eadem mutata reſurgo.... Bernoulli* łączył talent poezyi do matematyki: piſał wierſze Niemieckie, Francuzkie i Łacińſkie. Dzieła iego zawieraiąc w nie traktat *de Arte conjecturandi* ſkładaią 3. T. in 4to.

II. BERNOULLI, (Jan) brat poprzedzaiącego, profeſſor matematyki w Bazylei i towarzyſz akademiow nauk Paryzkiey, Londińſkiey, Berlińſkiey i Peterburſkiey, narodził ſię w Bazylei roku 1667. umarł tamże R. 1748. Tą ſamą co brat iego puścił ſię drogą, i razem z nim doſzedł do mety ſławy. Wydano w R. 1742. w Lauzanie zbior wſzyſtkich dzieł *Bernoullego* w 4. T. in 4to. Jeden z naywiękſzych geometrow w Europie JmP. *d' Alembert*, przyznaie, że im winien wſzyſtkę ſwą biegłość w geometryi; takowe wyznanie uwalnia nas od czynienia pochwał. W 18. roku z bratem ſwoim doſzedł *calculum differentialem*, czyli *infinite parvorum*, podług wyobrażeń oboiętnych, ktore *Leibnitz* był dał tego rachunku, i wynalazł *calculum integralem* (*patrz* artykuł poprzedzaiący) takowy wynalazek uczynił go ſpoſobnym do rozwiązania naytrudnieyſzych problemmatow, i do działania wielkich rzeczy. Roku 1690. przybył ten wielki mąż do Paryża, dla widzenia ſię z tamecznemi filozofami. Zabrał znaiomość z X. *Malebranche*, z *Caſſinim*, z *la Hire*, z *Warignonem*, i margrabią *de l' Hopital*. Pan ten ucieſzony poznaniem tego matematyka, i rozumowaniem iego o geometryi chciał go zupełnie mieć przy ſobie. Zabrał go z ſobą do dobr ſwoich, i rozwięzywał z nim naytrudnieyſze *problemmata*. W tym filozoficznym uſtroniu wynalazł *Bernoulli calculum exponen-*

tialem. Za powrotem swoim zadawał rożne *problemmata* i przyznał zwycięztwo *Newtonowi*, *Leibnitzowi*, i margrabiemu *de l'Hopital*, naywiększym w tym wieku geometrom. Brat iego ubiegał się z niemi i zadawał wzaiemnie zagadnienia. Urosła z tey okoliczności między temi dwiema uczonemi żywa sprzeczka, ktora trwała aż do śmierci *Jakuba Bernoullego*. *Jan* wiodł także uczoną walkę z *Harzoeker* fizykiem sławnym względem Barometru, i zemścił się tym sposobem krzywdy *Leibnitza*, ktorą mu niektorzy Anglikowie podbudzeni przez *Keila*, czynili względem *Kalkulu differencyalnego*. *Bernoulli* pisał także o kierowaniu i obrotach okrętow, i na wszystkie części matematyki uczone wydał pisma, i zbogacił ie wielkiemi proiektami i nowemi wynalazkami. Zdanie iego względem sił żywych, dziś po części od geometrow przyięte, doznało wiele sprzeciwieństwa. Matematyk ten pisał, iak i brat iego wiersze Łacińskie; może że nienaylepsze. W ośmnastym roku życia swego, odprawił dysputę wierszem Greckim nad tą konkluzyą: *że xiądz ma się zupełnie poddanym swoim poświęcić*; materya bardziey interessuiąca narody niż wszystkie spekulacye geometryczne. *Bernoulli* zostawił dzieci godne siebie. *Mikołay* Bernoulli, wezwany od *Piotra Wielkiego*, na urząd professora matematyki do akademii wzrastaiącey Peterburskiey, umarł w 8. miesiącach potym na febrę wolną R. 1726. *Katarzyna* sprawiła mu pogrzeb wspaniały. *Daniel* i *Jan* inni synowie iego, niemniey uczynili zaszczytu oyczyźnie swoiey.

BERNUTIUS, (Antoni) sławny prawnik z Parmy, gdzie kanonikiem, archyprezbyterem i officyalem generalnym został. Przez wzgląd na zasługi i rozum iego dano mu R. 1463. biskupstwo Bobio, ale on w tym samym roku umarł.

I. BEROALD, czyli Berdalde, (Mateusz) narodził się w Paryżu, umarł R. 1584 wsławił się *Chronologią*, ktorą wydał w Łacińskim języku R. 1574. in fol. Odstąpił od wiary katolickiey i został kalwinem. Był predykantem iednego kościoła kalwińskiego w Genewie. *Teodor Agrippa d' Aubigne* był uczniem iego.

II. BEROALD de Verville, (Franciszek) syn poprzedzaiącego, kanonik w Tours, szukał kamienia filozoficznego, i swoie nierozumne myśli wydał w dziełach pod tytułem: *Aprechensions spirituelles, Poemes & autres oeuvres Philosophiques, avec les recherches de la Pierre Philosophale* 1584. in 12mo autor pokazuie się w nim i złym poetą i złym filozofem. Bardziey znany iest przez dzieło pod tytułem: *le Moyen de parvenir*, w ktorym stara się na szyduość wystawić cały narod ludzki. Jest to zbior rożnych rzeczy niepożytecznych, dziecinnych i brudnych, w ktorym się gdzieś niegdzieś znayduią przyiemne powieści i wyobrażenia prosto-szczere. Pewny uczony raczył wydać edycyą tego nędznego dzieła w R. 1742. 2. T. in 16to. przedrukowane w R. 1754. z tablicami abecadłami, i przypiskami marginalnemi. Książka ta wyszła także pod tytułem: *le Salmigondis* w Leodium 1698. in 12mo. *Le Coupeau de la Melancholie* w Parmie 1698. in 12mo. Jest to iedna edycya pod rozmaitemi tytułami. Jest ieszcze inna in 24to. o 439. kart: ktorą X. *Niceron* rozumie bydź drukowaną przez *Elzewira*. *Beroald* narodził się w Paryżu R. 1558., umarł około R. 1612. Był to prawdziwy oryginał. Udawał iakoby znał wszystkie taiemnice

przyrodzenia nayskrytsze, miał wiadomość kamienia filozoficznego *de motu perpetuo*, kwadraturze cyrkułu, o skutkach sympatyi &c. moralizował mowiąc o rzeczach nayfromotnieyszych. Chciał także uchodzić za uczonego architekta, i w swoich nudnych i iałowych romansach, ktore pisał, zasadzał się na opisywaniu pałacow.

I. BEROALDE, (Filip) narodził się w Bolognii z familii szlachetney R. 1453. umarł 1505, nauczał literatury w oyczyźnie swoiey, i był człowiekiem maiącym naywięcey na ow czas wiadomości, i z liczby tych ktorzy się naybardziey przyłożyli do wyczyszczenia ięzyka Łacińskiego z drdzy i dzikości wiekow ciemnych, iednakże Łacinę iego niemożna brać za wzor. Napisał rozmaite dzieła prozą, w rożney materyi, i niektore wierszem, ale naybardziey pracował nad edycyami kśiąg Greckich i Łacińskich dawnych autorow z komentarzami. Wydał między innemi. I. Kommentarze na *Apuleusza* w Wenecyi 1501. in fol, i na inszych autorow. II. *Zbior dzieł iego* R. 1507. i 1513. 2. Tomy in 4to. *Życie* iego napisał po Łacinie *Jan Piris* w Bononii 1505. in 4to. *Bianchini* wydał inne na czele *Swetoniusza* wydanego przez *Beroalda* w Lugdunie R. 1548. in fol.

II. BEROALDE, (Filip) synowiec poprzedzaiącego, umarł R. 1518. był bibliotekarzem Watykańskim, pod papiezem *Leonem X.* Wydał rożne pisma wierszem, szacowane na ow czas, znayduiące się w dziele *Deliciæ Poetarum Italorum.*

BEROE, stara kobieta z Epidaura, ktorey postawę *Juno* na się wzięła, dla odszukania *Semeli*.

BEROSES, kapłan świątnicy *Belusa* w Babylonie, autor *Dziejow Chaldeyskich*, ktore często starodawni pisarze przytaczaią, i ktorych niektore kawałki znayduią się w *Jozefie*. *Annius* z Viterby wydał pod imieniem tego dziejopisa, *Romans* napełniony kłamstwem, w ktorym ten oszust nieumiejętny, wyraża rzeczy wcale przeciwne pismom *Berosesa*. Niemożna wiedzieć, czyli należy nazwać wielką stratą, zgubę historyi *Berosesa*. Pisząc to dzieło, niezapomniał o tym że był Babylonczykiem. Było na ten czas właściwie głupstwo wszystkich narodow, chcieć, aby ie miano za naydawnieysze w całey ziemi. Wymyślił więc starożytności cudowne dla swoiey oyczyzny, i iak mogł swoie popierał kłamstwa. Dziejopis ktory się wdaie do astrologii, nie zasługuie wiarę. *Beroses* był astrologiem. Tak mocno sobie uiął przepowiadaniem swoim przyszłych rzeczy Ateńczykow, że mu kazali wystawić w szkole swoiey posąg z ięzykiem złocistym. Corka iego taka prorokini iak oyciec, Sybilla Kumeyska. *Beroses* żył za czasow *Alexandra Wielkiego*, wydrukowano pod imieniem iego *Pięć kśiąg starożytności* w Antwerpii R. 1545. in 8vo.

BERRETINI, *patrz* Beretin.

BERROYER, (Klaudyusz) rzecznik w parlamencie Paryzkim, umarł R. 1735. Wydał rożne dzieła prawne ściągaiące się do rożnych prowincyow krolewstwa Francuzkiego.

BERRY, *patrz* Bouvier . . . i Jan Nro. LXVIII.

BERRUYER, (Jozef Izaak) narodził się R. 1681. z familii szlachetney w Rotomagu, wstąpił do towarzystwa Jezusowego, ktore zaszczycił talentami swoiemi. Ucząc przez długi bardzo czas szkoł mnieyszych, osiadł na spokoyności w domu professow w Paryżu, i tam umarł R. 1758. Już od ro-

ku 1728. zrobił sobie sławę przez dzieło swoie *Histoire du Peuple de Dieu, tirée des seuls livres saints* przedrukowane w R. 1733. w 8. T. in 4to. i w 10. T. in 12mo. Historya ta narobiła wiele hałasu, zaraz przy wyiściu swoim na widok. Text święty przybrany w nim iest w kolory romansow teraźnieyszych, patryarchowie udaią rolę *Celadonow* a ich żony *Astreow*. *Beruyer* obiecywał sobie, że historya iego okaże się dziełem nowym. I w samey rzeczy nim się bydź zdawała, przez kwiaty imaginacyi, chcącey się wszędzie pokazać, w tych nawet mieyscach, w ktorych pismo święte zachowuie naywięcey prostoty, przez rozmowy zawieraiące w sobie fałszywe delikatności ludzi światowych, przez wyrazy pół-mędrkom, i mowy szkołom służące. Retor nasz każe mowić *Moyżeszowi* do Hebrayczykow na puszczy Arabskiey, w stylu iakiego sam używał do uczniow swoich pod czas szkoł. Rozwlekłość stylu iego, tyle nudzi co prożne ozdoby, ktoremi iest upstrzony. Niemożna przyznać autorowi, iż gdyby był miał więcey gustu, byłby mogł wydać wyborne dzieła. Historya iego ozdobiona wyrażeniami osobliwszemi, i przedziwnemi, pisana z żywością i gładkością, umieiętnie rozporządzona, przybrana reflexyami czasem szczęśliwemi, choć nie w mieyscu swoim będącemi, iest niewątpliwym dowodem, że go obdarzyło przyrodzenie, wielkim rozumem i rozumem łatwym. To dzieło znowu wyszło z poprawami R. 1733. ale iuż R. 1731. potępił ie był *Colbert* biskup Montpellierski. Rzym się przyłączył do niego, i cenzurował ie R. 1734. i powtornie R. 1757. Druga część dzieła tego, poźno wyszła po pierwszey roku 1753. 4. T. in 4to. i 8. in 12mo.

Co do planty i rozporządzenia podobna do pierwszego, ale co do przyiemności, gładkości i żywości stylu, wcale iest rożna od tamtey. *Benedykt XIV.* potępił to dzieło przez *Breve* dnia 17. Lutego 1758 a *Klemens XIII.* przez drugie *Breve* 2. Grudnia i następuiących. To *Breve* potępia razem trzecią część dzieiow ludu Bożego czyli *Paraphrase Litteraire des Epitres des Apotres* w 2. T. in 4to. i w 5. T. in 12mo. Ta trzecia część napełniona tak iak inne osobliwszemi myślami i błędami nagannemi, autor to wszystko czerpał w szkole wspoł-brata swego *Hardouina*, człowieka uczonego bez rozsądku, i w zdaniach swoich nayosobliwszego. Sorbonna cenzurowała rownie dzieła X. *Berruyna*, Jezuici publicznie wyparli się książki swego zakonnika, i wymogli na nim akt submissyi, czytany w Sorbonnie R. 1754. Parlament Paryzki w dwa lata potym wezwał *Berruyera* dla wysłuchania go względem rozmaitych propozycyi, ktore pokładł w historyi swoiey. Ale autor będąc na ten czas sławbym, posłano kommissarza, ktoremu potępiony dzieiopis oddał deklaracyą in forma odwołania, ktorą złożono w kancellaryi. *Beruyer* mimo tey powierzchowney powolności, kazał drukować rozmaite pisma, w ktorych usprawiedliwiał dzieło swoie. Biskup Soissoński de *Fitz-James* potępił książki i apologie *Berruyera*, w *Mandacie* (*Mandement*) do ktorego przyłączył instrukcye pasterskie w 2. T. in 4to. i w 7. T. in 12mo. Dzieło to naganione *Berruyera* wydane w Warszawie pod tytułem: *Historya ludu Bożego* u XX. Pijarow T. I. i II. R. 1740. in fol. tłomaczenia *Michała Jeremiasza* xiążęcia Wiśniowieckiego.

BERRYAT, (Jan) lekarz ordynaryusz krola Francuzkiego, intendent wod mineralnych w Francyi, korrespondent akademii nauk i towarzysz akademii Auxerskiey, umarł R. 1754. wydał. I. 2. Tomy *de la Collection Academique*; w Dżonie R. 1754. in 4to. Ta kompilacya, czyni zaszczyt autorowi. II. *Des observations Physiques & Medicinales, sur les Eaux minerales d'Epoigny* &c. w okolicy Auxerry 1752. in 12mo.

BERSABEA, *patrz* Bethsabea.

BERSMAN, (Jerzy) Niemiec narodził się w Annabergu miasteczku w Mysnii. Nagle postąpił w wszystkich naukach. Naywięcey miał przywiązania do medycyny, fizyki, litteratury i ięzykow uczonych. Biegły był w Łacińskim i Greckim ięzyku, odwiedził Francyą i Włochy dla poznania tych, ktorzy naybardziey słynęli między uczonemi. Powrociwszy do kraiu swego nauczał w rożnych mieyscach, aż do R. 1611, ktorego 5. Października na kamień umarł maiąc lat 73. Zostawił rozmaite dzieła wierszem i prozą, iako to: *Psalmy Dawida*, *Pieśni Salomonowe &c.* wierszem. Poczynił przypiski na *Wirgiliusza*, *Horacyusza*, *Owidyusza*, *Lukana*, *Cycerona*, i na innych autorow dawnych. Ciało iego niemniey było płodne niż dowcip, miał 14. synow, 6. corek z małżeństwa swego z corką *Pietra Helleborna*.

BERTA, *patrz* Etelbert.

BERTAUD, (Jan) pierwszy jałmużnik krolowey *Katarzyny de Medicis*, sekretarz gabinetu i lektor *Henryka III.* konsyliarz stanu, opat Aulnayski, nakoniec biskup Seezki, narodził się w Caen podług JPana *Hueta* R. 1522, i umarł R. 1611. Wiele się przyłożył do nawrocenia *Henryka IV.* *Bertaud* przyiaciel i wspołczesny *Ronsarda* i *Desportesa*, wyprzedził ich. Wiersze iego ktore Francuzi nazywaią *Stances*, maią w sobie gładkość i wyborność. Napisał *Poesies chretiennes & profanes*, *Pieśni*, *Pieśnie*, *Sonnety*, *Psalmy*; znayduią się w nich reflexye szczęśliwe ale wypadaiące na dowcipny ucinek: nabył tego sposobu pisania od *Seneki*. Gdy został wyniesiony na stolicę biskupią obyczaie iego były bardzo chwalebne; i biskup wstydził się dziel dworaka. Jego *Oeuvres Poetiques* były wydrukowane R. 1620. in 8vo. Zostawił tłomaczenie Francuzkie niektorych ksiąg S. *Ambrożego*, *Traktaty* niedokończone kontrowerlye, *Kazania* na święta nayznaczniejsze w roku, i *Mowę pogrzebową* dla *Henryka IV.* JPani *de Motteville* pierwsza pokoiowa krolowey *Anny* Austryaczki była iego siestrzenicą .... *patrz* Motteville.

BERTHAULT, (Piotr) rodem z Sens, kapłan *Oratorii*, professor retoryki w zgromadzeniu swoim; iest autorem dzieła. *Florus Gallicus* in 12mo. i *Florus Francicus* in 12mo., ktore się nierownaią książe: *Florus Romanus*, umarł roku 1681. kanonikiem i archidyakonem w Chartres. Traktat iego *de Ara* iest uczony i poszukiwany. Wyszedł w Nantes R. 1636.

BERTHET, (Jan) narodził się w Tarassonie w Prowancyi R. 1622. umarł 1692. wstawił się wiadomością ięzykow dawnych i teraźnieyszych, wstąpił do zakonu towarzystwa Jezusowego, gdzie przez niejaki czas uczył szkoł mnieyszych a potym metafizyki, przy obszerney pamięci i rozumie czynnym, rożne posiadał wiadomości. Zostawił *Dyssertacye* uczone w rożnych materyach, *Ody*, *Sonnety* Włoskie, Francuzkie, Hiszpańskie, *Pieśnie* Prowansalskie, *Epigrammata*, *Madrygały* &c. w rożnych ięzykach.

BERTHOLD, pierwszy generał Karmelitow, *patrz* PAPEBROCH.

I. BERTHOLDUS NIGER *patrz* SCHWARTZ.

II. BERTHOLDUS, BERNOLDUS czyli BERNALDUS, kapłan z Konstancyi XI. wieku, kontynuował *Kronikę*, *Hermana contractus* od R. 1054. aż do R. 1064. Dodał *Historyą swego czasu* aż do R. 1100. w ktorym rozumieią że umarł. Zostawił *Bertholdus* niektore *Opuscula* na rzecz *Grzegorza VII.* ktorego usilnie utrzymywał stronę.

I. BERTINUS, (święty) narodził się w powiecie Konstancyeńskim, był synowcem *S. Omera* biskupa Teruańskiego. Dopomagał temu biskupowi uprawiać pola tego biskupstwa potężnego na puszczach. Szlachcic tego kraiu nawrociwszy się, dał wioskę swoią Sithieu, dla założenia tam klasztoru. W krotkim czasie zaludnił się w zakonnikow, ktorzy pod przełożeństwem *S. Bertina* anielskie prowadzili życie. On był ich opatem i wzorem. Przed śmiercią na czas nieiaki oddalił się na pustynią, gdzie skończył życie święte w pobożności i umartwieniu.

II. BERTINUS, (Mikołay) malarz uczeń *Juweneta* i *Boulongne* starszego, narodził się w Paryżu R. 1664. Oyciec iego był snycerzem. Akademia malarska przysądziła mu naypierwszą nadgrodę, gdy dopiero miał lat 18. a potym go przyięła do towarzystwa swego. Przez czas mieszkania swego w Rzymie, wydoskonalił talenta swoie, powrociwszy do Francyi, nominowany był dyrektorem szkoły Rzymskiey; ale dla pewnych miłostek, ktore go zatrudniały, niechciał przyiąć tego urzędu. Pracował rożnemi czasy dla *Ludwika XIV.* elektora Mogunskiego, i elektora Bawarskiego, ten ostatni naznaczaiąc mu wielkie pensye chciał go przyciągnąć do siebie, ale *Bertina* nie mogł nakłonić od opuszczenia oyczyzny swoiey. Umarł w Paryżu 1736. Maniera iego miała wiele wybitności i wdzięków, naybardziey celował w malowaniu małych obrazow. W Paryżu w kościele *S. Łukasza*, w opactwie S. Germain-des-Près, w salach akademicznych znayduią się dzieła iego.

BERTIUS, (Piotr) narodził się w Beweren w małey wiosce w Niderlandach R. 1565. professor filozofii w Leydzie, stracił swoy urząd, za to że się chwycił strony Arminianow, przybył do Paryża, gdzie się wyrzekł błędow Kalwina R. 1620. i zaszczycony został urzędem kosmografa krolewskiego; i professora krolewskiego supernumerariusza matematyki. Umarł R. 1629. maiąc lat 64. Dzieła iego geograficzne, są bardziey szacowane, niż wszystkie inne ktore pisał o Gomarystach i Arminianach. Napisał: I. *Commentariorum rerum Germanicarum libri tres* in 12mo. Amsterdam, 1635. w tym skroceniu iest dosyć dobre opisanie państwa Niemieckiego i mappa kraiow *Karola Wielkiego*. II. *Theatrum Geographiæ veteris* Amsterdam 1618. 1619. 2. Tom in fol. Zbior ten zawiera w sobie prawie wszystkich dawnych geografow, obiaśnionych uczonemi przypiskami, rzadkie i poszukiwane. III. *Notitia Episcopatuum Galliæ* w Paryżu 1625. in fol. VI. *De Aggeribus & Pontibus* w Paryżu 1629. in 8vo. Ten traktat napisany z okazyi tamy zrobioney pod Roszellą. V. *Introductio in universam Geographiam* in 12mo. Te wszystkie dzieła czytaią naybardziey ci, ktorzy się ćwiczą w geografii, i ktorzy piszą w tey wiadomości. Jest autorem *Przedmowy*, ktora się znayduie na czele niektorych edycyi *Boecyusza*, *de*

Consultatione Philosophica. W Leydzie 1633. in 24to.

BERTRADA, corka *Szymona* hrabiego de Montfort, zaślubiona naypryzed hrabi Andegaweńskiemu *Foulques*, starcowi chciwemu, dziwacznemu, i okrutnemu. Dała się wykraść w R. 1092. *Filipowi* krolowi Francuzkiemu, ktory ią sobie zaślubił roku następuiącego, zaspokoiwszy hrabiego znaczną summą pieniędzy. *Bertrada* po kolei, skromna i płocha, podług skłonności swoich amantow, nie była iak powiadaią wiernieyszą i drugiemu mężowi. Jednakże chcąc po śmierci uchodzić za kochaiącą się w czystości kobietę, kazała się pochować w chorze panien zakonnych.

BERTRAM, (Korneliusz Bonawentura) predykant i professor języka Hebrayskiego w Genewie i w Lauzanie, narodził się w Touars w Poitou R. 1531. Umarł w Lauzanie R. 1594. Zostawił z pism swoich: I. *Rzeczpospolitą Hebrayską* w Genewie 1580. potym w Leydzie 1641. in 8vo. pisaną porządnie i zwięzle. II. *Révision de la Bible Françoise de Genéve*, uczyniona podług textu Hebrayskiego, w Genewie 1588. Wersyą tę w wielu mieyscach poprawił; ale w innych nadto się trzymał zdania Rabinow, a nie dosyć dawnych tłomaczow. III. Nową edycyą *Trésor de la Langue sainte* przez *Pagnin*, &c.

I. BERTRAND, (Piotr) narodził się w Wiwarez, był professorem prawa w Awignonie, w Montpellier, w Orleans i w Paryżu, potym biskupem Newerskim, poźniey Autuńskim a nakoniec kardynałem R. 1331. tak dobrze opisał obronę duchowieństwa, przeciwko *Piotrowi de Cugnères*, że krol wydał wyrok na ich stronę. Szło o ustanowienie, iak daleko ma się rozciągać władza krola w rzeczach duchownych, a duchowieństwa w sprawach świeckich. Dzieło iego wydrukowano w Paryżu R. 1495. in 4to. i w zbiorze *Les Libertés de l'Eglise Gallicane* w Lugdunie 1770. 5. T. in 4to. Umarł w Awignonie 1348. *w Bibliotece Oycow* znayduie się traktat tego kardynała: *De origine & usu Jurisdictionum*; wydrukowany osobno w Wenecyi 1584. in fol. Fundował w Paryżu kollegium Autuńskie (*college d'Autun.*)

II. BERTRAND, (Franciszek Seraficzny) rzecznik, narodził się w Nantes R. 1702. Umarł w tym samym mieście 1752. roku. Zostawił *Poésies diverses* drukowane w R. 1749. w Nantes, pod tytułem że w Leydzie. W zbiorze tym znayduią się dosyć piękne wiersze, i dobre tłomaczenia niektorych *Odow Horacyusza*, ale poezya iego w ogolności słaba i zaniedbana. On to zebrał dzieło *Ruris deliciæ* z rożnych wierszy Francuzkich i Łacińskich, w ktorym się znayduią rymopisma wcale nie dobre nieznaiomych autorow, i niegodnych, aby ich wskrzeszano.

III. BERTRAND, (Jan Chrzciciel) lekarz, towarzysz akademii Marsylyiskiey, narodzony w Martigues 12. Lipca 1670. umarł 10. Września 1752. Dobry praktyk, i nie mniey biegły w teoryi. Napisał *Relacyą historyczną powietrza w Marsylii*, in 12. R. 1721. oprocz tego ieszcze zostały po nim inne dzieła, iako to: *Listy do M. Dejaier o rusznaniu mustkułow*, 1732. in 12. Rożne *Dissertacye o powietrzu morskim*, R. 1724. in 4to. gdzie się znayduią dobre obserwacye.

BERTRAND DU GUESCLIN, *patrz* GUESCLIN (du).

BERVILLE, *patrz* III GUYARD.

BERULLUS, (Piotr) naro-

dził się R. 1575. w zamku Serilli bliſko Troyes w Szampanii, zrobił ſobie imie na ſławney konferencyi w Fontainebleau, na ktorey *du Perron* ucierał ſię z Jmć Panem *du Pleſſis-Mornay* papieżem Hugonotow. *Henryk IV.* przy ktorym był ſałmużnikiem, wyſłał go do Hiſzpanii, dla ſprowadzenia do Paryża Karmelitow. Za iego to ſtaraniem zakon ten zakwitnął w Francyi. Po nieiakim czaſie założył kongregacyą *Oratorii* w Francyi, ktorey był pierwſzym generałem. Inſtitut ten, ktory ſię gruntował na pobożności, wolności i bezzyſkowności, potwierdził papież *Paweł V.* bullą ſwoią R. 1613. Naywiękſzą tym kościołowi uczynił poſługę. W tym zgromadzeniu, gdzie ieſt poſłuſzeńſtwo bez podległości, gdzie rządy bez rozkazywania, podług wyrazow *de Boſſuet*, czas dzielą między nauki i ćwiczenia duchowne. Pobożność tam ieſt oświecona, a mądrość użyteczna, i prawie zawſze ſkromna. *Urban VIII.* nadgrodził znaczne zaſługi *Berulla*, zaſzczycaiąc go kapeluſzem kardynalſkim. *Henryk IV.* i *Ludwik XIII.* nie mogli go nakłonić do przyięcia rożnych znacznych biſkupſtw. Kardynał ten mądry i świątobliwy umarł roku 1629. pod czas mſzy S. w wieku życia ſwego 55. *Franciſzek Sulezyuſz*, *Ceſar de Bus*, Kardynał *Bentivoglio* &c. byli przyiaciołmi i admiratorami cnot iego. Jeſt iedna Edycya dzieł iego kontrowerſyi duchownych wydana roku 1644. in fol. przedrukowana roku 1657. za ſtaraniem XX. *Bourgoing* i *Gibieuf*. Ci ktorzyby chcieli poznać ſzczegulniey tego pobożnego kardynała, mogą czytać *żywie iego*, napiſane przez *Haberta* de *Cerify* w Paryżu, R. 1646. in 4to. i przez X. *Goujet* w Paryżu 1764. in 12.

BERWICK, *patrz* FITZ-JAMES.

BERYLLUS, biſkup w Boſtres w Arabii około roku 240. rządziwſzy przez nieiaki czas chwalebnie kościołem ſwoim wpadł w błąd ciężki, mniemał, że Jezus Chryſtus nie miał ieſtności ſwoiey przed wcieleniem; ſądził, iż dopiero zoſtał Bogiem gdy ſię z Panny rodził; przydawał że Jezus Chryſtus dla tego był Bogiem, że oyciec w nim mieſzkał, iak w prorokach. Jeſt to błąd *Artamana* (obacz to ſłowo.) Wyſłano *Origeneſa*, aby z nim pomowił. *Origenes* udał ſię do *Boſtres*, pomowił z nim dla wyrozumienia zdań iego, i gdy go dobrze zgłębił, zbiiał błędy iego. *Beryllus* przekonany racyami *Origeneſa*, natychmiaſt ie porzucił.

BESELEEL, ſyn *Urego* czyli *Hur* i *Maryi* ſioſtry *Moyżeſza*, obdarzony był od Boga nadzwyczayną łatwością wyrabiania każdego rodzaiu kruſzczow; pracował razem z *Ooliabem* nad przybytkiem.

BESLER, (Bazyli) aptekarz Nurembergſki, narodził ſię 1561. wydał I. *Hortus Eyſtettenſis*, roku 1613. in fol. z figurami. Powtorna edycya R. 1640. nie ieſt tak piękna, a trzecia R. 1750. ieſzcze gorſza. Znayduie ſię tam 366. figur. II. *Icones Florum & Herbarum*, 1616. in 4to. a kontynuacya 1622. in fol. *Gazophylacium rerum naturalium* w Norembergu 1642. in fol. ieſt dzieło *Michała Roberta Beslera*, ſyna *Bazylego* doktora medycyny, ktory umarł R. 1661. kſiążka ta przedrukowana R. 1716. nie ma tego ſzacunku co poprzedzaiąca edycya. *Lochner* wydał *Opiſanie gabinetu Bazylego* i *Michała Beslerow* R. 1716. od uczonych poſzukiwane.

BESLY, (Jan) rzecznik krolewſki w Poitou, umarł R. 1644. maiąc lat 72. Zoſtawił I. *Hiſtoire de Poitou* w Paryżu 1647. in fol. ſzacowaną. II. *Les Eveques des Poitiers*, R. 1647. in 4to. Był to człowiek biegły w ſtarożytnościach Francuzkich; piſarz nienayleplzy, ale dzieiopis grutowny i dokładny.

BESOGNE, (Hieronim) doktor Sorbonny, umarł R. 1763. maiąc lat 77. wſławił ſię nauką i cnotami. Piſma iego ſą: I. *Hiſtoire de Port-Royal* 1756. 6. T. in 12mo. 3. dla zakonnic, 3. dla kſięży gdzie wiele uſzczegulnienia, a podobno i nadto. II. *Vies de quatre Evêques engagés dans la cauſe de port Royal*, 1756. 2. T. in 12mo. III. *Principes de la juſtice Chretienne*, czyli *Vies des Juſtes*, 1762. in 12mo. IV. *Principes de la perfection Chretienne*, 1748. in 12mo. V. *Principes de la pénitence & de la converſion où vie des pénitens*, 1762. in 12mo. VI. *Concorde des livres de la ſageſſe*, 1737. in 12mo. dobra kſiążka. VII. Rozmaite *ouvrages ſur les affaire du tems*, w ktore on z wielką gorliwością wchodził. Był bardzo przeciwny towarzyſtwu zniesionemu w Francyi R. 1762.

BESOLDUS, (Kryſztof) narodził ſię w Tubingen R. 1577. i tam nauczał prawa. Wyrzekł ſię błędow *Kalwina* R. 1635. Umarł R. 1638. żona po śmierci iego przyięła wiarę Katolicką. Piſma iego ſą: I. *Diſſertationes Philologicæ*, R. 1642. in 4to. II. *Documenta Monaſteriorum ducatus Wirtembergæ*, R. 1636. in 4to. III. *Virginum ſacrarum monumenta*, Wirtemberg R. 1636. in 4to. IV. *Synopſis rerum ab orbe condito geſtarum*, Frąnecker, R. 1698. in 8vo. &c. &c. Aczkolwiek te piſma ſą uczone, mało co wyſzły za granice Państwa Niemieckiego. Przed nawroceniem ſwoim napiſał kſiążkę pod tyt: *Signa temporum*, w ktorey żwawo naciera na Katolikow.

BESSARION, patryarcha tytularny Carogrodzki i arcybiſkup Niceyſki, narodził ſię w Trebizondzie. Gorliwie pragnął połączenie kościoła Greckiego z Łacińſkim, i nakłonił ceſarza *Jana Paleologa*, do wſpolnego pracowania nad tak chwalebnym dziełem. Puścił ſię do Włoch, znaydował ſię na zborze w Ferrarze, ktory potym przeniesiono do Florencyi, miał mowę do oycow i zaſłużył ſobie na powſzechne zadziwienie, tak przez talenta, iako też przez ſkromność ſwoią. Grecy ſchyzmatycy tak wielką powzięli ku niemu nienawiść, iż dla uniknienia iey ſkutkow, muſiał pozoſtać we Włoſzech, gdzie z rąk *Eugeniuſza IV.* zoſtał zaſzczycony purpurą kardynalſką R. 1439. Oſiadł zupełnie w Rzymie i byłby zapewne dla wielkich przymiotow ſwoich wyniesiony na ſtolicę Apoſtolſką, gdyby ſię kardynał *Alain* Bretańczyk, nie był ſprzeciwił elekcyi tego znakomitego Greczyna, iako krzywdzącey kościoł Łacińſki. (*patrz* I. PERROTTO.) Używany był w rożnych legacyach, ale Francuzka nieſzczęśliwie dla niego wypadła. Powiadaią, że *Beſſarion* napiſawſzy o celu legacyi ſwoiey do Xcia *de Bourgogne* przed oddaniem wizyty *Ludwikowi XI.* Krol ten bardzo źle go przyiął, i rzekł do niego, kładąc rękę na długą brodę iego: *Barbara græca genus retinent quod habere ſolebant*, a podług innych: *Græca per auſonios fines ſine lege vagantur*. Ta obelga tak mocno zmartwiła kardynała, że powracaiąc umarł w Rawennie R. 1472. maiąc lat 77. *Piotr Mathieu* nam donoſi o tey okoliczności, ale inni hiſtorycy rozumieią, że *Beſſarion* dla tego niepodobał ſię krolowi, że ſię wdał za kardynałem *Balue* oſadzonym na więzienie. *Beſſarion* kochał ludzi uczonych i dawał im protekcyą. *Argyroſil*, *Teodor de Gaza*, *Poggius*, *Wawrzy-*

niec *Valla Platina*, *Pleto Filelfus Trapezentius* i inni składali w domu iego uczone towarzystwo. Biblioteka iego była liczna i wyborna. Senat Wenecki, ktoremu zbior ksiąg swoich darował *Bessarion*, zachownie ie do tych czas w wielkim szacunku. Kardynał ten zostawił wiele pism swoich, mieszczących się między pismami w czasie wskrzeszenia nauk wydanemi. Naycelnieysze są I. *Obrona nauki Platona*, ktorey edycya bez daty, ale w R. 1470. wyszła, iest w wielkiey rzadkości in fol. II. *Listy* drukowane w Sorbonnie, in 4o. III. *Orazione contra il Turcho*, 1471. in 4to. i inne dzieła znayduiące się w bibliotece OO. (*patrz* II. CAMPANUS.) *Rzecz o pochodzeniu Ducha S. do Alexego Laskarego*, z Greckiego na Łacińskie, z Łacińskiego na Polski przełożył X. *Jan Januszewski*, w Krakowie 1605. in 4to.

BESSET, (Henryk) Pan *de la Chapelle-Milon*, inspektor pięknych kunsztow pod margrabią *de Villa-Cerf* i kontroler budowlow, gdy *W. Kolbert* został w R. 1683. superintendentem budynkow. Był przytym sekretarzem akademii napisow i medallow. Zostawił *Relation des Campagnes de Rocroi & de Fribourg*, R. 1644. i 1645. in 12mo. pisane z wyborną prostotą; może służyć za wzor w tym rodzaiu. Umarł R. 1693.

BESSIN, (Dom Wilhelm) Benedyktyn kongregacyi *S. Maura*, narodził się w dyecezyi Evreux i umarł w Rotomagu R. 1726. Została po nim edycya zborow w Normandyi R. 1717. in fol. Przyłożył się do edycyi nowey dzieł *S. Grzegorza Wielkiego*, wydanych przez XX. *S. Marthy*.

BESSY, *patrz* II. FRENICLE.

BETFORT, *patrz* BEDFORT.

BETHENCOURT, (Jan de) szlachcic Normandzki, odkrył naypierwszy wyspy Kanaryiskie R. 1402. i pięć z nich podbił sobie za pomocą *Henryka III.* krola Kastylyiskiego, ktory mu potwierdził udzielność władzy z tytułem krola, pod warunkiem aby hołdował krolom Kastylyiskim. *Piotr de Bethencourt* ieden z potomkow iego, ktory umarł w R. 1667. fundował w Indyach Zachodnich kongregacyą zakonnikow szpitalnych, pod imieniem *Betleemitow*.

BETHISAC, (Jan) domownik i ięden z pierwszych rad *Jana* z Francyi, xiążęcia *de Berry*, brata *Karola VI.* krola Francuzkiego. Oskarzono go z *Tretaką* i *de Bara*, także domownikow tego xiążęcia, że namowili pana swego, do nałożenia wielkich podatkow na lud w Langwedocyi, gdzie był rządcą, i że pod władzą iego popełniali wielkie gwałty zdzierstwa, przywłaszczaiąc sobie pieniądze krolewskie. *Bethisac* sam poniosł karę tych występkow. *Karol VI.* wyznaczył kommissarzow, aby go sądzili. Ale xiąże *de Berry* żądał, aby mu był wydany iako domownik iego. Ci ktorzy się sprzysięgli na iego zgubę, namowili go, aby się przyznał że błądził w niektorych artykułach wiary, daiąc mu do zrozumienia, iż na ten czas będąc odesłany biskupowi, łatwiey będzie panu iego wydobyć go z pod tey zwierzchności. Występek złączony z nieszczęściem czyni czasem ludzi głupich. *Bethisac* wpadł nierozumnie w to sidło. Oddany pod sąd biskupa Bezierskiego, ktory go opuścił sądowi świeckiemu, potępiwszy go wprzod iako heretyka i sodomistę. Nędznik ten żywcem spalony; *co było*, mowi *Thezeray*, *ogniem uroczystym dla ludu, ktory uciemiężał*. Dzieie nie wspominaią kto był ten *Bethisac*; ale łatwo

domyślić się można, że był z liczby tych ludzi nikczemnych, zrodzonych w barłogu, ktorzy się chcą bardzo nagle i bardzo wysoko wynosić.

BETHSABEA, żona *Uryasza*, *Dawid* porwał ią mężowi, po śmierci iego zaślubił ią sobie. Była matką *Salomona*.

I. BETHUNE, *patrz* SULLY.

II. BETHUNE, (Filip de) hrabia de *Selles*, generał Leitnant w Bretagnii, i rządca w Rennes, umarł R. 1649. maiąc lat 88. Nabył wiele sławy i reputacyi przez poselstwa swoie, ktore odbył do Szkocyi, Rzymu, Sabaudyi, i Niemiczech. Był bratem śrzednim *Maxymiliana de Bethune* xiążęcia de Sully. Poselstwo iego do Niemczech wydrukowane w Paryżu 1667. in fol., za staraniem wnuka iego *Henryka* hrabiego *de Bethune*.

BETIS, wodz *Daryusza* krola Persow, rządca Gazy, bronił mężnie miasta tego przeciwko *Alexandrowi* wielkiemu. Woiownik ten będąc raniony przy pierwszym szturmie, dobywszy miasta tego, kazał przywiązać za nogi do wozu swego *Betysa*, i tym sposobem okrutną go zgładzić śmiercią około R. 332. przed Chrystusem. Więcey niż 10000. ludzi w pień wycięto, i ukarano w wielu mężtwo, godne lepszego losu.

BETLEM-GABOR, xiąże Siedmiogrodzkie, z domu rownie starożytnego iak ubogiego, pozyskał sobie względy *Gabriela Batorego* xiążęcia Siedmiogrodzkiego. Opuściwszy dwor ten, udał się do Carogrodu, gdzie korzystaiąc z kredytu nabytego u Turkow, wydał woynę dawnemu swemu dobroczyńcy. *Battory* opuszczony od własnych poddanych i od cesarza, przegrał walną bitwę R. 1613. *Betlem-Gabor* dobywszy wiele miast w Węgrzech, wziąwszy inwestyturę przez *Basęg* iednego na xięstwo Siedmiogrodzkie, kazał się ogłosić krolem Węgierskim. Cesarz wysłał przeciw niemu woysko R. 1620. Hrabia *Bouquoy* ieden z wodzow iego został zabity. *Betlem-Gabor* zwyciężcą prosi o pokoy, na ktory cesarz zezwala pod kondycyą, ażeby się zrzekł tytułu krola Węgierskiego, i kontentował się tytułem xięcia Rzymskiego państwa. Przyznał mu *Ferdynand* tytuł udzielnego xiążęcia Siedmiogrodzkiego, ustąpił mu siedm hrabstw, dwa xięstwa Szląskie i niektore miasta w Węgrzech. Niedługo był spokoynym, ale znowu za pomocą Turkow chciał wskrzeszać pretensye swoie do krolestwa Węgierskiego. *Wallstein* go zwyciężył, i Spor cały zakończono traktatem, w ktorym zapewniono powrot Siedmiogrodu i innych przyległości do domu Austryackiego, po śmierci *Gabora*. Umarł na puchlinę R. 1629. Chwalą tego xiążęcia dla przymiotow iego woiennych, znaydował się na 42. potyczkach, w naukach się kochał i dawał uczonym skuteczną porękę. Religii był kalwińskiey, fundował kollegium reformowanych w Weissenburgu.

BETTERTON, (Tomasz) aktor i autor za *Karola I.* i *Karola II.* krolow Angielskich, bardziey się wsławił rolami swemi, ktore przedziwnie udawał niż pismami, z rowną doskonałością w komedyach i w tragedyach popisywał się. Napisał trzy *Sztuki* w ięzyku Angielskim.

BETULEUS, (Sixtus) grammatyk, poeta, filozof narodził się w Memmingen R. 1500. Prawdziwe imie iego było *Birck*. Nauczał literatury i filozofią z powszechną pochwałą, i został rektorem szkoł w Auszpurgu, gdzie umarł R. 1554. Zostawił rozmaite dzieła wierszem i prozą. Pisma dram-

matyczne iako to: *Zuzanna*, *Judita* i *Józef*, aczkolwiek dalekie od doskonałości, były na ow czas szacowane. Znayduią się w dziele *Drammata Sacra* w Bazylei R. 1547. 2. T. in 8vo.

BEUCKLIN, *patrz* Buckelius.

BEVERIDGE, (Wilhelm) *Beveregius*, biskup w St. Asaph w Anglii, umarł R. 1708. maiąc lat 71. zasłużył sobie na szacunek uczonych ludzi w swoim kraiu, i w kraiach zagranicznych. *Bossuet* utrzymywał z nim listowną korrespondencyą. Naycelnieysze dzieła iego są: I. *Pandectæ Canonum Apostolorum & Conciliorum* 1672. 2. Tom. in fol. Ta książka iest rzadka napełniona uwagami, ktore zaświadczaią wiadomość autora. II. *Codex Canonum Ecclesiæ primitivæ vindicatus* w Londynie 1678. in 4to. III. *Uwagi o Religii* w Amsterdamie 1731. in 12mo. IV. *Institutiones Chronologicæ* &c. wszystkie te dzieła maią w sobie wiele erudycyi, styl ich iest szlachetny, a autor w nich okazuie wielką skromność.

BEVERLAND, (Adryan) uczeń *Vossiusza* i doktor prawa, narodził się w Meddelburgu, w Zelandyi, i umarł R. 1712.. Obznaymił się w Europie uczoney bezwstydnemi pismami. Wydał w roku 1680. swoy traktat: *De sollatæ virginitatis jure* w Leydzie in 8vo. Wten sam czas gotował dzieło ieszcze sromotnieysze; pod tytułem: *De prostibulis veterum* i byłby zapewne miał czoło wydania takowego dzieła, gdyby przyiaciele iego niebyli mu odradzili. *Vossiusz* przyiaciel pokładł po części to pismo w przypizki na *Katulla*. Traktat *Bewerlanda*, *De peccato originali philologicé elucubrato* R. 1678. in 12mo. R. 1679. in 8vo. tłomaczony na Francuzkie R. 1714. in 12mo, w ktorym wskrzesza zdanie *Agrippy*, narobił mu kłopotu. Książkę tę w Hadze spalono, a autora do więzienia wtrącono. Opłaciwszy drogo wolność wywarł złość swoią, przeciwko magistratom i professorom w paszkwilu napisanym podtytułem: *Vox Clamantis*. Udał się potym do Anglii, gdzie cały swoy maiątek obrocił na malowania wszeteczne. Mowią iż przecie przyszedł do siebie z zapamiętania swego, co przynaymniey dzieło iego *de fornicatione cavenda* w Londynie R. 1697. in 8vo. dowodzi, w ktorym znayduią się iednak wyrazy za wolne. Po śmierci *Vossiusza* przyiaciela swego przyszedł do ostatniego ubostwa. Prowadząc życie głupie i rozpustne, umarł w szaleństwie, nabiwszy sobie głowę, że iest ścigany od dwochset ludzi, ktorzy się sprzysięgli na iego zgubę. W Dreźnie w bibliotece *Schonberga* znaydowały się pisma tego autora.

BEVERWICK, (Jan de) *Beverovicius* narodził się w Dortrechcie R. 1594. z familii szlachetney wychowany z dzieciństwa swego pod okiem *Gerarda Jana Vossiusza*, odwiedził rożne akademię, aby się wydoskonalił w nauce lekarskiey. Został doktorem tey wiadomości w Padwie. Sprawował obowiązki lekarza w oyczyźnie swoiey, gdzie niektore urzędy posiadał chwalebnie. Umarł R. 1647. maiąc lat 51. Naycelnieysze dzieła iego są: I. *De termino vitæ fatali an mobili?* w Roterdamie R. 1644. in 8vo. i w Leydzie 1651. in 4to. II. *De excellentia sexus fœminei* w Dortrechtcie 1639. in 8vo. III. *De calculo* w Leydzie 1638 -- 1641. in 8vo.

BEUF, (Jan le) narodził się w Auxere R. 1687. został towarzyszem akademiow literatury i napisow w Paryżu R. 1750. Umarł R. 1760. Zostawił rozmaite dzieła

ła nayznaomsze są: I. *Recueil de divers Ecrits servant à l'éclaircissement de l'Histoire de France*, 2. T. in 12mo. 1738. II. *Dissertations sur l'Histoire Ecclesiastique & civile de Paris*, przy ktorych się znayduią rożne obiaśnienia na historyą Francuzką 3. T. in 12mo. III. *Traité Historique & pratique sur le Chant Ecclesiastique*, 1741. in 8vo. Dedykował to dzieło arcy-biskupowi Paryzkiemu *Vintimillowi*, ktory ie użył do ułożenia kantu nowego brewiarza, i nowego mszała kościoła swego. IV. *Pamiętniki na Historyą miasta Axerry* 2. T. in 4to. 1743. V. *Histoire de la Ville & de tout le Diocese de Paris* w 15. T. in 12mo. VI. Rożne *Dyssertacye*, znayduiące się w dziennikach i pamiętnikach akademii, ktorey był towarzyszem. Winniśmy mu wiele *Pism Oryginalnych*, ktore wygrzebał i udzielił ie rozmaitym uczonym ludziom. *L'abbé le Beuf* był cudem erudycyi, w każdey okoliczności się pokazuie, ale czasem nie zupełnie dowarzona. Nieprzestawał do ostatniego momentu życia swego czynić badania naypracowitsze. Odprawił kilka podrożow w rożnych prowincyach Francuzkich, dla widzenia pamiątek starożytności.

BEUVE, *patrz* Ste-Beuve.

BEUVELET, (Mateusz) kapłan w seminarium S. *Mikołaia* w Chardonnet, rozkrzewił tam naukę i pobożność, wsławił się osobliwie. I. *Medytacyami* in 4to. na głowne prawdy chrześciańskie i duchowne, na niedziele, święta i inne dni w roku. II. *Manuel pour les Ecclesiastiques*. Zostawił inne dzieło, ktore po śmierci iego wyszło pod tytułem: *Symbole des Apôtres, expliqué & divisé en prônes* w Paryżu *Jerzy Josse* 1668. in 8vo. Pisany iest stylem prostym, pospolitym, ale poziomym, i niepoprawnym.

I. BEYS, (Idzi) drukarz w Paryżu XVI. wieku, naypierwszy użył konsonow *j* i *v*, ktorych rożnice okazał *Ramus* w swoiey grammatyce od *i* i *u*. Umarł R. 1595. Poiął był corkę sławnego drukarza *Platina*.

II. BEYS, (Karol de) wierszopis Francuzki, w społ-czesny *Scarrona* i przyiaciel tego rymopisa. *Beys* nie żałował kadzidła temu żartobliwemu poecie, ktory z swoiey strony, przyrownał go do X. *Malherbe*. Tak daleko ieden od drugiego, iak *Wirgiliusz* przebrany od *Eneidy*. Napisał rożne *sztuki Teatralne*, z ktorych się żadna nieutrzymała na scenie. Umarł R. 1656. *Dzieła* iego *Poetyckie* wyszły R. 1651. in 4to.

BEZE, *patrz* Baize.

BEZE, (Teodor de) narodził się w Wezelay, w Burgundyi, R. 1519. odbył pierwsze nauki swoie w Paryżu, przy krewnym swoim kousyliarzu parlamentowym. Posłany do Orleans, potym do Bourges, gdzie go nauczył *Mekkier Volmar* ięzykow Greckiego i Łacińskiego, i przytym zaraził go nauką nowych błędow. Powrociwszy do Paryża dla przyiemności postawy i rozumu, i talentu do rymopisma, był wszędzie rad widziany i żądany. Wiersze iego Epigrammata wsławiły go między poetami i rozpustnikami owych czasow. Opowiadał rozkosz w pieniach swoich z delikatnością *Katulla*, i z swawolą *Petroniusza*. Rymopisma były obrazem iego obyczaiow. Porzuciwszy przeorstwo w Long-Jumeau, ktore miał przez nieiaki czas, mimo związkow iawnych z pewną kobietą, udał się do Genewy, potym do Lausanny, dla nauczania tam ięzyka Greckiego. W dziewięć lat potym *Kalwin* mistrz iego, wezwał go do Genewy, gdzie go osadził na urzędzie kościelnym, wyzna-

nia swego. Roku 1561. znaydował się na czele 13. predykantow na rozmowie w Poissy. On mowił imieniem wszystkich na tym zieździe, na ktorym *Karol IX.* krolowa matka, i xiążęta ze krwi krolewskiey znaydowali się, ale poważywszy się powiedzieć: " że „ Jezus Chrystus tak daleko był „ od Eucharystyi, iak niebo od „ ziemi„ te słowa zgorszyły wszystkich, i obrusżyły dwor cały. *Beze* wstydził się swoiey niebaczności, i usiłował obwiiaiąc wyrazy swoie, usprawiedliwić swą prędkość listem do krolowey pisanym. Gdy ta konferencya nie zakończyła zamieszek domowych, *Beze* chwycił się strony xiążęcia *de Kondé* i znaydował się na potyczce pod Dreux R. 1562. W rok potym wybrał się do Genewy, gdzie został głową kościoła tego, po śmierci *Kalwina*, ktorego był koadjutorem, naygorliwszym, i naywiernieyszym uczniem. Pycha, bydź na czele partyi, opanowała, umysł iego, i uczyniła go przykrym. Hardy z takowey korzyści, maiąc serce pełne kwasu, obchodził się z krolami, tak iak z społ dysputuiącemi z sobą teologami. Nazywał *Julianem Antonwego de Bourbon* krola Nawarry, a *Maryą Sztuart* krolową Szkozką *Medeą* &c. Oskarżono go, że on był trąbą niezgody pod czas woien domowych. Siedząc w Genewie zachęcał i podbudzał wszystkich uczniow swoich rozproszonych po całey Europie. Wzywany był kilkakrotnie na konferencye do Berny, i innych mieysc. R. 1571. prezydował na Synodzie odprawionym w Roszelli. Umarł R. 1605. w 86. wieku swego; uważany od wszystkich iako przyiemny wierszopis, popędliwy teolog. Jezuici ogłosili nowinę śmierci iego, w dziesięć lat wprzody, nim nastąpiła. Pozwalano albowiem sobie po wszystkich czasach takowych wolności względem ludzi, cokolwiek sławnych. *Beze* naypierwszy śmiał się z tego w małym Traktaciku, ktory wydał z tey okoliczności pod tytułem: *Beza redivivus*. W starości swoiey poiął młodą panienkę, ktorą nazywał swoią sunamitką, czyniąc alluzyą do *Abizai*. Był na ten czas w ubogim bardzo stanie, że on i dom cały iego, utrzymywał się tylko z hoyności niektorych osob skrycie mu świadczących. Zostało po nim bardzo wiele dzieł wierszami Francuzkiemi i Łacińskiemi. Ale Francuzkie rymopisma iego niewarte wspomnienia. Dokończył *tłomaczenie Psalmow*, ktore *Marot* był zaczął, ale *Beza* niewyrownał go, ani w wyrazach, ani w daniu obrotu myślow. W *Rymopismach Łacińskich*, wydanych pod tytułem: *Juvenilia Beze* R. 1548. in 4to. ktorych nową edycyą sprawił *Barbeu* R. 1757. in 12mo. naybardziey zachwalone tłomaczenie *Pienia Salomonowego*, dosyć tkliwe, ale nadto napełnione wyrazami pieszczonemi, i epitotami. Jego *Elegie, nadgrobki* &c. daleko są lepsze. Znayduie się po większey części w nich wyborność i gładkość, i to co dawni nazywaią: *Mollis atque facetum*, co języki teraźnieysze niemogą wytłomaczyć. Chwyciwszy się błędow *Kalwina*, wymazał wszystkie mieysca za wolne z dzieł swoich ktoreby mogły zgorszyć młodzież. Ta okoliczność dowodzi, że obyczaie iego niebyły zawsze zkażone, iak mu niektorzy dzieiopisowie katoliccy zarzucaią. Wydał *Poezye* swoie wyczyszczone pod tytułem: *Poemata varia*, ktorych naylepsza edycya *Henryka Etienne* R. 1567. in 4to. Nayznacznieysze dzieła iego prozą są: I. *Tłomaczenie Łacińskie nowego Testamentu* z przypiskami. II. *Traktat o prawie, kto-*

re mogą mieć magistraty do ukarania Heretykow, przełożony na Francuzkie przez *Colladona* w Genewie 1560. in 8vo. Ta książka napisana z okoliczności stracenia *Servita*, bardziey rzadka w Francuzkim, niż w Łacińskim języku. III. *Confessio Christianæ fidei*, 1560. in 8vo. IV. *La Mappemonde Papistique* 1567. in 4to. V. *Histoire des Eglises Reformées* 1580. 3. T. in 8vo. VI. *Reveille-Matin des François* 1574. in 8vo. Napisał wierszem Francuzkim, daleko podleyszym od Łacińskich komedyą: *le Pape Malade*. Tragedya *le Sacrifice d'Abraham*, i *Caton Censeur &c. Bobrec* wydał *życie* iego in 8vo. w Paryżu R. 1582.

BEZELEEL, *patrz* Beseleel.

BEZIEUX, *patrz* Debeziroux.

I. BEZONS (Jakub *Bazin* Hrabia de) marszałek Francyi, syn konsyliarza stanu, początek iego służby był w Portugalii pod hrabią *de Schomberg* w Roku 1667. Udał się potym na los wojenny, będąc w niezliczonych potyczkach i oblężeniach, aż do Roku 1709. przez ktore wsławił się i zasłużył sobie łaskę marszałka Francyi. Dobył Landau w roku 1713. Po śmierci zaś *Ludwika XIV.* obrany konsyliarzem w radzie regencyi. Tenże marszałek *de Bezon* umarł w R. 1733. wieku swego 88. Uważany iako człowiek mogący się rownie pokazać, w srzodworu, iak na czele woyska.

II. BEZONS, (Armand *Bazin* de) brat wzwyż wspomnionego, doktor Sorbonny, wyniesiony był na rożne godności, przez swoie zasługi, a naybardziey przez kredyt brata swego. Został agentem generalnym duchowieństwa Francyi, potym biskupem w Airze, nakoniec arcy biskupem w Bordeaux i w Rotomagu, konsyliarzem w Radzie Regencyi. Po śmierci *Ludwiku XIV.* miał sobie zlecony dozor nad ekonomiiami krolewskiemi. Umarł w Gaillon R. 1721. wieku swego 66.

BIANCHI, (Piotr) narodził się w Rzymie R. 1694. Malarz ten rownie celował w historyi, iak w malowaniu okolic, portretow i sztuk morskich i rożnych zwierząt. Jego dzieła są w Rzymie gdzie umarł R. 1739. Naywięcey się wsławił przez dokładność deseniow i czerstwość kolorow; wydoskonalił bardzo wiele figury anatomiczne z wosku kolorowego.

BIANCHINI, (Franciszek) urodzony w Weronie w R. 1662. z familii zacney, w początkach młodości swoiey wsławił się przez ustanowienie akademii *Aletofilow*, to iest kochaiących prawdę. Wspomnione towarzystwo osobliwie zatrudniaiące się materyami matematycznemi i fizycznemi, bardzo wiele od swego fundatora nabierało światła. Kardynał *Ottoboni*, ktory potym został papieżem pod imieniem: *Alexandra VIII.* uczynił go swoim bibliotekarzem. W krotkim czasie otrzymał kanonią kościoła Panny Maryi *de la Rotonda* oraz S. *Wawrzyńca in Damaso*. *Klemens XI.* przez wzgląd na zdatności i zasługi, mianował sekretarzem konferencyi do odmiany i poprawy kalendarza. *Innocenty XIII. Benedykt XIII.* okazali mu publiczne dowody szacunku swego w R. 1705. Senat przypuścił go do szlachectwa Rzymskiego, i ten zaszczyt rozciągnął na familią iego i iey następcow. Ten uczony mąż umarł w R. 1729. będąc towarzyszem wielu akademii. Przez 8. lat zatrudniał się doświadczeniami, ktoreby go mogły doprowadzić do oznaczenia merydyanu dla państw Włoskich. Obywatele Werony wystawili mu po śmierci pułposążę w katedrze, tęż samą iuż byli oddali sprawie-

dliwość i cześć pamiątce kardynała *de Noris*. Dzieła *Bianchiniego*. I. *Palazzo di Cesari* w Weronie 1730. in fol. z fig. II. *Inscrizioni Sepolcrali della casa di Augusto* w Rzymie 1727. in fol. Te dwa dzieła dowodzą, iż się znał bardzo dobrze na starożytnościach. III. Edycya *Anastazego* Bibliotekarza 1718. 4. T. in fol. z przypiskami z przedmowami, z objaśnieniami, z dyssertacyami i odmianami. Bardzo się wiele erudycyi znayduie w tych dziełach, ale ie szpecą liczne omyłki drukarskie. IV. *Pisma Poezyi i wymowy*. V. *Historya Uniwersalna* po Włosku, drukowana w Rzymie in 4to. 1697. z fig. Lubo wiele w niey znayduie się zdań osobliwszych iednakże iest bardzo wzięta, ponieważ autor popiera swoy opis pamiątkami starożytności. Był to człowiek biegły we wszystkich naukach. Nie trzeba go równać i połączać z *Józefem* Bianchini, także Werończykiem, mowcą Rzymskim, ktory pisał przeciwko dziełu: *Bellum Papale Tomasza James*. Jego *odpowiedź* znayduie się w zbiorze pod tytułem: *Vindiciæ canonicarum Scripturarum vulgatæ edit.* w Rzymie 1740. in fol.

BIANCOLELLI, (Piotr Franciszek) bardziey znaiomy pod imieniem *Dominika*, był synem owego sławnego *Dominika* będącego na czele dawnych komedyantow Włoskich. Narodził się w Paryżu R. 1681. Tych samych się chwycił rolow, co i oyciec iego; ale wprzod udawał w prowincyach niżeli się pokazał na teatrze Paryzkim R. 1716. naypierwszy raz zaczął tam grać, był głową komedyantow, ktorych *Bellegarde* i *Desquereis* był zebrał. Większą część sztuk, ktore grać kazał, była iego kompozycyi, i taką sobie zrobił sławę, iaką sobie żaden aktor przychodni nie ziednał. Umarł w Paryżu 1734. maiąc lat 53. Naybardziey celował w udawaniu roli *Trivelina*. Znayduie się długi opis sztuk iego w pierwszym tomie dzieła *Dictionnaire des Theâtres*. *Dominik* oyciec iego, rownie iak i on słynął. Ukrywał pod stroiem arlekina, duch prawdziwego filozofa. Gdy komedyańci Francuzcy chcieli przeszkodzić komedyantom Włoskim, mowić na teatrze po Francuzku; Rzecz ta wytoczyła się przed krola, ktory kazał stanąć przed sobą *Baronowi* aktorowi Francuzkiemu, i *Dominikowi*, dla wysłuchania przyczyn z iedney i z drugiey strony. *Baron* mowił naypierwey imieniem swych towarzyszow, okazuiąc nieprawność aktorow Włoskich, mowienia ięzykiem Francuzkim, i upraszaiąc aby im to było zabroniono. Gdy skończył swoię induktę: *Dominik* rzekł do krola: *Nayiaśnieyszy Panie iakimże ia mam mowić ięzykiem? .. Mow iakim ci się podoba* odpowiedział mu krol: *Więcey mi też niepotrzeba*, rzekł *Dominik*: *wygrałem iuż sprawę*. Od tego czasu komedyańci Włoscy grali na teatrze swoim komedye Francuzkie.

BIARD, (Piotr) sławny rzeźbiarz, umarł w Paryżu w oyczyźnie swoiey R. 1609. wieku swego 50. Odprawił podroż do Rzymu dla wydoskonalenia się w sztuce swoiey, podług wzorow naypierwszych mistrzow, ktore się znayduią w tym mieście. Powrocił do Paryża, nabywszy wiele wiadomości w tey mierze. Naydoskonalsza sztuka tego artysty sprawia powszechne zadziwienie. Jest to *Posąg na koniu Henryka IV.* znayduiący się na wielkiey bramie, w środku facyaty ratusza Paryzkiego (*en bas relief*). Figura tego wielkiego monarchy bardzo dobrze umieszczona, twarz iego z wielkim podobieństwem i wspaniałością udana, że podług znaiących się miało bydź naylepszy portret tego *Tytusa* Francuzow.

BIAS, rodem z Prieny, miasta Karyi ieden z liczby *siedmiu mędrcow* Grecyi, podług niektorych starych autorow naymędrszy, słynął około R. 608. przed Jezusem Chrystusem. Nayprzod się wsławił wykupuiąc z niewoli niektore panienki. Przypisuią mu niektore rozumne odpowiedzie. Pewny go się zapytał, iakaby była czynność naytrudnieysza? odpowiedział: *iż znosić los przeciwney fortuny*. Znayduiąc się na okręcie pod czas gwałtowney burzy, słyszał bezbożnych kilku ludzi modlących się do bogow. *Milczcie* rzekł do nich, *ażeby Bogowie niepostrzegli; że się tu znayduiecie*. ... Miał zwyczay mawiać, *że wolał raczey bydź wziętym za sędziego od nieprzyiaciot, aniżeli od przyiaciot, bo w pierwszym razie, ziedna sobie przyiaciela, a w drugim utraci go*. Inna sentencya iego niemniey iest piękna; mowił, *że ponieważ świat iest siedlem złości i występkow, trzeba więc ludzi tak kochać, iakbyśmy ich mieli kiedyżkolwiek nienawidzieć* .... Powiadaią, iż podczas oblężenia oyczyzny swoiey, zapytany dla czegoby z miasta wychodził nic z sobą niezabieraiąc? odpowiedział: *wszystko noszę z sobą*. *Dyogenes Laercyusz* tym sposobem śmierć iego opisuie. Będąc iuż w podeszłym wieku broni sprawy pewney sądziwey, w tym przestał mowić, iakoby sobie chciał wytchnąć, a skłoniwszy głowę na ramie wnuka swego, ducha wypuścił. Ziomkowie iego poświęcili kościoł pamiątce iego.

1. BIBIENA, (Bernard) sławny kardynał, umarł w Rzymie 1520. Mieszczą go w liczbę tych, za ktorych sprawą wskrzeszony teatr. Komedya iego pod tytułem: *Kolandra*, drukowana w Rzymie 1524. in 12mo. naypierwsza proza w Włoskim ięzyku. Autor ią napisał dla rozrywki podczas karnawału *Izabelli d' Est* margrabiny Mantuańskiey, ktorey dwor był pomieszkaniem uciech i kunsztow.

II. BIBIENA, (Ferdynand Galli) malarz i architekt, narodził się w Bononii R. 1657. Uczył się początkow sztuki swoiey, od celuiącego w niey *P. Cignani*. Nauczyciel wprowadził ucznia swego na wielki świat, gdzie dobrze był przyięty dla talentow, ktore miał w architekturze, w dekoracyach teatralnych i w perspektywie. Cesarz i xiążę Parmy nadali mu tytuł pierwszego malarza, i obdarzyli go dobrodzieystwy swemi. Podług abrysow iego wystawiono wiele wspaniałych gmachow. Malowania perspektywy maią w sobie wiele gustu. Umarł straciwszy wzrok R. 1743. zostawiwszy synow godnych siebie. Zostawił 2. *Księgi architektury*.

BIBLIANDER, (Teodor) professor teologii w Zurich, gdzie umarł zarażony powietrzem R. 1564. maiąc lat około 65. Wydał rozmaite dzieła, naycelnieysze są: I. Nowa edycya *Alkorana*, z przypiskami marginalnemi w Roszto-ku 1638. in 4to. II. *Zbior starych pism na zakon Mahometa* in fol. r. 1543. Ten zbior iest wielce ciekawy, i zawiera w sobie wiele pism względem nauki tego fałszywego proroka. ksiązka ta iest iuż rzadka. III. Edycyą *Biblii Leona de Juda* w Zurich R. 1543. in fol. IV. *Komentaryusze* na rożne księgi pisma S. &c. biegły był w ięzykach orientalnych.

BIBLIS, corka *Mileta* i Nymfy *Cyany*. Niemogąc namowić na miłość brata *Caunesa*, ktorego zapamiętale kochała, tak mocno płaka-

ła, że się rozpłynęła w zdroy zimny.

BIDAL *d'Asfeld*, *patrz* ASFELD.

BIDLOO, (Godfrid) poeta i lekarz, professor anatomii w Hadze, i lekarz *Wilhelma III.* krola Angielskiego, narodził się w Amsterdamie R. 1649. umarł w Leydzie R. 1713 będąc na ow czas w tym mieście professorem anatomii chirurgii. *Poezye* iego *Hollenderskie* wydane w Leydzie R. 1719. Między dziełami iego rozmaitemi, naybardziey zachwalone *Anatomia humani corporis*, in fol: z pięknemi bardzo figurami, sztych: przez *Laireſſe*, w Amsterdamie R. 1685. Kſiążka ta przedziwnie ułożona, ale należy dać pierwszeństwo edycyi pierwszey. Edycye R. 1739. i 1750. aczkolwiek zupełnieysze nie są tak piękne.

BIDPAY, *patrz* PILPAY.

BIENNE', (Jan) sławny drukarz Paryzki, ubiegał się z *Morellemi* i *Turnebesami*, ktorych wyrownał w piękności charakterow swoich, iako też co do poprawy edycyow, i wyboru kſiąg wyszłych z drukarni iego. *Maittaire* niezapomniał o nim w dziele swoim opisuiącym życia nayslawnieyszych drukarzy Paryzkich. Twierdzi, że drukowania iego Greckie i Łacińskie, nie ustępuią dziełom naylepszych typografow. *Patrz* w tym autorze katalog dzieł nayslawnieyszych wyszłych z pod prassy *Jana Bienné*, ktory umarł w Paryżu R. 1588.

BIEZ, (Odard de) z znakomitey familii pochodzącey z Artezyi. Odbywszy chwalebnie służbę woyskową w Włoszech i w innych mieyscach, został w R. 1542. marszałkiem Francyi, ale gdy w R. 1544. podał miasto Boulogne Angielczykom, sądzono go, i zkazano go razem z zięciem iego *Jakubem de Coucy-Varvins* pod miecz katowski. Wyrok ten na zięcia iego spełniono, *Biez* zaś otrzymawszy od *Henryka II.* krola Francuzkiego darowanie życia, zamknięty w więzieniu zamku w Loches. W kilka lat potym pozyskał wolność, powrocił do Paryża, gdzie umarł z umartwienia i zgryzoty R. 1553. Pamiątka iego iako też *Jakuba de Coucy*, oczyszczona została R. 1575.

I. BIGNE, (Gace de la) a nie *de la Vigne*, iako go nazywaią prawie wszyscy życiopisowie, iako sam się nazywa w dziele niżey wspomnionym:

Le Preſtre eſt né en Normandie
De quatre coſtez de lignie,
Qui moult ont amé les oyſeaulx:
De ceux de la Bigne *& d'Agneaulx,*
Et de Clinchamp & de Buron...

Gace de la Bigne, z familii szlachetney z dyecezyi w Bayeux, był kapellanem kaplicy krola *Jana*, towarzyszył krolowi temu do Anglii, po nieszczęśliwey porażce pod Poitiers. Będąc w Rochefort R. 1359. zaczął *Rymopismo o polowaniu*, pod tyt: *Roman des Oyſeaulx*, ktory zakończył powrociwszy do Francyi. Krol mu kazał pisać to dzieło dla nauki *Filippa* syna swego, xiążęcia Burgundzkiego. *L'abbé Goujet* przypisuie ten wiersz *Gaſtonowi de Foix*, ponieważ drukowany w końcu dzieła tego xiążęcia pod tyt: *Miroir de la choſſe*, ale wcale odmienny od rękopisma. Rozumieią, że *de la Bigne* żył przynaymniey do R. 1374.

II. BIGNE, (Margueri de la) pochodził z familii poprzedzaiącego, doktor Sorbonny, dziekan w. kościoła w Mans, narodził się w Bayeux R. 1546. żył iesżcze roku 1591. Wydał w R. 1575. dzieło: *Bibliotekę Oycow*, w 8. T. in fol. ktore kazał przedrukować R. 1589. w 9. T. in fol. On naypierwszy wygotował dzieło tego rodzaiu. Naywiększa edycya ktorą mamy

iest w 27. T. in fol. w Lugdunie 1677. Jest inna w 16. T. in fol. R. 1644. ktorą szacuią dla tego, iż zawiera w sobie mnieyszych oycow Greckich. Wydano inną w Kolonii 1694. *O. Filip od S. Jakuba*, wydał skroconie tey kollekcyi w 2. T. in fol. 1719. Przyłączaią pospolicie do biblioteki Oycow: *Index locorum ſcripturæ ſacræ* w Genuy R. 1707. in fol. i *Apparat Nurrego*, w Paryżu 1703. i 1715. 2. T. in fol. Takowa edycya iest nayzupełnieysza. *De la Bigne* wsławił się także swoiemi *mowami* i *kazaniami*. Wydał *zbior Statutow Synodalnych*, w R. 1578. in 8vo. i edycyą *Izydora* z Sewillyi R. 1580. in fol.

I. BIGNON, (Hieronim) narodził się w Paryżu R. 1589. z familii płodney w ludzi sławnych. Oyciec był iego nauczycielem. Tak nagłe postąpił we wszystkich naukach, że w 10. roku znaydował się przy xiążęciu *de Condé*, dla wzbudzenia w nim emulacyi. Ten wczesny uczony, wydał w roku 1600. *Opisanie Ziemi Swiętey*, dzieło, ktoregoby się nie był wstydził doskonały literat. W 3. lata potym, to iest w 13. roku życia swego, ułożył dla młodego xiążęcia *de Vendome*, przy ktorym go *Henryk IV.* umieścił *Traktat o starożytnościach Rzymskich*, R. 1604. in 8vo. a w 14 R. napisał kſiążkę *o elekcyi Papieża*, R. 1605. in 8vo. Materya wcale nowa, ktorą z tak wielką traktował erudycyą, iż zadziwił wszystkich uczonych owych czasow. *Scaliger*, *Caujabon*, *Grocyuſz*, *Pithou*, *de Thou*, *du Perron*, *Sirmond &c.* i inni uczeni ludzie, szukali tego młodzieńca, iak literata iakiego, ktory siedział nad kſięgami. *Henryk IV.* ktoremu się podobały rozum i obcowanie *Bignona*, dał mu dostoyność dworzanina przy Delfinie, ktory był potym krolem Francuzkim pod imieniem *Ludwika XIII.* Na tym stopniu łączył grzeczność swobodną dworaka do nauki rożnych wiadomości potrzebnych dobremu obywatelowi. Pewny autor Hiszpański dowodził w ogromnym folianie pierwszeństwo krolow Hiszpańskich nad innych panuiących, *Bignon* zbiiał autora tego zdanie w dziele swoim pod tyt: *De l'excellence des Roys & du Royaume de France*, ktore dedykował *Henrykowi IV.* krolowi Francuzkiemu R. 1609. in 8vo. Nie miał na ten czas nad lat 19. Po okropney śmierci tego krola oddalił się od dworu, i puścił się po nieiakim czasie w podroż do Włoch. *Paweł V.* dał mu znakomite dowody szacunku swego. Ow sławny *Fra-Paolo* upodobawszy sobie obcowanie i smakuiąc sobie w dziełach *Bignona*, zatrzymał go przez nieiaki czas w Wenecyi. *Bignon* powrociwszy do Francyi, został rzecznikiem generalnym (*avocat-général*) wielkiey rady R. 1620; konsyliarzem stanu i rzecznikiem generalnym parlamentu Paryzkiego R. 1626. bibliotekarzem krolewskim R. 1642. mieysce to potomkowie iego posiadali z rownym honorem i zdolnością. Ustąpił był przed nieiakim czasem urzędu rzecznika-generalnego *Szczepanowi Briguet* zięciowi swemu; ale gdy ten umarł R. 1645. obiął go znowu i sprawował z tą samą gorliwością i nieskażytelnością. Krolowa *Anna z Austryi* używała go podczas regencyi swoiey do nayważnieyszych rad. Umarł R. 1656. z sentymentami dobrego chrześcianina. Oprocz dzieł o ktorych wspomnieliśmy, wydał edycyą *Formules de Marculphe* z przypiskami uczonemi R. 1666. in 4to. *L'abbé Perrault* napisał *życie* iego R. 1757. in 12mo.

II. BIGNON, (Jan Paweł) wnuk poprzedzaiącego, opat w St-

Quentin, bibliotekarz krolewski, ieden z liczby 40. z akademii Francuzkiey, honoraryusz akademii wiadomości, napisow i literatury. Napisał *Życie Oyca Franciszka Levesque*, kapłana zgromadzenia *Oratorii* w Paryżu roku 1684. in 12mo.

BIGOT, (Emeryk) narodził się w Rotomagu R. 1626 z familii w magistraturach znakomitey, umarł R. 1689. maiąc lat 64. Acz kolwiek tylko wydał *Życie S. Chryzostoma* napisane przez *Pałladyusza* R. 1680. in 4to. po Grecku i po Łacinie, uchodził iednak za literata maiącego wiele nauki i wiadomości. Zebrał liczną bibliotekę, sprzedaną R. 1766. ktorey *katalog* druk. tegoż samego R. in 12mo. iest poszukiwany. *L'Abbé de Louvois* kupił z niey rękopisma dla biblioteki krola Francuzkiego.

BILDERBEK, (Krzysztof Wawrzyniec) prawnik Hanowerski, konsyliarz z Zell, przełożył na ięzyk niemiecki wyborny traktat *o prawdzie Religii chrześciańskiey* przez *Abbadie* z znacznemi przydatkami. Dzieło to rownie szacowane od wszystkich wyznawcow religii chrześciańskiey dla możnych dowodow, i gruntownego rozumowania, tak dobrze było przyięte w Niemczech iak w innych częściach Europy. *Bilderbek* umarł R. 1749. zostawił także niektore *Dzieła prawne*.

BILFINGER, (Jerzy Bernard) narodził się w Canstadt R. 1693 w wszystkie ogarnął wiadomości. Był professorem filozofii w Petersburgu, teologii w Tubindze. Umarł R. 1750. Rzecz iest osobliwsza, że wszyscy z tey familii rodzili się maiąc po 12 palcow u rąk i nog, ale nie ta osobliwość czyniła sławnym *Bilfingera*, dzieła iego zrobiły mu imie w Niemczech dzieło pod tytułem: *Dilucidationes philosophiæ de Deo, anima humana, mundo, & Generalibus rerum affectionibus*, naywięcey ma wziętości. Utrzymywał zdania *Leibnitza*. Był towarzyszem akademiow Berlińskiey i Petersburskiey.

BILLARD, (Piotr) narodził się w Maine roku 1653. Wstąpił do zgromadzenia oratoryi R. 1671. i umarł R. 1726. Napisał kiążkę pod tytułem: *Bestia o siedmiu łbach*, przeciwko sławnemu zakonowi, zniesionemu we Francyi roku 1762. a potym w całym chrześciaństwie. Za to dzieło zamknięto go w Bastyli, ztamtąd go zaprowadzono do S. Łazarza, potym do S. Wiktora. Skończył życie swoie w Charentou.

BILLAUT, (Adam) znany w Francyi pod imieniem *Maistre Adam*, stolarz z Newers, w końcu panowania *Ludwika XIII.* a w początkach *Ludwika XIV.* nazwany od rymopisow owych czasow *le Virgil au rabot*. Układał rymy w pośrzod narzędziow rzemiesła swego i butelek. Kardynał *Richelieu*, i xiąże *d'Orleans* naznaczyli mu pensye. dzieła iego *Chevilles* in 4to. *Villebreguin*, *Rabot* in 12. &c. były na ow czas bardzo wzięte między znaczną liczbą wierszy i myśli nienaylepszych, znayduią się czasem wiersze szczęśliwe. Umarł w Newers R. 1662. Niechciał to miasto opuścić dla Wersalu, dokąd go wzywano. Dobrze myślał o znikomych wielkościach światowych; umiał czuć i wzbudzać przyiaźń.

I. BILLI, (Jakub de) narodził się w Guizyi w Pikardyi, gdzie oyciec iego był rządcą, umarł w Paryżu u *Gonebarda* przyiaciela swego R. 1581. maiąc lat 47. Posiadał opactwo S. Michała w Herm, ktore mu był ustąpił brat iego *Jan* wstępuiąc do kartuzow. Zostawił rożne dzieła prozą i wierszem; osobliwie *Tłomaczenie* oycow Greckich na Łacińskie. Naywięcey maią szacunku S. *Gregorza* Nazianzeńskiego S. *Izydora* z Peluzy, i S. *Jana Damascena*. Znał doskonale ięzyk Grecki oprocz wspomnionych, i inne ieszcze wydał pisma, iego *Rymopisma Francuzkie* wyszły w R. 1576. in 8vo wydał: *Observationes sacræ* dzieło uczone, ktore drukowano 1585. in fol. *Chatard* napisał *życie* iego po Łacinie w Paryżu R. 1582. in 4to. Znayduie się także przy końcu *Dzieł S. Grzegorza* Nazianzeńskiego edycyi R. 1583.

II. BILLI, (Jakob de) Jezuita, rodem z Compiegne R. 1602. umarł w Dijon R. 1679. maiąc lat 77. wydał znaczną liczbę dzieł matematycznych, z ktorych naznaczniey sze *Opus Astronomicon*, w Paryżu R. 1661. in 4to.

BILSON, (Tomasz) biskup w Winfzester. *Jakub* krol Angielski, ktory osobliwie szacował tego prałata, zlecił mu tłomaczenie biblii na ięzyk Angielski. Wyszło w Londynie R. 1612. in fol. umarł R. 1618.

I. BINET, (Szczepan) Jezuita rodem z Dijon, umarł w Paryżu R. 1639. R. 71. wydał *życie świętych* i inne dzieła pisane stylem rozwlekłym, i niepoprawnym. Dzieło iego *Essai sur les merveilles de la nature* in 4to. wydane pod imieniem: *René François*, ze wszystkich naylepsze.

II. BINET, (Franciszek) uczeń S. *Franciszka de Paulo*, umarł w Rzymie 1520. naśladował cnoty nauczyciela swego, ktorego był następcą.

BING, (admirał) *patrz* Byng.

BINGHAM, (Jozef) uczony Angielczyk, ktorego dzieło szacowane mamy pod tytułem *Origines Ecclesiasticæ* 6. T. in 4to. przetłomaczone na Łacińskie w

Halli R. 1724. i następuiące 10. T. in 4to. Autor dzieła tego, w ktorym się znayduie wiele erudycyi i szczegulności umarł około R. 1705.

BINI, (Sewerin) *Binius*, kanonik Kolońki wydał roku 1606. edycyą *zborow* w 4. T. in fol. znowu R. 1618. inną w 9. T. i potym 3. roku 1638. w 10. T. Ale poźnieysze edycye tamte wygasiły. *Patrz* Labbe'.

BINSFELD, (Piotr) kanonik i official Trewirski na początku XVII. wieku, iest autorem dzieła: *Enchyridion Theologiæ Pastoralis* in 8vo. i innych pism prawa kanonicznego. Umarł około R. 1606.

I. BION, rodem z Smyrny, poeta Grecki pod *Ptolomeuszem Filadelfem* słynął R. 288. przed Chrystusem. *Moschus* uczeń iego pisze, że umarł z trucizny. Jego *Idylle*, ktore przełożył na Francuzkie *Longepierre*, wystawuią obrazy życia wieyskiego, udane z wszelką delikatnością, poezya łagodna i łatwa, styl czysty i wyborny. Edycya tego autora przez *Longepierre* z tłomaczeniem Francuzkim, R. 1680. in 12mo. iest rzadka, zawiera w sobie wyborne uwagi. Edycya *Commelina* roku 1604. in 4to. ma także swoy szacunek.

II. BION, z Borystenu, uczeń *Krates*a, a potym cynnik, ćwiczył się w poezyi i w muzyce, opowiadał wiele sentencyow, iedne dowcipne, a drugie nic w cale nieznaczące. Zapytał go się pewny, ktory człowiek iest nayniespokoynieyszy? *Ten* odpowiedział: *ktory chce bydź nayszczęśliwszym i nayspokoynieyszym*;... mowiąc o małżeństwach, rzekł *że żona szpetna iest męczarnia dla męża, a ieżeli żona urodziwa, słabie się źrzodłem iakiey roskoszy, to bardziey dla sąsiadow niż dla mę-*

ża. Razu pewnego, natrafiwszy zazdrośnika smutnego i zamyślonego, spytał go się: *Coby go martwiło, czy iego nieszczęście, czy cudze szczęście?*... o *Alcybiadesie*, mowił że, *będąc młodzieniaszkiem odciągał mężow od żon, a zostawszy młodzieńcem, żony od mężow*.. Znayduiąc się na okręcie z rozboynikami morskiemi, ktorzy mowili, że ich zguba niechybna, ieżeli ich poznaią, i *moia także*, rzekł *ieżeli mię niepoznaią*. Jedna z naypięknieyszych maxym, ktore przepowiadał uczniom swoim była takowa: *Jak będziecie z rowną obojętnością przyimować pochwały i obelgi, na ten czas możecie się mieć, za doskonałych w cnocie*... Znaydował iakieś przeciwieństwo w obchodach pogrzebowych. *Palą ludzi*, mawiał, *iak gdyby byli nieczułemi, płaczą ich, iak gdyby miłość mieli*.... Porzucił płaszcz i torbę cynnika i poszedł do szkoły *Teodora* przezwanego *Ateosz*, a potym do *Teofrasta*, od ktorego się nauczał zdobić kwiatami filozofią. Powiadaią, że przed śmiercią uznawszy bezbożność swoią profił bogow o odpuszczenie. Filozof ten mimo maxymy swoie, lubił okazałość i pochwały. Donoszą o nim że w Rodzie, kazał przebrać maytkow, w płaszcze uczniow i z niemi przechodząc się po wszystkich ulicach, czynił sobie chluby. *Bion* slynął około R. 273. przed C. Nie trzeba go zamieniać z innym *Bionem* sekty *Demokryta* matematyka z Abdery. Ten naypierwszy czynił domysły, że się muszą znaydować takie kraie w ktorych dni i nocy trwaią sześć miesięcy.

BIONDO, *patrz* Blondus.

I. BIRAGUE, (Klemens) sztycharz na drogich kamieniach, uchodzi za naypierwszego wynalazce sposobu, rznięcia na dyamencie. Artysta ten był rodem z Medyolanu, żył przy dworze *Filippa II.* krola Hiszpańskiego.

II. BIRAGUE, (Rene de) pochodził z Medyolanu z familii dawney i znakomitey, schronił się do Paryża, gdzie go *Franciszek I.* czynił konsyliarzem parlamentu Paryzkiego, a potym superintendentem sprawiedliwości. *Karol IX.* powierzył mu pieczęć w R. 1570. i wyniosł go na dostoyność kanclerza Francuzkiego R. 1573. *Birague, Gondonowie, Guizyuszowie, Katarzyna de Medicis*, wszyscy cudzoziemcy, ktorzy sprawiali zamieszanie w państwie Francuzkim, ułożyli i do skutku doprowadzili ow krwawy spisek nazwany w Francyi od dnia w ktorym był wykonany *la St. Barthélemi*. " Zdaie mi się „ (mowi ieden dziejopis Francu-„ zki) że nie należałoby, tak bar-„ dzo wyrzucać naszemu narodo-„ wi okropność tego spisku, iak „ Rzymianom ich krwawe pro-„ skrypcye. *Sylla* i *August* byli „ tzymianami. „ *Gregorz XIII.* zaszczycił *Klemensa Birague* purpurą kardynalską na prozbę *Henryka III.* ktory mu odebrał pieczęć. Miał żonę, nim się udał do stanu duchownego. Mawiał pospolicie: że *był kardynałem bez tytułu; księdzem bez beneficium, kanclerzem bez pieczęci*. Kardynał ten umarł R. 1583. żadnych niezostawiwszy zbiorow, ponieważ był umysłu wspaniałego i umiarkowanego.

III. BIRAGUE, szlachcić Włoski z familii poprzedzaiącego, wsławił się na woynach Włoskich pod pierwszym marszałkiem de *Brissac*. Wodz ten ułożywszy sobie dobycie miasta Carde, małego wprawdzie, ale na ktorym wiele zależało, w Piemoncie, zlecił *Biragueswi* kommendę woyska do tey wyprawy wyznaczonego. Twierdza ta nie miała do obrony swoiey nad 400. ludzi, wszystkich złoczyńcow i wywołańcow, ktorych haniebna śmierć czekała, gdyby się dostali w ręce nieprzyiacioł. *Birague* przewidział że się mężnie bronić będą, chcąc ich zastraszyć, nagły przypuścił atak, samym wyborem woyska swego ale oblężeńcy tak mocny dali odpor, że Francuzi odstępowali od dalszego nacierania. W tym zawołał na nich ich mądry i odważny wodz, *czy podobna aby rozpacz tym złoczyńcom więcey dodawała męztwa, aniżeli wam żądza nabycia sławy*? sam potym porwawszy pikę, pochwycił za rękę officiera, pokazuiąc mu mur wyłamany rzekł: *Tam raczey trzeba się na śmierć narazać aniżeli haniebnym cofnieniem ocalić życie*. Odwaga iego dodała serca żołnierzom. Powrocili do szturmu, tak mocno natarli na oblężeńcow że ich przełamali zupełnie. Ci nędznicy niespodziewaiąc się pardonu, do ostatniego tchu broniąc się poginęli na wale.

BIRCK, *patrz* Betulke.

BIRGITTA, *patrz* Brigitta.

BIROAT, (Jakub) narodził się w Bordeaux, wstąpił do Jezuitow, a potym do zakonu cystersow w Kluniaku. Kazania iego zrobiły mu obszerną sławę. Został w zakonie swoim przeorem w Beussan, konsyliarzem i kaznodzieią krolewskim, umarł około R. 1666. Zostawił *Kazania Panegiryki* w kilku tomach in 8vo., dziś wcale zarzucono.

I. BIRON, (Armand de Gontault, baron de) marszałek w Francyi w R. 1577. zasłużył sobie męztwem na rożnych potyczkach i oblężeniach okazanym na urząd generała artilleryi w R. 1569. Po nieszczęsney śmierci *Henryka III.* on był z naypierwszych co uznali za krola *Henryka IV.* Służył mu skutecznie i pomyślnie na potyczkach pod Arques, Ivry &c. i podbił mu znaczną część Normandyi. Zginął przy oblężeniu Epernay w Szampanii, zabity kulą armatną R. 1592. Wodz ten pisał *Kommentarze*, ktorych straty żałuie Jmć pan *de Thou*, gorliwym obrońcą był wiary katolickiey. on odradził *Henrykowi IV.* schronienie się do Anglii, czyli do Rosselu, i namowił go, aby się stawił xiążęciu *de Mayenne*. Był chrzestnym oycem kardynała *de Richelieu*, ktory mu dał swoie imie *Armand*, szczycił się, że przeszedł wszystkie stopnie woyskowe od prostego żołnierza aż do wodza: mowił że tym sposobem należało zostawać marszałkiem Francuzkim... Surowość iest duszą karności woyskowey, marszałek *de Biron*, nie odpuszczał naymnieyszey winy służby żołnierskiey, chociaż inne miiał. Pod czas wovny o religią, *Biron* chciał kazać spalić dom ieden. Officer ktory miał w zleceniu to uczynić, obawiaiąc się ażeby niebył kiedyżkolwiek w odpowiedzi, profił o ordynans na piśmie, dla zastawienia się nim w swoim czasie. *Iam do kata* rzecze do niego *Biron iesteś z liczby tych ludzi ktorzy się boią lądowni? Każsuię cię, nigdy mi nie będziesz służył: bo każdy człowiek woyskowy, ktory się boi piora, boi się także i szpady*. *Biron* w marszu spadł z konia, nie mogąc daley rozkazywać woyskú dla szwanku ktory poniosł, a niechcąc urazić żadnego z tych, ktorzy podług zwyczaiu owych czasow, mogli ubiegać się do kommendy, zdał woysku wybor innego wodza. Zgodzili się iednostaynym głosem na xiążęcia *de Biron* syna, nie maiącego na ten czas nad lat 15. Gdy oyciec miał być kreowany kawalerem S. Ducha, umyślnie nie wiele produkował dowodow stanowżytności domu swego. Przytaczał sprawy swoie wojenne iako świadectwo nayautenty-

tycznieyszo szlachectwa swego. *Nie przyniosł z sobą*, mowił Brantome *iak pięć lub sześć dokumentow bardzo starych* i pokazuiąc ie krolowi i panom kommissarzom i inkwizytorom; *Naytaśnieyszy panie*, mowił: *tu są dowody szlachectwa mego*, a kładąc rękę na szpadę *ale tu krolu iestcze mocnieysze.*

II. BIRON, (Karol de Gontault duc de) syn poprzedzaiącego, (Pair) admirał i marszałek Francuzki, wiernik i faworyt *Henryka IV.* krol ten dla niego erygował Baronią *de Biron* na xięstwo Paroństwo (*Duché Pairie*) nabył wielkiey sławy, w rożnych okazyach przy Iwry przy oblężeniu Paryża, Rotomagu i w potyczce pod Aumale R. 1594. Tego samego R. raniony był przy *Fontaine-Foançoise*, krol go sam uwolnił tego dnia, z pośrzod karabinierow; popisał się także znacznie przeciwko Hiszpanom, przy dobywaniu Amiens i Bourgu w Bressyi. Posyłany był w dostoieństwie posła wielkiego, do Anglii, Bruxelli i do Szwaycaryi. Krol go obdarzał honorami i bogactwami, ale marszałek niewdzięczny, zrobił śpisek przeciwko swemu krolowi i dobrodzieiowi. Uczynił związek z Sabaudyą i krolem Hiszpańskim, w tey myśli że pozyska xięstwo Burgundzkie i Franche-Comté prawem udzielnym, te miano mu dać posagiem z krolewną Hiszpańską, ktorą mu obiecywano za żonę. Ale zamysły iego wydał pewny szlachcic imieniem *Lasin*, ktory go zdradził. Wzięty pod straż, wyparł się nayprzod tych wszystkich projektow, ktore mu zarzucano, ale wkrotce przyznał się do występku swego słabością, ktora nieodpowiadała męztwu iego, tylekroć okazanemu. Skazano go pod miecz kat wiki, i wyrok takowy wykonano R. 1602. dnia 31. Lipca. Marszałek ten był otyły i wzrostu małego. Twarz miał fatalną, oczy wklesłe, głowę małą, ale nabitą proiektami nadzwyczaynemi. Nieprzełamaną miał passyą do gry, przegrał w iednym R. na 500000. talerow. Nie było człowieka, ktoryby miał więcey prożności. Nieustannie siebie chwalił, a innych czernił; i nie wstydził się kłaść siebie na czele naywiększych wodzow starożytności. *Henryk IV.* mawiał o dwoch marszałkach *de Biron, wiele mi sprawuie przykrości, pilanstwo oyca; i głupstwa syna.* Ten mowił o krolu bez naymnieyszey ostrożności. Przed całym dworem opowiadał że był strasznie skąpy, dla rzeczy potrzebnych, a wielkim marnotrawcą dla miłostek swoich. " Marszałek *de Biron*, „ pisze o nim *Labourcur* był u- „ mysłu hardego i pysznego, nie- „ daiącego powodować sobą; miał „ upodobanie w rzeczach trudnych „ i nawet niepodobnych. „ Zazdrościł innym sławy i dostoieństwa, zawiść, ktorą miał ku xiążęciu *de Montmerency*, z przyczyny godności iego Konnetabla Francyi, rozciągał aż do *Ludwiki de Budes* żony iego. Za życia ieszcze męża, wszedł z nią w umowy względem małżeństwa, iako człowiek sądzący iż powinien bydź iego następcą; rzecz iuż między niemi była ułożona ale Konnetable przeżył i ią i *Birona.*

BISSY, *patrz* THIARD.

BITON, matematyk ktory żył około R. 335. przed C. napisał traktat o *Silniach woiennych*, ktory się znayduie w dziele: *Mathematici veteres* w Paryżu 1593. in fol.

BIZOT, (Piotr) kanonik S. Salwatora w Heryssow w dyecezyi Burgskiey, napisał dzieło pod tytułem: *Histoire Metallique de la République de Hollande*, drukowane in fol. w Paryżu R. 1687. i przedrukowane przez *Piotra Mortier*, w Amsterdamie R. 1688. w 3 T. in 8vo. Ta edycya iest bardzo piękna; historya *Bizota* warta iey, iest ciekawa i interessuiąca. Ale ta ktorą pisał *Vanloom* roku 1732. 5. T in fol. iest daleko zupełnieysza. Umarł R. 1696. maiąc lat 66.

BLACKAL, (Offspring) teolog narodził się w Londynie roku 1654. był biskupem w Excester. Cnoty iego i szczerość ziednały mu powszechny szacunek. Umarł w biskupstwie swoim R. 1716. ma mieysce między naylepszemi kaznodzieiami Angielskiemi. *Kazania* iego są drukowane w 2. T. in fol.

BLACWEL, (Elżbieta) Angielka, uczona w rysunku, wyrysowała, i wysztychowała 252 *Roślin*, ktore wydała na widok w Londynie in fol R. 1737. niektore illuminowała, ale są wielkiey rzadkości.

BLAEU, czyli JANSSON, (Wilhelm) uczeń i uprzeymy przyiaciel *Tychona Brahé*, wsławił się dziełami geograficznemi i drukiem swoim. Został po nim *Atlas* czyli *Theatrum Mundi* w 3. T. in fol. w Amsterdamie 1638. *Tractatus de globis* &c. Ten doskonały drukarz umarł w Amsterdamie oyczyznie swoiey R. 1638. maiąc lat 67. Dway synowie iego *Jan* i *Korneli* dali w roku 1663. nową edycyą *Atlasu* ich oyca w 14. T. in fol. *Atlas* niebieski i morski, każdy w 1. T. in fol. tam się zawiera. Kollekcya ta bardzo drogo się przedaie, osobliwie, gdy karty są illuminowane. *Jan Blaeu* iest także autorem rysunkow *nowego Teatru Włoskiego* w Amsterdamie R. 1704. 4. T. in fol. z figurami.

BLAINVILLE, *patrz* MORTOREL.

BLAKE, (Robert) narodził się w Bridgewater w prowincyi Sommerset R. 1598. Był admirałem Angielskim dla parlamentarzy R. 1649. po hrabim de *Warwik*, i kilkakrotnie, popisał się przeciwko Hollendrom męztwem swoim. Zburzył Tunis armatami R. 1653. spalił 9. okrętow Tureckich, ktore stały na kotwicy, i wysiadłszy na ląd z 1200. ludzi, wycięł w pień 3000. Tunetańczykow. Udał się potym do Algeru i Tripolu, gdzie wymogł wolność dla wszystkich więźniow Angielskich, umarł roku 1657. w rok po porażeniu flotty Hiszpańskiey, na ktorey zdobył wszystkie skarby, ktore służyć miały Hiszpanom do prowadzenia dalszey woyny. Tak wielka iego była bezzyskowność, że mimo sposobności, ktorą miał w nabywaniu bogactw, nie zostawił umieraiąc więcey 500. szterling. nad maiątek, ktory odziedziczył po oycu. Zabrał nieprzyiaciołom państwa swego wiele millionow, ale ten owoc prac i trudow swoich, oddał skarbowi publicznemu.

BAMONT, (Franciszek Colin de) kawaler orderu S. Michała, superintendent muzyki krola Francuzkiego, mistrz kapelli pokoiowey przez talenta na te sobie zasłużył dystynkcye, kompozycye iego były przedziwne, i doskonałe. *Dido, uroczystości Greckie* i *Rzymskie*, nie dopuszczą imieniowi iego bydź zagrzebanym w niepamięci... *Blamont* narodził się w Wersalu R. 1690. gdzie umarł R. 1760.

BLAMPIN, (Tomasz) narodził się w R. 1640. w Noyon w Pikardyi, był Benedyktynem S. Maura R. 1665. wizytatorem prowincyi Burgundzkiey R. 1708. Umarł w S. *Benoit-sur-Loire* roku 1719. Jemu winien kościoł boży nową piękną edycyą *Dzieł S. Augustyna.* Patrz artykuł tego S. Oyca.

1. BLANC, (Jan) mieszcza-

nin szlachetny z Perpignan, był na ten czas pierwszym konsulem, gdy Francuzi obległi to miasto R. 1474. zabrali nieprzyjaciele syna iego iedynaka pod czas wycieczki z miasta, kazali mu powiedzieć, " że w oczach iego każą syna za- „ mordować, ieżeli miasta nie po- „ da. On im takową dał odpowiedź; „ że wierność ku panu swemu „ przewyższa miłość, ktoraby „ mogł mieć dla syna; ieżeli nie- „ mają oręża dla odebrania mu „ życia, swoy własny im przyśle „ puginał. „ *Jan Blanc* stracił syna iedynaka przez wierność swoią. Krol Aragońśki *Jan II.* pozwolił mu otworzyć bramy nieprzyiaciołom, aby ie niewystawić na ostateczne okropności woyny, iednakże bronił się ieszcze przez ośm miesięcy. Pod czas tego oblężenia wycierpieli mieszkańcy wszystkie przykrości głodu. Żywili się mięsem koni, psow, szczurow, i staremi skorami. Obrona ta uczyniła nieśmiertelnym imie *Jana Blanc*, a miasto Perpignan uzyskało nazwisko *Naywiernieyszey*.

II. BLANC, (Franciszek le) szlachcic Francuzki z Delfinatu, miał dowcip żywy, był przytym charakteru melancholicznego, umarł w Wersalu R. 1698. Wsławił się traktatem *o monecie Francuzkiey* w Paryżu 1690. in 4to. z figurami, do ktorego pospolicie przyłączaią, *Dissertation sur les Monnoyes de Charlemagne & de ses successeurs, frappées, dans Rome*, ktorą był wydał przed rokiem. Dwa te dzieła przedrukowano w Amsterdamie R. 1692. in 4to. Ale ta edycya nie tyle szacowana iest ile Paryzka. Wiadomości ktore posiadał *le Blanc* ziednały mu mieysce nauczyciela historyi krolewiczow Francuzkich, ale umarł nim doszedł stopnia tego.

III. BLANC, (Klaudyusz le) intendent w Bordeaux i w Dunkierce, i sekretarz stanu w departamencie woyskowym R. 1718. osadzony w Bastylli R. 1723. i osądzony na winę bliską 8. millionow. Ale w R. 1725. uwolniony powrocił na urząd sekretarza stanu i wkrotce potym został ministrem departamentu morskiego. Umarł R. 1728. bracia iego *Cesar* i *Dyonizy Alexander le Blanc* byli biskupami w Avranche i w Sarlat.

BLANC, (le) *patrz* Beaulieu i Valliere.

BLANCA, *patrz* Blache.

I. BLANCHARD, (Franciszek) rzecznik Paryzki, biegły w historyi i w genealogiach, wydał dzieło. *Eloges des premiers Présidents à Mortier & des Conseillers au parlement de Paris*, R. 1645. in fol. wydał i inne. *Maîtres des Requêtes* R. 1647. in fol. To dzieło nie iest dokończone. Autor umarł R. 1650.

II. BLANCHARD, (Wilhelm) syn poprzedzaiącego sławny rzecznik w parlamencie Paryzkim. Znany przez dzieło pod tytułem: *Compilation chronologique, contenant un recueil d'ordonnances, edits, déclarations, & lettres patentes des Roys de France, qui concernent la Justice, la Police, & les Finances, depuis l'an 897. jusqu'à présent*; w Paryżu roku 1715. 2. T. in fol. Ten zbior pożyteczny, wiele go pracy i szperania kosztował. Umarł 1724. z sławą człowieka uczonego i pracowitego.

III. BLANCHARD, (Eliasz) narodził się w Langres dnia 8. Lipca 1672. z pamiętnikami akademii napisow, ktorey był towarzyszem, zawieraią w sobie wiele iego *Dyssertacyi*, ktore zaświadczaią wielkie wiadomości autora umarł R. 1755.

BLANCHART, (Jakub) malarz, narodził się w Paryżu R. 1600. uczeń *Mikołaia Bolery*, malarza krolewskiego, udał się do Rzymu i Wenecyi dla wydoskonalenia talentu swego. Ucząc się naycelnieyszych dzieł *Titiana*, *Fontoreta*, *Pawła Veronese* nabył obszernych w tey sztuce wiadomości i gustu. Powrocił do Paryża i ubogacił to miasto rożnemi swego pędzla dziełami. *Bachanales* w sali JPana *Morin*, a osobliwie obraz *Stąpienie Ducha S.* znayduiące się w kościele P. Maryi, mieszczą go w liczbę naysławnieyszych malarzy. Umarł R. 1638.

I. BLANCHE de Castille, corka krola *Alfonsa IX.* zaślubiona *Ludwikowi VIII.* krolowi Francuzkiemu. Będąc matką wielu dzieci, wychowała wszystkie, osobliwie starszego, (ktory panował potym pod im. *Ludwika S.*) w iak naydokładnieyszey pobożności. Zakonnik pewny usłyszawszy, iż ten krolewicz nię trzymał się cnoty czystości, wyrzucał matce okoliczność. Krolowa odpowiedziała mu z łagodnością: *że to iest potwarz, a chociaż syn był dla niey rzeczą naymilszą na świecie, gdyby chorował, a mogłby ozdrowieć grzesząc raz tylko z kobietą, wolałaby ażeby umarł.* *Blanche* była regentką podczas małoletności syna swego, i podczas wyprawy iego do ziemi świętey. Umiała rozprószyć czynione przeciwko sobie spiski, rozdzielaiąc spiskowych. Zaniszczyła zamysły Anglikow, przekupiwszy ministra Angielskiego *de Bourg*. Umarła R. 1252 pochowana w opactwie Maubuisson, ktore fundowała roku 1242. przyiąwszy przed śmiercią z rąk xieni habit zakonny. Ci ktorzy niesprzyiali tey krolowey, wyrzucali iey postępowanie gorne z panami, a przykre z synową swoią; sztuczne i chytre w zachowaniu zwierzchności nad synem; iednakże przyznawali iey z innemi iey czcicielami męztwo i obrot. I iakoż należy przyznać, że *Blanka*, była iedna z naysławnieyszych krolowow Francuzkich. Duszę miała nieustraszoną, rozum gruntowny i przyiemny, mowę doskonałą. Już miała lat przeszło 40 gdy *Thibaud* hrabia Szampańśki szalenie się w niey zakochał. Mimo mądrość postępkow iey, nie ochraniała potwarz iey sławy, dla tego ie znosiła raczey przez względy, aniżeli przez miłość niewzględności hrabiego, i ustawiczność kardynała *Romana*, człowieka grzecznego, miłego i urodziwego, do rady iedynego, tak iż zupełną w nim położyła ufność. *Patrz* Ludwik Nr. XIII. i XIV. . . i II. Jakub.

II. BLANCHE, *patrz* Capello.

I. BLANCHET, (Piotr) kapłan w Poitiers oyczyźnie swoiey, narodził się R. 1459. umarł w tym samym mieście R. 1519. ćwiczył się w prawie w młodości swoiey. Jest autorem komedyi *Patelin*, ktora gdy ią *l'Abbé Brulys* wystawił na widok teatralny, powszechnie była wzięta R. 1720. Nieodmienił gruntu tey sztuki, w ktorey zostawił wiele uciesznych myśli starego autora.

II. BLANCHET, (Tomasz) malarz rodem z Paryża R. 1617. uczeń i przyiaciel *Poussina* i *Albaniego*. Akademia Paryzka mianowała nieobecnego przeciwko zwyczaiowi, professorem malarstwa; dla tak wielkiego w swey sztuce męża, godziło się oddalić od ustanowionych przepisow. *Le Brun* przedstawił towarzystwu obraz recepcyi, wyrażaiący *Kadmusa ktory zabiia smoka*. Przepędził część życia swego w Lugdunie, gdzie umarł R. 1689. Malowania iego znayduią się w Paryżu i w Lugdunie.

BLANCHINI, *patrz* Bianchini.

BLANCOURT, *patrz* Haudiquer.

BLANKA, czyli Biancha,

żona obywatela Padewſkiego, nazwanego *Porta*, może bydź umieſzczona w liczbę bohatyrek, ktore ſię ſtały dobrowolną ofiarą czyſtości. Gdy mąż iey poległ przy dobyciu Baſſano, gdzie był rządcą; *Blanka* czyniła dziwy męztwa i odwagi broniąc miaſta tego, muſiała ſię nakoniec doſtać w moc tyrana *Acciolina*, ktory ie obległ. Wdzięki, poſtawa wſpaniała *Blanki*, tak mocny uczyniły wyraz w ſercu dzikiego zwycięzcy, iż chciał iey gwałt uczynić, dla zaſpokoienia bezecnych chuci ſwoich. Nie miała innego ſpoſobu uiść rąk wſzetecznika, iak oknem wyſkoczyć. Czas długi, ktorego trzeba było na wyleczenie ran z tak ciężkiego upadku, nie wygaſił nieczyſtych płomieni tego tyrana. Doświadczywſzy wſzelkich ſpoſobow podeyścia, kazał ią przywiązać do łożka, aby mogł naſycić żądze ſzkaradne. Nieſzczęśliwa *Blanka* shańbiona, pokrywała rozpacz ſwoią, proſiła aby iey wolno było obaczyć ciało męża. Ledwie co grob otworzono, natychmiaſt wrzuciła ſię weń i dobywſzy wſzyſtkich ſił zwaliła na ſiebie kamień przykrywaiący grob, pod ktorym zgruchotana ducha wypuściła. Ten okropny przypadek ſtał ſię roku 1233.

BLARU, (Piotr) *Petrus de Blarrorivo*, kanonik w St-Diez, biegły w prawie kanonicznym, pomierny poeta, umarł R. 1505. Zoſtawił *Rymopiſmo* na woynę Nancy, i śmierć xiążęcia de Bourgogne, w 6 kſięgach, podług pamiętnikow xiążęcia Lotaryńſkiego *de René*, pod tytułem: *Nanceidos opus, in pago S. Nicolai de Porta*, 1518. fig; w drewnie rznięte in fol. rzadkie.

BLASCO-NUNES, pan Hiſzpański, ktory obeyźrzawſzy kilka razy brzegi kraiu *Faria* i *Ariena*, w Ameryce południowey odkrył bliſko golfu Uraba, klin ziemi, ktory przedziela te dwa wielkie morza. Chcąc korzyſtać z poſobności przeyścia tego, kazał wyſtawić 4. twierdze, uiąwſzy ſobie upominkami iednych xiążąt kraiu owego, a drugich pokonawſzy orężem. Pomyślne powodzenia pomnożyły ambicyą iego. Oſkarzono i przekonano go, iż ſobie chciał przywłaſzczyć ſamowładztwo dobytych kraiow. Wypadł dekret z rozkażu krola Hiſzpańſkiego, ktorym pod miecz zkazany. Gdyby ſię nie był dopuścił tego przemiewierſtwa, był zaſłużył na imie nieśmiertelne, że utorował drogę do Peru *Franciſzkowi Pizzares* i *Diego d'Almagro*, ktorzy tam weſzli R. 1525.

BLASTARES, (Mateuſz) mnich Grecki zakonu *S. Bazylego*, w XIV. wieku, ieſt autorem *Zbioru konſtytucyi kościelnych*, ktory ſłużyć może do poznania karności owych czaſow. Wydrukowany w Oxfordzie po Grecku i po Łacinie in fol.

BLAVET, (N.) ſławny muzykant na fletrowerſie. Ułożył wiele ſztuk, ktore do dziś dnia ſą wzięte, iako to muzykę do baletu hrabiego *de Senuterre Jeux Olympiques*, i małey opery kawalera *de Laures, Fête de Cythère*. Przy talentach poſiadał wſzyſtkie cnoty, ktore człowieka zaſzczycać i przyiemnemi mogą czynić w towarzyſtwie. Narodził ſię w Bezanſon R. 1700. Umarł będąc ſuperintendentem kapeli xiążęcia *de Clermont* R. 1768.

BLAUROR, (Ambroży) narodził ſię w Konſtancyi R. 1492. Chwycił ſię błędow *Lutra*, i opowiadał ie w oyczyźnie ſwoiey, pracował potym z *Oecolampadem* i *Bucerem*, ażeby wprowadzić tę ſektę do miaſta Ulmu; nakoniec z *Brentiuſſem* i z dwoma innemi Proteſtantami, ażeby ią wprowadzić

dzić do xięſtwa Wirtemberſkiego. Umarł R. 1567. Zoſtawił rożne *dzieła do nabożeńſtwa*, mało co czytanych, nawet od dyſſydentow.

BŁAZEY, (święty) był według mniemania biſkupem Sebaſty, gdzie odnioſł męczeńſką koronę około R. 316. Ale pewności żadney niema o tym męczenniku. Jeſt patronem tytularnym Rzeczypoſpolitey Raguzańſkiey.

BLEMMIDAS, *patrz* Nicephorus Nr. VIII.

BLEMUR, *patrz* Bouette.

BLESSEBOIS, *patrz* Corneille Blessebois.

BLETTERIE, (Jan Filip René de la) narodził ſię w Rennes, wſtąpił wcześnie do zakonu *Oratorii*, gdzie z pożytkiem nauczał. Rozrządzenie przeciwko perukom, było mu powodem do wyſtąpienia; zachował iednak ſzacunek i przyiaźń dla wſpołzakonnikow ſwoich. Przybył do Paryża gdzie zoſtał profeſſorem retoryki w kollegium krolewſkim i towarzyſzem akademii literatury. Wydał rożne dzieła, dobrze przyięte od powſzechności. I. *Hiſtorya Juliana Apoſtaty*, w Paryżu R. 1737.-1746. in 12mo. Dzieło ciekawe, dobrze napiſane, gdzie ſię połączaią bezſtronność, zwięzłość, wyborność i rozſądek. II. *Hiſtorya ceſarza Jowiana i tłomaczenie niektorych dzieł ceſarza Juliana*, roku 1748. w Paryżu in 12mo. 2. T. kſięga rownie ſzacowana iak poprzedzaiąca. Autor bardzo dobrze umiał wybrać, ułożyć i połączyć przygody, i tłomaczeniu dać gładkość i obrot. III. *Tłomaczenia niektorych dzieł Tacitu*, w Paryżu 1755. 2. T. in 12mo. Zawiera w ſobie to tłomaczenie wierne i wyborne: *o obyczaiach Germanow i życie Agrikoli*. Poprzedza te piſma życie *Tacyta*. IV. *Tyberyuſz*, czyli *VI. pierwſzych kſiąg kronik* Tacyta, *tłomaczone na Francuzkie*, w Paryżu R. 1768. 3. T. in 12mo. Dzieło to było krytykowane i ſłuſznie. Piſane ieſt w ſtylu poſpolitym i wytwornym, trudno w nim poznać przedziwnego dzieiopiſa *Juliana*. Z tym wſzyſtkim tłomaczenie to ma zaletę z dokładności. V. *Liſty z okazyi relacyi Quietizmu JPana de Phelypeaux*, R. 1733. in 12mo. Piſmo to, ktore ieſt rzadkie i dobrze napiſane, zamyka w ſobie uſprawiedliwienie obyczaiow JPani *Guyon*. VI. Rozmaite *Dyſſertacye*, znayduiące ſię w pamiętnikach akademii pięknych wiadomości, wielce ſzacowane... X. *de la Bletterie* umarł R. 1772. w wieku podeſzłym. Był to mąż przywiązany do religii, ſtoſuiąc do niey obyczaie ſwoie chwalebne. Miał wiadomości gruntowne i rozmaite, co czyniło obcowanie iego pożytecznym i przyiemnym.

BLOEMAERT, (Abrahám) narodził ſię w Gorkum R. 1567. Doſkonały w każdym rodzaiu malarſtwa, oſobliwie w malowaniu okolic. Dzieła iego ſą wolne, gładkie i zupełne, zarzucaią mu tylko, że ſię czaſem oddalał od natury. Umarł w Utrechtcie roku 1647. *Korneli i Fryderyk Bloemaert*, obydway ſławni ſztycharze, byli ſynami iego.

BLOIS, *patrz* Blosius i Piotr Nr. XX.

BLOND, (Jan le) Pan na Branvillu, rodem z Evreux, czynił ſobie zabawkę piſaniem wierſzy. Wydał ich *Zbior* pod tytułem: *Le printems de Thumble eſpérant*, w Paryżu 1536. in 16to. Przepiſy przyſtoyności i uczciwości nie nayściśley w nim zachowane. Sława *Marota*, ktory był wſpołczeſnym, wzruſzyła w nim żołć; nie mogąc go wyrownać ogłoſił ſię iego przeciwnikiem, ale potomność umie czynić wielką rożnicę między temi dwiema wierſzopiſami.

K

BLONDEAU, (Klaudyusz) rzecznik w Parlamencie Paryzkim, zaczął w R. 1672. z *Gueretem* wspoł bratem swoim *Journal du Palais*, ktory doprowadzono aż do roku 1700. w 12. T. in 4to. a ktorego ostatnia edycya wyszła w R. 1755. 2. T. in fol. Wydał był R. 1689. pod imieniem *La bibliotéque canonique*, dzieła *Bouchela* pod tytułem: *La somme beneficiale*, pomnożoną przypiskami i pożnieyszemi wyrokami. Umarł na początku XVIII. wieku, *patrz* GUERET.

I. BLONDEL, (Dawid) narodził się w Chalons-sur-Marne, był predykantem R. 1614. professorem historyi w Amsterdamie R. 1650. Powietrze tego miasta, ustawiczne prace zepsuły mu wzrok, ktory stracił przed śmiercią na czas nieiaki. Umarł R. 1655. Był głęboko uczony w ięzykach, w teologii, w historyi świeckiey i kościelney. Pamięć miał przecudowną, każdą okoliczność i datę pamiętał. Dobrym był krytykiem, ale złym pisarzem. Można to przystosować do niego, co *Fontenelle* powiedział o *Vandalu*: " że bez „ żadney trudności przerywa osno- „ wę dyskursu swego, ażeby tam „ umieścić co mu tylko na myśl „ przychodzi; i w tym parente- „ zie mowy, inny wścibia paren- „ tez, i ten ieszcze nie iest ostatni.„ Naycelnieysze dzieła *Blondela* są I. *Pseudo-Izydorus & Turrianus vapulantes*, w Genewie in 4to. Dowodzi, że *decretales* przyznane papieżom pierwszych czterech wiekow kościoła, były fabrykowane przez *Isidora* rzeczonego *Mercator*. II. *Assertio genealogiæ*, 1655. in fol. przeciwko pismom *Chifflety*, ktory wywodzi krolow Francuzkich 2go. i 3go. rodu od *Amberta*, maiącego za sobą (podług niego (corkę *Klotaryusza* I.) imieniem *Blitilde*. Rozumiano znaleść w tey baieczney powieści dowod zbiiaiący *Prawo Saliczne*, ktore wyłącza kobiety od korony. III. *Apologia pro sententia Sti Hieronimi de presbyteris & Episcopis*, in 4to. IV. *De la primauté de l'Eglise*, w Genewie 1641. in fol. V. *Traktat o Sybillach*, Charenton 1649. in 4to. VI. Inny *przeciwko bayce o* papissie *Joannie*, w Amsterdamie 1647. in 8vo. VII. *Pisma rożne kontrowersyi*.

II. BLONDEL, (Franciszek) professor krolewski matematyki i architektury, towarzysz akademii nauk, dyrektor akademii architektury, marszałek polny (*Maréchal de camps*) i konsyliarz stanu, umarł w Paryżu R. 1686. maiąc lat 68. Używany był w niektorych negocyacyach. Ułożył rozmaite dzieła architektury i matematyki dosyć pożyteczne. I. *Noty na architekturę Sawota*. II. *Cours d'architecture*, w 3. częściach 1698. in fol. III. *Sztuka rzucania bomb*, R. 1690. in 12mo. IV. *Resolution de IV. problemes d'architecture*, w Luwrze R. 1673. in fol. V. *Maniéres de fortifier les places*, roku 1683. in 4to Podług *dessieniow* iego wystawiono bramy S. Dyonizego i S. Antoniego w Paryżu. *Blondel* ledwie nie tak dobrym był literatem, iak architektem. Znaiome iest iego *Porownanie Pindara i Horacyusza*.

III. BLONDEL, (Piotr Jakub) rodem z Paryża, autor kiążki pod tyt: *Les vérités de la religion Chrétienne, enseignées par principes*; i *pro memoria* in fol. *przeciwko drukarzom i ich niezmiernym zyskom*. Umarł R. 1730.

IV. BLONDEL, (Wawrzyniec) krewny poprzedzaiącego. Obiął dyrekcyą drukarni Pana *Després*, przy ktorym zostawał od R. 1715. Nie tylko przeyźrzał wszystkie rękopisma tego drukarza, ale pracował nad nowemi *żywotami świętych*, ktore wyszły R. 1722. w Paryżu u *Després* i *Desessarts*, in fol. Umarł R. 1740. Wydał ieszcze niektore kiążki do nabożeństwa.

V. BLONDEL, (Jan Franciszek) narodził się w Rotomagu R. 1705. z familii, ktora wydała znakomitych architektow. Puścił się tą samą drogą i doskonalił się w literaturze, w matematyce i w abrysach. Nabywszy praktyki tey wiadomości przy swoim stryiu, w R. 35. udzielał ią innym. On naypierwszy założył publiczną szkołę w Paryżu. Umarł 9. Stycznia R. 1774. 69. R. życia swego. Zostawił z pism I. *Cours d'architecture*, czyli *Traité de la décoration, distribution & instruction des bâtimens*, 6. T. in 8vo. 1771.--1773. Wydał tylko 4. pierwsze T. i 2. T. z fig. JPan *Patti* wydał R. 1777. 5ty. i 6ty. T. i 1. T. z fig. podług rękopism *Blondela*. II. *De la décoration des édifices*, 1738. 2. T. in 4to. III. *Discours sur l'architecture*, in 12mo. Ten to iest *Blondel*, ktory układał artykuły ściągaiące się do architektury, a znayduiące się w *Encyklopedyi*.

BLONDET, (N.) lekarz w Pothiviers i intendent wod mineralnych w Ségray, umarł R. 1759. z sławą człowieka bieglego w swey sztuce. Zostawił dwie *Dyssertacye iedną o naturze i własnościach wod mineralnych de Ségray*, 1749. in 12mo. drugą *o chorobach epidemicznych bydła*, 1748. in 12mo.

BLONDEVILLE, *patrz* BRIGGS Nr. I.

BLONDIN, (Piotr) rodem z Pikardyi R. 1682. umarł R. 1713. w rok przed śmiercią przyięty do akademii nauk. *Tournefort*, botanik *demonstrator* w ogrodzie krolewskim, poznał talenta *Blondina*, spuszczał się zupełnie na niego względem sprawowania obowiązkow mieysca swego, podczas swoiey choroby. Uczeń starał się wyrownać mistrza. Poczynił ważne wynalazki w botanice i zostawił dziedzicom swoim *Zielniki* dokładne, i ciekawe *Pamiętniki*.

BLONDUS, (Flavius) rodem z Forli, sekretarz *Eugentusza IV.* i innych papieżow, umarł w Rzymie R. 1463. maiąc lat 75. Aczkolwiek miał sposobność zobrania znacznego maiątku, żadnego nie zostawił zbioru, żyiąc statecznie iak filozof. Napisał I. *Italia illustrata*, w Rzymie 1474. in fol. II. *Historiarum ab inclinatione Romani Imperii ad annum 1440. Decades III;* w Wenecyi 1484. in fol. Te dwie kiążki znayduią się także w *Zbiorze dzieł iego*, w Bazylei R. 1531. in fol. Kończący dzieło *Ladvocata*, niesłusznie twierdzi, że ten dzieiopis ma zaletę z dokładności swoiey. " Nie trzeba nadto wierzyć temu, co on mowi, pisze *X. Niceron*, „ Często- „ gęsto idzie za przewodnikami „ zwodzącemi, bardziey mu szło „ o to, ażeby iak naywięcey ze- „ brał rzeczy, aniżeli aby ie roz- „ trząsał czy są prawdziwe „ Imie familii iego iest *Biondo*, a nie *Bi-ondi*.

BŁONIE, (Mikołay de) *patrz* w supplemencie.

BLOSIUS, czyli DE BLOIS, (Ludwik) z domu *de Blois* i *de Chatillon*, narodził się w R. 1506. był opatem w Liessies, blisko Avesnes w Hanonii. Reformował opactwo swoie. Umarł w świątobliwości R. 1566. maiąc lat 59. Nie chciał przyiąć arcybiskupstwa Kambraceńskiego. *Jakub Frojus* uczeń iego wydał *Dzieło iego nabożeństwa* R. 1571. in fol. oraz i *życie*, ktore było wzorem wszystkich cnot. Nayznacznieysze dzieło iego *Speculum religiosorum*, wydano roku 1741. tłomaczenie iego *Entretiens*, w Walenciennes in 12mo.

BLOTLING, czyli BLOETLING, ieden z nayslawnieyszych

sztycharzy Hollenderskich.

I. BLOUNT, (Karol) z przezacney familii Angielskiey, pochodzącey z Normandyi, hrabia de Dévonshire, rządca w Portsmouth i vice-rey w Irlandyi. Został kawalerem (*Esquire*) R. 1586. zaszczycony orderem podwiązkowym R. 1597. Był ieden z liczby naycelnieyszych faworytow krolowey *Elżbiety*, w R. 1603. krol *Jakub* wezwał go do taiemney rady. *Karol Blount* umarł R. 1606. maiąc lat 43. obdarzony w bogactwa i dostoieństwa.

II. BLOUNT, (Tomasz) uczony prawnik, umarł w Orleanu R. 1679. maiąc lat 61. Zostawił wiele pism, naznaczniey sze są: I. *Akademia wymowy*, zawieraiąca w sobie retorykę Angielską zupełną. II. *Glossographia*, czyli *dykcyonarz słow trudnych* Hebrayskich, Greckich, Łacińskich, Włoskich &c. dziś używanych w języku Angielskim. III. *Dykcyonarz prawny*, w ktorym się tłomaczą wyrazy ciemne i trudne praw dawnych i teraźnieyszych, naylepsza tego dzieła edycya R. 1691. in fol.

III. BLOUNT, (Henryk) kawaler, narodził się R. 1602. w Tittenhager w hrabstwie Hertford w Anglii, słynął cnotą i talentami. Odbył ważne zlecenia. Odziedziczył znaczne dobra po bracie swoim starszym *Tomaszu-Pope Blount Esquire*, i został wielkim szerifem w hrabstwie Hertfordskim. Umarł 9. Października 1682. maiąc lat 79. i 10. miesięcy. Zostawił *Relacyą podroży swoiey na wschod*, po Angielsku R. 1636. in 4to. i inne dzieła. Dway synowie iego zrobili sobie znakomite imie w uczonym świecie, o ktorych powiemy w następuiących artykułach.

IV. BLOUNT, (Tomasz-Pope) syn starszy i dziedzic *Henryka Blount*, o ktorym mowiliśmy w artykule poprzedzaiącym, narodził się w Upper-Halloway w Prowincyi Middlesex. Za życia oyca swego został baronettem, i kilkakrotnie był deputowanym do parlamentu. W ostatnich trzech latach przed śmiercią, *Izba niższa* wyznaczyła go kommissarzem rachunkow. Umarł w Tittenhanger R. 1690. zostawił liczne potomstwo. Dzieła iego są tylko zbiorem rożnych pism przypadkowych, nie maiących z sobą związku. Naznaczniey sze iest: *Censura celebriorum Autorum*, sive *Tractatus in quo varia Virorum doctorum de clarissimis cujusque sæculi Scriptoribus judicia redduntur*, w Londynie 1690. in fol. W edycyi Weneckiey, przełożono po Łacinie mieysca autorow, ktore kawaler *Blount* położył w tym ięzyku, w ktorym były pisane. Mamy ieszcze iego pracy *Historyą naturalną*, w Londynie 1692. in 4to. i inne pisma w rożney materyi in 8vo.

V. BLOUNT, (Karol) brat poprzedzaiącego, sławny deista, narodził się w Uper-Halloway R. 1634. Obznaymił się tłomaczeniem 2 pierwszych ksiąg *życia Apoloniusza z Tyany* przez *Philostrata*, drukowan. R. 1680. in fol. Przypiski, ktore poczynił, miały w sobie więcey trucizny niż tłomaczenie samo. Zamiar ich iest, aby wystawić na szydność religią, i pismo S. na pogardę. Wybrał ie po większey części z rękopism barona *Herberta*, ktory miał tę samę co on religią, to iest żadną. Książka iego przetłomaczona potym na Francuzkie w Berlinie R. 1774. w 4. T. in 12mo. Potępiona była w samey Anglii R. 1693. *Blount* pokochawszy się tegoż samego roku w wdowie brata swego, a niespodziewaiąc się otrzymać pozwolenia, aby ią mogł poiąć za

żonę, pozbył się całego kłopotu, śmierć sobie zadaiąc. Zostawił ieszcze *Blount* następuiące dzieła, w ktorych zbyteczna wolność myślenia, tak daleko zapędzona, iak w przypiskach na *Philostrata* sa I. *Anima mundi* czyli *Historya mniemania dawnych, względem stanu duszy po śmierci*; w Londynie 1679. in 8vo. II. *Wielka Dyana Efeska* czyli *początek bałwochwalstwa*, z *ustanowieniem politycznym ofiar pogaństwa* 1680. in 8vo. III. *Janua scientiarum* czyli *wstęp skrocony do geografii, chronologii, polityki, historyi, filozofii, i wszystkich rodzaiow literatury* w Londynie R. 1684. in 8vo. IV. *Blount* iest naygłownieyszym autorem Dzieła pod tytułem: *Wyroki rozumu* w Londynie 1693. in 8vo. przedruk. R. 1695. z innemi pismami pod tytułem: *Dzieła rozmaite Karola* Blount, *kawalera &c. Karol Gildon* edytor tych rozmaitych pism, odwołał potym zdania pyronizmu, ktore w sobie zawieraią, w księdze wydaney w Londynie pod tytułem: *Manuale Deistow* czyli *Badania rozumne o religii chrześciańskiey* R. 1705. V. *Religio Laici* w Londynie R. 1683. in 12mo.

BLUTEAU, (Dom Rafał) Teatin, narodził się w Londynie z rodzicow Francuzow R. 1642. udał się do Francyi, gdzie się wsławił nauką i kazaniem. Osiadł potym w Lisbonie gdzie umarł R. 1734. maiąc lat 96. Zostawił *Dykcyonarz Portugalski i Łacińsk i w* 8. T. in fol. w Coimbrze od R. 1712. aż do R. 1721. z suplementem w Lisbonie R. 1727. i 1728. 2. T. in fol. Dway doktorowie z akademii *Applicantium* mieli mowy roztrząsaiąc to pytanie, *Czy większą chwałą było dla Anglii wydać tego uczonego męża, czy dla Portugalii że go posiadała.*

BOAISTUAU, (Piotr) rodem z Nantes, umarł w Paryżu R. 1566. Tłomaczył *Nowości Bandellego* z *Behleforét* w Lugdunie 1616. 7. T. in 16to. Zostawił także: *Histoires prodigieuses extraites de différens Auteurs*, w Paryżu 1598. 6. T. in 16to. Te książki nie są pospolite.

BOATE, (Richard) lekarz i botanista z Irlandyi, wydał Roku 1656. *Historyą Naturalną* tego krolestwa, ktora iest przełożona z Angielskiego na Francuzkie. Poznać można z tego dzieła, że rownie czerpał w naturze, iak w księgach swoich; kraiowi swemu i mieszkańcom wielkie daie pochwały.

BOCACE, *patrz* Bokacy.

BOCCALINI, (Trajan) Rzymianin, naśladnik *Aretina* co do satyry. Nieodraziło go ukaranie pewnego *Franco*, ktorego za ziadle wiersze powieszono w Rzymie. Kardynał *Borghèse* i *Gaëtan* dawali mu protekcyą. *Boccalini* dufaiąc w kredyt obrońcow swoich, wydał *Reggiagli di Parnasso* w Amsterdamie R. 1659. 2. T. in 12mo. i *la Secretaria di Apollo* Amsterdam 1653. in 12mo. W tym dziele autor udaie, iakoby *Apollo* zasiadaiąc na Parnassie, słuchał skarg całego świata i oddawał każdemu sprawiedliwość, podług potrzeby. Kazał potym drukować swoią: *Pietra di Parangone* 1664 in 32do. przeciwko Hiszpanii. Satyryk lękaiąc się gniewu dworu tego, schronił się do Wenecyi, gdzie rozumiał się bydź bespieczniey szym, niż w innym mieyscu, i tam umarł R. 1613. Niektorzy dziejopisowie, ktorzy o nim wspominaią, twierdzą, że nie umarł śmiercią przyrodzoną, ale że 4. ludzi zbroynych wetknąwszy się do domu iego, w tym czasie gdy nikogo niemiał przy sobie, ubili go workami napełnionemi piaskiem. Ale można słusznie wątpić o tey przygodzie, a między innemi przyczynami, naydobitnieysza iest świa-

dectwo autentyczne, z regestru umarłych parafii P. Maryi-*Formosæ* w Wenecyi gdzie on mieszkał, dowodzi że umarł 16. Listopada 1613. maiąc lat 57. na kolkę z febrą, *da dolori colici & da febre*. Zostało się ieszcze po nim: *La Bilancia politica di tutte le Opere di Tacito*. Castellana R. 1678. 2. T. in 4to.

BOCCHUS, krol Maurytanii zprzymierzony z *Jugurtą* zięciem swoim przeciwko Rzymianom, dwa razy porażony od *Mariusza*, szukał potym przyiaźni zwycięzcow swoich, i wydał nieszczęśliwego *Jugurtę* wodzowi Rzymskiemu *Sylli*. Zdrayca dostał w nadgrodę część państw tego nieszczesnego krola, około roku 100. przed C.

BOCCONI, (Paweł) rodem z Palermy R. 1633. familii szlachetney, dogadzaiąc skłonności swoiey, ktorą miał w nauczaniu się historyi naturalney, przebiegał przez kilka lat, nayznaczniey-sze części Europy, aby sam uważał rozmaite odmiany przyrodzenia, wydał następnie rożne dzieła osobliwie o *Botanice*, ktore mu zjednały sławę. Będąc przez niejaki czas botanistą przy *Ferdynandzie II.* wielkim xiążęciu Toskańskim, porzucił świat, i wstąpił w Florencyi do Cysterfow R. 1682. gdzie imie swoie na chrzcie wzięte *Paweł* zamienił za imie *Sylvio*, i ztąd poszło, że iedna część pism iego wydana, pod pierwszym imieniem, a druga pod imieniem *Sylvio*. Niektorzy pisarze zadaią mu pismo-kradstwo, między niemi JmP. *de Jussieu*, ale takowy zarzut nie ma dokładney dowodności. Oprocz rożnych dzieł drukowanych, ktore stały się rzadkiemi, zostawił niektore w rękopismach, z liczby tych iest *Historya naturalna wyspy Korfyki*. Ten uczony naturalista umarł w Palermie, oyczyźnie swoiey R. 1704.

Dzieła iego drukowane są: I. *Obserwacye naturalne* tłomaczone na Francuzkie, Amsterdam R. 1674. in 12mo. II. *Muséo di Fisica* w Wenecyi 1697. in 4to. z fig. III *Icones plantarum* Oxford: 1664. in 4to. z fig. IV. *Muséo di Piante* w Wenecyi 1697. in 4to.

BOCCORIS, krol Egyptu *Trogus-Pompeius* i *Tacit* opowiadaią, że krol ten radząc się wyroczni *Hammona* względem trądu, ktory zarażał kray iego, wypędził na rozkaz tey wyroczni wszystkich żydow, iako tłok niepożyteczny i nienawistny bostwu. *Moyżesz* zbiia tę baykę. Donosi nam sposobem pewnym, dla czego i iakim sposobem żydzi wyszli z Egyptu. Tyle tylko można sobie wnieść z świadectwa dzieiopisow świeckich, że *Boccoris* był tym *Faraonem* o ktorym pismo wspomina.

BOCH czyli Bochius, (Jan) narodził się w Bruxellu R. 1555. wcześnie się wsławił rymopismami swemi, ktore wyszły z druku w Kolonii R. 1615. Zwiedził Włochy, Polskę, Moskwę. Jadąc do Moskwy, mróz mu odiął władzę obuch nog; namyślono się iuż, aby mu ie upiłowano. Lecz gdy nieprzyiaciele napadli na to mieysce gdzie się *Boch* znaydował, strach mu przywrocił nogi. Umarł R. 1609. Zostawił dzieła pisane prozą i wierszem, *Valerius André* nazywa go *Wirgiliuszem Belgow*; ale *Valeryusz* nie zawsze ozczędzał swoie pochwały. Trzeba iednak przyznać *Bochowi*, że był z liczby dobrych poetow swego wieku.

BOCHARD, (Samuel) predykant luterski, narodził się w Rotomagu R. 1599. z familii znakomitey. Biegły w wszystkich ięzykach, i z rowną łatwością mowił po hebraysku, po Syriacku, po Chaldeysku, po Arabsku, po Etiopsku &c. *Krystyna* krolowa Szwedzka chcąc go widzieć, przyzwała go do Sztokolmu R. 1652. gdzie mu okazała wiele dowodow szacunku swego, na ktory zasługiwał nauką swoią. Powrociwszy do Kaen, gdzie był predykantem nagle umarł, po odprawioney dysputcie przeciwko *Huetowi* w akademii miasta tego R. 1667. maiąc lat 68. z sławą człowieka biegłego we wszystkich rodzaiach erudycyi. Nayznacznieysze dzieła iego są: I. *Phaleg* i *Canaan*: dzieło, w ktorym obiaśnia geografią świętą, ale napełnione etymologiami uroionemi, i początkami wymyślonemi. Jest edycya in 4to. w Frankforcie 1694. II. *Hierozotcon* czyli historya zwierząt pisma S. Jest to zbior wszystkiego tego, co tylko mogli pisać uczeni w tey materyi. III. *Traktat o kruszczach, roślinach, kamieniach, o ktorych w biblii iest wzmianka*. Znayduie się tam ten sam grunt erudycyi, co w poprzedzaiących. IV. *Traktat o Raiu ziemskim* &c. Te dwa ostatnie pisma zaginęły, niektore tylko z nich *ucinki* znayduią się przy *dziełach* iego. Jeszcze napisał ten mąż uczony *Dyssertacyą* znayduiącą się na czele *Tłomaczenia Eneiay* przez *Segrais*, w ktorey dowodzi, że *Eneasz* nie przybył nigdy do Włoch, w Leydzie 1712. w 3. T. in fol.

BOCHEL czyli Bouchel, (Wawrzyniec) rzecznik w parlamencie Paryzkim, umarł w podeszłym bardzo wieku R. 1629. Zostawił rożne dzieła ściągaiące się do praw i zwyczaiow, sądowniow Francuzkich i dzieło pod tytułem: *Curiositès, où sont contenues les résolutions de plusieurs belles Questions, touchant la création du Monde, jusqu'au Jugement*, in 12mo. Dzieło nienaylepsze. Dobrzeby był uczynił *Bochel* gdyby się był samego prawa trzymał.

BOCQUILLOT, (Łazarz Andrzey) narodził się w Avalon z rodzicow ubogich, znaydował się w R. 1670. przy *Nointelu* posle Francuzkim w Carogrodzie. Powrociwszy do Francyi został rzecznikiem w Dijon, z rowną gorącością porzucił się naukom i rozkoszom. Ale gdy go Bog oświecił wszedł do stanu duchownego. Był plebanem w Chatelux, a potym kanonikiem w Awalon. Umarł tam R. 1728. maiąc lat 80. Bawiąc się przez nieiaki czas w Port-Royal, nabył gustu do dobrey literatury i gruntowney pobożności. Zostawił wiele tomow *Homiliow*, i inne *dzieła Nabożeństwa*, ktore darował księgarzom, ustanowiaiąc cenę każdego exemplarza ażeby ubodzy mogli mieć łatwość w nabyciu ich. (*patrz* III. Paris) II. Traktat o *Liturgii* in 8vo. drukowane w Paryżu R. 1701. Dzieło uczone, ciekawe i interessuiące amatorow starożytności kościelnych. III. *Historyą kawalera de Bayard* in 12mo. pod imieniem *Lonvala*: IV. *Listy* in 12mo. *Dyssertacye*. *patrz Życie* iego przez JmP. *le Tors* namiestnika ciwilnego i kriminalnego w Awalon R. 1755. in 12mo.

BODENSTEIN, (Andrzey Rudolf) *patrz* Carlostad.

BODEREAU, *patrz* Bodreau.

BODERIE, *patrz* Fevre (le) Nro. IV. i V.

BODESTEN, (Adam) lekarz rodem z Karlostadt, umarł w Bazylei R. 1577. był gorliwym obrońcą nauki *Paracelsa*, ktorego przetłomaczył i na ktory poczynił *Kommentarze*. Były mocno wzięte przez lekarzy teyże sekty, ale że ta sekta iest bardzo szczupła w czasie teraźnieyszym, lekarze dzisieysi nie w takim ie maią szacunku.

BODIN, (Jan) z Angewin, narodził się R. 1530. będąc rze-

cznikiem w parlamencie Paryzkim zasłużył sobie na osobliwsze względy u *Henryka III.* krola Francuzkiego. Król ten kazał wtrącić do więzienia *Michała de la Serre*, za to, że napisał książkę uszczypliwą przeciwko *Bodinowi*, zakazuiąc mu iey wydanie na świat. Gdy *Bodin* stracił kredyt u *Henryka*, udał się do Anglii przy dworze xiążęcia *d'Alençon* w R. 1579. i w R. 1582. Nauczano na ten czas publicznie książkę iego w akademii, w Cambridge *de Republica*, drukowaną w Paryżu Roku 1576. in fol. przetłomaczoną przez Anglikow na Łacińskie. *Bodin.* popiera w tey książce zdania swoie przykładami wyiętemi z dzieiow wszystkich narodow. Erudycya nie tak gładko przytoczona iak w dziele: *Duch Prawa*, i można poznać że więcey ow sławny *Monteſquieu* rozważał treść swego dzieła, niż *Bodin.* Tak iak i on utrzymuie *Tollerancyą* w materyi religii, napisał ieszcze inne dzieła: I. *Methodus ad facilem Hiſtoriarum cognitionem* w Paryżu 1566. in 4to. Takowa *Methodus* nie iest wcale *Metodyczna* podług zdania uczonego *la Monnoie* w pośrzod tłumu erudycyi, ktorą tę książkę napełnił, a erudycyi zkąd inąd wziętey, znayduie się gruba niewiadomość, można tam doyźrzeć nasienie zdań w dziele: o *Rzeczypospolitey* wyłożonych. Prezydent *de Monteſquieu* wybrał z tey książki swoie *Syſteme des Climats.* II. *Heptaplomeres de Abditis rerum ſublimium Arcanis*, inaczey nazwane *le Naturaliſme de Bodin.* Dzieło w rękopiśmie, w ktorym wyprowadza religią naturalną i religią żydowską, mowiące przeciwko religii chrześciańskiey. Wstręt, ktory okazywał od tey religii, że odrzucał iey nauki iak naymocniey utwierdzone, nie przeszkadzał mu do przyięcia wielkiey liczby zabobonnych błędow, ktoremi napełnił dzieło swoie. III. *La Demonomanie* czyli *Traktat o Czarownikach* w Paryżu 1581. in 4to. Dzieło tego samego rodzaiu co poprzedzaiące. IV. *Theatrum naturæ* w Lugdunie 1556. in 8vo. Dzieło to zatłumiono, iest rzadkie. Przełożone na Francuzkie przez *Fougerolles* w Lugdunie R. 1597. in 8vo. Umarł R. 1596. na powietrze w Laon, gdzie był prokuratorem krolewskim, maiąc lat 67. *Bodin* był żywy, odważny i nic go nieodrażało. Miał duch republikański, i tym się głośno pochwycał przez całe życie swoie. Prezydent *de Thou* sądził, że był karmelitą w młodości swoiey, ale tę okoliczność zaprzecza familia *Bodiniego.*

BODLEY, (Tomasz) szlachcic Angielski. Krolowa *Elżbieta* użyła go w walnych sprawach do xiążąt Niemieckich i Hollandyi. Uchylił się nakoniec od zgiełku spraw publicznych, aby się zupełnie poświęcić kunsztom i naukom. Umarł R. 1612. Odkazał akademii Oxfordskiey bibliotekę swoią, ktorą dziś ieszcze nazywaią *Bodleyana. Hyde* wydał iey *Katalog* in fol. R. 1674.

BODORI, *patrz* Baudori.

BODREAU, (Juliusz) rzecznik z Mans, wydał niektore książki prawne stosuiące się do prowincyi iego.

BOECLER, (Jan Henryk) konsyliarz cesarza i elektora Moguntskiego, historiograf Szwedzki, i professor historyi w Strazburgu, narodził się w Frankonii R 1611. umarł 1692. Monarchowie dawali mu pensye między innemi i *Ludwik XIV.* i krolowa *Kryſtyna*, ktora go wezwała do Szwecyi. Nayznacznieysze dzieła iego są: I. *Commentationes Clunianæ.* II. *Timur vulgò Tamerlanus* roku 1657. in 4to. III. *Notitia Sancti*

Romani Imperii 1681. in 8vo. Jest to raczey opis materyi i autorow, niżeli Traktat dogmatyczny o prawie publicznym. IV. *Hiſtoria, Schola Principum*; pełna dobrych uwag, ale nadto skrocona. V. *Bibliographia critica* 1715. in 8vo. VI. *Diſſertacye* w 3. Tom. in 4to. Rostock. 1710. VII. *Commentatio in Grotii librum de Jure Belli & pacis* w Strazburgu R. 1712. in 4to. Daie wielkie pochwały swemu autorowi. Nazwano w Strazburgu *Grocyanami* tych, ktorym udzielił swego antuzyazmu dla tego pisarza.

BOECYUSZ, *patrz* Boetius.

BOEHM, (Jakub) dał imie swoiey sekcie *Boehmistow*, narodził się R. 1575. Oyciec iego gbur oddał go na rzemiosło do szewca, umarł 1625. Miewał częste zachwycenia w życiu swoim, tak nazywał paroxyzmu, pewnego rodzaiu febry, ktorą cierpiał. Fanatyk ten znalazł uczniow i naśladowcow; wydał rożne książki, ktore można pomieścić między marzenia głupie i inych antuzyastow.

BOERHAVE, (Herman) narodził się w R. 1668. w Voorhout blizko Leydy. Oyciec iego predykant w tym mieście był naypierwszym iego nauczycielem. W iedenastym roku umiał po Grecku po Łacinie, literaturę i nawet geometryą. W 14. roku pokazał się w szkołach publicznych w Leydzie gdzie sobie wiele nabył sławy. W 15. roku utracił oyca. Przeznaczony do stanu duchownego, nauczył się Hebrayskiego i Chaldeyskiego ięzykow. Krytyki starego i nowego testamentu, czytał starych autorow kościelnych i kommentarzow nowych, iednakże niespuszczał z oka sztuki lekarskiey. Został doktorem w tey wiadomości roku 1693. maiąc lat 25. Akademia Leydyiska, ktora mu darowała medal złoty, 20. rok maiącemu, w nadgrodę zasług iego, chcąc go zachęcić do dalszych, wkrotce mu dała znakomitsze dowody szacunku swego. Posiadał trzy znaczne mieysca w tey akademii: w ieden czas był professorem medycyny, chimii, i botaniki. Cudzoziemcy cisnęli się do iego szkoły; i cała Europa mu przysyłała uczniow. Tych nauczał, zachęcał, cieszył, wspomagał i leczył. Akademie nauk Paryzka i Londyńska przybrały go sobie za towarzysza. Udzielił im wynalazki swoie w Chymii. Już był wielexiążek wydał. Połączył we wszystkich osobliwie w swoich *Aphorismach* praktykę do Teoryi. Zebrał tę całą wiadomość w dwa początki iasne, i oczywiste. *Boerhave* stał się *Euclidesem* lekarzy. Praktycy tey sztuki niemogą się obeyść bez iego xiąg. Nayceluieysze są: I. *Inſtitutiones Medicæ* w Leydzie R. 1713. in 8vo. Tłomaczone we wszystkich ięzykach nawet w Arabskim. II. *Aphoriſmi de cognoſcendis & curandis morbis* in 12mo. w Leydzie 1715. *La Mettrie* przełożył ie na Francuzkie z notami w 10. T. in 12mo. *Van-Swieten* napisał na nie kommentarz w 5. T. in 4to. III. *Praxis medica ſive commentarius in Aphoriſmos* 5. T. in 12mo. IV. *Methodus diſcendi Medicinam*, w Londynie 1726. in 8vo. V. *De civibus Medicamentorum* 1740. in 12mo; przełożone na Francuzkie przez P. *de Vaux.* VI. *Elementa Chimiæ* w Paryżu 1733. 2. T. in 4to. VII. *De morbis nervorum* w Leydzie 1761. 2. T. in 8vo. VIII. *De morbis oculorum* w Paryżu R. 1748. in 12mo. IX. *De lue venerea* w Franeker 1751. in 12mo. X. *Hiſtoria plantarum Horti Lugduni Batavorum* 1727. in 12. Wszystkie te dzieła przedrukowane w Hadze R. 1738. i w Wenecyi R. 1766. in 4to. umarł R. 1738. Zostawił corce iedynaczce na 6. mil-

lionow złotych naszey monety, ktore zebrał. Przez długi czas, w początkach swoich, musiał dawać lekcye, aby miał z czego żyć. Wystawiono w Leydzie w kościele *S. Piotra pamiątkę* sławie tego *Hypokratesa* wieku teraźnieyszego. Owa szlachetna prostota, ktora szczyciła tego wielkiego męża, wydaie się i w tym grobowcu, na ktorym iest podpis takowy: *Salutifero* Boerhavi *genio sacrum.* Sława iego tak była obszerna, że się aż do Chinow rozciągnęła. Mandarin Chiński pisał do niego z takowym napisem. *Sławnemu* Boerhave *lekarzowi w Europie.* List go doszedł. ś. p. *Regeman*, o ktorym niżey powiemy, i ieszcze żyiący JmP. *Jan du Pont* byli uczniami tego wielkiego męża, godni takowego nauczyciela.

BOETIE, (Szczepan de la) narodził się w Sarlat w Perigordzie, konsyliarz parlamentu w Bordeaux ćwiczył się pomyślnie w poezyi Francuzkiey i Łacińskiey. W 16. wieku życia swego iuż był autorem, umarł w 32. R. 1563. *Montagne* przyiaciel iego, ktoremu zostawił swoię bibliotekę, zebrał dzieła iego in 8vo. R. 1571. Znayduią się tam tłomaczenia rożnych dzieł *Xenofona* i *Plutarcha mowy Polityczne, Poezye* &c.

I. BOETIUS, (*Severus*) z familii *Anicow* iedney nayznakomitszey w Rzymie, narodził się R. 425. był konsulem 487. i ministrem *Teodoryka* krola Ostrogotow, do ktorego miał mowę z pochwałami, gdy wieżdżał do Rzymu. *Teodoryk* powziąwszy podeyźrzenie, że senat Rzymski, utrzymywał sekretne porozumienie z cesarzem *Justynem*, kazał wtrącić do więzienia *Boecyusza* i *Symmacha* teścia iego, iako pierwsze senatu osoby. Zaprowadzono go do Pawii, gdzie po wytrzymanych rożnego rodzaiu mękach, został ścięty R. 525. w więzieniu owym pisał piękną swoią książkę *de Consolatione Philosophica*, mowi w niey o opatrzności, o przewiedzeniu Boga, sposobem godnym tey naywyższey istoty. Napisał ieszcze ten autor *Traktat o dwoch naturach Jezusa Chrystusa*, inny o *Troycy świętey*, w ktorych używa wiele wyrazow wyiętych z filozofii *Arystotelesa*. Rozumieią niektorzy, że on iest naypierwszym z Łacinnikow, ktory stosował do teologii naukę tego filozofa Greckiego. Wiersze *Boecyusza* są pełne zdań, i wyborne, tak iak tylko bydź mogły w owym wieku, w ktorym zaczynała iuż dzikość wszystkie ogarniać kunszta. Edycye *Boecyusza* naybardziey szukane są: pierwsza w Norembergu R. 1476. in fol. 2ga. w Bazylei 1570. in fol. 3cia w Leydzie *cum notis variorum* 1671. in 8vo. Paryzka *ad usum Delphini* 1680. in 8vo. Ta ostatnia iest rzadka i niezawiera w sobie tylko traktat o *Pocieszeniu Filozofii*. JmPan *de Francheville* przełożył na Francuzkie w Paryżu 1744. w 2. T. in 12mo. i poźniey inny tłomacz R. 1771. in 12mo. Księga *Pocieszenia Filozofii* tłomaczona na Polski język przez X. *Jana Bardzińskiego* w Toruniu R. 1694. in 8vo. a poźniey przez JmPana *Karola Wielopolskiego*, koniuszego W. Kor: starostę Krakowskiego w Warszawie 1738. in 8vo. na iedney stronie po Francuzku, na drugiey po Polsku.

I. BOETIUS EPPO, sławny prawnik w Niederlandach, narodził się w Roorda R. 1529. umarł w Douai R. 1599. Napisał rożne dzieła prawne.

II. BOETIUS, (Hektor) rodem Szkot, narodził się w Dundée z familii szlachetney w XVI. wieku, był kochanym i szacowanym od uczonych swego wieku. *Erasmus* wspomina go wielkiemi

pochwałami. Zostawił dzieła niektore historyczne. Nayznaczniey-sze *Historia Scotorum* w Paryżu 1575. in fol.

BOFFRAND, (German) architekt, syn snycerza, z ostry sławnego *Quinault*, narodził się w Nantes w Bretanii R. 1667. umarł w Paryżu 1755. Uczeń *Hardowina Mansard*, ktory mu powierzał dyrekcyą nayważnieyszych dzieł swoich, okazał się bydź godnym uczniem takiego mistrza. Dla talentow swoich przyięty do akademii architektury w R. 1709. Był architektem wielu xiążąt Niemieckich, ktorzy podług abrysow iego stawili wiele znacznych gmachow. Sposob budowli iego zbliżał się do maniery *Palladio*. Jakaś okazałość wydawała się w dziełach iego. Będąc inżenierem, architektem generalnym mostow, wystawił wielką liczbę mostow, spustow, kanałow, i niezliczone dzieła mechaniczne. Ten sławny architekt wydał dzieło ciekawe i pożyteczne pod tytułem: *Livre d'Architecture* w Paryżu R. 1745. in fol z fig. Autor tam wytacza początki sztuki swoiey, i wystawia abrysy, profile, rożnych budowli, tak mieszkalnych, iako też hydraulicznych, mechanicznych, ktore w Francyi i w innych kraiach podług iego dessenio w stanęły. Można tu przytoczyć z pochwałą *Palace* w Nancy, w Lunevillu, w Malgrange w Lotaryngii; *Gmachy* (*les Hôtels*) w Montmorency, w Argenson &c: *Mosty* w Sens i w Montereau. *Dom* wielki maytkow, na ulicy nowey Panny Maryi &c. Znayduie się także w tym dziele *Pamiętnik* wielce szacowany, ktory zawiera w sobie *Opisanie tego wszystkiego, co działano, aby iednym spustem, odlać statuę konną Ludwika XIV.* To dzieło było drukowane osobno R. 1743. Umysłu był wspaniałego i łagodnego. *Boffrand* umarł dziekanem akademii architektury, dozorcą gmachow krolewskich, pierwszym inżenierem i inspektorem generalnym mostow i tamow, architektem i administratorem szpitala generalnego.

BOGES, *patrz* II. Butes.

BOGORIS, pierwszy krol chrześciański Bulgarow, wypowiedział przez posłow woynę *Teodorze*. Ta cesarzowa rządziła na ten czas państwem Greckim, w małoletności *Michała* syna swego. Dała im odpowiedź godną nieskończoney pamięci. " Krol wasz, „ rzecze do nich, mocno się my- „ li, ieżeli rozumie że małoletność „ cesarza, i rząd kobiety daią mu „ pomyślną okazyą do pomnoże- „ nia państw i sławy swoiey. Ja „ sama stanę na czele woyska. „ Jeżeli mię zwycięży, iakieyże „ ztąd nabędzie sławy, że odniosł „ nad kobietą zwycięstwo? ale ia- „ kiż wstyd dla niego będzie, gdy „ zostanie zwyciężonym? „ *Bogoris* uczuł moc takowey odpowiedzi, i ponowił z cesarzową traktat pokoiu. *Teodora* odesłała mu ostrę, ktorą zabrano na granicach państwa. Xiężna ta wzbudziła w bracie skłonność do wiary chrześciańskiey, ktorą przyiął R. 865. W rok potym wysłał syna swego do Rzymu, z prożbą do papieża o przysłanie biskupow i kapłanow.

BOHNIUS, (Jan) professor medyciny w Lipsku R. 1679. zrobił sobie sławę przez wyborny swoy traktat: *De Acido & Alcali.* Dobrze w nim autor rozumuie, i obiaśnia rzecz o ktorey pisze.

BOIARDO, (Mateo-Maria) hrabia de Scandiano, hołdujący xięstwu de Ferrary, gubernator miasta i Cytadelli w Reggio. Ćwiczył się w poezyi Włoskiey i Łacińskiey. Dzieło iego iak nayznakomitsze, ktore mu uczyniło sławę

między poetami Włoskiemi iest rymopiſmo pod tytułem: *Orlando in amorato* powieść wyięta z *kroniki bairczney* arcy-biſkupa *Turpina*. Ułożył to dźieło nakſztalt *Iliady*. Miłość *Rotlanda* ku *Angelice* iest celem tego rymopiſma. Oblężenie Paryża zaſtępuie mieyſce oblężenia Troi, *Angelika* zaś *Heleny*: czarnoxiężnicy ſprawuią obrządek bogow. Imiona Bohatyrow zaſtępuiących Bohatyrow baiecznych iako to *Agramante*, *Sacripante*, *Gradoſſo*, *Mandricando* &c: ſą poczęści nazwiſka gburow dobr iego, ktore ſię ieſzcze do dziś dnia zachowuią. Jako też położenia mieyſc, ktore opiſuie w ſwym rymopiſmie, ſą opiſaniem okolic *Scandiano* i innych mieyſc do niego należących. *Orlando furioſo* przez *Arioſta* iest nieiako dokończeniem dźieła *Orlando inamorato*, ktore autor zoſtawił niedokończone. Te ſame główne oſoby w obydwoch rymopiſmach, te ſame przypadki zaczęte przez *Boiardo* dokończone przez *Arioſto*, tak dalece czytanie iednego, iest koniecznie potrzebnym dla zrozumienia drugiego. Nie można zaprzeczyć hrabiemu *Boiardo* imaginacyą żywą i świetną, a zatym mu przyznać imie nayznakomitſzego poety Włoſkiego. Jeżeli go *Arioſt* przeſadza co do ſtylu i kolorow, nieuſtępuie mu *Boiardo* co do wynalazku i rozmaitości Epizodow. *Arioſt* wiele mu winien, i często ſię zdobił tamtego piorkami. *Boiardo* piſał także Łacińſkie *Eklogi* ſzacowane, i drukowane w Reggio 1500. in 4to. *Sonnety* rownież wzięte, w Wenecyi 1501. in 4to. komedyą pod tytułem *Timon*, w Wenecyi 1517. in 8vo. Bardzo rzadka, i pierwſza ſztuka w tym rodzaiu, ktora, iak piſzą, ułożona była wierſzem Włoſkim. Inne ieſzcze *Poezye* Włoſkie, i rożne tłomaczenia autorow Greckich i Łacińſkich, iako to: *Herodota*, *Apuleuſza*. Umarł w Reggio 20. Lutego R. 1494. Naylepſza edycya textu oryginalnego *Orlanda inamorato* iest Wenecka Roku 1544. in 4to. przez braci *Nicolini de Sabio*, mowię oryginalnego, ponieważ to rymopiſmo przerobione było potym przez *le Berni patrz* Bernia.

BOIER, *patrz* Boyer.

BOILE, *patrz* Boyle.

I. BOILEAU, (Idzi) brat ſtarſzy Pan *de Deſpréaux*, piſarz wyżſzey izby parlamentowey w Paryżu. Poróżnił ſię z młodſzym bratem, gdy ten zaczął piſać wierſze. Znaiome iest Epigramma, ktore napiſał *Liniere*, znayduiące ſię w *Bolæana*.

Veut-on ſçavoir pour quelle affaire,
Boileau *le rentier aujourd'hui*,
En veut à Deſprèaux *ſon frere?*
Qu'eſt-ce que Deſpréaux *a fait*
pour lui déplaire?
Il a fait des vers mieux que lui.

to ieſt:

„ Kto chce wiedzieć dla iakiey „ przyczyny *Boileau* niecierpi *De„ ſpréaux* brata ſwego? Coż *De„ ſpreaux* zrobił, że go rozgnie„ wał na ſiebie? oto wierſze lep„ ſze niż iego. „

Brat ſtarſzy niemogąc znieść, że go młodſzy przepiſuie, oſadził go w komorce nad ſypaniem domu ſwego, gdzie pierwſze lata młodości ſwoiey przepędził. Wierſz *Idziego Boileau*, niebył z naylepſzych, częſtokroć był mdły i zaniedbany. *Tłomaczenie* iego 4. kſiążki *Eneidy* wierſzem, ma w ſobie niektore rymy dośyć dobre. Naylepſze dźieła iego prozą ſą: I. *Życie i tłomaczenie Epikteta* i *Cebeſa* R. 1657. in 12mo. II. *Dyogeneſa Laertiuſza* 1668. 2. T. in 12mo. III. Dwie *Diſſertacye*: przeciwko *Menoge* 1656. in 4to. i przeciwko *Coſtarowi* 1659. in 4to. IV. *Dźieła pogrobowe* 1670. in 12mo. &c. Należał do akademii Francuzkiey. Umarł R. 1669. maiąc lat 38. *Boileau* znał literaturę i miał rozum: piſał z łatwością wierſzem i prozą; ale nadto ſię ſpuſzczał na tę łatwość.

II. BOILEAU, (Jakub) brat poprzedzaiącego doktor Sorbonny, dziekan i officyał Seńſki pod *de Gondrin*, potym kanonik S. kaplicy, narodził ſię w Paryżu R. 1635. umarł 1716. dziekanem *Facultatis Theologicæ*. Tak iak brat miał umyſł ſkłonny do Satyry i żartow. *Deſpréaux* mawiał o nim że: " gdyby niebył doktorem Sor„ bonny, byłby doktorem komedyi „ Włoſkiey. „ Dźieła iego piſane w materyach oſobliwſzych, ktore tym dotkliwſzemi ieſzcze czyni ſtylem przykrym i uſzczypliwym i ciekawemi opiſami. Piſał ie zawſze po Łacinie *w hoiaźni* mawiał niebacznie, *aby ie biſkupi nie cenſurowali*, naycelnieyſze ſą: I. *De antiquo jure Presbyterorum in regimine Eccleſiaſtico* 1678. in 8vo. chcąc dowodzić, że za czaſow pierwiaſtkowego kościoła kapłani mieli uczeſtnictwo do rządu razem z biſkupami. II. *De antiquis & majoribus Epiſcoporum cauſis*. III. Traktat *Ratramna de corpore & ſanguine Domini* z przypiſkami R. 1712. in 12mo. Wydał wersyą Francuzką roku 1686. in 12mo. IV. *De ſanguine corporis Chriſti poſt reſurrectionem* 1681. in 8vo. Dowodzi przeciwko predykantowi *Alix* że S. *Auguſtyn* nigdy niepowątpiwał, iż w ciele Jezuſa Chryſtuſa by a krew. V. *Hiſtoria confeſſionis auricularis* 1683. in 8vo. VI. *Marcelli Ancyrani diſquiſitiones de reſidentia Canonicorum*, przytym traktat *de tactibus impudicis prohibendis* w Paryżu 1695. in 8vo. Dowodzi w pierwſzey części, że to *Decretale* nieudziela profeſſorom akademiow przywileiu, używania dochodow z prebendow bez rezydencyi, w drugiey części dowodzi, że dotykania niewſtydne, ſą grzechem śmiertelnym VII. *Hiſtoria Flagellantium*, przeciwko zwyczaiowi dobrowolnego biczowania. Autor w tym traktacie hiſtorycznym drukowanym w Paryżu R. 1700. in 12mo. poczynił uſzczegulnienia, ktoreby ledwie cierpiano kſiąże Chirurgiczney. *Du Cerceau* i *Thiers* krytykowali to dźieło. Wydano w R. 1701. *Tłomaczenie* ieſzcze bardziey nieprzyſtoyne niż oryginał; ale X. *Granet* wydał im odmienioną w R. 1732. VIII. *Diſquiſitio hiſtorica de re veſtiaria hominis Sacri, uitam communem more civili traducentis* 1704. in 12mo. Piſał ten traktat dla okazania, że niewolno duchownym ani zbyt długich, ani zbyt krotkich ſukień nośić. Chcąc przykładem ſwoią naukę weſprzeć, noſił w oſtatnich latach życia ſwego, ſzatę trzymaiącą śrzodek między futanną i ſuknią krotką. IX. *De re Beneficiaria* R. 1710. in 8vo. X. Traktat *De impedimentis Matrimonii* w Sens pod tytułem w Kolonii R. 1691. in 12mo. Dźieło rzadkie, ciekawe, i gruntowne. XI. *De librorum circa res theologicas approbatione* 1708. in 16to. Zebrano iego dowcipne mowy i ſzczegulności. Pod czas ſporow wſzczętych z okoliczności obrządkow Chińſkich, *Boileau* miał mowę w Sorbonnie, w ktorey wyraził " że pochwały dawane Chiń„ czykom, wzruſzyły mozg iego „ chrześciańſki. „ Gdy wielki *Condé* przeieżdżał przez Sens, *Boileau* wyznaczony był na przywitanie tego xiążęcia. Umyślnie wpatrzył ſię wtwarz iego mocno aby mu ſtracić przytomność, ale *Boileau* zmyślił zalęknionego, i rzekł

do xiążęcia. *Niepowinno to W. X. Mci zadziwiać, że mię widzisz pomieszanego na czele zgromadzenia duchownych, ieszczebym bardziey drżał, na czele 30. tysięcy woyska.* Xiążę ucieszony tym obrotem mowcy, uściskał go i zaprosił do siebie na obiad.

III. BOILEAU, (Mikołay) pan *Desprèaux*, narodził się w Crone bliско Paryża R. 1636. syn *Idziego Boileau*, a brat poprzedzaiących. Wiek dziecinny iego był przykry i bolesny. Autor dzieła *l'année litteraire* pisze, że iędyk go uczynił kaleką, w 8. roku musiał ponieść bolesną operacyą. Po śmierci matki, oyciec iego zanurzony w sprawach, nie mogąc się zatrudnić dziećmi, oddany młody *Mikołay* dozorowi starey służébnicy, ktora się z nim przykro obchodziła. Powiadaią że oyciec iego na kilka dni przed śmiercią mowił o dzieciach swoich uważaiąc ich charakter: *Gillet est un glorieux, Jacquet un débauché, Colin un bon garçon il n'a point d'esprit, il ne dira du mal de personne.* " *Idzi* iest samochwał, *Jakub*, „ rospustnik, *Mikołaiek* dobre dzie„ cię, nie ma rozumu, o nikim „ nie będzie źle mowił. „ Umysł cichy *Mikołayka* sprawił takowy sąd o nim. Ale wkrotce się pokazało, że nie był gruntowny. Dopiero był w czwartey szkole, gdy się iuż talent iego do poezyi okazywał. Ustawiczne czytanie, ktore ledwie czas posiłku przerywał, dowodziło iż się do większych rzeczy rodził niż oyciec iego rozumiał. Po skończoney filozofii, udał się do prawa, i został rzecznikiem, wkrotce się znowu chwycił teologii szkolney, ale przykrzywszy sobie i prawne i szkolne sprzeczki, szedł zupełnie za skłonnością geniuszu swego. Pierwsze *Satyry* wyszły w R. 1666. Wydzierali ie sobie ludzie gustu dobrego, i złośliwi, a szarpali ie z zaiadłością autorowie, ktorych w nich krytykował. *Boileau* odpowiedział na wszystkie ich zarzuty w swoiey IX. Satyrze do rozumu swego. Ta Satyra iest dziwem pism iego. Co może bydź naydowcipnieyszego w *Listach prowincyalnych* i w komedyach *Moliera*, tam się znayduie. Autor ukrywa Satyrę pod maszką ironii, i baraszkuiąc wraża nóż w serce. Pismo to kładą nad wszystkie inne poprzedzaiące, żart w nim iest delikatnieyszy, dowcipnieyszy i ciągley utrzymany. Aczkolwiek w pierwszych iest dosyć pięknych ucińkow, a w ostatnich, w wielu mieyscach chwalę dokładność, płynność, wyborność i wybitność, znayduią się tam iednak kawałki słabe. Biiąc na przysady autorow nie zawsze ochraniał ich osoby; przykro iest w nich czytać że *Colletet uszargany pod brodę, chodził od kuchni do kuchni żebrać kawałka chleba*, że *St. Amand nie więcey odziedziczył, iak suknią ktorą miał na sobie &c.* i tym podobne osobistości. Po Satyrach nastąpiła iego *Sztuka Poezyi* (Art Poétique) rymopismo to zawiera w sobie gruntowne początki sztuki rymowania, i rożnych rodzaiow rymotworstwa, ścieśnione w wierszach wybitnych i pełnych rzeczy. *Boileau* okazał w Satyrach przykłady, ktorych się strzec potrzeba, w poetyce swoiey daie przepisy, ktore postrzegać należy. Wiersz *Horacyusza de Arte Poetica* iest tylko letkim i bez porządku będącym opisem w porownaniu, z tym pismem Jmć pana *Boileau*. Pismo to powinnoby bydź książką powszednią wszystkich rymopisarzow, i prawidłem dla ludzi gust maiących. Krol Francuzki, ktory na ten czas nie znał samego *Desprèaux* iak tylko przez wiersze iego, był proszony aby cofnął

przywiley dany na to dzieło; ale *Colbert*, ktoremu zlecono rozeznanie tego pisma, niechciał pozbawić Francyi tego dziwu litteratury *Lutrin* wyszedł R. 1674. z okoliczności zayścia między podskarbim i kantorem S. Kaplicy. Pierwszy prezydent *de Lamoignon*, poddał myśl Jmci panu *Desprèaux* opisania wierszem tey przygody. Rzecz tak drobna na pozor, nabyła wielkości i obfitości w ręku dowcipnego rymopisa. Jest to z naydowcipnieyszych żartow w ięzyku Francuzkim, ale pomiędzy baraszkami znaleść można to, co prawdziwie stanowi poezyą, ożywia, wyobraża cnoty i występki. Wszystko nabywa duszy i postaci. A nadewszystko zadziwia sposob doprowadzenia w to pismo heroiczne pochwał delikatnych. Tak piękne dzieła obznaymiły pana *Boileau* u dworu. Miał honor czytać *Ludwikowi XIV.* niektore pisma, z rymopisma swego *le Lutrin*, krol ten kazał mu powtarzać niektore kawałki z pierwszych pism iego. Gdy przyszło do porownania *Tytusa* tak dobrze ułożonego w liście iego, krol się porwał z uniesieniem, mowiąc. *To pięknie, to przedziwnie, bardzieybym cię chwalił, gdybyś mię był mniey chwalił. Dam ci pensyą 2000. liwrow, i udzielam ci przywiley na wszystkie twoie pisma.* Położono na rozkaz krolewski te słowa w przywileiu, *że chciał sprawić powszechności przez czytanie tych pism tę samą satysfakcyą, ktorey sam doznał.* Przydał krol do dobrodzieystw swoich, nowy dowod szacunku swego, wyznaczaiąc go razem z *Racina* do pisania historyi iego. Umieszczony wkrotce w zgromadzenie akademii Francuzkiey, akademia wzrastaiąca napisowi pięknych wiadomości przysposobiła go sobie za towarzysza. Zasłużył sobie na to przez tłomaczenie traktatu *de sublimi Longina*, nayleprze ktore maią Francuzi. *Boileau* ktorego tytuł historiografa częstey wyciągał obecności u dworu, pokazywał się tam z zupełną otworzystością charakteru swego, ktora czasem przestępowała granice względności. Krol Francuzki zapytał go się dnia pewnego, ktory autor nayszczęśliwiey i naylepiey pisał komedye? odpowiedział *Boileau, nie znam iak iednego Moliera, wszyscy inni tylko farcé pisali iako to lichę sztuki Scarrona.* Innego czasu mowiąc przeciwko poezyi śmieszney (*Poesie burlesque*) przed krolem w obecności Jmć pani *de Maintenon, szczęściem*, rzekł: *iuż minął ten gust, iuż i na prowincyi nawet nie czytaią* Scarrona. Jakoż Jmć Pani de *Maintenon*, rownaiąc *Racina* i *Boileau* mawiała o pierwszym. *Lubię go widywać, ma w obcowaniu swoim prostotę dziecięcia; Boilego zaś tylko czytać mogę, nadto iest poetą.* Po śmierci *Racina* przyiaciela swego *Boileau* raz się tylko pokazał u dworu dla odebrania rozkazow od krola względem Historyi iego. *Pamiętay o tym*, rzekł do niego ten wielki monarcha, patrząc na zegarek, *że mam iedną godzinę dla ciebie w tydzień, gdy będziesz chciał przyiść do mnie.* *Boileau* przepędził ostatek dni swoich w ustroniu, to w mieście to na wsi. Obmierziwszy sobie świat, nieodwiedzał nikogo, ani też przyimował odwiedziny, chyba od przyiacioł swoich. Nie wyciągał po nich podchlebstwo. *Wolał raczey*, mawiał, *bydź czytanym, aniżeli chwalonym.* Obcowanie iego było mile i przyiemne. Gdy czuł bliski koniec życia swego, przygotował się iako chrześcianin znaiący swoie powinności. Umarł R. 1711. maiąc lat 75. Religia ktora oświecała ostatni zgon iego, była nieodstępna towarzyszka życia iego.

Posiadaiąc przez 8. czyli 9. lat przeorstwo pewne, złożył ie na ręce kollatora, ażeby innego na mieysce iego mianował, a ubogim wszystkie oddał pozyski, ktore w przeciągu dzierzenia swego mogł zebrać. Przywiązanie iego dla przyiaciół było uprzeyme i gorliwe. Ow sławny *Patru* znaydował się w okolicznościach, ktore go przymuszały do przedania biblioteki swoiey; dowiedziawszy się o tym *Despréaux* więcey dał za nie trzecią częścią niżeli mu ofiarowano, zostawuiąc mu iey użytek aż do śmierci. Między znaczną liczbą edycyi dzieł *Boilego*, ktore wyszły, nayznamienitsze są Genefska 2. T. in 4to. 1716. z obiaśnieniami historycznemi *Brossета* z akademii Lugduńskiey: Hadzeńska w 2. T. in fol. z przypiskami i figurami *Picarta* 1718. i 1722. 4. T. in 12. z figurami tegoż sztycharza: U wdowy *Alix* w 2. T. in 4to. 1740. z figurami *Cochina*, ktore złączone z pięknością charakterow, kładą tę edycyą w liczbę osobliwości typograficznych: Edycya *Duranda* 1747. 5. T. in 8vo. z figurami, i obiaśnieniami Jmć pana *de St. Marc.* Znayduią się tam I. Dwanaście *Satyr.* Z tych nayleprze II. VII. VIII. IX. X. a naygorsza XII. na ekwiwok II. Dwanaście *Listow* napełnionych rymem dobrze zrobionym, wybitnym, okrągłym, wyobrażeniami rzetelnemi maxymami obyczayności dobrze wydanemi, ale szkoda że mieszał drobne rzeczy z wielkiemi; naprzykład imie *Cotina* z imieniem *Ludwika XIV.* III. *L'art Poetique* w 4. pieśniach. IV. *Lutrin* w 6. pieśniach. V. Dwie *Ody* iedna przeciwko Anglikom napisana w młodości iego „a druga na dobycie Namuru, ułożona w doyrzalszym wieku, nie wiele lepsza nad pierwszą. Dwa *Sonnety Stances* do *Molliera*, słabe; 56. *Epigrammow*, ktore nie są tak dobre iak Jmć pana *de Rousseau Dyalog* o poezyi i muzyce; *Paradia*, trzy małe *Sztuki Łacińskie*; *Dyalog* o bohatyrach Rzymskich; *Tłomaczenie Traktatu de sublimi, Longina reflexye krytyczne* na tegoż autora &c. &c. &c. Naywiększa ztąd zaleta dla Jmć pana *Despréaux*, że wyrażał myśli swoie sposobem zwięzłym, żywym i wybitnym. Że umiał dawać wierszom swoim harmonią stosowną do rzeczy o ktorey mowił, i że zawsze użył właściwego słowa. Wielki z niego rymopis czasem poeta i dobry poeta. Jako to w *Liście* swoim na przeprawę przez Ren, w niektorych opisaniach w *Lutrin*, i w innych mieyscach dzieł swoich; ale niezawsze nim był, w niektorych *Satyrach* i *Listach*, osobliwie w pierwszych i ostatnich. Przyznaią mu wszyscy że przeszedł *Juvenalissa*, wyrownał *Horacyusza*, i że zdawali się stwarzać rzecz, przepisuiącą, ale zarzucaią mu, (co i sam poniekąd przyznawał) że niedosyć odmieniał dzieła swoie wierszem i prozą. Przyganiaią mu, nie to, że powstał przeciwko obyczayności lubieżney *Quinaulta*; ale że nie oddał należytey sprawiedliwości talentom tego rymopisa, ktory miał tyle przynaymniey w pismach swoich wdzięków i dowcipu, ile iego krytyka miała rozsądku i słuszności. Przydano do edycyi dzieł iego R. 1740. pismo pod tytułem: *Bolæana* czyli rozmowy Jmć pana *de Montchesnay*, z autorem. *Boileau* pokazuie się w nich często przykrym i docinaiącym. *Fontenelle* wytknął niektore artykuły, w ktorych się znayduią decyzye nazbyt śmiałe. Kończy mowiąc, że: " byłoby rzeczą ciekawą dobrze roztrząsać, iakiby „ charakter wyniknął z wszystkich „ kawałkow przytoczonych w *Bolæana*, ktora ma bydź pomią-

„ tką

„ tką wystawioną sławie iego. „ *Patrz* I. Crebillon, St. Aulaire, i Perrault'ow.

IV. BOILEAU, (Karol) opat w Beaulieu, towarzysz akademii Francuzkiey. Zawołany kaznodzieia. *Ludwik XIV.* przed ktorym miewał kazania, obdarzył go dobrodzieystwy. Mowca ten umarł R. 1700. Był to przyiaciel wszystkich ludzi, baczny w nadarzeniu okoliczności czynienia przysług, dowcipny w wynaydowaniu ich, prosty we wszystkich postępkach swoich; charakter iego był łagodny, a cnota czysta i czynna. Wsławił się przez swoie *Homilie* i *Kazanie* na ewangelie wielkiego postu, wydane po śmierci iego przez *Richarda* w 2 T. in 12mo. w Paryżu u *Ludwika Guerin* 1712. Zostały się ieszcze po nim *Panegyryki* in 8vo. i 12mo. ktorych na ow czas z ukontentowaniem słuchano, ale dziś te iuż mało co czytaią.

V. BOILEAU, (Jan Jakub) kanonik kościoła S. *Honoryusza* w Paryżu, rodem z dyecezyi Ageńskiey, gdzie miał plebanią. Dla słabości zdrowia swego nie mogąc zadosyć uczynić obowiązkom parocha, opuścił ią, i udał się do Paryża. Kardynał *de Noailles* dał mu dowody szacunku swego. Umarł R. 1735. maiąc lat 86. z pism iego zostało. I. *Lettres sur différens sujets de morale & de piété.* 2. T. in 12mo. II. *La vie de Madame la Ducheſſe de Liancort, & de Madame Combé* fundatorki domu dobrego pasterza. Wszystkie te dzieła okazuią rozum, i grunt dobrey obyczayności.

BOINDIN, (Mikołay) narodził się w Paryżu R. 1676. Oyciec iego był prokuratorem, krolewskim w kantorze dochodow, syn zaciągnął się do muskieterow R. 1696. ale dla słabości zdrowia swego, nie mogąc wytrzymać trudow służby, porzucił oręż, dla spoczynku gabinetu w R. 1706. przyięty do akademii napisow i pięknych wiadomości, i byłby zapewne pozyskał mieysce i w akademii Francuzkiey, gdyby mu nie było na przeszkodzie publiczne wyznanie, ktore czynił że był Ateuszem. Umarł na fistułę w R. 1751. Nie dopuszczono mu sprawiać obrządek pogrzebowy. Drugiego dnia pochowano go bez okazałości o 3. godzinie po połnocy. Napisano mu przez żart taki nadgrobek epigrammatyczny.

Sans murmurer contre la Parque
Dont il connoiſſoit le pouvoir,
Boindin *vient de paſſer la barque,*
Et nous a dit à tous bon-ſoir.
Il l'a fait ſans cérémonie.
On ſçait qu'en ſes derniers momens
On fut volontiers ſon génie:
Il n'aimoit pas les complimens.

To iest:

" Nie szemrząc przeciwko par-
„ kom, ktorych znał moc i wła-
„ dzę, *Boindin* przebył iuż *Styx*,
„ i wszystkim dobrą noc powie-
„ dział. Wszystko to cicho uczynił
„ i bez okazałości. Wszakże wia-
„ domo że w ostatnim zgonie,
„ każdy idzie za skłonnościami
„ swemi: *Boindin* nie lubił cere-
„ monii. „

Jmć pan *Parfait* starszy dziedzic pism *Boindina* wydał ie roku 1758. w 2. T. in 12. znayduią się w pierwszym tomie 4. komedye prozą I. *Les trois garçons* ułożona wspolnie z Jmci panem *la Motte*; umawiali się potym o nie, do ktoregoby bardziey należała: *Moliere* nie byłby iey się napierał. II. *Le Bal d'Auteuil*, ktorego osnowa wesoła, intryga zabawna. III. *Le port de Mer* razem z panem *la Motte*, warta aby się o nie byli kło-

cili. Dobrze była przyięta, i została na teatrze. IV. *Le petit Maître de Robe*, nadto prosta, chociaż rozmowy są dosyć dobre. Na początku pierwszego tomu znayduie się *Pamiętnik życia i pism iego*, napisany przez niego samego. Człowiek ten chociaż się szczycił bydź filozofem, sam sobie daie pochwały, ktoreby mu ledwie dać mogł iaki podły podchlebca. Z tym wszystkim obyczaie iego były tak czyste, iak tylko bydź mogą obyczaie Ateusza. Serce miał wspaniałe, ale do tych cnot łączył wielkie o sobie rozumienie, i upor, ktory za tym idzie, umysł dziwaczny i charakter nietowarzyski.

BOIS, (du) *patrz* Brettevil-le... Chaliniere... Cretin... i Sylvius N. I.

I. BOIS, (Jan du) *Joannes a Bosco* rodem z Paryża nayprzod był celestynem, ale pozyskawszy pozwolenie wystąpienia, udał się w służbę woyskową, w ktorey się tak dobrze popisywał, że go *Henryk III.* nazwał *Cesarzem Mnichow*. Po zupełnym zniesieniu ligi, wrocił się do swego klasztoru, i został kaznodzieią ordynaryinym *Henryka IV.* Kardynał *Olivier* będąc osobliwiey łaskaw na niego, pozwolił mu używać swego imienia i herbu, i wyrobił mu opactwo w Beaulieu w Argonie. Po śmierci *Henryka IV.* żwawo powstał w kazaniach swoich przeciwko Jezuitom, ktorych rozumiał bydź sprawcami zaboystwa tego krola. Ale ci umieli go ukarać; bo przybywszy do Rzymu R. 1612. zaraz wzięty został do więzienia do zamku S. Anioła R. 1626. wyszła w Lugdunie R. 1605. in 8vo *Bibliotheca Floriacensis*, są to małe pisma dawnych autorow kościelnych, wyięte z rękopism biblioteki klasztoru w Fleuri-sur-Loire w 3. części tylko znayduią się niektore pisma autora. *Le Portrait Royal d'Henri IV.* (kazanie pogrzebowe tego krola) 1610. in 8vo. inne kardynała *Olivier* swego dobroczyńcy w Rzymie 1610. in 4to. i *Listy*.

II. BOIS, Filip Goibaud pan du) narodził się w Poitiers, był towarzyszem akademii Francuzkiey, nauczycielem tańca, a potym ochmistrzem *Ludwika Jozefa* z Lottaryngii, xiążęcia de *Guise*, przełożył wiele dzieł S. *Augustyna* i *Cycerona*, dwoch rozumow rozmaitych, ktorym ieden daie styl. Umarł w Paryżu R. 1694. maiąc lat 68. Tłomaczenia iego przyozdobione są uczonemi i ciekawemi przypiskami. Te ktore się znayduią przy *Listach S. Augustyna*, dodane mu były od *Tillemonta*. Długa *Przedmowa*, znayduiąca się na czele *Kazań* tego świętego, dobrze napisana, ale bardzo źle wymyślona, podług zdania *Trubleta*. Doktor *Antoni Arnauld*, napisał rozsądną krytykę.

III. BOIS, (Gerard du) kapłan *Oratorii* rodem z Orleans. Umarł 1696. napisał na żądanie X. *Harlay* arcybiskupa Paryzkiego, *Historyą tego kościoła* R. 1690 2. T. in fol. drugi dopiero w 8. lat wyszedł po śmierci iego za staraniem X. *de la Rjpe* i X. *Desmolets* kapłanow *Oratorii*.

IV. BOIS d'annemets, (Daniel du) szlachcic Normanczyk pierwszy marszałek stanowisk (*Maréchal des logis*) *Gastona* z Francyi, zabity w Wenecyi w poiedynku od Jmć pana *Juvigni* szlachcica Francuzkiego. R. 1627. Zostawił: *Pamiętniki Faworita xiążęcia d'Orleans* in 12mo. w ktorym się znayduią niektore ciekawe szczegulności.

V. BOIS, (du) kapłan w regimencie Beauvoisis, poszczycił się uczynkiem śmiałym w R. 1708. związkowi oblegli miasto Lille, w ktorym się bronił *Boufflers*. Xiążę de *Bourgogne*, szedł na odsiecz temu miastu, nie wiedział iakim sposobem zaiść oblężeńcom, wiadomość pewną wielkiey wagi. *Du Bois* ofiarował się sprawić tę rzecz rownie trudną iak istotną. Będąc doskonałym pływaczem, spodziewał się doyść do miasta, przez siedm kanałow, ktore trzeba było przebydź. Przyszedłszy do pierwszego kanału, rozebrał się i puściwszy się w pław, wszystkie przepłynął kanały nurkiem, nie będąc widziany, ani słyszany od straży, z tamtey strony się znayduiącey. Sprawiwszy zlecenie swoie u marszałka de *Boufflers*, tym samym sposobem i szczęściem powrocił, ktoremi się był dostał do miasta.

VI. BOIS, (Filip du) narodził się w dyecezyi w Bayeux, był doktorem Sorbonny i bibliotekarzem X. *Telliera* arcybiskupa Reimskiego, umarł R. 1703. Zostawił I. *Katalog* biblioteki dozorowi iego powierzoney, R. 1693. w Louwrze in fol. II. Edycyą *Tybulla Katulla* i *Propercyusza* w 2. T. in 8vo. *ad usum Delphini* roku 1685. III. Edycyą dzieł teologicznych *Maldonata* in fol w Paryżu 1677. Umarł R. 1703. List dedykacyiny i przedmowa, w ktorych czyni apologią obyczaiow i nauki Jezuitow nie we wszystkich znayduią się exemplarzach.

VII. BOIS, (Wilhelm du) albo raczey Dubois, kardynał arcybiskup Kambraceński, pierwszy minister stanu, narodził się w Brive-la-Gaillarde w niższym Limouzinie z oyca aptekarza. Nayprzod był lektorem, a potym nauczycielem xiążęcia de *Chartres*, ktorego pozyskał zaufanie dogadzaiąc iego skłonnościom. *Du Bois* pozyskał w R. 1693. opactwo S. Justa, w nadgrodę tego, że nakłonił ucznia swego, do zaślubienia sobie Jmć P. *de Blois*. Autor *Pamiętnikow de Maintenon* mowi, że gdy *Ludwik XIV.* podał xiędza *du Bois* oycu *de la Chaise*, Jezuita ten przekładał krolowi, że *du Bois* ma skłonność do kobiet, do wina i do gry: *To bydź może*, odpowiedział krol, *ale lubi nieprzywięzuiąc się, nie niepiiąc się, gra nie przegrywaiąc nigdy*. Te słowa mogą oznaczyć charakter opata *du Bois*, ale nie można w nich poznać *Ludwika XIV.* Tenże sam autor kładzie w usta xiędzu *du Bois*: *Dzień ten w ktory zostanę kapłanem, będzie dniem moiey pierwszey Kommunii*, ale to iest szczera potwarz, do ktorey dała okazyą odpowiedź niektorego trefnisia dworskiego, zapytanego gdzieby się opat *du Bois* znaydował na ten czas gdy był wyiachał w R. 1720. na święcenie, *że poiechał odprawić naypierwszą kommunią do Chanteloup blisko Triel*. Bądź co chce X. *du Bois* dosżedł do naywyższych dostoyności. Był konsyliarzem stanu, posłem ordynaryinym i pełnomocnym krola w Anglii R. 1715. arcybiskupem Kambraceńskim R. 1720. kardynałem 1721. pierwszym ministrem stanu R. 1722. tegoż samego roku przyięty do akademii Francuzkiey, napisow, i pięknych wiadomości. Wiele należał do wszystkich rewolucyi zdarzonych pod czas regencyi. On to namowił xiążęcia *d'Orleans*, aby się nie poddawał radzie regencyi. Umarł R. 1723. na chorobę, ktora była skutkiem zbytkow iego. Cożkolwiek rozumu, wiele ulegania i powolności, były początkiem wielkiego szczęścia. Poświęcił wszystko ambicyi i roskoszy *patrz* Fontenelle... Massillon... Mongault i Filip N. XXII.

VIII. BOIS de la Pierre, (Ludwika Maria du) narodziła się R. 1663. w zamku de Courteilles w Normandyi, umarła 14. Września R. 1730. Miała talent do po-

ezyi. Styl iey prozą był wyborny, ktoregoby się naylepszy pisarz niepowstydził. Napisała *Hiſtoire du monaſtére de la Chaire-Dieu* i *de la maiſon de l'Aigle*. Zebrała także *Pamiętniki*, mogące służyć do hiſtoryi Normandyi.

BOISARD, *patrz* Boizard.

BOISDAUPHIN, *patrz* Laval Nr. III.

BOISGUILLEBERT, *patrz* Pesant. (le)

BOISMORAND, (*l'Abbé Chiron de*) narodził się w Quimper około R. 1680. był przez długi czas Jezuitą i umarł w Paryżu R. 1740. Miał wiele rozumu, imaginacyą żywą, mocną i obfitą. Mamy wiele *Pamiętników* w sprawach zawiłych i sławnych. Trzy czyli cztery mogą się przyrownać do naywymowniejszych mow *Demoſtenesa*.

BOISROBERT, (Franciszek le Metel de) z akademii Francuzkiey, opat de Chatillon-ſur-Seine, narodził się w Kaen R. 1592. umarł R. 1662. w poſiedzeniu był wielce zabawny. *Citois* pierwszy lekarz kardynała *de Richelieu*, miał zwyczay mawiać do tego Miniſtra. *Monſeigneur wſzyſtkie naſze leki na nic ſię nie zdadzą, ieśli nie przydaſz do nich drachmę z Boisroberta*. Kardynał ten nie mogł się obeyść bez niego, był to iego trefniś nadworny. Wpadł był w niełaskę u niego, udał się do JPana *Citois*, ktory był napisał na recepcie kardynałowi *recipe Boisrobert*, i to sprawiło przywołanie iego. Zoſtawił z pism I. *Diverſes poéſies*, 1. część R. 1647. in 4to. 2. 1659. in 8vo. II. *Liſty* w zbiorze *Fareta* in 8vo. III. *Tragedye* i *Komedye*, pod imieniem brata iego *Antoniego le Metel, S.d' Ourville*. IV. *Hiſtoire indienne d'Anaxandre & Oraſie*, 1629. in 8vo. V. *Nouvelles héroiques*, 1627. in 8vo. *Sztuki* iego *teatralne* chwalone od kardynała i od niektorych podchlebcow iego, dziś są zagrzebane w niepamięć.

BOISSARD, (Jan Jakub) narodził się w Bezançon R. 1528. umarł w Metz R. 1602. Zwiedził Grecyą, Włochy, Niemcy, dla zebrania pamiątek starożytności, znayduiących się po tych kraiach. Naycelnieysze dzieła iego są: I. *Theatrum vitæ humanæ*, R. 1592.-1598. 4. część. in 4to. Zebrał pod tym osobliwszym tytułem *Życia* 198. osob znakomitych, albo ktorych takiemi bydź sądził, z ich portretami sztychowanemi. II. *De divinatione & magicis præſtigiis*, in fol. Oppenheim, dzieło pogrobowe. III. *Emblemata*, Frankfort 1593. in 4to. z figur: przez *Teodora de Bry*. IV. *Topographia urbis Romæ*, pierwsze 3. części R. 1597. 4. R. 1598. 5. R. 1600. in fol. z fig: sztych: przez *Teodora de Bry* i dwoch synow iego. Znayduią się w tych pismach rzeczy, ktoreby się nie znalazły w innych. VI. *Poezye Łacińskie*, in 8vo.

BOISSAT, (Piotr de) narodził się w Wiennie w Delfinacie, nazwany w kraiu swoim *Boiſſat l'Eſprit*, udał się następnie do stanu duchownego i do woyska, ale obydwa porzucił. Razy kilowe, ktore odebrał, że nazbyt wolno mowił o hrabinie *de Sault*, dały mieysce uwadze. Pomiarkował się; zapuścił włosy i brodę, przybrał się w grubą suknią, katechizował po ulicach i odprawiał pielgrzymstwa. W tym stroiu pokazawszy się *Krystynie*, gdy przeieżdżała przez Wienne w R. 1656. a zamiast mowy, zacząwszy do niey kazanie o sądzie bostkim. Krolowa ta rzekła: *to nie teſt Boiſſat, ktorego znam, ale to iakiś kaznodzieia, ktory bierze na ſię imie iego*, i niechciała go widzieć. *Boiſſat* umarł R. 1662 maiąc lat 68. Należał do akademii Francuzkiey.

Zoſtawił *l'Hiſtoire Négrépontique*, czyli *Les amours d'Alexandre Caſtriot*, R. 1631. in 8vo. Romans przetłomaczony z Włoskiego wzięty od niektorych literatow, dla przygod, ułożenia i sentymentow, w nim się znayduiących. Co dziś iuż nie iest czytany. Niektore *pisma prozą i wierszem*, ktore połączono w 1. T. in fol. Ich rzadkość czyni ich zaletę. *L'Artigni* mocno ie chwali. Wydał *Hiſtoryą Maltańską*, ktorą oyciec iego zaczął; naylepsza iey edycya roku 1659. in fol.

BOISSIERE, (Jozef *de la Fontaine* de la) kapłan *Oratorii*, narodził się w Dieppe, umarł w Paryżu R. 1732. Wsławił się kazaniami swemi, w ktorych się znayduie wymowa przyiemna, czasem kwiecista. Wyszły w Paryżu R. 1730. i 1731. w 6. T. in 12mo.

BOISSIEU, (*Denis de Salvaing de*) pierwszy prezydent komory dochodow Delfinatu, orator *Ludwika XIII.* w posełstwie JPana *de Crequi* do Rzymu w R. 1633. umarł w R. 1683. wieku swego 83. Edycya iego: *Traité de l'uſage des Fiefs & autres droits ſeigneuriaux dans le Dauphiné*, w Grenoblu 1731. in fol. Dzieła rożne wierszem i prozą zebrane w Lugdunie 1662. in 8vo. pod tyt: *Miſcella*.

BOISSY, (Ludwik) narodził się w Vic mieście prowincyi Francuzkiey Auwergnii w roku 1694. przez nieiaki czas chodząc *en Abbé*, udał się do teatru Francuzkiego i Włoskiego. Akademia Francuzka przyięła go do swego towarzystwa w R. 1751. potym w lat 4. był uprzyleiowany do wydawania, *Mercure de France*. Umarł w R. 1758. Jego teatralne dzieło iest w 9. T. in 8. Naylepsze sztuki są: *Niecierpliwy* w 5. aktach wierszem, komedya dosyć komiczna. *Francuz w Londynie* w iednym akcie prozą, iest to iedna z tych sztuk, ktore maią błędy i nieprzyiemności, iednak *parterre* z ukontentowaniem przypatruie się, autor nie znał Angielczykow tylko w *Spektatorze*. *Pozory ofzukuiące* w 5. akt: wierszem, rymopismo w nich łatwe, iako też i rozmowa, morały przednie, wyrazy dowcipne, ale w charakterach osob wykracza. *Gadatliwy*, w iednym akcie wierszem, iest to iedna z naylepszych sztuk *Boiſſego*, bardzo dobrze napisana, maiąca w sobie prawdziwie kawałki komiczne. Rola pryncypalna właśnie przyzwoita, i do samego końca utrzymana. *Podeyście nienawiści*, w 3. aktach wierszem, niektore sceny są dobrze udane, inne są ciągle rozwlekłe... *Le Comte de Neuille* w 5. aktach wierszem ciągłym i łatwym, ta sztuka w rodzaiu komicznym żałosnym i nader żałosnym... *La *** Komedya bez tytułu*; w 3. aktach wierszem. Znayduią się w niey sceny niektore przyiemne, rostropne, żartobliwe i przywoite, ale osnowa dziwna, i styl zaniedbany &c. &c. Naywiększa zaleta była pism *Boiſſy*, iż przydawał do teatru śmieszne nowości. Jego sztuki są iak gazety modne. Znayduią się w nich wyrazy niektore bardzo przerażaiące, dotkliwe, drugie osobliwe, inne w wierszu dowcipne i dobrze ułożone: ale często wykraczał w ułożeniu i intrydze. Jego myśl była bardziey tetryczna niżeli komiczna: iako naprzykład tragedya iego *Alceſta* lubo nie mamy nic przeciwko niey mowić, lecz nie umiał wysokości stylu utrzymać. *Nie mocuymy naszego talentu &c.* Są ieszcze iego trzy *Romanse* satyryczne, i lubieżne, ktore niegodne są pamięci. *Merkuryusz Francuzki* w czasie iego dozoru nad tym pismem był dosyć wzięty. Dał po nim temu nowy porządek, i choć był skłonny do satyry, chwalił iednak wszystko bez rożnicy.

I. BOIVIN, (Franciſzek) baron *du Villars*, był ſekretarzem marſzałka *de Briſſac*, ſłużył także w Piemoncie za *Henryka II.*. Mamy iego dzieła: *Hiſtoryą o woynach Piemontu* od R. 1550. aż do 1561. w Paryżu 2. T. in 8vo. Ten hiſtoryk nie ieſt ani gładki, ani pilny, ale można go ſię poradzić w dziełach, w ktorych on był ſam świadkiem. *Boivin* umarł w roku 1618. bardzo w podeſzłym wieku. Jego *Hiſtorya* kontynuowana przez *Cl. Malingre* wydana w R. 1630.

II. BOIVIN, (Jan) profeſſor Greckiego ięzyka w kollegium krolewſkim, urodził ſię w Montreuil-Argila, brat iego ſtarſzy *Ludwik Boivin*, był towarzyſzem akademii nauk wyzwolonych w Paryżu. Młodſzy wkrotce poſtąpił znacznie w literaturze, w umieiętności ięzykow, a oſobliwie ięzyka Greckiego. Umarł w R. 1726. maiąc lat 64. towarzyſzem w akademii Francuzkiey i dozorcą biblioteki krolewſkiey. Z tego ſkarbu literatury zyſkał, iż wiele obſzernych powziął wiadomości. Miał wſzyſtkie przymioty człowieka uczonego, obyczaie łagodne, proſtotę i ſzczerość, ktorą więcey w rozumnych, niż w innych lubią ludziach, choć iey nie zawſze poſiadaią. Dzieła iego ſą I. *L'Apologie d'Homére, & le Bouclier d'Achille*, in 12mo. Tłomaczenie *Batrachomiomachie Homera* czyli *woyna ſzczurow z żabami*, wierſz m Francuzkim pod imieniem Łacińſkim w *Biberimero*. III. *L'OEdipe de Sophocle, & les Oyſeaux d'Ariſtophane* przetłomaczone na Francuzki ięzyk in 12mo. IV. *Poezye Greckie*, ktorych delikatność i przyiemność tym bardziey zdziwiała, że były dziełem Francuza. V. Edycya dzieła *Mathematici Veteres* w R. 1693. in fol. VI. Tłomaczenie kſiążki *l'Hiſtoire Byzantine de Nicéphore Gregoras*, dokładne, wyborne i przyozdobione ciekawemi przedmowy i przypiſkami pełnemi erudycyi.

BOIZARD, (Jan) konſyliarz rady mennicznej w Paryżu, miał w zleceniu w roku 1663. do 1664. rozeznawania wartości monety. Zrobił piękny *Traktat* w tey materyi w 2. T. in 12mo. ktorego drukować zabroniono, ponieważ zawierał w ſobie traktat *d'Alliage*, ktorego chcieli uchylić od wiadomości publiczney. Ta kſiążka wydrukowana w Paryżu w R. 1711. nie ieſt poſpolita. Są inne exemplarze pod R. 1714. ale to ieſt ta ſama edycya. Autor umarł na końcu oſtatniego wieku.

BOKACY, (Jan) narodził ſię w Certaldo w Toſkanii roku 1313. Oyciec iego gbur oddał go do kupca w Florencyi. Młodzieniec niemaiący zdatności do handlu, udał ſię do prawa, a potym do poezyi, do ktorey oſobliwſzą miał ſkłonność. *Petrarcha* był iego nauczycielem, i dobrodzieiem. Rzeczpoſpolita Floreńſka udzieliła mu prawo obywatelſtwa, i wyſłała go do *Petrarchy* aby go nakłonić do powrotu do Florencyi. *Petrarcha* dowiedziawſzy ſię o kłotniach, ktore dzieliły to miaſto, namowił go, aby ie opuścił. Obieżdżał całe Włochy, i zatrzymał ſię przy dworze Neapolitańſkim, gdzie go dobrze przyiął, *Robert*; tam ſię *Bokacy* zakochał w corce naturalney tego krola. Udał ſię potym do Sycylii, gdzie krolowa *Joanna* polubiła iego dowcip. *Bokacy* powrociwſzy z ſwoich podroży ſchronił ſię do Certaldo, gdzie umarł w roku 1375. 62. życia, z wielkiey pracy. Autor ten był z naypierwſzych, ktorzy udzielili ięzykowi Włoſkiemu, ową przyiemność, łagodność i wyborność, ktora go rożni od innych ięzykow teraźnieyſzych. Proza iego ieſt za wzor wzięta od

autorow kraiu iego. Wierſze iego iuż nie ſą tak dobre. Niemogł nigdy wyrownać poezyi *Petrarchy*, a ten wzaiemnie iego prozy Włoſkiey przynaymniey: bo co w Łacińſkiey to go przepiſał. Doſyć dzieł napiſał *Bokacy* I. *Geneałogią Bogow*: mytyologia maiąca w ſobie wiele erudycyi, w ktorey *Bokacy* wymienia kſiążki, ktorych iuż niemamy. Nayrzadſza edycya tey kſiążki ieſt Wenecka 1472. in fol. II. *Traktat o rzekach, gorach, i ieziorach*, w Wenecyi R. 1473. in fol. III. *Skrocenie hiſtoryi Rzymſkiey* aż do R. Rzymu 724. in 8vo. IV. *Philocopus*. V. *La Fametta*. VI. *Błędnik miłości*. VII. *Opera giocondiſſima cive l'Urbano*. VIII. *Theſeida*. Naydawnieyſze edycye tych romanſow, iedynie dla dawności ich ſą poſzukiwane, gdyż w nowſzych wydanych w XVI. wieku toż ſamo ſię znayduie. IX. *Życie Danteſa* w Rzymie R. 1544. in 8vo. przedrukowane w Florencyi R. 1576. in 8vo. X. *De claris hominibus* w Ulmie R. 1473. in fol. XI. *Decameron* ieſt to zbior ſto powieści miłoſnych zawieraiących w ſobie przygody, i wyobrażenia wolne, bardziey ſzacowanych dla dokładności i czyſtości ięzyka, aniżeli dla przyiemności powieści. Tłomaczone ſą na Francuzkie i drukowane w Amſterdamie R. 1697. w 2. T. in 8vo. z fig. *Romana de Hoogue. La Fontaine* naśladował niektore i nowych im dodał powabow. Zdarzyło mi ſię czytać niektore naśladowania tegoż poety, w Polſkim wierſzu gładkim i wybornym, ale tylko w rękopiśmie iako to: *Przypadki Hilaryona, ſłownik* &c: niewiadomego autora, ktory gdyby talentu ſwego użył do rzeczy ważnieyſzych i pożytecznieyſzych mogłby bydź umieſzczony w liczbę tych wierſzopiſow Polſkich, ktorzy zaſzczycaią wiek *Stanſława-Auguſta*. Edycya *Dekamerona* w Florencyi u *Juntes* R. 1537. in 8vo. wielkości in 4to. ieſt niezmiernie droga. Edycya Londyńſka 1727. in 4to. i 2. T. in 12mo. i *Elzewirow* R. 1665. in 12mo. ſą także wzięte. Jeſt iedna edycya Paryzka pod tytułem Londyńſkiey R. 1757. 5. T. in 8vo. z fig. Tegoż ſamego roku wydano, z takiemiż figurami, i w takimże formacie w 5. T. in 8vo. *les Contes de Bocace traduits en François*. Zaczęto w Florencyi drukować R. 1723. i 1724. zbior *Dzieł Bokacego* w 6. tomach in 4to., ktory niedokończono.

BOL, (Jan) malarz Niderlandzki urodzony w Mecheln, umarł w R. 1593. wieku ſwego 60. Celował malowaniem wodnych farb miniaturą okolic.

BOLESŁAW, I. II. III. *patrz* w SUPLEMENCIE.

BOLLANDUS, (Jan) urodził ſię w Tillemoncie w niżſzych Niemczech w R. 1596, Zoſtawſzy Jezuitą, przedſięwziął wypełnić zamyſł, ktory miał *Roſweide* względem zebrania pamiętnikow mogących opiſać życie świętych pod tytułem: *Acta Sanctorum*. *Bollandus* miał byſtrość rozumu, umieiętność i gorliwość, ktore do tego były potrzebne. W R. 1643. wydał *życie świętych* w miesiącu Styczniu w 2. Tom. in fol. w R. 1658. w miesiącu Lutym w 3. To. Zaczął był miesiąc Marzec, lecz w ten czas umarł w R. 1665. oyciec *Henſhenius* iego wſpoł towarzyſz dokończył tego dzieła. Drugi był X. *Papebrock* ieden z nayzacnieyſzych ſukceſſorow *Bollandego*. To wielkie dzieło zawarte w 47. Tom. in fol. W oſtatnim znayduie ſię początek miesiąca Października. Styczeń, Luty, Marzec, każdy ma 3. Tom. May 6. Tom. do ktorych przydaią *Propyłæum ad Acta Sanctorum*, to ieſt hiſtoryą o Papie-

żach. Czerwiec, Lipiec, każdy ma 7. Tom. Sierpień 6. Tomow. Wrzesień 8. T. przydaią *Martyrologium Usuarda* w Antwerpii R. 1714. Przyrownano ten zbior do sieci w ktorą rożne łapaią się ryby. W nim się znayduią wszystkie wypisy prawdziwe, wątpliwe i fałszywe. Rozumni kollektorow ie roztrząsaią większą część czynow, oczyszczaią i odłączaią życia świętych od baiek, ktoremi niewiadomość lub chciwość ie napełniła. *Bollandus* oyciec tego zbioru mniey był dobrym krytykiem od swych kontynuatorow, nazywaią ich od iego imienia *Bollandistami*.

BOLOGNE, (Jan de) rodem z Douai, uczeń *Michała Anioła*, ozdobił rynek w Florencyi piękną sztuką wyrażaiącą *uwiezienie Sabinki*. *Koń Henryka IV.* nad mostem nowym w Paryżu (*Pont-Neuf*) iest dziełem tego artysty. Umarł w Florencyi około R. 1600.

BOLOGNE, (St. MARTIN de) *patrz* PRIMATICE.

BOLOGNESE, (le) *patrz* GRIMALDI i JAN Nro. LXXVIII.

BOLSEC, (Hieronim Hermes) lekarz w Lugdunie rodem z Paryża; towarzyszył *Kalwinowi* do Genewy, ktory go zaraził błędami swemi, ale wkrotce poróżniwszy się z nim, powrocił do prawowiernego wyznania. Z pism iego mamy *życie Kalwina* w Paryżu 1577. *Zycie Bezé* w Paryżu R. 1582. obydwa in 8vo. Zarzucaią mu protestanci stronność i passyą. *Bolsec* mianował się teologiem i lekarzem, ale iak w tym, tak i w tamtym niemogł się poszczycać bydź pierwszym. Żył ieszcze R. 1580.

BOLSWERD, (Scheldt) rodem z Niderlandu, wiele sztychował podług dzieł, *Rubensa*, *Van-Dycka* i *Jordansa* i dokładnie naśladował gust tych wielkich artystow. *Adam* i *Boetzyusz Bolswerdowie*, sławni sztycharze, niedoszli iednak doskonałości *Scheldta*.

BOLYNGBROCKE, (Pawlet de St-Jean Vicomte de) sekretarz stanu pod krolową *Anną*, wiele należał do spraw i rewolucyi Angielskich, w ostatnich latach panowania tey krolowy. Posłany był do Paryża, dla dokończenia ugody pokoiu między Francyą i Anglią. Był to człowiek uczony i wymowny. Przymioty iego, ziednały mu to samo poważanie w Francyi, ktore miał w Anglii. Gdy przyszedł na operę, wszyscy wstawali wyrządzaiąc mu cześć z mieysc swoich. Po śmierci krolowey *Anny*, *Bolyngbrocke* oddalił się od dworu, dzieląc czas swoy między naukami i rozkoszami. Jednakże obawiaiąc się zamachow nieprzyiacioł swoich, ktorzy sprawili iego wyłączenie z parlamentu, schronił się do Francyi, gdzie sobie obrał rozkoszne pomieszkanie, o milę od Aurelianu. Zaślubił sobie JmP. *de Villette* siestrzenicę JmPani *de Maintenon*. Powrocił potym do Anglii, gdzie go dobrze przyięto. Miał charakter popędliwy; ale obcowanie iego było miłe i dowcipne, a myśli iego okazywały wielki rozum. Umarł bezpotomnie w Betterśea, włości przodkow swoich 25go Listopada Roku 1751 maiąc lat 79. Zostawił wiele *pism Politycznych*, *Pamiętnikow*, *Listow* &c. Zdziwia w nich czytelnikow głęboka wiadomość historyi, wyobrażenia obszerne, i wymowa męzka i obywatelska, ale zarzucaią mu ciemność stylu, gadaninę i myśli źle wydane. Passya go czasem daleko zapędziła, iako w tym, co mowi w *Listach* na historyą, *że rząd kraiu iego złożony, z krola bez okazałości, z szlachty bez niepodległości, z pospolstwa bez wolności*. JmP. *Mallet* wydał Roku 1754. edycyą kosztowną rozmaitych dzieł iego w 5. T. in 4to. i w 9. T. in 8vo. *Listy* w 2. T. in 8vo. *Pamiętniki* in 8vo. są tłomaczone na Francuzkie. Wydano pod iego imieniem: *Examen important de la Religion Chrétienne* in 8vo. Pismo żrące przeciwko wierze chrześciańskiey. Aczkolwiek milord *Bolyngbrocke* był z liczby niedowiarkow, iednakże krzywdę czynią pamiątce iego, przypisuiąc mu to dzieło.

BOLZANI, *patrz* PIERIUS VALERIANUS.

BOMBELLES, *patrz* BONBELLES.

BOMBERG, (Daniel) sławny drukarz rodem z Antwerpii, osiadły w Wenecyi, umarł Roku 1549. uczyniwszy sobie sławę przez wydanie hebrayskiey biblii i rabinow. Cały swoy maiątek łożył, na te wielkie dzieła. Piszą, że trzymał więcey niż sto żydow, ktorzy tłomaczyli lub poprawiali księgi pod prassę iego. On to iest, ktory wydał *Talmud* w 2. Tom. in fol. Twierdzą, że wszystko z pod prassy iego, kśiąg na 4. milionow złota. *Biblia* iego hebrayska iest wielce szacowana w Wenecyi R. 1549. 4. Tom. in fol.

BOMILCAR, wodz Kartagineński, rozumieiąc że znalazł pomyślną porę uczynienia się panem samowładnym, wpadł do miasta, i wyciął wszystkich, ktorzy mu się nadwineli. Młodzież Kartagineńska zebrawszy się, uderzyła na buntownikow, ktorzy się poddali. Herszt ich ukrzyżowany około R. 308. przed Chrystusem. *Bomilcar* z szubienicy wyrzucał obywatelom swoim śmierć tylu wodzow, ktorych zgładzili, ale należało mu uważać, że ci wodzowie byli wielkiemi mężami, a on zaś tylko był łotrem i zdrayca.

BON DE ST-HILAIRE, (Franciszek Xawery) pierwszy prezydent honorarynsz kamery rachunkow w Montpellier, łączył do wiadomości urzędnika, wiadomość literata. Akademie napisow, i towarzystwo krolewskie uczonych w Londynie i Montpellier, uwiadomione o przymiotach iego, wezwały go do swego zgromadzenia. Mąż ten uczony umarł R. 1761. wydawszy niektore dzieła iako to: I. *Mémoires sur les Marons-d' Inde* in 12mo. II. *Dissertation sur l'utilité de la soie des Araignées*.

BONA, (Jan) rodem z Mondowi w Piemoncie R. 1609. generał zakonu *Fulgentium* R. 1651. zaszczycony od papieża *Klemensa IX.* purpurą kardynalską Roku 1669. Po śmierci tego papieża wszyscy ludzie cnotliwi, wyznaczali mu za następcę *Bonę*, co dało okazyą do tego niedorzecznego paszkwillu: *Papa Bona farebbe un Solecismo.* Xiądz *Daugières* odpowiedział *Paszkinowi* tym wierszem.

Grammaticæ leges plerùmque Ecclesia spernit:
Forté erit ut liceat dicere Papa
Bona.
Vana solœcismi ne te conturbet imago:
Esset Papa bonus, si Bona *Papa foret.*

Bona godzien ze wszech miar tiary, niedostąpił iey. Umarł w Rzymie R. 1674. w 65. roku. Łączył do głębokiey erudycyi i do wiadomości starożytności świętey i duchowney, pobożność uprzeymą i oświeconą. Rożne pozostały pisma zebrane w Turynie R. 1747-1753. w 4. Tom. in fol. Naycelnieysze są: I. *De rebus Liturgicis* znayduie się w nim wiele badań ciekawych i interessuiących, względem zwyczaiow, modlitw i obrządkow mszy. II. *Manuductio ad cœlum*. III. *Horologium Asceticum*. IV. *De principiis vitæ chri-*

ſliana, tłomaczone na Francuzkie przez prezydenta *Couſin* i X. *Goujet*. V. *Pſallentis Eccleſiæ harmonia*. VI. *De ſacra Pſalmodia* i inne dobre dzieła pobożności, ktore umyią ſerce i rozum. Kardynał *Bona* utrzymywał liſtowne obcowanie z rożnemi uczonemi ludźmi w Europie.

BONACINA, (Marcin) kanoniſta Medyolańſki, umarł Roku 1631. Jeſt autorem dzieła *Teologii Moralney*, traktatu o *Elekcyi Papieżow*, i drugiego o *Beneficyach*. Te dzieła były drukowane w Wenecyi R. 1754. w 3. Tom. in fol.

BONAMICI, *patrz* Buonamici.

BONAMY, (Piotr Mikołay) hiſtoryograf i bibliotekarz miaſta Paryża, gdzie umarł R. 1770. maiąc lat 76. Był towarzyſzem akademii napiſow: i pomnożył iey pamiętniki rozmaitemi uczonemi dyſſertacyami od R. 1749. Układał peryodyczne piſmo pod tytułem: *le Journal de Verdun*, w ktorym uſiłował to wſzyſtko oddalić, coby mogło naymniey naruſzyć obyczaie i religią, i obrazić miłość własną autorow.

I. BONANNI czyli Buonani, (Jakub) ſzlachcic Syrakuzanin w Sycylii i xiążę de Montalbano, umarł R. 1636. wydał R. 1624. in 4to ſtarożytności oyczyzny ſwoiey pod tytułem: *Syracuſa illuſtrata*, ktore *Dom Franciſzek Bonani* xiążę de *Mont-albano*, kazał przedrukować z wielkim koſztem w Palermie R. 1717. w 2. Tom. in fol. Dzieło to amatorowie ſtarożytności mocno ſzukaią.

II. BONANNI, (Filip) uczony Jezuita, umarł w Rzymie R. 1725. maiąc lat 87. ſprawowawſzy chwalebnie rożne urzędy zakonu ſwego. Zoſtawił wiele dzieł rożnego rodzaiu, ktore po większey części ſą o hiſtoryi naturalney, do ktorey miał panuiącą ſkłonność. Miał zlecenie R. 1698. ułożyć porządnie ſławny gabinet ciekawości X. *Kirchera* należący do kollegium Rzymſkiego. Miał nad nim dozor aż do ſmierci ſwoiey, iedynie ſię tym zatrudniaiąc aby go przyozdobił i powiękſzył. Nayznacznieyſze piſma iego ſą: I. *Recreatio mentis & oculi in obſervatione Animalium teſtaceorum* w Rzymie 1684. in 4to. blizko 500 figur. Napiſał nayprzod to dzieło po Włoſku, i w tym języku wyſzło z druku R. 1681. in 4to. Przełożył ie potym na Łacinę, dla cudzoziemcow. II. *Hiſtoryą kościoła Watykańſkiego z abryſſami dawnemi i nowemi* w Rzymie R. 1696. in fol. po łacinie. III. *Zbior medallow papieżow* od *Marcina V.* aż do *Innocentego XII.* w Rzymie 1699. 2. Tom. in fol. po łacinie. IV. *Katalog towarzyſtw tak zakonnych iako też woyſkowych i rycerſkich z fig. wyrażaiącemi ſtroy każdego zakonu*, po Łacinie i po Włoſku w Rzymie R. 1706. 1707. 1710. i 1711. 4. Tom. in 4to. Naybardziey fig. zalecaią to dzieło, i czynią go wziętym. V. *Obſervationes circa viventia in non viventibus* w Rzymie 1691. in 4to. VI. *Muſæum Collegii Romani Kircherianum* w Rzymie 1709. in fol. VII. *Gabinetto Armonico* 1723. in 4to

BONARDI, (Jan Chrzciciel) uczony doktor w Sorbonnie, narodził ſię w Aix, umarł w Paryżu R. 1756. wſławił ſię wiadomością o rożnych kſięgach i ich autorow. Dzieła iego w rękopiſmach zoſtały. I. *Hiſtoire des ecrivains de la faculté Théologique de Paris*. II. *La biblioteque des Ecrivains de la Provence*. III. *Dictionaire des Ecrivains Anonymes, & pſeudonymes*, uczone i ciekawe. Autor obiecywał wydać to oſtatnie, ktoreby zapewne dobrze było przyięte od uczonych.

BONARELLI, (Guido-Ubaldo) hrabia Włoſki rodem z Urbino R. 1563. Wydoſkonalił talenta ſwoie we Włoſzech i w Francyi. Xiążę Ferrary zlecił mu rożne negocyacye, w ktorych okazał oſobliwſzą zdolność ſwoią w polityce. Talent ktory miał do poezyi poźno ſię okazał. Ale zaraz pierwſze iego dzieło: *Filis de ſcire*, przyrownane było do *Paſtor fido* i do *Amyntu*. Naypięknieyſza edycya tego dzieła ieſt R. 1678. in 24. u *Elzenirow* z fig. przez *le Clerc*, albo też R. 1763. in 8vo. u *Glaſcowa*. Mało ieſt paſterek piſanych tak delikatnie i tak dowcipnie, ale ta delikatność oddala go czaſem od przyrodzenia, a zaś dowcip wprowadza go w wykwintność. Paſterze iego ſą dworakami, a paſterki przeſadzaią ſię w dowcipie, ich rozmowy, ſą rozmowami oſob grzecznego świata. Przyganiano autorowi, że *Klelią* ktora tak wiele należy do oſnowy tego romanſu, tylko oſobą epizodyczną uczynił, a ieſzcze bardziey mu przyganiano, że iey dał miłość, ktorą w ieden czas z rowną żywością dla dwoch czuła paſterzy. Chciał on w oſobnym i umyślnie wygotowanym traktacie bronić ſię, ale uſprawiedliwienie iego w tey mierze, okazuie raczey dowcip iego i erudycyą, aniżeli guſt i rozſądek. *Bonarelli* umarł w Fano R. 1608. Zoſtawił ieſzcze *Mowy Akademiczne*.

BONAROTA czyli Buonarotti, przezwany *Michał-Aniol*, narodził ſię R. 1474. z ſtarey familii w Toſkanii, w Chiuſi. Urodził ſię malarzem. Skłonność iego i talent do malarſtwa tak mocno ſię okazywały, że rodzice iego muſieli mu dać nauczyciela, ktorego uczeń wprędce przeſzedł w 16. roku, w wieku prawie dziecinnym, tak doſkonałe z rąk iego wychodziły dzieła, że ie rownano do naylepſzych robot ſtarożytności. *Juliuſz II. Leon X. Klemens VII. Paweł III. Juliuſz III. Paweł IV. Karol V. Franciſzek I. Koſmus de Medicis*, rzecz poſpolita Wenecka, *Soliman* nawet ſułtan Turecki używali go, a dzieła iego ich zdziwiały. Wydał abrys kościoła S. *Piotra* w Rzymie, i po części go wyſtawił. Umarł w Rzymie 1564. *Koſmus de Medicis* kazał wykraść ciało iego w nocy, i zawieść ie do Florencyi, uczeni, literaci i artyści miaſta tego ubiegali ſię: aby mu ſprawić wſpaniały obrządek pogrzebowy. Naypięknieyſze dzieła iego ſą: I. *Sąd oſtateczny* malowany alfreſco takim wyrazem i wybitnością, że patrzący przerażeni ſą tym ſtrachem, ktory ten dzień ſtraſzliwy ſprawi. II. *Kupido* z marmuru wielkości naturalney rożny od tego, ktoremu wlewał ramie, i zagrzebał go w winnicy, dla zażartowania z amatorow ſtarożytności. III. *Statua Bachuſa* na ktorey ſię oſzukał *Raphael* rozumieiąc ią bydź dziełem *Phidiaſa* lub *Praxiteleſa*. Wyraz pędzla iego ieſt hardy, wſpaniały i ſtraſzny, naturę udawał w całey iey okazałości. Szkoda, że mu nie zprzyiały gracye. Wyraz głow iego ma nadto ſurowości, a kolorit nazbyt ieſt ponury, a w kompozycyach znayduie ſię czaſem dziwaczność. Już dziś ledwie kto wſpomina tę baykę, że *kazał przybić człowieka do krzyża* dla lepſzego wyobrażenia głowy Chryſtuſa umieraiącego; iak gdyby twarz człowieka umieraiącego z roſpaczą, mogła bydź wzięta za wizerunek twarzy Boga, poświęcaiącego ſię dobrowolnie za narod ludzki! *Michał-Aniol* niepotrzebował tego ſpoſobu, a do tego zupełnie był przeciwny, charakterowi i obyczaiom iego. Nayznacznieyſza część dzieł iego ſnycerſkich i ma-

larſkich znayduie ſię w Rzymie; reſzta rozproſzona w Florencyi, w Bononii, w Wenecyi, w Francyi i po innych mieyſcach. *Aſcanio Condivi* uczeń iego, wydał *żywie* ſwego miſtrza po Włoſku, ktorego naylepſza edycya w Florencyi R. 1746. in fol. z fig. Sztychowania podług dzieł tego artyſty ſą w wielkim ſzacunku. Dwoch ieſzcze było Buonarotti z tey ſamey familii, ktorzy ſobie znamienite zrobili imie: ieden (*Michał Aniol*) ſwoiemi rymopiſmami, drugi (Filip) piſmami o ſtarożytnościach. Że te ſą ſzacowane i rzadkie w ſamych nawet Włoſzech, należy ſię ie tu wymienić. I. *Oſſervazione iſtoriche ſopra alcuni Medaglioni*, bez imienia autora w Rzymie 1698. in 4to. II. *Oſſervazione ſopra alcuni frammenti di Vaſi antichi* &c. w Florencyi R. 1716, in 4to.

BONAVENTURA, (S.) narodził ſię R. 1221. w Bagnarea w Toſkanii, wſtąpił do zakonu braci mnieyſzych i był uczniem *Alexandra de Hales*. Ten nauczyciel mowił o nim, że ſię zdaie iakoby grzech *Adama* nienaruſzył brata *Bonaventurę*. Był naſtępnie w zakonie ſwoim profeſſorem filozofii, teologii, a potym generałem 1256. Gdy arcy-biſkupſtwo Eboraceńſkie zawakowało, *Klemens IV.* ofiarował ie *Bonawenturze*, ale ten święty mąż niechciał ie przyiąć. Po ſmierci tego papieża, kardynali obowiązali ſię tego uznać za papieża, ktorego będzie mianował *Bonawentura*; za iego zdaniem *Grzegorz X.* wyniesiony na ſtolicę apoſtolſką. Papież ten obdarzył *Bonawenturę* purpurą kościoła Rzymſkiego, i wyniosł go na biſkupſtwo Albańſkie. Nowy kardynał udał ſię za *Grzegorzem* na zbor do Lugdunu R. 1274. i umarł z wielkiey pracy i trudow, ktore podiął gotuiąc materye, ktore miały bydź na tym zborze roztrząſane. Kardynał *de Oſtia* miał mowę pogrzebową. Zebrano dzieła iego w Rzymie R. 1588. 7. kſiąg w 6. T. in fol. przedrukowane w Wenecyi R. 1751. i 1756. w 14. T. in 4to. Pierwſze 2. zawieraią w ſobie *Kommentarze na Piſmo S.* 3ci *Kazania*. 4ty. i 5ty. *Kommentarze* na prowerbialiſtę. 6ty. i 7my. *Dzieła moralne*. VIII. *Dzieła* ściągaiące ſię do zakonnikow. Jego *medytacye o życiu Jezuſa Chryſtuſa*, napełnione ſą okolicznościami, ktore ſię nieznayduią w ewangelii, naprzykład, gdy opiſuie narodzenie pańſkie mowi " Syn Boży wychodząc z żywota ſwoiey matki, żadnego iey " nieſprawuiąc bolu, ſpuścił ſię " na ſiano będące przy iey nogach. " Schwyciła ſię, wzięła dziecię " na ręce, uściſkała ie ſerdecznie, " położyła ie na łono, i obmyła " mlekiem ſwoim, ktore obficie " płynęło; a potym powineła ie " w zaſłonę z głowy ſwoiey, i " złożyła ie w żłobie. Woł i o" ſioł padli na kolana, położyli " głowy ſwoie na żłobie, chucha" ły na dziecię aby ie rozgrzać, " iak gdyby poznali pana ſwego." Mimo tego uſzczegulnienia, ktore okazuią doktora XIII. wieku, a o ktorych nam donoſi *Fleury*, znayduie ſię w piſmach iego pobożność uprzeyma, ktora bardziey uymuie ſerce niż rozum. Nadano mu imie *Doktora Seraficznego*. Znayduie ſię ieden *Liſt*, ktory ten pobożny mąż piſał w 30. lat tylko po ſmierci S. *Franciſzka*, w ktorym ſię iuż gorżko żali na rozwolnienie karności zakonney w ſynach tego S. oyca. Wyrzuca im przepych w budynkach, natręctwo w domaganiu ſię iałmużny, ktore ſprawowało, że ich mieli podrożni, iak złodzieie, chciwość, prożnowanie, życie tułaczne wielu &c. &c. Przykłady, iako też i nauki *Bonawentury* ſprawiły znaczną poprawę tych bezprawiow i przeſtępſtw. Pomieſzczony w liczbę doktorow kościoła. X. *Boule* opiſał *żywot* iego. Z piſm tego doktora znayduie w Polſkim ięzyku. I. *Wykład taiemnic Mſzy świętey* tłomaczenia *Karola Strachowſkiego*, w Warſzawie 1717. in 4to. II. *Sześć cnot przełożonym potrzebnych* przez X. *Stanisława Rochowicza* w Lubom. 1612. in 4to. III. *Pſalterz Boga rodzicy* na wiersz Polſki tłomaczony przez *Andrzeia Maſkiego* w Krakowie 1641. w Wilnie 1695. tamże 1750. in 8vo.... IV. *Pochodnia Duchowna* czyli *Pobudka do miłości Boſkiey* w Krakowie 1609. in 8vo. V. *Zwierciadło zakonności nowicyuſzom i profeſſom ſporządzone* w Krakowie R. 1688. in 8vo.

BONAVENTURI, *patrz* Capello.

BONBELLES, (Henryk Franciſzek hrabia de) kommiſſarz woyſkowy, potym generał leytnant woyſk krola Francuzkiego, kommendant na granicach Lotaryngii Niemieckiey, umarł roku 1760. maiąc lat 80. Miany za mężnego officera i człowieka wielkiey roſtropności. Zoſtawił dwa dzieła mocno ſzacowane. I. *Mémoires pour le ſervice journalier de l'Infanterie* 1719. 2. T. in 12. II. *Traité des Evolutions militaires* in 8vo.

BOND, (Jan) kritik i kommentator, narodził ſię w hrabſtwie Somerſet R. 1550. Przez kilkanaście lat był miſtrzem ſzkolnym, a w końcu życia ſwego lekarzem. Umarł R. 1612. z piſm iego nayznamienitſze ieſt *Kommentarz na Horacyuſza* zachwalony. Naypięknieyſza edycya *Elzewira* R. 1676. wydano inną w Aurelianie niemniey piękną.

BONDELMONT, kawaler z Florencyi przyrzekł zaślubić ſobie pannę z familii *Amideow*. Dama pewna z domu *Donati* odradziwſzy mu, własnę corkę dała mu w małżeńſtwo. Urażeni tą obelgą *Amideowie*, ukłuli *Bondelmonta* w ſam dzień wielkanocy, gdy ſzedł do kościoła. To morderſtwo podzieliło miaſto i ſzlachtę Florencką na dwie ſakcye w R. 1215. Ta ktora ſię ięła za *Bondelmonta* nazwana *Gwelfami*; druga *Gibellinow* utrzymywała ſtronę *Amideow*.

BONET, (Teofil) lekarz z Genewy urodził ſię 1620. umarł R. 1689. Udzielił powſzechności uwagi, ktore poczynił przez lat 40. ſprawuiąc obowiązki lekarza. Nayznacznieyſze dzieła iego ſą: I. *Theſaurus Medicinæ practicæ* 5. T. in fol. 1691. Jeſt to zupełna biblioteka medyciny. II. *Medicina ſeptentrionalis* 1689. i 1686. 2. T. in fol. *Zbior rozumowania i doświadczeń poczynionych w północnych częściach Europy*. III. *Mercurius Compitalitius* w Genewie 1582. in fol. IV. *Sepulchretum* czyli *Anatomia practica* w Genewie 1679. w 3. Tom. in fol. i w Lugdunie Roku 1700. z przypiſkami *Mangeta*. Aczkolwiek tytuły tych kſiąg zdaią ſię dziwaczne, i format ich nieobiecuie wielkiey zwięzłości, iednakże były wzięte, niżeli *Boerhawe* wynalazł ſztukę ułożenia medycyny w Aphoriſmy. Dziś ſię ieſzcze nawet radzą *Boneta*.

BONFADIO, (Jakub) narodził ſię w Salo blizko ieziora Garde, ſekretarz niektorych kardynałow, nauczał pomyślnie w Genuy politykę i retorykę. Rzeczpoſpolita Genueńſka zleciła mu piſanie iey hiſtoryi. Dzieiopis poświęciwſzy pioro ſwoie prawdzie, obruſzył niektore familie, nierade, że mowił prawdę i urażone, że ią mowił w ſpoſobie ſatyrycznym. Szukano ſrzodkow zemſzczenia ſię: oſkarżono go o wy-

ſtępek godzien ognia. Już go miano żywcem ſpalić, gdy przyiaciele iego pozyſkali za łaſkę, aby mu głowę ucięto; wyrok ten wykonany R. 1560. Piſma iego ſą: I. *Hiſtorya Genueńſka*, o ktorey mowiliśmy, w ktorey dokładnie opiſuie ſtan tey rzeczypoſpolitey od R. 1528. aż do R. 1550. w 1. T. in 4to *Papiæ* 1586. Piſana w ięzyku Łacińſkim ale *Bartłomiey Baſchetti* przełożył ią na Włoſkie. To tłomaczenie drukowane w Genewie R. 1586. in 4to. ieſt rzadkie. II. *Liſty* i *Poezye* Włoſkie wydane pierwſze R. 1746. w Breſcii z *życiem* iego; drugie R. 1747. in 8vo.

BONFILIUS, *patrz* AURIFICUS.

BONFINIUS, (Antoni) rodem z Aſcoli wezwany był do Węgier przez *Macieia Korwina*. Piſał *Hiſtoryą* tego kroleſtwa, ktorą doprowadził do roku 1445. w XLV. kſięgach. *Sambuc* ią kończył i wydał zupełną edycyą roku 1568. Jeſt inna R. 1606. in fol. *Bonfinius* kocha prawdę, ale do niey czaſem łączy ſatyrę. *Raderus* mu wyrzuca zbyteczne naśladowanie ſtylu Poganow.

BONFRERIUS, (Jakub) Jezuita kommentator niektorych kſiąg piſma S. narodził ſię w Dinan, umarł w Turnai roku 1643. maiąc lat 70. Był to mąż wielkiey pobożności. Napiſał także *Onomaſticon* mieyſc i miaſt wyrażonych w piſmie S. Drukowane w Amſterdamie R. 1707. in fol. *Kommentarze* iego wyſzły w Antwerpii R. 1625. in fol.

BONGARS, (Jakub) kalwin rodem z Orleans, konſyliarz *Henryka IV.* ſprawił chwalebnie ważne zlecenia, ktore mu ten krol powierzył. *Sixtus V.* wydawſzy bullę piorunuiącą w R. 1585. przeciwko krolowi Nawarry i xiążęciu *de Condé*; *Bongars*, ktory ſię na ten czas znaydował w Rzymie, ułożył śmiałe przeciwko niey piſmo, i ſam ie przybił na polu Flory. Umarł w Paryżu 1612. maiąc lat 58. Dzieła iego ſą: I. Edycya *Juſtina* z uczonemi przypiſkami. II. Zbior *Liſtow* Łacińſkich, piſanych z guſtem, ktorych ſtyl okazuie cnotliwość autora, ale mało co donoſzą o ſprawach owych czaſow Jm PP. z Port-Royal ogłoſili ich tłomaczenie pod imieniem *Briaville* R. 1695. in 12mo. III. *Zbior Dzieiopiſow* krucyat pod tytułem: *Geſta Dei per Francos* in fol. R. 1611.

BONICHON, (Franciſzek) kapłan oratorii, a potym pleban w Angers, umarł R. 1662. Jeſt autorem dzieła pod tytułem: *Pompa Epiſcopalis*. Dzieło to ciekawe i wzięte, ułożone z okazyi nominacyi *Henryka Arnauld* na biſkupſtwo Angerſkie. Zoſtawił także grubą kſięgę. in 4to. pod tytułem: *L'Autorité Epiſcopale, défendue contre les nouvelles entrepriſes de quelques réguliers mendiants* w Angers 1658.

BONIFACIO, (Balthazar) uczony Wenecyanin, arcy-kapłan w Rowigo, archidyakon w Trewizie, nakoniec biſkup w Capo d'Iſtrya, nauczał w początku prawa w Padwie. Należy mu ſię wdzięczność za uſtanowienie akademiow w Padwie i w Trewizie dla młodzieży ſzlacheckiey. Prałat ten, ktory umarł R 1659. w 75. życia ſwego, zoſtawił rozmaite dzieła wierſzem i prozą. I. *Poezye Łacińſkie* 1619 in 16to. II. *Hiſtoria Trevigiana* in 4to. III. *Hiſtoria ludicra*, R. 1656. in 4to. Znayduie ſię w tych opiſach erudycya rozmaita i intereſſuiąca.

I. BONIFACY, hrabia Rzymſkiego państwa, znamienity bardziey przyiaźnią *S. Auguſtyna* aniżeli ſwoiemi ſprawami, wypędzony z Affryki od Wandalow; umarł R. 432. z rany, ktorą odebrał na potyczce przeciwko *Aetiuſowi*.

II. BONIFACY, (Swięty) apoſtoł Niemiecki narodził ſię w Anglii R. 680. *Grzegorz II.* wyſłał go w R. 719. na połnoc, pracować w nawracaniu niewiernych. Sprawował miſſyą ſwoią w Turingii, w Haſſyi, w Fryzyi i w Saxonii, i tam nawrocił znaczną liczbę bałwochwalcow. Papież dowiedziawſzy ſię o powodzeniach iego, wezwał go do Rzymu, uczynił go biſkupem, i wyſłał na powrot do kraiow Niemieckich. Powrot iego ieſzcze ſzczęśliwſzy, nagle ſprawił rozkrzewienie wiary świętey. Nawrocił narody Bawarſkie, a ſława imienia iego, i prac apoſtolſkich roznieſła ſię po całey połnocy. *Grzegorz III.* zaſzczycił go *Palliuſzem* i tytułem arcybiſkupa, daiąc mu pozwolenie erygowania biſkupſtw w kraiach nowonawrocnych, zakończył życie ſwoie męczeńſtwem: Dnia iednego wybrawſzy ſię w drogę dla daiia Sakramentu niektorym chrześcianom, poganie z Fryzyi przeſzyli go mieczem, w R. 754. Złożył iuż był arcybiſkupſtwo Moguńſkie, dla *Lulluſa* ucznia ſwego. Zoſtały ſię po tym apoſtole *Liſty* ktore zebrał *Serrarius* R. 1629 in 4to i *Kazania* w kollekcyi *D. Martennego*; okazuie ſię w nich gorliwość, ſzczerość i inne cnoty, ale ſtyl niegładki i niewyborny.

III. BONIFACY, I. (Swięty) naſtępca papieża *Zozyma* R. 418. ceſarz *Honoryuſz* utrzymał go na ſtolicy apoſtolſkiey przeciwko archidyakonowi *Elaliuſowi*, ktory opanował, był kościoł Lateraneńſki. Temu to papieżowi *S. Auguſtyn* przypiſał ſwoie *IV. Kſięgi* przeciwko błędom *Pelagiuſza*. Umarł w Wrześniu R. 422.

IV. BONIFACY II. naſtąpił po *Felixie IV.* R. 530. On był Rzymianinem, ale oyca miał Gota. Przymuſił biſkupow na zbor zgromadzonych do Bazyliki S. Piotra, aby go upoważnili do nominowania po ſobie naſtępcy, i wyznaczył *Wigiliuſza* dyakona, ale ci ſami pralaci, na innym zborze znieśli to, co ſię ſtało na pierwſzym przeciwko kanonom i zwyczaiom. Jeſt *Liſt* iego do *S. Cezarego* w Arles w Kſiędze: *Epiſtolæ Rom. Pontificum* przez D. *Conſtant.* Umarł R. 532.

V. BONIFACY III. wſtąpił na ſtolicę apoſtolſką w R. 606. po śmierci papieża *Sabiniana*. Zebrał zbor złożony z 72. biſkupow, na ktorym wyklęto tych, ktorzyby wſpomnieli o wyznaczeniu naſtępcow papieżom i biſkupom za ich życia. Umarł 12. Liſtopada tegoż ſamego roku. Powiadaią że otrzymał od ceſarza *Fokaſa*, ażeby patryarcha Carogrodzki nie brał tytułu *Biſkupa powſzechnego*. Przydaią i to, że mu pozwolił drugiego mieyſca między patryarchami.

VI. BONIFACY IV. ſyn lekarza z Waleryi i kraiu Marſow, naſtąpił po *Bonifacym III.* roku 607. Ceſarz Fokas uſtąpił mu *Pantheona*, świątnicę wyſtawioną przez *Agryppę* na cześć *Jowiſza Mściciela* i innych bożw pogańſkich. Papież obrocił ią na kościoł poświęcony N. Maryi pannie i wſzyſtkim świętym. I to ieſt epoka uroczyſtości wſzyſtkich SS. poſtanowioney 1. Liſtopada. Ten kościoł trwa do tych czas, pod imieniem *Panny Maryi de la Rotonda*. Umarł R. 614. przypiſuią mu niektore dzieła, ktore nie ſą iego właſne.

VII. BONIFACY V. Neapolitańczyk naſtępca *Deodata* roku 617. umarł R. 625. Zakazał ścigać tych, ktorzyby ſzukali ucieczki w kościołach.

VIII. BONIFACY VI. Rzymianin, papież po *Formozym* w R. 896. Dni tylko 15. ſiedział na

ſtolicy, że tylko został wybrany od fakcyi ludu, a potym złożony od duchowieńſtwa przed koronacyą, mają go za antipapę.

IX. BONIFACY VII. przezwany *Francon* antipapa, zaboyca *Benedykta VI.* i *Jana XIV.* kazał ſię uznać za papieża w roku 984. dnia 20. Sierpnia. Umarł nagle naſtępuiącego Grudnia. Będąc celem przeklęſtwa powſzechnego, i potomności, zaſłużoną choć po śmierci odebrał obelgę. Pokłuto trupa iego włoczniami, wleczono go przywiązanego za nogi, i zoſtawiono nagiego, na rynku przed ſtatuą *Konſtantyna*.

X. BONFACY VIII. (Benedykt Kaietan) nayprzod rzecznik konſyſtorſki, protonotaryuſz apoſtolſki, kanonik Lugduńſki i Paryzki, potym zaſzczycony purpurą od *Marcina II.* oſadzony na ſtolicy apoſtolſkiey, po złożeniu kluczy *S. Celeſtina*, w R. 1294. Piſzą że mu pogroził piekłem, ieżeli nieuſtąpi z papieztwa; ſtrach ten przyłączony do proſtoty 80. letniego penitenta, i nieſpoſobności ſprawowania urzędu tak znakomitego, zniewolili go do złożenia tyary. *Bonifacy* rozpoczął rządy ſwoie, od oſadzenia w więzieniu poprzednika, i włożenia interdyktu na całe kroleſtwo Duńſkie. Jeſzcze ſurowiey ſię obſzedł z familią *Kolonnow*. Dom ten należał do ſtrony *Gibellinow* przywiązanych do ceſarza, a nieprzyiaźnych papieżom. *Bonifacy*, iak piſzą, nim został papieżem, tęż ſamą utrzymywał fakcyą, a prześladował ią, wſtąpiwſzy na ſtolicę apoſtolſką. Powiadaią, że gdy w popielec arcybiſkup Genueńſki ſtanął przed papieżem, *Bonifacy* rzucił mu w twarz popioł mowiąc: *Pamiętay żeś ieſt Gibellinem, i że przyidzie ten czas, iż ſię z Gibellinami w proch obrocisz. Kollonnowie* obawiaiąc ſię tego męża zapalczywego, ogłoſili piſmo, w ktorym ſię proteſtowali przeciwko iego elekcyi, i odwoływali ſię do zboru powſzechnego, w tym wſzyſtkim, coby przeciwko nim mogł poſtanowić. *Bonifacy* wyklął ich iak Heretykow, zbierał woyſko dla poparcia klątwy ſwoiey, i ogłoſił przeciwko temu domowi krucyatę. Gwałtowności tego papieża tak mocno wzruſzyły wſzyſtkich umyſły że *Sciara Collonna* ſchwytany od rozboynikow morſkich i przykuty do wioſła, powiedział, że *przenoſi niewolą nad wſzyſtkie te przykroſci, ktorych mu ſię lękać trzeba po tym mściwym Papieżu*. Krucyata ſprawiła ugodę między papieżem i domem *Kolonnow*. Ale i to nie uczyniło *Bonifacego* ſpokoynym. Z iedney ſtrony podburza xiążąt Niemieckich przeciwko *Albertowi*, zakazuie im, aby go nieuznali za krola Rzymſkiego, i nierychley ſam go uznaie za ceſarza, aż mu przyrzekł, że wypowie woynę *Filipowi pięknemu* krolowi Francuzkiemu; z drugiey ſtrony pobudza przeciwko temu krolowi, właſnego brata *Karola Walezyuſza*, daie kroleſtwo Francuzkie *Albertowi*, i wydaie bullę, w ktorey mowi że " Bog go poſtanowił aby „ rządził krolami i kroleſtwami „ *Filip piękny* kazał ſpalić takową bullę w Paryżu. *Bonifacy* mścił ſię ogłaſzaiąc konſtytucyą *Unam Sanctam*, w ktorey władzę świecką poddaie władzy duchowney. Tak wielkie prztenſye wſpierał oſobliwſzemi dowodami " *Jezus* „ *Chryſtus* bliſki męki ſwoiey, żąda od uczniow dwoch mieczow; „ więc te dwa miecze ſą oczywiście dwa mocarſtwa *Sacerdotium* i *Imperium*: te dwa miecze „ ſą w ręku apoſtołow, ponieważ „ J. C. mowi do *S. Piotra: Schoway twoy miecz do pochew*, iakby mowił: *ten miecz ieſt twoy.*

„ Bog

„ Bog na początku świata ſtworzył dwa światła. Wielkie światło ieſt *Sacerdotium*; ktore iako ſłońce oświeca ſwą właſną „ iaſnością. Mnieyſze światło „ ieſt *Imperium* ktore iako księżyc ma tylko pożyczaną iaſność. „ Wielka część doktorow, i xiążęta, i ci nawet ktorzy byli przeciwni papieżowi, nieodrzucali te dowody; ſtarali ſię tylko zapobiedz ich konſekwencyom. Widzieli że te dwa światła, były ſłońce i księzyc, i nic więcey; i że dwa miecze, były tylko mieczami, iako miecz *S. Piotra*. Nic więcey nad to mowi *Fleury*, nie można dowodzić. *Bonifacy* wydał nakoniec bullę piorunuiącą, kładąc interdykt na całą Francyą. *Filip* zgromadziwſzy trzy ſtany państwa, poſtanowił aby ſię odwołano do przyſzłego zboru. *Nogaret* udaie ſię do Włoch, pod pretextem doniesienia o tym odwołaniu, ale w ſamey rzeczy aby uwieść papieża Natrafił go w Agnani mieście do niego należącym; gdzie ſię rodził. *Nogaret* złączył ſię z *Sciarrą Kolonną*: ktory, iak piſzą, popełnił tę dzikość, że dał policzek rękawiczką papieżowi. *Nogaret* przydał mu ſtraże, chcąc go zabrać do Lugdunu, gdzie miał bydź zbor zwołany. *Bonifacy* w tym zamieſzaniu, ubrał ſię w odzienia papiezkie, włożył tyarę na głowę, wziął klucze do iedney, krzyż do drugiey ręki, i mowił; *że będąc papieżem, chce umierać iak papież*. Umarł w mieſiąc z gryzoty w Rzymie R. 1303. gdzie ſię udał wyrwawſzy ſię za pomocą mieſzkańcow w Agnani z mocy Francuzow. W wilią dnia wzięcia ſwego gotował bullę, ktorą miał kazać ogłoſić nazaiutrz w dzień narodzenia Nayświętſzey Panny. Gdzie mowi między innemi, *że miał władzę rządzić nad krolami żelazną rozgą, i kruſzyć ich iak naczynia gliniane*. Papież ten kanonizował S. *Ludwika* krola Francuzkiego, i poſtanowił R. 1300. Jubileuſz co ſto lat, maiący ſię odprawować. Opaſał Tyarę drugą koroną. Zebrał w roku 1298. VI. kſięgę *Decretalium* nazwanych *Sextæ*, ktorych nayrzadſza edycya Moguńſka 1465. in fol. Zoſtawił niektore piſma. Był uczony na ſwoy wiek, ale miał naukę nieiaſną, i nierozſądną, ktora nie wiele więcey waży, iak niewiadomość.

XI. BONIFACY IX. Neapolitańczyk z familii ſzlachetney, ale do oſtatniego przyſzłey uboſtwa, został kardynałem R. 1381. i papieżem R. 1386. po śmierci *Urbana VI.* pod czas ſchizmy na zachodzie. Niektorzy dziejopiſowie chwalą czyſtość iego; ale więkſza część wyrzuca mu łakomſtwo lichwę i nepotyzm. Umarł roku 1404. Papież ten uſtanowił *annates* wiecznemi czaſy.

XII. BONIFACY, (Jacek) ſławny rzecznik w parlamencie w Aix, narodził ſię w Forcalquier w Prowancyi R. 1612. umarł roku 1695. wſławił ſię w kraiu ſwoim, piſmami prawnemi temuż ſłużącemi.

BONJOUR, (Wilhelm) Auguſtyanin narodził ſię w Tuluzie roku 1670. wezwany do Rzymu przez wſpoł brata ſwego kardynała de *Noris* R. 1695. *Klemens XI.* miał dla niego oſobliwſzy ſzacunek i użył go w wielu okazyach. Papież ten uſtanowił kongregacyą, ktoraby ściśle roztrząſała *Kalendarz Grzegorza*. X. *Bonjours* podał temu towarzyſtwu wyborne uwagi. Ten uczony zakonnik umarł w Chinach R. 1714. gdzie go zaprowadziła gorliwość opowiadania ſłowa boſkiego. Umiał z gruntu języki orientalne, oſobliwie Koftow. Zoſtawił: I. *Dyſſertacye na Piſmo S.* II. -- na *Mo-*

numenta Coptorum Bibliothecæ Vaticani, &c.

BONNA, *patrz* w ſuplemencie.

BONNA, wieśniaczka z Waltelinu, paſła owce, gdy ią natrafił *Piotr Brunoro* ſławny woiownik Parmeńſki. Mąż ten zadziwiony wſpaniałością i żywością tey dziewicy, zabrał ią z ſobą, i uczynił ią ſwoią lubownicą. Miał ofobliwſze ukontentowanie brać ią z ſobą na polowanie, gdzie przebrana w ſuknie męzkie na koniu, dawała dowody zręczności i odwagi ſwoiey. Znaydowała ſię przy nim, gdy ſię chwycił ſtrony hrabiego *Franciſzka Sforcyi*, przeciwko *Alfonſowi* krolowi Neapolitańſkiemu; była przy nim, gdy ſię powrocił w ſłużbę krola *Alfonſa*, ſwego pierwſzego pana. *Bonna* umiała potym tak zręcznie ziednać umyſły Wenetow dla ſwego amanta, że mu oddano pod kommendę woyſka tey rzeczypoſpolitey, z penſyą roczną 20000. czerw: złot: *Brunoro* uięty tak znacznemi przyſługami, zaślubił ſobie dobrodzikę ſwoię. *Bonna* po tym małżeńſtwie ieſzcze bardziey okazywała wielkość męztwa ſwego. Nadewſzyſtko ſię wſławiła pod czas woyny Wenetow przeciwko *Franciſzkowi Sforcyi* xiążęciu Medyolańſkiemu. Przymuſiła nieprzyiacioł do podania ſobie zamku Pawano bliſko Breſcii, przypuſciwſzy do niego attak, ſama będąc zbroyno na czele ſzturmuiących. Senat Wenecki maiąc zupełne zaufanie w przymiotach woiennych tych dwoch małżonkow, wyſłał ich na obronę Negreponту przeciwko Turkom. Tak mężnie bronili tey wyſpy, że przez cały czas ich tam znaydowania ſię, nic niemogli Turcy zyſkać. *Brunoro* umarł w Negreponcie, gdzie go okazale pochowano. Sławna *Bonna* powracaiąc do Wenecyi w drodze umarła R. 1466. w mieście należącym do Morei: zoſtawiwſzy z ſwego małżeńſtwa dwoch ſynow i imie nieśmiertelne.

BONNEAU, *patrz* Miramon.

BONNECORSE, poeta Francuzki i Łaciński z Marſylii, konſul Francuzki w wielkim Kairze i w Seyde umarł R. 1706. Zoſtawił *Poezye* w Leydzie 1716. in 12 *Boileau* umieścił *dzieła* iego prozą i wierſzem pod tytułem: *la Montre d'amour*, w ſwoie rymopiſmo: *Lutrin*, między kſiążki zarzucone. *Bonnecorſe* mſzcząc ſię napiſał *wierſz* w X. pieśniach pod tytułem: *le Lutrigot*, parodia niedorzeczna *Lutrina*.

I. BONNEFONS, (Jan) poeta Łaciński, narodził ſię w roku 1554. w Klermont w Auwergnii, ſprawował urząd general-leitnanta w Bar-ſur-Seine. Jego *Pancharis* i wierſze piſane w guście *Katulla*, ſą w guście dzieł teraźnieyſzych, ktore ſię naybardziey zbliżaią do delikatności i wyobrażenia miłego i łatwego tego ſtarego autora. *La Bergerie* przełożył *Pancharis* na wierſz Francuzki, ale cale niepodobny do oryginału. Rymopiſma *Bonnefonſa* znayduią ſię przy dziełach *Bezego*, w edycyi tego autora, ktorą wydał *Barbou* R. 1757. in 12mo. Jeſt i inna edycya Londyńſka, R. 1720. i 1727. in 12mo. *Bonnefons* umarł R. 1614. zoſtawiwſzy ſyna, ktory ſię rowniez wſławił wierſzem Łacińſkim.

II. BONNEFONS, (Amabilis) Jezuita, rodem z Riom ieſt autorem wielu kſiąg do nabożeńſtwa, ktore były wzięte w owych czaſach. Naycelnieyſze ſą: I. *L'année Chrétienne, Rok Chrześciańſki*, 2. T. in 12mo. To dzieło znayduie ſię w Polſkim ięzyku. II. *Żywoty Swiętych* w 2. T. in 8vo. &c. Styl iego niegładki, i

niepoprawny. Umarł w Paryżu R. 1653.

BONNET, *patrz* Bonet i Torras.

I. BONNEVAL, (Klaudyuſz Alexander hrabia de) pochodził z ſtarey familii z Limozinu, wcześnie udał ſię do woyſka, i ſłużył z zaſzczytem w Włoſzech pod *Catinatem* i *Vendome*. Byłby doſzedł do naypierwſzych doſtoieńſtw woyſkowych, gdyby dla pewnych nieprzyiemności nie był porzucił oyczyznę ſwoią w roku 1706. Miniſter *Chamillart*, ktory go nie cierpiał, ſprawił że go ſkazano pod miecz katowſki dnia 24. Stycznia 1707. Cesarz wypowiedziawſzy woynę w R. 1716. porcie Ottomańſkiey hrabia *de Bonneval* dzielił pod xiążęciem *Eugeniuſzem* ſławę dobrego dowodzenia w tey woynie tego wodza. Dał znakomite dowody męztwa ſwego na potyczce pod Peterwaradinem. Był na ten czas generałem-majorem. Nie miał około ſiebie iak tylko koło 200. ludzi ſwego regimentu, gdy go obſkoczył znaczny hufiec Janczarow, bronił im ſię z niewypowiedzianą odwagą. Nakoniec zrzucony z konia, i przebity włocznią, padł pod konie. Zołnierze iego zrobili mu wał pierſiami ſwemi, rozpędzaiąc nayśmielſzych i drugich do ucieczki przymuſzaiąc. Wſzyſcy prawie poginęli; dziefiąciu tylko uſzło śmierci, ktorzy wziąwſzy generała ſwego, zanieśli go z tryumfem do woyſka zwycięzkiego. Zoſtał na ten czas generałem-leitnantem-feld-marſzałkiem, w R. 1720. nieoſtrożne prowadząc diſkurſa o xiążęciu *Eugeniuſzu* i margrabinie de *Prié* żonie kommendanta generalnego Niederlandow, utracił wſzyſtkie urzędy woyſkowe, i ſkazany na rok do więzienia. Pozyſkawſzy wolność udał ſię do Turczech, w myśli zemſzczenia ſię kiedyżkolwiek na nieprzyiacielach ſwoich. Zbiſurmanił ſię, i uczyniony Baſzą trzytulnym, generałem artilleryi, nakoniec Topigi-Baſzą. Umarł R. 1747. maiąc lat 75. kochany i ſzacowany od ſołtana i poddanych iego. Miał ſyna zwanego zaraz hrabią *de la Tour*, a potym *Soltman*, ktory naſtąpił po oycu na mieyſce Topigi-Baſzy. Hrabia *de Bonneval* miał przezorność, rozum, przemyſł, roſtropność i męztwo, ale w rozmowach ſwoich był uſzczypliwy i ſatyryczny, dziwaczny w poſtępkach ſwoich, ofobliwſzy w guſtach ktore miał. Życie iego było przeplatane nadzwyczaynemi okolicznościami. Wywołany z Francyi, odważył ſię przybyć do Paryża i publicznie ſię żenić. Chociaż był muzułmanem, ale nie więcey trzymał ſię religii mahometańſkiey, iak chrześciańſkiey. Mawiał: *że tylko zamienił czapkę nocną za zawoy*. Żona iego z domu *Bironow*, umarła w Francyi R. 1741. bez potomnie. Jego *Pamiętniki prawdziwe*, i iego *nowe pamiętniki romanſowe* wydrukowane w Londynie R. 1755. w 5. T. in 12.

II. BONNEVAL, (René de) narodził ſię w Mans, umarł w Stycznu R. 1760. Jeſt umieſzczony w liczbę autorow i poetow pomiernieyſzych. Zoſtawił rożne dzieła wierſzem i prozą. I. *Momus au cercle des Dieux*. II. *Réponſe aux Paradoxes de l'Abbé des Fontaines* III. *Critique du Poëme de la Henriade*. IV. *Critique des lettres Philoſophiques*. V. *Elémens d'education*.

BONNIVET, *patrz* Gouffier.

I. BONOSIUS, (Quintus) ſyn kraſſomowcy pewnego, narodził ſię w Hiſzpanii. Po śmierci oyca, udał ſię w ſłużbę woyſkową, gdzie ſię doſłużył doſtoieńſtwa namieśnika cesarza *Probuſa*, w

Gaulach. Kazał się ogłośić cesarzem w tym swoim departamencie w R. 280. gdy w ten sam czas *Proculus* to samo czynił w Germanii. *Bonosius* schwytany i powieszony R. 281. *Probus* ktory mawiał o tym buntowniku, przywiązanym do wina, że on się rodził aby pił, a nie aby żył, rzekł widząc trupa iego: *to nie człowiek wiśi ale butelka... Proculus* na ten sam przyszedł koniec. Ten się tak mocno zatopił w kobietach, iak *Bonosius* w winie.

II. BONOSUS, wodz Rzymski, skazany był na ścięcie za rozkazem cesarza *Juliana* pod pozorem buntu; ale w samey rzeczy za to, że niechciał zdiąć z *Labarum* (znak woyskowy) krzyża, ktory *Konstantyn* kazał wymalować.

III. BONOSUS, biskup w Naisy w Myzyi, targnął się za przykładem *Jowiniana*, na nieskazitelne dziewictwo N. Panny Maryi. Twierdził nawet że po Jezusie Chrystusie więcey miała dzieci, i samemu Chrystusowi nie przyznawał bostwa, za zdaniem *Photina*, od tego czasu karcerzow *Photinianow* nazwano *Bonosiastami*. Wyklęty został na zborze Kapuańskim zgromadzonym roku 391. dla zatłumienia odszczepieństwa Antyochyńskiego.

IV. BONOSUS, *patrz* Benedykt, N. IV.

BONRECUEIL, (Jozef Duranti de) kapłan oratorii, syn konsyliarza parlamentu w Aix oyczyznie iego, umarł w Paryżu R. 1756. maiąc lat 93 tłomaczył na Francuzkie *Listy S. Ambrożego* w 3. T. in 12mo. i *Psalmy* tłomaczone przez *Teodoreta S. Chryzostoma* i *S. Bazylego* w 7. T. in 12mo. 1741. Tłomaczenie iego dosyć dokładne, styl dosyć czysty.

BONREPOS, *patrz* Riquet.

BONTEKOE, (Korneliusz) Hollenderczyk, lekarz elektora Brandeburskiego, i professor w Frankforcie nad Odrą, umarł w kwiecie wieku swego. Zostawił *Traktat o herbacie*; drugi *o roku Klimatycznym*. Przełożono te dwa pisma na Fracuzkie roku 1699. w 2. T. in 12. *Dzieła* iego wyszły w Amsterdamie R. 1689. in 4to.

BONTEMS, (Pani) narodziła się w Paryżu R. 1718, umarła w tym mieście R. 1768. przełożyła na Francuzkie rymopismo Angielskie *Pory, roku* 1759. in 12mo. do biegłości w ięzykach cudzoziemskich, łączyła doskonałą znaiomość swego własnego.

BONTIUS, (Gerard) professor medycyny w akademii Leydeńskiey w końcu XVI. wieku człowiek maiący głębokę erudycyą biegły w Greckim ięzyku. Narodził się w Ryswiku w powiecie Geldryńskim. Umarł w Leydzie 15. Września R. 1599. maiąc lat 63. *Bontius* wynalazł kompozycyą pigułek, ktore od imienia iego nazywaią się *Pilulæ tatareæ Bontii*. Hollendrzy długo taili ingredyencye tych pigułek, i nawet uczynili sobie prawo nie wydawać ich ale przemysł niektorych lekarzy odkrył to, co oni dla zysku źle zrozumianego troskliwie taili.

BOODT, (Anzelm Boeciusz de) lekarz w Bruges umarł około R. 1660. zrobił sobie imie przez traktat niepospolity tłomaczony na Francuzkie pod tym tytułem: *Doskonały Jubiler* czyli *Historya kamieni, ułożona po Łacinie przez Boodta, z figurami Andrzeia Toll, a tłomaczona na Francuzkie* przez *Bachou* w Lugdunie roku 1644. in 8vo.

BOOZ, syn *Salmona*, oyciec *Obeda*, zaślubił sobie *Ruth* około R. 1175. przed Chrystusem, miał z niey *Obeda* dziada *Dawida*.

BORDE, (Vivien la) kapłan

oratorii rodem z Tuluzu R. 1680. Przełożony domu de St. Magloire w Paryżu, umarł w tym mieście R. 1748. Wysłany był do Rzymu z X. *Chevalier* przez kardynała de *Noailles* w sprawie konstytucyi. Zostawił niektore pisma wielce szacowane, przez *Anti-Constitutionarisłow*: I. *Témoignage de la vérité dans l'Eglise* 1714. in 12mo. Autor powiadaią w trzech dniach dokończył to dzieło, w ktorym znayduie się wiele imaginacyi, to krytykował *Abbé Louail*. Wyrzekł się potym tego pisma, sprzyiaiąc konstytucyi. II. *Principes sur la distinction des deux Puissances* R. 1753. in 12mo. III. *Retraite de dix jours* 1755. in 12. IV. *Conférence sur la Pénitence* in 12mo. mały format, to dzieło zawiera w sobie dokładną moralność. V. *Mémoires sur l'assemblée prochaine de la Congrégation de l'Oratoire* 1733. in 4to pismo rzetelne kongregacyą w nim malowano ręką przyiacielską, ale wierną. Dzieło iego o rożnicy dwoch władz duchowney i świeckiey wyszło po Polsku i po Fracuzku roku 1753. in 8vo.

BORDELON, (Wawrzyniec) narodził się w Bourges roku 1653. umarł w Paryżu R. 1730. u prezydenta *Luberta*, ktorego był nauczycielem. Będąc doktorem teologii, pisał iednakowoż dla teatru Paryzkiego. Zostawił wiele pism zupełnie zapomnianych. A że komedya zdawała mu się słusznie, nie zgadzać z iego stanem, udał się do obyczayności, ale i tu nie lepiey udawało mu się. Pisał dzieła moralne, tak iak komedye stylem dziwnym, i niegładkim, a zawsze nadzwyczayne brał materye. *Bordelon* zwykł mawiać, *że dla swoiey rozrywki* pisał; ale właśnie nie pisał dla rozrywki czytelnikow, ktorych iego pisma nudziły. Powiedziawszy dnia iednego, iż *dzieła iego były grzechami śmiertelnemi*; trefnis pewny mu odpowiedział, *że publikum za nie pokutuie*.

BORDEU, (Teofil de) narodził się 22. Lutego R. 1722. w Izeste w Bearn. Oycem iego był *Antoni de Bordeu* lekarz krolewski, mąż znakomity w swey sztuce. Syn stał się godnym oyca swego. Już w 20. roku odprawił dysputę: *de Sensu generice considerato*: Tak rychłe wiadomości, nakłoniły professorow, iż go uwolnili od rożnych uroczystości, przez ktore trzeba dostępować stopnia doktorskiego w R. 1746. młody lekarz udał się do Paryża, gdzie wiele nabył sławy w R. 1755. został lekarzem szpitalu *de la Charité*. Umarł na apoplexyą z 23. na 24. Listopada 1776. Znaleziono go umarłego w łożku, i powiedziano z tey okoliczności: *Iż go śmierć się znać tak bardzo obawiała, że go śpiącego porwała*. Dzieła iego są: I. *Lettres sur les eaux minérales de Béarn* R. 1746. i 1748. in 12. II. *Recherches anatomiques sur les positions des Glandes*, 1751. in 12mo. III *Dissertations sur les Ecrouelles*, 1751. in 12mo. IV. *Dissertation sur les Crises* 1755. in 12mo. V. *Recherches sur le Pouls par rapport aux Crises* 1772. 4 T. in 12mo. To dzieło, ktore wystawia wielką przezorność i rozsądność przetłomaczone na Angielskie. VI. *Recherches sur quelques points de l'histoire de la Médicine*, 1764. 2. T. in 12mo. VII. *Recherches sur le tissu muqueux ou Organe cellulaire, & sur quelques maladies de poitrine*, R. 1766. in 12. VIII. *Des maladies chroniques*, Tom 1. in 8vo. 1776. patrz *Pochwałę* iego przez Jmć pana *Gardane* doktora medycyny w Paryżu roku 1777. in 8vo

BORDIER, *patrz* Petitot.

BORDINGIUS, (Andrzey)

ſławny poeta Duńſki. *Poezye* iego drukowane w Kopenhadze R. 1736. i tym bardziey są ſzacowane w Danii, im mniey się tam znayduie rymopiſow.

BORDONE, (Paris) malarz rodem z Trewizy z familii ſzlachetney, uczeń *Titiana*, przybył do Francyi R. 1538. malował *Franciſzka I.* i wiele dam dworu iego. Nadgrody były w mierze talentow iego. Oſiadł potym w Wenecyi, gdzie bogaſtwy ſwemi ſzczęśliwe ſobie ſprawił życie. Sztuka iego naybardziey zachwalona ieſt *Przygoda Rybaka*, ktorą malował dla kollegow ſwoich ſzkoły *St. Marka*.

BORE, (Katarzyna de) *patrz* KATARZYNA.

BOREAS, ſyn *Aſtrei* i *Horibeuſza*, ieden z czterech głownych wiatrow, uwioſł *Orityę* corkę *Erekteuſza*. Miał z niey dwoch ſynow *Kalauſa* i *Zetheſa*. Baśń nam powiada, iż przemieniwſzy ſię w konia, tym przeobrażeniem, ſprowadził *Dardanuſowi* dwanaście zrzebiąt, ktore taką lekkością biegały, że po wierzchu kłoſow, bez złamania ich, po morzu bez zanurzenia kopyt przeſuwały ſię. Poetowie wyobrażaią go pod poſtacią chłopca ſkrzydlaſtego, maiącego twarz okrytą płaſzczem. Jeſt to wiatr połnocny... *patrz* PITTHIS i PHINEUS.

BOREL, (Piotr) rodem z Caſtres, lekarz ordynaryiny krola Francuzkiego, towarzyſz akademii nauk w Chymii, umarł roku 1689. Zoſtawił I. *De vero Teleſcopii inventore* w Hadze R. 1651. in 4to. II. *Des antiquités de Caſtres*, drukowane w tym mieście R. 1649. in 8vo. piſmo rzadkie. III. *Tréſor des recherches & des antiquités Gauloiſes*, w Paryżu R. 1655. in 4to. To *Repertozium* ſtarych ſłow i wyrazow Francuzkich ieſt wzięte; znayduie ſię w końcu oſtatniey edycyi: *Dictionnaire Etymologique* przez Jmć P. *Ménage*. IV. *Hiſtoriarum & obſervationum medico Phiſicarum Centuriæ quinque*, w Paryżu R. 1676. in 8vo. V. *Bibliotheca Chymica*, w Paryżu R. 1654. in 12mo.... *patrz* BORREL.

BORELLI, (Jan Alfons) Neapolitańczyk, narodził ſię roku 1608. profeſſor matematyki i filozofii w Pizie i Florencyi. Umarł w Rzymie R. 1679. Zoſtawił dobry traktat: *De motu animalium*, w Rzymie 1680. i 1681. 2. T. in 4to. i inny: *De vi percuſſionis* w Leydzie 1686. in 4to. gdzie ſię znayduią ciekawe obſerwacye, i nowe zamiary. On podobno był naypierwſzy, ktory ſtarał ſię ułożyć w dokładney demonſtracyi *Teoremmata* phiſyologii, na ktorey ſię zaſadza medicina. Chociaż go krolowa *Kriſtyna*, ktora go węzwała do Rzymu, uraczyła dobrodzieyſtwy ſwemi, umarł iednak w uboſtwie, i powiększył długi regeſtr uczonych, ktorych zaſługom nieodpowiadała fortuna.

BORGHESE, (Paweł Guidotto) malarz i poeta Włoſki, narodził ſię w Luce, miał 14. talentow czyli rzemioſł: a iednakże umarł w oſtatnim uboſtwie roku 1626. maiąc lat 60. Zawiść mu tyle dokazała, ile uboſtwo, zazdroſzcząc *Taſſowi* ſławy, rozumiał, że przygaſi iego *Jeruzalem wyzwolona*, napiſawſzy inny wierſz. Zrobił tedy rymopiſmo, w ktorym zachował rodzay, miarę, liczbę wierſzy, i rym nawet riwala ſwego, rozumu tylko *Taſſa* nie miał. Rymopiſmo to pod tytułem *Jeruzalem zburzona* zoſtało, mowią w rękopiſmie.

BORGHINI, (Wincenty) narodził ſię w Florencyi R. 1515. z familii ſzlachetney zoſtał Benedyktynem R. 1531. Był z liczby tych literatow, wybranych do poprawy *Decamerona Bokacego*, nakazaney na zborze Tridentyńſkim, a wykonaney w edycyi Floreńſkiey R. 1573. in 8vo. Ale dzieło iego nayznamienitſze, ktore mu czyni naywięcey ſławy ieſt pod tytułem: *Diſcorſi di M. Vincenzo Borghini*, drukowane w Florencyi R. 1584. i 1585. w 2. T. in 4to. przedrukowane w tym ſamym mieście R. 1755. z uwagami. Opiſuie tam początki Florencyi, i inne artykuły intereſſuiące iey hiſtoryą, iey familie, monetę, &c. *Borghini* umarł 1580. Niechciał przyiąć przez pokorę arcy-biſkupſtwo Pizańſkie, ktore mu ofiarowano na czas nieiaki przed śmiercią... Nie należy go brać, za innego autora tegoż ſamego imienia, i zapewne tey ſamey familii (*Rafaello Borghini*) ktory piſał *Komedye*, i wydał traktat o malarſtwie i ſnycerſtwie doſyć wzięty, pod tytułem: *Ripoſo della Pittura, é della Scultura*, ogłoſzony w Florencyi R. 1584. in 8vo.

I BORGIA, (Cezar) drugi ſyn naturalny *Alexandra VI.* wyniosł go oyciec na godność arcybiſkupa Walencyi, a potym kardynała. Okazał ſię bydź godnym oyca ſwego przez ſwoią miłość kazirodną ku *Lukrecyi* ſioſtrze ſwoiey, i przez zaboyſtwo brata ſwego *Jana Borgiasza* ubiegaiącego ſię z nim do ſioſtry, ktorego znaleziono zabitego, dziewiąciu ſztychami od ſzpady R. 1497. *Cezar* po takowych zbrodniach od duchownego, udał ſię do ſtanu świeckiego. *Ludwik XII.* krol Francuzki, ſprzymierzywſzy ſię z tym złoczyńcą końcem zawoiowania Medyolanu, uczynił go xiążęciem *de Valentinois*, i dał mu w małżeńſtwo *Karolinę d'Albret*, ktorą ſobie zaſlubił, mimo tego, że iuż był dyakonem za dyſpenſą oyca ſwego. *Borgia* wſparty woyſkiem krola Francuzkiego, dobył nay-

lepſze mieyſca w Romandioli, Imolę, Forli, Faenzę, Pezaro i Rymini, opanował xięſtwa Urbino, i Camerino. Naypierwſi panowie Włoſcy złączyli ſię przeciwko temu naieźdźnikowi. *Cezar* niemogąc ich pokonać ſiłą, udał ſię do przeniewierſtwa. Zmyślił iakoby ſię chciał z niemi zgodzić, przywabia ich do Senigaglii, dla zawarcia z niemi pokoiu; gdy ſię ziechali, kazał zamknąć miaſto, i ich wſzyſtkich powięzić. *Witellego Oliveretto de Fermo Jana* z *Urſinow*, xiążęcia *de Gravine*, uduſzono. Kardynał z *Urſinow*, ſtronnik tych nędznych zaprowadzony do zamku S. *Anioła*. Przymuſzono go, aby podpiſał ukaz do rządcow fortec domu *Urſinow*, aby ie oddali xiążęciu *de Borgia*; iednakże i tą powolnością nieuſzedł śmierci, ktorą mu zadano w truciźnie. Inny kardynał, ktoremu naſtępnie *Alexander* dał nayzyſkownieyſze urzędy dworu Rzymſkiego, znaleziony w łożu bez duſzy; a *Cezar* zabrał po nim puściznę do 80. tyſięcy talarow złotych wynoſzącą. Po śmierci oyca ſwego ſtracił niektore mieyſca zdobyte męztwem i przeniewierſtwem. Za *Piuſa III.* o włos go niezamordowali nieprzyiaciele iego; protekcya krola Francuzkiego zachowała go przy życiu, ktoremu niewdzięcznością ſię wypłacił porzucaiąc ſtronę iego. *Julius II.* naſtępca *Piuſa* kazał go oſadzić w więzieniu w Oſtyi, do pokiby niepowrocił miaſt, ktore ieſzcze dzierżył. Pozwolił mu potym udać ſię do *Gonzaleſa de Corduba*, ktory go wyſłał do Hiſzpanii, gdzie go przytrzymano. Uſzedłſzy z więzienia, uciekł ſię do *Jana d'Albret* krola Nawarry, brata żony ſwoiey. Stanął na czele iego woyſka przeciwko konnetablowi *de Caſtille*. Przy oblężeniu zamku Wianny, poległ dnia 12. Marca R.

1507. Zbrodzień ten miał męztwo, obrot i łatwość kierowania ſpraw, ale ieden ſzczególny z wyſtępkow iego, mogłby zeſzpecić pamiątkę nayznakomitſzego męża. Wziął był ſobie za haſło *aut Ceſar aut nihil*, co dało okazyą pewnemu wierſzopiſowi takowy ułożyć dyſtykon:

Borgia Ceſar erat, fallis & nomine Cæſar;
Aut nihil, aut Cæſar, dixit: utrumque fuit.

Patrz Alexander VI. Nro. XII.

II. BORGIA, (S. Franciſzek) *patrz* Franciszek Nro. XII.

BORIS-GUDENOW, *patrz* w Suplemencie.

BORNIER, (Filip de) narodził ſię R. 1634. umarł w Montpelier oyczyźnie ſwoiey, gdzie znaczny poſiadał urząd R. 1711. Zoſtawił piſma prawne, mogące ſłużyć prawnikom kraiu iego.

BORREL, (Jan) znany pod imieniem *Buteo*, kanonik regularny S. *Antoniego*, wſławił ſię w ſwoim czaſie wiadomościami ſwemi. Narodził ſię w Charpey w Delfinacie R. 1492. Umarł R. 1572. Wydał w Lugdunie R. 1554. in 4to. *Zbior dzieł ſwoich geometryznych*, ktore ſię dziś na nic nie przydadzą.

BORRI, (Jozef Franciſzek) Medyolańczyk, antuziaſta, chymiſta, karcerz i prorok, przywiązał ſię nayprzod do dworu Rzymſkiego, ale gdy zaczął mowić przeciwko niemu, i ogłaſzać po mieście ſwoie rewolucye, muſiał uchodzić. Udał ſię do Medyolanu oyczyzny ſwoiey, gdzie udał człowieka natchnionego i maiącego częſte obiawienia, tym końcem, iak piſzą, aby mogł to miaſto opanować, za pomocą tych, ktorychby przyciągnął do ſiebie. Nayprzod żądał od nich ślubu ubogſtwa, ażeby tym prędzey go wykonali, odbierał im pieniądze; potym muſieli przyſięgać, że ſię przyłożą, podług ſił i możności, do rozſzerzenia kroleſtwa Boſkiego, ktore ſię wkrotce miało rozprzeſtrzenić po całym świecie, i iednę tylko ſkładać owczarnią za ſprawą woyſka, ktorego on miał bydź wodzem i apoſtołem. Ale gdy ſię zamyſły iego odkryły, muſiał i ztamtąd uchodzić; inkwizycya roſpoczeła proceſs przeciwko niemu, i potępiła go na śmierć, iako karcerza: ſpalono obraz i piſma iego w Rzymie R. 1660. *Borri* uciekł ſię do Strazburga, ztamtąd do Amſterdamu; gdzie wziął ſkromny tytuł *Lekarza uniwerſalnego*; lecz gdy dla długow i z Hollandyi muſiał uciekać, udał ſię do Hamburga, gdzie wyłudził wielkie ſummy u krolowey *Kryſtyny* na ſzukanie kamienia filozofow. Krol Duńſki naśladował *Kryſtynę*, ale i iemu nielepiey ſię udało. *Borri* uciekł do Węgier. Nuncyuſz papiezki będący w Wiedniu, żądał, aby był wydany. Ceſarz go wydał, otrzymawſzy przyrzeczenie od papieża, że mu życiem daruie. Zaprowadzony do Rzymu, muſiał odprawić pokutę, zkazany na wieczne więzienie. Umarł R. 1695. maiąc lat 70. w zamku S. *Anioła*, gdzie go przeniesiono na prożbę xiążęcia *d'Eſtrées*, ktorego wyprowadził z niebeſpieczney choroby. Zoſtawił dzieła o Alchymii, nie wiele warte. Kſiążka iego pod tytułem: *La Chieve del Gabinetto*, ieſt rzadka i drogo ſię przedaie w Kolonii 1681. in 12mo.

BORRICHIUS, (Olaus) profeſſor medycyny w Kopenhadze, narodził ſię R. 1626, umarł na kamień. R. 1690. Zoſtawił ſummę znaczną na utrzymanie ubogich ſtudentow. Niechciał ſię nigdy żenić, w boiaźni będąc, ażeby mu żona nie przeſzkadzała do filozofii Napiſał wiele dzieł: I. *De Poetis Græcis & Latinis*. II. *Antiquæ Romæ imago*. III. *De ſomno, & ſomniferis* 1680. in 4to. IV. *De Uſu Plantarum indigenarum* R. 1688. in 8vo. &c.

I. BORROMEUSZ, (S. Karol) nar: ſię w R. 1538. w zamku Arony, z oyca znakomitego i pobożnego. *Karol* wcześnie ſię udał do nauk, i do oſobności. *Pius IV.* wuy iego wezwał go do ſiebie, i uczynił go arcy-biſkupem Medyolańſkim i kardynałem. *Karol* niemiał na ten czas, iak lat 22. ale tak rządził kościołem, iako człowiek maiący iuż wiele doświadczenia. Rzymianie na owczas nikczemnieli w prożnowaniu i niewiadomości, ażeby ich wyprowadzić z tego ſtanu, poſtanowił akademią złożoną z duchownych i świeckich, ktorych ſwoim przykładem i hoynością, pobudzał do nauki i cnoty. Młody kardynał w śrzod dworu przepyſznego niemogł nie naśladować, okazałości i przepychu pierwſzych oſob w kościele. Mieſzkał w wſpaniałych gmachach, ſprawiał ſobie ſprzęty i ekwipaże koſztowne, ſtoły były otwarte, pałac napełniony ſzlachtą i ludźmi uczonemi. Wuy iego, ktoremu ſię takowa wſpaniałość dworu nieſtrzeńca podobała, doſtarczał mu ſumm na utrzymanie iey. Wkrotce *Karol* zoſtał wielkim penitencyarjuſzem w Rzymie, protektorem rożnych kroleſtw i zakonow; legatem w Bononii, w Romanii i w Ankonie. Pod ten czas odprawował ſię zbor w Trydencie. Mowiono wiele o reformowaniu duchowieńſtwa: *Karol* doradzaiąc innym ſam dał z oſoby ſwoiey przykład. Zmnieyſzył dwor ſwoy, porzucił bławaty, i nałożył ſobie ieden dzień poſtu na tydzień, o chlebie i o wodzie. Do ważnieyſzych ieſzcze obrocił ſię rzeczy. Zgromadził zbory, dla potwierdzenia wyrokow zboru Trydentińſkiego, po części za ſtaraniem iego dokończonego. Obrocił dom ſwoy na ſeminarium biſkupow; fundował ſeminaria, kollegia, zgromadzenia; porobił pożyteczne odmiany w ſwoim duchowieńſtwie i poklaſztorach, poczynił fundacye dla ſierot i ubogſtwa, dla panien, wyſtawionych na potrzebę nierządu, iako też i dla tych, ktore go chciały porzucić, i nawrocić ſię do Boga. Gorliwoſc iego, wſzyſcy cnotliwi wielbili; źli zaś nie mogąc iey cierpieć złorzeczyli temu S. mężowi. Zakon *Humiliantium*, ktory chciał reformować, podbudził przeciwko niemu brata *Farine*, obmierzłego towarzyſza tego zgromadzenia. Zbrodzień ten wyſtrzelił do S. *Karola*, gdy odprawiał modlitwy z domownikami ſwemi, Bula tylko zdraſnela S. prałata, ktory profił aby zaboycy iego darowano winę; mimo iednak uſilne żądania iego, ſłuſzną śmiercią ukarany, a zakon iego znieſiony. Takowe przeciwieńſtwa, nie oſłabiły gorliwości arcy-biſkupa, odwiedzał nayodleglеyſze mieyſca dyecezyi ſwoiey, zniosł zbytki karnawału, udzielił obrok duchowny ludowi ſwemu, ktorego ſię okazał paſterzem i oycem. Podczas ſtraſzney zarazy morowey, ſam w oſobie ſwoiey i przez duchownych ſwoich pomagał ubogim, ſprzedał ſprzęty dla ratunku chorych; a maieſtat Boſki błagał proceſſyami, na ktorych ſię ſam znaydował w poſtawie pokutuiącego, boſo, maiąc powroz na ſzyi. Skończył świątobliwie bieg przykładnego życia R. 1584. maiąc lat 47. Zoſtawił wielką liczbę piſm dogmatycznych i moralnych. Wydrukowano ie w Medyolanie w 5. T. in fol. biblioteka grobu S. miaſta tego zachowuie koſztownie 31.

Tom. rękopiſma *Liſtow* tego S. męża. Duchowieńſtwo Francuzkie, kazało drukować ſwoim kosztem *Inſtrukcye*, ktore ułożył dla ſpowiednikow. Jego *Acta Eccleſiæ Mediolanenſis* w Medyolanie R. 1599. in fol, ſą wzięte i poſzukiwane. *Paweł V.* policzył go w poczet świętych R. 1610. X. *Touron* napiſał *życie* iego w 3. Tom. in 12mo. w Paryżu R. 1761.

II. BORROMEUSZ, (Fryderyk) kardynał i arcy-biſkup Medyolańſki, dziedzic nauki i pobożności *Karola* ſwego bliskiego krewnego, umarł R. 1632. Z piſm iego zoſtały ſię: *Sacra Colloquia*; *Jermones Synodales*; *Meditamenta litteraria Ragionamenti ſynodali*, w Medyolanie 1632. 3. T. in 4to.

BORROMINI, (Franciſzek) architekt, narodził ſię w Biſſonie w dyecezyi Komſkiey R. 1599. umarł 1647. zrobił ſobie wielką ſławę w Rzymie, gdzie go nad wſzyſtkich innych architektow naybardziey używano. Znay uie ſię w tym mieście wielka liczbą dzieł iego, nie wſzyſtkie iednak mogą ſłużyć za wzor dla młodych artyſtow, widzieć w nich można wiele wyboczeń, i ofobliwości, iednakże niemożna w nich nieuznać talent przewyższaiący, i wyraz geniuſzu. Architekt ten poſiadał go w ſtopniu doſkonałości. Chcąc przeſadzić *le Bornina*, ktoremu zazdrościł ſławy, oddalił ſię od proſtoty, ktora ieſt prawdziwą zaſadą piękności, i rzucił ſię do guſtu ozdob zbytecznych i niezwyczaynych; co ſprawiło, że przyrownywaią ſtył iego w architekturze, do ſtyln lieralnego *Seneki* albo kawalera *Marini*.

BORZONI, (Luciano) malarz, narodził ſię w Genuy R. 1590 z rownym powodzeniem malował portrety i hiſtoryą. Wyobrażenie iego było żywe i obſite, deſſeń zwięzły, koloryt wyraźny. Umarł w Medyolanie R. 1645. Jego trzey ſynowie *Giouane Battiſta*, *Carlo*, i *Franciſco Maria*; wſławili ſię w ſztuce oyca ſwego. Pierwſi dway w młodym wieku poumierali około R. 1657. Oſtatni celował w malowaniu okolic, ſztuk morſkich i nawalnic. Powiadaią, że ſię umyślnie narażał na przykrości ſtot, wichrow, i niebeſpieczeńſtwa nawalnic, aby mogł tym rzetelniey wyobrazić przygody przyrodzenia. Umarł R. 1679. w Genuy oyczyźnie ſwoiey.

BOS, (Lambert) profeſſor Greckiego ięzyka w akademii Franeker, narodził ſię w Workum w Niederlandach Roku 1670. Znany przez edycyą *Verſyi Greckiey* ſiedmiudziesiąt w Franeker R. 1709. w 2. T. in 4to. z odmianami i przedmowami. Umarł R. 1717. napiſał inne dzieła między ktoremi nayznacznieyſze: I. *Obſervationes in novum Teſtamentum* 1767. in 8vo. II. . . . *in quosdam Autores Græcos* 1715. in 8vo. III. Nowa edycya *Grammatyki Greckiey Vellerusa* z przydatkami.. *patrz* GRANGE.

I. BOSC, (Jakub du) rodem z Normandyi wydał dwa piſma, pierwſze pod tytułem: *Poczciwa kobieta*. 2gie *Kobieta heroiczna*, był Franciſzkanem. *D'Ablancourt* napiſał przedmowę *Poczciwey kobiecie*; drugie dzieło niemiało tey wziętości. *Jakub du Boſc* zaprawiwſzy pioro ſwoie na kobietach, chciał ie użyć do kontrowerſyi. Zaczął piſać przeciwko ſamotnikom w Port-Royal, ale widząc że im niezdoła, uſtąpił z pola przez roſtropność.

II. BOSC, (Piotr du) narodził ſię w Bayeux R. 1623. Zoſtał predykantem w Kaen, potym w Rotterdamie, po cofnieniu edyktu w Nantes. Umarł R. 1692. zoſtawił *Kazania* w 7. Tom. *patrz* ieżeli chcesz *życie* iego przez *le*

Gendre R. 1716. in 8vo.

BOSCAGER, (Jan) prawnik w Beziers, umarł R. 1687. maiąc lat 87. nauczał prawa w Paryżu. Zoſtawił: *Inſtitution au Droit François, & au Droit Romain*, z przypiſkami R. 1686. in 4to. Smierć iego była bardzo ſmutna. Dnia iednego, gdy ſię ſam przechadzał w polu będąc o 6. mil fr: od Paryża, wpadł w foſſę, z ktorey go dopiero nazaiutrz dobyto, ale prawie bez życia i zmyſłow.

BOSCAN, (Jan) rodem z Barcellony, przywiozł go z ſobą do Wenecyi *Andrzey Novagero*, poſeł od rzeczypoſpolitey do *Karola V.*; w tym mieście nauczał ſię używać rymu poezyi Włoſkiey w rymopiſmach Hiſzpańſkich, on, i *Garcilaſſo* ſą pierwſi ktorzy tę poezyą prawie na nowo ſtworzyli Styl iego ieſt poważny, wyrazy wyborne, myśli ſzlachetne, wierſze łatwe, materye rozmaite. Nayceleniejſze piſma iego ſą: *Medina* 1544. in 4to. *Salamanca* 1547. in 8vo. Lepiey iednak udawały mu ſię ſonnety niż inne rodzaie rymotworſtwa. Umarł około R. 1543.

BOSCHAERTS, (Tomaſz Vuillebos) malarz Flamańſki, narodził ſię w Berg R. 1613. Ołowek i pędzel były zabawką dzieciństwa iego, w 12. roku własny portret odmalował. Xiążę *d'Orange*, ktorego zadziwiły malowania tego młodzieńca, zabrał ie wſzyſtkie, a ſamego wezwał do Hagi, gdzie go użył do przyozdobienia ſwego pałacu. Malarz ten celował w alegoryi i w kolorach.

BOSCO, (*Joannes à Boſco*) *patrz* BOIS (jan du) ... *patrz* także SACROBOSCO.

I. BOSIO, (Jakub) *Boſius*, rodem z Medyolanu, i brat ſłużący zakonu Maltańſkiego. Zakonnik ten będąc zatrzymany w Rzymie przy kardynale *Petrochini* w ſprawie zakonu ſwego, ktorego był *Agentem*, korzyſtał z bawienia ſię ſwego w tym mieście opiſuiąc hiſtoryą, ktora pod iego imieniem ma tytuł: *Dell' Iſtoria della Sacra religione, dell' Illuſtriſſima militia di San Giouanni Gieroſolimitano.* To dzieło zawieraiące w ſobie 40. kſiąg podzielone na 3. T. in fol, drukowane w Rzymie R. 1621. --1629. -- i 1684. Zazdrośnicy ſławie *Boſuſza* rozgłoſili, że oddał pamiętniki ſwoie dwom Franciſzkanom nazwanym w Włoſzech *Wielcy Bracia*, i że ci zakonnicy ułożyli to dzieło, iakie ſię teraz znayduie. To dzieło ieſt wzięte, nie tak dla ſtylu, iako dla liczności i rzadkości przygod, tam opiſanych. Większa część dzieiopiſow kraiowych, ktorzy poźniey w ſwoim ięzyku piſali hiſtoryą Malty, albo ſkrocili, albo przepiſywali hiſtoryą *Boſuſza*.

II. BOSIO, (Antoni) z Medyolanu, agent zakonu Maltańſkiego, ſynowiec poprzedzaiącego. Zbior iego pod tytułem: *Roma Sotterranea* w Rzymie 1632. in fol. Zawiera w ſobie opiſanie grobow i nadgrobkow pierwſzych chrześcian, ktore ſię znaydują w katakumbach tey ſtolicy chrześciańſkiey. Po 5. i po 6. dni, ciągiem bawił w tych Pieczarach. X. *Aringhi* kapłan oratorii w Rzymie, przełożył to dzieło z Włoſkiego na Łacińſkie w 2. T. in fol. R. 1651. Amatorowie ſtarożytności kościelnych, mocno ſzacuią tę werſyą obſzerniejſzą, niż oryginał.

BOSIUS, *patrz* BOSIO.

BOSON, *patrz* ENGELBERGE.

BOSQUET, (Franciſzek) biſkup Lodewy, a potym Montpellierſki, narodził ſię w Narbonie R. 1605. Umarł R. 1676. Zoſtawił z piſm ſwoich: I. *Las Epitres d' Innocent III.* z przypiſkami ciekawemi. II. *Les Vies des Papes d' Avignon* in 8vo. 1632. kto-

rych *Baluzze* wydał nową edycyą R. 1693. 2. T. in 4to. III. *Hiſtoria Eccleſiæ Gallicanæ* in 4to. R. 1636. Na grobie iego wyrażono: ... *Gregem verbo & exemplo ſedulo pavit, largus erga pauperes, ſibi parciſſimus, omnibus benignus*, &c.

BOSSE, (Abraham) ſztycharz rodem z Tours, dawał naypierwſze lekcye perſpektywy, w akademii malarſkiey w Paryżu. Znał ſię na niey dobrze iako też na architekturze. Zoſtawił trzy dobre traktaty: I. *Sur la maniere de deſſiner les ordres d'Architecture*, 1684. in fol. II. *Sur la Gravure* R. 1645. in 8vo. III. *Sur la Perſpective* R. 1653. in 8vo. Koperſztychy iego ſztychowane po ſzeidowaſerze, ſpoſobem oſobliwſzym, ſą przyiemne. Dzieło tego ſztycharza wyſzło znowu przed kilka latami, o ſztychowaniu z przypiſkami, i uwagi JmPana *Cochin* ſyna. *Boſſe* umarł w oyczyźnie ſwoiey około R. 1660.

BOSSU, (René le) zakonnik Genowefiſta, narodził ſię w Paryżu R. 1631. Umarł pod przeorem w opactwie S. *Jana de Chartres* R. 1688. Wiele ſię przyłożył do uformowania biblioteki S. *Genowefy* w Paryżu. Piſma iego ſą: I. *Paralléle de la Philoſophie de Deſcartes & d'Ariſtote* w Paryżu 1674. in 12mo. chciał ich pogodzić. *Niewiedział*, rzekł ieden dowcipny uczony, *że należało ich obydwoch opuścić.* W ſamey rzeczy niewiedział, ieſzcze ſię *Newton* niepokazał, a *Boſſu* był zdolnieyſzym do rozumowania o chimerach dawnych, aniżeli do zaniſzczenia ich. II. *Traité du Poëme Epique* w Hadze R. 1714. in 12mo, w ktorym znayduią ſię pożyteczne przepiſy. Poeta pewny ćwiczący ſię w tym rodzaiu rymotworſtwa, twierdzi że te przepiſy nieznayduią ſię ani w *Illiadzie*, ani w *Odyſſei*, rymopiſmach wcale od ſiebie rożnych, krytycy mocnoby zapocili czoła, chcąc *Homera z Homerem* pogodzić. Niemnieyſze byłoby dla nich zatrudnienie względem *Wirgiliuſza*, ktory połączył w ſwoiey *Eneidzie*, ukiad *Illiady* i *Odyſſei*. Zoſtawuie ſię ſąd w tey mierze ludziom guſt maiącym, ktorzy nigdy niepiſali rymopiſma epicznego. X. *le Boſſu* miał ſwoią zaletę, i z przymiotow ſerca, i rozumu... *patrz* Bossus.

BOSSUET, (Jakub Benignus) narodził ſię w Dijon Roku 1627. z familii urzędowey ſtarey i ſzlachetney. Już w dzieciñſtwie ſwoim to okazywał, co mu miało ziednać, w ſwoim czaſie wſzyſtkich zadziwienie. Powiadaią że go przeznaczono do prawa, i małżeñſtwa, a ci, co to ſię chlubią wiadomością, wſzyſtkich taiemnic familiow, twierdzą, że iuż ſtanęła intercyza między nim, i JmPanną *Deſvieux* oſobą rozumną i przyiaciołką iego. Ale takowa intercyza nigdy nie była. *Boſſuet* odbywſzy pierwſze nauki, przybył do Paryża R. 1642. a w R. 1652. odebrał biret doktora Sorbonny. Powrociwſzy do Metz, gdzie był kanonikiem pracował, nad wydoſkonaleniem ſwego ſerca i rozumu. Poświęcił ſię zupełnie, nauczaniu kalwinow, ktorych wiele do wiary świętey nawrocił. Takowe ſprawy iego rozgłoſiły ſię wſzędzie, doſzły do Paryża. Wezwano go tam, na znakomite ambony. Krolowa matka, *Anna z Auſtryi* ſzacuiąca zaſługi tego męża, naznaczyła mu adwent 1661. Roku i wielki poſt 1662. R. u dworu. *Boſſuet* miał na ten czas 34. lat. Krol zachwycony prawie wymową młodego kaznodziei, kazał piſać imieniem ſwoim do iego oyca intendenta w Soiſſons, winſzuiąc mu takiego ſyna, ktory go uczyni nieśmiertelnym. Kazania iego wielko-poſtne R. 1666. i adwentowe 1668., ktore miał dla utwierdzenia marſzałka *de Turenne*, w wierze katolickiey n. a awno przyiętey, uzyſkały kaznodziei biſkupſtwo Kondomſkie. Krol mu powierzył wychowanie *Delfina*, złożył zwykłą przyſięgę R. 1670. dnia 23. Września. W rok potym złożył biſkupſtwo, ſądząc, że mu ſię nienależało chować oblubienicy, z ktorą żyć niemoże. Około tego czaſu miał *mowę* pogrzebową na pogrzebie żony brata krolewſkiego, ktorą śmierć nagle porwała wśrzod dworu okazałego, ktorego była zaſzczytem i pieſzczotą. Nikt nieumiał lepiey udzielić nauk ſłuchaczom, uczucie głębokie, ktorym kto ieſt przenikniony. Na ſłowa te: " O nocy nieſzczęſna, „ nocy okropna! w ktorą ſię na„ gle rozległa, tak iak huk pio„ runu, ta przerażaiąca nowina „ *Xiężna umiera! Xiężna umarła.*„ Dwor cały rozpływał we łzach. *Patetyczność* i wyſokość myśli iaśnieią w tey mowie, iako też i w innych iego mowach pogrzebowych. Wielki ten mąż miał oſobliwſzy talent do tego rodzaiu wymowy; do ktorego mieć należy wyſokość myśli i ſtylu, czułość rzadką wielkich rzeczy, wſpaniałe wyobrażenia, nagle i żywe wyrazy. Ten ieſt właśnie charakter wymowy *Boſſueta*. Ta męzka wymowa wydaie ſię w dziele iego *Diſcours ſur l'Hiſtoire univerſelle*, ktory napiſał dla *Delfina*. Niemożna ſię wydziwić z iaką byſtrością, opiſuie wynieſienie i upadek państw, przyczyny ich wzroſtu, i ſchyłku, taiemne zamiary opatrzności nad ludźmi, ſkryte ſprężyny, ktorych używa, w biegu rzeczy ludzkich. Jeſt to widok nayokazalſzy, naywſpanialſzy, i nayrozmaitſzy, ktory kiedykolwiek wyſtawić mogła wymowa religii i filozofii. *Patrz* IV. (Parthenay) Prace i ſtarania Xiędza *Boſſuet* w wychowaniu *Delfina*, nadgrodzone zoſtały, urzedem pierwſzego iałmużnika *Delfinowey* R. 1680. a w R. 1681. biſkupſtwem Meluńſkim w R. 1697. zaſzczycony godnością konſyliarza ſtanu 1698. pierwſzego iałmużnika xiężny *de Bourgogne*. Okoliczność głośna do ktorey on wiele należał, obrociła na niego uwagę caley powſzechności. *Fenelon* arcy-biſkup Kambraceńſki wydał kſiążkę o *tłomaczeniu maxym świętych Pańſkich, względem życia wewnętrznego. Boſſuet*, ktory poznawał w tym dziele oſtatki *Molinizmu*, powſtał przeciwko niemu w piſmach powtarzanych. Nieprzyiaciele iego przypiſywali te piſma zazdrości, ktorą w nim wzbudzał *Fenelon*; a przyiaciele zaś gorliwości przeciwko nowościom. Jakieżkolwiek bądź były iego pobudki, odnioſł zwycięztwo; ale ieżeli zwycięztwo nad arcy-biſkupem Kambraceńſkim, czyni mu ſławę, nie rownie większą chwałę ztąd odnioſł *Fenelon*, że ſię ſam przezwyciężył. Można ſądzić o żarliwości, z ktorą ſię okazywał w tych ſprzeczkach, z odpowiedzi daney *Ludwikowi XIV. Cożbyś był uczynił, gdybym był wſpierał biſkupa Kambraceńſkiego? zapytał go ſię ten krol... Bythym Nayuaśnieyſzy Panie głośniey ieſzcze dwadzieścia razy mowił: kto obſtawa przy prawdzie, ieſt pewny poźniey lub prędzey bydź zwyciężcą.* Temu ſamemu krolowi pytaiącemu ſię o zdanie względem widokow, odpowiedział: *Il y a de grands exemples pour, & des raiſonnemens invincibles contre.* " Są potężne przy„ kłady za niemi mowiące, i nie„ zbite rozumowania przeciwko „ nim „ z rowną gorliwością trwał o nienaruſzenie obyczayności, iako o niezkazitelność wiary. Wiel-

ki *Arnauld* napiſawſzy obronę *Satyry na Kobiety* napiſaney przez JmPana *Deſpréaux* iego przyiaciela i panegyriſtę; biſkup Meluńſki dał zdanie ſwoie, że doktor, nie tak był ſurowym iak ſię należało. Potępiał w ogolności *Satyrę* iako niezgadzaiącą ſię z duchem religii chrześciańſkiey, a *Satyrę* na kobiety, w ſzczegulności. Oświadczył bez ogrodki, że ta była przeciwna dobrym obyczaiom, i zmierzała, do odrażenia od małżeńſtwa, przez obrazy w niey malowane zepſucia tego ſtanu.... Obyczaie iego tak były ſurowe, iak obyczayność. Cały czas trawił na naukach, na pracach powołania ſwego, każąc, katechizuiąc, i ſłuchaiąc ſpowiedzi. Krotkich ſobie tylko pozwalał rozrywek. Rzadko ſię przechadzał nawet w ſwoim ogrodzie. Ogrodowy iego mowił dnia pewnego: *Gdybym ſzczepił świętych Auguſtynow, świętych Chryzoſtomow, tobyś przychodził nawiedzać; ale co o drzewa ſwoie mało dbaſz.* Umarł ten wielki mąż R. 1704. wieku ſwego w 77. Dyecezya, Francya i kościoł niemogli doſyć opłakać tey ſtraty. Zaczęto wydawać *Zbior dzieł Boſſueta* w 12. Tom. in 4to. R. 1743. Benedyktyni S. *Maura* gotuią nową edycyą dokładnieyſzą i zupełnieyſzą, ktora wkrotce wyidzie. W tey R. 1743. znayduią ſię dwa pierwſze tomy zawieraią w ſobie piſmo iego o *Piśmie S.*; *Katechizm* dyecezyi iego, *Modlitwy* &c: IIIci. zamyka w ſobie: *Wyklad nauki. Katolickiey;* dzieło to ſprawiło nawrocenie marſzałka *Turenne* z oſtrzeżeniem, i approbacyami danemi tey xiędze, i *Hiſtoryą odmian kościołow proteſtańſkich* (*des variations des Egliſes Proteſtantes*) Piſmo kontrowerſyine, na ktore odpowiedzieć, nayciężey było lutrom i kalwinom w IVtym Znayduie ſię *Défenſe de l'Hiſtoire des Variations;* i VI *Avertiſſemens aux Proteſtans*, oraz *la Conférence avec le miniſtre Claude* &c: w Vtym *Tratté de la Communion ſous les deux eſpéces; la Réfutation du Catechiſme de Paul Ferri, les Statuts & Ordonnances Synodales, les Inſtructions Paſtorales*, &c. VI. i VIIme. Zabieraią *Piſma na Quietizm.* w VIII. Znayduie ſię *Diſcours ſur l'Hiſtoire vniverſelle*, i iego *Mowy Pogrzebowe.* w IX. i w X Rozmaite *Dzieła Pobożności.* w XI. Piſma tego ſamego rodzaiu, i początek dzieła: *Abrégé de l'Hiſtoire de France*, ktorego dokończenie zawarte w XII. Tomie. Wyſzła kontynuacya tey edycyi w 5. Tom. in 4to., ktora zawiera w ſobie *Obronę deklaracyi duchowieńſtwa Francuzkiego względem władzy kościelney*, z tłomaczeniem Francuzkim przez X. *le Roy* bywſzego kapłana *Oratorii.* Ten ſam wydał R. 1753. w 3. T. *Dzieła pogrzebowe.* Pierwſzy zamyka w ſobie *Proiekt połączenia kościołow Luterſkich wyznania Auſzpurſkiego, z kościołem katolickim;* filozof *Leibnitz* ktory ſię wdał w tę kontrowerſyą, przeſzkodził temu proiektowi. *Boſſuet* niewzrzuſzony w nauce wiary, przyrzekał imieniem kościoła, że w artykułach, użyie względem proteſtantow poiednanych z kościołem, wſzelkich powolności, ktorych dzieci chore, ale poſłuſzne, mogą ſię ſpodziewać od matki ſwoiey. W 11. Tomie ſą *Traktaty* przeciwko *Simonowi du Pin* i innym; w III. Rożne *Piſma* kontrowerſyi, obyczayności i teologii myſtyczney. Zebrano rozmaite *Opuſcules de Boſſuet* w 5. Tom. in 12mo. roku 1751. Styl *Boſſueta* nie będąc wſzędzie gładkim i wybornym ieſt mocny i wybitny. Niechodzi po kwiatach ale byſtro ſzybuie w gorę, tam gdzie tego rzecz wyciąga.

Łacińſkie dzieła tego autora ſą piſane ſtylem niegładkim; ale Francuzkie nieuſtępuią naylepſzemu z autorow tego narodu. Akademia Francuzka liczy go między tych ſwoich towarzyſzow, ktorzy naywięcey iey uczynili zaſzczytu. JmPan *de Burogny* z akademii literatury wydał w R. 1761. życie *Boſſueta* in 12mo. D. *de Foris* uczony Benedyktyn, ktory iuż bardzo wiele należał do edycyi in 4to, ktorey iuż wyſzło 6. T. gotuie inną, ktora będzie dokładnieyſza i obſzernieyſza. Dzieło tego mądrego biſkupa *Wyklad wiary katolickiey* wyſzło w Polſkim ięzyku w Warſzawie 1762. in 8vo. *Hiſtorya univerſalna* przetłomaczona przez X. *Zygmunta Linowſkiego* in 8vo. w Warſzawie R. 17..

BOSSUS czyli Boſſio, (Marcin) kanonik regularny S. *Jana* Lateraneńſkiego, opat w Fieſoli, w Toſkanii, rodem z Werony, nabył ſobie ſławy cnotą i naukami. Papież *Sixtus IV.* i *Wawrzeniec de Medicis*, powierzyli mu rożne ſprawy wielkiey wagi, ktore chwalebnie wykonał. Umarł w Padwie R. 1502. maiąc lat 75. Wydał rożne dzieła, ktore wſzyſtkie maią za cel obyczayność: I. *Recuperationes Feſulanæ* w Bononii 1493. in fol. II. *Epiſtolæ* w Mantuy roku 1498. in fol. III. *Epiſtolæ* rożne od pierwſzych, i *ſześć mow* w Wenecyi R 1502. in 4to. IV. *Dzieła rozmaite* w Strasburgu R. 1509. in 4to. w Bononii R. 1627. in fol. &c.

BOTAL, (Leonard) narodził ſię w Aoſti, był lekarzem *Henryka III.* krola Francuzkiego, wprowadził do Paryża używanie częſtego puſzczania krwi, ktore potępiła *Facultas Medicinæ.* Doſyć dobra edycya dzieł iego w Leydzie in 8vo. R. 1660.

BOTEREIUS, *patrz* Bouthrays.

BOTERO, (Jan) przezwany *Beniſius*, ponieważ był rodem z Beny w Piemoncie, był ſekretarzem S. *Karola Boromeuſza* i nauczycielem dzieci *Karola Emmanuela* xiążęcia Sabaudyi. Umarł R. 1608. Wydał zbior *Liſtow*, ktore piſał imieniem S. *Karola* w Paryżu 1586. in 12mo. Zoſtawił ieſzcze niektore piſma polityczne *Della ragione di Stato* in 8vo. *Il Principi* in 8vo.

BOTH, (Jan i Andrzey) malarze Flamandſcy, obydway umarli w R. 1650. byli uczniami *Bloemaerta.* Związek tych dwoch braci, tak był ściſły, że nietylko razem odprawili ſwoie nauki i podroże, ale nawet razem malowali. *Jan* chwycił ſię maniery *Lorraina*, a *Andrzey* zaś *Bamboſza.* Pierwſzy malował okolice, drugi figury i zwierzęta; iednakże dzieła ich chociaż od dwoch rożnych rąk były ſporządzone, udawały ſię bydź iedney ręki robotą, mocno były wzięte i drogo opłacane.

BOTHWEL, *patrz* Hepburn.

BOTONIATES, *patrz* Nicephorus, Nro. IV.

BOTT, (Jan de) architekt, rodem z Francyi R. 1670. z rodzicow kalwinow, wcześnie opuścił oyczyznę ſwoią, i udał ſię w ſłużbę xiążęcia *d'Orange*, ktory potym był krolem Angielſkim. Po śmierci tego krola wſzedł w ſłużbę elektora Brandeburſkiego, ktory go uczynił kapitanem w gwardyi ſwoiey. Nieprzeſtawał iednak ſprawować funkcyą, architekta; naypierwſze dzieło iego ieſt arſenał Berlińſki; potym ſię wſławił rożnemi budowlami. Po śmierci *Fryderyka I. Bott* ziednał ſobie łaſkę naſtępcy iego, ktory go wyniosł na godność generała-majora. Fortyfikacye w Weſel, gdzie był kommendantem, ſą także iego dziełem w R. 1727. wſzedł w ſłu-

żbę krola Polskiego elektora Saskiego, w randze generała-leytnanta i szefa inżynierow, w Dreźnie znayduią się rożne gmachy, wystawione podług abrysow iego. Umarł w tym mieście R. 1745. z sławą człowieka zacnego, rozumnego, i walecznego.

BOVADILLA, (Don Franciszek de) kommendant ord. *de Calatrava*, *Ferdynand* krol hiszpański mianował go w r. 1500 generalnym gubernatorem w Indyach. Krol ten wkrotce miał przyczyny żałować tego wyboru. *Bovadilla* nagle wyniesiony z nędzy, na naywyższy szczyt dostoieństwa, zapomniał wnet pierwszego stanu swego. Co tylko przybył do *St. Domingo*, zaraz sobie postępował ze wszystkiemi, z przykrością, daiąc im uczuć swoią dumę obrzydzaiącą. Rozkazał D. *Diego Colombie* bratu *Krzysztofa* aby mu oddał twierdzę w St. Domingo, iego straży poruczoną, gdy ten mu odmowił, otwartą mocą opanował ią. *Krzysztow Colomb* przybył dowiedziawszy się o tym na ratunek bratu. *Bovadilla* bez względu na godność i przysługi iego, kazał go okuć w kaydany, iako też i dwoch braci iego *Don Diego* i Don *Bartłomieia*. Posłał ich do Hiszpanii z wszystkiemi pismami, ściągaiącemi się do ich processu. *Ferdynand* i *Izabella* obrzuceni takowym postępkiem, dali pewne rozkazy, aby natychmiast uwolniono tych znakomitych więźniow. Posłano im tysiąc talarow na drogę do Grenady, gdzie się na ow czas dwor znaydował; przyięto ich z okazaniem osobliwszey dla nich względności. Zniszczono cały proces, i przyobiecano im nadgrodę krzywd, i sprawiedliwość przykładną. Odwołano *Bovadille* na mieysce iego posłany, Don *Mikołay Ovando* kommandor orderu *Alcantara*. Od wszystkich *Bovadilla* nagle opuszczony; iednakże przed wyiazdem iego, wyrządzano mu wszelką cześć, w krotkim czasie wyiechał. Flotta na ktorey się znaydował w straszney nawałnicy zatonęła, gdzie i on między innemi zginął w tey burzy. To się stało w R. 1502. Dwadzieścia i ieden okrętow obładowanych złotem poszło na dno morskie.

BOUCHARD, (Dawid) *Vicomte d'Aubeterre*, znakomitey familii Francuzkiey, narodził się w Genewie gdzie się rodzicy iego schronili chwyciwszy się wyznania kalwina. Dobra ich zabrano na skarb, i darowano ie marszałkowi *de St-André*. Ale matka *Dawida d'Aubeterre*, pozyskała oddanie ich. *Dawid* powrociwszy do Francyi wyznał wiarę katolicką i otrzymał od *Henryka IV.* rządztwo w Perigordzie R. 1598. *Montpezat* wodz ligi, maiący nieco woyska w Quercy i w Agenois, napastował go w tym rządztwie *d'Aubeterre* uderzył nań, pokonał go, i okazał tyle wspaniałości dla więźniow po zwycięztwie, ile odwagi pod czas potyczki. Po nieiakim czasie tegoż samego roku, postrzelony przy dobywaniu Lisle na tey twierdzy w Perigordzie dnia 9tego umarł.

BOUCHARDON, (Edmys) snycerz krola Francuzkiego, narodził się R. 1698. w Bassigni. Oyciec iego był snycerzem i architektem. Uczył się pod Coustou młodszym, a potym nakładem krolewskim doskonalił swoy talent w Rzymie i we Włoszech. Ozdobił Paryż dziełami swoiemi. Umarł R. 1762. JmP. hrabia *de Caylus* wydał krotkie *życie* iego w Paryżu R. 1762. in 12mo.

BOUCHE, (Honoriusz) doktor teologii, proboszcz S. *Jakuba* w dyecezyi Seneńskiey, narodził się w Aix R. 1598. umarł R. 1671. Zostawił *Chorografią*, czyli *Opisanie Prowancyi*, i *Historyą Chronologiczną tego kraiu*, 2. T. in fol. roku 1664. Dzieła mało co wzięte.

BOUCHEL, *patrz* Bochel.

I. BOUCHER, (Jan) rodem z Paryża około R. 1550. Był następnie rektorem akademii Paryzkiey, przeorem Sorbonny, doktorem i plebanem *S. Benedykta*. Człowiek ten ktory z powołania swego, powinien był wszędzie zalecać pokoy i zgodę; był iednym z liczby tych ktorzy rozsiewali niezgodę podczas ligi. W izbie iego odprawiło się pierwsze posiedzenie tego śpisku R. 1585. w dwa lata potym kazał uderzyć w dzwony w kościele swoim i podburzał owieczki swoie przeciwko własnemu panu. Na ambonach powstawał na krola, i nie więcey go ochraniał na radach taiemnych. Traktat iego *De iusta Henrici III. abdicatione*, 1589. in 8vo. zawiera w sobie przemierzłe szalbierstwa. Tak daleko śmie potwarz rozciągać, iż twierdzi, że nienawiść *Henryka III.* ku kardynałowi *Ludwikowi de Guise*, pochodziła ztąd, że w młodości swoiey *Ludwik* nie chciał mu bydź powolnym. On się naybardziey popisywał między kaznodzieiami, ktorzy chwalili zaboystwo tego krola. Wyzionął złość swoią i przeciwko następcy iego *Henrykowi IV.* mowiąc o nayletszym z krolow Francuzkich, iako o nayostatnieyszym człowieku. *Kazania* ktore miał przeciwko temu krolowi, są pod tytułem: *Sermons de la simulée conversion, & nullité de la prétendue absolution de* Henri *de Bourbon, prince de Bearn*, R. 1594. in 8vo. Kazania te spalono. Tegoż samego dnia gdy *Henryk IV.* opanował Paryż, *Boucher* uciekł się do Flandryi, gdzie umarł kanonikiem i dziekanem Turnayskim R. 1644. Pokochał oyczyznę, gdy się od niey oddalił. Powiadaią że przy schyłku życia swego, żałował przeszłych błędow i zbytku nierozumney gorliwości. Znayduie się iefzcze iego pismo (pod imieniem *Franciszka de Verone*) *Apologie de Jean Châtel*, in 8vo. R. 1595. i 1620. i niektore inne wcale niedobre kśięgi.

II. BOUCHER d'Argis, (Antoni Kasper) narodził się w Paryżu R. 1708. został rzecznikiem R. 1727. a konsyliarzem rady naywyższey w Dombes R. 1753. Napisał *Noty* na wszystkie dzieła, ktorych był edytorem. Pisma iego własne są: I. *Traité des gains nuptiaux*, w Lugdunie 1738. in 4to. II. *Traité de la criée des meubles*, 1741. in 12mo. III. *Régles pour former un avocat*, 1753. in 12mo. On to iest ktory pisał artykuły iurisprudencyi do *Encyklopedyi*, zacząwszy od 3. Tom. *patrz* Fleury Nr. II.

III. BOUCHER, (Franciszek) pierwszy malarz krola Francuzkiego i dyrektor akademii malarskiey, narodził się w Paryżu R. 1704. Uczył się pod sławnym *le Moine*, a w 19. roku pierwsze w akademii odniosł *præmium*. Wydoskonaliwszy się w sztuce swoiey w Rzymie, powrocił do Paryża, gdzie go nazwano *Malarzem gracyow*. Był *Albanim* Francuzkim, tę samę co ten sławny malarz miał łatwość, lekkość, gust i wyobrażenia. W końcu życia swego, iego kolory się na purpurowy kolor udawały, a inkarnaty zdawały się mieć reperkussyą od zasłony czerwoney. Po śmierci *Karola Vanloo*, *Boucher* wstąpił na mieysce tego pierwszego malarza krolewskiego. Ale od nieiakiego czasu słaby, nie długo się cieszył tym stopniem, umarł R. 1770. maiąc lat 64. Malowania iego tak są liczne, że opisanie ich bardzoby wiele zabierało mieysca. Do oso-

bliwszych talentow łączył wyborne obyczaie, przymioty przyiaciela i miłośnika społeczności. Szczery, prosty, przychylny, nie znał ani chciwości, ani zazdrości; zachęcał młodych artystow; przyiaciołom swoim ustępował tych sztuk, ktorych zdawali się żądać. Gdzie szło o nauczanie ucznia, wolał go informować przykładem, niż wyliczaniem przepisow: *Nie umiem tnaczey radzić*, mawiał, *iak tylko maiąc pędzel w ręku. Albani* przybrał sobie towarzyszkę, ktoraby mu mogła nieustannie przedstawiać przed oczy powaby gracyow; *Boucher* miał to samo szczęście, i użył go w sztuce swoiey.

BOUCHERAT, (Ludwik) kanclerz Francuzki i pieczętarz R. 1685. nastąpił na te dwa urzędy po kanclerzu *le Tellier*. Umarł obdarzony godnościami R. 1699. maiąc lat 83. Był synem *Jana Boucherat* regestranta (*maitre des comptes*) *Emblemma* kanclerza było: *kogut pod słońcem*, czyniąc alluzyą do *Ludwika XIV.* z tym napisem: *sol reperit vigilem*. Był z liczby tych referendarzy, ktorych krol wezwał do rady, dla uformowania sprawiedliwości: z tey to rady wyszły ustawy, ktore są naygruntownieyszą zasadą rządu Francuzkiego.

I. BOUCHET, (Jan) prokurator w Poitiers oyczyźnie swoiey, narodził się R. 1476. umarł roku 1550. obznaymił się dziełem swoim: *les annales d' Aquitaine*, w Poitiers R. 1644. in fol. i przez niektore pisma *Poezyi moralney*: nayosobliwsze pod tyt: *Le chapelet des princes*, w iego *Opuscules* R. 1525. in 4to. Składa się z 5. dziesiątek wiersza zwanego *Rondeaux* i z iedney *Ballady* przy każdym dziesiątku. Autor wymienia cnoty, ktore maią zdobić xiążąt i występki, ktorych oni maią unikać. *Rożaniec* ten przypisany *Karolowi de la Trimouille*. Pierwsze 19. wierszy zaczynaią się od litery z imienia tego pana. Zostawił ieszcze: *Les regnards traversant les voies périlleuses*, w Paryżu in fol bez daty; *Les triomphes de la noble & amoureuse Dame*, 1537. in 8vo &c. W *Kronikach Akwitanii* znayduie się wiele pracy i dokładności

II. BOUCHET, (Henryk du) konsyliarz w Parlamencie Paryzkim, zostawił bibliotekę swoią kanonikom regularnym S. Wiktora, z znacznym dochodem na utrzymanie iey, pod tą umową, aby była publiczną; co się stało. Umarł R. 1614. z sławą urzędnika sprawiedliwego i oświeconego.

III. BOUCHET, (Willhelm) Pan *de Brocourt*. Był konsulem sędzią w Poitiers R. 1584. co mu dało okazyą przypisać kupcom tego miasta 1. T. kśiążki swoiey *les Serées*, mowy pełne żartow i wesołości, ktore podług niego zdarzyły się w wieczornych chwilach, w towarzystwie poufałych osob, gdy 3. T. tey kśiążki wychodził autor umarł R. 1607. Przedrukowane w Paryżu roku 1608. 3. T. in 12mo

BOUCHEUL, (Jan Jozef) rzecznik w Dorat, w niższey Marchii, umarł około R. 1720. Napisał wzięty *Kommentarz* na zwyczaie, w Poitou R. 1727. 2. T. in fol: i *Traité des conventions de succeder*, in 4to.

BOUCICAUT, czyli Jan le Meingre, marszałek Francuzki, hrabia de Beaufort i Vicomte de Turenne, przez małżeństwo swoie z *Antonią*; corką iedyną i dziedziczką *Raymonda de Beaufort, vicomte de Turenne*. W 10. R. udał się do woyska. Walczył przy boku *Karola VI.* na potyczce pod Rosbec R. 1382. Genueńczykowie chcąc się wybić z pod iarzma *Jana Galeas Visconti*, pana Mediolańskiego; *Karol VI.* ktorego

prosili o ratunek, wysłał do nich marszałka *Boucicaut*. Za przybyciem swoim poskromił rokoszników, przywrocił porządek, i zaradził bespieczeństwu miasta, przez wystawienie dwoch zamkow, sobie odpowiadaiących. Zbytnia surowość rządu sprawiła zamieszanie. Margrabia *de Monferrat*, stanąwszy na czele rzeczypospolitey, *Boucicaut* musiał powrocić do Francyi, i stracił Genuę przez swoie oddalenie. *Boucicaut* dał znaczne dowody męztwa swego przeciwko Turkom, Wenetom i Anglikom. Dostał się w niewolą na potyczce pod Azincourt, R. 1415. zaprowadzony do Anglii, gdzie umarł R. 1421. kochał się w rymopisminey i w rymopisach.

BOUDEWINS, (Michał) doktor medicyny, rodem z Antwerpii, nabył wiele sławy w oyczyznie swoiey. Był lekarzem pensyonowanym tego miasta, i szpitala, prezesem kollegium medycyny, lektorem chirurgii i anatomii. Wydał dzieło rownie pożyteczne teologom, spowiednikom, i lekarzom. Roztrząsa w nim z wielką pewnością kazusy lekarskie maiące związek z obyczaynością, i kazusami sumnienia. Tytuł takowy: *Ventilabrum Medico Theologicum*, w Antwerpii 1666. in 4to. Umarł *Boudewins* w oyczyznie swoiey R. 1681.

BOUDIER, (René) narodził się w Trelly, blisko Coutances, gdzie się znayduie włość de Jousselinière, od ktorey się pisał. Tam żył iak filozof lubieżny, niechciał się żenić, dla nie utracenia iak rozumiał wolności. Umarł w Listopadzie R. 1723. maiąc lat około 90. Był to z liczby rychłych rozumow. W 15. Roku, umiał po Łacinie, po Grecku, po Hiszpańsku, i pisał wiersze dosyć piękne na swoy wiek. W krotkim czasie nabył rożnych rodzaiow wiadomości. Grał na lutni, rysował, malował; ćwiczył się w historyi, w grammatyce, w geografii, i pisał o medallach. Napisał *Historyą Rzymską*; *Traktat o Medallach* i *krotkie zebranie Historyi Francuzkiey*, ale tylko historya Rzymska wyszła z druku. Można sądzić o wierszach iego z nadgrobku, ktory sobie sam napisał.

J'étois Gentilhomme Normand,
D'une antique & pauvre noblesse,
Vivant de peu tranquillement
Dans une honorable pareſſe.
Sans ceſſe le livre à la main,
J'étois plus ſérieux que triſte;
Moins François, que Grec & Romain;
Antiquaire, Archimédailliſte;
J'étois Poëte, Hiſtorien ...
Et maintenant je ne ſuis rien.

To iest:

" Byłem szlachcicem Normandskim, pochodzącym z starego, ale ubogiego domu. Żyiąc spokoynie miernym dostatkiem, w uczciwym prożnowaniu. Zawsze w księgach zanurzony, byłem bardziey zamyślonym, niż smutnym; mniey byłem Francuzem, niż Grekiem i Rzymianinem; byłem antikwaryuszem, archimedalistą, poetą, dzieiopisem, ... a teraz iestem ... niczym. "

BOUDON, (Henryk Marya) archidyakon w Evreux, narodził się R. 1624. w Fère, umarł roku 1702. Uczynił się znamienitym przez rożne pisma pobożności. Naycelnieysze są I. *Dieu présent partout*, in 24to. II. *De la profanation, & du reſpect qu'on doit avoir aux Egliſes*, in 24to. III. *La ſainteté de l'état eccléſiaſtique*, in 12mo. IV. *La Dévotion à la Très Sainte Trinité* in 24to. V. *La gloire du Dieu dans les Ames du Purgatoire* in 24. VI. *Dieu ſeul* ou *le ſaint Eſclavage de la mère de Dieu*

in 12mo. VII. *Le Chrétien inconnu ou l'idée de la grandeur du Chrétien*, in 12mo. JPan *Collet* wydał żywot iego R. 1754. w 2. T. in 12. Autor ten przypisuie mu wiele cudow, ale te nie tak dowodzą świętobliwość *Boudona*, iako letkowierność iego dzieiopisa.

BOUDOT, (Jan) sławny księgarz i oświecony drukarz rodem z Paryża, R. 1685. Umarł tamże R. 1754. wsławił się *małym Dykcyonarzem Łacińskim* in 8vo. wyiętym z wielkiego dykcyonarza, w 14. T. in 4to. ktorego on iest autorem. Wiadomości iego o rożnych księgach uczyniły mu wzięcie u luzi uczonych, ktorzy szukali iego obcowania, dla nabycia w tey części literatury potrzebnego światła. Zostawił wyborne materyały do *Bibliotéki dobranéy*.

BOVERICK, sławny zegarmistrz Angielski ostatniego wieku, sławny niektoremi przecudownemi dziełami mechaniki. Zrobił z słoniowey kości powoz na czterech kołach ze wszystkiemi przynależytościami, w ktorym człowiek siedział. Powoz ten tak był mały i letki, że go mucha z łatwością pociągnęła; to wszystko ważyło iedno ziarno. Tenże sam zrobił stoł do kadrylli, z szufladką, stoł do iedzenia, kredens, zwierciadło, 12. krzeseł z poręczami, tyleż półmiskow, noży, łyżek, grabek, dwie solniczki, kawalera, damę i lokaia, to wszystko tak było drobne, że się zmieściło w pestkę od wiśni... *Patrz* le *Microscope à la portée de tout le Monde* przez *Bakera*. Ten wiary godny uczony, opowiada te rzeczy, podług świadectwa własnych oczu.

BOVERIUS, (Zacharyasz) Kapucyn, narodził się w Saluces, umarł w Genuy R. 1638. maiąc lat 70. iest autorem niektorych pism kontrowersyi, i *Historyi Kapucynow* w Łacińskim ięzyku R. 1632. i 1639. 2. T. in fol. tłomaczona na Francuzkie przez X. *Antoniego Calnze* R. 1675. in fol. Iest i 3ci. Tom wydany przez X. *Marcellina* z Pizy R. 1676. in fol. Historya ta iest zbiorem rożnych powieści dziecinnych, i dziwow śmiesznych: letkowierny autor powtarza wszystkie baśnie, ktore przed nim o zakonie iego kiedyżkolwiek rozgłoszono. Nie można albowiem sądzić, ażeby ie miał sam powymyślać. Oprocz tego zostawił, *Demonstrationes undecim de vera habitûs forma, à Seraphico patre Francisco instituta*, w Kolonii 1655. Dowodzi w tym piśmie, że habit Kapucyński iest prawdziwie habitem seraficznym: dzieło wielce interessuiące!

BOUETTE DE BLEMUR, (Jakobina) narodziła się R. 1618. z familii szlachetney, w 11. roku przyięła habit S. Benedykta w opactwie S. Troycy w Kaen. Xiężna de *Mekl'enbourg*, ułożywszy sobie uczynić fundacyą w Chatillon Benedyktynek od S. Sakramentu, prosiła o matkę *Bouette*. Ta święta panna będąc przeoryszą w klasztorze S Troycy, chciała bydź nowicyuszką w Chatillon. Miała na ten czas lat 60. ofiarowane opactwa, nie mogły iey oderwać od tego nowego mieszkania. Umarła tam w świątobliwości roku 1696. Pisma zostawiła: I. *L'Année Bénédictine*, w 7. T. in 4to. *Eloges de plusieurs Personnes illustres en piété, des derniers siécles*, 2. T. in 4to. III. *Żywoty Swiętych*, in fol 2. T. Znayduią się tam niektore baśnie, ktore można wybaczyć kobiecie i zakonnicy, ale te dzieła są w stylu czystym i wybornym, iakiego się nie można było spodziewać po osobie, ktora całe życie swoie strawiła na ćwiczeniach pobożności.

I. BOUFLERS, (Ludwik Franciszek Xiążę de) *pair* i marszałek Francuzki, znakomitey familii z Pikardyi, narodził się R. 1644. Wcześnie okazawszy talenta swoie w sztuce woiowania, mianowany był r. 1669. pułkownikiem regimentu dragonow. Na czele tego pułku popisywał się pod marszałkiem de *Crequi*, i pod marszałkiem *de Turenne*. Odniosł niebespieczną ranę na potyczce pod Woerden, a drugą pod Ensheim, gdzie się znacznie za świadectwem JPana *Turenne* przyłożył do zwycięztwa. Po rożnych pięknych sprawach, zasłużył sobie na nieśmiertelne imie, przez obronę miasta Lille R. 1708. Oblężenie do 4. miesięcy trwało. Xiążę *Eugeniusz* naywyższy wodz woysk cesarskich tak żywo nacierał, że trzeba było się poddać. *Pozczycam się tym* rzekł *Eugeniusz* do marszałka *Boufflers*, *żem dobył miasta Lille, ale bardziey tym się ieszcze był szczycił, gdybym go był tak bronił iak W P.* Krol Francuzki nadgrodził mu to tak, iakby był wygrał bitwę. Uczynił go *Pairem* Francuzkim, i dał mu przeżycie rządstwa Flandryi dla syna iego starszego. Gdy wchodził do parlamentu, aby był przyięty, rzekł obracaiąc się do tłumu officierow tam się zsayduiących, ktorzy z nim bronili miasta Lille, *W Panom winienem wszystkie te łaski, ktoremi mię obsypuią, na W Panow ie składam; niepowinienem się szczycić, tylko z tego, żem był na czele tak walecznych mężow.* Przez takowąż wspaniałość, ktora stanowiła właściwy mu przymiot, żądał służyć pod marszałkiem de *Villars*, chociaż był w wyższym stopniu nad niego. Na potyczce pod Malplaquet R. 1709. tak umieiętnie się cofnął, że nie zostawił nieprzyiacielowi ani działa, ani niewolnikow. Marszałek *Boufflers* łączył do czynności wodza duszę dobrego obywatela; tak szczerze służył swemu krolowi, iak dawni Rzymianie swoiey rzeplitey; za nic ważąc życie, gdzie szło o całość oyczyzny iego. Krol mu rozkazał aby biegł na ratunek miastu Lille, zostawuiąc mu wolność obrania sobie namieśnikow; i natychmiast się wybrał, nie rozporządziwszy spraw domowych, ani się pożegnawszy z familią swoią; dwoch tylko wziął z sobą officierow, iednego zatrzymanego w Bastylli, a drugiego będącego w niełasce u dworu. Wspaniałość iego rownała się miłości ku krolowi i oyczyznie. Ten patriota i wodz umarł w Fontainebleau roku 1711. maiąc lat 68. " *w nim*, (pisała JPani de *Maintenon*,) *serce na samym ostatku umarło*," czytamy w kontynuacyi historyi Angielskiey, przez *Rapina de Thoiras*, pewny kawałek, czyniący sławę pamiątce tego wielkiego męża. *Wilthelm* krol Angielski, dobywszy miasta Namur w R. 1695. zatrzymał marszałka *Boufflers*, przeciwko wierze umowy uczynioney. Zdziwiony takowym niesprawiedliwym postępkiem marszałek, ktory nabył wiekopomney sławy, w bronieniu tego miasta, pytał się o przyczynę tego przeniewierstwa. Odpowiedziano mu, że czynią to wet za wet za garnizon Dyxmuydy, i Deinsi, ktory Francuzi zatrzymali mimo kapitulacyi. *Jeżeli tak iest*, rzecze *Boufflers: należało zatrzymać moy garnizon, ale nie mię*, odpowiedziano mu, *więcey W Pana szacuią niż dziesięć tysięcy ludu.*

II. BOUFLERS, (Jozef Marya Xiążę de) syn poprzedzaiącego dziedzic cnot oyca swego, umarł w Genui R. 1747. tego samego dnia ktorego Austryacy ustąpili od oblężenia miasta tego. Rownie był żałowany od Genueńczykow, Francuzow i Hiszpanow. Nie miał iak lat 5. gdy wstąpił po oycu na rządstwo Flandryi. Co się stało przez wzgląd na zasługi oyca iego.

BOUGAINVILLE, (Jan Piotr de) rodem z Paryża, ćwicząc się z dzieciństwa w rożnych wiadomościach, był sekretarzem akademii napisow, towarzyszem akademii Francuzkiey i innych uczonych towarzystw zagranicznych, censorem krolewskim, dozorcą sali starożytności w Louwrze, i sekretarzem ordynaryinym xiążęcia Aureliańskiego. Ustawiczne prace naruszyły zdrowie iego, zestarzał się przed czasem. Umarł w zamku de Loches R. 1763. w 41. swego wieku. Z dzieł iego zostały I. *Tłomaczenie Anti Lukrecyusza* kardynała *de Polignac* w 2. T. in 8vo. i w 1. T. in 12. poprzedza mowa rozumna i dowcipna. W tłomaczeniu iest wyborność i wybitność, ale autor nie uważał na to, że się nie należało, przypuszczać iakiey myśli lub wyrazu, ktoreby się nie mogły mieścić w dobrey poezyi. II. *Parallelle de l'expédition de Thames Koulikan dans les Indes avec celle d'Alexandre*: dzieło pełne nauki, myśli wyobrażenia i wymowy, ale czasem nadęto.

BOUGEANT, (Wilhelm Jacek) narodził się w Quimper R. 1690. został Jezuitą R. 1706. umarł w Paryżu R. 1743. Po odbytych pracach w uczeniu pomnieyszych szkol w Kaen i Newers, przybył do kollegium *Ludwika wielkiego* w Paryżu, z ktorego na krotki czas się oddalił udaiąc się na mieysce wywołania swego de Fleche. Umartwienie to, sprawiła mu książka pod tytułem: *Amusement Philosophique sur le langage des bêtes*. Dzieło to, w ktorym mowę obraca do kobiety, ma w sobie wiele wdzięków, dowcipu i nawet grzeczności. *Jakże iesteś uymuiąca moia Pani*, mowi przewielebny oyciec, i *iak dobrze znasz tę zwierzchność, ktorą maszz nad moim umysłem!* Jeżeli wierzyć można pewnemu autorowi, Jezuita nasz biegleyszy był w ięzyku amantow, aniżeli zwierząt. Nikt lepiey nie znał nad niego, okolice, obyczaie, i ięzyk kraiu *Romancyi*, ktorey wydał podroż pod imieniem *Fanferedina*, ale znał przytym z gruntu przyzwoitości społeczeństwa i przyiaźni, i przeto tak dla wesołości umysłu, iako dla rozumu ugęszczano do niego. Trudy i zgryzoty ktorych doznał, przyspieszyły mu śmierci. zostawił wiele dzieł, ktore pamiątce iego uczyniły sławę. I. *Histoire des guerres & des négociations qui précédèrent le traité de Westphalie, sous les ministères de Richelieu & de Mazarin*, 2. T. in 12. Dzieło to napełnione przygodami ciekawemi, pisane w stylu wybornym, i szlachetnym. Zdaie się że autor obdarzony od przyrodzenia przymiotami do polityki rozsądkiem, przenikłością, i gustami. II. *Histoire du Traité de Westphalie* 2. T. in 4to. czyli 4. in 12mo. 1744. Roztropność uwag, ciekawe i interessuiące przydatki, wylusczenie charakterow, i zdrad negocyatorow, wyborna zwięzłość stylu czystego bez przysady, to wszystko mieści go w liczbę naylepszych dzieiopisow. Dzieło to i poprzedzaiące połączone, i przedrukowano w 6. T. in 12. R. 1751. III. *Expoſition de la Doctrine Chrétienne par des mandes & par réponſes diviſée en trois Catéchiſmes, l'Hiſtorique, le Dogmatique & le Pratique*, in 4to. i w 4. T. in 12. Dzieło czyniące zaszczyt autorowi swemu co do stylu, ale doznaiące niektore trudności, co do dogmaticzney nauki; mniey iednak czytany niż *Katechizm Montpelliera*, i *Expoſition, Pana Meſangui*. IV. *Amuſement philoſophique ſur le langage des Bêtes*, 1. T. in 12. o ktorym mowiliśmy wyżey. Iest to zbytek imaginacyi iego, ktory mu wiele narobił troski. Autor wyrzekł się wszystkiego w *Liście* swoim do *Abbé Savallette*. V. *Recueil d'Obſervations Phyſiques, titrées des meilleurs Ecrivains*. 4. T. in 12. inni przypisuią to dzieło X. *Grozelier* z towarzystwa *Oratorii*. VI. *Trzy Komedye* prozą: *Kobieta doktor*, czyli *Teologia przy Kądzieli*, *Swięty wyplosczony*, *Kwakrowie Francuzcy*, czyli *les nouveaux Trembleurs*. Znayduie się cożkolwiek dowcipu w niektorych scenach, ale w innych wiele doznaie czytelnik nudow.

BOUGEREL, (Jozef) kapłan oratorii z Aix, umarł w Paryżu R. 1753. obnaymił się *życiem Gassendego*, in 12mo. roku 1737. ciekawe ale bardzo rozwlekle, zostawił także *Mémoires pour ſervir à l'hiſtoire des hommes illuſtres de Provence*, gdzie się znayduie wiele erudycyi, styl zaś niegładki i ciężki. Jeden Tom tylko wyszedł tego dzieła, ktore miało składać 4. T in 4to.

BOUGOUINC, (Szymon) poeta Francuzki, iest autorem dzieła: *Obyczayność człowieka sprawiedliwego* i *człowieka grzecznego*, w Paryżu 1508. in 4to. i *Epinette du jeune Prince*, w Paryżu 1508. i 1514. in fol.

BOUGUER, (Piotr) narodził się w Croific. Oyciec iego był professorem krolewskim hydrografii, ktory doskonalił talent syna swego do wyższych nauk. Akademia nauk Paryzka uwieńczyła w roku 1717. *Pamiętnik iego o Maszt ach okrętu* i przybrała go sobie za towarzysza R. 1731, w R. 1736, wysłany w towarzystwie JPanow *Godina* i *de la Condamine* do Peru, dla udeterminowania figury ziemi: podroż ta nowe nabyła światło, dla nauk, kunsztow i żeglugi. *Bouguer* dzielił sławę i trudy z towarzyszami swemi. Pracował przez lat trzy nad *Journal des Sçavans*, napisał wiele pism wziętych od geometrow, dla ich dokładności i pożytku. *Relacya* podroży iego do Peru, znayduie się w akademii nauk R. 1744. pisana z większą dokładnością niż wybornością. *Bouguer* wiele pracował i z wielkim trudem: w dziełach swoich tak wielkie miał upodobanie, że ich wzięcie stanowiło iego istność. Ta czułość zbyteczna miłości własney, sprawiła mu wiele umartwienia, ktore mu przyspieszyły śmierci. Umarł R. 1758. maiąc lat 6[illegible]. Akademik ten przepędziwszy większą część życia swego na prowincyi, nabył w ustroniu zaciętość i przykrość charakteru, ktorego społeczność nie mogła ułagodzić. Ze nie miał znaiomości serca ludzkiego, był zawsze niespokoynym i podeyrzliwym. Zawsze był gotow, mieć tych za nieprzyiaciol, chcących uiąć sławie iego, ktorzy nad iednym z nim razem pracowali celem. Miał niektore sprzeczki z JPanem *de la Condamine*, ktore mu sprawiły wiele przykrości, ponieważ ten dowcipny akademik umiał przeciągnąć powszechność na swoią stronę. Rozmaite dzieła zostawił *Bouguer*. Naycelnieysze są I. *La conſtruction du Navire*. 1746. in 4to. II. *La Figure de la terre* 1749. in 4to. III. *Traité d'Optique*. 1760. in 4to. IV. *La Manœuvre des Vaiſſeaux*. 1757. in 4to. V. *Traité de la Navigation*, 1753. in 4to, wydany potym przez pana *de la Caille* 1761. in 8vo. &c.

BOUHIER, (Jan) prezydent w parlamencie Dijońskim rodził się w tym mieście R. 1673. Talenta iego do nauk, ięzykow i prawa wcześnie się obwieściły. Przyięty do akademii Francuzkiey R. 1727. Umarł w Dijon R. 1746. na ręku X *Oudin* Jezuity swego przyiaciela, w młodości swoiey ćwiczył się w poezyi, dla rozerwania się w pracach urzędu swego, a potym dla uczynienia sobie ulgi w bole-

ściach pedogry. Zostawił I. *Tłomaczenie* wierszem Francuzkim. *Petroniusza* o woynie domowym, niektorych kawałkow *Owidyusza* i *Wirgiliusza*. W wierszach tych znayduie się dosyć wyborności, ale są czasem nadto zaniedbane. Przypiski zaś przy nich się znayduiące okazuią głęboko uczonego literata. II. *Tłomaczenia Tuskulanow Cicerona*, razem z *Abbé d' Olivet* Kawałki prezydenta *Bouhiers* są wierne, ale w niektorych mieyscach mogł był bydź więzleyszym. III. *Listy* na *Terapeutes*, 1712. in 12. IV. *Dissertacyą* na *Herodota z Pamiętnikami*, nad życiem prezydenta *Bouhier* w Dijonie 1746. in 4to. V. *Dzieła Prawne* &c. Pismo *de la Dissolution du Mariage à cause d'impuissance* in 8vo. iest wielce wzięte. W wszystkich tych dziełach znayduie się wiele erudycyi.

BOUHOURS, (Dominik) rodem z Paryża R. 1628. wstąpił do Jezuitow w 16. roku życia swego. Będąc przez czas nieiaki professorem pomnieyszych szkoł, polecono dozorowi iego wychowanie dwoch młodych xiążąt da *Longueville*, a potym margrabiego de *Segnelai* syna wielkiego *Colberta*. Umarł w Paryżu R. 1702. Był to człowiek grzeczny, mowił *Abbé* de *Longuerue*, nikogo nie potępiaiąc, starał się wszystkich ludzi wymawiać. Zostawił pisma I. *Les entretiens d'Ariste & d'Eugène*, in 12mo. 1671. Dzieło to bardzo było wzięte w początkach swoich, mimo styl nudny i nienaturalny, na każdey karcie się okazuiące. Widzieć w nim można dowcip, ale ten dowcip, co się to chce koniecznie pokazać. Narod Niemiecki, był urażony mocno, i słusznie, że się poważył położyć to pytanie w tym dziele: *Czy Niemiec może bydź dowcipnym uczonym (bel-esprit)* pytanie to powinno było zaraz z pierwszego weyrzenia sprawić obrusżenia, iako uraza, ale ieżeli w tey myśli, że Niemcy na ow czas samemi tylko pismami pracowitemi i trudnemi się zaprzątali, w ktorych nie można było używać kwiatow i ozdob dowcipu, nie można mieć za złe Jezuicie i Francuzowi, iż powtarzaiąc myśl kardynała *du Perron* powiedział, że Niemcy niechcą się dobiiać o dowcip. Jednakże rożne pisma autorow Niemieckich, u ktorych iak nayiałowsze głębokich nauk materye, żywy i wesoły dowcip krasi i oświeża, są dowodem przeciwko temu zdaniu za porywczym, mowiącym, ktory okazuie, że dowcip Francuzki, chociaż iest piękny, nie zawsze iest sprawiedliwy i rzetelny. *Barbier d'Aucour* wydał krytykę dzieła xiędza *Bouhours*, w ktorey głębokie reflexye, lekkim przeplatał żartem. Zgadzaią się wszyscy z tym uczonym przyganiaczem, że X. *Bouhours* bardziey dbał o słowa, niż o rzecz. Niektory powiedział: " że xiędzu „ *Bouhours* aby dobrze pisał, nie „ zbywało mu iak tylko na spo„ sobie dobrze myślenia. „ Nad to powiedziano, mowi *l'Abbé Trublet*, ale żartobliwie. II. *Remarques & doutes sur la langue Françoise*, 3. T. in 12mo. Są niektore rzetelne, ale inne dziecinne. III. *La manière de bien penser sur les ouvrages d'esprit*, in 12mo. Wydano przeciwko temu dziełu. *Les Sentiments de Cléarque*, daleko podleysze od -- *Les Sentiments de Cléanthe* przez *Barbier d'Aucour*. Ta przygana nie przeszkodziła szacunkowi dzieła tego, ktore może bydź naylepszym przewodnikiem dla młodzieży do litteratury. Z sprawiedliwością kładzie na szalę i waży pisarzow dawnych i teraźnieyszych. *Tassa concetti* i innych autorow Włoskich zbyteczną surowością sądzone. Styl rownie wyborny iak *Kozmow*

Arista, ale mniey przysadny, i czyścieyszy. IV. *Pensées ingénieuses des anciens & des modernes*, in 12mo. Są to kawałki materyałow, zebranych dla dzieła poprzedzaiącego. V. *Pensées ingénieuses des Péres de l'Eglise*, in 12. Autor przedsięwziął to dzieło, dla zagaszenia przeciwnikow swoich. Zarzucono mu że tylko czytał księgi *Woitura*, *Sapasina*, *Moliera* &c: że chodził po gotowalniach dla zbierania dowcipnych kawałkow między damami, ktoremi zdobił dzieła swoie. Ale nie naylepsze wzięcie dzieła tego, zamiast zaniszczyć takowe mniemania, potwierdziło w nich wszystkich. Rozumiano że autor nie wiele musiał czytać oycow kościoła, ponieważ w nich tak mało znalazł dowcipnych myśli. VI. *Histoire du grand maître d'Aubusson* in 4to. 1676. czystym stylem pisana. VII. *Życie S. Ignacego* in 12mo. i *S. Franciszka Xawerego* in 12mo. w 2. T. Pierwszego przyrownywa do *Cezara*, a drugiego do *Alexandra*. Także dowcipne i rzetelne myśli, znayduią się w całym ciągu tey historyi. Poważnie opowiadał, że gdy *S. Ignacy* był w mnieyszych szkołach, duch iego odrywał się od ciała i wzlatiwał do nieba, i ta to iest przyczyna że się nie mogł niczego nauczyć. Trzeba mu iednak przyznać, chociaż przytacza wiele widzeń, zachwyceń, odwiedzin niebieskich, proroctw, i innych cudow świętego, iest wszelako ostrożnieyszy niżeli *Ribadeneira* i inni życiepisowie *Ignacego*, &c. Dzieło tego Jezuity: *Rozmyślanie na każdy dzień xiążka krociusieńka*, z Francuzkiego na Polski język przetłomaczył X. *Andrzey Chryzostom Zaluski* biskup Warmiński, kanclerz W. koronny w Warszawie 1701. in 12mo.

BOUILLARD, (Dom Jakub) Benedyktyn S. Maura, narodził się R. 1669. w Meulan w dyecezyi Chartres, umarł w St. Germain des Prés R. 1726. znakomity, tak gruntownością rozumu swego, iako niezkazitelnością obyczaiow. Zostawił uczoną edycyą *Martyrologii Usuarda* podług samego oryginału autora w Paryżu R. 1778. in 4to. Tudzież xiążkę: *Histoire de S. Germain des Prés* w Paryżu 1724. in 12. Dzieło napełnione ciekawym badaniem.

BOUILLAUD, (Izmael) czyli Bouilliaau, narodził się w Loudun R. 1605. z rodzicow protestantow. Porzucił te błędy i został kapłanem. Na naukach historyi, matematyki, prawa i teologii, przepędził swoy czas. Schronił się w końcu lat swoich do opactwa S. Wiktora; gdzie umarł R. 1694. żałowany od uczonych. Utrzymywał uczone korrespondencye z uczonemi w Włoszech, Niemczech, w Polszcze &c. ktorych poznał pod czas podroży swoich, odprawionych w rozmaitych kraiach. Pisma iego są. I. *Opus novum ad Arithmeticam infinitorum*, w 6. księg. R. 1682. 1. T. in fol. II. *Discours sur la réformation des quatre ordres Religieux mendians & la réduction de leur Couvent à un nombre déterminé*: Dzieło interessuiące i ciekawe, ułożone z rozkazu JP. *de Lionna*. III. Edycya *Historyi Ducasa* po Grecku z tłomaczeniem Łacińskim, i z przypiskami. &c.

I. BOUILLON, (Godfried de) *patrz* I. Godefred.

II. BOUILLON, *patrz* Marek.

III. BOUILLON, (Fryderyk Maurycy *de la Tour*, pierwszy xiążę de) *patrz* Tour N. I.

IV. BOUILLON, (Emmanuel *Teodozy de la Tour*, kardynał de) syn poprzedzaiącego, narodził się R. 1643. Urodzenie iego i przymioty, utorowały mu drogę do naywyższych dostoieństw. Marszałek de *Turenne*, stryi czyli wuy

iego, pozyskał dla niego od krola kapelusz kardynalski, nazywał się na ten czas *l'Abbé duc d'Albret*, i ledwie miał 25. lat. Otrzymał potym opactwa de Cheni, de St. Ouen w Rotomagu, de St. Vaast w Arras, i urząd wielkiego jałmużnika Francuzkiego. Zasłużył sobie przez swoie zasługi na te dobrodzieystwa krolewskie. W R. 1698. Był posłem wielkim Francuzkim do Rzymu, i to się stało źrzodłem ciągłych nieszczęść i niewiastk, ktore doznawał. *Ludwik XIV.* rozumiał, że nie dosyć gorąco obstawał w sprawie potępienia xięgi: *les Maximes des Saints*, i w wyrabianiu *breve Argibilitatis* na biskupstwo Strasburskie dla X. *de Soubise*; powrociwszy do Francyi R. 1700. kazano mu się oddalić do opactwa de Tournus. Po usilnych a daremnych prożbach o przywołanie siebie do dworu, schronił się w roku 1706. do Niederlandyi, ztamtąd do Rzymu, gdzie spokoyne życie prowadził, chociaż wyrokiem parlamentu, utracił wszystkie swoie dochody w Francyi. Umarł w tey stolicy chrześciańskiego świata 2. Marca R. 1715. maiąc lat 72. wspaniałe i szlachetne sentymenta, gorliwość w przyaźni, stateczność w przeciwnościach: takowe były przymioty kardynała *de Bouillon*, ktory wcześnie został dziekanem S. Kollegium. Ziednał sobie w Rzymie na powszechną miłość, a śmierć iego wszystkich żalem ogarnęła. Odchodząc się z Francyi, pisał do krola: *Ze składaiąc urząd wielkiego iałmużnika, i kommendera orderow, odbiera nazad się wolność, ktorą mu date iego urodzenie, i dostoieństwo xiążęcia cudzoziemskiego.* Z listu tego sądził go parlament, iako winowaycę nieposzanowania; ale w ostatniey chorobie miał pisać do krola list pełen submissyi.

BOULAINVILLIERS, (Henryk de) hrabia de Saint-Saire &c: narodził się w Saint-Saire roku 1658. z familii starożytney. Odbywszy nauki swoie w akademii de Juilli. pod dozorem XX. *Congregationis Oratorii*, gdzie się zaraz gust iego do historyi okazywał, udał się do woyska, ale wkrotce porzucił oręż, dla urządzenia interessow domowych mocno zawikłanych. Ułatwiwszy wszystko, zupełnie się poświęcił pisaniu historyi Francuzkiey. Starał się poznawać prawa, obyczaie Francuzkie, prorogatywy dawnych domow, wzrost nowych. Był to człowiek naybiegleyszy w historyi w całym kroleństwie, i naysposobnieyszy do pisania Francuzkiey, mowi JPan *de Voltaire*, szkoda że nadto systemmatyczny. Umarł R. 1722. na łonie oyca *la Borde* kapłana *Oratorii*, ktory dał sprawę budującą z ostatnich chwil życia iego. Zostawił I. *Historyą Francuzką* aż do *Karola VIII.* 3. T. in 12mo. II. *Mémoires historiques sur l'ancien gouvernement de France, jusqu'à Hugues Capet*, 3. T. in 12mo. Nazywa tam rząd feudalny *cudownym wynalazkiem rozumu ludzkiego*, wyraz za mocny i nieprawdziwy. Prezydent *Hesnault* i sławny *Montesquieu* zarzucaią zupełnie to, co pisał o początkach monarchii Francuzkiey. " Hrabia de *Boulainvilliers* mowi „ ostatni, zrobił systemma, ktore „ się zdaie bydź śpiskiem przeciwko trzeciemu stanowi. Miał „ więcey rozumu, niżeli światła, „ więcey światła niżeli nauki. „ Dzieło iego iest bez ozdob, bez „ sztuki; mowi w nim z tą prostotą, z tą szczerością dawnych „ szlachty, z ktorych pochodził. „ III. *Histoire de la Pairie de France* in 12. IV. *Dissertation sur la noblesse de France*, in 12mo. V. *Etat de la France*, 6. T. in 12mo. Znayduią się tam dobre rzeczy,

niektore niedokładności. VI. *Histoire des Arabes & de Mahomet*, in 12mo. Dzieło ktore śmierć przerwała autora. Historya ta pisana w stylu orientalnym, nie ze wszystkim dokładna. Prożno autor stara się wystawić tego ofzusta, iako wielkiego męża, ktorego opatrzność naywyższa wzbudziła na ukaranie chrześcian, i odmienienie postaci świata. Krytyk pewny, maiąc więcey gorliwości niż grzeczności, nazwał go *Mahometanem Francuzkim* i *zbiegiem chrześciańskim*. VII. *Mémoires sur l'Administration des Finances* 2. T. in 12. Dobre zamiary, ale po części niepodobne do wykonania. Przypisnią temu systemmatycznemu dziejopisowi, wiele ksiąg, ktorych on niepisał. Wszystkie pisma hrabiego *de Boulainvilliers* historyi Francuzkiey zebrano w 3. Tom in fol. Wyobrażenia głębokie, między wielką liczbą osobliwszych, znayduią się w tym dziele.

I. BOULANGER czyli Boulenger, znaiomszy pod imieniem *le Petit Pere André*, *Augustyn* reformowany, narodził się w Paryżu, i umarł w tym samym mieście R. 1675. maiąc lat 50. wsławił się kazaniami swoiemi. Łączył pospolicie żartobliwość do obyczayności, i porownania naypospolite do naywiększych prawd chrześciańskich. Przyrownał, iak piszą w iednym kazaniu swoim, czterech doktorow kościoła Łacińskiego, do czterech krolow kart Francuzkich. S. *Augustyna* dla miłości wielkiey do krola w *Coeur*; S. *Ambrożego* dla kwiatow wymowy do krola w *Trefle*; S. *Hieronima* dla stylu przycinaiącego, do krola w *Pique*; a S. *Grzegorza* dla wymowy nie bardzo gorney do krola w *Carreau*. Jednakże nie należy wierzyć lekkowiernie wszystkim powieściom pospolstwa, o tym kazuodziei rozsiewanym.

II. BOULANGER, (Mikołay-Antoni) syn kupca, rodem z Paryża R. 1722. umarł w tym samym mieście 1759. Wyszedł ze szkoł takim nieykiem, iakim był wchodząc do nich. Jednakże pasuiąc się ustawicznie z swoią tępością umysłu, przezwyciężył ią w 17. roku zaczął się uczyć matematyki i architektury, i przez 4. lata z wielką pracą tak się wydoskonalił w tych dwoch wiadomościach, że był używany w woysku za inżenera, a potym w prowincyach Francuzkich do wystawienia wiele budynkow publicznych. Będąc dozorcą tamow, i drog publicznych, zaczął myśleć na nieszczęście po *Filozoficznemu*, a talent fatalny, o ktorym się niedomyślał, nagle się w nim wylusczył. Przerzynaiąc góry, odwracaiąc rzeki, kopiąc w wnętrznościach ziemi, i tę przewracaiąc, zobaczył mnostwo rozmaitych istot, ktore w sobie zakrywa, a ktore dowodzą iey dawność, i ciąg odmian, ktorych doznała. Od rewolucyi ziemi, obrocił się do odmian zaszłych w obyczaiach w współeczeństwie, w rządach i religii. Zaczął sobie w tey mierze rożne układać koniektury, ażeby mogł bydź upewniony o ich gruntowności, chciał wiedzieć coby dawni o tym mowili. Nauczył się po Grecku i po Łacinie, a że te dwa języki niedopełniły pragnienia iego, udał się do nauki naydawnieyszych, iako to, do Hebrayskiego, Syriackiego, Chaldeyskiego i Arabskiego &c: Takowe wiadomości połączone do nauki i ustawicznego czytania, obszerną go zbogaciły erudycyą; i gdyby był żył, byłby policzony w poczet naywiększych literatow w Europie. Ale śmierć rychła wydzieraiąc go naukom, nwoniła go może od umartwienia, ktoreby mu były ściągnęły iego zdania zuchwałe. Zo-

ſtawił: I. Traktat *du Deſpotiſme Oriental* in 12mo. Dzieło śmiałe ale mniey wolne, niż to naſtępuiące, z ktorego czyni oſtatni rozdział. II. *L' Antiquité devoilée.* Dzieło pogrobowe w Amſterdamie R. 1766. 3. T. in 12mo. III. *Le Chriſtianiſme devoilée* 2. T. in 12. także pogrobowe, piſmo ſzkaradne; ale niemaſz pewności, aby ie *Boulanger* układał. IV. *Diſſertacya o Eliaſzu i Enochu* in 12mo. V. Artykuły w encyklopedyi *o Potopie*, *o Paſzczyźnie*, i o *Społeczności*, ſą iego roboty. VI. *Dykcyonarz* w rękopiśmie, ktory można wziąć za konkordancyą, dawnych i teraźnieyſzych ięzykow.... Uważano, że twarz *Boulangera* miała wielkie podobieńſtwo z *Sokrateſa* twarzą, iaką widziemy na kamieniach. Powiadaią o nim, że był charakteru łagodnego, cierpliwego i uymuiącego; co trudno pogodzić z ową ponurą i porywcza popędliwością, ktora ſię okazuie w iego piſmach. Ktore ſą bez porządku i przyiemności.

III. BOULANGER czyli raczey Boullanger, (Klaudyuſz, Franciſzek, Felix,) Pan *de Rivery*, towarzyſz akademii w Amiens, gdzie ſię urodził R. 1724. Umarł R. 1758. za ryhło dla nauk i przyiaciół, ktorych był zaſzczytem i pieiczotą. Naycelnieyſze dzieła iego ſą: I *Traité de la cauſe & des Phénoménes de l' Electricité* w 2. cz. in 8vo. II. *Recherches hiſtoriques & critiques ſur quelques anciens Spectacles, & particuliérement ſur les Mimes & les Pantomimes*; piſmo in 12mo. ciekawe. III. *Fables & Contes François en vers* in 12mo. niektore powieście i bayki ſą iego wynalazku, inne zaś wzięte z *Fedra*, z *Gayá* i z *Gellerta*. Czytanie ich ſprawuie ukontentowanie, nawet po czytaniu naylepſzych ſztuk w tym rodzaiu JmPana *la Fontaine.*

I. BOULAY, (Edmond du) żył XVI. wieku, rok śmierci iego niewiadomy. Zoſtawił: I. Moralność w wierſzach pod tytułem: *le Combat de la chair & de l'eſprit*, w Paryżu 1749. in 8vo. II *La Généalogie des Ducs de Lorraine* w Metz 1547. wyprowadza ich od Troiańczykow. III *La Vie & le Trépas des Ducs de Lorraine, Antoine & François* w Metz R. 1547 in 4to. IV. *Le Voyage du duc Antoine vers l'empereur Charles V* R. 1543. *pour traiter de la paix avec François I.* in 8vo. To oſtatnie piſmo ieſt wierſzem &c.

II. BOULAY, (Cezar Egaſſe du) rodem z Maine, był naſtępnie profeſſorem, rektorem i hiſtoryografem akademii Paryzkiey. Umarł R. 1678. Zoſtawił: I. *De Patronis quatuor Nationum Univerſitatis* in 8vo. Dzieło zawieraiące w ſobie ciekawe przygody. II. *Hiſtoria Univerſitatis Pariſienſis* w 6. T. in fol. mimo rzeczy ważnych, ktore w ſobie to dzieło zawiera, teologowie Paryzcy cenſurowali ie; ale ta cenſura nie wiele mu ſzkodziła, poznano ſłuſznie, że zazdrość i paſſya dyktowała ią. Prędzeyby wytaczano doktorow, gdyby byli wytknęli bayki i kłamſtwa, ktore to dzieło ſzpecą. III *Tréſor des Antiquités Romaines, où ſont contenues & décrites par ordre toutes les cérémonies des Romains* w Paryżu in fol. R. 1650. z fig. *du Boulay*, piſał także wierſze Łacińſkie w elegii przeciwko iednemu z zawiśnikow znayduie ſię żywość i dobra Łacina.

III. BOULAY, *patrz* Favier.

BOULAYE, *patrz* Goux de la...

BOULEN, Bollein, czyli Bullen, (Anna de) corka ſzlachcica Angielſkiego, przybyła do Francyi z *Maryą*, żoną *Ludwika XII.* Zoſtawała potym przy dworze *Klaudyi* krolowey, ktora iey uſtąpiła xiężnie *d' Alençon*, potym krolowey Nawarſkiey. Powrociwſzy do Anglii, przyniosła z ſobą guſt żywy do uciech i umizgow; obcowanie lekkie i weſołe, maniery wolne i uymuiące, ktore ukrywały zmyślanie i głęboką ambicyą. Niemożna ią było nazwać doſkonałą pięknością, ale wdzięki nadgradzały ſowicie niedoſtatek urody; powiadaią że miała ſześć palcow u iedney ręki, guz na ſzyi, i ząb wyſtępuiący z rzędu zębow *Henryk VIII.* krol Angieliki zobaczył ią, niewidząc tych przyſład. Zapalony żywą i nagłą miłością, oświadczył iey uczucia ſwoie. *Anna* udała, iakoby ią bardziey obrażało niż cieſzyło to oświadczenie. Ta ſkromność i wſtrzemięźliwość, ktorey ſię krol niſpodziewał, ieſzcze bardziey rozzarzyła ogień *Henryka*. Powziął zaraz zamyſł porzucić żonę, a zaślubić ſobie kochankę. Gdy *Klemens VII.* niechciał mu wydać bulli rozwodowey, taiemnie ślubował *Bolenie* dnia 14. Liſtopada R. 1532. Proſty kapłan, (ktorego krol upewnił, że papież pozwolił mu porzucić *Katarzynę* z *Arragonii* i poiąć inſzą żonę, byleby ſię to ſtało bez zgorſzenia) dał im ślub w przytomności zaufałych świadkow. Gdy *Anna* okazywała owoc związku tego, ogłoſił ią żoną i krolową Roku 1533. Wiazd iey do Londynu był wſpaniały. Skłonność do umizgow, ktorey nabyła przy dworze Francuzkim, nieopuściła ią na tronie Angielſkim. Oſkarżono ią o niegodziwą ſpołkę z rozmaitemi domownikami ſwemi, z lordem *Rochefort* bratem ſwoim, i nawet z iednym ſwoim muzykantem. *Henryk VIII.*, ktory iuż na ten czas kochał *Joannę de Seymour*, łatwo uwierzył ią bydź winną. Wyprowadzono z niey inkwizycye, ona na wſzyſtko tylko odpowiadała, że oprocz wyrazow wolnych, ktore iey ſię wymknęły, i poufałych manier, nic ſobie niema do wyrzucenia, i że iey poſtępowanie zawſze było niewinne. Ci, ktorych rozumiano bydź iey amantami, te ſame dawali odpowiedzie. Jeden tylko muzykant *Smeton*, ktory lub z boiaźni, lub przyciśniony wewnętrznym przekonaniem prawdy, przyznał ſię, że pomazał łoże pana ſwego. Wſzyſtkich zkazano na śmierć: *Rochefort* ścięty, a muzykant powieſzony. *Henryk* chcąc odiąć żonie ſwoiey i tę pociechę że umiera krolowa, kazał wydać wyrok rozwodu, pod tym nikczemnym pozorem, że zaślubiła ſobie *Milorda Percy* niżeli zoſtała krolową. Ta nieſzczęśliwa pani przyznała ſię do tego, w tey nadziei, że to wyznanie uwolni ią od ſtoſu, do ktorego ią przeznaczano, i że tylko ścięta będzie. W dzień ſam okropney śmierci, tym ſię cieſzyła, że iey powiedziano, iż kat był bardzo zręczny, że maiąc ſzyię cienką mniey będzie czuła bolu. Przed ſamym wyniściem na plac, piſała liſt do *Henryka* pełen ſentymentow ſzlachetnych. *Zawſześ mię ſłopniami podnoſił*, mowi do niego: *z proſtey ſzlachcianki uczyniłeś mię margrabiną*; (de Pembrock) *z margrabiny krolową*; *a z krolowey dziś mię chceſz uczynić ś. ętą.* To ſię ſtało R. 1536. miłość ią oſadziła na tronie; miłość ią z niego ztrąciła. Niektorzy dzieiopiſowie chydzili pamiątkę iey. *Sanderus* twierdzi, że *Henryk VIII.* był iey oycem. Dodaią, że gdy ią ten krol ſobie przybrał za kochankę; *Franciſzek I.* i wielu z dworzan iego, iuż byli pozyſkali iey fawory. Inſi dzieiopiſowie mieszczą takowe doniesienia, między powieści ſatyryczne. *patrz* Henryk VIII.

BOULENGER, *patrz* Boulanger.

BOULLENOIS, (Ludwik) rzecznik w parlamencie Paryzkim oyczyźnie swoiey, umarł R. 1762 maiąc lat 84. znaiomy w Francyi przez rozmaite dzieła iuris prudencyi tego państwa.

BOULLIER, (Dawid Renald) predykant w Amsterdamie, potym w Londynie, rodem z Utrecht 24. Marca R 1699. umarł 24. Grudnia R. 1759. czci godny tak dla swoich obyczaiow, iako też dla obszerney nauki. Wsławił gorliwość i talenta swoie, obstaiąc za religią, często naruszaną przez nowych filozofow. Bronił iey z rowną gorliwością, iako mocą i dowodnością. Naycelnieysze dzieła iego są: I. *Dissertatio de existentia Dei* R. 1716. II. *Essai Philosophique sur l'Ame des Bêtes* R. 1728. in 12mo.; i 1737. 2. Tom. in 8vo. III. *Exposition de la Doctrine orthodoxe de la Trinité* R. 1734. in 12mo. IV. *Lettres sur les vrais principes de la Religion*, w ktorym roztrząsa książkę: o *Religii słotney człowiekowi* R. 1741. 2. Tom. in 12mo. V. *Recherches sur les vertus de l'eau de Goudron*, tłomaczone z *Berkleia* R. 1745. in 12mo. VI. *Kazania* 1748. in 8vo. VII *Dissertationum sacrarum Sylloge* R. 1750. in 8vo. VIII. *Court examen de la Thèse de l'abbé de Prades, & Observations s. son Apologie* Roku 1753. in 12mo. IX. *Lettres critiques sur les Lettres Philosophiques de Voltaire* R. 1754. in 12mo. X. *Le Pyrrhonisme de l'Egliſe Romaine* czyli *Lettres du P. Hayer, avec les Réponses* 1757. in 8vo XI. *Observationes miſcellaneæ in librum Jobi* R. 1758. in 8vo. XII. *Pièces & Pensées philosophiques & littéraires* R. 1759. 2. Tom. in 12mo. *Boullier* będąc kalwinem, w pismach swoich przeciwko kościołowi Rzymskiemu zachował wszystkie przesądy swey sekty.

I. BOULLONGNE, (Bon) syn i uczeń *Ludwika Boullongne*, malarz krola Francuzkiego, rodem z Paryża R. 1649. malował w guście *Gurdona*, że iego sztuki brano za dzieła tego artysty; celował w dessenniu i w kolorach, z rownym powodzeniem w historyi i portretach. Umarł R. 1717. dwie siostry iego *Genowefa* i *Magdalena*, ktore umarły R. 1710. należały do akademii malarskiey.

II. BOULLONGNE, (Ludwik) brat młodszy poprzedzaiącego, narodził się w Paryżu roku 1654. Był pierwszym malarzem *Ludwika XIV.* krol ten przez wzgląd na talenta iego dał mu dyplomma szlachectwa, i uczynił go kawalerem S. *Michała*, przyłączaiąc do tych honorow znaczne pensye. Umarł R. 1733. żałowany, tak dla talentow swoich, iako też dla łagodności i grzeczności. Pędzel iego miły i szlachetny. Malowania brata iego są drożey opłacane.

BOULMIERS, *patrz* DESBOULMIERS.

BOULOGNE, *patrz* PRIMATICE.

BOUQUET, (Dom Marcin) Benedyktyn S. *Maura*, narodził się w Amiens R. 1685. umarł w Paryżu R. 1754. Był towarzyszem akademii w oyczyźnie swoiey. Należał do kompilacyi *Dom de Montfaucon*. Zostawił *Kollekcyą dziejopisow Francuzkich* aż do 8go tomu w Paryżu R. 1738. i następuiących. Po iego śmierci 4. nowych tomow wyszło. Wykonał to dzieło, ktore mu minister powierzył, i za ktore miał pensyą ze skarbu krolewskiego, z dokładnością człowieka pracowitego. Miał więcey miłości do pracy, niż rozumu i rozsądku. Oprocz tego był zakonnik tchnący duchem stanu swego, i goreiący miłością ku ubogim.

I. BOURBON, (Robert z Francyi Pan de) szosty syn S. *Ludwika* i *Małgorzaty de Provence*, narodził się R. 1256. zaślubił sobie *Beatrykę* z Burgundyi corkę *Agnieszki* dziedziczki *Bourbonu*. Umarł R. 1317. On ci to iest latorośla domu panuiącego w Francyi, w Hiszpanii, w Neapolu i w Parmie. Baronią de Bourbon, erygowano na xięstwo (*duché-pairie*) dla *Ludwika* syna iego starszego R. 1327. Znayduią się w przywileiu erekcyi wyrazy godne uwagi, ktore się zdaią mieć, iak mowi prezydent *Hesnault* cechę proroctwa dla *Henryka IV. Spodziewam się* mowi krol *Karol* piękny, *że potomkowię nowego xiążęcia, przyczynią się męztwem swoim do utrzymania godności korony.*

II. BOURBON, (Mikołay) poeta Łaciński, narodził się roku 1503. w Vandeuvres blizko Langres, oycem iego był bogaty dozorca Hamerni, żył ieszcze R. 1550. *Małgorzata de Valois*, siostra *Franciszka I.* zleciła mu pieczą nad wychowaniem *Joanny d'Albret* corki swoiey, a matki *Henryka IV.* krola Francuzkiego, w kilka lat oddalił się od dworu, udał się do miasta Kandy, gdzie miał małe beneficium używać słodyczy samotności. Napisał 8. ksiąg *Epigrammatow*: nazwał ie *Nugæ* fraszkami. Znayduie się w tym zbiorze *Rymopismo* o kuźni, (Ferraria) ktora w sobie zawiera szczegulności prac tego rzemiosła i robotnikow. Pisał ie w 15. roku. *Erazmus* ie mocno szacował. *Nugæ* wyszły w Lugdunie R. 1533. *Joachim de Bellay* napisał takowe epigramma na ten zbior:

Paule tuum ſcribis Nugarum nomine librum;
In toto libro nil melius titulo.

Wydał ieszcze disticha moralne *de Puerorum moribus* in 4to. R. 1536.

III. BOURBON, (Mikołay) wnuk poprzedzaiącego, towarzysz akademii Francuzkiey, professor wymowy Greckiey w kollegium krolewskim, kanonik w Langres, umarł R. 1644. maiąc lat 70. w domu kapłanow kongregacyi *Oratorii S. Honoratusza*, dokąd się był ustronił Francya go liczy między nayslawnieyszych poetow Łacińskich, ktorzy ią zaszczycili po wskrzeszeniu nauk. Myśli iego pełne szlachetności i wspaniałości, wyrazy mocne i wybitne. Poezya iego tchnie tym ogniem, ktory ożywia poetow z urodzenia. Można tu przytoczyć wiersz iego znayduiący się na bramie arsenału w Paryżu, napisany na cześć *Henrykowi IV.*

Ætna hæc Henrico Vulcania tela miniſtrat,
Tela Gigantæos debellatura furores.

Poezye iego drukowane w Paryżu R. 1651. in 12mo. Pismo iego: *Imprecation contre le parricide d'Henri IV.* uchodzi słusznie za dzieło iego naylepsze. Pisał i prozą tak dobrze iak wierszem. Lubił chwalić pisma innych autorow w przytomności ich, ktore z tyłem szarpał tajemnie. Po śmierci znaleziono w szkatule iego kilkanaście tysięcy funtow Francuzkich, a wszelako się lękał umierać w niedostatku. Pamięć miał szczęśliwą, i był biegłym w historyi ciwilney i litteratury swego wieku.

BOURCHENU DE VALBONNAIS, (Jan Piotr) rodem z Grenoblu R. 1651. syn konsyliarza parlamentowego. Wydał *Historyą Delfinatu* w 2. T. in fol. R. 1722. Zostawił w rękopiśmie *le Nobiliaire du Dauphiné*. Umarł R. 1730.

BOURCHIER, (Tomasz)

kardynał arcy-biſkup Kantuaryiſki, brat *Henryka* hrabiego *d'Eſſex*, koronował *Edwarda IV. Richarda III.* i *Henryka VII.* krolow Angielſkich. Odprawił wiele zborow, potępił *Wikleſiſtow* i umarł w Cantoberi R. 1486. Prałat ten miał wiele gorliwości i światła.

BOURDALOUE, (Ludwik) narodził ſię w Burges R. 1632. został Jezuitą R. 1648. wcześnie okazał oſobliwſzy przymiot do wymowy, co nakłoniło przełożonych iego, do poſłania go do ſtolicy. Ambony Paryzkie brzmiały kazaniami iego; ſława ich doſzła do dworu. *Ludwik XIV.* chciał go ſłyſzeć; zaczął kazać przez adwent R. 1670. z takim powodzeniem kazał, że go żądano na poſt 1672--74.--75.--80 i --82. i na adwenta R. 1684.--86.--89. 91. i --93. Toż ſamo miał wzięcie na prowincyi, co w Paryżu i u dworu; w Montpellier, gdzie go krol wyſłał w R. 1686. dla ugruntowania wiary katolickiey, kazaniami i przykładem, ziednał ſobie pochwałę od katolikow i nowo nawroconych, nazwano go poſpolicie, *krolem kaznodzieiſ, i kaznodzieią krolow.* Przy końcu życia ſwego opuścił ambonę, i cały ſię poświęcił miłoſiernym uczynkom, ratowaniu nędznych, nawiedzaniu i cieſzeniu więźniow, umarł R. 1704. Szanowany nawet od nieprzyiacioł Jezuitow. Poſtępki iego, mowi pewny wzięty autor, ſą naylepſzą odpowiedzią na *Liſty Prowincyalne* * X. *Brotenneau* S. J. wydał dwie edycye dzieł iego, zaczęte R. 1707, przez *Rigauda* dyrektora drukarni krolewſkiey. Pierwſza w 16. Tom. in 8vo. naylepſza. Druga w 18. Tom in 12.

* *Lettres Provinciales*: piſmo ſatyryczne naywięcey ſzarpiące Jezuitow.

Podług tey oſtatniey drukarze Lugduńſcy, Rotomagſcy, Tuluſcy i Amſterdamſcy przedrukowali dzieła X. *Bourdaloue*. Takie ieſt rozłożenie tey edycyi: *Adwent* 1. T. *Welki-Poſt* 3. T. *Niedzielne* 1. T. *Exorty* 2. T. *Taiemnice* 2. T. *Panegiryki* 2. T. *Rekollekcye* 1. T. *Myśli* 3. T. w edycyi in 8vo. Rekollekcye i exorty czynią 2. tomy i myśli 2. T.... Naypięknieyſza ſztuka X. *Bourdaloue* wyłuſzczać i obiaśniać, każdy dowod, przez myśli i dowody nowe, iaſne iedne i drugie, w ſtylu czaſem poſpolity i wſpaniały, nieſzkodzi nigdy, przez głębokość rozumowania ſwego, iaſności ſtylu; ale gruntowność iego nie ieſt proſtą gruntownością, ale ieſt gruntownością wymowną i czynioną. Naſycił ſię czytaniem oycow SS.; ale zważaiąc ſpoſob, w ktorym on ich używa, poznać można, że ich czytał bardziey z powinności i z ochoty, aniżeli z potrzeby, i żeby ſię mogł był wcale bez nich obeyść. Kładą go często na rowney ſzali z *Maſſyllonem*. Obydway ſą wymowni, ale każdy w ſwoim ſpoſobie. Ludzie, ktorzy maią więcey rozumu, niż uczucia, bardziey ſię kochaią w wymowie X. *Bourdaloue*; tak iak większa część ludzi uczonych, admiruiąc *Racina* przenoſzą nad niego *Kornellego*. *Kazania* tego ſławnego męża tłomaczone na Polſki ięzyk przez ** S. J w Kaliſzu in 8vo.

I. BOURDEILLES, (Piotr de) znany pod imieniem *Brantôme*, gdzie był opatem, łączył do tego tytułu, tytuły Pana i barona *de Richemont*, kawalera orderow, dworſkiego pokoiowego krolow *Karola IX.* i *Henryka III.* i podkomorzego xiążęcia *d'Alençon*. Powziął myśl zoſtać kawalerem Maltańſkim, pod czas iedney podroży na tę wyſpę w czaſie oblężenia iey, R. 1565.. Powrocił do Francyi,

cyi, gdzie go ſamemi uwodzono nadzieiami. Umarł R. 1614. maiąc lat 87. Pamiętniki iego (*Memoires*) wyſzły z druku w 10. T. in 12mo. 4. *o Wodzach Francuzkich*; 2. *o wodzach Cudzoziemſkich*; 2. *o Kobietach grzecznych*; 1. *o kobietach znakomitych*; 1. *o poiedynkach*. Oſtatnia edycya w Hadze R. 1741. i w 15. Tom. in 12mo. z przyczyny *Suplementu*, ktorego ieſt 5. tomow. Są koniecznie potrzebne dla tych, ktorzy chcą wiedzieć taiemną hiſtoryą *Karola IX. Henryka III.* i *Henryka IV.* krolow Francuzkich. Bardziey maluie człowieka, niż krola. Szczegulne krolow ſprawy niewyſtawione na widok, i ſtyl naturalny *Brantoma*, czynią czytanie pamiętnikow iego przyiemnym, chociaż większa część iego powieści, zdaie ſię bydź podległa zaręczeniu. *patrz* AVALOS Nro. II. i POITIERS.

II. BOURDEILLES, (Klaudyuſz de) blizki krewny poprzedzaiącego, hrabia *de Montréſor*, przywiązany do *Gaſtona d'Orleans* w ſzczęściu i nieſzczęściu iego, ſtracił kilkakrotnie wolność w uſługach pana ſwego. Sprzykrzywſzy ſobie zgiełk i zamięſzania dworſkie, udał ſię na oſobność używać owocow ſłodkich życia prywatnego. Umarł w Paryżu R. 1663. Zoſtawił *Memoires* pod imieniem *Montréſor* 2. T. in 12mo. ktore ſą ciekawe. Znayduią ſię w nich niektore okoliczności dzieiow iego wieku. *Montréſor* nie wzdryga ſię opowiadać zamyſły, ktore knował na życie kardynała *de Richelieu*.

I. BOURDELIN, (Klaudyuſz) narodził ſię R. 1621. w Villefranche blizko Lugdunu. Rodzice iego odumarli go dziecięciem. Poſłano go do Paryża na nauki. Mimo młodość ſwoią i złe przykłady, ktore w wielkim mieście maią powab dla ſerca młodego; łdąc za zdrowemi radami myślał

ſzczegulnie o wydoſkonaleniu talentow ſwoich. Nauczywſzy ſię ięzykow Greckiego i Łacińſkiego, zupełnie ſię poświęcił pharmacyi i chymii, w ktorych przez lat 56. ciągle z powſzechną pochwałą pracował, i zrobił ſobie zaſzczyt, tak przez wiadomości obſzerne w tych dwoch kunſztach, iak też przez bezzyſkowność i ochotę, z ktoremi każdemu ſię lubił przyſługiwać. Gdy w R. 1666. za ſtaraniem W. *Kolberta* uſtanowiła ſię akademia nauk w Paryżu, *Bourdelin* umieſzczony w iey towarzyſtwo, iako chymiſta, i zaraz z *Ducloſem* pracował, nad rozeznawaniem wod mineralnych w Francyi. Poczynił inne doświadczenia w innym rodzaiu, wynalazł nowe ſpoſoby operacyi chymicznych; podał akademii na 2000. rozbiorow rożnych ciał. Umarł dnia 15. Października R. 1690.

II. BOURDELIN, (Klaudyuſz) ſyn iego, narodził ſię w Senlis 21. Czerwca R. 1667. wychowany z oſobliwſzym ſtaraniem w domu oyca ſwego. Pod dozorem *Du Hamela* ſekretarza akademii, ktory ſię ſam zatrudniał wyborem metrow dla niego, wcześnie poſtąpił w naukach, że w 16. czy w 17. roku tłomaczył dzieła *Pindara* i *Lycophrona*, i zrozumiał doſkonale wielkie dzieło Pana *de la Hire* o ſekcyach konicznych. Obrocił myśl i uſilność ſwoią do nauki lekarſkiey, i w niey nagle ſię wydoſkonalił, że w R. 1692. został doktorem ſztuki lekarſkiey w Paryżu. Towarzyſtwo krolewſkie Londyńſkie przybrało go ſobie za towarzyſza w R. 1703. Został lekarzem nadwornym xiężny Burguńſkiey, a po nieiakim czaſie pierwſzym lekarzem krola Francuzkiego. Mąż ten dla nauki ſwoiey zaſłużył ſobie u wſzyſtkich na ſzacunek; miłość zaś iego dla ludzi, kiedy ich nietylko bez żadney

opłaty ratował, ale ieszcze z swoiey kieszeni płacił lekarstwa, i opatrywał ich potrzeby i wygody, zasłużyła mu na imie przyiaciela ludzkości. Umarł w Wersalu dnia 20. Kwietnia R. 1711. w R. 1699. został towarzyszem akademii Paryzkiey nauk.

I. BOURDELOT, (Jan) referendarz krolowy *Maryi de Medicis*, biegły w ięzykach i w prawie. Jest autorem *Not* na *Luciana*, na *Heliodora*, na *Petroniusza*, umarł R. 1638. *Kommentarze* iego są w szacunku u uczonych, ale mało co ich się radzą.

II. BOURDELOT, (Opat prawdziwe iego nazwisko Piotr *Michon*) synowiec poprzedzaiącego syn cyrulika z Sens, narodził się w Genewie R. 1610. Cwiczył się w lekarskiey sztuce, i był lekarzem W. *Condéusza*; krolowa *Kryslyna* przyzwała go do siebie R. 1651. i pozyskała dla niego opactwo *de Massay*, umarł w Paryżu R. 1685. Zostawił rożne traktaty. *De Viperis* R. 1651. in 12mo. *De Monte Ætna* &c: papież pozwolił mu sprawować gratis lekarską sztukę.

BOURDIGNE, (Karol) kapłan rodem z Angers żył R. 1531. Jest autorem dzieła pod tytułem: *Legende de Pierre Faifeu* wierszem w Angers R. 1532. in 4to. w Paryżu 1723. in 12mo. Jest to powieść wszystkich sztuczek, ktorych *Faifeu* młody rospustnik używa, chcąc dopiąć zamysłow swoich. To dzieło podzielone na 49. rozdziałow, iest tym zabawnieysze że dowcipnie napisane. Brat iego *Jan* BOURDIGNE kanonik Angierski, ktory umarł R. 1555. zostawił *Histoire d'Anjou & du Maine* w Angers R. 1529. in fol. w ktorey iest dosyć baiek.

BOURDILLON, *patrz* PLATIERE.

BOURDIN, (Maurycy) antypapa Roku 1118. pod imieniem *Grzegorza VIII.* był nayprzodarcy-biskupem Bragskim. Wyklęty na zborze, schronił się do Sutri. *Kalixt* wysłał woysko pod kommendą kard: iednego do oblężenia miasta tego. Mieszkańcy w Sutry, niechcąc mieć miasto swoie zburzone dla biednego antypapy, wydali go żołnierzom, ktorzy posadziwszy go na wielbłądzie, twarzą obroconą wzad, dawszy mu ogon w rękę zamiast cugli, i okrywszy go skorą baranią zkrwawioną, tak go wprowadzili do Rzymu, chcąc naśladować wiazd papieża zwyczaynie na rosłym rumaku okrytego szkarłatem. *Bourdin* umarł w więzieniu R. 1121. Miał niektore dobre przymioty.

I. BOURDON, (Sebastyan) malarz i sztycharz, narodził się w Montpellier R. 1616. oyciec iego malarz na szkle, był naypierwszym iego nauczycielem. Odbył podroże swoie do Włoch, gdzie nabył maniery, *Klaudego de Lorraine*, *Caravage* i *Bamboche* sławnych malarzy. Powrociwszy do Francyi nie miał nad lat 27. zaraz sobie zrobił imie przez obraz swoy *męczeństwo S. Piotra*, w kościele Panny Maryi w Paryżu. Przedsięwziął podroż do Szwecyi, gdzie go krolowa *Kryslyna* łaskawie przyięła; ale wkrotce przez niespokoyność i niestateczność pociągniony do oyczyzny swoiey, opuścił ten kray, i powrocił do Francyi, gdzie wygotował wiele obrazow, w ktorych widzieć można żywe i popędliwe wyobrażenia, koloryt czerstwy, gust dziwacki a czasem nadzwyczayny. Pędzel iego był łatwy, ale poprawny. Założył się, *że w iednym dniu 12. głow wymaluie; podług przyrodzenia wielkości naturalney*, i wygrał zakład; głowy te nie są poślednie między iego dziełami. Niekończył dzieła swoie, ale dla swobody i żywości, ktore się wydawały w iego obrazach, dzieła iego naymniey dokończone bardziey są wzięte, niż dzieło nayprzednieyszego średniego malarza: w każdym rodzaiu celował, osobliwie w malowaniu okolic. Malowania iego zdobią wiele kościołow w Paryżu, i domy prywatnych. Umarł R. 1662. pracuiąc w dolnych pokoiach w Tuillery dla *Ludwika XIV.* Był dyrektorem akademii malarskiey, gdzie pamiątka iego iest zawsze miła, tak dla talentow iego, iako też dla obyczaiow. Jeden z trzech naypryncypalnieyszych obrazow S. *Piotra* w Rzymie, malowany ręką *Bourdona*.

II. BOURDON, (Amadeusz) syn inżeniera krola Hiszpańskiego, narodził się w Kambray R. 1638. umarł w tym samym mieście R. 1706. w 68. roku życia swego, zostawiaiąc 12. dzieci żyiących, przedsięwziął zostać doktorem medycyny w akademii w Douay Roku 1673. w R. 1678. wydał dla instrukcyi syna swego, ktorego przeznaczył do wiadomości lekarskiey, swoie *Tablice Anatomiczne* in fol. w 2. T z *Opisaniem Anatomicznym ciała ludzkiego* in 12mo, ktore częstokroć przedrukowano, dla tego iż w ow czas to było naydoskonalsze dzieło w tym rodzaiu.

BOURDONNAYE, (Bernard Francisżek Mahe de la) narodził się w St Malo w R. 1699., był razem kupcem i woiownikiem. Maiąc sobie zlecone sprawy kompanii Indyiskiey, znacznie iey się przysługiwał w tych wszystkich podrożach, ktore odbywał, tak dla korzyści tey kompanii, iako dla własney fortuny pomnożenia. Krol go mianował generalnym rządcą wysp Francuzkiey i Burbonu, ktore pod iego rządem zakwitły. W ow czas była owa nieszczęśliwa woyna R. 1741. Anglicy panowali w Indyi. Eskadra Angielska krążyła po morzach, tamowała handel Francuzki, i zabierała wiele okrętow. *La Bourdonnaye* przedsiębierze uzbroić małą flottę. Wybiega z wyspy Bourbon z 9. okrętami zbroynemi, uderza na eskadrę nieprzyiacielską, rozprasza ią i oblega Madrass. To miasto kapituluie w Wrześniu R. 1746. i płaci okupu około 9. millionow. Bogactwa, ktorych nabył *la Bourdonnaye* obudziły zazdrość. Oskarżono zwycięzcę Madrass, iako przeniewiercę, ktory bardzo mały wziął okup, i dał się ująć podarunkami. Dyrektorowie kompanii Indyiskiey i wielu akcyonaryuszow oskarżyli go, przed ministerium: *Bourdonnaye* przybywszy do Francyi wzięty do Bastylli. Sprawa iego trwała przez pułczwarta roku. Nakoniec kommissarze z rady, ktorych mu za sędziow wyznaczono, ogłosili go niewinnym. Wypuszczony na wolność, i przywrocony do wszelkich honorow. Zgryzoty i niewygody z więzienia, ściągnęły na niego chorobę, w ktorey umarł R. 1754. Był to mąż podobny do *Guai-Trouin* tak biegły w handlu, iak doświadczony w żegludze, miał przytym wiele rozumu. Gdy go się dnia iednego pewny dyrektor kompanii zapytał "iakim sposobem sobie postąpił, że lepiey „swoie interessa kierował, niż kompanii. „ *Tym sposobem* odpowiedział im, *że w waszych sprawach, za waszemi instrukcyami szedłem, a co w moich, sam się tylko siebie radziłem.*

I. BOURG, (Anna du) z Riom konsyliarz duchowny w parlamencie Paryzkim. Nayprzod się nauką swoią obznaymił, a potym przywiązaniem do religii reformowaney. Gdy na zgromadzeniu parlamentu z żywością bronił stronnikow tey nauki, *Henryk II.* kazał go wtrącić do więzienia; sądzono

go, ogłoszono heretykiem, i degradowawszy go z stanu kapłańskiego, kazano powiesić i spalić na placu publicznym R. 1559. w 38. życia iego. Miano go w podeyźrzeniu iakoby należał do zaboystwa prezydenta *Minart*, iednego z swych sędziow. Ta okoliczność przyspieszyła mu śmierci, i wielu innych kalwinow. Takowe exekucye nowych narobiły heretykow, niezastrasząc dawnych i stały się przyczyną spisku w Amboise, i krwawych woien, ktore ztąd wynikły. Chwalą *du Bourg*, że był dobrym urzędnikiem, wiernym przyiacielem, surowym kapłanem. Charakter iego stały i nieprzełamany był iego winą i nieszczęściem. Nieumiał to mowić czego niemyślał, ani mogł odmienić zdanie raz powzięte. Na nieszczęście dał się uprzedzić zdaniu za kalwinami, ktorzy go liczą w poczet swoich męczennikow.

II. BOURG, (Eleonor Marie du Maine, Hrabia du) służył sławnie pod *Ludwikiem XIV.* i tego samego roku, ktorego umarł to iest 1725. został marszałkiem Francyi.

III. BOURG, (Karol le) *patrz* Monmorel.

I. BOURGEOIS, (Ludwik) *patrz* Burgensis.

II. BOURGEOIS, (Ludwik le) opat de Chante-Merle, umarł dziekanem kościoła w Auranche R. 1680. poświęcił talent swoy rymotworski dziełom chrześciańskim. Zostawił: I. *Katechizm* nakształt pieniow. II. *Historyą taiemnicy J. C. i Nayświętszey Panny.* III. *Psalmy pokutne.* Poezya łatwa, ale słaba, bez obrazow.

III. BOURGEOIS, (Ludwika) rzeczona Boursier, biegła w sztuce odbierania dzieci, okazywała wielką gorliwość i roztropność w sprawowaniu obowiązku swego. Damy nayznakomitsze zaszczycały ią zaufaniem swoim. Odbierała wszystkie dzieci *Henryka IV.* Zostawiła niektore pisma, w ktorych się znayduią dobre rzeczy, bez porządku. Zaufanie, ktore się zdaie mieć w niektorych swoich sekretach, nymuie zalety tym traktatom. Dzieła iey iednak okazuią, że dosyć była wiadoma sztuki swoiey. Naycelnieysze dzieło *Ludwiki Bourgeois* wyszło pod tytułem: *Observations sur la sterilité, perte de fruit, fécondité, accouchemens, & maladies des femmes, & enfans nouveaux nés* w Paryżu R. 1609. 1626 in 12. Drugi format w Paryżu 1642. pierwszy i drugi Tom. R. 1644. trzeci in - 16. Po Niemiecku w Frankforcie 1628. in 4to. Po Hollendersku w Delfcie, 1658. Wyszło ieszcze pod iey imieniem pismo: *Apologie contre les rapports des Medicins* w Paryżu 1617. in 8vo. *Secrets* 1635. in 8vo.

BOURG-FONTAINE, *patrz* Filleau.

BOURGOGNE, (Xiążęta de) *patrz* Karol Nro. XXV... Jan *Sans-Peur* Nro. LXVII... Ludwik XXII. Filip, Nro. XXIII i XXIV. &c.

I. BOURGOING, (Edmond) przeor dominikanow Paryzkich pod czas Ligi, wzięty przy szturmie przedmieścia Paryzkiego, w stroiu, i zbroi żołnierskiey, zaprowadzony do Tours, gdzie na ten czas był parlament R. 1589. Przekonano go, iż w kazaniach swoich, był panegyrystą obmierzłego swego wspołzakonnika *Jakuba Klemensa* zaboycę *Henryka III.*, że przyrownał to zaboystwo do uczynku *Judity*, i że go uczcił tytułem *Męczennika Jezusa Chrystusa ... Bourgoing* końmi rozszarpany został R. 1590.

II. BOURGOING, (Franciszek) trzeci general zgromadzenia oratorii, następca X. *Gondrina*, narodził się w Paryżu R. 1585., u-

marł R. 1662. Wydał dzieła kardynała *Berulla* i inne *Pisma* ascetyczne swoiego ułożenia. Wielki *Bossuet* miał kazanie na iego pogrzebie.

BOURGUET, (Ludwik) narodził się w Nimes R. 1678. uczynił sobie imie wiadomością swoią w historyi naturalney. Cofnienie edyktu Nantskiego, przymusiło familią iego, szukać przytułku w Szwaycaryi. Zurich ma iey wdzięczność, za wprowadzenie tam manufaktur pończoch, muślinow, i niektorych bławatow. Młody *Bourguet* odbył tam swoie nauki, ożenił się w Bernie, osiadł w Neuchatel, gdzie nauczał filozofii i matematyki. Uczniowie iego wielce korzystaiąc z iego nauki, kochali i szanowali go. Umarł 31. Grudnia R. 1742. Zostawił: I. *Listy o formowaniu się soli i kryształow* w Amsterdamie R. 1729. in 12mo. II. *La Bibliotheque Italique* w 16 Tom. in 8vo. Dziennik ten zaczęty w Genewie R. 1728. wzięty był od uczonych, iako dzieło pożyteczne i gruntowne, ktore należało się kończyć, ale w stylu cokolwiek wybornieyszym.

BOURGUEVILLE, (Karol de) znany pod imieniem pana *de Bras*, urzędnik w Kaen, umarł R. 1593. wydał: *Recherches & Antiquités de la Neustrie & de sa Ville* w Caen R. 1588. in 4to. i in 8vo.

BOURGUIGNON, *patrz* Courtois.

BOURLIE, (Antoni *de Guiscard*, bardziey znany pod imieniem *l'Abbé*) narodził się R. 1658 z dawney familii w Perigordzie. Nadaremnie się pokusiwszy podbudzić do buntu kalwinow w Rouergue w czasie, gdy w Cevenes rokosz podnieśli, przybył do Hollandyi, potym do Anglii, gdzie pozyskał od krolowey *Anny* pensyi 500. szterlingow. Ale to dobrodzieystwo nieuczyniło go wdzięczneyszym, zdradził krolową tę, tak iak oyczyznę swoią. Przytrzymano go R. 1711. i zaprowadzono przed sekretarza stanu *St-Jean*, ktory był potym *Vicomte de Bolimbrocke*, w przytomności niektorych konsyliarzow rady taiemney. Badano go się względem korrespondencyi niegodziwey, ktorą utrzymywał z Francyą. Zaparł się wszystkiego, ale gdy mu wielki podskarbi *Harley* pokazał iego własne listy, *la Bourlie* porwał nożyk leżący na stole, i dwa razy go nim pchnął; chciał trzeci raz pchnąć xiążęcia de *Buckingham*, ale ten pan uchylił się zręcznie. Pochwycono go zaraz, i zaprowadzono do więzienia w Newgate. Ufzedł zasłużoney męczarni, sam sobie śmierć zadaiąc.

BOURLOTTE, *patrz* Labourlotte.

BOURRU, (Edmond Klaudyusz) z Paryża doktor regens i bibliotekarz *Facultatis Medicæ* w Paryżu. Dzieła, ktore wydał okazuią gorliwość iego o dobro publiczne, i usilność w udzieleniu tego wszystkiego, coby mogło rozprzestrzenić wiadomości sztuki iego. A te są: I. *Observations & recherches Medicales, par une Societé des Medecins de Londres; Ouvrage servant de Suite aux essais d'Edymbourg* w Paryżu 1765. dwa Tom. in 12mo. z Angielskiego. II. *Utilité des Voyages sur mer pour la cure des differentes maladies, & nottament de la Consomption, avec une appendice sur l'usage des bains dans les fièvres* w Paryżu R. 1770 in 12mo. tłomaczone z Angielskiego *Gilgchrista*. III. *L'art de se Traiter soi-meme dans les maladies venerienes, & de se guerir de leurs differens Symptomes* w Paryżu 1770. in 8vo. IV. *Des moyens les plus propres à etteindre les maladies venerienes, pour servir des*

suite à l'art de se traiter soi-même dans les maladies venériennes w Paryżu R. 1771. in 8vo. Między *Prekaucyami*, ktore wyraża, są takie, do ktorych trzeba mieć przychylenie się rządu. Już zaradzono nayistotnieyszey, ustanawiaiąc w Paryżu, publiczne bez opłaty leczenie chorob wenerycznych, pod dyrekcyą JPana *Gardana*, doktora Regensa *Facultatis Medicæ* w Paryżu. Należy się spodziewać, że kiedyźkolwiek w Polszcze obmyśli zwierzchność skuteczne sposoby, do zachowania iednych, do uwolnienia drugich, od tey iak nayszkodliwszey zarazy. V. *Eloge Historique de Mr. le Camus, medecin de Paris* R. 1772. VI. *Recherches sur les Remedes capable de discutter la Pierre* w Paryżu R. 1775. in 8vo. Tłomaczył to dzieło wspolnie z JmPanem *Guilbert* z Angielskiego przez JPana *Blakrie*.

BOURREE, (Edmus-Bernard) kapłan towarzystwa oratorii, narodził się R. 1652. poświęcił się ambonie, teologii, ktorey nauczał w Langres i w Chalons-sur-Saône. Umarł w Dijon oyczyźnie swoiey R. 1722. maiąc lat 70. Zostawił: I. *Conférences ecclésiastiques du diocèse de Langres* 2. T. in 12mo. w Lugdunie 1684. II. *L'Explication des Epîtres & Evangiles de tous les Dimanches de l'année, à l'usage du diocèse de Chalons* 5. T. in 8vo. w Lugdunie 1691. III. *Kazania* w 16. T. in 12 gruntownie ale niewymownie pisane.

BOURRET, (Jan) kapłan oratorii z Prowancyi, umarł w Montpellier R. 1726. wsławił się niektoremi *Pismami Teologicznemi*.

BOURSAULT, (Edmus) narodził się w Mussi l'Eveque w Burgundyi R. 1638. Nigdy niebył w szkołach, nieumiał też po Łacinie. Przybywszy do Paryża czytaniem dobrych ksiąg Francuzkich nabył wybornego stylu, w mowieniu i w pisaniu. Napisawszy na rozkaz *Ludwika XIV.* książkę nienaylepszą pod tytułem: *De la véritable étude des Souverains* R. 1671. in 12mo.; krol ten tak mocno był kontent z dzieła, że byłby go był uczynił nauczycielem syna swego, gdyby był umiał po łacinie. Xiężna *d'Angouleme* wdowa syna naturalnego *Karola IX.* przyiąwszy go do siebie za sekretarza, zleciła mu pisanie *gazety* wierszem co tydzień. *Gazeta* ta bawiła *Ludwika XIV.* i dwor iego, a autorowi uzyskała pensyi 2000. liwrow. Ale domyśliwszy się przeciwko Franciszkanom w powszechności, a Kapucynom w szczegulności, pokłaść niektore wyrazy satyryczne i uszczypliwe. Spowiednik krolowey Franciszkan Hiszpański sprawił, że wstrzymano gazetę i pensyą, i byłby zapewne *Boursault* osadzony w Bastylli, gdyby go kredyt protektorow iego nie był zasłonił. *Boursault* umarł w Montluçon R. 1701. Zostawił rożne pisma teatralne i inne dzieła: Naycelnieysze są: I. *Esope à la Cour*; *Esope à la Ville*; do tych czas wzięte po teatrach. II. *Le Mercure galant, ou la Comédie sans titre*, w ktorey dowcipnie wyszydza nieuwagę chcących mieć mieysce w *Mercure-galant*. III. *La Satyre des Satyres*, w iednym akcie. Komedya napisana przeciwko JPanu *Boileau*, ale ten kredytem swoim wstrzymał iey danie na widok. Zostawił ieszcze: I. Niektore *Romanse*: *Margrabia de Chavigny*, *Xiążę de Condé*; *Artémise & Polianthe*; *Ne pas croire ce qu'on voit*, II. *Lettres de respect, d'obligation & d'amour*, znaiome pod imieniem *Lettres à Babet*, czytane ieszcze na prowincyi, ale zupełnie zarzucone od ludzi gust maiących. III. *Des nouvelles Lettres, accompagnées de Fables, de Contes, d'Epigrammes, de remarques, de bons mots* w 3. T. in 12mo. kilkakroć przedrukowane, dosyć przyiemne. Iest edycya *Théatre de Boursault* in 12mo. w 3. T. R. 1746.

BOURSIER, (Wawrzyniec Franciszek) kapłan i doktor Sorbonny, narodził się w dyecezyi Paryzkiey R. 1679. Naraziwszy się ministrom, musiał wyniść z Sorbonny R. 1721. i schronić się do oyczyzny swoiey, ale i ztamtąd R. 1735. unikaiąc prześladowania musiał uchodzić. Umarł w Paryżu gdzie się skrycie bawił, zaufałym się tylko przyiaciołom ukazuiąc R. 1749. Zostawił dzieła: I. *L'Action de Dieu sur les Créatures*; dowodzi rozumowaniem promocyą fizyczną 2. T. in 4to. czyli 6. T. in 12mo. Autor się w nim okazuie, bydź uczonym głęboko w metafizyce. II. *Memoryał oddany Piotrowi wielkiemu* przez doktorow Sorbońskich, względem połączenia kościoła Greckiego, z kościołem Łacińskim. Gdy ten cesarz przybył do Sorbonny, *Boursier* mowił z nim o rzeczy zawartey w memoryale. *Czar* mu zaraz odpowiedział: *że tylko był żołnierzem... Boursier* rzekł: *że iest Bohatyrem, i że iako monarcha był protektorem religii..*, *To połączenie* odpowiedział: *Piotr, nie iest łatwe do wykonania, trzy punkta nas dzielą, Papież, Pochodzenie Ducha S....* a gdy zapomniał o trzecim to iest o chlebie i winie, *Boursier* mu przypomniał *Co o ten Artykuł* rzecze cesarz, *nie będzie wielkiey trudności zgodzić się*. Skończył rozmowę żądaiąc memoryału. Oddano mu, ale na nic się nieprzydał. III. Wielką liczbę *Pism* względem sprzeczek dzielących kościoł Boży.

BOURVALAIS, (Paweł *Poisson*, znany pod imieniem de) sławny dzierżawca dochodow w Francyi. Podczas woyny o sukcessyą Hiszpańską, korzystaiąc z okoliczności, umiał zyskać z potrzeb krolestwa. Kamera sprawiedliwości osądziła go na winę 4. millionow, 400. tysięcy liwrow. On i żona oddali dobra swoie z obowiązkiem zaspokoienia dłużnikow. Umarł R. 1719 Był to przedtym dom iego, gdzie dziś iest pałac kancellaryi (Hôtel de Chancellerie (w Paryżu.

BOURZEIS, (Amabilis de) ieden z 40. akademikow Francuzkich, opat w St. Martin de Cores, narodził się w Wolwic, blizko Rioms R. 1606. wstawił się pod kardynałem *de Richelieu*. Minister ten użył piora iego w sprawach względem praw krolowey. Roku 1666. odprawił podroż do Portugalii, pod pretextem dla nawrocenia hrabiego *de Schomberg* potym marszałka Francyi, ale w samey rzeczy dla umowienia się w sprawach krolestwa. *Bourzeis* umarł w Paryżu 1672. Wszedł z wielką żarliwością w sprzeczki Jansenistow; ale w R. 1661. podpisał formularz, w nadziei, iak piszą, pozyskania przez tę submissyą łaski *Mazarinnego*. Zostawił wiele dzieł 2. T. in 8vo. o *Łasce*. *W. Colbert* uczynił go prezesem zgromadzenia teologow sławnych, ktorzy się schodzili do biblioteki krolewskiey końcem zbiiania zdań niedowiarkow. Trzymał także pierwszeństwo na zgromadzeniu uczonych ludzi, odprawuiącym się w pałacu tegoż superintendenta Francuzkiego, nazwanym *la Petite Academie*. JmP. *de Voltaire* przypisuie mu *Testament Kardynała de Richelieu*, ale bez fundamentu.

BOUSSARD, (Godfrid) doktor i dziekan teologii i kanclerz akademii Paryzkiey. Okazał wy-

mowę swoią i gruntowność rozumowania w rożnych uroczystych okolicznościach. Około R. 1518. Złożył kanclerstwo, udał się do beneficium w Mans zkąd był rodem, i umarł około R. 1520. Zostawił traktat dosyć rzadki: *De continentia Sacerdotum* w Paryżu R. 1505. i w Rotomagu R. 1513. in 4to. I inne dzieła teologiczne i moralne.

BOUSSEAU, (Jakub) rodem z Poitou, professor akademii malarskiey i snycerskiey, pierwszy snycerz krola Hiszpańskiego w Madrycie R. 1740. Rownie szacowany z talentow iako i z charakteru swego. Naybardziey admirują iego roboty *Grob* JmPana *d'Argenson* &c.

BOUSSET, (Jan Baptista du) rodem z Dijon, umarł R. 1725. maiąc lat 63. Był kapelmaystrem w kaplicy Luwru. Wydał przez lat 34. co rok książkę: *Airs serieux & à boire*, o iednym, dwoch i trzech głosach. Aryike te dosyć przyiemne, rozmaite, i naturalne.

BOUSSONNET, *patrz* II. Stella.

BOUSSUET, (Franciszek) narodził się R. 1520. w Seure w Burgundyi, umarł w Tournus w tey samey prowincyi 26. Czerwca R 1572. Zostawił część dobr swoich szpitalowi miasta tego. *Boussuet* powiększył liczbę poetow lekarzy, na wzor innych, ktorzy wierszem pisali o swoiey wiadomości. Dzieła iego wierszem są następuiące: I. *De Arte medendi Libri XII. ex veterum & recentiorum medicorum sententia, Lugduni* R. 1557. in 8vo. II. *De natura aquatilium Carmen, in universam Guillelmi Randeletii, quam de piscibus Marinis scripsit Historiam, cum vivis eorum imaginibus, Lugduni* R. 1558. 2. T. in 4to.

BOUTARD, (Franciszek) z Szampanii, z towarzystwa akademii pięknych wiadomości, przeor w Chateaurenard, i opat w Boisgroland, dał się poznać xiędzu *Bossuet* postawszy mu *Ode* swoiey roboty przy pasztecie, ktory JPana *Mauleon* przyiaciołka tego prałata, posłała mu w dzień imienin iego. *Bossuet* pozyskał mu od *Ludwika XIV.* pensyi 1000. liwrow. *Boutard* nazywał się potym *wierszopisem Krolewskiey familii*. Umarł R. 1729. Zostawił wiele *Poezyi Łacińskich*, z ktorych niektore przetłomaczone na Francuzkie. Łatwość w nich iest, ale nadto myśli ciemnych, i wyrazow niewłaściwych. *Boutard* sobie tym nabył głowę, że wskrzesi *Horacyusza*, " ponieważ miał, *mowił*: „ postawę, oczy i ułożenie tego „ rymopisa„ ale niemiał iego geniuszu.

BOUTARIC, (Franciszek de) professor w akademii Tuluzkiey prawa Francuzkiego, narodził się w Figeac w Querci R. 1671. umarł 1733. w Tuluzie, gdzie był kapitułem i prezesem konsystorza. Zostawił rożne dzieła ściągaiące się do praw, i zwyczaiow kraiu swego, ktore dla swoiey iasności i zwięzłości są wzięte od prawnikow Francuzkich.

BOUTAULD, (Michał) Jezuita, Paryżanin, narodził się R. 1607. przez lat 15. czy 16. sprawował urząd kaznodziei, umarł w Pontoise R. 1688. Zostawił wiele dzieł szacowanych. Naycelnieysze są: I. *Les Conseils de la sagesse* przedrukowane w R. 1749. w Paryżu in 12mo. II. *Le Théologien dans les Conversations avec les Sages & les grands du Monde* w Paryżu i w Lugdunie in 4to. i in 12mo. III. *Méthode pour converser avec Dieu* w Paryżu 1684. in 16to.

BOUTERONE, (Klaudyusz) uczony Antikwaryusz, rodem z

Paryża wydał dzieło napełnione erudycyą, i mocno wzięte pod tytułem: *Recherches curieuses des Monnoies de France, depuis le commencement de la Monarchie* w Paryżu in fol. 1666. Autor umarł R. 1690.

BOUTHEROVE, (Michał) rodem z Chartres, żył na początku XVII. wieku. Zostawił pismo o febrach wydrukowane pod tytułem: *Pyxtologia divisa in duos libros, quorum primus universalia febrium signa prognostica continet. Alter unius cuiusvis febris dyagnosim & therapeiam complectitur. Parisiis* R. 1623. in 8vo. Znayduie się tam wyliczanie lekarstw chymicznych, ktore autor rozumie bydź pożyteczne dla każdego rodzaiu febr.

BOUTHILLIER, dom, z ktorego wyszedł za ministrowitwa kardynała *de Richelieu* superintendent dochodow *Klaudyusz de Bouthillier*, ktorego syn *Leon* hrabia de Chavigny, sekretarz stanu, umarł R. 1652. *Henryk le* Bouthillier *de Rance*, brat sławnego opata *de la Trappe*, (*patrz* Rance) narodził się R. 1634. Został kawalerem Maltańskim 1681. generałem leutnantem Galer R. 1718 dostoieństwo umyślnie w nadgrodę zasług iego kreowane, ktore złożył R. 1720. Umarł R. 1726. maiąc lat 92.

BOUTHRAIS, (Raoul) po Łacinie *Bothérius*, narodził się w Chateaudun R. 1552. Był rzecznikiem w wielkiey radzie, umarł R. 1630. Dzieła iego są: I. *Zbior ustaw i wyrokow wielkiey rady po Łacinie* w Paryżu R. 1606. in 8vo. II. *De rebus in Gallia gestis ab anno 1594. ad 1610.* 2. T. in 8vo. III. *Henrici magni vita* wierszem in 8vo. w Paryżu R. 1611. i 1612. IV. *Panegyrik miastu Orleans* R. 1615. in 8vo. także wierszem Łacińskim. V. *Musa Pontificia* 1618. in 4to. &c.

BOUTIGNY, *patrz* II. Talon, i II. Mothe.

BOUVAIT, (Michał-Filip) rodem z Chartres został doktorem lekarskiey sztuki w Paryżu Roku 1738. potym towarzyszem akademii nauk i professorem medycyny w kollegium krolewskim w Francyi. Wszyscy wiedzą, że JmPan *Fronchin* wydał dzieło pod tytułem *Colica Pictonum*, ale mało kto wiedział, że JmPan *Bouvait* wydał *Examen* tey książki. Jest to krytyka delikatna i rozsądna, ktora wyszła bezimiennie R. 1758. i 1767. in 8vo. Oprocz tego dzieła wydał pismo: *Consultation sur une naissance tardive*, odpowiadaiąc na dwa pisma JmPana *Le Bas* chirurga Paryzkiego, iedno pod tytułem: *Question importante*. drugie *Nouvelles observations* na konsultacyą JmPana *Bertin*, i drugą JmPana *Petit* lekarza &c. w Paryżu 1765. in 8vo. Zawołana sprawa, ktorą utrzymywała matka, chcąc zachować *legitim tatem* dziecięciu poźniey nad czas zwyczayny urodzonemu, narobiła zamieszanie między lekarzami, ktorych zdania w tey mierze się podzieliły. *Bouvait* utrzymywał, że dziecię niemoże w żywocie macierzyńskim dłużey zostawać, iak 10. miesięcy, i dziesięć dni. Ale inni uczeni przedłużyli ten termin, osobliwie JPan *Petit*, ktory napisał *List* na konsultacyą *Bouvaita*, ale ten mu odpisał pod tytułem: *Lettres pour servir de réponse, à un ecrit qui porte pour titre, Lettre à monsieur* Bouvait *par M.* Petit &c. w Pażu 1769. z tym napisem.

An, si quis atro dente me petiverit,
Inultus ut flebo puer?
Horat. Epod VI.

Napisem okazuie, że ta sprzeczka:

nie zakończyła się, bez żwawych z obydwoch stron utarczek.

BOUVIER, (Idzi le) rzeczony *Berri*, tak podobno nazwany od kraiu, w ktorym się rodził R. 1386. Był w usługach *Karola VII.*, ktorego zostawił *Kronikę* zaczynaiącą się R. 1402. a kończącą się R. 1461. *Godefried* ią wydał w historyach *Karola VI.* i *Karola VII.* R. 1653. i 1661. in fol.

BOUVOT, (Jan) rzecznik w Chalons-sur-Saône oyczyźnie swoiey, umarł R. 1636. Wyznawał kalwińską religią. Zostawił: *Arrêts du Parlement de Bourgogne* in 4to 2. T. w Genewie 1623. i 1628. Rzadkie.

BOXHORN, (Marek Zuerius) professor wymowy w Leydzie, a potym polityki i historyi, narodził się w Berg-op Zoom R. 1612. i umarł R. 1653. Zostawił: I. *Historia Universalis* w Lipsku 1675. in 4to. II. *Obsidio Bredana* 1640. in fol. III. *Virorum illustrium Elogia* 1638. in fol. IV. *Chronologia sacra* w Bautzen 1677. in fol. V. *Poemata* 1620. in 12mo. VI. *Teatrum urbium Hollandiæ* in 4to. VII. *Scriptores Latini minores Historiæ Augustæ, cum notis* w Leydzie 1632. 4. T. in 12mo. VIII. *Poëtæ Satirici minores, cum commentis* R. 1632. in 8vo. IX. *Noty* na *Justyna*, na *Tacita*.

I. BOYER, (Mikołay) *Boerius* rzecznik Francuzki, pisał dzieła stosuiące się do praw i zwyczaiow kraiu swego w czasie swoim wzięte, umarł R. 1639. maiąc lat 70.

II. BOYER, (Klaudyusz) towarzysz akademii Francuzkiey, narodził się w Ally R. 1618, umarł w Paryżu R. 1698. Zostawił XXII. sztuk drammatycznych, nadętych, i napisanych bez żadney wiadomości przepisow teatru. *Judit* miała przemiiaiący poklask. Sztuka ta dobrze przyięta przez post wielki, wyświstana po wielkiey nocy. Aktorka *Champmeslé* zapytawszy się parteru o przyczynę tey niestateczności, trefnis pewny iey odpowiedział: *że piszczałki były w Wersalu na kazaniu X.* Boileau. *Boyer* sprzykrzywszy sobie złe powodzenie swych sztuk, dał na teatr R. 1680. tragedyą *Agamemnona* pod imieniem iednego z przyiaciol swoich. *Racine* naywiększy bicz iego, poklaskiwał tey sztuce; *Boyer* nie mogł się wstrzymać zawołać na parterze: *a wszelako ta tragedya iest moia, na złość Panu Racine.* To słowo mu wiele sprawiło przykrości: wyświstano trzeciego dnia iego tragedyą.

III. BOYER, (Abel) rodem z Castres, opuścił Francyą po uchyleniu edyktu Nantskiego, schronił się do Genewy, do Franeker, a potym do Anglii R. 1689, umarł w Chelrey R. 1729. maiąc lat 65. Rownie kochał nauki i uciechy. Wydał wiele dzieł: I. *Dykcyonarz Angielski i Francuzki* w 2. T. in 4to. w Londynie 1774. bardzo dobry. II. *Grammatykę Angielską* in 12mo. niemniey szacowaną. III. *Stan Polityczny*; pismo peryodyczne, ogarniaiące wszystkie państwa Europeyskie, wydane od R. 1710 aż do Roku 1729. Bardzo wzięte w początkach; i do dziś dnia czytane, dla niektorych okoliczności ciekawych w nim zawartych. IV. *Historya krola Wilhelma* w 3. T. V. *Kroniki krolowey Anny* od R 1702. w 11. T. in 8vo &c.

IV. BOYER, (Jan Franciszek) dawny biskup w Mirepoix, był nayprzod teatynem. *Kazania* iego wymowne ziednały mu względy dworu Francuzkiego. Mianowano go nauczycielem *Delfina* roku 1741. wszedł w towarzystwo akademii napisow, po śmierci kardynała de *Polignac*. Jeszcze w R. 1736. umieszczony był w akademii Francuzkiey, w dwa lata potym w akademii wiadomości. Umarł R. 1755. *patrz* II. MALLET. i SAINT-PIERRE.

V. BOYER, (Jan Chrzciciel Mikołay) kawaler orderu S. *Michała* i lekarz ordynaryiny krola Francuzkiego, narodził się Roku 1693. w Marsylii, Powietrze, ktore grassowało w tym mieście R. 1720 zdarzyło mu porę okazania talentow i gorliwości swoiey, w nadgrodę tak znacznych przysług, naznaczono mu pensyą z skarbu krolewskiego. Szczęśliwe zachody iego, około chorob, doszły do stolicy, dokąd go przywołano. Oddalał się kilka razy do Hiszpanii, do Niemczech, i do rożnych prowincyi Francuzkich, leczyć choroby zaraźliwe, albo też opuszczone. Wszędzie mu się powodziło. R. 1756. został dziekanem lekarzy i w czasie dekanatu swego, wydał nową edycyą dzieła: *Codex medicamentarius, seu Pharmacopæa Parisiensis* in 4to. Dzieło pożyteczne i dobrze napisane. Ten czci godny mąż, umarł R. 1768. z sławą dobrego obywatela, uprzeymego i usłużnego przyiaciela.

VI. BOYER D'AGUILLES, (Jan Baptista Margrabia de) prokurator generalny w parlamencie Prowanckim, zebrał gabinet kosztowny z rzadkich *obrazow*. Syn dziedzic urzędu i gustu oycowskiego, także *Jan Baptista* kazał ie sztychować przez *Jakuba Coelmans* w Antwerpii. To dzieło skończone było R. 1709. ale dopiero wyszło R. 1744. in fol. Ci urzędnicy, łączyli do wiadomości właściwych ich stanowi, światło ktore daie nauka, pięknych wiadomości. Margrabia *d'Argens* był synem ostatniego. *patrz* ARGENS.

I. BOYLE, (Robert) narodził się R. 16[illegible]. w Lismorze w Irlandyi, nauczywszy się po Francuzku i po Łacinie w oyczyźnie swoiey, odwiedził Francyą, Genewę, i Włochy dla wydoskonalenia się w fizyce i w matematyce. Powrociwszy do Anglii, wynalazł wiatrociąg czyli *Pompę pneumaticzną* wydoskonaloną przez *Hoocka*, ktorego sobie przybrał do operacyi chymicznych. Krolowie *Karol II.* i następcy iego *Jakub II.* i *Wilhelm III.* Angielscy, okazywali wiele szacunku temu mężowi, zaszczycaiąc go obcowaniem swoim. Ustanowienie towarzystwa krolewskiego w Londynie R. 1663. iest poczęściey iego dziełem. Mianowano go prezesem tego towarzystwa R. 1680.; ale się tylko chciał kontentować tytułem konsyliarza, w każdey okazyi dawał dowody gorliwości swoiey dla wiary chrześciańskiey. Za życia swego dał 300. funtow szterlingow corocznie, dla rozkrzewienia wiary w Ameryce, a sto na ten sam koniec do Indyi. Zostawił umieraiąc znaczny fundusz, na pewną liczbę *Kazań*, ktore maią się odprawiać w przeciągu roku, o prawdzie religii chrześciańskiey w powszechności, niewchodząc w sprzeczki szczegulne rożniące chrześcianow. Zostawił wiele pism teologicznych, fizycznych, i matematycznych, zebranych R. 1744. w Londynie w 5. T. in fol. z życiem autora. Naycelnieysze są: I. *Nowe doświadczenia fizyczne-Mechaniczne, o sprężystości powietrza*. Opisuie tam machinę swoią *Wiatrociągu*, i tak dalece okazuie skromność swoią, że uznaie bydź winnym, pierwszą iey myśl *Ottonowi Guericke*. II *Uwagi o pożytkach fizyki doświadczaiącey*. III. *Historya powszechna powietrza*. IV. *Doświadczenia i obserwacye o zimie, o kolorach, o kryształach, o oddychaniu, o słoności wody morskiey, o exhalacyach*.

o płomieniach, o żywiole srebrze, w rożnych osobnych *traktatach*. V. *Chymista Sceptyczny*. VI. *Pismo o Piśmie S.* VII. *Chrześcianin Naturalista*, dzieło w ktorym dowodzi, że fizyka experimentalna, nieodwodzi od chrześciaństwa, ale doprowadza do niego. VIII. *Uwagi do potrednania rozumu z religią*. IX. *Discurs o głębokim poszanowaniu, ktore rozum ludzki winien Bogu*: wielce szacowane. X. *Zbior pism o wyhorności teologii porownaney z filozofią naturalną*. Autor tylko tyle szacuie tę ostatnią, ile się ta ściąga do religii. Umarł w Londynie R. 1691. maiąc lat 64. Szczera w nim była prostota stosowna do charakteru prawdziwego filozofa, szczerość, grzeczność i łagodność; były wrodzone mu cnoty. Aczkolwiek wyzuł się zupełnie z tych drobności, z ktorych ludzie czynią sprawy wielkiey wagi, iednakże przestrzegał wszelkie przyzwoitości. Nieumiał ani kłamać, ani udawać, ale umiał milczeć z zdrowym rozsądkiem, rozeznawał ludzi i ich sprawy. Myśli iego o środkach uczynienia szczęśliwszym narod ludzki, były bardzo obszerne i głębokie, ale wykonanie nayzdrowszych zamiarow, iest zawsze przytrudne.

II. BOYLE, (Roger) hrabia Orrery, brat poprzedzaiącego, narodził się w Lismorze roku 1621. Będąc w służbie woyskowey służył pod *Kromwellem*, przeciwko *Karolowi I.* krolowi Angielskiemu, a po śmierci tego wdziercy, utrzymywał stronę *Karola II.* Co tylko ten pan osiadł na tronie, dał mu urząd konsyliarza rady taiemney w Anglii, i w Irlandyi. Umarł R. 1679. maiąc lat 59. uważany iako człowiek maiący rozum bystrzeyszy od brata swego, ale nie tak gruntowny; iniey sprzyiał cnocie szczerości i religii. Zostawił wiele dzieł wierszem i prozą w Angielskim ięzyku. I. *Parthenice* Romans w 3. Tom. in 4to. i in fol. ktory przyrownywaią do pism P. *Scudert, i Calprenedego*. II. *Historya Henryka IV.* III. *Xiąże Czarny*; *Mustafa Trifon*. Tragedye wzięte w swoim czasie. IV. *Sztuka woienna*. &c.

III. BOYLE, (Karol) wnuk poprzedzaiącego, i hrabia d'Orrery, wychowaniec doktora *Atterbury*; wtrącony do wieży Londyńskiey R. 1722. Oskarżono go o spisek przeciwko krolestwu, niemogli mu dowieść tego występku. Umarł R. 1731. Instrument astronomiczny, zwany *Orrery*, tak użyteczny dla zrozumienia systemma słonecznego, iest iego wynalazkiem. Zostawił iescze tłumaczenie Łacińskie *Listow Falaryса* z przypiskami, in 8vo. 1695. *Komedyą*, rożne wiersze, mowy.

BOYLESVE, (Szczepan) kawaler, urzędnik dozor maiący nad dobrym porządkiem miasta Paryża (Prevôt) pod S. *Ludwikiem*, poznosił bezprawia, wprowadził dobry porządek, i zaradził bespieczeństwu publicznemu miasta tego. Umarł około R. 1259.

BOZE, (Claude Gros de) narodził się w Lugdunie R. 1680. z rodzicow, ktorzy wydoskonalili talenta iego wyborną edukacyą: nayprzod udał się do prawa, ale potym idąc za skłonnością swoią, zupełnie się porzucił nauce starożytności i medalłow, kanclerz de *Pontchartrain*, l'abbè *Bignon*, *Vaillant*, *Hardouin*, i inni uczeni i znakomici mężowie, szacowali go iako człowieka uczonego i przyiemnego. Niektore dowcipne *Dyssertacye* o medallach i innych pamiątkach starożytności, otworzyły mu bramy do akademiow napisow i pięknych wiadomości w R. 1705. R. 1715 został towarzyszem akademii Francuzkiey w R. 1719. powierzono mu dozor gabinetu medallow krolewskich. Odprawił podroż do Hollandyi, końcem pomnożenia powierzonego mu skarbu. Powrociwszy do Paryża cały czas swoy poświęcił akademii pięknych wiadomości i gabinetowi medallow. Umarł R. 1754. rownie szacowany z łagodności obyczaiow i dla nauki głębokiey. Zostawił rożne dzieła: I. Edycyą pierwszych 15. tomow *Pamiętnikow akademii napisow i pięknych wiadomości*. *Pochwały Historyczne*, ktore zdobią to dzieło, były osobno wydrukowane w 2 T. in 12mo. rozumnie i przyiemnie napisane. II. Druga edycya dzieła: *Histoire Metallique de Louis XIV.* doprowadzona aż do śmierci tego krola, 1723. in fol. III. *Histoire de l'empereur Tetricus* obiaśniona medallami. IV. Wiele *Dissertacyi* o dawnych medallach, znayduią się po części w *Pamiętnikach* akademii pięknych wiadomości. Wydano po śmierci *Katalog biblioteki iego* 1745. in fol. była dobrana, i pełna kiąg rzadkich i ciekawych. Ten katalog bibliograsowie mocno poszukuią, ktory się drogo przedaie. Znayduie się w Warszawie w bibliotece rzeczypospolitey.

I. BRACCIOLINI, *patrz* I. POGGIO.

II. BRACCIOLINI DELLE API, (Franciszek) poeta Włoski, narodził się w Pistoi, z familii szlachetney R. 1566. w 40. roku udał się do stanu duchownego, dla osiągnienia kanonii w oyczyźnie swoiey. Był sekretarzem kardynała *Maffeo Barberini* w czasie iego nuncyatury w Francyi. Gdy ten kardynał wstąpił na stolicę Apostolską, pod imieniem *Urbana VIII. Bracciolini* przybył do Rzymu. Nowy papież, ktory lubił ludzi uczonych, a szczegulnie był łaskaw na niego, przyiął go mile, i umieścił go u brata swego kardynała *Antoniego Barberini* w urzędzie sekretarza. Po śmierci *Urbana VIII.* oddalił się do oyczyzny swoiey, gdzie umarł R. 1645. z okoliczności *Rymopisma w XXIII Pieśniach*, ktore ułożył na elekcyą tego papieża. *Urban VIII.* dla okazania mu ukontentowania swego, chciał aby do imienia swego przydał przezwisko *delle Api*, a do herbu trzy pszczoły, herb *Barberinow*. Wierszopis ten wydał wiele rymopism w rożnym rodzaiu. I. *La croce riacquistata* w Paryżu 1605. in 12mo. Poema heroiczne w XV. pieśniach, ktore uczeni Włosey mieszczą bez żadney trudności, zaraz po *Jerozolimie* JmPana *Tasso*. II. *Lo Scherno degli Dei*, wiersz heroiczno-komiczny w Rzymie, 1626. in 12. gdzie dowcipnie wyśmiewa się z bostw pogańskich. Rymopismo to prawdziwie oryginalne, obok idzie z wierszem *la Secchia rapita. Tassoniego*. III. *Tragedye*, *Komedye i Pasterki*. *Bracciolini* pisał i w innych rodzaiach poezyi, ale takowe dzieła nie są tak dobre, iak pierwsze. Autor, ktory lubił pieniądze, spiesznо pracował.

BRACHET de la *Milletière*, *patrz* MILLETIERE.

BRACTON, prawnik Angielski XIII. wieku, wydał traktat *De consuetudinibus Angliæ* bardzo pożyteczne, do poznania historyi czasow owych.

BRADLEY, (Jakub) astronom krola Angielskiego, narodził się R. 1692. w R. 1721. został professorem astronomii w Oxfordzie. Czynił rożne obserwacye w Roku 1727. wynalazł *aberracya gwiazd stałych*; wynalazek ten iest naydowcipnieyszy i naypięknieyszy, ze wszystkich tych, ktore kiedy uczyniono w astronomii. Wstąpiwszy po JmPanu *Halley* na mieysce astronoma krolewskiego w ob-

ſerwatorium do Greenwik, opatrzył ſię nowemi inſtrumentami, za pomocą tych, zaczął nowy ciąg *obſerwacyi* we wſzyſtkich częściach aſtronomii: te obſerwacye przydały ſię wiele do doprowadzenia *Tablic* xiężyca do oſtatniey doſkonałości; *Pamiętniki* i *Obſerwacye* iego drukowane nie ſą iedynym darem iego dla aſtronomii. Człowiek ten udzielał z ochotą wiadomości ſwoich, nieſzukaiąc dla ſiebie w tym żadney korzyści, ani chluby. Sposób iego kalkulowania początków komety przez trzy obſerwacye; nowy śrzodek do rachunków refrakcyi, rozeſzły ſię między aſtronomow, chociaż ie niekazał drukować. Pracował wiele, a zawſze z dokładnością doſkonałego aſtronoma. Umarł R. 1762. maiąc lat 70. Umyſł iego był zawſze równy, charakter łagodny, ſerce litoſne i wſpaniałe. Aczkolwiek dobrze mowił, z natury kochał ſię w milczeniu. Załowany był nietylko od ſwoich rodakow, ale i od wſzyſtkich aſtronomow w Europie.

BRADWARDIN, (Tomaſz) Angielczyk przezwany doktor głęboki, ſpowiednik krola *Edwarda III.* arcy-biſkup Kantuaryiſki, umarł R. 1348. w 40. dni po konſekracyi ſwoiey. Zoſtawił wiele dzieł teologicznych i fizycznych. To ktore mu naywięcey uczyniło ſławy ieſt pod tytułem: *De cauſa Dei contra Pelagianos* w Londynie 1618. in fol. gdzie ſię zbliża do zdań, ktore poźniey mieli proteſtanci.

BRAGADIN, (Marek Antoni) ſzlachcic Wenecki, gubernator Famaguſty R. 1570. nierychley podał to miaſto wodzowi Tureckiemu *Muſtafie*, aż niemiał wcale ſpoſobu dalſzego bronienia ſię. Kapitulacya w uczciwych zawarta była punktach. Ale Turczyn niedotrzymał wiary, kazawſzy zamordować w obecności iego wielu officerow i żołnierzy chrześciańſkich, ktorzy bronili tego miaſta, kazał mu vrznąć nos i uſzy, i wlec związanego za ręce i nogi, na rynek, i tam go żywego złupić ze ſkóry. Dziki ten człowiek, kazał potym wypchać ſkorę iego ſianem, i naſoliwſzy ią zawieſić na maſzcie okrętu ſwego, ażeby ſię mogł poſzczycić tym łupem wdłuż brzegow Egyptu i Syryi. To ſię ſtało R. 1571. 18. Sierpnia podług nadgrobku *Bragadina* znayduiącego ſię w dziele: *Deliciæ Italorum* Tom. I. *p.* 125. *de Thou* piſze, że *Muſtafa* dla tego tak ſię obſzedł okrutnie z *Bragadinem* i z innemi wodzami chrześciańſkiemu, że nieznalazł w mieście Turkow w niewolą zabranych, ktorych zamordowano, widząc ſię w nieodbitey potrzebie poddania ſię. Co ſię nie zdaie bydź rzeczą podobną do wiary.

BRAHE, *patrz* TYCHO-BRAHE.

BRAILLIER, (Piotr) aptekarz Lugduńſki, przypiſał *Klaudemu de Gouffier* hrabiemu de Maulévrier koniuſzemu W. Francuzkiemu R. 1557. kſiążkę ciekawą pod tytułem: *Des abus & ignorances des Médecins*; przeciwko autorowi zmyślonego imienia traktatu pod tytułem: *Des abus & tromperies des Apothicaires*, utaionemu pod imieniem *Licet Benancio*, drukowane w Lugdunie.

BRAMA, boſtwo Indyi i Mogolu. Mniemaią, że ten był ich pierwſzym prawodawcą. Za pomocą *Bramy* naywyżſza ieſtność ſtworzyła świat, podług mytyologii Indyanow. *Brama* podzielił lud ſwoy na 4 *kaſty* czyli pokolenia: I. *Brachmanow*, ſkładała ſię z ludzi prawnych i uczonych. II. *Radzeputow* z ludzi woyſkowych. III. *Banianow*, z kupcow. IV. *Z rzemieślnikow* i *rolnikow*. Nayglownieyſze prawa, ktore *Brama* dał tym pokoleniom, były takowe: ażeby ſię ieden kaſta nie łączyła z drugą; ażeby ieden człowiek nieſprawował dwoch rzemioſł rozmaitych, ani też nieopuſzczał iednego długo rzemiosła, dla udania ſię do drugiego; że należało mieć za głowne wyſtępki, wſzeteczeńſtwo, cudzołoztwo, kradzież kłamſtwo, i mężoboyſtwo. Samemi tylko ziołami, iarzynami i owocami powinni ſię karmić, nietykaiąc żadnego żyiącego ſtworzenia. Byli albowiem w tym przekonaniu naśladowcy *Bramy*, że duſze ludzi przechodzą w ciała zwierząt, oſobliwie wołow, i dla tego krowy w wielkim ſą u nich poſzanowaniu. Kaſta *Brachmanow*, ieſt naybardziey poważana. Maią ich za filozofow Indyiſkich. Podług ich zdania świat ieſt rzeczą marą, dymem, nieprzywięzuią ſię mocno do życia; ktore gdy im ſię ſprzykrzy, śmierć ſobie zadaią. Łączyli Braminowie do kapłaństwa, ſztukę lekarſtwa. Rozumowali o naturze człowieka, udawali iakoby mieli pewne i niezawodne lekarſtwa, do uczynienia płodnemi kobiety, i ſprawić to aby miały co im ſię podoba corkę lub ſyna. Powſzechnie leczyli ludzi przepiſuiąc im ſkromny ſpoſob życia; Wdawali ſię także do chirurgii, ſmarowania i plaſtry z wſzyſtkich powierzchownych lekarſtw, naybardziey zachwalali.

BRAMANTE D'URBIN, (Lazari) ſławny architekt, narodził ſię w Caſtel Duranti w powiecie Urbinu około R. 1444. Nayprzod ſię ćwiczył w malarſtwie, ale poznawſzy w ſobie większy talent i ſkłonność do architektury, tey ſię poświęcił nauce z zadziwiaiącym powodzeniem. Klaſztor *della Pace*, ktory wyſtawił w Neapolu, zrobił mu wielką ſławę. *Alexander VI.* mianował go ſwoim architektem, a potym *Juliuſz II.* uczynił go intendentem budowli ſwoiey. Z rozkazu tego papieża, przywiodł do ſkutku wſpaniały proiekt przyłączenia Belwederu do pałacu Watykańſkiego: dzieło godne powſzechnego zadziwienia, gdyby niebyło zeſzpecone, odmianami rożnemi, ktore poźniey uczyniono. *Bramante* z ſwoiey ſtrony nakłonił *Juliuſza*, ażeby zwalić kościoł S. *Piotra*, a na to mieyſce wyſławić wſpanialſzy, ktoremuby (ieżeli to bydź może) niebyło rownego w całym świecie. Plantę tego wielkiego artyſty przyięto, i w R. 1506. założono fundamenta tey nowey bazyliki, ktore podnieſiono aż do gzymſow z pilnością niewypowiedzianą; ale *Bramante* niedoczekał ſię tey pociechy widzieć dzieło ſwoie zupełnie dokończone. Umarł R. 1514. w 70. wieku ſwego. Iuni architekci kończyli to dzieło, ale że ſię nietrzymali iego abryſſow, kościoł ten aczkolwiek naypięknieyſzy, niema tey wſzyſtkiey doſkonałości, ktorą byłby miał podług pierwſzego abryſſu. *Bramante* miał ieſzcze oſobliwſzy talent do muzyki i rymotworſtwa. *Dzieła* iego w tym oſtatnim rodzaiu, ſą drukowane w Medyolanie R. 1756.

BRAMHAL, (Jan) arcybiſkup Armachſki, primas Hibernii, narodził ſię R. 1593. w hrabſtwie Eboraceńſkim z ſtarey familii, i umarł za panowania *Karola II.* Nieprzyiaciele iego, tyſiączne mu wznieciali przeſzkody; ale on odkrył ich zdrady, i pomieſzał im ſzyki. Był to prałat wymowny, mocny w rozumowaniu, biegły w kontrowerſyi i polityce; miał męztwo, odpowiadaiące iego charakterowi i maximom. Sławnym ſię uczynił przez ſwoie *Dyſſyunkcye* między artykułami pokoiu i artykułami wiary. *Dzieła* iego wydrukowane in fol. mocno wzięte od Angielczykow.

BRANCACIO, (Franciſzek Maria) z znakomitego domu, pochodzącego z Neapolu, był naſtępnie biſkupem w Witerbie, w Porto i w Kapaccio, nakoniec kardynałem pod papieżem *Urbanem VIII.* R. 1674. umarł R. 1675. zaboyſtwo gubernatora w Kapaccio, porożniwſzy go z Hiſz panami, wyłączono go imieniem tego narodu, gdy go chciano mianować za naſtępcę na ſtolicę apoſtolſką po śmierci *Klemenſa IX.* Zoſtawił traktat o *Czokoladzie*, w Rzymie R. 1666. in 4to. w ktorym uſilnie dowodzi, że napoy ten nieſamie poſtu. *Brancacio*, nie tylko ſię ćwiczył w naukach, ale im dawał porękę. Piſał inne dzieła, ktorych zbior wyſzedł w Rzymie R. 1672. in fol.

I. BRANCAS de Villars, *patrz* VILLARS-BRANCAS.

II. BRANCAS, (Ludwik de) margrabia de Cereſte pochodził z znakomitey familii Włoſkiey: *Brancaciow*, służył z ſławą na lądzie i na morzu, pod *Ludwikiem XIV.* i *Ludwikiem XV.* krolami Francuzkiemi. Ten oſtatni krol w nadgrodę zaſług iego, zaſzczycił go laſką marſzałka Francyi. Umarł R. 1750. maiąc lat 79.

III. BRANCAS-VILLENEUVE, (Andrzey Franciſzek) opat d'Aulnay, narodził ſię w Hrabſtwie-Venaiſſinſkim, umarł R. 1758. dnia 11. kwietnia, wſławił ſię wielu dziełami fizycznemi i aſtronomicznemi; obfitość ſłow, powtarzania częſte, wielka liczba niepotrzebnych myśli, zupełnie odraziły powſzechność od czytania ich kſztałt, uczynił krzywdę, gruntowi, ktory ma w ſobie czaſem dobre rzeczy. Naycelnieyſze ſą I. *Lettres ſur la Coſmographie* in 4to. II. *Syſtême moderne de Coſmographie & de Phyſique générale*, 1747. in 4to. III. *Explication du flux & reflux de la Mer*, 1739 in 4to. IV. *Ephémérides Coſmographiques*, 1750 in 12mo. V. *Hiſtoire du royaume de Gala*, tłomaczone z Angielſkiego R. 1754. in 12mo.

BRANCATI, *patrz* LAURIA.

BRANDOMO, *patrz* BRITO.

BRANDEBOURG, *patrz* artykuł PRUSSY w chronologii I. Cz: Tom I. i FRYDERYK N. XIII. i XIV.

BRANDI, (Jacek) malarz rodem z Poli w okolicy Rzymu, R. 1633. Wydoſkonalił ſię w ſzkole *Lanfranca*. Wiele kościołow i pałacow Rzymſkich, ozdobił pędzlem ſwoim. Dzieła iego okazują wyobrażenie żywe, wielką łatwość, koloryt ſłaby, deſſein niepoprawny. Pracował z wielkim poſpiechem, przenoſząc uciechy i pieniądze ſławie, ktoraby mogł nabyć z większą pilnością i dokładnością. Umarł w Rzymie roku 1691. będąc pierwſzym w akademii S. Łukaſza, i kawalerem orderu Chryſtuſowego.

I. BRANDMULLER, (Jan) naśladowca *Oecolampada*, predykant i profeſſor Hebrayſkiego ięzyka w Bazylei, narodził ſię w Biberach, umarł R. 1596. maiąc lat 63. Zoſtawił 400. *Kazań pogrzebowych* wyiętych z ſtarego teſtamentu, a 80. z nowego. *Kazania* z okoliczności ślubow małżeńſkich, *Rozmowy* &c. w Niemieckim ięzyku.

II. BRANDMULLER, (Jakub) ſyn poprzedzaiącego, umarł R. 1629. uczynił ſię znanym przez dzieło ſwoie w 3. T. in 4to. pod tytułem: *Analyſis Typica librorum veteris & novi Teſtamenti*. w Bazylei 1620 i 1621.

III. BRANDMULLER, (Jakub) wnuk *Jana*, profeſſor prawa w Bazylei, umarł R. 1677. ieſt autorem wielu *Dzieł prawnych* doſyć wziętych, i niektorych *Rymopiſow* nienayleplzych.

I. BRANDT, (Sebeſtian) rodem z Strasburga, roku 1454. nauczał

uczał publicznie prawa w Bazylei, i w Strasburgu zoſtał konſyliarzem i kanclerzem w oſtatnim mieście, umarł R. 1520. ieſt autorem *Rymopiſma* pod tytułem: *Navis ſtultifera mortalium*, 1488. in 4to. Edycya rzadka, ale nie tak piękna iak Paryzka, R. 1498. in 4to. Jeſt tego dzieła *Tłomaczenie* Francuz: w Paryżu R. 1497. in fol. i w Lugdunie R. 1498. in fol. *patrz* BADIUS.

II. BRAND, (Gerard) teolog kalwiński, narodził ſię w Amſterdamie R. 1626. był naſtępnie predykantem w Neukoop, w Hoorn, i w Amſterdamie. Umarł w Roterdamie R. 1685. Naycelnieyſze dzieła iego ſą: I. *Hiſtorya reformacyi w Niederlandach* w 4. Tom. in 4to. po Hollenderſku ſkrocona po Francuzku w 3. Tomach in 12. R. 1730 wielki penſyonarz *Fagel* mowił dnią pewnego do biſkupa *Burneta*, że ta hiſtorya godna tego, aby ſię uczyć ięzyka Hollenderſkiego, dla czytania iey; ale mało kto chciałby profitować z tey rady. II. *Życie Admirała Ruytera* tłomaczone po Francuzku przez *Aubina* w Amſterdamie roku 1698. in fol.

III. BRANDT, (Jan) Sekretarz miaſta Antwerpii, umarł roku 1639. Zoſtawił dzieło pod tytułem: *Elogia Ciceroniana Romanorum domi militiæque illuſtrium*. Zebrał rożne kawałki hiſtoryczne, roſproſzone po rożnych dziełach *Cicerona* o życiu znakomitych ludzi, w rządzie i w woyſku.

IV. BRANDT, (N) chymiſta Niemiecki, zacięty w ſzukaniu kamienia filozoficznego, a rozumieiąc, że go wynaydzie przez rożne preparacye uryny, całe życie pracował nad tym rozciekiem, nie mogąc nic takowego odkryć. Nakoniec w R. 1669. po mocnym przepędzaniu uryny, przez ogień, znalazł na dnie recipienſa ſwego, materyą ślniącą ſię, nazwana potym *Foſforem*. *Brandt* pokazał tę materyą *Kunckelowi* chymiście elektora Saſkiego; i innym oſobom, ale taił przed niemi ſpoſob preparacyi. Po śmierci iego *Kunckel* dociekł bez trudności robotę *Foſfora*.

BRANTOME, *patrz* I. BOURDEILLES.

BRANVILLE, *patrz* BLOND.

BRAS (De) *patrz* BOURGUEVILLE.

I. BRASAVOLA, (Antoni-Muſa) ſławny lekarz, rodem z Ferrary R. 1500. z familii ſzlachetney tego miaſta. Nauka iego nieograniczała ſię ſama ſztuką lekarſką. Gdy w Paryżu przez trzy dni naſtępnie odprawił dyſputę na konkluzye *de omni ſcibili*; *Franciſzek I.* krol Francuzki dał mu własnemi uſtami nazwiſko *Muſy*. Był lekarzem tego krola, ktory mu dał order S. Michała; u ceſarza *Karola V.* ktory mu udzielił tytułu hrabiego palatinu; i *Henryka VIII.* krola Angielſkiego w niemnieyſzym poważaniu był iak w własney oyczyznie. Był pierwſzym lekarzem papieżow *Pawła III. Leona X. Klemenſa VII.* i *Juliuſza III.* kochany i wſpierany od innych xiążąt Włoſkich, a oſobliwie od xiążąt Ferrary, trzeba mu było ieſzcze dłużey pożyć. Umarł w Ferrarze R. 1555. ucząc przez długi czas z powſzechną pochwałą lekarſkiey ſztuki w tym mieście; zoſtawił wielką liczbę piſm. Naycelnieyſze ſą: I. *Kommentaryuſze na Aphoryzmy Hypokrateſa i Galena*, drukowane w Bazylei roku 1542 in fol. II. *Index refertiſſimus in Galeni libros* w Wenecyi 1623. in fol. ktore *Caſtro* (Biblioth-Med.) nazywa *opus indefeſſæ elucubrationis & utilitatis inexplicabilis*.

II. BRASSAVOLA, (Hieronim) lekarz ktory ſłynął w Ferra-

rze XVI. wieku wydał dzieła: I. *De officiis medicis Ferrariæ*, R. 1590. II. *In primum Hipocratis Aphorismorum librum expositio.* Tamże 1595. in 4to. Znayduie się ieszcze inny *Brassavola* ktory kwitnął w Rzymie w końcu XVII. wieku. *Lanzoni* wspomina, że wydał wiele uczonych dyssertacyi, z ktorych iedna roztrząsła pytanie czy enemy mogą karmić? Za autorem, ktory twierdzi, mowi samo doświadczenie, ktore do tego dowodzi że niektore lekarstwa, mogą skutkować w ciele ludziom, tym sposobem dane. n. p. Enemy z chiny przeciwko febrze.

BRASSAY, *patrz* Morbau.

BRASIDAS, wodz Lacedemoński około R. 424. przed Chrystusem, pokonał Ateńczykow, lądem i morzem, odebrał im wiele miast, a inne przymusił do zawarcia przymierza z Spartą. Zamknąwszy się w Amphipolii przed zbliżaiącym się *Kleonem*, wodzem Ateńskim, człowiekiem popędliwym i dumnym, upatrzył pomyślną porę do wycieczki, uderzył na niego, i odniosł zupełne zwycięztwo. Wielki ten mąż umarł po nieiakim czasie na ranę, ktorą odebrał w ramie. Gdy chwalono przed matką iego wielkie dzieła syna, kładąc wyżey wszystkich ziomkow iego; *myliss się* odpowiedziała ta pani maiąca duch prawdziwy Spartański: *Syn moy miał odwagę, ale Sparta ma wielu Obywatelow, ktorzy iey więcey maią.* Ta wielkość duszy w niewieście, ktora przeniosła sławę oyczyzny swoiey, nad sławę syna, uznanego za bohatyra, niezrownała bez nadgrody. Lacedemonczykowie oddali cześć publiczną matce i synowi, i kazali wystawić na mieyscu publicznym grobowiec wybawcy swemu.

BRAUN, (Jerzy) archydiakon w Dortmund, i dziekan Panny Maryi *in gradibus*, w Kolonii słynął w XVI. wieku naybardziey znaiomy przez dzieło swoie: *Theatrum urbium* w wielu Tomach in fol. Zostawił także traktat kontrowersyi przeciwko *Lutrom* w Kolonii R. 1605. in fol. w ktorym wyłuszcza wszystkie sposoby i podstępy, ktorych używali w rozszerzaniu sekty swoiey. Przyrownywa ich dowcipnie *do klina, ktorego naycieńsza część, raz wprowadzona w drzewo, służy do wprowadzenia grubszych części.*

BRAUNBOM, (Fryderyk) kalwin Niemiecki, domyślił się wydać w R. 1613. księgę in 4to. pod tytułem: *Florum Flaminiorum Romanensium Papatium decas.* Wyznacza sam czas panowaniu *Anti-Christa*, iego narodzenie dzieciństwo, i młodość &c. Zdaie mu się nadto rozumnie, że w papieżu znalazł *Anti-Christa*, i dowodzi przedziwnie mądrze, *że świat się powinien skończyć R. 1711.* Na nieszczęście świat ieszcze stoi, i ludzie na nim, dzieło to maią za nierozumne marzenia na iawie, a autora za wizyonaryusza, i niezdrowego rozsądku człowieka.

BRAWER, Braur, czyli Brower, (Andryan) malarz Flamandski, narodził się w Audenard R. 1608. Jeszcze dziecięciem będąc malował na płotnie kwiaty i ptaszki, ktore matka iego przedawała kobietom wieyskim, w dalszym wieku malował sztuki dziwackie (grotesque) i figury małe. Robotę iego złotem opłacano: zwyczayny iego warsztat była ktora karczma. Wchodził upiwszy się w wszystkie kłotnie i zwady piiakow. Gdy go przytrzymano w Antwerpiako śpiega, prosił aby mu pozwolili robić; zaczął malować, *Żołnierzy Hiszpańskich zaprzątnionych grą*, i z taką żywością i prawdą wyraził wszystko, że *Rubens* na widok tego dzieła zdumiony, zapłacił za

nie 600. zł: Hollenderskich, i pozyskał mu wolność ręcząc za niego. Piiaństwo iego szkodziło mu na zdrowiu. Umarł w Antwerpii R. 1646. maiąc tylko lat 32. w takim ubostwie, że na pogrzeb musiano zbierać pieniądze u ludzi miłosiernych Wesołość go, choć w śrzod mizeryi nieopuszczała. Wszystkie iego malowania wystawiaią wesołe wydoki. Widzieć tam można: *Zwady karczemne; Filutow graiących w karty; patących tutuń; piiakow, żołnierzy, wesela wieyskie.* Natura w nich wydana z nayżywszą prawdą. Kolory iego są żywe, a figury maią wiele wyrazu. Wszystkie sztuki iego są bardzo rzadkie, i bardzo się drogo opłacaią.

I. BREBEUF, (Jan de) Jezuita, narodził się w Bayeux roku 1593. z familii szlachetney, po odbytych chwalebnie, po rożnych kollegiach swego zakonu, urzędach professora, wysłany był roku 1625. na missyą do Kanady, gdzie więcey niż 7000. ludzi nawrocił do wiary świętey. Ponieważ był u Huronow, nieprzyiacioł Irokańczykow, z ktoremi woynę toczyli, ci go schwytawszy przy wolnym ogniu upiekli roku 1648. Był stryiem następuiącego.

II. BREBEUF, (Jerzy de) narodził się nie w Rotomagu, ale w Torigni w niższey Normandyi R. 1618. wcześnie się ćwiczył w poezyi. Zaczął od tłomaczenia na wiersz żartobliwy (burlesque) VII. księgi *Eneydy*, a po nieiakim czasie wydał inne tłomaczenie w tym samym rodzaiu pierwszey księgi *Lukana*. Znayduie się tam satyra dowcipna i zabawna przeciwko prożności wielkich panow, ktorzy niemogą zapomnieć o swoim państwie i tytułach, i przeciwko podłości tych dusz słabych i nikczemnych, ktorzy im podchlebiaią iak bogom, w nadziei dostąpienia za ich pomocą fortuny. Powiadaią że *Brebeuf* w młodości swoiey samego tylko *Horacyusza* lubił, ale że ieden z przyiacioł iego zatopiony w *Lukanie*, wzbudził w nim smak do tego poety, i namowił go do tłomaczenia dzieł iego. Rymopismo: *Pharsale* wyszło R. 1658. in 12mo. i mocno mimo niektorych niedoskonałości podobało się miastu i dworowi. Po śmierci kardynała *Mazarini*, ktory wiele obiecywał temu tłomaczowi, *Brebeuf* niemogąc nic zyskać u dworu, oddalił się do Venoix, blisko Kaen, tam umarł roku 1681. maiąc lat 41. Ostatek życia swoiego strawił, na ćwiczeniach pobożności. Charakter miał łagodny i skromny. Obcowanie z przyiaciołmi dobranemi, było iedyną ulgą w ciężkich chorobach, ktore cierpiał. Febra zacięta przez 20. lat go trapiła, pod czas paroxysmu układał swoią *Farsalią*. Oprocz tego dzieła zostawił ieszcze: I. *Les entretiens solitaires* in 12. rymopismo chrześciańskie, ale nie tak dobre iak inne dzieła iego świeckie. II. *Zbior rożnych dzieł* 2. T. in 12mo. w ktorych znayduie się dosyć pięknych wierszy. Jest tam 150. *Epigrammatow przeciwko kobiecie malowaney.* Był to owoc zakładu, ale autor nie zakładał się że wszystkie będą dobre; kilkanaście ich iest dosyć dowcipnych. III. *Eloges poetiques* &c. in 12mo.

BRECOURT, (Wilhelm Martoureau, pan de) poeta Francuzki autor i aktor, ale lepiey udawał, aniżeli pisał komedye. W tragedyach celował w rolach *krolow i bohatyrow*, a w komedyach w rolach osob urzędowych. Akcya iego tak była żywa, że udaiąc komedyą swoią *Timon* (w iednym akcie wierszem) zerwał sobie żyłę. Umarł z tego przypadku roku 1685. Sztuki iego drammatyczne po części wygwizdano. *L'Ombre*

de Molière w iednym akcie prozą, *Mort de Jodelet; la Noce de Village*, w iednym akcie wierszem, *le jaloux invisible*, w trzech aktach także wierszem, są iego roboty. Znayduią się w nich kawałki komiczne, ale te pokładzione gdzieś niegdzieś z daleka od siebie, nienadgradzaią wszystkie przysady, niepoprawność stylu, niedostatek wynalazku, i niedelikatność o żartowaniu &c. &c.

BREDENBACH, (Maciey) kommentator i kontrowersista rodem z Kerpen w Niederlandach, był rektorem w akademii w Emericku. Umarł R. 1559. maiąc lat 70. Zostawił dwoch synow, ktorzy się z dobrym powodzeniem ćwiczyli w naukach. Kommentarze na 69. pierwszych psalmow, i na ewangelią S. Mateusza, R. 1560. in fol. są lepiey pisane, niżeli pospolicie, bywaią dzieła tego rodzaiu.

BREENBERG, (Bartłomiey) rodem z Utrechtu, R. 1620. malarz i sztycharz sławny, celował naywięcey w wyrażaniu okolic i zwierząt. Stychował szeydewaserem swoie dessenie. Znayduią się w gabinecie kopersztychow J. K. Mci niektore sztuki tego artysty. Umarł R. 1660.

BREGY, (Karolina Saumaise de Chazan, hrabina de) synowica uczonego *Saumaise*, była damą dworską krolowey *Anny* z Austryi. Zdobiła ten dwor swoim rozumem, i pięknością. Wyszedł iey *Zbior listow i wierszy* R. 1688. in 12mo. w ktorym znayduią się niektore myśli dowcipne. Umarła R. 1693. maiąc lat 74. Charakter iey łagodny i miły, iednał iey szacunek i uprzeymość. Wiersze iey maią prawie zupełnie za cel miłość metafizyczną, ktora bardziey zatrudniała iey rozum, niż iey serce.

BREHAM, *patrz* PLELO.

BREMONT. (Franciszek de) narodził się w Paryżu roku 1712. Umarł R. 1742. w. 29. życia swego. Akademia nauk, przybrała go sobie za towarzysza, a towarzystwo krolewskie w Londynie pozwoliło mu tytułu sekretarza. Przetłomaczenie *Transakcyi Filozoficznych* tego zgromadzenia, ziednało mu ten honor. Wydał 4. T. in 4to, ktore zawieraią w sobie lata 1731. i następuiące aż do R. 1736. R. *inclusive*. *Bremont* przydał do swego dzieła przypiski, iedne historyczne, ktore zasięgaią historyi rozmaitych mniemań, inne krytyczne, ktore poprawiaią, co mogło bydź niedostatecznego w oryginale. Przyłączył i *Tabellę Transakcyi* do swego dzieła od R. 1665. aż do R. 1730. in 4to. 1. T. Zostawił ieszcze *Zbior wszystkich pism*, wydanych w Anglii o lekarstwie przeciwko kamieniowi, przez Jmć Pannę *Stephens*. II. *Tłomaczenia doświadczeń fizycznych Haiesa*, o sposobie ujęcia słoności wodzie morskiey, i uczynienia iey sposobną do picia, in 12mo. III. *Tłomaczenie* pogrobowe *doświadczeń fizycznie mechanicznych* przez *Haucksbée*, 2. T. in 12mo ozdobione, historyą zupełną doświadczeń elektryzacyi.

BRENIUS, (Daniel) sekty Sociniánow, i Arminianow, uczeń *Episcopiusa*, zostawił *Kommentarze* na pisma S. zarażone błędami swemi. Jest także autorem traktatu: *De regno Ecclesiæ glorioso, per Christum in terris erigendo*, chcąc dowodzić, że J. C. tym sposobem będzie panował na ziemi, iak żydzi rozumieią.

I. BRENNUS, wodz Gaulow, wszedł w państwa wschodnie na czele 152. tysięcy ludzi pieszego, a 20000. konnych, wdarł się do Macedonii, zabił *Sossena* wodza tego narodu, spustoszył Tessalią i Grecyą, zbliżał się do kościoła

Delfickiego, dla zabrania skarbow w nim się znayduiących, gdy został nagle porażony. *Brennus* widząc woysko swoie pierzchaiące, sam się zabił z rozpaczy, przygotowawszy się wprzod do tey śmierci przez piiaństwo około R. 278. przed Chrystusem. Poetowie Grecy nie omieszkali przypisać tę porażkę bogom swoim. *Appollo* podług nich sam bronił swego kościoła przeciwko Barbarzyńcom, sprawił trzęsienie ziemi pod ich nogami, i zwalał skały na głowy ich. Nakoniec Bog *Pan* przeraził Gaulow tak nagłym strachem, że się sami między sobą zabiiali: i ztąd to urosło nazwisko *Strach panniczny* (Terror panicus) ktore do dziś dnia daią strachowi, bez przyczyny wiadomey.

II. BRENNUS, inny wodz Gaulow przetorowawszy sobie drogę przez gory Alpy, wpadł do Lombardyi, obległ Clusium w Toskanii, zwyciężył Rzymiany blisko rzeki Alia, pociągnął do Rzymu, opanował to miasto, zrabował, mieczem i ogniem spustoszył. Tribun *Sulpiciusz*, zamiast coby go miał wypędzić żelazem, obiecał zapłacić tysiąc funtow złota, ieżeliby odstąpił od oblężenia Kapitolium, i wyniść z państwa rzeczypospolitey. Gaulowie przystali na to, a gdy przyniesiono złoto do wagi, *Brennus* użył tysiąc fortelow, aby summa była znacznieysza. Rzucił miecz swoy, i naramiennik na szalę gdzie były ciężary do ważenia złota, odpowiedział uskarzaiącym się, iak Barbarzyniec: *Biada zwyciężonym!... Kamillus* ktory przybiegł natychmiast zaniszczył tę haniebną ugodę, stoczył bitwę z nieprzyiacielem na rozwalinach oyczyzny swoiey, i przymusił go do ucieczki R. 388. przed Chrystusem.

BRENTIUS, czyli BRENTZEN, (Jan) narodził się R. 1499. w Weil w Szwabii, był kanonikiem Wirtemberskim, chwycił się błędow luterskich, za namową tego karcerza. Wkrotce z ucznia został apostołem, nie przyimuiąc iednak ze wszystkim naukę iego. Utrzymywał: " że ciało Jezusa " Chrystusa było w Eucharystyi, " nie tylko w chlebie, ale wszę- " dzie, tak iak bóstwo iego po " wniebowstąpieniu.,, Ci ktorzy szli za takowym zdaniem, nazwani *Ubiquistarii*. Po śmierci nauczyciela swego, *Brentius* wstąpił na mieysce iego w rządy partyi luterskiey, i w łaskę xiążęcia Wirtemberskiego, ktory go przypuścił do rady taiemney i obdarzył go dobrodzieystwy swemi. On był naycelnieyszym aktorem w sprawie religii, ktora zatrudniała za iego czasow, całą Europę. Umarł R. 1570. w Tubindzie, gdzie nauczał teologii. Od młodości swoiey cierpiał bezsenność, ktora była skutkiem, wielkich prac i trudow. Zostawił w 8. T. in folio: *Dzieła kontrowersii* nayskuteczniejsze lekarstwo przeciwko chorobie autora. Dwa razy się żenił, zostawił z drugiey żony, ktora była bardzo piękna, 12 dzieci.

BREREWOOD, (Edward) professor *humaniorum* w Londynie, iest autorem dzieła uczonego i ciekawego, przełożonego na Francuzkie pod tytułem: *Recherches sur la diversité des Langues & des Religions dans les principales parties du Monde* przez *Jana de la Montagne*, w Paryżu 1663. in 8vo. Zostawił ieszcze: *De ponderibus & pretiis Nummorum*, R. 1614. in 4to. narodził się w Chester roku 1565. umarł w Londynie R. 1613. Ze wszech stron udawano się do niego po radę, iako do wyroczni matematyki, na wszystkie listy odpisywał. To samo zwykł był czynić sławny *Leibnitz*.

BRETAGNE, (xiążęta de) *szukay* imiona ich właściwe: Artus, Anna... Jan, N. LXIX. i LXX.

BRETEUIL, *patrz* Chastelet.

BRETON, *patrz* Willhelm, N. XIII. i Hautefroche.

BRETONNEAU, (Franciszek) rodem z Tours 1660. został Jezuitą R. 1675. umarł w Paryżu R. 1741. przebywszy wszystkie stopnie w zgromadzeniu swoim. Był rewizorem i edytorem kazań wspoł zakonnikow swoich, iako to XX. *Bourdaloue*, de la *Rue*, *Cheminats*, *Girouſt* i dzieł duchownych oyca *le Valois*. *Bretonneau* sam był kaznodzieią. *Kazania* iego wydane w 7. T. in 12mo. przez sławnego X. *Berruyer*, tchną wymową chrześciańską. Nie miał co nazywaią *gratiam oris*, ale oprocz tego miał wszystkie przymioty mowcy duchownego. Cnoty iego naylepiey popierały nauki, ktore dawał na ambonach. Napisał także X. *Bretonneau* dzieło pod tyt: *Réflexions Chrétiennes pour les jeunes gens qui entrent dans le monde*, in 12. i *Skrocenie życia Jakuba II.* wyięte z pism spowiednika iego. Jest to panegyryk, w ktorym nie wiele będą mogli czerpać dzieiopisowie.

BRETONNIER, (Bartłomiey Jozef) rzecznik w parlamencie Paryzkim, narodził się R. 1656. w Lugdunie, umarł w Paryżu R. 1727. Zostawił I. Edycye: *Oeuvres de Claude Henrys* z uwagami, ktore wydoskonaliły to dzieło: II. *Recueil par ordre alphabétique, des principales Queſtions de Droit qui ſe jugent diverſement dans différens tribunaux du Royaume* 1. T. in 12. przedrukowane z przydatkami R. 1756. w 2. T. Dzieło to pisał z zlecenia kanclerza *d'Agueſſeau*, ktory chciał wprowadzić Jurisprudencyą iednoſtayną po wszystkich prowincyach krolestwa Francuzkiego.

BRETTEVILLE, (Szczepan du Bois de) narodził się R. 1630. w Bretteville w Normandii, wstąpił do zakonu towarzystwa Jezusowego, R. 1677. ale w roku 1678. wyszedł z zgromadzenia tego. Od tego czasu zatrudniał się nauczaniem młodych klerykow zamyślaiących do stanu kaznodzieyskiego; niedługo mogł chwalebnie pracować, śmierć go porwała R. 1688. Wydał na trzy lata przed śmiercią *Probę Kazań* (Eſſais de Sermons) w 4. T. in 8vo. gdzie się znayduie sześć rozmaitych sposobow na każdy dzień z sentencyami dobranemi z pisma S. *L'Abbé du Jarri* wydał kontynuacyą w 5. Tomach in 8vo. ale nie może się rownać pierwszemu dziełu. Zostawił także: *Eſſais de Panégyriques*, in 8vo. i *Eloquence de la Chaire & du Barreau*, w Paryżu 1689. in 12mo. bardziey wzięte dla przykładow tam wyrażonych, aniżeli dla przepisow, ktore daie.

I. BREUGEL, czyli Brugle, przezwany *Brugel ſtary*, narodził się w Breugel w Hollandyi roku 1565. Malarz tencelował w wyobrażaniu *Uroczyſtości wieyſkich*. Charakter ułożenie, i ruszenie chłopow z wielką udawał prawdą. Malował *Przechody woyſka, okolicę* &c. naybardziey są szacowane okolice, ktoremi zdobił swoie malowania. znayduią się niektore w pałacu krolewskim w Paryżu. Rok śmierci iego niewiadomy.

II. BREUGEL, (Jan) syn starszy poprzedzaiącego, przezwany *Breugel axamitny* dla tego że nayczęściey w tym chodził bławacie. Malował nayprzod *kwiaty* i *owoce*, a potym *widoki morskie*, ktore zdobił małemi figurami i okolicami wielce przyiemnemi. *Rubens* użył go do niektorych obrazow swoich, do malowania tey części. Pędzel iego był letki, figury poprawne. Umarł R. 1642. maiąc lat 67.

III. BREUGEL, (Piotr) znany pod imieniem *Breugel młodszy*, drugi syn *Breugelu ſtarego*, ofobliwie celował w malowaniu *pożarow, ogniow, oblężeń, ſztuk czarnoxięſkich* i *diablow*; ztąd go niektorzy nazywaią *Breugel z piekła*.

BREUL, (N. du) Jezuita, autor dzieła *Perſpective*, w Paryżu 1642. 47. i 48. w 3. T. in 4to. albo też pod rokiem 1679. dzieło ſzukane od ciekawych.

BREUL, (Jakub du) rodem z Paryża 1528. Benedyktyn w St. Germain des-Prés R. 1549. Zostawił I. *Théâtre des antiquités de Paris*, in 4to. R. 1612. Jest to *repertorium* większey części fundacyi miasta Paryża: gdzie się znayduią ciekawe szczegulności: II. *Supplementum antiquitatum Pariſienſium*, in 4to. dzieło niepospolite, zawieraiące w sobie wiele autorow starych, ktorzy pisali o Paryżu. III. *Les Faſtes de Paris par Pierre Bonfons augmentés*, in 8vo. ciekawe. IV. *La vie du Cardinal Charles de Bourbon*, (stryia *Henryka IV.* krola Francuzkiego) 1612. in 4to. V. *La Chronique des Abbés de St. Germain; avec l'hiſtoire d'Aimoin*, ktorą kazał wydrukować R. 1603.

BREYER, (Remi) doktor Sorbonny, kanonik kościoła Troyańskiego w Szampanii, narodził się w tym mieście R. 1669. tamże umarł R. 1749. Zostawił *Dyſſertacyą o słowach konſekracyi* in 8vo. w ktorey chce dowodzić, przeciwko xiędzu *le Brun* zgromadzenia *Oratorii*, i xiędzu *Bougeant* Jezuicie, ze Grecy i Łacinnicy, w każdym czasie, zamykali formę konsekracyi w tych słowach: *Hoc eſt* &c. Uczony ten kapłan wiele pokładł erudycii w swoie dzieła, ale mało przyiemności.

BREYNIUS, (Jakub) *patrz* w suplemencie.

BREZE, *patrz* Maille.

BRIANVILLE, (Orance Finé de) opat S. Benedykta w Quincy, umarł R. 1675. Wydał I. *Historyą Francuzką* R. 1664. in 12mo. gdzie głowy krolow Francuzkich są przedziwnie sztychowane. II. *Hiſtoire Sacrée*, 3. T. in 12mo. z figurami przez *le Clerc*; pierwszy T. R. 1670. 2gi. 1671. 3ci. 1675. przedrukowanie R. 1693. iest mniey szacowane. Te dwa dzieła szczegulnie dla pięknych figur są poszukiwane. Opat albowiem *de Brianville*, nie był z naypierwszych pisarzow.

BRIARD, (Jan) wice-kanclerz akademii Lowanieńskiey, rodem z Bailleul powiatu w Hanonii, żył w ściśley przyiaźni z *Erazmem*, i umarł R. 1520. Zostawił wiele traktatow po Łacinie; ieden *o Lotteryi*, inny *o przyczynach odpuſtow* &c. nienależy go zamieniać za *Lambarta Briard*, ktory był prezydentem w Mecheln, i wydawszy niektore dzieła prawne, umarł R. 1547.

BRIAREUS, *patrz* Egbon.

I. BRICE, (Swięty) biskup Turski, następca *S. Martina* oskarżony od ludu swego, że miał dziecko z panną zakonną, wypędzony z dyecezyi. Ale gdy się oczyścił z tey potwarzy, powrocił na stolicę, gdzie umarł R. 444.

II. BRICE, (German) rodem z Paryża R. 1653. umarł R. 1727. Znany iest przez dzieło: *Opiſanie Paryża* i wszystkiego, co w sobie zawiera uwagi godnego. Naylepsza edycya tego dzieła, źle napisanego niedokładnego, ale ciekawego iest in 12mo. w 4. T. roku 1752. Gotuią iuż inną. Autor napełnił księgę swoią nadgrobkami, ale niepokładł naylepsze.

III. BRICE, (D. Szczepan Gabriel) rodem z Paryża 1697. synowiec poprzedzaiącego. Umarł R. 1755. w opactwie St. Germain

des Prés, gdzie miał zlecenie od R. 1731. mieć dozor nad kontynuacyą dzieła nowego *Gallia Chriſtiana*, 12. T. in fol. Zgromadzenie S. Maura, mało miała oſob, tak głęboko uczonych, iak X. *Briſſe*.

BRICONET, (Wilhelm) rzeczony *Kardynał de St. Malo* naſtępnie biſkup w Nimes, St. Malo, arcybiſkup Reimſki i Narbony, zaſzczycony był purpurą kardynalſką przez *Alexandra VI.* R. 1495. w obecności *Karola VIII.* ktory ſię znaydował na ten czas w konſyſtorzu. Monarcha ten wielce go kochał i za iego tak mocną namową przedſięwziął podbiianie kroleſtwa Neapolitańſkiego. Zarliwość, z ktorą ten kardynał mowił na zborze Pizańſkim przeciwko *Juliuſzowi II.* obraziła tego papieża, ktory mu odebrał doſtoyność iego. Ale *Leo X.* powrocił mu ią nazad. Umarł R. 1514. zoſtawiwſzy dwoch ſynow dziedzicow cnot iego, ktorzy dnia iednego ſłużyli do mſzy pontifikalnie odprawowaney, ieden za dyakona, a drugi za ſubdyakona. Niżeli wſtąpił w ſtan duchowny miał żonę. (*patrz* CATTO) Dzieiopiſowie go chwalą, iako prałata maiącego rozum do ſpraw publicznych, i wiele gorliwości o ſławę oyczyzny ſwoiey, wiele przywiązania do nauk, i do tych ktorzy ſię w nich ćwiczyli.

BRIDAULT, (Jan Piotr) miſtrz pewny w Paryżu, umarł 24. Października R. 1761. miał guſt dobry i biegłość w literaturze. Zoſtawił dwa dzieła pożyteczne. I. *Phraſes & Sentences tirées des Comédies de Térence*, R. 1745. in 12mo. II. *Mœurs & coutumes des Romains*, 1753. 2. T. in 12mo.

BRIE, (German de) *Brixius*, rodem z Auxerry, uczony w ięzykach, oſobliwie w Greckim, umarł bliſko Chartres R. 1538. Był naſtępnie kanonikiem Alby, w Auxerre i w Paryżu. Zoſtawił *Zbior liſtow i rymopiſm*, in 4to. R. 1531. *Tłomaczenie* traktatu o *Kapłaństwie S. Jana Chryzoſtoma* &c.

I. BRIENNE, (Gautier de) z familii znakomitey pochodzącey z Szampanii, okazał męztwo ſwoie przy obronie miaſta Akry przeciwko Sarcenom, roku 1188. Był nakoniec krolem Sycyliſkim i xiążęciem Poullii, przez małżeńſtwo ſwoie z *Maryą Alberic*, umarł z rany, ktorą odebrał obſtawiaiąc za prawami żony ſwoiey R. 1205. *Gautier le Grand* ſyn iego był hrabią Brienny i Jafy. Wybrał ſię do ziemi świętey, gdzie ſię popiſywał męztwem ſwoim przeciwko Saracenom; doſtał ſię nakoniec w ich niewolą, w ktorey go okrutnie zamordowano roku 1251.

II. BRIENNE, (Jan de) zoſtał krolem Jerozolimſkim R. 1210. Tytuł ten zaſzczycał familie nieubogacaiąc ie. Ceſarz *Fryderyk II.* zaślubił ſobie corkę nowego krola biorąc w poſagu kroleſtwo Jerozolimſkie, to ieſt małą rzecz co do iſtoty, z wielkiemi pretenſyami. Teść muſiał uſtąpić wſzyſtkich praw ſwoich zięciowi, ktory nie wiele dbał o to aby ie ważnemi uczynić. *Jan de Brienne* miał wkrotce inne państwo; baronowie Francuzcy obrali go ceſarzem Carogrodzkim R. 1229. Bronił ſtolicę ſwoią przeciwko Grekom i Bulgarom, zburzył ich flottę, poraził ich powtornie, i tak ich potrwożył, że nie śmieli ſię więcey pokazywać. Umarł R. 1237. ſkąpſtwo iego przyſpieſzyło upadek państwa, i ſczerniło wſzyſtkie przymioty iego, męztwo i roztropność.

III. BRIENNE, (Gautier de) prawnuk *Gautiera wielkiego*, ſyn *Gautiera* i *Joanny de Chatillon*.

Wychowany ſtarownie przy dworze *Roberta dobrego* krola Neapolitańſkiego. Xiąże, *Karol* ſyn *Roberta* wyſłał go do Florencyi R. 1326. w doſtoieńſtwie ſwego namieśnika. *Brienne* kuſił ſię potym o odebranie Xięſtwa Athen, ale gdy mu ſię ta wyprawa nie udała, powrócił do Francyi i ſtał ſię przydatnym krolowi *Filippowi de Valois* pod czas woyny z Anglikami R. 1340. *Jan* krol Francuzki w nadgrodę zaſług iego uczynił go konnetablem Francuzkim R. 1356. zabity naſtępuiącego Września na potyczce przy Poitiers, nie zoſtawił żadnego potomſtwa z dwoiakiego małżeńſtwa. Z domu iego było ieſzcze dwoch konnetablow i wielu wielkich urzędnikow korony Francuzkiey.

BRIENNE, *patrz* BRYENNE... i LOMENIE.

BRIET, (Filip) narodził ſię w Abbewille R. 1601. zoſtał Jezuitą R. 1619. umarł R. 1668. będąc bibliotekarzem w kollegium Paryzkim. Zoſtawił I. *Parallela Geographiæ veteris & novæ*, 3. T. in 4to 1648 i 1649. Geografia ta ieſt bardzo metodiczna, arcy dokładna, i ozdobiona mappami pięknie ryſſowanemi. Te trzy Tomy ſamą tylko Europę w ſobie zawieraią, nie mogł autor dla choroby dokończyć inne części świata: II. *Annales mundi, ſive Chronicon ab orbe condito ad annum Chriſti* 1663. w 7. T. in 12mo. i w 1. T. in fol. Autor co do Chronologii idzie torem uczonego *Petau*: w ciągu hiſtoryi ſwoiey, bardziey ſię pokazuie bydź Włoſkim Jezuitą, niż obywatelem Francuzkim. III. *Philippi* Labbé & *Philippi Brietii Concordia Chronologica* w 5. T. in fol. w Paryżu R. 1670. Jeſt to kompilacya niedobrze ułożona. *Briet* ieſt tylko 5. T. autorem. V. *Theatrum Geographicum Europæ veteris*. R. 1653. in fol. *Briet* lepiey piſał geografią, aniżeli chronologią.

BRIEU, (Swięty) *Briocus*, rodem z Irlandyi, uczeń *S. Germana* biſkupa kroleſtwa tego, poſtawił klaſztor w Bretanii, dokąd ſię był ſchronił. Dom ten tak ſię wſławił, że wkrotce powſtało miaſto, ktore miało od niego ſwoie nazwiſko, i ſtało ſię ſtolicą biſkupſtwa. Maiąc go za naypierwſzego biſkupa, chociaż podobno żadnego biſkupiego nie ſprawował obrządku. Byli na ten czas biſkupi *Regionarii*, ktorzy niemaiąc żadnego kościoła właſnego, pracowali wſzędzie, gdzie tego wypadała potrzeba. *S. Brieu* umarł maiąc więcey lat niż 90. w końcu VII. czyli na początku VIII. wieku.

BRIEUX, (Jakub Moiſſant de) rodem z Kaen, konſiliarz w parlamencie Metzſkim, umarł R. 1674. maiąc lat 60. miaſto Kaen, winne mu pierwſze uſtanowienie ſwoiey akademii. Zoſtawił rymopiſma Łacińſkie w 2 T. in 4to. 1661. i 1669. ktore wyiąwſzy iego *wierſz na koguta* i niektorych epigrammatow, ledwie można dobremi nazwać. Wydał ieſzcze małe dzieło, pod tytułem: *Mes Divertiſſements* in 12mo. Jeſt to zbior *Liſtow* i wierſzy Łacińſkich i Francuzkich, w 2. T. Są niektore myśli rozſądne, i wierſze ſzczęśliwe, ale w bardzo małey liczbie.

I. BRIGGS, (Henryk) profeſſor matematyki w Londynie w kollegium Gresham, a potym geometryi w Oxfordzie, narodził ſię w parafii Halifax, umarł w 70. R. życia ſwego w tym mieście R. 1631. Był to człowiek cnotliwy, wylany dla wſzyſtkich, bez zazdrości, bez pychy, bez ambycyi, zawſze weſoły, pogardzaiąc bogactwy, kontent z ſwego loſu, przenoſił nauki i ſpokoyność, nay-

świętnieyszym i nayznakomitszym urzędom: potwierdził postępkami swoiemi, że ćwiczenie się w naukach doprowadza do mądrości, to iest prawdziwey filozofii. Zostawił I. *Traktat o przeyściu do morza cichego*, (Mare pacificum) *przez Nord-Ouest części Wirginii*, w 3. T. *Podróży Purchasa*. II Edycya 6. pierwszych ksiąg *Euclidesa*. III. *Arithmetica, Logarithmica*, in fol. 1624. *Neper de Merchiston* wynalazca sposobu logarytmow, wydoskonalonego przez *Briggs*, był przyiacielem tego matematyka. IV. *Tablice*, ktore wydał R. 1602. na końcu księgi *Tomasza Blondeville*, ktora opiewa *o kształcie, o pisaniu, i używaniu dwuch instrumentow, wynalezionych przez JPana Gilberta*, dla wynalezienia szerokości, w każdymkolwiek będąc mieyscu, pod czas nayciemnieyszey nocy, za pomocą szczegulnie deklinacyi igiełki magnesowey. *Tablica Briggsa* zasadza się iedynie na nauce tryangułow, ażeby oznaczyć wysokość polow, za pomocą teyże samey deklinacyi.

II. BRIGGS, (Wilhelm) z towarzystwa krolewskiego w Londynie, był lekarzem ordynaryinym krola *Wilhelma III.* umarł R. 1704. maiąc lat 63. wsławił się znaiomością wielką chorob oka... zostawił dwa traktaty w tey materyi wielce szacowane. Pierwszy pod tytułem *Opthalmographia* in 4to. 1685. Drugi *Nova Theoria visionis*, wydrukowany w końcu pierwszego. Dosyć iest powiedzieć na pochwałę autora, aby dać wyobrażenie wielkie tych dwoch pism, że *Newton* bardzo ie szacował. *Briggs* naypierwszy dobrze wyłuszczył co się tyczy cięciwy optycznej (*nervus opticus*) siatki (*retina*) i kanału wodnistego (*coduitus lymphaticus*)

BRIGITTA, czyli BIRGITTA (rożna od *S. Brigidy* xięni w Kildaryi w Irlandyi V. wieku) narodziła się R. 1302. była xiężniczka Szwedzką i żoną pana wielkiego nazwizkiem *Ulfona*. Gdy im Pan Bog dał 8. dzieci, ślubowali mu cnotę czystości. *Ulfon* został Cistersem, a *Brigitta* fundowała w Rzymie zakon *S. Salwatora*, złożony z zakonnikow i zakonnic, iako ten ktory się znaydnie w Fontevrault. Znaydowało się tam 60. panien, 25. mężczyzn, 13. kapłanow, ktorzy reprezentowali apostołow; 4. diakonow, czterech doktorow kościoła wyobrażaiących, a reszta zaś 72. uczniow. Kościoł ich był powszechny. Zakonnice odprawowały godziny głośno, zakonnicy zaś cicho. Xieni miała naywyższę władzę nad wszystkiemi. Reguła ta, ktorą powiadała, że w obiawieniu odebrała od Boga, potwierdzona od *Urbana V.* R. 1370. Zakon ten utrzymuie się ieszcze w Niemczech, w Włoszech i w Polszcze, w Warszawie znayduie się zgromadzenie panien zakonnych pod imieniem *Brigitki*. Fundatorka ta miawszy obiawienie w 69. roku życia swego, udała się do Jeruzalem. Odwiedziła mieysca święte. Powrociwszy na zachod, pisała do *Grzegorza XI.* chcąc go nakłonić, aby powrocił do Rzymu. Umarła po nieiakim czasie w tym mieście R. 1373. Znayduie się T. 1. *Rewelacyi* iey, drukowane w Norymbergu in fol. R. 1421. i w Rzymie 1557. Doniesiono ie na zbor Bazyleyski. *Gerson* i inni teologowie chcieli, aby iey cenzurowano; ale *Jan de Turrecremata*, przeszkodził temu. Są tłomaczone te *Rewolacyę* na Polski ięzyk pod tytułem: *S. Brigitty obiawienia niebieskie* R. 1698 in fol.

BRILL, (Mateusz) narodził się w Antwerpii, umarł w Rzymie R. 1584. malarz sławny, naybardziey

celował w malowaniu okolic. *Gregorz XI.* użył talentow iego, w ozdobieniu Watykanu, i naznaczył mu pensyą, ktora się dostała bratu iego *Pawłowi Brill*; młodszy kończył dzieło zaczęte przez starszego brata, rownież iak on przedziwnie malował okolice. Umarł w Rzymie 1626.

BRILLON, (Piotr Jakub) narodził się w Paryżu, gdzie rożne pohadał urzędy sądowe, R. 1671. i umarł roku 1726. Nasam przod ćwiczył się w literaturze. Wyszły z pod pióra iego dzieła: *Portraits serieux, galans & critiques*; i *le Theophraste moderne*, złe naśladowania księgi wyborney, i ktore dla tego tylko dobrze były wzięte, że miano na ten czas upodobanie w dziełach, pisanych w guście JPana la *Bruyere*. Jego *Dictionaire des Arrets* czyli *la Jurisprudence universelle des parlemens de France*, w 6. T. in fol. R. 1727. iest daleko szacowniey-szy. Kompilacyą tę mogł tylko pracowity i uczony człowiek wydać. *Brillon* niemniey sobie zrobił sławy w wielkiey radzie, gdzie stawał z dobrym powodzeniem, i powszechnym zachwaleniem.

BRINVILLIERS, (Malgorzata d'Aubrai, żona JPana N. Gobelin Margrabiego de) corka pana *d'Aubrai* urzędnika (Lieutenant civil) w Paryżu w młodym bardzo wieku poszła za mąż roku 1651. Dla przyiemności rozumu i postawy, była duszą prawie wszystkich znakomitych posiedzeń, wzięta, czczona, na ręku nosżona, zdawała się tylko samego kochać męża. Margrabia *de Brinvillers* ktory był kwatermistrzem (Mestre-de-camp) regimentu Normandyi, wprowadził w dom swoy pewnego officiera pochodzącego z Gaskonii, nazwiskiem *Godin de St. Croix*; margrabina natychmiast powziela gwałtowną do niego pas-syą. Oyciec iey kazał zamknąć w Bastilii tego awanturnika, gdzie blisko przez rok był przytrzymany. Wyszedłszy z więzienia, nie przestawał widywać się ukradkiem z swoią kochanką. Ta zaczęła odmieniać swoy sposob życia powierzchny, nieodmieniaiąc nic swoich wewnętrznych skłonności. Ugęszczała do szpitalow, i publicznie okazywała inne powierzchowne ćwiczenia duchowne, że sobie ztąd nabyła sławy, nabożney kobiety. Gdy tym sposobem rozumiała że ofuskuie Boga i ludzi, przemyśliwała z amantem swoim, o srzodkach pomszczenia się. *S. Croix* będąc w Bastilii, nauczył się od pewnego Włocha imieniem *Exili* nieszczesnego sposobu gotowania trucizny. Oyciec margrabiny i bracia iey poumierali z trucizny R. 1670. Niewiedziano o sprawcy tey zbrodni, ale śmierć *Goudina de St. Croix* odkryła wszystko. Dnia iednego rozrabiaiąc truciznę gwałtowną i naglą, upadła mu maska szklana, ktorey używał, aby niedopuścić truciznie do twarzy, natychmiast padł, i umarł. Urząd kazał wszystkie rzeczy iego zapieczętować, ponieważ nie miał żadnego krewnego w Paryżu, ani się też nikt nie odzywał do sukcessyi iego; margrabina *de Brinvilliers* straciła prawdziwie rozum, dopominaiąc się skrzyneczki iedney, i okazuiąc wielką niecierpliwość w dostaniu iey. Urząd kazał ią otworzyć, znaleziono ią napełnioną małemi paczkami trucizny, na ktorych były karteczki, i opisanie ich skutkow. Jak tylko pani *de Brinvilliers* odebrała wiadomość o tym co się działo, natychmiast uszła do Anglii, a z tamtąd udała się do kraiu Leodyńskiego. Takowa zbrodnia nieznayduiąc w żadnym mieyscu przytułku; przytrzymano ią tam,

i przyprowadzono do Paryża, gdzie przekonana o otrucie oyca, dwoch braci i siostry, ścięta i spalona dnia 17. Lipca roku 1676. Wpośrzod tak szkaradnych zbrodni, miała iednak iakiś gatunek religii. Często chodziła do spowiedzi, i nawet w ten dzień, gdy ią przytrzymano, znaleziono przy niey spowiedz generalną, iey ręką pisaną, ktora nie służyła za dowod przeciwko niey, ale tylko za domysł. To nie iest prawda że doświadczała trucizny po szpitalach, iako twierdzą *Reboulet*, *Pitaval* i inni; ale to prawda, że miała taiemne związki z innemi osobami, uskarzonemi potym o te same zbrodnie. Z tey to okoliczności ustanowiono w Francyi sąd nazwany: *La chambre ardente* w arsenale blisko Bastylli R. 1680. Margrabina *de Brinvilliers*, nie otruła męża swego, ponieważ patrzał przez szpary na iey miłostki.

BRIOCUS, (Swięty) *patrz* Briew.

BRION, *patrz* Chabot.

BRIQUEVILLE, (Franciszek de) baron de *Coulombieres*, narodził się w Coulombieres, w niższey Normandyi, z szlachetnego i starego domu, służył z dystynkcyą pod *Franciszkiem I. Henrykiem II. Franciszkiem II.* i *Karolem IX.* Chwycił się błędow, i strony kalwińskiey, przez grzeczność dla xiężny *de Condé*; do ktorey miał honor należeć. Znaydował się na czele Normanczykow z hrabią *de Montgomery* na generalnym popisie wszystkich Hugonottow Francuzkich pod Roszellą. Zginął na wale przy St. Lo R. 1574. mając dwoch synow przy sobie, *ażeby*, mowił, *poświęcili ostatnią krew swoią prawdzie Ewangelii*. Imie iego, i imie *Montgomery* będąc długo pamiętne w dzieiach Normandyi dla morderstwa, i łupiestwa, ktore weyska ich bezkarnie, pod ich okiem popełniali.

BRISEIS, (ktorą nazywano i *Hippodamią*) corka *Brizesa* kapłana *Jowiszowego*, i brańka *Achillesa*. *Agamemnon* zakochawszy się zapamiętale w tey dziewicy, porwał ią, *Achilles* wpadł w złość wściekłą, niechciał się ruszyć do oręża przeciwko Troiańczykom, aż do śmierci *Patrocla*. Ale gdy mu powrocono iego kochankę, walczył znowu za Grekami.

BRISIEUX, (Karol Szczepan) architekt, umarł roku 1754. napisał dwie dobre książki, o swoiey wiadomości. I. *Architecture moderne*, roku 1728. 2. T. in 4to. II. *L'art de bâtir des maîsons de campagne*, roku 1743. 2. T. in 4to. z figurami.

BRISSAC, *patrz* Cosse.

BRISSON, (Barnabas) wyniesiono przez *Henryka III.* krola Francuzkiego w roku 1580. na urzędy rzecznika generalnego, konsiliarza stanu &c. był wysłany posłem wielkim do Anglii. Gdy powrocił zlecił mu ten krol, aby zebrał iego ustawy i poprzednikow iego. *Henryk* mawiał pospolicie " że niemasz w całym świecie żadnego monarchy, ktoryby „ sobie mogł podchlebiać, że miał „ człowieka maiącego tak obszerną erudycyą, iaką miał *Brisson*„ Po śmierci tego krola, gdy *Brisson* z wielką żarliwością obstawał przy powadze krolewskiey, fakcya *Szefnastu*, kazała go zaprowadzić do więzienia (*petit-Châtelet*) gdzie go powieszono na belce sali radney, roku 1591. Zostawił wiele dzieł: I. *De Jure Connubiorum liber singularis*, w Paryżu roku 1564. in 8vo. Przypisał to dzieło sławnemu *l'Hopital*, kanclerzowi Francuzkiemu. II. *De verborum quæ ad Jus pertinent significatione*, w Lipsku 1721. in fol. III. *De formulis & solemnibus populi Romani verbis* w 8. księgach, napełnione erudy-

cyą, in fol. roku 1583. IV. *De Regio Persarum Principatu*, przedrukowany w Strasburgu roku 1710. in 8vo z przypiskami *Sylburga* i *Lederlin*. Zwyczaie dawnych Persow, co do Religii, co do życia ciwilnego, i sztuki woienney, są dobrze opisane w tym uczonym dziele, ale bez porządku. V. *Opera varia* 1606 in 4to. VI. *Recueil des ordonnances de Henry III.* in fol. rozmaicie mowią o charakterze *Brissona* Jedni go maluią iako dobrego obywatela: inni zaś mowią, że taił pod płaszczem obywatelstwa gorne zamysły, ktorych się stał ofiarą; ponieważ chcąc zostać w Paryżu roku 1589. na ten czas, gdy parlament opuszczał to miasto, tą myślą, iak mowią, ażeby zostać pierwszym prezydentem na mieysce Pana *Achilless de Harlay*, będącego w Bastylli, pozyskał w samey rzeczy to mieysce, ktore poniekąd było przyczyną tey tragiczney śmierci.

BRISSOT, (Piotr) lekarz syn rzecznika, rodem z Poitou roku 1478. Został doktorem *facultatis medicæ* w Paryżu roku 1514. Umarł roku 1522. w mieście Eworze w Portugalii, dokąd go chęć zbierania ziol, nawet i do samego nowego świata zaprowadziła. Obstawał przy *Hypokratesie*, *Galenie* i innych starych lekarzach przeciwko lekarzom Arabskim, i teraźnieyszym szarlatanom. Zwyczay lekarzy iego czasow w pleurze, był puszczać krew z strony przeciwney stronie dolegaiącey. Pisał przeciwko temu w traktacie swoim *de la saignée dans la pleurésie* w Paryżu 1622. in 8vo. gdzie usprawiedliwia sposob zbawienny, ktorego używał.

I. BRITANNICUS, syn cesarza *Klaudiusza* i *Messaliny*, sztukami *Agripiny* drugiey żony tego cesarza, wyłączony od tronu, ktora chciała *Nerona* syna swego osadzić na tronie. *Neron* kazał go otruć na pewney uczcie, pogrzebiono go nocy następuiącey, iako prywatnego człowieka. Deszcz gwałtowny, ktory napadł niosących do grobu, tego nieszczęśliwego, xiążęcia, zmył bielidło z twarzy, ktorym *Nero* kazał zamazać twarz iego, dla utaienia skutku trucizny, ktora go mocno zczerniła roku P. 55.

II. BRITANNICUS, (Jan) professor pięknych wiadomości w Palaziola w powiecie Brescyi, zostawił *Noty* szacowane na *Juvenalego*, *Stacyusza*, *Persyusza*, i *Owidyusza*. Umarł roku 1510.

BRITO, (Bernard) de Cysters, historiograf krolestwa Portugalskiego, narodził się w mieście Almaieda roku 1569. i umarł roku 1617. Zostawił z pism: I. *Monarchia Lusitana* w 7. T. in fol. w Lizbonie 1597. do 1612. Są to dzieie Portugalskie, ktore zasięgaią aż do hrabiego *Henryka*, pisane wybornie. XX. *Antoni* i *Franciszek Brandano*. Wspol-zakonnicy iego, doprowadzili ią aż do *Alfonsa III.* *Britto* pierwsze dwa Tomy tylko napisał. II. *Pochwały Krolow Portugalskich z ich portretami*. III *Geografia dawna Portugalska*. IV. *Kronika zakonu Cysterskiego... Franciszek de Britto* rożny od *Bernarda*, napisał *Guerra Brasilica*, roku 1675. 2. Tom. in fol. w Lizbonie.

BRIXIUS, *patrz* Brix.

BROCOURT, *patrz* III. Bouchet.

I. BRODEAU, (Jan) kanonik w Tours oyczyźnie swoiey, umarł roku 1564. *Sadolit*, *Bembo*, *Manucy*, *Donés*, i wiele innych uczonych ludzi, szacunkiem i przyiaźnią swoią szczycili go. Nayceleniejsze dzieło iego iest zbior obserwacyi, i poprawy wielu mieysc rozmaitych starych autorow. Zbior

ten wydany pod tytułem: *Miscellanea* roku 1609. in 8vo. w 2. częściach, znayduią się *in Thesauro Grulerii*. *Brodeau* łączył do nauki matematyczney, wiadomość litteratury.

II. BRODEAU, (Julian) rzecznik w parlamencie Paryzkim, zostawił życie *Karola de Moulin* i niektore pisma prawne służące szczegulnie iego kraiowi roku 1669 2. T. in fol. Umarł roku 1653.

BROGLIE, (Viktor Maurycy hrabia de) z familii pochodzącey z Piemontu, i znamienitey od XII. wieku, służył chwalebnie, wczasie wszystkich woien, ktore prowadził *Ludwik XIV.* i pozyskał w roku 1724. łaskę marszałka Francyi. Umarł roku 1727. maiąc lat 80... *Franciszek-Maria* syn iego, także marszałek Francuzki, doszedł tego stopnia rostropnością i męztwem, ktore okazał na wyprawach Włoskich roku 1733 i 1734. Tego ostatniego roku został marszałkiem Francyi. Krol Francuzki przez wzgląd zasług iego, erygował baronią de Ferriéres w Normandyi na xięstwo pod imieniem *Broglie*. Umarł roku 1745. JPan marszałek *de Broglie* syn iego i zwycięzca pod Bergen odziedziczył przymioty przodkow swoich, i nowego im dodał blasku.

BROGNI, (Jan de) narodził się w Sabaudyi. Oyciec iego pasał świnie, syn wstąpił do Kartuzow. Wyniosł się własnemi zasługami. Był biskupem w Viviers, potym Ostyiskiem, nakoniec kardynałem i kanclerzem S. Rzymskiego państwa. Pierwsze trzymał mieysce na zborach Pizańskim i Konstancyeńskim. Umarł roku 1426. zostawuiąc wiele fundacyi, i między innemi kollegium S. Mikołaia w Awignonie.

BRONCHORST, (Ewerard) professor prawa w Wittembergu, w Erforcie i Leydzie, umarł w ostatnim mieście roku 1627. maiąc lat 73. Był to człowiek uczony i obyczayny. Zostawił pisma o prawie, nayznacznieysze iest pod tytułem: *Controversiarum Juris Centuriæ*; w Leydzie roku 1621. in 4to. Autor przedsiębierze pogodzić rozmaite zdania przeciwne sobie w prawie.

BRONTES, Cyklops, syn *Nieba* i *Ziemi*, kuł pioruny dla *Jowisza*, i strasznie grzmot robił swoim kowadłem i młotem.

BRONZINO, (Agnolo) ktorego pospolicie nazywaią *le Bronzon*, rodem z Toskanii, słynął malowaniem portretow. Znaczna część dzieł iego znayduie się w Florencyi i w Pizie. Umarł w Florencyi około roku 1570. maiąc lat 69. *Allory* był iego siestrzeńcem.

BROSSARD, (Sebastyan de) kanonik w katedrze Melúńskiey, umarł roku 1730. maiąc około 70. lat, był biegły w Teoryi muzyki. Pisma ktore nam z niey zostawił, były wielce wzięte w owym czasie. Naycelnieysze są: I. *Dictionaire de Musique*, in 8vo, nie tak dobry iak ten, ktory winniśmy sławnemu *Janowi Jakubowi Rousseau*. II. *Dissertacya* o nowym sposobie pisania *Cantus pleni* i muzyki. III. Dwie księgi *Motetow*. IV. Neuf *Leçons de ténébres*. V. Zbior *Ariow do śpiewania*. Przy teoryi miał i praktykę. Miał liczną bibliotekę rożnych ksiąg o muzyce, ktorą dał krolowi Francuzkiemu.

I. BROSSE, (Piotr de la) rodem z Tureniu w Francyi, z familii bardzo podłey, był nayprzod balwierzem *S. Ludwika* krola Francuzkiego, a potym szambelanem i faworytem *Filippa śmiałego*, ostawił się szkaradnym występkiem. Obawiaiąc się ażeby władza, ktorą krolowa *Marya* miała nad umysłem krola, nie szkodziła mu w

czasie; otruł *Ludwika*, syna starszego *Filippa* z pierwszego łoża, i oskarzył krolową, iakoby ona popełniła to zaboystwo. Pewna Beguina z Flandryi, ktorey się radzono odkryła, iak powiadaią, sprawcę tey zbrodni; powieszono *la Brosse* roku 1276. Wszyscy panowie dworu, ktorym ten zdrayca psuł łaskę krolewską znaydowali się przy tey okropney ceremonii.

II. BROSSE, (Jan de) chambelan i marszałek Francyi poczynił znaczne przysługi *Karolowi VII.* popisał się przy dobywaniu Aurelianu, i na potyczce przy Patay roku 1429. Umarł roku 1433. Był panem de Bouffac, i pochodził z szlachetney, i starey familii.

III. BROSSE, (Jakub de) architekt *Maryi de Medicis* wystawił pałac Luxembourg w Paryżu, na rozkaz tey krolowey roku 1615. *Akwedukt w Arcueil*, i *Portail w St. Gervais* są iego dziełem.

IV. BROSSE, (Guido de la) lekarz ordynaryiny *Ludwika XIII.* otrzymał od tego krola w roku 1626. Przywiley na założenie ogrodu krolewskiego Botanicznego, ktorego był naypierwszym intendentem. Przygotował nayprzod grunt, a potym zasadził więcey niż 2000. roślin. Można ich widzieć katalog, w *Opisaniu ogrodu krolewskiego*, ktore ten autor wydał, in 4to roku 1636. *Richelieu*, *Seguier* i *Bullion*, superintendent dochodow, pomnożyli hoynością swoią ten skarb powierzony dozorowi *Brossego*. Zostawił traktat o *Cnotach roślin*, roku 1628. in 8vo.

BROSSE, (Jozef de la) *patrz* ANGE N. III.

BROSSES, (Karol de) pierwszy prezydent parlamentu Burgundzkiego, towarzysz akademii Dijońskiey, przybrany do akademiow nauk, i pięknych wiadomości, narodził się roku 1709. w Dijon, umarł w Paryżu 7. Maia R. 1777. Łączył pracę literata do trudow urzędnika. Nauki rozprzestrzeniły iego wiadomości, ugruntowały rozum, i zrobiły mu sławę człowieka uczonego. Zostawił I. *Lettres sur la découverte de la ville d'Herculanum*, roku 1750. in 8vo. ciekawe. II. *Histoire des Navigations aux Terres Australes*, roku 1756. 2. T. in 4to. III. *Du culte des Dieux Fétiches*, ou *Parallèle de l'ancienne Idolâtrie avec celle des peuples de Nigritte*, roku 1760 in 12mo Pismo nie rzetelnieprzyznane JPanu *de Voltaire*. IV. *Traité de la formation méchanique des Langues*, roku 1765. 2. T. in 12mo. Dzieło pełne rozsądku i myśli filozoficznych o początkach mowy. V. *Histoire de la République Romaine dans le cours du* VII. *siècle, par Salluste*: po części przetłomaczona z Łacińskiego podług oryginału po części dopełniona i ułożona, z fragmentow, ktore pozostały z ksiąg zaginionych. Znayduie się w tym dziele drukowanym w R. 1777. w 4. T. in 4to. głęboka wiadomość historyi, pisarzow, i obyczaiow Rzymu. Ale w tłomaczeniu *Sallustyusza* i w supplemencie znayduie się wiele wyrazow podłych i pospolitych, ktore szpecą wyborność stylu historycznego. VI. Rożne *Pamiętniki* znayduiące się w *Pamiętnikach* akademii pięknych wiadomości.

BROSSETTE, (Klaudyusz) rodem z Lugdunu R. 1671. Towarzysz akademii miasta tego, bibliotekarz biblioteki publiczney. Nayprzod był Jezuitą; wyszedłszy z tego zgromadzenia. Został rzecznikiem. Umarł w oyczyźnie swoiey R. 1746. Zostawił I *L'Histoire abrégée de la ville de Lyon*, pisaną z wyborną zwięzłością. II. *Nouvel Eloge historique de la vil-*

le de Lyon in 4to. R. 1711. Dzieło drukowane tak iak poprzedzaiące na rozkaz rady tego miasta, godney tych samych pochwał. III. *Eclaircissemens historiques sur les Satyres & autres Oeuvres de Boileau Despréaux*, 2. T. in 4to. 1716. potym przedrukowane w rożnych formatach. Wyczyścił text z błędow, ktore się były wkradły w poprzedzaiących edycyach. Wytknął mieysca, ktore ten *Horacyusz* Francuzki, wybrał z dawnych. Przypiski swoie ozdobił rożnemi anekdotkami ciekawemi i pożytecznemi. Wyrzucaią mu że pokladł niektore mniey potrzebne do rozumienia textu, niektore dziecinne. IV. *Commentaire sur les Satyres & autres Oeuvres de Regnier*, in 8vo. R. 1729 ktory ma tę samę zaletę i przysady, co iego obiaśnienie *Boilego*. *Brossette*, żył w przyiaźni z wielu ludźmi uczonemi, i utrzymywał z niemi listowne obcowanie. Można tu nazwać *Rousseau* i JPana de *Voltaire*. " Podobny iesteś (pisał do niego ten ostatni) „ do *Pomponiusza* „ *Attika*, ktoremu razem sprzy- „ iali i *Cesar*, i *Pompeiusz*„ Wiadomo iest że ci sławni poetowie, żyli z sobą w nieprzyiaźni.

BROSSIER, (Marta) corka tkacza z Romorantinu, nawiedzona nadzwyczayną chorobą w dwudziestym roku, kazała się exorcizmować rozumieiąc że była opętaną. Oyciec iey włoczył się z nią po świecie dla zbierania pieniędzy, ktore lud kupiący się około tey mniemaney opętaney dawał. Parlament kazał ią zaprowadzić do Remorantin, surowo zakazuiąc pod karą wyniścia z miasta tego. Kaznodzieie Ligi, ktorzy iuż nieraz ogłaszali po ambonach: *że tłumią głos cudowny, ktorego Bog chciał użyć na przekonanie heretykow*, ieszcze głośniey mowili. Przekupiono lekarzow, ktorzy dali zaświadczenie, iako była opętana od czartow. Jeden opat S. *Marcina* nazwiskiem *de la Rochefoucault* wykradł ią, i prowadził z Remorantin do Rzymu, chcąc tam iey wyrocznie ważnemi uczynić; ale papież ostrzeżony przez agentow Francuzkich odesłał oboie Roku 1599.

BROSSIN, *patrz* MERE.

BROTHERTHON, *patrz* BETTERTON.

BROU *patrz* FEYDEAU N. II.

BROUE, (Piotr de la) biskup w Mirepoix rodem z Tulouzu, był towarzyszem w akademii miasta tego, złączył się z biskupami Montpellierskim, Seneńskim i Bulońskim, do ułożenia aktu appellacyi założoney od bulli *Unigenitus* R. 1717. Umarł w Belleстat w wiosce dyecezyi swoiey R. 1720. maiąc lat 77. Zostawił pisma: I. *La Defense de la Grace efficace par elle-même* in 12mo. przeciwko xiędzu *Daniel* Jezuicie i *Fenelonowi* arcybiskupowi Kambraceńskiemu. II. *Trois Lettres Pastorales aux nouveaux réunis sur l'Eucharistie*. Te są naylepsze pisma, ktore tylko mogły bydź w tey materyi. Wielki *Bossuet* żył w ścisłey przyiaźni z tym biskupem.

BROUGHTON, (Hugo) autor Angielski, ktory umarł R. 1612 wydawszy znaczną liczbę *dzieł* w języku swoim w Londynie 1662. 4. T. in fol. Był ogłoszonym nieprzyiacielem Prezbiteryanow i *Teodora* de *Beze*.

BROUKHUSIUS, (Janus) rodem z Amsterdamu Roku 1649. Poeta Łaciński, i kapitan okrętu, umarł R. 1707. Wydano przepyszną edycyą *Poezyi* iego w Amsterdamie R. 1711. in 4to. Są także iego edycye *Propercyusza*, *Tybullego* z przypiskami in 4to. pierwsza R. 1702. druga R. 1708.

BROUSSON, (Klaudyusz) rodem z Nimes R. 1647. wstawił się

się w prawie wymownemi *Induktami swemi*. W iego to domu odprawowały się rady (w R. 1683.) deputowanych od kościołow kalwińskich, w ktorych uradzono ażeby się zchadzać na nabożeństwa, chociaż kościoły ich zburzono. Wykonanie takiego proiektu było okazyą buntow, zaboystw, gwałtownych exekucyi, morderstw, ktore się zakończyły przez Amnestyą, pozwoloną od *Ludwika XIV*. *Brousson* schroniwszy się do Nimes, lękał się, ażeby tam niebył przytrzymany z innemi głownemi sprawcami owego proiektu (ktorych zapewne z amnestyi wyłączono) uciekł się więc do Genewy, a ztamtąd do Lauzanny. Błąkał się potym po rożnych miastach i krolestwach, usiłuiąc pobudzić do litości panow kalwińskich, ku swoim wspol-braciom w Francyi. Powrociwszy do swoiey oyczyzny obszedł rożne prowincye, Szampanią, Pikardią, Isle-de-France, Aurelian, Burgundyą. Sprawował przez nieiaki czas urząd predykanta w Cevenes, pokazał się w Orange, udał się do Bearnu uchodząc przed ścigaiącemi go, przytrzymany w Orelon R. 1698. Zaprowadzono go do Montpellier, gdzie go przekonano, że miał porozumienia z nieprzyiaciołami państwa, i że w brew edyktom ważył się kazać. Gdy go się sędziowie wypytywali, odpowiedział, że *był Apostołem J. Chrystusa, że niepowinien zdradzać składu powierzonego mu wiary; że iego powinnością iest rozdawać obrok duchowny braciom swoim*. A gdy mu pokazano proiekt iego ręką pisany, adressowany do xiążęcia de *Schomberg* względem wprowadzenia woysk Angielskich i Sabaudskich do Langwedoku z zapytaniem, *ieżeli Apostołowie pisywali takie protekta*? Niewiedział co na to odpowiedzieć. Potępiono go, aby był żywcem w koło wpleciony, umarł iako człowiek za naylepszą ginący sprawą. Mimo fanatyzmu iego, był szacowany od zagranicznych, a kalwini w oyczyźnie iego, mieli go za męczennika wyznania swego. Stany Hollenderskie naznaczyły wdowie 600 złotych Hol: pensyi, oprocz 400, ktore mąż iey był brał. *Brousson* wydał znaczną liczbę pism za kalwinami. I. *L'Etat des Réformés de France*. II. *Des Lettres au Clergé de France*. III. *Lettres des Protestans de France à tous les autres Protestans*, drukowane kosztem elektora Brandeburskiego. Rozrzucono ie po wszystkich dworach protestantskich w Europie. IV. *Remarques sur la Traduction du nouveau Testament d'Amelotte:* gruba księga in 12mo. R. 1697. gdzie nawiasem mowi o materyach w kontrowersyi będących.

I. BROWER, (Krysztow) rodem z Arnheim, Jezuita, umarł w Trewirze R. 1617. maiąc lat 58. Zostawił *Antiquitates Fuldenses* i *Annales Trevirenses* R. 1670. 2. T. in fol. w Leodium: pierwsza edycya R. 1626. zarłumiona, iest rzadka. Mąż ten uczony, wydał niektore pisma dawnych autorow.

II. BROWER, *patrz* BRAWER.

I. BROWN, (Tomasz) lekarz i antykwaryusz w Londynie, pasowany na rycerza przez *Karola II.* krola Angielskiego R. 1671. Umarł w Norwick. R. 1680. zebrano dzieła iego w Londynie Roku 1686. w 1. T. in fol. podzielone na 4. części. Pierwsza część zawiera w sobie traktat Francuzki przez X. *Souchai* pod tytułem: *Essai sur les erreurs populaires*, ou *Examen de plusieurs opinions reçues comme vraies, qui sont fausses ou douteuses* 2. T. in 12mo w Paryżu 1733. i 1742. w drugiey części znayduie się sławne dzieło, tłomaczone w rożnych ięzykach

pod tytułem: *Religio Medici*; drukowane osobno w Leydzie Roku 1644. in 12mo. Aczkolwiek ten traktat podaie w podeyźrzenie *Tomasza Brown*, iakoby skracał skład wiary do małey liczby artykułow, iednakże upewniaią, że gorliwie obstawał przy religii Anglikańskiey. *Traktaty*, ktore obeymuią drugie dwie części, są pisane o roślinach, wzmiankowanych w piśmie świętym; o rybach, ktore J. C. iadł po zmartwychwstaniu swoim z apostołami, o gwirlandach starych, o urnach pogrzebowych znalezionych w Anglii &c. Syn iego *Edward* wstępował w ślady oycowskie R. 1667. Został doktorem medycyny w Oxfordzie. W rok po promocyi swoiey obieżdżał cudze kraie, gdzie aż do R. 1673. zebrał rożne uwagi ciekawe, względem historyi naturalney i medycyny. Biegłość, ktorą miał w tych dwoch wiadomościach, otworzyła mu bramę do towarzystwa krolewskiego Londyńskiego. Powrociwszy do Anglii, wydał dwie *Relacye* podroży swoiey. Pierwsza zawiera w sobie obserwacye poczynione w Węgrzech, w Serbii, w Bulgarii, w Macedonii, w Tessalii, w Austryi, w Karyntyi, w Karnioli. Druga zaś zamyka w sobie osobliwości, ktore widział w Niemczech. Relacye te wyszły po Francuzku, w Paryżu 1674. in 4to.

II. BROWN, (Edward) teolog Angielski, krewny poprzedzaiącego, żył w ostatnim wieku. Wydał dzieło rzadkie, drukowane w Londynie w 2. T. in fol. R. 1690. pod tytułem: *Fasciculus rerum expetendarum & fugiendarum*. Dzieło to szacowane, zawiera w sobie zbior pism, listow ciekawych i interessuiących, względem zboru Bazyleyskiego, to wszystko zebrał *Ortuin Gratius*. *Brown* daiąc nową edycyą tego dzieła, zbogacił ie przypiskami, i wyliczaniem dawnych autorow, ktorzy pisali w tey materyi. Zostawił ieszcze inne dzieła, ale że mniey znaiome, niewspominamy o nich.

III. BROWN, (Piotr) rodem z Irlandyi, nayprzod proboszcz w kollegium Troycy świętey, a potym biskup w Korck, umarł w pałacu biskupim R. 1735. wydawszy rożne dzieła w Angielskim ięzyku. Naycelnieysze są: I. *Refutacya* przeciwko księdze *Tolanda*: *Chrześciaństwa bez Taiemnicy* w Dublinie 1697. in 8vo. Traktat ten stał się początkiem szczęścia iego, co dało okazyą mowienia *Tolandowi*, że on go uczynił biskupem. II. Rożne *Pisma* przeciwko zwyczaiowi picia na pamiątkę umarłych. R. 1713. in 12mo III. *Postępowanie, obszerność i granice poięcia ludzkiego*; iest to niby supplement do pisma przeciwko *Tolandowi* Roku 1728. in 8vo. IV. *Kazania*. Prałat ten wiele się przyłożył do wyczyszczenia gustu mowcow swego kraiu, ktorzy się po większey części chwycili stylu wykwintnego, nadętego; i fałszywy blask maiącego.

IV. BROWN, (Ulysses-Maximilian de) sławny generał XVIII wieku, był synem *Ulissessa* barona *de Brown*, pułkownika regimentu kiressirow w służbie cesarskiey, z nayszlachetnieyszych i naydawnieyszych domow w Irlandyi. Narodził się w Bazylei 24. Października R. 1705. Odbywszy swoie pierwsze nauki w Limerik, wezwany był do Węgier niemaiąc nad lat 10. przez hrabiego *Jerzego* de *Brown* pułkownika regimentu pieszego. Znaydował się obecnym na zawolanym oblężeniu Belgradu R. 1717. W końcu 1723. został kapitanem w regimencie stryia swego, a w R. 1725. podpułkownikiem, w R. 1730. poszedł do wyspy Korfyki z iednym batallionem regimentu swego, i wiele

pomogł do dobycia Callansary, gdzie mocno w udo raniony był. Cesarz go uczynił szambelanem R. 1732. a w dwa lata potym pułkownikiem. Dobrze się popisał na woynie w Włoszech, osobliwie na potyczkach przy Parmie i Gwastalli, spalił przed oczami woyska Francuzkiego most, ktory marszałek de *Noailles* kazał wystawić na rzece Adigo. Zostawszy generałem R. 1736. ułatwił, umieiętnym obrotem cofnienie się woyska. W roku następuiącym, zachował wszystkie bagaże po nieszczęśliwey rosprawie pod Bandzialuką w Bośnii dnia 3. Sierpnia R. 1737. Tak piękny uczynek zasłużył mu na drugi regiment piechoty; pozostały po śmierci hrabiego *Franciszka* de *Wallis*. Gdy powrocił do Wiednia r. 1739. cesarz *Karol VI.* wyniosł go na godność generała feldmarszałka leutnanta, i uczynił go konsyliarzem rady nadworney woyskowey. Gdy po śmierci tego cesarza, krol Pruski wszedł do Slązka, hrabia de *Brown* maiąc mały korpus woyska, bronił mu krok za krokiem wniścia w R. 1741. Zawodził prawe skrzydło woyska Austryackiego na potyczce pod Molwitz, i chociaż raniony cofnął się w dobrym porządku. Poszedł potym do Bawaryi, gdzie na czele przedniey straży, tegoż samego woyska opanował Deckendorf, zabrał bagaże nieprzyiacielskie, i przymusił Francuzow do opuszczenia brzegow Dunaiu, przez ktory się potym woyska Austryackie bespiecznie przeprawiły. Krolowa Węgierska wysłała go tegoż samego roku do Wormś w charakterze swego pełnomocnika do krola Angielskiego: Zakończył tam traktat związkowy między dworami Wiedeńskim, Londyńskim, i Turińskim. W R. 1743. taż sama krolowa, przy koronacyi swoiey na krolestwo Czeskie, uczyniła go swoim aktualnym konsyliarzem taiemnym. Hrabia de *Brown* udał się w R. 1744. z xiążęciem de *Lobkowitz* do Włoch, dobył 4. Sierpnia miasto Veletri, i mimo większość liczby nieprzyiacioł przebił się do ich obozu, przełamał wiele regimentow, i znaczną liczbę zabrał niewolnika. Odwołany do Bawaryi, i tam niemnieysze dał dowody męztwa swoiego. Powrocił w R. 1746. do Włoch. Wypędził Hiszpanow z Medyolańskiego kraiu, a złączywszy się z woyskiem xiążęcia de *Lichtenstein* rozkazował lewemu skrzydłu woyska Austryackiego na potyczce pod Placencyą dnia 15. Czerwca 1746. poraził prawe skrzydło nieprzyiacielskie pod komendą marszałka de *Maillebois*. Po tey sławney bitwie, ktorey zwycięztwo *Brownowi* się należy, obiął naywyższą komendę nad woyskiem przeciwko Genueńczykom wyprawionym. Opanował przeyście zwane *de la Bochetta*, mimo uporney obrony 4000. ludzi, wszedł do miasta Genuy. Hrabia de *Brown* złączył się potym z woyskiem krola Sardyńskiego, i z nim opanował Mont-Alban i hrabstwo Niceyskie. Przebył Var 30. Listopada, odparłszy woyska Francuzkie, wdarł się do Prowancyi, dobył wyspy S. *Malgorzaty* i świętego *Honorata*. Zamyślał o zawoiowaniu większey części Prowancyi, gdy rewolucya Genueńska, i woyska marszałka de *Belle-Isle* przymusiły go do powrotu. Cofnął się w pięknym porządku, ktory mu ziednał szacunek biegłych osob w sztuce woienney. Ostatek R. 1747. obrocił na obronę państw domu Austryackiego w Włoszech. Cesarzowa-krolowa nadgradzaiąc mu iego piękne dzieła w Włoszech, uczyniła go gubernatorem Siedmiogrodzkim R. 1749. w trzy lata potym został wielko-rządcą miasta

Pragi, i naywyższym wodzem, wszystkich woysk w Czechach będących. *August III.* krol Polski i elektor Saski zaszczycił go w R. 1755. orderem orła białego. Gdy R. 1756. krol Pruski wpadł do Saxonii i Czech; hrabia de *Brown* wyszedł przeciwko niemu: odparł tego krola przy bitwie pod Lobositz 1. Października niemaiąc iak 26800. ludu, a woyska Pruskiego było przynaymniey 40000. Po tey rozprawie w dni siedm, przedsięwziął ow sławny marsz do Saxonii, chcąc oswobodzić woyska Saskie, opasane między Pyrnawą i Koenigsteinem: krok ten mogłby poszczycić naywiększych wodzow dawnych i teraźnieyszych. Przymusił potym Prussakow do cofnienia się z Czech; cesarz chcąc mu okazać szacunek swoy, zaszczycił go orderem runa złotego w roku 1757. dnia 6. Marca. Po niejakim czasie *Brown* udał się do Czech, gdzie zebrał na prędce woyska, dla oparcia się krolowi Pruskiemu, ktory wszedł z całą potęgą swoią do Czech. Stoczono zawołaną bitwę dnia 6. Maia pod Pragą, gdzie *Brown* niebespiecznie został ranny. Musiał się cofnąć do Pragi, gdzie umarł z odebranych ran dnia 26. Czerwca R. 1757. wieku swego 52. Hrabia de *Brown* nietylko miał zaletę wielkiego generała, ale umieiętnego w negocyacyach i biegłego w polityce męża. Zaślubił sobie dnia 15. Sierpnia R. 1726. *Maryą Filipinę* hrabinę de *Marthinitz* z znakomitego i starego domu Czeskiego damę, z ktorey miał dwoch synow. Życie tego sławnego generała wyszło w dwoch książeczkach, iedney po Francuzku, a drugiey po Niemiecku drukowanych w Pradze R. 1757.

BROWNE, (Willhelm) poeta Angielski, rodem w Tawistok w Dewonshire około R. 1645 wsławił się swemi *Pasterkami*. Wyszedł zbior ich w Londynie in 8vo. w 2. T. R. 1625. Napisał ieszcze 7. eklogow, ktore wyszły pod tytułem: *Fletnia Pasterza* w Londynie R. 1614. in 8vo.

BRUCIOLI, (Antoni) pracowity autor, narodził się w Florencyi w końcu XV. wieku. Znayduiąc się w spisku kilku obywatelow Florenskich R. 1522. przeciwko kardynałowi *Juliuszowi de Medicis*, ktory był potym papieżem, pod imieniem *Klemensa VII* musiał uciekać z kraiu. Udał się do Francyi, ale gdy familią *de Medicis* wypędzono z Florencyi, wrocił się do oyczyzny swoiey. Lecz gdy zbytnią wolnością mowił przeciwko zakonnikom i xięzom, posądzono go, że sprzyiał nowym błędom. Wzięto go do więzienia, i niebyłby uszedł powroza, gdyby nie zachody przyiacioł iego, ktorzy sprawili, że karę iego odmieniono na dwuroczne wygnanie. Schronił się na ow czas do Wenecyi z braciami swemi, ktorzy byli drukarzami i księgarzami, i użył ich prassy do wydania rożnych dzieł swoich, z ktorych nayznamienitsze i naybardziey poszukiwane iest, *Biblia cała tłomaczona na Włoskie* z kommentarzami. Biblia ta w ktorey *Brucioli* tłomaczy się iak protestant, narobiła wiele hałasu. Umieszczono ią w liczbę ksiąg karcerskich pierwszey klassy, i dla tego reformatorowie użyli iey, i kilka kroć przedrukować kazali, ale nayobszernieysza i nayrzadsza edycya Wenecka R. 1546. i 1548. 7. ksiąg w 3. T. in fol. *Brucioli* twierdzi, że tłomaczył podług textu hebrayskiego, ale w samey rzeczy niebardzo biegły w języku hebrayskim, użył wersyi Łacińskiey *Sachesa Pagnin*, ktore niezewszystkim wszędzie zrozumiał. Styl iego iest takiż niegładki, iak w oryginale Łacińskim. Inne dzieła iego są: I. *Tłomaczenia* Włoskie historyi naturalney *Pliniusza*, i niektorych traktatow *Aristotelesa* i *Cycerona*. II. Edycye *Petrarchy* i *Bocacego* z przypiskami. III. *Rozmowy* w Wenecyi 1526. in fol. Rok śmierci iego niewiadomy, ale żył ieszcze R. 1554.

BRUERE, (Karol le Clere de la) sekretarz poselstwa w Rzymie przy xiążęciu de-*Nivernois*; miał przywiley wydawania pisma periodicznego *le Mercure* od R. 1744. aż do R. 1754., ktorego umarł maiąc lat 39. Wielka to była strata dla nauk i społeczności. Przy żywym i przyiemnym dowcipie, miał charakter grzeczny, i obyczaie łagodne. Pismo to, o ktorym wspomnieliśmy, niebyło za niego stekiem satyrycznych i uszczypliwych myśli, umiał ie uczynić interessuiącym, nieudaiąc się do krytyki. Miał także talent do poezyi rodzaiu lirycznego. Napisał kilka *Operow*: *Les Voyages de l'Amour*; *Durdanus*; *le Prince de Noisi* ... Komedyą pod tytułem: *Les Mécontens*; i historyą *Karola Wielkiego* w 2. T. in 12mo. gładko napisana.

BRUEYS, (Dawid-Augustin) narodził się w Aix R. 1640. wychowany w kalwińskiey wierze, i w kontrowersyi. Pisał przeciwko *Wykładowi nauki katolickiey X Bossueta*; biskup ten zamiast odpowiedzi nawrocił autora. *Bruéys* zostawszy katolikiem zbiiał zdania predykantow protestantskich, między innemi *Jurrego*, *Linfanta* i la *Roque*; ale przy umyśle wesołym, z trudnością mu przychodziło pisać dzieła poważne, opuścił więc teologią, udał się do teatru. Pisał kilka komedyi, w ktorych iest wiele dowcipu i żywości. *Palaprat* iego uprzeyny przyiaciel pomagał mu w tey pracy, iednakże w naymnieyszey części należał do dzieł iego. Chęć, ażeby mieć, mieysce na teater *gratis* przez napisanie iakiey sztuki drammatyczney, złączyła ich talenta, i pozyskała dla Francyi sztuki, godne naylepszych komikow Ateńskich i Rzymskich. Te ktore się widzą i czytaią z naywiększym ukontentowaniem są: I. *Le Grondeur Gdyracz* małą komedyą lepszą nad niektore *Moliera* komedye, ktore Francuzi nazywaią *les Farces*, co do intrygi, wesołości, i dobrego żartowania. Ta komedya była nayprzod w 5. aktach, ale *Palaprat* ią skrocił do 3. Jest ona w Polskim ięzyku. Gdyracz w Warszawie u P. *Dufour* R. 1781. II. *Le Muet*, komedya w 5. aktach naśladowana z komedyi *Terencyusza Ennuch*. Wiele scen iest napisanych bardzo dobrze i w dobrym guście komicznym. III. *L'Important de Cour* w 5. aktach. Ta komedya ma w sobie wiele ognia, i komicznego, ale główna osoba niedobrze udana. Nie iest to *ważny człowiek* ale raczey biedny parafianin, ktory chce udawać maniery dworu, ktorego wcale niezna. IV. *L'Avocat Patelin* dawna komedya pod *Karolem VI.* krolem Francuzkim, (*patrz* I. Blanchet) ktorey dał powab nowości. *Bruéys* odmłodził tę pamiątkę otwartości Gaulow, nieuymuiąc nic tey prostoty, ktora iey czyni zaletę. Ta komedya i druga *Gdyracza* będą zawsze grane, i dobrze przyięte, poki w Francyi będzie teatr i parter. V. *La Farce de Sing* w 3. aktach, niektore w niey mieysca podobaią się. Wszystkie te sztuki są prozą pisane, te ktore pisał wierszem, nie tak są wzięte. Komedya iego *Opiniatre* wierszem niegładkim i iałowym, ledwie się może mieścić między pomiernych autorow dzieła. *Tragedye Bruyesa* nie tyle mu przy-

niosły sławy, co komedye. Jego *Gabinie* wyięta z tragedyi Łacińskiey xiędza *Jourdain* Jezuity, przedstawia obrazy dobrze udane, przygody rozrzewniaiące; ale niedochodzi tych pism naylepszych, ktore mamy w tym rodzaiu. *Asha* sztuka romansowa, w ktorey zbrodzień zabiia własnego syna, i sam się oddaie w ręce sądu dla odebrania kary za zbrodnie swoie, dosyć dobrze wymyślona, ale źle rozporządzona. *Lysimachus* osnowa prawdziwie tragiczna, zasadzaiąca się na szczerym heroizmie, ma gdzieś niegdzieś swoie przyiemności; ale ułożenie iey iest nie dobre, a wiersz ieszcze gorszy. *Brueys* napisał ieszcze: *Paraphrase de l'art Poetique d'Horace* prozą, ktora właściwie iest ciągłym kommentarzem. Wszystkie sztuki drammatyczne tego autora zebrano R. 1735. w 3. T. in 8vo. *Brueys* na starość powrocił do kontrowersyi. Wydał znowu pisma w tym rodzaiu. Nayznamienitsze iest: *Histoire du Fanatysme, ou des Cévennes* R. 1713. w 3. Tom. in 12mo. Ten autor przyiemny naśladował koleyno *Bellarmina* i *Moliera* i stawał czasem obok wzorow swoich, umarł w Montpellier R. 1723. maiąc lat 83.

BRUGES, (Jan de) malarz Flamandzki, brat i uczeń *Huberta Eicka*, (*patrz* Eick) miany za pierwszego wynalazcę sposobu malowania farbami oleynemi. Artysta ten w tym samym czasie ćwiczył się w chymii. Dnia pewnego szukaiąc pokostu, dla dania świetności obrazom swoim, znalazł, że oley lniany albo orzechowy zmieszany z farbami, stawał się massa twarda i świecąca, ktora niepotrzebowała pokostu. Użył tego sekretu, ktory z nim doszedł do Włoch, a ztamtąd rozszedł się po całey Europie. Pierwszy obraz malowany tym sposobem, dostał się *Alfonsowi I.* krolowi Neapolitańskiemu, ktorego ten nowy sekret zadziwił. *Jan de Bruges* słynął na początku XV. wieku.

BRUGIANTINO, (Wincenty) szlachcic z Ferrary, i poeta Włoski XVI. wieku. Dzieła iego szukaią, bardziey dla ich rzadkości, aniżeli dobroci. Naycelnieysze są: I. *Angelica inamorata* w Wenecyi 1553. in 4to. Jest to *mniemane* poema Epiczne, w ktorym autor stara się naśladować *Ariosta*. II. *Decameron Bocacego* ułożony wierszem Włoskim w Wenecyi 1554. in 4to. mniey pospolite i mniey dobre, ktore autor chcąc ie przyozdobić zepsuł.

BRUGLE, *patrz* Breugel.

BRUHIER D'Ablaincourt, (Jan Jakub) de Beauvais, doktor Medicyny w akademii Angierskiey, umarł R. 1756. Jest z liczby tych autorow tego wieku, ktorych pioro płodne wiele pism wydało. Zostawił: I. *Tłomaczenie* na Francuzkie, *Medycyny rozumuiącey Hoffmana* 1739. 9. T. in 12mo. II. *Memoire sur la necessité d'un Reglement général au sujet des enterremens & enfournemens.* III. *Caprices d'imagination* ou *Lettres sur divers sujets* in 12mo. Autor w nich iest fizyk, metafizyk, moralista, i krytyk. Niemasz tam wcale nowych rzeczy, znayduią się iednak uwagi gruntowne, i rozmaitość przyiemna. IV. *Memoire pour servir à la vie de Mr. de Silva.* V. *Traité des Fièvres* tłomaczony z *Hoffmana* 1746. 3. T. in 12mo. VI. Wydał wyborne *obserwacye o sposobie leczenia podagry i rumatizmu* przez JmPP. *Hoffmana* V. .... i *James.* VII. *Dissertation sur l'incertitude de la Mort* R. 1746. 2. T. in 12mo. Dzieło interessuiące dla ludzkości. VIII. *La Politique du Médicin*, tłomaczone z *Hoffmana* R. 1551. in 12mo. IX. *Observations importantes sur le Manuel des Accouchemens* tłomaczone z *Deventera*. Pracował przez kilka lat nad pismem: *Journal des Scavans*, w ktore pokładł materye rozsądne, i dobrze udziałane.

BRUHL, (Hrabia) *patrz* w Supplemencie.

BRUIERE. *patrz* Bruyere.

I. BRULART, (Mikołay) z familii znakomitey w woysku i w radzie, pan de Silleri, i Puisieux w Szampanii. Był konsyliarzem parlamentowym R. 1573. w kilka lat potym referendarzem; posłem do Szwaycaryi R. 1589. r. 1595. i 1602. prezydentem *à Mortier* w parlamencie Paryzkim R. 1595. pełnomocnikiem w Werwins R. 1598; nakoniec wielkim posłem do Włoch. R. 1599. końcem zerwania małżeństwa *Henryka IV.* z krolową *Małgorzatą*, i zawarcia drugiego z *Maryą de Medicis*. Krol tak bardzo był niecierpliwy w nadgrodzeniu mu przysług, że aby mu dać pieczęć w R. 1605. odebrał ią wielkiemu *Pompone de Bellièvre*. Po śmierci tego, *Silleri* został kanclerzem R. 1607. kredyt iego wielki i zawsze utrzymuiący się pod *Henrykiem IV.* znaczuie się zmnieyszył pod *Maryą de Medicis* i nakoniec wcale upadł. Nie tak przez iego winę się to działo, iako raczey przez odmianę ministrow i faworytow, ktorzy się z nim dobrze lub źle obchodzili, podług iego stosowania się mniey lub więcey do ich interessow, i podług stopnia faworu sławnego margrabiego de *Puisieux* syna iego, ktorego przez nieiaki czas *Ludwik XIII.* mocno kochał. Przez 10 lat szczęście igrało z *Sillerem*, raz oddalony od dworu, drugi raz z honorem przyzwany, nigdy niebył pewien swego losu. Odebrano mu pieczęć w Maiu R. 1616. powrocono mu ią znowu na końcu Stycznia R. 1623. Ostrzeżony od przyiaciół, że mu ią znowu myślą odebrać, uprzedził to upokorzenie składaiąc ią w Styczniu R. 1624. Kazano mu po nieiakim czasie powiedzieć, aby się ustronił do maiętności swoiey *Silleri*, takowy rozkaz był razem piorunowym dla niego. Począł wyrzekać, iak gdyby nigdy niebył doznał żadnego nieszczęścia. Umarł w Sileren 1. Października R. 1624. maiąc lat 80. człowiek przebiegły i obrotny, zawsze się miał na ostrożności, kochał sławę i pieniądze. Mawiano u dworu, że podług interessu zabierał przyiaźń.

II. BRULART, (Piotr) margrabia de *Puisieux* syn poprzedzaiącego, sekretarz stanu, poseł wielki extraordinaryiny do Hiszpanii w sprawie zawarcia małżeństwa *Ludwika XIII.* oddalony od dworu R. 1616. w rok potym przyzwany. Poskromienie miasta Montpellier R. 1621. pozyskało mu przyrzeczenie, że będzie xiążęciem i perem, ale przez skromność swoią, niechciał przyiąć tego dostoieństwa. Umarł R. 1640. maiąc lat 57. Był to mąż niezkazitelny, i stałości nieprzełamaney.

III. BRULART de Sileri, (Fabio) narodził się w Turenie R. 1655. Był biskupem w Avranches, nakoniec w Soissons. Znalazł w tym ostatnim mieście akademią powstaiącą, w ktorey dał naukę i przykład. Akademie, Francuzka i napisow zaprosiły go do towarzystwa swego, umarł R. 1714. Pisma iego są takowe: I. Wiele *Dissertacyi* znayduiących się w pamiętnikach akademii pięknych wiadomości. II. *Des Reflexions sur l'Eloquence* nakształt listow do xiędza *Lami* drukowane w zbiorze: *Traités sur l'Eloquence de la Martinière.* III. *Poezye* Łacińskie i Francuzkie w rękopiśmie. IV. Traktaty *Moralne*

i *Komentarze*, także w rękopiśmie.

BRULEFER, (Szczepan) zakonnik braci mnieyszych w Saint Malo, profeſſor teologii w Moguncyi i w Metzu, autor wielu dzieł ſcholaſtycznych, między ktoremi znayduie ſię *Dyſſertacya przeciwko tym, ktorzy czynią wyobrażenia mniey ſkromne oſob Troycy świętey*. Żył XV. wieku.

BRULONS, (Des) *patrz* SAVARY Nr. III.

BRUMOY, (Piotr) narodził ſię w Rotomagu R. 1688. wſzedł do towarzyſtwa Jezuſowego roku 1704. Po odbytych naukach mnieyſzych ſzkoł, przywołany do Paryża. Zlecono mu wychowanie xiążęcia de *Talmont*; i napiſami niektorych artykułow do *Journal de Trevoux*. Dla *Hiſtoryi Tamerlana* przez Jezuitę *Margat*, ktorą wydał, mufiał ſię oddalić z ſtolicy: powrocił niezadługo. Powrociwſzy zlecono mu kończyć: *Hiſtoire de l'Egliſe Gallicane*, ktorą xięża de *Longueval* i *Fontenai* doprowadzili aż do XI. Tomu. *Brumoy* kończył XII. Tom, gdy umarł R. 1742. Jezuita ten uczynił zaſzczyt towarzyſtwu ſwemu, przez ſwoie dzieła, obyczaie i charakter. Nayznaczniey ſze dzieła iego ſą: I. *Le Théâtre des Grecs* zawieraiący w ſobie tłomaczenia, z krotkim rozbiorem tragedyow Greckich, mowy i uwagi na teatr Grekow w 3. T. in 4to. w 6. in 12mo. Dzieło gruntowne, dobrze rozumowane, i iakie tylko mogło bydź naylepſze w tym rodzaiu. Tłomaczenia ſą rownie wyborne iak wierne, i wſzyſtko tchnie iak naywyśmienitſzym gufiem. Szkoda, że dla zupełney doſkonałości tego dzieła ſtyl niema więcey proſtoty, mniey metaforow, i mniey rozwlekłości. Autor w porownywaniu ſztuk dawnych z teraźnieyſzemi, zdaie ſię ſtarych nadto poważać, a niedoſyć oddaie ſprawiedliwości nowym. II. *Zbior rożnych piſm prozą i wierſzem* 4. T. in 8vo. Autor w ſwoich rymopiſmach bardziey zaymuie *Lukrecyuſza* niż *Wirgiliuſza*. Naybardziey to poznać można w *Rymopiśmie tego o namiętnościach*: dzieło ſzacowane tak przez ſzlachetność myśli, mnogość obrazow, rozmaitość i żywość opiſow, czyſtość i wyborność ſtylu. Znayduie ſię w tym ſamym zbiorze: *Poëme ſur l'art de la Verrerie*, w ktorym ſą bardzo piękne wierſze. W końcu tych rymopiſm ſą liſty, mowy, komedye, tragedye &c: III. X. *Brumoy* ſkończył dzieło: *Les Révolutions d'Eſpagne* przez Xdza *d'Orleans* i przeyźrzał *Hiſtoire de Rienzi* przez X. *du Cerceau*.

I. BRUN, (Antoni) narodził ſię w Dole R. 1600. z familii ſtarey. Nayprzod ſprawował urząd prokuratora generalnego, w parlamencie miaſta tego, a potym był wielkim poſłem extraordynaryinym *Filipa IV.* krola Hiſzpańſkiego do kongreſſu w Munſter odprawuiącego ſię R. 1648. Zawarł tam pokoy między Hollandyą i Hiſzpanią. Krol ten wkrotce go mianował wielkim poſłem do terazniey czypoſpolitey. Umarł w Hadze R. 1654. z ſławą umieiętnego miniſtra. Xiądz *Bougeant* mocno go chwali w *Hiſtoryi* ſwoiey o traktatach Weſtfalſkich. *Brun* w ieden czas ſię ćwiczył w literaturze i w polityce. Zoſtawił niektore wierſze znayduiące ſię w *Délices de la Poëſie Françoiſe* R. 1620. in 8vo. *Balzac*, ktory nigdy niemiał umiarkowanych wyrazow, nazywał go *le Demoſthene de Dole*.

II. BRUN, (Karol le) pierwſzy malarz krolewſki dyrektor manufaktur meblow koronnych *aux Gobelin*, dyrektor akademii malarſkiey w Paryżu, xiążę (*il Principe*) akademii S. *Łukaſza* w Rzymie, narodził ſię w Paryżu R. 1618. Oyciec iego był ſuyſcerzem, ieſzcze w dziecinnym będąc wieku obwieſzczał iuż zarody talentu, ktory go wſławił w dalſzym czaſie. W trzecim roku zaczął ryſſować węglem. W 12. zrobił *Portret Dziada ſwego*, ktory ſię może mieścić między iego dobre dzieła. Kanclerz *Séguier* oddał go do *Vouëta*, nayſławnieyſzego miſtrza ſwych czaſow. *Migrand*, *Bourdin*, *Teſſelin* wielcy malarze, byli w tey ſzkole, ale *le Brun* wnet przewyżſzył uczniow, i wyrownał miſtrza. Protektor iego wyſłał go do Rzymu, dla wydoſkonalenia ſię. Nabył tam owego guſtu ſzlachetnego, ktory czyni zaletę dzieł ſtarożytności, i ktory ſię przenioſł do dzieł iego. Powrociwſzy do Paryża *Ludwik XIV.* i miniſtrowie iego zatrudniali go, i nadgradzali mu ſowicie. Krol go zaſzczycił ſzlachectwem, uczynił go kawalerem orderu S. *Michała*, obdarzył go dobrodzieyſtwy, i okazywał mu znaczne względy. Gdy malował obraz *familią Daryuſza* w Fontainebleau, krol ten bliſko dwie godziny bawił ſię, przypatruiąc ſię robocie iego. *Le Brun* umarł R. 1690. Szlachetność i wſpaniałość dzieł iego, udzieliła ſię, że tak rzekę iego ułożeniu. Słuſznie go kładą na czele malarzy Francuzkich. Mowiono o nim widząc naylepſze dzieła iego: że *miał tyle wynalazku co Rafael, a więcey żywości niż le Pouſſin*, ułożenia figur iego ſą naturalne, wymowne, i rozmaite, wyraz twarzy przyiemny, maią w ſobie żywość bez zapału, kſięga przyrodzenia zawſze była otwarta przed oczyma iego. Mało było malarzy, ktorzyby lepiey znali człowieka, i rozmaite porufzenia, ktore w nim wzbudzaią namiętności *Traktat* iego o *Fizyonomii* i drugi o *charakterze namiętności*, obydwa in 12mo. dowodzą iak wiele rozważał w tey materyi. Gdyby był miał mniey iednoſtayności, więcey wybitności i rozmaitości w kolorach byłby ſię wyniofł nad wſzyſtkich malarzy teraznieyſzych, i dawnych; nayprzednieyſze dzieła iego znayduią ſię w Paryżu, w Werſalu, w Fontainebleau. Te ktore zaſtanawiaią wzrok i zadziwienie znaiących ſię, ſą *Bitwy Alexandra*; *Magdalena pokutuiąca*, *zdięcie z krzyża*, *ukrzyżowanie*; *S. Jan na wyſpie Patmos &c. Koperſztychy* obrazow iego *Potyczek Alexandra*, daią wyobrażenie *Geniuſza* iego w kraiach nayodleglieyſzych i iednaią wiekopomna ſławę *Andranowi*, ktory ie ſztychował. Ieſzcze bardziey ſą wzięte niż potyczki *Konſtantyna* przez *Rafaela* i przez *Julego Romano*. Obraz *Familii Daryuſza*, ktory *le Brun* malował, znayduiący ſię w Werſalu, nie ieſt przyćmiony wcale żywym kolorytem obrazu *Pawła Weroneſe* na przeciwko będącemu, i owſzem przewyżſza go deſſeniem, rozłożeniem wſpaniałością, wyrazem, i wiernością udania ſtrojow i ryſztunku owych czaſow.

III. BRUN, (Piotr le) kapłan oratorii narodził ſię w Brignole roku 1661. umarł w Paryżu 1729. ſławny przez ſwoią naukę w materyach kościelnych i świeckich, napiſał wiele dzieł: I. *L'Hiſtoire critique des Pratiques ſuperſtitieuſe, qui ont ſeduit les peuples, & embaraſſé les ſçavans ovec la méthode & les principes pour diſcerner les effets naturels de ces qui ne le ſont pas*, R. 1732. 3. T. in 12mo. L'Abbé *Granet*, ziomek iego, wydał roku 1737. 4ty tom tego dzieła. Wyſzło nayprzod pod tytułem: *Lettres pour prouver d'illuſion de philoſophes ſur la Baguette divinatoire*, R. 1693. in 12mo. xiądz *le Brun* zaprzecza

wszelki skutek tey rozdze, a ieżeliby były iakowe, te przypisuie sztuce czartowskiey. Gdyby był tylko powiedział, że większa część zdawała się bydź cudem, dla tego że było wiele oszustow i dudkow, nie byłby przyrownany od pewnego dowcipnego autora *do lekarza ktory sam choruie*... II. *Explication de la Messe, contenant des Dissertations hiſtoriques & dogmatiques ſur les Liturgies de toutes les Egliſes du monde Chrétien &c.* w 4. T. in 8vo. zawieraiąc w to, iego *Explication litteraire des Cérémonies de la Meſſe*, wydane R. 1716. in 8vo. (*patrz* Breyer.) Dzieło to pełne badań nayglębszych i nayciekawszych, w ktorym erudycya znayduie się pożyteczna, zbiał xiądz *Bougeant* Jezuita, ktory inaczey sądził o konsekracyi, niż kapłan *Oratorii*. III. *Traité hiſtorique & dogmatique des jeux de Théâtre*, in 12mo. przeciwko *Caffaro*, ktore utrzymywał w *Liście* swoim drukowanym na czele dzieła: *Théâtre de Bourſault*, że wolno było Chrześcianinowi bywać na komedyi. Dzieło to wystawia szczegulności ciekawe względem teatru, od czasow *Augusta*, aż do czasow kardynała *Richelieu* &c.

IV. BRUN, (Dyonizy le) rzecznik w parlamencie Paryzkim R. 1659 Zostawił: I. Traktat *de la Communauté* in fol. w Paryżu 1754. II. *Traité des Succeſſions*, R. 1775. in fol.

V. BRUN, (Jan Chrzciciel le) znany pod imieniem *Deſmarettes*, syn księgarza z Rotomagu, wychowaniec w Port - Royal des Champs, zamknięty przez 5. lat w Bastylli pod czas przeciwności, ktore doznał o to zgromadzenie. Umarł w Orleans w wieku podeszłym roku 1731. Pierwsze tylko miał święcenie, i niechciał nigdy przyiąć inne święcenia. Wydał *Breviarze d' Orleans & de Nevers*. II. Edycyą *S. Paulina* in 4to. z notami, z odmianami, i dyssertacyami. III. *Voyages liturgiques de France*, czyli badanie ciekawe poczynione w tey materyi, w niektorych miastach Francuzkich, pod imieniem pana de *Moleon* in 8vo. Autor odwiedził większą część kościołow Francuzkich, i zebrał szczegulności osobliwsze, ich rozmaitych obrządkow. IV. *Concor. de des livres des Rois & des Paralipoménes* w Paryżu 1691. in 4to. Dzieło ktore wspolnie pisał z xiędzem *Tourneau*. V. Edycyą *Laktancyusza*, pilnie przeyrzana podług wszystkich rękopismow, z przypiskami, wydana po śmierci iego przez xiędza *Lenglet du Freſnoy* w 2. T. in 4to. R. 1748.

VI. BRUN, (Antoni Ludwik le) poeta Francuzki rodem z Paryża R. 1680. umarł w tym mieście R. 1743. Napisał *Opery*, ktore niewystawiono na widok roku 1712. in 12mo.... *Odes galantes & bacchiques*, R. 1719. in 12mo... *Fables* R. 1722. in 12mo... *Epigrammata* 1714. in 8vo... i niektore romanse dziś nie czytane: *Les Aventures de Calliope* R. 1710. in 12. *Les Aventures d' Appollonius de Tyr*. R. 1710. in 12mo. Co do wierszy, ktore pisał, nie mogą się mieścić iak w 3ciey klasie.

VII. BRUN, (Wilhelm le) narodził się R. 1674. Wstąpił do Jezuitow gdzie nauczał literatury z powszechną pochwałą. Odbywszy rozmaite urzędy pracował nad *Dykcyonarzem uniwerſalnym, Francuzkim i Łacińskim*, ktory wydał in 4to. i ktory pochwalili naylepsi *Jurnaliści*. Ostatnią edycyą wydał JPan *Lallemant* roku 1770. in 4to. Autor umarł roku 1758.

BRUNEHAUT, corka *Athanagildy*, krola Wysygotow, zaślubiona R. 568. *Sigebertowi I.* krolowi Austrazyi, z Arianki zostawszy katoliczką, nie stała się przeto łagodnieyszą, ani w obyczaiach swoich rządnieyszą. Syn iey *Childebert* ktorego miała kazać otruć, zostawiwszy dwoch synow pod iey dozorem zkaziła młodszego, aby mogła pod imieniem iego panować. Po śmierci tego krola *Klotaryusz II.* ktory sam panował oskarzył tę kobietę okrutną i pyszną, że zgładziła 10. krolow; przywiązano ią na rozkaz tego krola do ogona dzikiego konia, ktory ią roznioſł. Nędznie umarła w tym nowym rodzaiu kary R. 613. *Cordemoy* starał się usprawiedliwić iey pamiątkę, ale należało mu się tylko pochwalić iey męztwo, obrot, i talent rządzenia. *Brunehaut* skromna i cnotliwa za życia męża swego, stała się kokietką w stanie wdowim a rospustnicą w starości swoiey. Miała tyle powabow, ile rozumu. *Gregorz de Tours* wspominą o niey, iak o iakiey potworze... *Patrz* Thiery N. IV.

BRUNELLESCHI, (Filip) narodził się w Florencyi R. 1377. Oyciec iego pisarz oddał go do złotnika, gdzie przez nieiaki czas uczył się tego kunsztu. Ale wrodzona skłonność ciągnęła go do nauki architektury, w ktorey się w krotkim czasie tak wydoskonalił, że mogł iść obok z naylepszemi architektami. Miano kazać wybudowac kopułę na kościele *St. Maryi del Fiore* w Florencyi. Takowy zamysł miany na ten czas za nader trudny. *Brunelleſchi* powziął myśl i ułożył plantę tey budowli, do ktorey Florenczykowie ze wszech stron nayslawnieyszych architektow wzywali byli. Po rożnych umowach dessenie iego przyięto, i podług nich stanęła ta wspaniała kopuła, ktorą sam *Michał Anioł* nie mogł widzieć, bez zadziwienia. Jest to Ośmiokąt z 154. sążni Florentskich (202. stop) wysokości: nie zamykaiąc w to laterni, ktora z gałką i z krzyżem, ma ieszcze 48. sążni (88. stop) Pałac *Pitti* w Florencyi, w ktorym dziś mieszkaią xiążęta Toskańscy, zaczęty był podług abryssow *Brunelleſchiego*, ktorego maią za wskrzesiciela dobrey architektury. Umarł w oyczyznie swoiey R. 1444. kochany i czczony od wspoł obywatelow swoich.

BRUNET, (Hieronim i Kosmus) *patrz* w suplemencie.

BRUNETIERE, *patrz* Pleſsis, N. V.

BRUNETTO - LATINI, poeta, dzieiopis i filozof Florentyński, wnuk *Latino*. Był nauczycielem *Guidona Cavalcanti* i *Danteſa*. Niemniey wsławił oyczyznę swoią przez odbyte rożne poselstwa, iako też przez dzieła swoie. Umarł R 1296. w Florencyi. Pisma ktore wydał są: I. *Il Teſoro*, w Trewirze R. 1474. in fol. Dzieło to ktore pisał pod czas bytności swoiey w Francyi, iest arcy-rzadkie. II. *Vinegia*, roku 1533. in 8vo nie tak wzięte. Jest to książka moralna.

I. BRUNI, *patrz* Brunus... i II. Aretin.

II. BRUNI, (Antoni) należał do rożnych akademiow Włoskich rodem z Casal-Nuovo, w krolestwie Neapolitańskim, umarł roku 1635. Wierszopis, ktorego dzieła maią wiele wyobrażenia i ciemności. Zostawił *Listy Heroiczne*, w Wenecyi R. 1636. in 12mo. *Parnaſſo di Bruni, le tré, Grazie* komedye, pasterki. Poznać można w tych dziełach dowcip *Brunego* łatwy, i żeby był wygurował w poezyi Włoskiey, gdyby był pilniey i dokładniey wiersze swoie wypracował; ale skłonność do uciech i roskoszy, nie zostawiła mu żadney cierpliwości, a do tego wiersze iego trącą tą rozwiozłością obyczaiow, i lubieżnością, w ktorych autor znaydował się.

Edycyą *Epiſtolæ Heroïcæ* w Wenecyi 1636. z obrazem przy każdym liście, dla tego ſą wzięte, że te figury ſztychowane podług deſſenów *Dominiquina* i innych ſławnych miſtrzow.

I. BRUNO, czyli BRUNON, rzeczony *wielki*, arcybiſkub kolońſki, xiążę Lotaryńſki, był ſynem ceſarza *Henryka Ptaſznika* i bratem *Ottona*, ktory go zaprosił do dworu ſwego. Cwiczył ſię w cnotach i w naukach, czytaniem dawnych autorow, obcowaniem z ludźmi uczonemi czas ſwoy przepędzał, po śmierci *Wikfreda*, arcybiſkupa kolońſkiego, duchowieńſtwo i lud iednoſtaynym głoſem, obrał go na mieyſce iego. Gdy ſię *Otto* oddalił do Włoch, zoſtawił bratu ſwemu dozor rządow w Niemczech. Okazał cnotę biſkupa w Kolonii, zdolność i przymioty xiążęcia, na dworze ceſarſkim. Umarł w Reims R. 965.

II. BRUNO, (Swięty) biſkup i apoſtoł Pruſki, opowiadał, w tym kraiu wiarę świętę około XI. wieku. Nawrociwſzy znaczną liczbę pogan, odniosł nakoniec koronę męczeńſka dnia 14. Lutego 1008. *Tritemius* przypiſuie mu komentarze na kſięgi rodzaiow, ale bez fundamentu.

III. BRUNO, rzeczony *Herbipolenſis*, od miaſta Wurtzburga, gdzie był biſkupem. Ten godny paſterz był ſynem *Konrada II.* xiążęcia Karyntyi. Napiſał wiele dzieł znayduiących ſię w bibliotece oycow. Umarł w Węgrzech 17. Maia R. 1045. przywaloney obalinami ſali (iak piſzą) w ktorey iadł.

IV. BRUNO, (Swięty) narodził ſię w Kolonii R. 1060. z ſzlachetnych i cnotliwych rodzicow. Skończywſzy pomyślnie ſwoie pierwſze nauki w Paryżu, celuiąc oſobliwie w filozofii i w teologii, zoſtał kanonikiem w Kolonii, a potym w Reims, gdzie mianowany kanclerzem i pierwſzym nauczycielem. Muſiał opuścić to mieyſce, nie mogąc cierpieć tyranii i nierządu arcybiſkupa *Manaſſeſa*. Na ten czas powziął zamyſł opuścić świat, i udać ſię na oſobność. I taki ieſt początek zakonu iego, gdyż dziś iuż nie wierzą tey bayce o kanoniku Paryzkim, ktory nagle zmartwychwſtał, dla ogłoſzenia, że był w piekle, chociaż rozumiano że był w niebie (*patrz* DIOCRE). Naypierwſza puſtynia w ktorey ten kanonik mieſzkał, była w Saiſſe-Fontaine w dyecezyi Langres. Udał ſię ztamtąd do Grenoblu R. 1084. *Hugo* biſkup miaſta tego, ktoremu ſię zdawało że widział nad puſzczą *Chartreuſe* ſiedm iaśnieiących gwiazd, radził *Brunonowi*, aby tam ſwoie założył mieſzkanie, i po nieiakim czaſie zakazał ſtrzelcom, paſterzom, i kobietom zbliżać ſię do tego mieyſca. W tey to ſtraſzney puſzczy między otoczonemi ſkałami prawie niedoſtępnemi, okropnemi przepaściami, wziął ſwoy początek zakon Kartuzow, ktory ſię potym po całey rozſzerzył Europie. Fundator nieuſtanowił oſobney reguły ſwoim uczniom. Zyli podług reguły *S. Benedykta*, ſtoſuiąc ią do ſwego życia. *Urban II.* uczeń *Brunona* wezwał go pod poſłuſzeńſtwem do Rzymu, w ſześć lat potym, aby mu pomagał; ſwoiemi radami i światłem. Swięty puſtelnik, niemogąc ſię przyzwyczaiać do życia dworu, i zgiełku dworakow, podziękowawſzy za arcybiſkupſtwo Reggio, ktore mu papież dawał, ſchronił ſię na puſzczą do Kalabryi, gdzie w klaſztorze, ktory fundował, świętobliwe życie dokończył R. 1101. Papież *Leon X.* kanonizował go R. 1514. Zoſtały po nim dwa *Liſty* ktore piſał, ieden do *Raoula le Verd* proboſzcza Reimſkiego, drugi do zakonnikow wielkiey kartuzy, ſą drukowane przy traktatach czyli kommentarzach, ktore mu przypiſuie, a ktore ſą *Brunona de Signi*, w Kolonii 1640. 3. kſięgi w 1. T. in fol. Ale naypięknieyſze dzieło ieſt fundacya tego zakonu, ktory od ſiedmiu wiekow ſtatecznie trwa, w miłości do modlitwy, pracy i oſobności.

V. BRUNO, czyli BRUNON DE SIGNI, czyli DE SEGNI, (Swięty) przezwany *Aſtenſis*, ponieważ był rodem z Soleryi w dyecezyi Aſtyńſkiey: pokazał gorliwość i mądrość ſwoią na zborze Rzymſkim R. 1079. przeciwko *Berengerowi*. *Gregorz VII.* wynioſł go na biſkupſtwo Segneńſkie, i ztąd go przezwano *Bruno Signenſis*, ale po nieiakim czaſie opuścił trzodę ſwoią, i ſchronił ſię do klaſztoru w Mont-Caſſin, gdzie zoſtał opatem. Gdy owieczki iego uſilnie domagały ſię powrotu iego, powrocił znowu, na rozkaz papieża. Umarł R. 1125. Dzieła iego wydane w Wenecyi R. 1651. 2. T. in fol. Wiele ich wyſzło pod imieniem fundatora Kartuzow, iako to: *De ornamentis Eccleſiæ*, *de novo mundo*, *de laudibus Eccleſiæ* &c.

BRUNORO, *patrz* BONNA.

BRUNSFELS, (Otop) ſyn będnarza, zrzuciwſzy zakonny habit kartuzow udał ſię za błędami *Lutra*. Był lekarzem w Strasburgu gdzie wydał ſwoie *Herbarum vivæ Icones* 1530. 2. T. in fol. w R. 1540. (w ſześć lat po śmierci iego) wydano drugą edycyą dzieła iego, ktora ieſt obſzernieyſza iak pierwſza.

BRUNSWICK, *patrz* AUGUST, N. II... i JERZY, N. VI. i VII.

BRUNUS, (Jordanus) nazwany w kraiu ſwoim *Giordano Bruni*, narodził ſię w Noli w krolеſtwie Neapolitańſkim, około śrzodku XVI. wieku, wſtąpił do zakonu dominikanow, ale tam nie mogł przetrwać, porzucił ſukienkę, i wyſzedł na świat. Człowiek ten miał wiele rozumu, ale rozum iego był niebeſpieczny. Zaczął nayprzod przerzucać filozofią *Ariſtoteleſa*, ktorey na ten czas kładziono w liczbę rzeczy świętych, tak że grzechem było targnąć ſię na tego mędrca. Ale mnieyſza o to: daley ieſzcze ſwą zuchwałość zaniosł, i głośno powſtał przeciwko wſzyſtkim prawdom wiary świętey, takowa śmiałość narobiła mu ſłuſznie prześladowcow. Chcąc używać wolności, w mowieniu, i w myśleniu, ſchronił ſię do Wenecyi, i tam odſtąpił od prawowierney nauki. Pokłocił ſię wkrotce z *Kalwinem* i z *Bezem*, i muſiał ſię udać do Londynu, potym do Touluzu, nakoniec do Paryża około R. 1582. Chcąc ſobie obmyślić ſpoſob do życia, dawał iako profeſſor extraordynaryiny lekcye filozoficzne, i ogłoſił konkluzye, w ktorych publicznie zbiiał naukę filozofa Greckiego. Aczkolwiek *Ramus* i *Poſtel* zaczęli iuż obalać ten ſtary gmach, iednakże przez poſzanowanie podobno z nałogu pochodzące utrzymywał ſię ieſzcze; *Brunus* tym ſwoim nań zamachem obruſzył na ſiebie wſzyſtkich profeſſorow akademii Paryzkiey; muſiał więc i Paryż opuścić. Udał ſię do Londynu, tam pod protekcyą *Michała de Caſtelnau* wielkiego poſła Francuzkiego, przy krolowey *Elżbiecie* wydał zawołaną kſięgę pod tytułem *Spaccio della Beſtia triomfante*. Paryż 1584 in 8vo. *Porażka* czyli *Wypędzenie Beſtyi tryumfuiącey*. Podług zdania tego bezbożnego, wſzyſtkie religie ſą ſałſzywe. Prawdy religii żydowſkiey, i chrześciańſkiey, mieści w ieden porządek, między kayki pogan, i bałwochwalcow. Do prawa natural-

nego mowi, należy urządzić poznania cnoty lub występku. Swoie wyznanie wiary zawiera w 48. artykułach, z ktorych każdy stosowany do iakieś konstellacyi niebieskiey. W końcu iego *Spaccio &c.* znayduie się mały traktacik pod tytułem: *La Cena delle Ceneri, Wieczerza Popielcowa.* Twierdzi że iest wielka liczba światow, podobnych do tego w ktorym mieszkamy. Oprocz wspominonych dzieł pisał: I. *Della causa, principio e uno* ... Venezia 1584. in 8. II. *Del infinito universo*, Venezia 1584. in 8vo, III. *Legli Eroici furori* IV. *Cabalia del Cavallo Pegazeo, con l'asino Cillencio*, R. 1545. in 8vo. mały format 248. kartek. To pismo iest tak rzadkie, że nawet ci ktorzy mowili rozumnie o dziełach *Brunusa*, tego pisma tylko tytuł przytaczali, ponieważ ie niewidzieli. Składa się z dedykacyi, z mowy, w ktorey pełno nieprzystoyności o ośle i oślicy, z trzech rozmow, i z *Asino Cilenico*. *Brunus* tam wylusczca wyobrażenia swoie rospросzone w innych dziełach. Większa część pokazałaby się bydź bezrozumną, gdyby były mniey rzadkiemi; rzadkość czasem daie szacunek wielkiemu głupstwu. Po kilkuletnim bawieniu się w Londynie, *Brunus* udał się do Wittembergu w Niemczech. Tam zostawszy wyznawcą sekty *Lutra*, pozyskał pozwolenie nauczać publicznie. Użył go dla rozgłoszenia swoich zdań nadzwyczaynych filozoficznych, z tą samą co w Francyi, wolnością i narobił sobie takichże nieprzyiacioł, naybardziey przez pychę, porywczość, i pogardę, ktorą okazywał sprzyiaiącym dawney nauce. Po dwoch latach musiał opuścić Wittemberg. Ten rycerz błąkaiący się filozofii, igrzysko fortuny, ogołocony ze wszystkiego, przeszedł potym rozmaite prowincye w Niemczech, aż nakoniec, niemogąc się oprzeć pokusie powrocenia do oyczyzny swoiey, dostał się w ręce inkwizycyi. Ten straszny trybunał kazał go żywcem spalić w Rzymie roku 1600. iako twierdzi *Scioppius*, oczewisty świadek. Wszystkie dzieła *Giordano Bruni* z ktorych tylko nayznacznieysze i nayznaiomsze przytoczyliśmy, wyiąwszy niektore iskierki światła, pełne są ciemności i allegoryi enigmatycznych. Był to prawdziwy antuzyasta, ktory, pod obrazami nayświatleyszemi i naymocnieyszemi, prawi często rzeczy wcale niezrozumiane, a czasem wcale bezrozumnie. Jest także autorem komedyi pod tytułem: *Il Candelaio*, Parigi 1582. in 8vo. R. 1633. pewny bezimienny kazał wydrukować w Paryżu in 8vo. *Boniface & le pédant* komedya naśladowana z poprzedzaiącey.... *patrz* Lulle, N. I. na końcu.

BRUS, *patrz* Robert, N. IX.

BRUSCHIUS, (Kasper) narodził się w Egrze R. 1518. *Ferdynand* z Austryi krol Rzymski, wynioss go na godność *Poety uwieczonego*, i hrabiego palatina R. 1552. Osiadłszy w Passau dla zakończenia swoiey kroniki Niemieckiey. Niektorzy szlachta, nieprzyiaciele iego, czatowali nań w lesie, i zabili go z fuzyi roku 1559. Zostawił I. *De Germaniæ archiepiscopatibus, & episcopatibus epitomes* w Nuremburgu 1549. in 8vo. i 1614. in 8vo. ktora się *w Gualterego chronicon chronicorum* Tom 1. znayduie II. *Monasteriorum Germaniæ* cent: I. Ingolstadt 1551. drugą centuryą wydał *Daniel Nessel* R. 1692. z rękopisma znayduiącego w cesarskiey bibliotece. III. Zbior *Poezyi Łacińskich.*

I. BRUSONI, (Lucius Domitius Brusonius) prawnik Neapolitański iest autorem dzieła *Facetiæ*, ktore naypierwszy raz wyszły w Rzymie, in fol R. 1518. Wydano ie poźniey pod tytułem: *Speculum Mundi*, ale w wszystkich następuiących edycyach mocno poodmieniane, i dla tego naypierwsza naylepiey wzięta. żył na początku XVI. wieku.

II. BRUSONI, (Antoni Hieronim) rożne wydał dzieła iako to: *Le Glore de gli incogniti*, w Wenecyi R. 1647. in 4to. *Historia d'Italia* w Turinie 1676. in fol. *Istoria dell ultima guerra tra Veneziani e Turchi dall'an: 1644. all'an:* 1674. w Wenecyi 1677. in 4to. *Sogni di Parnaso* in 12mo.

BRUSQUET, rodem z Prowancyi z rzecznika został błaznem, i wstawił się przy dworze *Franciszka I.* krola Francuzkiego dowcipnemi odpowiedziami. Krol ten wstępuiąc na tron, przedsięwziąwszy statecznie wydobycie Medyolanu, radził się ministrow swoich o sposobach wprowadzenia woysk w ten kray. Gdy powracał z rady, błazen nadworny rzekł do niego, że radni panowie iego byli głupiemi. *Dla czego* zapytał *Franciszek? Dla tego* rzecze *Brusquet, że radzili o sposobie iak wnisć do Włoch, a nie myśleli, o tych, iak ztamtąd wynidziesz.*, żył ieszcze za czasow *Karola IX.*

BRUTE, (Jan) z Paryża narodził się R. 1679. Otrzymawszy biret doktora Sorbonny, obiął plebanią S. Benedykta, kochany i czczony, iako gorliwy i dobry pasterz umarł 1. Czerwca R. 1762. maiąc lat 84. Zostawił I. *Discours sur les mariages* R. 1752 in 4to. II. *Chronologie Historique des Curés de S. Benoit*, 1752. in 12. III. *Paraphrase des Pseaumes & des Cantiques qui se chantent à la même Paroisse*, 1752 in 12mo.

I. BRUTUS, (Lucius Junius) syn *Marka Juniusza*, i *Tarkwinii* corki *Tarkwina Starszego*, taił pod postawą niedołęgi i nierozumnego, pomstę, ktorą zamyślał, za śmierć

oyca i brata swego, ktorych *Tarkwin Pyszny* zgładzić kazał. Ten niedołęga wkrotce się wielkim człowiekiem okazał. Gdy się *Lukrecya* zabiła niechcąc przeżyć sromoty, ktorą iey uczynił ostatni *Tarkwin. Brutus* wyrwał z iey łona puinał, i przysiągł na ten zakrwawiony oręż nieśmiertelną gwałcicielowi nienawiść, zakłął się, że go wypędzi z Rzymu i całą familią iego. Przytomni pośli za iego przykładem. Zwołano lud ktory potwierdził wyrok senatu wywołuiący na zawsze *Tarkwiniuszow* z Rzymu, naywyższa władza powierzona dwom urzędnikom rocznym, nazwanym *Consules*, wybranym od pospolstwa z pomiędzy patrycyuszow, *Brutus* i *Colatinus*, mąż *Lukrecyi*, ieden wybawca ludu, drugi osobisty nieprzyiaciel *Tarkwiniusza*, byli naypierwszemi konsulami około R. 509. przed Chrystusem. Zaszczycili wstęp swoy na to dostoieństwo, przez odebranie uroczystey przysięgi od pospolstwa, że ani *Tarkwiniuszow*, ani żadnych krolow nie przyimą. Niewiedział *Brutus*, że naypierwsi wiarołomcy, w iego się znaydą familii. Posłowie, ktorzy przybyli z Hetruryi, zrobili śpisek z dwiema synami iego, aby otworzyć bramy Rzymskie monarsze wywołanemu. Niewolnik odkrył ten śpisek; *Brutus* gorliwszy obywatel, niż uprzeymy oyciec, kazał tracić synow swoich, i sam był przytomny przy ich ścięciu. Tegoż samego R. odprawiła się utarczka między *Brutusem* i *Arunsem* synem *Tarkwiniusza*, na czele dwoch woysk. Konsul Rzymski, tak mocno się zawziął na swego przeciwnika, że obydway razem się przebili. Ciało iego nayznacznieysi rycerze Rzymscy wnieśli do Rzymu. Senat ie przymował, ze wszystkiemi uroczystościami tryumfu. Mowę pogrzebową miano na try-

bunie, z ktorey do ludu zwyczay był mowić. Damy Rzymskie przez rok cały nosiły żałobę, iako za mściciela płci swoiey, niegodziwie zhańbioney w osobie *Lukrecyi*. Trzeba tu przydać z prezydentem *Monteſquieu*, " że śmierć „ tey damy Rzymskiey okazyą tyl„ ko podała do tey nastąpioney „ rewolucyi. Lud dumny, odwa„ żny, śmiały, zamknięty w mu„ rach, musi koniecznie, *dodaie „ ten sam autor*, złamać iarzmo, „ albo ulagodzić obyczaie. Po„ winna była z dwoch rzeczy ie„ dna nastąpić, albo aby Rzym „ odmienił swoy rząd, albo aby zo„ stał małym i ubogim państwem.„

II BRUTUS, (Marcus Junius) syn *Juniuſza Brutuſa* i *Serwiłii* siostry *Catona*. Mniemał pochodzić z oyca swego od *Brutuſa* fundatora rzeczypospolitey, a z matki od *Serwiliuſa Ahâli*, zaboycy *Spuriuſza Metiuſza*, ktory sięgał do Tyrannii. Cnoty *Catona* wuia iego, były wzorem, ktory miał przed oczami swemi. Ćwiczył się w naukach, w ięzykach, w wymowie, i nabył w mowcach Greckich i Łacińskich tych wyobrażeń wolności, ktore go potym naprowadziły na śpisek przeciw *Ceſarowi*. Sprzysiągł się z *Caſſiuſzem* także pretorem na życie woiownika tego, zabili go w senacie dnia 15. Marca 43. R. przed Chrystusem. *Ceſar* umieraiąc spostrzegłszy *Brutuſa*, w pośrzod śpiskowych, ktorzy się na niego rzucili maiącego w ręku żelazo: *I ty także moy kochany Brutuſie*, zawołał! Naturalną rzeczą było, iż człowiek o ktorym piszą, że był iego oycem, ktory zawsze uprzeymie kochał *Brutuſa*, uczynił mu ten łagodny zarzut. *Ceſarowi Brutus* i fortunę i życie swoie był winien, gdy pod czas potyczki Pharsalskiey usilnie zalecił, ażeby go przy życiu zachowano. Ale ten Antuzyasta wolności, nie umiał uczuć wzruszenia natury i wdzięczności, gdy szło o oyczyznę. *Cicero* ktorego miłosc oyczyzny miała więcey oświecenia, pisał do *Att ka*, " że „ śpiskowi wykonali proiekt dzie„ cinny, z męztwem heroicznym, „ w tym, iż nie wycieli drzewo „ z korzeniami „ *Brutus* sprawił śmierć swego dobroczyńcy; ale zostawuiąc przy życiu iego przyiacioł, i tych ktorzy się darli do panowania, popełnił zbrodnię, ktora żadney nie przyniosła korzyści dla rzeczypospolitey. Jeżeli *Ceſar* zasłużył na śmierć, nie należało do osob szczegulnych, a daleko mniey do *Brutuſa* zabiiać go. Prawo samo mogło tylko go sądzić i na śmierć skazać. Wzniecila się woyna domowa z popiołow iego, pospolstwo postrzegłszy kometę z długim ogonem pod czas obrządku pogrzebowego, mniemało że to dusza iego przenosiła się do Niebios. *Marek Antoniuſz* i *Auguſt* ktorzy nic niezaniedbuiąc, ze wszystkiego korzystali, uczynili zaboycow nienawistnemi ludowi, sprawili że ich wypędzono z Rzymu, i ścigano aż do Macedonii. *Brutus* porażony na potyczce pod Filippi, mimo cuda ktore męztwem swoim okazywał.. W nocy po tey porażce, sam sobie zadał śmierć. " *Brutus* i *Caſſius* za„ bili się (mowi *Monteſquieu*) z „ porywczością, ktorą nic obronić „ nie potrafi, i nie można czy„ tać, mieysca tego ich życia, bez „ ulitowania się nad rzeczą pospoli„ tą, tym sposobem opuszczoną.„ *patrz* III. ANTONIUS i I. AUGUST.

III. BRUTUS, czyli BRUTI, (Jan Michał) rodem z Wenecyi około R. 1515. umarł iak rozumieią R. 1593. mieści się między dobrych Łacinnikow, aczkolwiek, nie silił się na styl *Cycerona*, ktory na owczas był w modzie. Będąc umysłu niespokoynego przebiegł

biegł rożne kraie, nigdzie niemogąc się zatrzymać. Zwiedził Francyą, Anglią, Hiszpanią, Niemcow, Węgrow, R. 1574. przybył do Siedmiodrodzkiey ziemi, gdzie był wezwany przez *Stefana Battorego* końcem pisania historyi tey prowincyi. *Brutus* kontynuował *Historyą Węgierską* zaczętą przez *Bonfiniuſza*, ale to dzieło iego nie wyszło na świat. Gdy *Stefan* wstąpił na tron Polski, *Brutus* udał się z nim do tego krolestwa i znaydował się przy tym krolu na wyprawie iego, przeciwko Prusakom R. 1577. Nauką i wiadomością swoią iednał sobie osobliwsze u wszystkich panow Polskich wzięcie *Piotr Myszkowski*, biskup Krakowski, *Jan Zamoyski*, kanclerz i hetman wielki koronny, *Andrzey Zborowski* marszałek nadworny, osobliwszemi tego męża uczonego zaszczycali względami. Po śmierci krola *Stefana*, udał się *Brutus* do Wiednia, gdzie się bawiąc przez czas nieiaki, przy JPanu *St. Clement* Hiszpańskim wielkim pośle, dał się poznać dworowi; cesarz na ten czas *Rudolf II.* uczynił go swoim historiografem. Utrzymał się przy tym samym urzędzie i pod *Macieiem* następcą iego. Znaydował się w R. 1590. w Pradze, i iak z listow iego sądzić można, miał na ten czas lat 73. Mąż ten pracowity wiele zostawił pism. Naycelnieysze I. *Historya Łacińska Florencyi* w 8. księgach, ktorą doprowadził aż do śmierci *Wawrzyńca de Medicis* do R. 1492. drukowana w Lugdunie roku 1662. in 4to. w dziele tym, ktore iest wzięte, ktorego nadewszystko przedmowa iest cudem wymowy, gładkości, i rozsądku, usiłuie sprzeciwić się *Pawłowi Jowiuſzowi* ogłoszonemu stronnikowi domu *de Meditis*, ale on sam wpada w przeciwną przysadę, ktorą zarzuca panegyryście domu tego, mowiąc o nim z zbytnią żarliwością, ktora odkrywa zewsząd iego niesprzyianie. Dlatego też xiążęta Toskańscy, troskliwie kazali wygubiać to dzieło, tak iż ta edycya iest osobliwszey rzadkości. II. Traktat *de Origine Venetiarum*, drukowany w Lugdunie R. 1569. in 8vo. dobrze napisany i wzięty. III. *Seleſtarum Epiſtolarum Libri V. De Hiſtoriæ Laudibus, ſive de certa via & ratione, qua ſunt rerum ſcriptores legendi lib. I. Præceptorum conjugalium lib. I.* Cracoviæ, Typis Andreæ Petricovii Anno Domini CIↃ. IↃ. XVIIC. in 8vo. Pierwsza księga zawiera w sobie listy do *Stefana* krola, inne zaś do rożnych panow Polskich, Węgierskich, Siedmiogrodzkich, i osob nauką znakomitych. Jest tegoż samego dzieła inna edycya Berlińska R. 1698. in 8vo. Styl tych listow iest gładki i wyborny, w guście naylepszych Rzymskich pisarzow złotego wieku. Edycya Krakowska dzieła tego, mimo wiele błędow drukarskich tam się znayduiących iest wzięta, i bardzo rzadka. IV. *Mowa* iego do *Stefana Krola* winszuiąc mu tronu Polskiego. Drukowana osobno R. 1576. in 4to. Znayduie się w edycyi krakowskiey na karcie 8--25. w Berlińskiey zaś na karcie 19--65. V Mowa do senatu z pochwałami *Erneſta* arcy-xiążęcia Austryi i całego domu Austryackiego. VI. *Przygana na Mowę Łukasza Chwałkowſkiego* polecaiącego stanom xiążęcia Szwedskiego, w Frankforcie R. 1590. in 4to. Obie te mowy znayduią się w dziełach *Brutuſa* edycyi Berlińskiey, na kar. 893--993. &c. Rękopismo iego *de Rebus Pannonicis* w XII. iedzcze się w przeszłym wieku znaydowało. *Wolfang de Bethlen* rozsądny i poważny pisarz Węgierski, w dziele swoim często się do świadectwa iego odwołuie. Zaczęte zaś: *Anna-*

les Polonorum po śmierci *Stefana* sam *Brutus* zagubił.

BRUYERE, (Jan de la) narodził się R. 1644. w Isle-de France. Nayprzod był podskarbim Francuzkim w Kaen, a potym przez X. *Bossueta* umieszczony przy Delfinie, dla nauczania go historyi, z pensyą tysiąca talerow. W R. 1693. wszedł do akademii Francuzkiey, w trzy lata potym umarł na apoplexyą maiąc lat 52. Był to filozof wielce dowcipny, niecierpiący pychy, w spokoyności bawił się książkami i z przyiaciołmi swoiemi, ktorych wybor i sercu i rozumowi iego czynił zaszczyt. Nieuciekał przed rozkoszami, ani się uganiał za niemi; zawsze był gotow cieszyć się, i umiał innym dać okazyą do uciech skromnych; grzeczny w swoich ułożeniach, rostropny w mowie, chroniąc się wszelkiey przysady, nawet w okazywaniu dowcipu. Dzieło iego *Caracteres de Theophraste, traduits du Grec, avec les moeurs de ce Siécle*, wsławiły imie iego po całey Europie. On i *Moliere* więcey poprawili szydności, i więcey wprowadzili przyzwoitości na świecie, niżeli wszyscy moraliści dawni i teraźnieysi. Smiały i dosadny malarz charakterow, okazał swym stylem mocnym, wyrazami żywemi, obrotem osobliwszym, i dowcipnym swoich portretow, że ięzyk Francuzki, miał więcey mocy, niż dotąd mu przypisywano. *Malezieux*, ktoremu pokazał swoie rękopismo, rzekł do niego: *oto mi pismo, ktore ci nabędzie czytelnikow i nieprzyiaciol.* Porobiono klucze do iego charakterow u dworu i na prowincyi. Te obrazy tak były prawdziwe, chociaż poniekąd przesadzone, iż poznano w nich oryginały każdego kraiu. Nie bez przyczyny *Boileau*, ktory zkąd inąd dosyć, szacował dzieła *de la Bruyere* wyrzucał mu, że przestąpił prawidła tranzycyi i nabył z *Mantagne* i *Charona* swych wzorow i nauczycielow, stylu twardego, a czasem zimnego. Zostawił ieszcze *Les Dialogues sur le Quietisme*, ktore *l'Abbé Dupin* wypracował: wyszły w Paryżu R. 1699. in 12. Naylepsza edycya dzieła *Caracteres* iest Amsterdamska R. 1741. w 2. T. in 12mo. Paryzka 1750. 2. T. in 12mo. i 1765. in 4to.

BRUYERYNUS, (Jan) Francuz, lekarz nadworny *Henryka II.* napisał dzieło w XXII. księgach pod tytułem: *de Recibaria* w Lugdunie R. 1560. in 8vo. w Frankforcie 1600. in 8vo. a po przeyżrzeniu przez *Ottona Casmanno* tamże 1606. in 8vo. w Norembergu 1659. w Leodium 1560. in 8vo. Przełożył *Averroesa de Curandis morbis*, i *Avicenne de Corde* na ięzyk Łaciński w Lugdunie R. 1559.

I. BRUYN, (Mikołay de) z Antwerpii, sztycharz dłotem, ktorego dzieła pozostałe są dokończone, ale bez żadney żywości. Żył ieszcze na początku XVI. wieku.

II. BRUYN, (Korneli-le) sławny malarz i wędrownik, rodem z Hagi, zwiedził Persyą, Moskwę, Indyą wschodnią. Zaczął podroże R. 1674. a skończył dopiero w R. 1708. Opisanie tych podroży wyszło w Amsterdamie pod tytułem *le Voyage du Levant* R. 1714. in fol. Moskiewskiey i Perskiey &c. w R. 1718. 2. T. in fol. Ta edycya iest wzięta dla figur, ale edycya R. 1725. wyszła w Rotomagu 5. Tom. in 4to. iest pożyteczniesza z przyczyny poprawnego stylu przez *l'Abbé Banier* i wybornych przypiskow, iako też przydatkow podroży *des Mouceaux* &c: *Bruyn* ciekawie i pożytecznie czyni swoie opisy; ale niezawsze iest dokładny, a styl iego daleki od wyborności.

I. BRUYS, (Piotr de) albo *Brusius* od ktorego pewny rodzay karcerzy zwanych *Petro-Brusiani* pochodzi. Rozsiewał nayprzod błędy swoie w Delfinacie w oyczyźnie swoiey, a potym po insych prowincyach. Powtornie chrzcił lud, biczował kapłanow, więził mnichow, sromocił kościoły, wywracał ołtarze, palił krzyże. Niechciał przypuszczać żadney z tych pamiątek naszey religii. Wiele mu dopomagał w rozkrzewianiu takich niegodziwości pewny *Henryk* uczeń iego, ktorego naśledników *Henricianos* nazwano, albo od mieysca w ktorym się w znaczney liczbie znaydowali *Albigenses*. *Piotr* potępiony iak karcerz na zborach Tuluzkim R. 1119. na Laterańskim II. R. 1126. Nakoniec katolicy w *St-Giles* w Langwedokn zgorszeni, tak iego rospustą, iako i błędami, żywo go spalili R. 1147. po 20. letnim nauczaniu, że chrzest na nic się nie zdał przed wiekiem męzkim; że msza nic wcale nieznaczyła, że modlić się za umarłych, mniey ieszcze przynosiło pożytku &c.

II. BRUYS, *patrz* HENRYK de *Bruys* Nro. XXV.

III. BRUYS, (Franciszek) rodem z Sergieres R. 1708. opuścił kray swoy, dla ćwiczenia się w naukach w Genewie, ztamtąd udał się do Hagi, gdzie został kalwinem. Pewna kłotnia teologiczna wypędziła go z Hollandyi, schronił się do Niemczech, ztamtąd powrocił do Francyi. Odprzysiągł się błędow swoich, i po nieiakim czasie potym umarł R. 1738. w Dijon, gdzie się był chwycił prawa. Zostawił: I. *Critique définitéessé des Journeaux Literaires* 3. T. in 12mo. Ta kritika *definitéessée* iest bardzo parcyalna. Styl iest człowieka zbiegłego, ktory nie miał czasu, wyćwiczyć się w Francyi. II. *Histoire des Papes depuis S. Pierre jusqu'an Benoit XIII. inclusivement* 5. T. in 4to. R. 1732. Dzieło z głodu pisane, napełnione grubemi potwarzami, ktorych sami akatolicy cierpieć niemogli. III. *Mémoires historiques critiques & literaires* 2. T. in 12mo. w ktorym znayduie się wiele anekdotow, o charakterze i dziełach uczonych ludzi, ktorych poznał w swoich podrożach. Znayduią się przeplatane w powieści iego własne trefunki. IV. Sześć ostatnich T. *Tacita Amelota de la Houssaye*, ale wcale niepodobne do pierwszych czterech.

BRUZEN DE LA MARTINIERE, (Antoni Augustyn) siestrzeniec sławnego *Richarda Simon*, narodził się w Dieppe, wychowany w Paryżu, pod okiem wuia swego roku 1709. wezwany na dwor xiążęcia de Meklemburg, dla pisania historyi xięstwa tego. Po śmierci tego xiążęcia, przywiązał się do xiążęcia z Parmy, a potym do krola oboyga Sycylii, ktory go uczynił swoim sekretarzem z pensyą 1200. talerow. Od dawnego czasu powzięty proiekt, ułożenia nowego dykcyonarza geograficznego, wykonał w Hadze. Margrabia de *Baretti-Laudi* minister pełnomocny Hiszpański przy stanach sprzymierzonych, namowił autora, aby przypisał to wielkie dzieło iego krolowi. Krol Hiszpański mile przyiął ten hołd, i nadał mu tytuł pierwszego swego geografa. *La Martiniere* umarł w Hadze R. 1749. maiąc lat 83. Był to człowiek obowięzuiący i grzeczny, hoyny aż do rozrzutności; porywczy, ale zawsze gotow do przebaczenia. Lubił dobry stoł, uciechy, rozkosz, ale tylo co nauki. Obcowanie iego było żywe, wyrazy wybitne i dobrze wybrane, żartował dowcipnie, i rzeczom ktore opowiadał, dawał często obrot nowy i delikatny. Wiele czy-

tał, miał pamięć szczęśliwą, rozsądek gruntowny, i wiele przenikłości. Styl iego nie będąc zawsze czystym, iest pospolicie, wyborny i łatwy, osobliwie w tych dziełach, w ktorych nie sama się ograniczał kompilacyą. Historya, geografia, i literatura, były iego ulubionemi naukami. Zostawił wiele dzieł w tych rozmaitych materyach: I. *Wielki Dykcyonarz geograficzny, historyczny, i krytyczny*, drukowany w Hadze od R. 1726. aż do R. 1730. w 10. Tom. in fol. przedrukowany w Paryżu w 6. T. 1768. z poprawami; odmianami i przydatkami. Nie iest to prawda dzieło, bez wad; ale iest mniey złe od wszystkich tych, ktore mamy w tym rodzaiu. W nowey edycyi skrocono artykuły rozwlekłe, poprawiono niedokładne, i przydano opuszczone. Wyszło w Paryżu *Abrégé Portatif* tego ogromnego dzieła w 2. T. in 8vo. R. 1759. ktore się w ieden oprawiaią. II. *Introduction à l'Hiſtoire d'Europe* przez barona de *Puffendorff*, zupełnie przerobione, i powiększone *Historyą Azyi, Affryki i Ameryki* i oczyszczone, z więcey niż 2000. błędow. Ostatnia edycya tego dzieła kilkakrotnie przedrukowanego wyszła w Hadze R. 1743. w 11. T. in 12mo. *La Martiniére* oświecony katolik wyrzucił z tey edycyi obszerny artykuł, tyle niedorzeczny co obelżywy, o *Monarchii* albo *władzy doczesney Papieża*, położył na to mieysce: *Abrégé chronologique de la Souveraineté des Papes en Italie*, gdzie się trzymał środka, między podchlebstwem autorow Włoskich, i zawziętością niesłuszną gorliwych akatolikow. Jednakże niepoprawił wszystkich błędow *Puffendorfa*. JmPan de *Grace* wiele poodmieniał w nowey edycyi w 8. T. in 4to. III. *Traités Géographiques & Hiſtoriques, pour faciliter l'intelligence de l'Ecriture-Sainte*, przez rożnych autorow sławnych, *Huet*, *le Grand*, *Calmet*, *Commire* R. 1730. 2. T. in 12mo. Zbior ten pożyteczny, poprzedza wielce nauczaiąca przedmowa. IV. *Entretiens des Ombres aux Champs Eliſées* w 2. T. in 12mo. wybrane z obszerney kompilacyi Niemieckiey i stosowane do *Geniusza* języka Francuzkiego. Zawieraią w sobie obyczayność pożyteczną ale pospolitą. V. *Eſſaye d'une Traduction d'Horace en vers françois* nienaylepsze. VI. *Nouveau Recueil des Epigrammatiſtes François anciens & Modernes* 2. T. in 12mo. w Amsterdamie R. 1720. Autor ozdobił tę kollekcyą wybornie ułożoną przedmową, i niektoremi epigrammatami swoiey roboty. VII. *Introduction générale à l'étude des Sciences & des Belles-Lettres, en faveur des perſonnes qui ne ſçavent que le François* in 12mo. w Hadze R. 1731. Pierwsza część o naukach iest mocno ogolna; a w drugiey daleko pożyteczniey-szey, materye nie są zawsze wykładane z potrzebnym porządkiem i zwięzłością. Zdania ktore daie o autorach, okazuią gust, ale niedosyć są uszczegulnione. Dzieło to przedrukowane w Paryżu R. 1756. przyłączone do dzieła: *Conſeils pour former une Bibliothéque peu nombreuſe, mais choiſie*. VIII. *Continuation de l'Hiſtoire de France, ſous le régne de Louis XIV.* zaczętey przez *Larrey*. Ta historya nie bardzo dobra, a kontynuacya iey niewiele lepsza. IX. *Lettres choiſies de M. Simon*, z życiem autora obszernie napisanym i ciekawemi przypiskami. W Amsterdamie Roku 1730. w 4. T. in 12mo. X. *Nouveau Porte-feuille Hiſtorique & Littéraire*, dzieło pogrobowe JP. *de la Martiniére*. Zbior ten wydany zapewne przez ktorego z tych edytorow, ktorzy podług wyrazu pewnego dowcipnego autora żyią z głupstwa umarłych, nie wiele było wzięte. XI. Przypisuią temu płodnemu i szacowanemu autorowi, inne dzieła, ktore nie są iego, ani godne bydź iego. Przytaczaią kompilacyą iatową, rozwlekłą i niewierną *Historyi Ludwika XIV.* przez *la Hode* exjezuitę Harduinistę. Dzieło to pełne błędow i grubych omyłek zaszczycone było na samym czele imieniem *Bruzen de la Martiniére*, iako edytora i rewizora, przez oszukanie drukarza tego niedorzecznego dzieła.

I. BRY, (Teodor de) rysownik i sztycharz Niemiecki, naybardziey celował w drobnych figurach. Umarł R. 1598. sztychował *Charaktery*, ktorych używały wszystkie świata narody w Frankforcie R. 1596. in 4to. i większą część figur, ktore się znayduią w kollekcyi nazwaney: *małe i wielkie podroże* w Frankforcie R. 1590 do 1634. 7. T. in fol. 13. tomow dla wielkich, 12. dla małych. *Kopersztychy* ktore przerabiał z innych kopersztychow, albo ktore zmnieyszał, są często więcey szacowane niż oryginały. Sztych iest czysty i gładki, ale czasem oschły.

II. BRY DE LA CLERGERIE, (Idzi) narodził się w dzierżawie du Perche, gdzie był generałem leitnantem na początku XVII. wieku. Zostawił: I. *Hiſtoire du Comté du Perche & du Duché d'Alençon* z przydatkami w Paryżu R. 1620. i 1621. in 4to. wzięte dla ciekawości, ktore w sobie zawiera. II. *Coutume du Bailliage du grand Perche*, z przypiskami sławnego *du Moulin* w Paryżu 1621. in 8vo.

BRYENNIUS, (Nicephorus) narodził się w Oresty w Macedonii. *Alexis Comnenus* wodz cesarza *Nicefora Botoniata* kazał oyca iego oczy wyłupić, że zamyślał o panowaniu. Syn tego nieszczęśliwego umiał się podobać *Alexemu*, ktory go sobie tak dalece polubił, że mu dał corkę swoią *Annę Comnenę* w małżeństwo, i uczcił go tytułem *Cezara*, wstąpiwszy na tron Carogrodzki. *Niceforus* iednak mimo nalegania cesarzowey *Ireny* i intrygi żony swoiey, niemogł bydź iego następcą. Xiążę ten chcąc odebrać Antyochią Łacinnikom, taki znalazł odpor, że musiał odciągnąć z woyskiem nic niesprawiwszy, umarł w Carogrodzie około R. 1137. Zostawił pamiętniki *de rebus Conſtantinopolitanorum* w 4. księgach ktore na żądanie cesarzowey *Ireny* pisał. Zawieraią w sobie panowanie *Konstantyna Dukas*, *Romana Dyogenesa*, *Michała Dukas* i *Nicefora Botoniata* od R. 1057. aż do R. 1081. Autor sięgaiąc do Cesarzy, ktorzy poprzedzali *Alexego*, nie mogł dzieła swego dokończyć. Jezuita *Pouſſines* wydał edycyą Grecką i Łacińską, z tłomaczeniem i przypiskami R. 1661. a R. 1670. ozdobioną uwagami historycznemi i filozoficznemi Pana *du Cange*. *Nicefor* pisał iako dzieiopis, ktory był na czele rządu i woyska.

BRYENNE, *patrz* BRIENNE.

BUCERUS, (Marcin) narodził się R. 1491. nie w Scheleſtadzie w Alzacyi iak wielu twierdzi, ale w Strazburgu, iak sam pisze w pewnym liście R. 1523. Był nayprzod dominikanem a potym predykantem luterskim w oyczyźnie swoiey. Nauczał przez lat 20. teologii i niemało się przyłożył do rozszerzenia w tym mieście błędow *Lutra*. Sławny arcybiskup *Cramer* wezwał go do Anglii dla nauczania tam teologii. Ale niedługo potym umarł R. 1551 maiąc lat 60. *Bucer* niechciał żadnym sposobem podpisać *Interim*.

Był to człowiek gorliwy dla strony swoiey, biegły w ięzykach, w naukach i w teologii. W większym niż *Kalwin* miał uszanowaniu biskupow. Miał 13. dzieci z zakonnicą, ktora od powietrza umarła. Niektorzy autorowie piszą, że *Bucer* umarł żydem, ale niemaią żadnego dowodu. Krolowa *Marya* kazała R. 1556. kości *Bucera* wykopać, i spalić. Krolowa *Elżbieta* w R. 1560. ten dekret zkassowała, i pamiątce iego wselką część wyrządzić kazała. Pisma iego nayznacznieysze: *Kommentarze na Psalmy; na listy Pawła* &c. *De vera ecclesiarum reconciliatione; Acta Colloquii in Comitiis Imperii Ratisbonæ habitis* &c. w Strasburgu R. 1529. in 4to pod imieniem *Aretius Felinus*, i wielka liczba dzieł kontrowersyi.

BUCHANANUS, (Jerzy) narodził się R. 1506. w wiosce Kelennie w Szkocyi, przybył do Paryża uczyć się nauk wyzwolonych, ale niemaiąc z czego żyć powrocił do oyczyzny. Przyiął służbę żołnierską u Francuzow w Szkocyi będących, niemogąc wytrzymać trudow i niewygod, porzucił chorągiew swoią i udał się znowu do nauk, wydoskonaliwszy się w nich powrocił do Paryża, gdzie nauczał z powszechną pochwałą. Pan pewny Szkocki uczeń iego, wziął go z sobą do swoiey oyczyzny. *Jakub V.* dowiedziawszy się o nauce tego męża, powierzył mu wychowanie syna swego naturalnego. Dla wierszy satyrycznych, ktore pisał przeciwko Franciszkanom, wtrącony do więzienia, z ktorego oknem uszedł. Inni dziejopisowie zaś twierdzą, że nie dla satyry musiał dwor opuszczać, że krol czytaiąc te wiersze, pochwalił ie, i żeby nigdy nie był oddalił się od dworu, gdyby niebył poznał, ze kardynał *Beton* chciał go się pozbyć. Z Szkocyi uszedł do Anglii, z tamtąd do Francyi, gdzie nauczał w Bordeaux i w Paryżu. Udał się potym R. 1547. do Portugalii z *Andrzeiem Govea*, ktory mu wyrobił urząd w akademii Koimbryiskiey. Po śmierci tego uczonego człowieka, nieprzyiaciele Szkotskiego wierszopisa, oskarżyli go o bezbożność, i osadzili go w klasztorze, aby się tam uczył artykułow wiary. *Buchanan* uwolniony z tego więzienia powrocił do Paryża, gdzie był nauczycielem syna marszałka *de Brissac*. W pięć lat potym udał się do Szkocyi. Zlecono mu wychowanie *Jakuba VI.* publicznie wyznawał religią mniemaną reformowaną, chociaż żadney niemiał. Umarł w tey oboiętności w Edymburgu R. 1582. Miał umysł gorący, czynny, niestateczny, i niepodległy. Zycie iego było wichrem; biegał od kraiu do kraiu, a w żadnym nieznalazł szczęścia. Naylepsze dzieła iego są: I. *Paraphrasis Poetica Psalmorum* wierszem Łacińskim, wzięte tak dla piękności ięzyka, iako też dla wiersza i rozmaitości myśli; ale długie peryody osłabiaią i nietłomaczą dobrze wybitność i moc oryginału. Styl iego niezawsze rowny, a *Bourbon* zapewne tylko piękności tego tłomaczenia miał przed oczami, niezważaiąc na przysady, gdy ie przenosił nad arcy-biskupstwo Paryzkie: ułożył ie, w więzieniu swoim w Portugalii. II. Cztery tragedye *Medea*, *Alceста*, tłomaczone z *Euripidesa*, dosyć dobrze co do ięzyka; *Jephte* i S. *Jan Chrzciciel* swoiey własney roboty, nie tak dobre. Niezachował w nich przepisow; a w stylu znayduie się więcey pozałości komiczney, niż wygorowania tragedyi. III. *Rymopismo o Sferze* w V. księgach, umieszczone między dobre dzieła dydaktyczne, aczkolwiek w wielu mieyscach zaniedbane. IV. *Ody* niektore warte *Horacyusza*, niektore zaś powszydziliby i ostatniego rymopisa. *Epigrammata* bez soli, *Satyry* między ktoremi nayznacznieysze: *Franciscanus* i *Fratres Fraterrimi*, pisma dowcipne, ale pełne zapalczywości przeciwko zakonom i kościołowi Rzymskiemu; *Elzewir* zebrał R. 1628. wszystkie dzieła poetyczne *Buchanona*. Ta edycya in 24to. iest arcy wyborna. Między pismami iego prozą, znakomite są: *Historia Scotiæ* w 12. księgach, pisana stylem gładkim i wybornym, ale często przepłatana wyrazami przepisanemi z *Titusa*, *Liwiusza*. Uwagi iego są pospolite, częste cytacye nudne, a opisania kraiow iego, nadto rozwlekłe. Uczciwi ludzie czynią mu zarzut, że wywarł złość swoią przeciwko *Maryi Stuart* swoiey dobrodzice, aby podchlebić *Elżbiecie*. *Buchanan* palił kadzidło *Maryi* gdy była na tronie, a szarpał ią niegodziwie, będącą w nieszczęściu. Ludzie rozumni, ziakieykolwiek bądź strony, pogardzali nim z przyczyny paszkwilu, ktory wydał pod tytułem. *De Maria Regina Scotorum totaque ejus contra Regem conspiratione*. Zbior dzieł innych iego, zawiera w sobie pisma, nie lepsze od tego. Można widzieć edycyą w 2. T. in fol. ktora wyszła w Edymburgu R. 1715. i w Leydzie R. 1725. 2. T. in 4to.

BUCHE, (Henryk Michał) szewc w xięstwie Luxemburskim, umarł R. 1666. fundował zgromadzenie *Braci szewcow* i *Braci krawcow*. Są to rzemieślnicy żyiący po chrześciańsku wspołeczności, pracuiąc razem, a zbywaiące z zarobku pieniądze na potrzeby swoie, rozdaiąc między ubogie. *Renti* szlachcic Normandczyk, i *Coquerel* doktor Sorbonny, ułożyli im ustawy, ktore do tych czas zachowuią.

BUCHNER, (August) narodził się w Drezznie R. 1591. Oyciec iego *Paweł* był inżenierem w woysku Hiszpańskim, a potym osiadłszy w Drezznie dozorcą artylleryi i budowli xiążęcia elektora Saskiego. Syn iego ucząc się pod *Taubmanem* i *Rodenburgiem*, znacznie postąpił w pięknych wiadomościach. Krolowa *Krystyna* chciała go do siebie przyciągnąć, ale on niechcąc się oddalać z kraiu swego podziękował tey krolowey; umarł w Wittembergu, gdzie nauczał poezyi i retoryki R. 1661. Zostawił rożne pisma: kommentarze na *Tacita*, *Barklaiusa: Icon animorum*, na *Prudentyusza* Hymn *de Christi Natali* &c. w Drezznie 1680. in 8vo. *Additiones ad Basilii Fabri Thesaurum*, *Epistolæ Plinii cum notis*; *De exercitatione stylı, de commutata ratione dicendi* Wittemberg 1665. Lipsk 1680. in 12. *Orationes funebres & panegyricæ* 3. T. w Frankforcie 1695. in 8vo. *Epigrammata & orationes* w Lipsku 1689. in 8vo. *Epistolæ* 2. T. w Drezznie 1679. -- 1680. in 8vo. *Poemata* w Lipsku R. 1604. in 8vo. *Anleitung zur Deutschen Poesie*. Jena 1663. Wittemberg 1695. in 12mo. Wydał także komedye *Plautego* w Wittembergu 1652 in 12. &c.

BUCHOLZ, (Jan) karcerz rozsiewał błędy *Hussa* na rozkaz *Bogusława VI.* xcia Pomorskiego publicznie w tym mieście spalony.

BUCHOLTZER, (Abraham) pasterz w Freystadt w Szląsku, rodem z Schonau w Saxonii Roku 1529. Umarł R. 1584. wsławił się swoiemi chronologicznemi pismami. Wcale nielubił teologicznych sprzeczek, a gdy go przyiaciele pytali się czymby czas zbywaiący trawił? odpowiedział: *Desii Disputare Cœpi Supputare*. Dzieła ktore zostawił są: I. *Isagoge chronologica ab initio mundi ad exitium Israelitarum in Babylone* Görlitz

1584. in fol. 1594. in 8vo. II. *Index Chronologicus utriusque Teſtamenti* w Görlitz 1580. 1599. in 8vo. w Bazylei in fol. R. 1611. w Frankforcie 1612. in 8vo. częſtokroć przedrukowane, i kończone przez ſynow iego, przy pomocy ſławnego *Sultera*. III. *Iſagoge Chronologica de annorum ſerie in ſacris Bibliis* Görlitz 1580. in fol. IV. *Cathalogus Conſulum Romanorum* Görlitz 1590. in 4to. *De Conſolatione Cumbentium; De idea boni Paſtoris* &c.

BUCKELDIUS, czyli Bucklin, (Wilhelm) rodem z Walder, umarł w Bierwliet R. 1449. Hollenderczykowie wyſtawili mu grobowiec, zawdzięczaiąc mu za wynalazek ſpoſobu ſolenia i pakowania śledzi, ktory odkrył R. 1416. *Karol V.* przybywſzy do Hollandyi, odwiedził mieyſce pamiątce tego człowieka poświęcone, razem z ſioſtrą ſwoią krolową Węgierſką, i iak piſzą, kazał ſobie podać śledzia, ktorego na pamiątkę ziadł.

BUCKERIDGE, (John) z Wiltshire, kaznodzieia nadworny krola Angielſkiego *Jakuba I.* a potym R. 1611. biſkup w Roſzeſter, a R. 1628. w Ely, umarł R. 1631. Wydał: *De Poteſtate Papæ in temporalibus libri II. in quibus reſpondetur auctoribus, ſcripturis, rationibus exemplis contra Barclaium altatis* w Londynie 1611. II. *A Diſcourſe concerning Kneeling at the Communion; Some Sermons* &c.

I. BUCKINGHAM, (Jerzy *de Villiers* xiążę de) pochodzący z ſtarey familii Normandſkiey z ktorey ieden, udał ſię do Anglii R. 1066. z xciem Wilhelmem, narodził ſię w Londynie R. 1592. Był to ieden z panow naypięknieyſzych, nayprożnieyſzych, naygrzeczniey-ſzych i naywſpanialſzych w owym czaſie. Przymioty iego i przyiemności uięły ſerca krolow Angielſkich. *Jakub I.* wyſłał go do Hiſzpanii dla umowienia małżeńſtwa *Infanty* z xiążęciem de *Galles*; ale wpadłſzy w podeyźrzenie iakoby utrzymywał miłoſtkę z xiężną *Olivares*, żoną pierwſzego miniſtra, muſiał ſię oddalić, nic nieſprawiwſzy. R. 1625. przybył do Francyi, dla zaprowadzenia do Anglii krolewny *Henrietti*, ktorą uiednał dla *Karolu I.* a niemogąc wzbudzić miłość w *Annie* z Auſtryi, ſprawił, że wypowiedziano woynę Francyi, tak iak dawniey Hiſzpanii. *Jakub I.* umarł tego ſamego roku, a *Buckingham* utrzymał ſię w tym ſamym ſtopniu łaſki, u naſtępcy, i tęż ſamą miał nad umyſłem iego zwierzchność. Obdarzył go był *Jakub I.* honorami i godnościami w R. 1618. Został kawalerem podwiązkowym, Hrabią i margrabią de *Buckingham*, wielkim pieczętarzem, wielkim podſkarbim, admirałem Angielſkim, Szkockim i Hibernii, cała potęga morſka Anglii była pod iego władzą. R. 1627. przybył na pomoc Roſzelli, oblężonemu miaſtu przez kardynała *Richelieu*, maiąc ſto okrętow przewozowych, ale porażony przez *Tetras* przy wyſpie Rè, i przymuſzony przez *Schomberga*, do odſtąpienia od twierdzy *St. Martin*, muſiał nazad powrocić ſtraciwſzy blizko połowę woyſka. W rok potym wyſłał inną flottę, ktora powrocila nic nieſprawiwſzy. Przypiſuią to niepomyślne powodzenie billetowi, ktore krolowa Francuzka z namowy kardynała piſała do *Buckinghama*. Miniſter ten zabity zdradą tegoż ſamego R. 1728. nienawidzony od Anglikow, wzgardzony od Francuzow. *patrz* Felton, Nro. II.

II. BUCKINGHAM, (Jerzy de *Villiers* xiążę de) narodził ſię w Londynie R. 1627. umarł roku

1687. odprawiwſzy w poſelſtwo w Francyi. Między dziełami iego, nayznakomitſze komedya pod tytułem: *Repetycya*, w ktorey ośmieſza poetow tragicznych ſwego czaſu, a w ſzczegulności *Drydena*, ktory mu oddał za ſwoie. Znayduie ſię w zbiorze *Dziel* iego w Londynie R. 1715. 2. T. in 8vo.

III. BUCKINGHAM, (Jan Scheffield xiążę de) *patrz* Sheffield.

BUCKLIN, *patrz* Fage i Buckeldius.

BUCY, (Szymon de) pierwſzy, ktory noſił na ſobie tytuł pierwſzego prezydenta parlamentu Paryzkiego, z ukazu *Filippa de Valois* R. 1344.. Użyty do zawarcia traktatu w Bretigni, umarł R. 1368.

BUDÆUS, (Wilhelm) *patrz* Budé.

I. BUDDÆUS, (Jan-Franciſzek) rodem z Anklamu w Pomeranii R. 1667. nauczał Greckiego i Łacińſkiego ięzyka w Koburku; obyczayności i polityki w Halli; nakoniec w Jenie teologii, gdzie umarł R. 1705. wielki nacisk uczyniw. miał do ſiebie, w tłomaczeniu ſwoim był iaſny, metodyczny, nieciierpiąc ſzkolney gadaniny. Zaſadzić iakie *Dogma*, zwięźle odpowiedzieć na zarzuty; wyrazić hiſtoryą zdań w ſprzeczce będących: takowy zachował porządek w lekcyach ſwoich. Mimo wielkich prac profeſſoryi, umiał ſobie tyle oſzczędzić czaſu, że mogł utrzymywać obſzerne i ciągle korreſpondencye z uczonemi zagranicznemi, co dwie niedzieli mieć kazanie, i piſać rozmaite dzieła. Zoſtawił między innemi: I. *Elementa Philoſophiæ Practicæ & inſtrumentalis, & theoreticæ* 3. T. in 8vo. i torych większa część profeſſorow ſzkoł Niemieckich akatolickich, używała w dawaniu lekcyow ſwoich. II. *Theologia* niemniey wziętą od lutrow w 2. T. in 4to. III. Wielki *Dykcyonarz hiſtoryczny Niemiecki* kilkakroć przedrukowany w Lipſku w Bazylei w 2. T. in fol. IV. *Tractatus de Atheiſmo & Superſtitione* R. 1717. in 8vo. ktorego ieſt tłomaczenie Francuzkie w Amſterdamie roku 1740. in 8vo. V. Rożne inne dzieła, na *Piſmo S. Miſcellanea Sacra* 3. T. in 4to. *Hiſtoria Eccleſiaſtica veteris teſtamenti* R. 1718. 3. T. in 4to. &c: i innych bardzo wiele dzieł.

II. BUDDÆUS, (Auguſtyn) pierwſzy lekarz krola Pruſkiego i konſyliarz nadworny, profeſſor anatomii w Berlinie i towarzyſz akademii tego miaſta. Umarł R. 1753 maiąc lat 58, zoſtawił wiele dyſſertacyow i obſerwacyow anatomicznych, ktore ſię znayduią w dziele: *Miſcellanea Berolinenſia.*

BUDÆUS czyli Budé, (Wilhelm) narodził ſię w Paryżu roku 1467. Oyciec iego był ſekretarzem krolewſkim, z dzieciństwa ſwego, wcale niepokazywał ochoty do nauk, poźno dopiero ią powziął, ale tak nagle w nich poſtąpił, że ſprawił niezmierne wſzyſtkich zadziwienie. Języki Grecki i Łaciński, z tą ſamą co oyczyſty mowił łatwością. Wkrotce ſtał ſię wyrocznią uczonych. Traktat iego *de Aſſe* w Paryżu R. 1516. 1524. 1541. 1544. 1548 in folio w Wenecyi 1522. in 4to. w Kolonii 1528. in 8vo. i w innych wielu mieyſcach przedrukowany, narobił mu ſławy i zazdrości. Traktat ten o dawney monecie, okazuie wiadomość autora ſtarożytności nayciemnieyſzey. *Erazmus* nazwał go od tego czaſu *Dziwem Francyi*: *Franciſzek I.* krol Francuzki wſkrzeſiciel nauk, poznał wartość tego męża, zaſzczycił go ſwoią poufałością, uczynił go referendarzem, i wyprawił go w do-

ſtoieńſtwie W. poſła do *Leona X.* Krol ten mimo przywar, prawdziwie wielki, nakłoniony od *Budeuſza* i *du Bellay*, fundował kollegium krolewſkie. *Budeus* umarł R. 1540. maiąc lat 73. Rozkazawſzy aby go bez okazałości pochowano Ta proſtota pogrzebu iego dała okazyą maiącym falſzywą gorliwość do myślenia, że ſprzyiał nowym błędom, pogardzaiącym obrządkami kościelnemi. Ten uczony człowiek łączył do literatury, przymioty chrześcianina, obywatela i przyiaciela. Zona iego pomagała mu w naukach, ſzukaiąc mu mieyſca w kſięgach, niezaniedbuiąc domowych ſpraw. Dnia pewnego dano znać *Budeuſzowi* pracuiącemu w gabinecie, że ogień zaymował dom iego: *Powiedzcie*, rzecze, *moiey żonie, wſzakże wiecie, że ſię nie mieſzam w ſprawy goſpodarſkie.... Jakub de St. Marthe* miał mowę pogrzebową, a *Ludwik le Roy* piſał *Życie* iego. Dzieła iego zebrano w Bazylei R. 1557. w 4. T. in fol. z długą przedmową *Alituſa Secunda Curiona*. Ten zbior zawiera w ſobie *Tłomaczenie* niektorych traktatow *Plutarcha*; *Uwagi* na *Pandekta*; *Kommentarze* na ięzyk Grecki, druk: oſobno w Paryżu 1548. in fol. *De ſtudio literarum recte inſtituendo ad Franciſcum I. regem*, w Paryżu 1532. in 4to. w Bazylei 1533. i inne piſma. Styl tych piſm nie gładki i twardy. Zdaie ſię że autor z umyſłu zebrał ſłowa nayoſobliwſze ięzyka Łacińſkiego, aby ſię uczynił niezrozumiałym, iednakże ma doſyć mocy i wybitności.

BUEDAS, brachman czyli filozof Indyiſki, żył drugiego wieku. Uczył ſię u Grekow filozofii, i chwycił ſię zdania *Empedokleſa*, o dwoiakim początku. Naśladownicy iego rozumieią, że ſię z dziewicy narodził, czego im nikt nie zaprzecza.

BUEIL, (Jan du) konſyliarz i ſzambelan krola Francuzkiego i xiążęcia *d'Anjou*, był dziedzicem deMontreſor i wielu innych mieyſc, pochodził z familii dawney i ſzlachetney. Uczynił ſię znakomitym męztwem ſwoim, i zginął na potyczce pod Arincourt R. 1415. *Jan du Bueil*, ſyn iego, admirał Francuzki i hrabia *de Samerie*, nazwany *Biczem Anglikow*.

BUEIL, *patrz* RACAN.

BUFFARD, (Gabriel Karol) ſławny kanoniſta, kanonik w Bayeux, narodził ſię R. 1683. w Freſne, bliſko Conde-ſur-Noireau. Nauczaiąc teologii przez długi czas w akademii Kaeńſkiey, muſiał opuścić katedrę, dla mniemań ſwoich przeciwnych Bulli *Unigenitus*. Uſtronił ſię do Paryża, gdzie umarł 7. Grudnia R. 1763. Ten uczony prałat, dla obſzernych wiadomości, ktore miał w prawie kanonicznym, miany był za wyrocznią owych czaſow, w tym rodzaiu nauki. Zoſtawił I. *Defenſe de la fameuſe déclaration faite par le Clergé*, tłomaczona z dzieła Łacińſkiego X. *Boſſueta*. II. *Eſſaye d'une diſſertation ou l'on fait voir l'inutilité des nouveaux formulaires*. *Patrz* pochwałę iego przez X. *Gouſet*.

BUFFET, (Małgorzata) dama Paryzka, wſławiła ſię dziełem ſwoim: *Les éloges des femmes ſçavantes, tant anciennes que modernes*, iako też i przez inne, *Obſervation ſur la langue Franſoiſe*. Nauczała oſoby płci ſwoiey, dobrze mowić i piſać poprawnie.

BUFFIER, (Klaudyuſz) narodził ſię w Polſzcze z rodzicow Francuzkich R. 1661. zoſtał Jezuitą R. 1679. Odbywſzy podroż ſwoią do Rzymu, oſiadł w Francyi w ſtołecznym mieście. Umarł w kollegium Paryzkim R. 1737. Zoſtawił wielką liczbę piſm. Naycelnieyſze zebrane w dziele iego: *Cours des ſciences par des principes nouveaux & ſimples, pour former le langage l'eſprit & le cœur*, R. 1732. in fol. Zbior ten zawiera w ſobie *Grammatykę* Francuzką podług nowego planu, ktorą potym zagaſiła grammatyka *Reſtaut*, ktory z niey wiele wybrał; *Traktat filozoficzny i praktyczny wymowy*, w ktorym ſię znayduią metafizyka, iako też i przepiſy; *Poezya* ale ta ieduoſtayna zimna i mdła okazuie iż można rozumować o poezyi nie będąc zagrzanym ogniem poetow; *Początki Metafizyki; Examen przeſądow; Traktat iego o ſpołeczeńſtwie cywilnym; Wyklad dowodow religii*, i inne piſma, przepłatane uwagami czaſem dobremi, czaſem oſobliwemi. Oprocz tych zoſtawił ieſzcze: I. *Hiſtoryą o początkach krolеſtwa Neapolitańſkiego i Sycyliyſkiego*, in 12mo. Dzieło to wzięte ponieważ niemaſz lepſzego. II. *Pratique de la memoire artificielle pour apprendre la Chronologie & l'hiſtoire univerſelle*, w 2. T. in 12mo. Dzieło w ktorym materya mało co zgłębiona, i na niewiele ſię zda. Autor zebrał w wierſzach technicznych, nayglowniey-ſze przygody i imiona wielkich panow. III. *Géographie univerſelle*, in 12mo. w takichże wierſzach, z mappami bardzo niedokładnemi, i właśnie odpowiadaiącemi tey kſiążce powierzchowney i zaniedbaney, aczkolwiek mocno wziętey. Spoſob nauczania w tym dziele i w poprzedzaiącym, ieſt dowcipny i ułatwia naukę hiſtoryi i geografii; ale wypracowanie tego dzieła mogłoby bydź lepſze. Napiſał także niektore *Poezye*: *La priſe du Mons*; *Le dégât du Parnaſſe*; *Les Abeilles*, &c. Styl *Buffiera* w wierſzach i w prozie, ma więcey łatwości niż wyboru. Był to człowiek pracowity i cnotliwy... *patrz* ORSI.

BUGATUS, (Kaſper) Dominikan z Medyolanu, wſtąpił do zakonu R. 1601. Słynął XVI. wieku, wydał rozmaite piſma, naycelnieyſze ſą: *Hiſtoria univerſale; Hiſtoria e origine delle terra di Meda; I fatti della cita di Milano, entorno alla peſte de gli Anni* 1576. i 1577. *L'aggiunta della hiſtoria univerſale delle caſe di Milano; Cronica del convento di St. Euſtergio di Milano* &c.

BUGENHAGEN, (Jan) predykant Proteſtantſki, rodem z Wollin z Pomeranii R 1485. Nayprzod kapłan i przeciwnik *Lutra*, a potym iego ſtronnik i Miſſyonarz. Rozniewał ſwoie błędy po większey części Niemczech. Umarł R. 1558. w Wittembergu. Zoſtawił *Kommentarze* na piſmo święte, gdzie ſię pokazuie erudycya iego miſtrza, ale bez tey popędliwości, ktora ſię w wſzyſtkich prawie piſmach *Lutra* wydaie. Nayznakomitſze piſmo iego *Hiſtoria Pomeraniæ*, R. 1728. in 4to. *De conjugio Epiſcoporum & Diaconorum* 1525. *De pædobaptiſmo contra Anabaptiſtas; De migrationibus Gentium, in occidentem* &c. &c.

BUGNYON, (Filibert) narodził ſię w Macon, rzecznik Lugduńſki, umarł około R. 1590. Wydał niektore *Rymopiſma* i dzieło *Leges abrogatæ*, ktorego nayleppſza edycya Bruxelſka, R. 1702. in fol. przedruk. R. 1717. *Votum Gallorum ſuper reditum Henrici III ex Polonia*, w Lugdunie 1574. in in 8vo. *De pace & fructibus ejus*, ibid. 1577. in 8vo.

BUHASON, krol Fetzu, z pokolenia *Oataſow*. Gdy ſzerif *Mahomet* zabrał w niewolą krola *Oataſa*, *Buhaſon* oſadził na tronie ſyna iego *Muleia*, ktory go roku 1548. uczynił wielkim wezyrem. Po nieiakim czaſie ſzerif *Mahomet* dobył Fetzu i kazał krola udusić. Dowiedziawſzy ſię o tym *Buhaſon*,

udał się do Hiszpanii, a potym do Niemiec do Auszpurga, dla proszenia o posiłki *Karola V.* ale gdy ten ważnemi był zatrudniony sprawami, musiał się ten Affrykańczyk udać do *Jana* króla Portugalskiego, ktory mu R. 1553. dał flottę i ludzi. Za pomocą tych posiłkow przybył do brzegow Affrykańskich, gdzie *Saib-Racı* dey Algierski, uderzył na Chrześciany i zniosł ich woysko, *Buhasona*, zgrudziwszy go że wprowadzał na te brzegi Chrześcianow, skutecznie posiłkował. *Buhason* mimo zdrady Algierczyka, ktory widząc mały dla siebie pożytek, z tey okoliczności chciał mu szkodzić, obrany od ludu na krolestwo Fetzu. Zginął R. 1557. na potyczce, ktorą ztoczył z szerifem *Mahomet*

BUHAHYLYHA, Arabczyk, słynął za czasow *Karola I.* wydał *Tacuin* w ktorym całą wiadomość lekarską zawarł. *Farragus* żyd, przełożył to dzieło na język Łaciński, w Strasburgu roku 1532 in fol.

BUINAM, *patrz* Buonam.

BUISSON, (du) *patrz* Vrae.

BUISTER, (Filip) snycerz w Bruxellach, ozdobił Francyą rożnemi dziełami, około XVII. wieku; iako to *Grobowcem* kardynała *de la Rochefaucault*, ktory zdobi kościoł S. Genewefy i innemi sztukami znayduiącemi się w Zwierzeńcu Wersalskim.

BULARCHUS, malarz z Lydyi, tak był sławny, że krol *Candaules*, ktory żył za czasow *Romulusa*, to iest na 700 lat przed Chrystusem, za namalowany przez niego obraz, tyle dał złota, ile sam ważył.

BULIS, *patrz* Egyptus.

BULL, (Jerzy) rodem z Wels z Sommerset R. 1634. umarł roku 1710. biskupem w St: Dawid, z sławą głębokiego teologa. Bronił wiarę zboru Niceyskiego, o bostwie J. C. pismami oycow, ktorzy żyli przed tym zborem. Okazał przeciwko Arianom i Socinianom, że od początku Chrześciaństwa, aż do iego czasow, iedna tylko w kościele Bożym była wiara i iedno zdanie. Naygłownieysze dzieło iego iest pod tytułem: *Defensio fidei Nicenæ*, &c., w Oxfordzie in 4to. 1685. R. 1694. wydał inne dzieła pod tyt: *Judicium Ecclesiæ Catholicæ triorum priorum saeculorum* &c. To szacowne dzieło posłał *Nelson* wielkiemu *Bossuetowi*. Prałat ten pisał do *Nelsona* list, dla pokazania go *Bullowi*, w ktorym mu dziękuie w wyrazach bardzo podchlebnych, imieniem duchowieństwa Francuzkiego, za te przysługi, ktore dzieło iego uczyniło kościołowi i wierze. Trzecie pismo *Bulla*, na tę wielkiey wagi materyą, iest pod tyt: *Apostolica & primitiva traditio*, &c. Wszystkie iego Łacińskie dzieła zebrane przez J. E. *Grabe*, wyszły w Londynie R. 1703. in fol. Ten uczony przydał w końcu każdego rozdziału wiele mieysc z oycow świętych, ktore *Bull* poopuszczał. Znayduie się także w tym dziele *Harmonia Apostolica*, w ktorym autor okazuie zgodność *S. Jakuba z S. Pawłem*, względem wiary i dobrych uczynkow. Zostawił i w Angielskim języku rożne pisma, iako to, kazania i niektore uczone traktaty; pod tyt: *Some important points of primitive Christianity*, R. 1713. w o. T. in 8vo. *Vindication of the church of England*, w Londynie in 8vo. 1720. Niektore iego pisma, iako to *Traktat o pozyturze, w ktorey w starych kościołach kommunią przymowano*, zaginęły Wydano R. 1713. *Życie* iego przez *Roberta Nelson*, in 8vo. i *Kazanie* w 3. T. in 8vo.

BULLON, *patrz* Boulon.

BULLIER, *patrz* Boullier.

BULLET, (Jan Chrzciciel)

umarł w Bezanson maiąc lat 76. R. 1775. Był dziekanem akademii miasta tego, i professorem teologii od R. 1728. Obszerną pamięcią swoią wszystko ogarniał, i aczkolwiek zanurzony w naukach przytrudnych, był charakteru łagodnego, i przystępu łatwego. Pisma iego są dwoiakiego rodzaiu: Jedne w materyi wiary, a drugie zawieraią w sobie badania erudycyi. Są gruntowne i dokładne. Z tych nayznaczniey sze: I. *Histoire de l'établissement du Christianisme*, wyięte z samych autorow Zydowskich i Chrześciańskich, R. 1764. in 4to. II. *L'existence de Dieu demontrée par la nature*, 2. Tom. in 8vo. III. *Reponses aux difficultés des Incredules contre divers endroits des livres Saints*, 3. T. in 12mo. Te trzy pisma są wielce szacowane. W ostatnim osobliwie, zaniszcza mniemane kontradykcye, ktore tak nazwani filozofowie, rozumieli znaleść w piśmie S. IV. *De Apostolica Ecclesiæ Gallicanæ origine*, 1752. in 12mo. V. *Mémoires sur la langue Celtique*, 1754. do 1759. 3. T. in fol. VI. *Recherches historiques sur les cartes à jouer*, R. 1757. in 8vo. VI. *Dissertation sur l'histoire de France*, 1759. in 8vo. Był towarzyszem akademiow Bezanskiey, Lugduńskiey i Dizońskiey, i korrespondentem akademii napisow.

BULLINGER, (Henryk) narodził się R. 1504. w Bremgarten, chciał wstąpić do Kartuzow. Ale czytaiąc *Melanchtona*, odmienił zamysł, i został Zwinglianinem, nauczał w Zurychu, wchodził w sprzeczki wszczęte w kościele z okoliczności nowych mniemań, i umarł R. 1575. maiąc lat 71. Zostawił blisko 80. *Traktatow* w materyach teologicznych. Miał ie wydać w 10. Tom. in fol. Styl iego prosty i dobrze podsycony mieyscami z pisma S. i OO. SS. Aczkolwiek nie był przykry w swoich sprzeczkach i okazywał wiele umiarkowania, w postępkach i pismach, iednakże był napoiony niektoremi przesądami sekty swoiey. W swoiey przedmowie na *Apocalypsin* mowi, że nie będzie innego *Anti-Chrystu*, oprocz papieża, i że *S. Jan* chcąc oddać ukłon aniołowi, rozumiał że się dopuści bałwochwalstwa.

BULLION, (Klaudyusz de) superintendent dochodow R. 1632. prezydent parlamentu Paryzkiego R. 1636. umarł na apoplexyą R. 1640. Używany był w rożnych negocyacyach i sprawach ważnych. Uchodził za nayleplszego ministra swego wieku, i za człowieka nayhoynieysze go. Gdy w R. 1640. kazał wybić pierwsze ludory, ktore się pokazały w Francyi, dał obiad pięciu panom poufałym sobie; na wety kazał dać trzy miedzice napełnione nowego bicia złotem. Mowił do nich, aby wzieli tyle, ile im się podoba. Każdy się rzucił z chciwością do tego nowego owocu, napełnili swoie kieszenie, i nie czekaiąc karety poszli do siebie z tą zdobyczą.

I. BULTEAU, (Ludwik) rodem z Rotomagu R. 1625. Był przez nieiaki czas na urzędzie sekretarza krolewskiego, a potym został bratem laikiem w zgromadzeniu S. Maura. Kończy ostatek dni swoich w opactwie St. Germain-des-Près, tyle się starał, aby się utaić, ile inni ażeby byli znanemi. Zostawił: I. *Essai de l'histoire Monastique de l'Orient*, 1680. in 8vo. Jest to obraz wierny życia zakonnego, iakie było w samych początkach ustanowienia swego. Opisuie ustawy, prawidła i życie samotnikow starożytności; i dowodzi że zgromadzenia i kapituły mnichow, są daleko dawnieysze, niż o nich rozumieią. II. *Abrégé de l'histoire de l'ordre de St. Be-*

noſt, 2. T. in 4to. 1694. Wyraża uſtanowienie i wzroſt ſtanu zakonnego na zachodzie, tak iak dawniey wyraził o wſchodzie. Ta dokładna hiſtorya i tyle ufzczegulniona, ile tylko potrzeba, nie daley iak do X. wieku doprowadzona. III. *Traduction des dialogues de St. Gregoire le Grand*, z przypiſkami roku 1689. in 12mo. *Bulteau* kſztalcił ſtyl ſwoy podług piſarzow w Port-Royal, a zatym muſiał bydź wyborny. Umarł R. 1693.

II. BULTEAU, (Karol) brat poprzedzaiącego, napiſał dzieł: *Traité de la preſſéance des Rois de France ſur les Rois d'Eſpagne*, w Paryżu R. 1674. in 4to. Tyle był biegły w rzeczach Swieckich, ile brat iego w duchownych. Umarł R. 1710. maiąc lat 84.

I. BUNEL, (Piotr) rodem z Tuluzu, nayprzod ſię bawił przy *Łazarzu Buyf*, wielkim poſle Francuzkim w Wenecyi, i przy *Jerzym de Selve*, biſkupie w Lavaur, ktory po tamtym naſtąpił na doſtoieńſtwo poſła. Nakoniec został nauczycielem ſynow prezydenta *du Faur*, z ktoremi poiechał do Włoch. Umarł w drodze w Turynie na malignę R. 1546. maiąc lat 47. *Bunel* był z liczby tych uczonych, ktorzy żadney nie maiąc namiętności, ani ambicyi, żyią ſpokoynie bawiąc ſię kſiążkami i przyiaciołmi. Zoſtawił *Liſty Łacińſkie* ciekawe i wybornym ſtylem piſane. Naylepſza edycya *Graverola*, in 8vo. R. 1687. z przypiſkami. Potpoſąże *Bunela* znayduie ſię na Ratuſzu Tuluzkim, między innemi mężami, ktorzy to miaſto zaſzczycili.

II. BUNEL, (Willhelm) profeſſor medycyny w Tuluzie. Wydał R. 1513. *Traktat o powietrzu*, in 4to... Był także i malarz ſławny tegoż ſamego imienia, ktory ſłynął za czaſow *Henryka IV.*

BUNON, (Robert) rodem z Chalons w Szampanii R. 1072. dentyſta Paryzki i krolewnow Francuzkich. Umarł w tey ſtolicy R. 1748. maiąc lat 46. Zoſtawił rożne dzieła uczone i ciekawe: I. *Diſſertation ſur un préjugé concernant les maux des dents qui ſurvennent aux femmes groſſes*, w Paryżu 1741. in 12mo. Uſiłuie zbiiać zdania tych, ktorzy rozumieią że niebeſpieczno wyrwać zęby kobietom ciężarnym i ktorą ſądzą że niebeſpieczniey ieſt wyrwać przednie zęby niż inne. II. *Eſſaye ſur les maladies des dents, ou on propoſe de leur procurer une bonne conformation de la plus tendre enfance*, w Paryżu 1743. in 12mo. III. *Recueil raiſonné d'experiences & démonſtrations faites à la Salpetrerie, & à St. Côme*, w Paryżu 1746. in 12mo.

BUONACORSI, czyli PERRIN DEL VAGA, narodził ſię w Toſkanii R. 1505. w uboſtwie. Od kozy brał pierwſzy pokarm. Talent iego do malarſtwa wydoſkonalił ſię w Rzymie, a potym w Florencyi. Gdy powrocił do Rzymu, *Juliuſz Romanus* i *Fattore* użyli go do wielkich robot, ktoremi zawiadywali po śmierci *Rafała*. *Buonacorſi* naśladował ſzczęśliwie tego oſtatniego malarza w wielu częściach tey ſztuki, ale go nie wyrownał, ani co do wynalazku ani co do wykonania. Celował w malowaniu tych wſzyſtkich ſztuk, ktore ſłużyły do dekoracyi, i w tey mierze przechodził dawnych. Deſſenie iego maią gładkość i wybitność. Ten artyſta zaczął malować świecę u biednego malarza, nim do tey przyſzedł doſkonałości. Malował podniebienie w ſali krolow, w Watykanie, gdy nagle umarł R. 1547.

BUONACORTI, (Filip) *patrz* CALLIMACHUS.

BUONAMICI, (Caſtruccio) rodem z Luki R. 1710. z uczciwey familii, udał ſię nayprzod do ſtanu duchownego. Po zakończonych naukach poſzedł do Rzymu, w nadziei zrobienia tam ſzczęścia. Poznał go kardynał de *Polignac* i po kilkuletnim iego mieſzkaniu w tym mieście, chciał go z ſobą zabrać do Francyi, ale *Buonamici* niechciał ſię w tę puſć podroż, a niemogąc doſtąpić ſpodziewanego ſzczęścia w ſtanie duchownym, udał ſię do woyſkowego i poſzedł w ſłużbę krola Sycyliiſkiego. Ta odmiana ſtanu, nie odmieniła w nim ſkłonności do nauk. Opiſał hiſtoryą woyny Velitri, w ktorey ſię znaydował między woyſkiem Auſtryackim i Neapolitańſkim roku 1744. Piſmo to drukowane roku 1746. in 4to pod tytułem: *De rebus ad Velitras geſtis Commentarius*, pozyſkało mu u krola Neapolitańſkiego penſyą i ſtopien kommiſſarza generalnego artilleryi. Ale nayznacznieyſze dzieło wydał R. 1750. i 1751. pod tytułem: *De Bello Italico Commentarii*, in 4to. w 3. T. Pierwſzy przypiſał krolowi Neapolitańſkiemu, II. xiążęciu Parmezańſkiemu, a III. ſenatowi Genueńſkiemu. Xiążę z Parmy nadgrodził mu za tę dedykacyą, nadaiąc autorowi, i potomſtwu iego tytuł hrabiego. Te dwie hiſtorye, w ktorych powieść ma bydź dokładna, tak iak Łacina ieſt wyborna, ſą mocno ſzacowane, i były kilka razy przedrukowane. Hrabia *Buonamici* wydał ieſzcze traktat *de Scientia militari*, ale ten nie wyſzedł na świat. Umarł R. 1761. w Luce, dokąd ſię był udał, dla nabycia zdrowia oyczyſtym powietrzem. Miał na chrzcie imiona *Piotr Jozef Maria*, ale wſzedłſzy w ſłużbę woyſkową, przyſzło mu na myśl przybrać ſobie nazwiſko *Caſtruccio* ſławne w dzieiach miaſta Luki.

BUONAMICO, (Łazarz) rodem z Baſſano, nauczał z powſzechną pochwałą XVI. wieku w Rzymie, w Bononii i w Padwie. Zoſtawił rożne dzieła, ktore były wzięte w ſwych początkach, między innemy *Poezye Łacińſkie*, in 8vo. w Wenecyi 1553.

BUONANI, *patrz* BONANNI.

BUONAROTI, *patrz* BONAROTA.

BUONFIGLI, (Onufry) rodem z Liwurny, z rodzicow pochodzących z Cagliari w Sardynii. Znaydował ſię w Krakowie, roku 1711, gdzie przez wiele lat ſprawował obowiązki lekarza. Zoſtał potym pierwſzym lekarzem *Auguſta II.* był nim ieſzcze roku 1718. Wydał: *De Plica Polonica* w Wrocławiu 1712. in 4to. w Krakowie 1720. in 4to.

BUONFIGLIO, (Jozef Konſtanty) autor Neapolitańſki, wſławił ſię między dzieiopiſami Włoſkiemi, dwiema dziełami w tym rodzaiu. Jedno zawiera w ſobie *Hiſtoryą dawną i teraznieyſzą Sycylii*, drukowane w Wenecyi roku 1664. w 2 T. in 4to. Drugie *Hiſtoryą Meſſyny* drukowaną także w Wenecy, 1606. in 4to.

BUPALE, Snycerz z wyſpy Chio, wyobraziwſzy wierſzopiſa *Hypponaxa*, pod poſtawą ſmeſzną, poeta ten napiſał na niego ſatyrę złoſliwą. *Bupalus* zamiaſt odpowiedzieć powieſił ſię. Ta powieść ieſt podług niektorych autorow, z ktoremi ſię *Pliniuſz* nie zgadza. Ten dzieiopis twierdzi, że po ſatyrze *Hypponaxa* ieſzcze wiele pięknych ſztuk, z pod iego wyſzło dłóta *Bupalus* ſłynął 540. lat przed Chryſtuſem.

BUPHAGUS, *Japeta* i *Tornay* ſyn, chciał gwałt uczynić *Dyannie*, ktora go ſtrzałami przeſzyła. Rzeka *Buphagus* od niego wzięła ſwoie nazwiſko.

BURBACH, *patrz* PURBACH.

BURBAN, *patrz* ECHEMBAUD.

BURBON, *patrz* Bourbon.

BURCHARD, biskup Wormski, nauczyciel *Konrada* zwanego *Scliczny*, umarł 1026. Zostawił *Zbior Kanonow* w XX. księgach drukowane 1549. in fol. ktore ułożył końcem nauczenia ludu dyecezyi swoiey. Nauczaiąc wprowadzał w błędy, gdy do pism autentycznych, wiele fałszywych przyłączył.

BURCHIELLO, poeta Włoski, bardziey znany pod tym imieniem a niżeli pod imienim *Dominico*, ktore prawdziwym iego było nazwiskiem. Niemogą się zgodzić względem oyczyzny iego, i czasu urodzenia. Mniemanie pospolite iest, iż się rodził w Florencyi około R. 1380. Czas śmierci iego iest pewnieyszy. Umarł w Rzymie R. 1448. Ten poeta był bałwierzem w Florencyi, a sklep iego mieyscem, gdzie się schodzili wszyscy uczeni miasta tego. Jego *Poezye* składaią się z sonnetow, często rozwięzłych, w rodzaiu żartobliwym i śmiesznym, ale tak dalece oryginalne, iż niektorzy rymopisowie po nim, starali się naśladować go pisząc wiersze *à la Burchielleſa*. Wszystkie iego pisma są ciemne i zawiłe. Niektorzy pisarze zawzięli się czynić na nie wykłady, między innemi pewny *le Donni*, ale kommentarz nie wiele iaśnieyszy od textu. Z tym wszystkim *Burchiello* ma mieysce znakomite między poetami Włoskiemi. Można mu zarzucić, że nie ze wszystkim szanował obyczaie; ale ta swywola tego wierszopisa bałwierza, wynikała z gustu powszechnego, ktory na ten czas panował. Naylepsze edycye rymopisow iego są, Florenska u *Juntes* R. 1552. i 1568. in 8vo. *Sonnety* iego naypierwszy raz wyszły w Wenecyi 1477. in 4to.

BURETTE, (Piotr Jan) lekarz akademii Paryzkiey, pensionarz akademii napisow, professor medycyny w kollegium krolewskim, narodził się w Paryżu roku 1665. Umiał ięzyki dawne, i wiele teraźnieyszych. *Pamiętniki Akademii* pięknych wiadomości, zawieraią w sobie wiele pism iego. Znayduią się tam *Dyssertacye o Tańcach*, *Igrzyskach*, *Potyczkach*, *Gonitwach*. Wydał dzieło: *Dialogue de Plutarque sur la muſique traduit avec des remarques* w Paryżu 1735. in 4to. dzieło rzadkie; znayduie się także w pamiętnikach akademii. (*Patrz* Pherecrates.) X. *Bougeant*, ktory się kochał w muzyce dla zabawy swoiey, pisał przeciwko dyssertacyom *Bureta*, w tey materyi pisanym. Akademik utrzymywał, że starzy znali koncert złożony z rożnych części. Sławny opat de *Châteauneuf* utrzymywał iego stronę, *Buret* wsparty powagą takiego męża, y *Plutarcha* pokonał przeciwnika swego. Bibliotekę miał złożoną z ksiąg wybranych; katalog iey wyszedł R. 1748 w 3. T. in 12mo. Przez długi czas pracował nad pismem. *Le Journal de Sçavans*.

BURGENSIS, czyli Bourgeois, (Ludwik) rodem z Blezyi około R. 1494. został pierwszym lekarzem *Franciszka I.* przyspieszył uwolnienie tego krola, gdy był w niewoli w Madrycie. *Bourgeois* namowił obrotnie *Karola V.* że powietrze kraiu tego będąc śmiertelne dla *Franciszka I.* nie można mu obiecywać życia. Cesarz boiąc się, ażeby nie utracił okupu, iak nayprędzey wszedł w ugodę z krolem: pod takiemi warunkami, ktorychby nie był przyiął bez tey sztuki lekarza iego. *Burgenſis* odebrał nadgrodę sprawiedliwą życzliwey wierności.

BURI, (Richard de) czyli *d'Augerville*, uczony Anglik, narodził się w końcu XIII. wieku, umarł R. 1349. Był nayprzod nauczycielem

uczycielem pana swego *Edwarda III.* a potym poufałym iego, używanym do rożnych spraw ważnych. Został wkrotce biskupem w Durham, kanclerzem, wielkim podskarbim, nakoniec pełnomocnikiem do zawarcia pokoiu z Francyą. Nauki znacznie się rozkrzewiły za iego staraniem. Chwytał się ich z nienasyconą chciwością, wyższą nad wszystkie przeszkody, ktore mu wiek iego zastawiał. Użył wielkich bogactw swoich do zebrania, nayliczniejszey, iaka tylko bydź mogła w Europie, biblioteki, do szukania pilnego rękopism autorow starych, i z nich dobrych czynienia wypisow. Sam nam donosi, o niewypowiedzianych swoich staraniach, i wielkich w tey mierze wydatkach, w dziele swoim: *o miłości i wyborze ksiąg*, drukowane pierwszy raz w Spirze R. 1483. a potym po rożnych mieyscach pod tytułem: *Philobiblion*. Sławny krytyk *Fabrycyusz* zaprzecza to dzieło *Buremu* a przyznaie ie Dominikanowi *Holxot*.

I. BURIDAN, (Jan) rodem z Betuny, rektor akademii Paryzkiey, zawołany dyalektyk, mniey się wsławił przez swoie *Kommentarze* na *Aristotelesa*, iako przez osobliwsze *Sophisma o ośle*. Wystawił to głupie bydlę rownie przyciśnione głodem, iak i pragnieniem, między miarą owsa i wiadrem wody, ktore rowną w zmyślach iego czyniły impressyą. Ten wielki człowiek zapytał się potym: *Co ten osioł czynić będzie?* Jeżeli ktory z drobnieyszych rozumow, chcąc rozstrząsać to pytanie, odpowiedział mu, *że osioł ten stanie nieruszaiąc się*, -- *Więc* wniosł zaraz *zdechnie od głodu i pragnienia między wodą i owsem*. Jeżeli mu kto inny odpowiadał: iż ten osioł przewielebny doktorze, nie będzie tak dalece osłem, aby chciał zdychać... *więc obroci się*, wnosił, *raczey w iednę niż w drugą stronę*, *Więc ten osioł ma liberum arbitrium*.. To zagadnienie zatrudniło wielkich ludzi owych czasow, a *osioł* wsławił się między iego uczniami. *Buridan* drogo przypłacił dyalektykę swoią, ponieważ należał do sekty *Nominalistow*, wycierpiał wielkie prześladowania od *Realistow*; że musiał uciec się do Niemczech XIV. wieku *Aventin*, ktory odpowiada te sprzeczki donosi, iz *Buridan* założył akademią Wiedeńską.

II. BURIDAN, (Jan Chrzciciel) rzecznik w Reims, umarł R. 1633. napisał rożne dzieła prawne, stosuiące się do zwyczaiow sądowych prowincyi iego.

BURLAMAQUI, (Jan Jakub) rodem z Luki, narodził się w Genewie R. 1694. Wiele przyniosł zaszczytu katedrze prawa miasta tego, posiadaiąc ią przez długi przeciąg czasu. Xiążę *Fryderyk* de Heſſencaſſel, uczeń iego, wziął go z sobą R. 1734. i trzymał go przez niejaki czas przy sobie. Powrociwszy do Genewy, został konsyliarzem stanu i umarł R. 1748. *Początki tego Prawa naturalnego i politycznego* wydane w Genewie R. 1754. in 4to. i w 3. T. in 12mo. dały mu znakomite mieysce w rzeczypospolitey literackiey. Pokładł w to dzieło, cokolwiek znalazł naylepszego w pismach *Puffendorfa*, *Grocyusza* i ich wykładacza *Barbeyraca*; iest to ciąg nieprzerwany myśli rzetelnych, interessuiących, obsitych, gładko wyłuszczonych, szczęśliwie powiązanych.

BURLEY, (Gualter) kapłan i Teolog Angielski, ktory był R. 1337. Zostawił kommentaryusze na *Aristotelesa*, wydane XV. wieku; i księgę pod tytułem: *De vita & moribus Philoſophorum*, ktore się znayduie przy dziele *Honoryusza de imagine mundi*. W Ko-

lonii R. 1472. edycya rzadka.

I. BURMAN, (Franciszek) rodem z Leydy R. 1628. był professorem teologii w Utrechcie. Za iego staraniem zakwitła akademia miasta tego, umarł R. 1679. Wydawszy I. *Cursus Theologicum*, w 2. T. in 4to. wzięty od okatolikow. II. *Mowy Akademiczne*. III. *Dyssertacyę na pismo S.* w Rotterdamie R. 1688. 2. T. in 4to. i wiele innych dzieł.

II. BURMAN, (Franciszek) syn poprzedzaiącego, rodem z Utrechtu, gdzie po oycu swoim nauczał Teologii. Naycelnieysze dzieła iego są: I. *Theologus sive de iis quæ ad verum & consummatum Theologum requiruntur*, in 4to. II. *De persecutione Dyocletiani*, in 4. III. Rożne *Dyssertacye* o rymotworstwie, in 4to. po Łacinie. Szczegulnie tylko był *Kompilatorem*.

III. BURMAN, (Piotr) brat poprzedzaiącego, professor wymowy i historyi w Utrechcie, a potym Greckiego ięzyka i polityki, umarł R. 1741. z sławą pracowitego literata, niestrudzonego komentatora. Wydał wiele dzieł autorow Łacińskich, przydaiąc do nich przypiski: iako to *Vell: - Paterculus*, *Quintiliana*, *Valerego Flaccusa*, *Virgiliusza*, *Ovidyusza*, *Swetona*, *Lukana*, &c. *Phedra*, i *Petrona* naybardziey szacowane. Ale text zanurzony w uwagach Wydał także traktat *o Taxach Rzymskich*, w Utrechcie R. 1694. in 8vo. *Dyssertacye*, *Mowy*, *Poezye Łacińskie*. Miał więcey nauki, niż dowcipu.

IV. BURMAN, (Jan) professor botaniki, i lekarz w Amsterdamie, wydał dwa dzieła botaniczne, ieden pod tytułem: *Rariorum Africanarum Plantarum Decades* X. w Amsterdamie R. 1738. i 1739. in 4to. z figurami; drugie *Thesaurus Zeylanicus*, tamże 1737. in 4to. z figurami. Dzieła te są mocno wzięte, i arcy-rządkie.

I. BURNET, (Gilbert) narodził się 18. Września R. 1643. w Edymburgu, oyciec iego, zatrudnił się kształceniem iego serca i rozumu. Po odbytych naukach, odprawił podrodzę do Hollandyi, Flandryi, odwiedzaiąc ludzi sławnych i uczonych. Zostawszy plebanem pewnego kościoła w R. 1665. sprawował się iako dobry pasterz, i oyciec ubogich. Na ten czas obrocił się zupełnie do nauki historyi. Będąc w Londynie R. 1673. dla otrzymania pozwolenia dania do druku, *Zycia Xiążąt de Hamilton*, krol *Karol II.* mianował go swoim kapłanem. W sześć lat potym wydał *Historyą o Reformacyi*, ktora mu pozyskała uroczyste podziękowanie, od dwoch izb parlamentu. Przy wstąpieniu na tron *Jakuba II. Burnet* będąc w podeyrzeniu u dworu, porzucił Anglią, przebiegł Włochy, Szwaycaryą, i Niemcy, przybył do Hollandyi, udał się z xiążęciem *d' Orange* do Anglii, i wiele się przyłożył, do pomyślnych iego powodzeń. *Burnet* staraiąc się dla pewnego z przyiaciół swoich o biskupstwo Salisburskie, sam nim został obdarzony R. 1689. Został potym nauczycielem xiążęcia *Glocester*, ale pod tą umową, ten na się przyiął obowiązek, żeby mu wolno było co rok pewny czas poświęcić, dozorowi dyecezyi swoiey. Umarł R. 1715. miawszy trzy żony. *Burnet* poważany w Anglii, iak *Bossuet* w Francyi, ale Szkot ten miał mniey rozumu niż Francuz. Jego zapalczywość przeciwko kościołowi Rzymskiemu, czyni plamę dziełom iego: iednakże mimo odrazy, ktorą pokazywał katolikom, wszelkich użył srzodkow do zachowania przy życiu lorda *Stafford* i innych katolikow, ani się niechciał zgodzić, na wyłączenie od tronu

xiążęcia *d' Torck*. Jeżeli błąd iaki popełnił, ten nie leży przypisać, zbyt gorącey gorliwości iego. Nawrocił hrabiego de *Rochester*, znanego przez łatwość w tłomaczeniu się, i rozum. Nie tylko go przekonał o prawdzie religii chrześciańskiey, ale nawet namowił go do wykonywania iey obowiązkow. Biskup ten zostawił wiele dzieł, historycznych, moralnych i kontrowersyinych. Te ktore dziś ieszcze są wzięte: I. *Pamiętniki służące do historyi Angielskiey pod Karolem II. i Jakubem II.* tłomaczone na Francuzkie. II. *Podroże przez Szwaycaryą i Włochy*, z uwagami, przetłomaczone na Francuzkie w dwoch tomach in 12mo. III. *The History of the Reformation of the Church of England* w Londynie, T I. R. 1679. 1681. T. II. 1683. T. III. 1715. in fol. przełożył ie na Francuzkię *Rosemond*, w Amsterdamie 1687. 4. T. in 12mo. Można wybaczyć *Burnetowi*, że się pomylił w tych trzech dziełach w datach, ale mu nie można nie mieć za złe, że opowiadał rzeczy z zawziętością. Wyszukiwał pilnie, coby mogło ośmieszyć, albo nienawiśnym uczynić, kościoł Rzymski, i iego obrządki: słowem teolog i kontrowersista często zatłumił dzieopisa i filozofa. Po śmierci iego, podług zlecenia, ktore dał testamentem synowi swemu, wyszło dzieło pod tytułem: *History of his own Time*, w Londynie 1724. in fol. z wydaniem dalszego ciągu zatrzymano się, podług woli autora zostawioney, ażby niektore osoby, o ktorych w tym pismie wzmianka powymierały. R. 1723. wyszło to dzieło w Hadze w Francuzkim i Hollenderskim ięzyku. *Johan Matheson* przełożył ie, co tylko wyszło, na Niemieckie i wydał w Frankforcie. W życiu *Richarda Steele* wydanym w Londynie R. 1731. Znayduią się dwie dyssertacye *Burneta* z rękopisma iego drukowane I. *A' Defense of polygamy, proving, that it is, not contrary to the Law of Nature of mariage, and thad aw expres prohibition, of it is no where to befound in scripture*, i II. *The Law fulness of divorce on account of sterility in Women, proving that defects sufficient Reason of separation.* Mąż ten do wielkich nauk łączył surowość obyczaiow, miłosierdzie; ubostwo wnim miało oyca, a duchowieństwo iego wyznania nauczyciela i przykład. Wiele zostawił fundacyi, co rok zaś za życya swego niemniey nigdy iako 500. funtow sterlingow (do 15000. Polskich zł:) między ubogie rozdawał. Ostro trzymał duchownych Angielskich w swoiey dyecezyi i przepisał im przykładny sposob życia.

II. BURNET, (Tomasz) rodem z Szkocyi, lekarz był dozorcą szpitala Sutton w Londynie. Umarł R. 1715. załowany od dobrych obywatelow i literatow. Zostawił wiele dzieł: I. *Thesaurus Medicinæ practicæ &c.* w Londynie 1673. in 4to. II. *Telluris theoria sacra*, R. 1681 in 4to. dobrze napisane, ale napełnione rzeczami niedowodnemi, i bardziey przyiemne. Twierdzi iż ziemia przed powodzią nie miała, ani dolin ani gor, ani morza, i chociaż trudno mu było dowieść tego zdania, on iednak z takim zaufaniem ie wyraża iak rzecz iaką niepotrzebuiącą iuż dowodu. II. *Archæologia Philosophica, seu Doctrina antiqua de rerum originibus*, in 4to. 1692. Dzieło tak niedowodne, iak i pierwsze; połączono ie roku 1699. w Amsterdamie in 4to. Ta edycya naybardziey wzięta tey księgi nayosobliwszey. Powieść *Moyżesza* podług zdania iego, iest tylko szczegulną przypowieścią, wąż, drzewo zakazane, są obrazy

(emblemata). Zbiiano te rozmaite zdania iego, do ktorych on się tym bardziey przywiązał. III. *De ſtatu mortuorum & reſurgentium*, R. 1726. in 8vo. przełożone na Francuzkie R. 1731. in 12. przez *Biona*, ktory był dawniey plebanem. *Burnet* utrzymuie, że ſprawiedliwi nieodbieraią nadgrody, ani bezbożni kary, po ich śmierci. Zdanie Millenaryuſzow tu się znowu okazuie nowemi wſparte dowodami. Sławny *Muratori* zbiiał ie w traktacie ſwoim pod tytułem: *de Paradiſo*. IV. *De fide & officiis Chriſtianorum*, R. 1727. in 8. w tym ſamym rodzaiu co poprzedzaiące: te dwie oſtatnie po śmierci iego wyſzły. V. Przypiſuią mu także traktat: *De providentia & poſſibilitate Phyſica Reſurrectionis*, tłomaczony na Francuzkie in 12.

I. BURRHUS, (Afranius) wodz ſtraży Pretoriańſkiey pod ceſarzami *Klaudiuſzem* i *Neronem*, ktorego był ochmiſtrzem. Był to mąż, ktory dla ſwoich oſtrych obyczaiow, byłby poſzczycił pierwſze wieki Rzymu. Oſkarzono go przed *Neronem*, iakoby śpiſek uczynił przeciwko niemu. Ten tyran niewdzięczny, zdawał się w początkach nieprzyimować takowe zaſkarzenia, ale po nieiakim czaſie ſprzykrzywſzy ſobie mieć w nim nauczyciela, ktorego nauki i przykłady zawſtydzały go, przyſpieſzył mu śmierci, iak się domyślaią trucizną. R. 62.

II. BURRHUS, (Antiſtius) świekier *Kommoda*, zgładzony na rozkaz tego ceſarza, za naleganiem *Cleandra*, ktorego łupieſtwa i zdzierwſtwa wydał R. 186.

BURTHON, (Wilhelm) rodem z Londynu R. 1609. z familii ubogiey. Wiadomość ktorą miał w ięzykach Greckim i wſchodnich, ratowała go w oſtatniey nędzy. Umarł R. 1657. maiąc lat 48. Zoſtawił dzieła uczone I. *Deſcript'on of Leiceſter ſhire With antiquity Armory*, w Londynie roku 1622. in fol. II. *Commentary ow Antoninus his Itinerary ſo far as it concerns Britain*, w Londynie 1658 in fol. III. *Leipſana linguæ Perſicæ, cum notis S. H. Seelen*, w Lubeku 1720. in 8vo. IV. *Græcæ linguæ Hiſtoria* Londini roku 1675. in 8vo.

BUS, (Ceſar de) rodem z Cavaillon R. 1544. przybył do Paryża z bratem ſwoim, ktory go wprowadził do dworu. Bawienie się w tym mieście zkaziło zupełnie iego obyczaie. Porzucił się zupełnie za powrotem ſwoim rozrywkom i uciechom, ale Pan Bog, ktory niechciał zguby iego, natchnął go duchem ſwoim. Spoſtrzegłſzy się wſtąpił do ſtanu duchownego, i zoſtał kanonikiem w Cavaillon. Na ten czas życie iego ſtało się wzorem dla innych wſpoł kanonikow. Chodził ode wſi do wſi, opowiadaiąc ſłowo Boże i zachęcaiąc grzeſznikow do pokuty. Tą gorliwością pociągnąwſzy do ſiebie wiele uczniow, zrobił towarzyſtwo, ktorego naycelnieyſzy obowiązek miał bydź, opowiadać naukę chrześciańſką. Zakon ten katechiſtow miał ſwoy początek w w Awignonie. Obrano fundatora generałem R. 1598. gdy uſtanowienie iego otrzymało pozwolenie *od Klemenſa VIII.* *Bus* zamiaſt wſzelkiey reguły, zalecił uczniom ſwoim ewangelią i kanony, i tylko niektore uſtawy tłomaczące ie przyłączył. Ten święty mąż ſtracił wzrok w 13. lub 14. lat przed śmiercią naſtąpioną R. 1607. Francya mu ieſzcze winna uſtanowienie Urſulinek, z ktorych zakon się potym po całey rozſzedł Europie. *Kaſſandra de Bus* ſynowica iego i *Franciſzka de Bremond* penitentka, były naypierwſzemi zakonnicami w tym zgromadzeniu, ktorego obowłązkiem było nauczać oſoby

płci ſwoiey. *Ceſar de Bus* zoſtawił niektore *Inſtrukcye Poufałe*, piſane w ſtylu bardzo proſtym, drukowane R. 1666. in 8vo. *Jakub de Beauvais* opiſał życie iego in 4to.

BUSSA, bogata niewiaſta w Apulii, opatrzyła wſzelką żywnością bez żadney opłaty, bliſko 10000. obywatelow Rzymſkich, ktorzy się z potyczki pod Cannami R. od założenia Rzymu 538. do Canuſium uciekli. Po ſkończoney woynie rada Rzymſka zawdzięczaiąc iey tę przyſługę, cześć iey znakomitę wyrządziła.

BUSBEQUIUS, (Augerius Giſſenius) czyli *Busbec* narodził się w Comines R. 1522. oyciec iego był znakomitego domu; co tylko mogło bydź nayſławnieyſzych uczonych w Paryżu, w Wenecyi, w Padwie, w Bolognii, ci wſzyſcy byli iego nauczycielami. Powrociwſzy do oyczyzny ſwoiey udał się do Anglii z wielkim poſłem *Ferdynanda* krola Rzymſkiego. Ceſarz wezwał go do Wiednia, i wyſłał go potym do Stambułu, w doſtoieńſtwie wielkiego poſła do *Solimana II.* Po ſześciu miesiącach, gdy powrocił, powtornie znowu wyprawiony bawił 7. lat w Carogrodzie, zawarłſzy traktat na lat 7. pokoiu. Po odbytym poſelſtwie mianowany ochmiſtrzem dzieci *Maximiliana II.* odprowadził ich ſioſtrę przeznaczoną *Karolowi IX.* do Francyi. Uczony ten mąż umarł w Normandyi, iadąc do Paryża roku 1592. Pamiątka iego długo była ſzacowna ludziom uczonym, ktorych był obrońcą, i dobrym obywatelem, ktorym przykład dawał. *Busbec* zebrał w podrożach ſwoich Tureckich rożne *Napiſy*, ktore przeſłał *Scaligerowi*, *Lipſiuſzowi* i *Gruterowi*. Onemu należy się wdzięczność za wynalezienie *Monumentum Ancyranum*, marmur dobyty w Ancyrze i wielce ſzacowany od uczonych. Bliſko 100. rękopiſmami Greckiemi, ktore zebrał w ſwoich podrożach, zbogacił bibliotekę ceſarſką, ktore dziś ieſzcze czynią iey nayznakomitſzą ozdobę. *Liſty* iego w okoliczności poſelſtwa do Turczech odbytego piſane pod tytułem: *Legatio Turcica* w Leydzie 1633. w 4. kſięgach przełożone na Francuzkie przez X. *de Foy* w 3. T. in 12mo. powinny bydź z uwagą czytane od oſob ſprawuiących publiczne urzędy. Powinny bydź brane co do ſtylu za wzor, od wſzyſtkich poſłow, ktorzy daią ſprawę panom ſwoim, z tego wſzyſtkiego, co się dzieie u tych dworow, do ktorych ſą wyſłanemi. Te liſty, ktore piſał będąc w Francyi do ceſarza *Rodolfa*, wyſtawuią obraz intereſſuiący panowania *Henryka III.* Wiele wyrażaią w krotkich ſłowach, nieopuſzczaiąc ani wielkich zamachow, ani drobnych zachodow. Opowiada rzeczy z taką proſtotą i gładkością, że zdaie się czytelnikowi, iakby na nię patrzał. Te *Liſty* wyſzły pod tytułem: *Epiſtolarum Legationis Gallicæ Lib. II.* przełożone na Francuzkie w Amſterdamie R. 1719. in 12mo, Dzieło iego *Conſilium de re militari contra Turcas inſtituenda* i *Podroże do Carogrodu i Amaſyi*, wiele mogą dać światła, ſprawuiącym urząd poſelſki u Porty. Połączono te dzieła z liſtami iego, w edycyi piſm iego wydaney przez *Elzewira* w Leydzie roku 1633. i w Amſterdamie R. 1660. in 24to. gdzie się znayduie *Liber de vera nobilitate*. Znayduie się w Polſkim ięzyku *Trzy drogi do Solimana Ceſarza Tureckiego podięte* razem i *Okrzyk na woynę przeciw Turkowi* roku 1597. in 4to. z piſm tego wielkiego męża tłomaczone.

BUSCHETTO DA DULICHIO,

architekt XI. wieku, rodem z wyspy *Dulichio*, wystawił kościoł katedralny w Pizie, ktory iest miany za naypięknieyszy w całych Włoszech. *Buschetto* był biegły w mechanice małemi siłami wielkie dźwigał ciężary. Położono na grobowcu iego: *Że dziefięc dziewic podług sposobu iego podnosiło, czego tysiąc wołow niemogłoby ruszyć, ani okręt do ładunku, niemogłby był unieść na morzu.* Trzeba tu zważyć, że *Buschetto* żył w czasie niewiadomości i *hiperbolow.*

BUSCHIUS, (Herman) przezwany *Pasiphilus*, narodził się w Westfalii w Sassenburg roku 1468. Przebył kray Niemiecki, gdzie pomyślnie nauczał ięzyka Łacińskiego, rymopisma i wymowy, i tym sobie wiele narobił zazdrości między współ braćmi swoiemi. Zostawił kommentarze niektorych autorow klassycznych, i wiele tomow in 4to. *Poezyi* Łacińskich. Umarł roku 1544.

BUZEUS, (Jan) Jezuita z Nimmegi, umarł w Moguncyi R. 1711. maiąc lat 64. Zostawił niektore *Pisma pobożności* wzięte, w w dwoch T. in 12mo. i niektore księgi kontrowersyi w ktorych obchodzi się łagodnie z heretykami będąc sam umysłu łagodnego.

BUSEMBAUM, (Herman) narodził się w Nottelen w Westfalii R. 1600. wstąpił do zakonu S. Ignacego; przeszedłszy wszystkie urzędy w tym zgromadzeniu, umarł R. 1668. zostawił *Medulla Theologiæ Moralis* in 12mo. z ktorey X. *la Croix* zrobił 2. T. in fol. Ostatnia edycya tey teologii moralney drukowaną więcey niż 50. razy, wyszła R. 1658. z przydatkami X. *Collendal* i z poprawami X. *Montauson*, obydwoch Jezuitow; ma tytuł takowy: *Hermanni Busembaum, societatis Jesu sacerdotis, Theologi licentiati, Theologia moralis; nunc pluribus partibus aucta à R. P. Claudio* la Croix, *societatis Jesu, Theologiæ in Univers. Colonien-si doctore & professore publico: editio novissima, diligenter recognita & emendata ab uno ejusdem societatis Jesu sacerdote theologo*, 1757. Anno *Medulla Abelego* iest śmieszna, ale *Medulla* Jezuity z kommentarzami iest okropna. Parlament Tuluski skazał to dzieło na ogień R. 1757. w czym go parlament Paryzki naśladował R. 1761. Dzieło to zawiera w sobie między innemi takową naukę, że obywatel wywołany od swego krola nie może bydź skazany na śmierć, iak tylko w dzierzawie tego xiążęcia, gdzie go potępiono; ale gdy papież ktorego monarchę osądzi wygnańcem bydź z tronu, może po całym świecie swoy dekret do exekucyi przyprowadzić, ponieważ papież iest panem całego świata: że człowiek maiący zlecenie zabić wyklętego, może komu innemu zdać to zlecenie, i że ten ktory ie przyimuie, pełni dzieło miłości &c. Takowa nauka na samo spoyrzenie okazuie się bydź przeciwną duchowi religii i naturalnemu rozumowi, dla tego też nietylko od rożney zwierzchności potępioną, ale i od samych oświeconych Jezuitow, ktorzy ten nierozważny zapęd gorliwości współ brata swego naganiali, odrzucona została; źle tedy niektorzy pułmędrkowie tego wieku czynią, gdy zdrożności niektorych pisarzow Jezuickich całemu temu świętobliwemu i uczonemu zakonowi przypisuią, ktorego pamiątka poty będzie miła i szacowana do poki mądrość będzie u ludzi w poważaniu.

BUSYRIS, syn *Neptuna* i krol Egiptu. Panował okrutnie nad poddanemi swemi, i zabiiał wszystkich cudzoziemcow, ktorzy przybywali do państw iego, na ofiarę bogom swoim. Wybierał osobliwie tych, ktorzy mieli włosy czerwone., *Herkules* miał bydź iak inni zabity, gdy potargał więzy swoie, i zabił na ofiarę *Busyrysa*, syna iego i kapłana, ktory te krwawe sprawował obrządki. ... *patrz* THRASIUS.

BUSLEIDEN, (Hieronim) referendarz i konsyliarz w naywyższey radzie w Mecheln, wsławił się przez swoie poselstwa do *Juliusza II. Franciszka I.* i *Henryka VIII.* i ciągłe z ludźmi uczonemi korrespondencye. Umarł w Bordeaux R. 1577. gdy się wybierał do Hiszpanii. Fundował w Luwanium kollegium, gdzie Łacińskiego, Hebrayskiego i Greckiego ięzyka nauczaią. Z pism *Busleidena* ieden tylko list mamy, drukowany na czele *Utopii*, *Tomasza Morus.*

BUSSI, *patrz* BUCI... I. CLERE... DELAMETS... i RUBUTIN.

BUSSIERES, (Jan de) Jezuita, narodził się w Villefranche w powiecie Beaujolois R. 1607. wstąpił do Jezuitow R. 1633. będąc iuż doktorem prawa. Umarł R. 1678. *Poezye* iego *Francuzkie* iuż są zagrzebane w niepamięci; *Łacińskie Poezye* ieszcze są czytane, wysłały w Lugdunie roku 1675. in 8vo. Styl iego chociaż niepoprawny i nieiednostayny, ma dosyć żywości i ognia. Nayznacznieysze dzieła iego są: *Scanderbeg* rymopismo w 8. księgach. *Rhéa uwolniona Idyllę Eklogi.* Napisał także dzieło: *Historia Francica* 4. T. 1661. w Leydzie in 8vo. *Flosculi Historiarum* w Kolonii 1680. in 12mo. ktore sam przełożył na Francuzkie pod tytułem: *Parterre Historique* in 12. Ale te kwiaty tylko są na tytule, a dzieło iest wcale niedorzeczne. Poodmieniał wiele okoliczności, i fałszywe pokładł początki.

BUSSON, (Julian) rodem w Dinaut w Bretanii. Został doktorem medycyny w Paryżu R. 1742. inspektorem szpitalow żołnierskich w Bretanii R. 1773. Obiął mieysce pierwszego lekarza hrabiny *d'Artois*, wydał tłomaczenie Francuzkie *Dykcyonarza uniwersalnego lekarskiego* z Angielskiego pana *James*, przez *Diderota*, *Eidons* i *Toussaint* w 6. T. in fol.

BUSSON, (Franciszek) sławny wodz XV. wieku rodem z Pedemontu. Będąc synem gbura, gwałtem porwany do służby woyskowey, męztwem i rozumem swoim doszedł do stopnia generała. Xiążę Medyolańki, *Filip Maria Visconti* tak wielki powziął ku niemu szacunek, że mu siostrę swoią dał za żonę. Ale ta szczęśliwość iego nie długo trwała. Nieprzyiaciele iego tyle sprawili u xiążęcia Medyolańskiego, że mu się kazał wynieść z państw swoich. Wszedł w służbę Wenecką, w randze generała kapitana, ale i tam miał to nieszczęście wpaść w podeyźrzenie u Wenetow, iakoby miał z ich nieprzyiaciołami taiemne porozumienie, i dla tego woysku tey rzeczypospolitey maiącemu zamysł na Kremonę, wzbraniał się posłkować. Gdy przybył do Wenecyi, rożne mu zadawano męczarnie, nakoniec, na placu S. *Marka* ścięty, niesławnie życia dokonał. Naliczono 200. ran w ciele iego, ktore podczas tey woyny odebrał. Przykład niestateczności szczęścia, ktore często gęsto dla tego szczegulnie wywyższa, aby tym głębiey pogrążyło.

BUSSOTUS, (Dyoniży) z Florencyi, nayprzod generał Serwitow, a potym R. 1638. biskup w Borgo S. Sepolcro. *Adimarius* przypisał mu swoią księgę pod tytułem: *Melpomene.* Umarł w Florencyi R. 1654.

BUTEO, *patrz* BORREL.

I. BUTES, wypędzony przez oyca swego *Boreasza* krola Tracyi, przybył do wyspy Naxos, gdzie osiadł. Puściwszy się na morze z częścią ludu swego, dla szukania kobiet, zabrał ich wiele na brzegach Tessalyiskich, gdy odprawowały uroczystość *Bachusa*. Między niemi znaydowała się *Koronis* mamka *Bachusa*, którą *Butes* dla siebie zatrzymał; ale ten bożek rozgniewany tą urazą, dotknął gwałtownika, tak mocnym szaleństwem, że straciwszy zmysły, pobiegł do studni, w ktorey zatonął.

II. BUTES czyli BOGES, rządca miasta Eiony nad Rzeką Strymon, pod *Daryuszem* synem *Histaspa* krola Perskiego, okazał panu wierność rzadkiego przykładu. Oblężony przez *Cimona* wodza Ateńskiego niechciał przyiąć uczciwych warunkow, ktore mu ofiarował, i wolał raczey zginąć niżeli się poddać. Kazał zebrać wszystko złoto i srebro znayduiące się w mieście, nałożyć wielki stoss, a zamordowawszy własną ręką żonę, dzieci i domownikow swoich, kazał ie powrzucać na zapalony stoss ze wszystkiemi skarbami, a potym sam za niemi skoczył, daiąc okropny przykład swoim współ-obywatelom, do rownego postępku.

BUTKENS, (Krysztof) rodem z Antwerpii, mnich Cystersow, a potym opat klasztoru S. *Salwatora*, umarł R. 1650. Zostawił pisma: I. *Annales genealogici familiæ de Linden* in fol. w Antwerpii 1626. II. *Les Trophées Sacrés du Duché de Brabant* 4. T. in fol. w Hadze 1724. Jest to ostatnia edycya.

I. BUTLER, (Samuel) narodził się R. 1612. w hrabstwie Worcester, z bogatego rolnika. Odbywszy nauki swoie w akademii w Kambridge, umieszczony był w służbie iednego szaleńca z strony *Kromwela*, iednakowoż był wierny krolowi swemu. Rymopismo iego *Hudibras* dowcipna satyra stronnikow zapamiętałych *Kromwela*, oszydziła fakcyą tego okrzyknionego tyrana, i niemało przysłużyła się sprawom *Karola II.* Krol ten zawdzięczaiąc mu tę przysługę, często wspominał o tym dziele, nauczył się napamięć wiele kawałkow, ktore przytaczał, gdy tym czasem autor żył i umarł w wielkim niedostatku. R. 1680. ieden z przyiacioł iego, musiał mu z swoiey kieszeni pogrzeb sprawić. Osnowa tego *Rymopisma żartobliwego*, wyięta z woyny domowey Angielskiey pod *Karolem I.* Zamiar poety był ośmieszyć prezbyterianow i independentow, naypierwszych sprawcow i podżegaczow, tych nieszczęsnych, i bezrozumnych domowych zamieszek. *Hudibras* bohatyr tego dzieła udaie tu rolą *Don Quichota* fanatyzmu. *Butler* maluie go kolorami prawdziwie oryginalnemi i śmiesznemi. Daie swemu rycerzowi i koniuszego, ale wcale przeciwnego charakteru owemu *Sancho Pansza*, ktory tylko był prostym chłopkiem. Angielski giermek, iest krawcem z professyi, świętoszek z urodzenia, biegły teolog dogmatyczny, ktory umiał, iak mowi poeta, tak dobrze *tłomaczyć tajemnice, iak igły nawłoczyć*, Człowiek, ktoryby tylko dziesiątą część posiadał dowcipu komicznego w tym się znayduiącego dziele, byłby ieszcze arcy-zabawnym. Ludzie gust maiący korzystaiąc z wesołości autora, wyrzucaią mu rozwlekłość powieści, dziecinne szczegulności, nieprzystoyne uwagi, myśli podłe, i przygrube żarty. Jest wiele edycyi tego dzieła, na początku ktorego są dwa listy; ieden *Hudibrasa* do swoiey żony, a drugi od żony do *Hudibrasa*, i życie autora. Naypięknieysza edycya Londyńska R. 1710. in 12mo. Znayduią się w Francuzkim ięzyku dwa tłomaczenia tego dzieła, iedno wierszem nieco lepszym, a drugie prozą lepszą. *Butler* wydał ieszcze i inne pisma żartobliwe, iako to: *Mota asinaria*, czyli ciężar nieznośny zwalony na barki tego biednego narodu, w Londynie in 4to. 1659. w iednym arkuszu. *Dwa listy*, ieden *Jana Andlanda*, kawalera, do *Wilhelma Pena*, drugi odpis *Pena*, 1672. in fol. Przypisuią mu ieszcze bez fundamentu małe rymopismo Angielskie in 4to. o sławnym rozboyniku Angielskim nazwanym *Wall*. Te pisma są po części dowcipne, po części niedorzeczne.

II. BUTLER, (Wilhelm z) Hibernii, umarł R. 1617. maiąc lat 83. Wsławił się osobliwszym kamieniem skutecznym na rożne choroby. Szczycił się że miał sposob zamienienia w złoto ołow i merkuryusz. Takowe iego chimeryczne myśli powinny były ofiawić iego kamień, iednakże niektorzy lekarze i *Van-Helmont* mocno go zachwalali.

BUTTERFIELD, umarł w Paryżu R. 1724. maiąc lat 89. Był indzinierem krolewskim, do instrumentow matematycznych.

I. BUXTORF, (Jan) narodził się w R. 1564. w Westfalii, professor Hebrayskiego i Chaldeyskiego ięzyka w Bazylei, sławny wiadomością swoią tych ięzykow. Umarł R. 1629. zostawiwszy 2 synow i 5 corek. Ożenił się w Bazylei, i tam osiadł. Kochany i czczony od tamteyszych obywatelow. Zapraszano go na katedrę w Saumur i w Leydzie. Ale urząd obawiaiąc się, aby go niewyprowadzono z Szwaycaryi, zatrzymał go powiększaiąc mu pensye iego. Ten uczony mąż chcąc wszystkie ięzyka Hebrayskiego poznać subtelności, chował u siebie uczonych żydow. Między wielką liczbą pism, od kochaiących się w Hebrayszczyźnie wziętych, na osobliwszą uwagę zasługuią. I *Thesaurus grammaticus linguæ Hebræa*, 2. T. in 8vo. II. *Mała grammatyka Hebrayska*, wzięta, w Leydzie R. 1701. i 1707. in 12mo. przeyrzana przez *Leusden*. III. *Biblia Rabinica*, w Bazylei 1618. i 1610. 4. T. in fol. IV. *Institutio epistolaris Hebraica*, in 8vo. 1629. iest to zbior listow pożytecznych dla tych, ktorzy chcą pisać w ięzyku Hebrayskim. V. *Concordantiæ Hebraicæ*, w Bazylei 1632. in 8vo. naylepsze z pism iego. VI. *Lexicon Hebraicum*, w Bazylei 1636. 1655. in 8vo. a w R. 1698. iuż dziesiąty raz przedrukowany. VII. *Synagoga Judaica*, 1682. in 8vo. Jest to obraz wiary, obyczaiow i obrządkow Hebrayskich, i inne pisma ściągaiące się do Chaldeyskiego ięzyka.

II. BUXTORF, (Jan) syn poprzedzaiącego, rownie uczony iak oyciec iego, narodził się roku 1599. umarł w Bazylei R. 1664. gdzie nauczał ięzykow orientalnych. Miał cztery żony. Z pism iego zostały: I. *Lexicon Chaldeysko i Syryyskie*, R. 1622. in 4to. II. *Traktat de punctis & accentibus Hebraicis adversus Ludovicum Capellam*, w Bazylei, R. 1648. in 4to. III. *Anti-critica* przeciwko temu samemu, w Bazylei 1653. in 4to. pismo pożyteczne w tych mieyscach, w ktorych porownuie text Hebrayski, z dawnym tłomaczeniem. IV. *Dyssertacye o nowym i starym Testamencie*, in 4to. w Bazylei R. 1659. Mowi tam o arce przymierza, o ogniu świętym, o *Urim* i *Tummim*, o mannie, o kamieniu na puszczy, o wężu spiżowym &c. V. *Paraphrasis Latina librorum Rabinicorum Mere-Nevochim & Cosri*, 1629. i 1660. in 4to. VI. *Exercitationes Philologico cri-*

tiæ, 1662. in 4to. VII. *De ſponſalibus*, 1652. in 4to

III. BUXTORF, (Jan Jakub) ſyn poprzedzaiącego, narodził ſię R. 1645. Biegły w ięzykach orientalnych, obiął po nim katedrę Hebrayſkiego ięzyka roku 1664. Umarł dychawiczny R. 1704. Zoſtawił rożne tłomaczenia dzieł rabbinow, i obſzerny *Supplement* do wielkiey biblioteki rabbinicznej.

IV. BUXTORF, (Jan) ſynowiec poprzedzaiącego, profeſſor po ſtryiu ſwoim ięzykow orientalnych, był czwartym z tey familii, ktora ciągle przez lat 40. poſiadała tę katedrę. Zarzucaią wſzyſtkim zbytnie ich przywiązanie do rabinizmu, do akcentow i punktow głoſkowych ięzyka Hebrayſkiego. Ta erudycya żydowſka, ktora ich wſławiła, okazała ſię bydź prożną w dziełach ich. Oſtatni *Buxtorf* umarł R. 1732. Zoſtawiwſzy *Traktaty* o ięzyku Hebrayſkim, dyſſertacye, wierſze, kazania, i ſyna, ktory ſię nauką bydź godnym pokazał oyca ſwego.

BUYCUS, (Jakub) Dominikan, rodem z Brabancyi, wſtąpił do zakonu w Antwerpii, gdzie umarł R. 1604. Zoſtawił między innemi piſmami pobożnemi w rękopiśmie pod tyt: *Vitæ illuſtrium virorum Anglorum, Scotorum, Saxonum & Belgarum ordinis Prædicatorum.*

BUYNAM, (Jan) autor Angielſki, oprocz oyczyſtego ięzyka, żadnego nie umiał, iednakże okazał geniuſz ſwoy w wydaniu dzieła oſobliwſzego, ktore ſię po całey Europie rozeſłło pod tyt: *Pilgrim progreſs*, to ieſt: *Poſtępki pielgrzyma*. Piſmo wcale oryginalne. Jeſt to owoc człowieka bez literatury, nie maſz w nim śladu ſztuki; ale wyraz ieſt tak naturalny, tak rzetelny, tak dobrze ſtoſuiący ſię do rzeczy, że trudno znaleść allegoryą lepiey wymyśloną i doſkonaley utrzymaną.

BUYS, *patrz* VAN BUYS.

BUZANVAL, (Mikołay Choart de) narodził ſię w Paryżu R. 1611. Został biſkupem w Beauvais R. 1652. przeſzedłſzy prawie wſzyſtkie urzędy cywilne i odbywſzy wielkie poſelſtwo do Szwaycaryi. Dyecezya iego do dziś dnia ſię ſzczyci chwalebnemi i miłoſiernemi fundacyami, ktore poczynił. Założył ſzpital generalny, małe i wielkie ſeminarium, do ktorych wezwał ludzi znakomitych cnotą i nauką. Skromność ktora w nim iaśniała dodawała blaſku innym cnotom iego. Kazał publicznie oświadczyć na ſynodzie przez ſwego archydiakona, że proſi aby mu nie dawano ani uſtnie, ani na piśmie tytułu *Waſzey Wielmożności.* (*Grandeur*) tytuły *hrabiego i pera Francyi* i inne, podług zdania iego były niebeśpiecznemi zawadami dla biſkupow, obmierżaiąc im często ubóſtwo i pokorę Ewangeliczną. Prałat ten był z liczby czterech biſkupow, ktorzy niechcieli z razu podpiſać formularz, ale potym naychętniey ze wſzyſtkich ſkłonił ſię do ugody, ktora ſprawiła pokóy w kościele Bożym za *Klemenſa IX.* Umarł świątobliwie, żyiąc pobożnie i przykładnie R. 1679.

BYNÆUS, (Antoni) narodził ſię R. 1654. w Utrechcie. Umarł w Dewenter R. 1698. Był predykantem i uczniem *Graviuſa*; tę ſamą co on miał biegłość w ięzykach, w hiſtoryi i ſtarożytnościach. Zoſtawił dzieła uczone. Dziś ieſzcze czytamy iego traktat *De calceis Hebræorum*, w Dordrechcie R. 1695. in 4to. Inny: *Chriſtus crucifixus*, w Amſterdamie R. 1692. i 1698. 3. części in 4to. *Explicatio hiſtoriæ Evangelicæ de nativitate Jeſu Chriſti*, w Amſterdamie 1689. in 4to.

BYNG, (Jan) admirał Angielſki, ſławny ſwoim nieſzczęściem, był ſynem ſławnego *Bynga*, także admirała, ktory umarł R. 1733. maiąc lat 70. ktorego *wyprawa do Sycylii* w latach 1718.-19.-i 20. wyſzła in 12mo. Okazał ſię bydź godnym potomkiem oyca ſwego, w rożnych wyprawach morſkich. Zoſtawſzy admirałem potęgi morſkiey Angielſkiey, wyſłany był R. 1756. przeciwko eſkadrze Francuzkiey, ktorey rozkazywał JPan *la Galliſſoniere*, ażeby przeſzkodził opanowanie Mahonu. Stoczył bitwę 20. Maia. Admirał Angielſki muſiał ſię cofnąć, i co tylko przybył do Londynu, domagano ſię głowy iego, a rada woienna potępiła go, aby był roſtrzelany. Wyrok ten potwierdzony przez wielką radę krolewſką, zoſtał wykonany 14. Marca R. 1757. Zarzucono mu że zawinął bez potrzeby do Portugalii, dla ſprzedania rożnych towarow Angielſkich, ktoremi obciążył ſwoie okręta, że zdaleka tylko bił armatami, nie zbliżaiąc ſię należycie do okrętu admiralſkiego Francuzkiego. Jeżeli ten ſąd nie był nieſprawiedliwy, był przynaymniey bardzo ſurowy, i cała Europa żałowała tego nieſzczęſnego męża, ktory ſię w rożnych przygodach popiſał, iak nieuſtraſzony woiownik i obywatel gorliwy.

BYRGE, (Juſtus) ſławny mechanik XVI. wieku. Robił narzędzia matematyczne oſobliwſzey piękności i dokładności. W czaſie zbywaiącym od zwykłych robot kunſztu ſwego, zrobił dwa piękne wynalazki: *Logarytmow* i cyrkułu proporcyonalnego. (*compas de proportion*) Te wynalazki iego były długo tayne. *Byrge* był człowiek oſobliwſzey proſtoty, ktory pracował w cichości i zakącie.

KONIEC CZĘSCI I.

TOMU II.

